

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

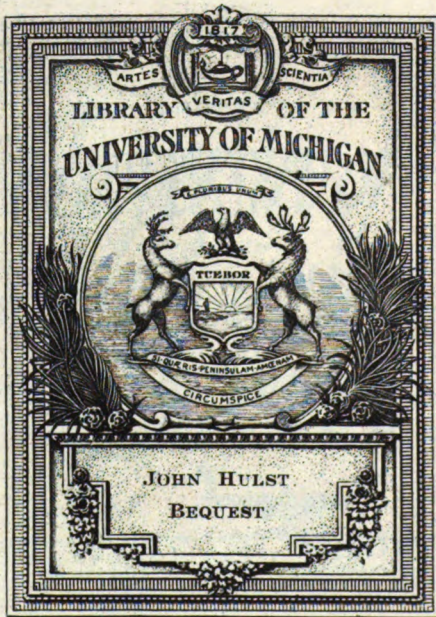
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

A 449218

ATLAS VAN STOLK

ATLAS VAN STOLK

K A T A L O G U S

DER

HISTORIE-, SPOT- EN ZINNEPRENTEN

BETREKKELIJK

DE GESCHIEDENIS VAN NEDERLAND

VERZAMELD

DOOR

in de
A. VAN STOLK CZ.

*Oud-Majoor-Kommandant van het korps Koninklijke
Schepshutters van Rotterdam, Officier in de
orde van de Eikenkroon, Ridder in
de Koninklijke orde van Italië*

GERANGSCHIKT EN BESCHREVEN

DOOR

G. VAN RIJN

Conservator der Gemeente-bibliotheek van Rotterdam

VIJFDE DEEL

AMSTERDAM

FREDERIK MULLER & Co.

1901

NE
215
NR
S87
vJ.

BEREDENEERDE BESCHRIJVING

VAN DEN

ATLAS „VAN STOLK”

Afszonderlijke prenten

(Vervolg)

December 1721.

MULLER (No. 3702a).

3537. „Ter gedagtenisse van de Overheerlyke Vrede door zyn keyserlyke mayesteit van Rusland, etc. etc. etc. en den koning en de croon van Sweeden. den 30^{en} Augusty S. V. geslooten, en naar dien ook geratificeerd, heeft den Ed: Heer Christoffel van Brants, Ryks Edelman, Hoffraed, en Resident van zyn Keyserlyke Majesteit van Rusland, resideerende tot Amsterdam, dit vreugde-vuur laten oprechten, en doen aensteeken den 9 December: S. N: a^c 1721.”

Opschrift boven de afbeelding van dit vuurwerk. Onder de plaat zes-en-twintig latijnsche versregels in zes kolommen. Gravure in-plano, naar S. Schijnvoet. door I. Smit.

9 December 1721.

MULLER (No. 3702b).

3538. „Tweede afbeelding van het vreugde vuur, ter gedagtenisse van de overheerlyke vrede, . . . zoo als het zig aan d'andere zyden in zyn gebouw, beelden, Emblematis Jlluminationen, divisien en Ciraaaden heeft vertoont.”

Opschrift boven een afzonderlijke afbeelding van de drie zijden van den tempel, die in het midden van het vuurwerk prijkte en welke zijden op de vorige plaat niet te zien zijn. De voorstelling is aan beide zijden en van boven omgeven door een sierlijk geornamenteerd lijstwerk

met het naambijfer van den czaar en het russische wapen, boven elk van welke twee gelauwerde engeltjes een keizerskroon houden. Onder de plaat is in twee rijen, ieder van drie regels, de vorm en grootte van het vuurwerk opgegeven, zooals 't op de vorige prent is afgebeeld. Gravure in-plano, naar S. Schijnvoet door I. Smit.

9 December 1721.

NIET BIJ MULLER (No. 3702b).

3539. „*Afbeelding van het prachtige Vuur-werk, ter gedachtenisse van de geslotene Vreede, . . . te Amsterdam . . . afgestoken op den 9. December desselven Jaars.*”

Inscript in drie regels boven- en drie regels onder de afbeelding van den tempel. zonder het vele bijwerk, dat voorkomt op plaat No. 3537 hier voren. Op den achtergrond de huizen van den Amstel; rechts een gedeelte van den toren „Swyght Utrecht”. In de wolken eenige engeltjes. Gravure kl. in-fol. naar S. Schijnvoet door J. Goeree. Muller noemt in den noot van 3702b ook een afbeelding door Goeree. Uit?

9 December 1721.

MULLER (S. No. 3702 A).

3540. „*Afbeelding van het vreugde Vuur afgestookten de Vreede tüssen*

ter gedagtenisse van zyn Keyserlyke Mayesteit van Rusland, etc. etc. en den Koning en de Croon van Sweeden, opgeregt, door ordre van de Ed: Heer Christoffel van Brants, Ryks Edelman, Hoffraed en Resident van zyn Keyserlyke Majesteyt van groot Rusland, Residerende tot Amsterdam, den 9 Decemb: 1721.”

Drieregelig onderschrift onder de afbeelding van dit vuurwerk, dat in 't midden van een tempel op een voetstuk en omringd door andere zinnebeeldige vrouwen, de Vrede te zien geeft. Links van den tempel de letters „XAX”; rechts „PAQ.” Gravure in-plano, z. n. v. gr. Muller vermeldt het exemplaar van den heer J. W. Wurfbain.

9 December 1721.

NIET BIJ MULLER (S. No. 3702 A).

3541. „*De Tempel van Ianus ter gedagtenis van de eeuwige Vrede gesloten tuszen den Keizer van Groot Rusland, en den Koning van Zweden. & &*”.

Afbeelding van den tempel, links „PAX”, rechts „PAQ.”. Op den achtergrond de huizen van de Doelenstraat, rechts „Swyght Utrecht”. Onder de plaat 12 versregels van G. Tijsens; in twee rijen gegraveerd. Gravure in fol., z. n. v. gr., met adres van Hendrik Bosch te Amsterdam. Muller vermeldt deze prent wel onder No. 3702b maar beschrijft ze niet.

Eigenaardig is 't op deze plaat, dat in de zichtbare der vier zinnebeeldige voorstellingen (de middelste van No. 3538 hier voren) al de latijnsche inschriften in hollandsche zijn veranderd; zoo staat er in het voetstuk

waarop de Vrede zit. in plaats van „Pax vna trvmpphis (sic) innvmeris potior” hier „een Vrede is beter als ontelbaaren trionfen” en lag. r in plaats van: „In secvla dvret”, „Zy moet eewen lang dueren”. Het hoofdinschrift: „Pax. alma. trivmphat. concordia. principvm.” is hier vertaald: „De Gulde Vreede zegenpralt” (door) „d'een dragt der Vorsten”. Het inschrift in het basrelief: „Nvnc. est. bibendvm. nvnc. pede. libero. pvl.anda. tellvs.” bij No. 3538 hier voren onder *is* de voorstelling is er hier *onder* geplaatst en luidt: „Nu is het tyd om te drinken en eens helder uyt de bogt te springe”.

9 December 1721.

MULLER (S. No. 3702 B).

3542. „Janus Tempel.”

Opschrift boven een grove houtsnede, een tempel voorstellende, aan iedere zijde twee planten, eveneens in houtsnede; links in boekdruk „PAX” rechts „pAQ”. Onder de plaat een vers van B. v. H. in drie kolommen, in boekdruk, met het opschrift: „Janus Tempel, met al zyn Vertooninge en Vuerwerken die 'er zyn Afgeschooten. op Dynsdag den 9. en 10de. December, 1721. over de geslooten Vreede tusschen de Czaer van Moscovien, en de Kroon Sweden”. Houtsnede in-fol. z. n. v. gr., met adres van Jacob Willemsz. te Amsterdam. Muller beschrijft het exemplaar van den heer J. W. Wurfbain.

Hierbij op een afzonderlijk vel, in boekdruk, met hetzelfde adres, een gedicht van twaalf 6-regelige versjes van H. Nisman, in twee kolommen gedrukt en met het opschrift: „De vroolyke faam, Blaazende ter eeren van de czaar van Moscovien. Over het voornaeme Vuurwerk, dat 'er binnen de Stad van Amsterdam, over de geslooten Vrede in het Noorden, van deze Maant December, 1721. zal werden afgeschooten.” Bovenaan een kleine houtsnede, een trompetter voorstellende.

Verder zijn hier over dit vuurwerk nog aanwezig:

I. „Pertinent verhaal, Van het vuurwerk Dat 'er op Dingsdag den 9 December, 1721. s' Avonds zal werden afgestooken in de Colveniers Burgwal, over het sluyten van de Vreede, tusschen zyn czaersche majesteyt En de kroon Sweden.” Eén blad in-fol. met adres van H. Nisman te Amsterdam.

II. „Gevalen Die met ons Geselschap sijn Gebeurd En dien ik gesieun en gehoord heb. so voor, In, als na, de Vuurwerken, die Opgestoken sijn, den 9de en 10de december Anno 1721 door orde van den Heer Christoffel Brand,” enz.

Curieus H.S. van zekeren „Scherenbeek”, die met zijn zwager Warner van Lienen, Aarnoud Kashof, Dorothea Corvèr en Margaretha van Lienen, zijn eigen vrouw en zwagers vrouw, uit een hoekhuis aan de Halve-maansbrug, dit vuurwerk aanzag. (Zie voor den inhoud van dit H.S. mijn mededeeling in het *Amsterdamsch Jaarboekje* voor 1899).

14 December 1722.

MULLER (No. 3703).

3543. „Inhoud des pennings geslagen ter gedachtenisse der goude bruyloft van den heer Mr. Pieter van Loon, en vrouwe Agneta Graswinckel.”

Opschrift boven een vers, in 't midden der plaat, op een soort monumentalen steen gegraveerd en omgeven door verschillende zinnebeeldige figuren. In de omlijsting is bovengenoemde penning afgebeeld met zes andere, geslagen ter eere van even zooveel gouden bruiloften sinds 1621 in de familie van Loon voorgekomen. Onder het grootte vers nog een 4-regelig versje op een schild; links, iets hooger, een dergelijk. De gravure in-plano en de verzen zijn beide door J. Goeree.

Hierbij een even groot vel, waarop in boekdruk: „Beschouwer en verbeelders zaamspraak, Verklarende het Prent-Taffereel, gemaakt, ter gelegentheydt van 't vieren der goude bruyloft door den heere Mr. Pieter van Loon, en vrouwe Agneta Graswinckel, Op den 14 December 1722.” door Jan Goeree. Gedrukt bij W. en D. Goeree te Amsterdam. Muller vermeldt dit afzonderlijke vers niet.

1723.

a. NIET BIJ MULLER (No. 3704).

3544. „Statua Laurentii Kosteri erecta in Aula Principis in Horto Medico Harlemi.”

Onderschrift onder de afbeelding van het standbeeld. Gravure in-8°. naar T. Jelgersma door A. v. d. Laan. 1740.

Hierbij een 18-regelig gedicht van „Gothofredus Claromontius.” met den titel: *In statuum laureatam quam collegium medicum . . . in horto medico harlemensi. erexit MDCCLXIII.* Amstelædami Apud Johannem a Septeren. Bibliopolam., te zamen 4 blz. in-fol; titel en vers (bl. 3) in goud gedrukt.

Ook is er nog bijgevoegd een *Nieuwe-jaars-wensch aan de beminnaars der loflike boek-druk-kunst. Op het Jaar onzes Heeren 1729.* van de „Gasten ter Drukkery van Mr. Johannes van Eyk.” 1 blad in-fol. zonder adres.

1723.

b. NIET BIJ MULLER (No. 3704).

3545. „Convoi du grand et invincible Ma(r)lborough.”

Opschrift boven een grove houtgravure een militaire begrafenisstoet voorstellende. Op den voorgrond dragen eenige mannen het lijk van Marlborough open en bloot op een baar, o. a. omgeven door de dragers van zijn zwaard, helm, harnas, enz. Links op den achtergrond een grafmonument, waarop: „M 1723”. Rechts een dame op de tinne van een slotoren, aan wie een page den brief van 't overlijden van Marlborough brengt. Aan weerszijden der plaat staan de 22 koepletten van den „Chanson de Malborough: Malborough s'en va-t-en guerre.” enz. Gekleurd exemplaar dezer 19e-eeuwsche volksprent met het adres van Gangel te Metz.

1724.

NIET BIJ MULLER (No. 3707).

3546. „*Les Regles du Ieu De la Constitution Sur l' air du Branle de Mets.*”

Inscript boven in een spotprent, waarop een spel is gegraveerd, in den vorm van een ganzebord, dat geheel gericht is tegen de Roomschen, en de „Bulla Unigenitus”. Om herhaling te voorkomen geef ik de uitvoerige beschrijving bij het volgende nummer, dat een, met vele voorstellingen vermeerderde, hollandsche kopie van deze origineele fransche plaat is. Gravure in-plano, z. n. v. gr.

Muller vermeldt in de noot van No. 3708 ook zulk een spel met franschen tekst, als voorkomende in *Poesies sur la Constitution Unigenitus*, een werkje met verzonnen adres in Amsterdam verschenen. Daar ik dit laatste niet zag kan ik niet bepalen of het hier aanwezige gelijk is aan het door hem vermelde, of dat het een ander is.

1724.

MULLER (S. No. 3708 A).

3547. „Dit 's 't Constitutie spel, zo vreemt als onbekent
Verward van Kop en staart, en van 't begin
(tot 't end.”

Inscript in drie regels midden boven „Het Spel van de Constitutie.” Dit spel, geheel in den vorm van een ganzebord, is een kopie van de prent in het hier voorgaand nummer vermeld. In de plaats der ganzen van 't gewone spel zijn hier de apostelen afgebeeld, zooals uit de verklaring te zien is. Zijn er daar echter, evenals in de oorspronkelijke prent, slechts dertig vakken, waarin afbeeldingen voorkomen; hier is in ieder der 63 vakken een afbeelding gegraveerd. Is in het volgend exemplaar het opschrift boven het spel in boekdruk, zoowel als de verklaring der afbeeldingen aan weerszijden ervan en de „Algemeene Regulen volgens de welke men dit Spul speelt.” midden in de prent; hier is, evenals in de vorige, alles gegraveerd. Het spel staat als in een soort poort; in de beide zijstijlen zijn veertien 6-regelige koepletten gegraveerd, die de verklaring van de hoofdvorstellungen geven. In het fransche zijn dit veertien 8-regelige verzen. Boven in iederen pilaster een vergadering van dertien ganzen, die kruizen om den hals hebben en mijters op den kop; in het hier aanwezige fransche exemplaar zijn mijters en kruizen weggekrabt (zie voor een vroegeren staat het eind van deze noot), maar staat er daarentegen onder elke ganzenvoorstelling een citaat uit Gregorius Nazianzenus, links in het latijn, rechts in het fransch, 'terwijl in dezen eersten staat der hollandsche prent de plaats opengelaten is.

Van de meest belangrijke voorstellingen volg hier een korte opgaaf:

Op No. 2 is „Quenel” afgebeeld; No. 3 heeft een boek met het inschrift: „101 Stellingen.”, op No. 4 heeft een jezuiet een boek in de hand, met „101” er in, boven zijn hoofd staat „Inquiseteun” (Inkwiziteur). No. 6

verbeeldt „de uitlegging door welke men tot de aanneming komt. deze is onder No. 12 (wyl dit getal 't grootste is. dat men met twe dobbelstenen werpen kan. omdat de aanneming alleen aan het grootste getal te danken was)”. zinnebeeldig voorgesteld als een geblinddoekte vrouw. Op No. 7 staat de paus (Clemens xi) met een papier. waarop „Constitutie”. No. 13 vertoont „Quenel vlugtende”. De doormidden gescheurde rok, op No. 15, is een zinnebeeld van de scheuring, die door de Constitutie in de roomsche kerk gebracht is; No. 16 vertoont het doolhof der dwaling. Bij No. 17, de Herberg, hangt een bord uit. waarop „Verzoening”. onder twee. niet ineengelegde. maar met de rugzijde tegen elkaar gekeerde handen; (de beteekenis hiervan is duidelijk). Op No. 24 is de toren van Babel afgebeeld. zinnebeeldig voorstellende hoe door de Bulla Unigenitus een verwarring in de taal van 't Geloof kwam. Op No. 25 en 62 is de kardinaal de Noailles. op No. 29 „Quenels Sterfbed” en op No. 30 een posthede afgebeeld. die „Quenel is dood” berichten moet. De bisschop. op No. 33. die een hoorn aan den mond heeft en in de linkerhand een trompet en een hautbois. verbeeldt die van Soissons. de drie muziek-instrumenten zijne drie waarschuwingen. No. 40 is de Bastille. die door de spelregels in verband gebracht wordt met Lodewijk xv op No. 55. No. 49 is volgens 't vers de „Put van Democriet. Alwaar de waarheid is vergeten.”; op No. 51 zijn de vier eerst appellerende bisschoppen van „Mirepoix Senes Montpellier et Boulogne” afgebeeld en op No. 58 paus Clemens xi. als geraamte met de tiaar op; met wiens dood. zooals in 't vuk van No. 60 gegraveerd is. het „Einde der Constitutie. zonder einde.” aanbrak. Op No. 61 is de Tijd afgebeeld bij de bedekte Waarheid. met het bovenschrijf: „Ik zal ze eens ontdekken”. No. 63 stelt een kerkvergadering voor Gravure in plano. z. n. v. gr. Muller beschrijft het exemplaar van Mr. S. van Gijn.

Achter het exemplaar van „Het groote tafereel der dwaasheid”. dat ik van den heer R. W. P. de Vries. te Amsterdam. ter vergelijking ontving (zie o. a. Deel IV bl. 277) is een latere staat van deze prent bijgebonden. die de volgende verschillen met den hier boven beschrevenen vertoont:

Aan weerszijden van 't inschrift: „Dit's 't Constitutie spel.” enz. is nu een 20-regelig vers gegraveerd. waarin de beteekenis van dit spel wordt aangegeven en dat begint:

„De onfeilbaarheid des Paus word op het felst bestreden

Door 't Constitutie spel. 't geen zijn gezag verneerd.” enz

Onder de ganzen staat in de ledige ruimte links: „Ik zal met de Kraanvogels en Gansen gelyk in de Kerkvergadering zitten. S. Greg. Nazianzen. Carm. 10”; rechts: „Men zal my niet meer in de Kerkelyke vergadering der Gansen zien. S. Greg. Nazianzen. Carm. 10.”

In de verklarende verzen aan weerszijden van het spel zijn de volgende veranderingen en verbeteringen aangebracht:

Koeplet 1 regel 1 in den vorigen staat „Ziet”		hier „Zie”
” 1	” 3	” „wag”
” 2	” 5	” „mie”
” 6	” 5	” „Rehas”
” 11	” 1	” „u”
” 12	” 2	” „Democriet”
” 13	” 5	” „ei”
		” „wagt”
		” „nu”
		” „Achas”
		” „uw”
		” „Democriet”
		” „u”.

In den tekst midden in 't spel de volgende verbeteringen: regel 2 hier „tot” voor „tol”; regel 3: „wier” voor „vier”; regel 6: „waar” voor „maar”; regel 9: „Constitutie” voor „Constitutio”; regel 13: „verwarring” voor „verwering”.

In de „Algemene Regelen” regel 1: „winnen” voor „minnen”; regel 3: „I en 2” voor „1 en 2”; regel 12: „Clemens de XI” voor „Clemens XI”.

In het spel zelf zijn ook nog eenige veranderingen gemaakt, zoo is bij nummer 4 het foutieve „Inquieseteun” veranderd in het toch nog foutieve: „Inquieseteur”. In nummer 26 zijn dobbelsteenon met 6 en 3 boven, in de plaats gekomen van „1 Appel”, dat in het papier midden in de voorstelling stond, terwijl „Eerste Appel” nu boven dat papier staat; op dezelfde wijze zijn bij nummer 53 de dobbelsteenon met 5 en 4 boven gekomen in plaats van „2 Appel” en is „Tweede Appel.” er boven, gegraveerd. Eindelijk is bij nummer 60 om het inschrift „Einde der Constitutie zonder einde” een slang gegraveerd met den staart in den bek (teeken der eeuwigheid).

Van de origineele fransche prent (zie No 3546 hier voren), komt achter het hier boven vermelde exemplaar van het „Groote Tafereel” een vroegere staat voor, waar de ganzen, evenals in de hollandsche uitgave van het spel, kruizen om den hals en mijters op den kop hebben.

1724.

MULLER (No. 3708).

3548. „Het nieuwe ganse bord der constitutie Unigenitus.”

Opschrift boven een andere kopie van No. 3546 hier voren, nu met evenveel voorstellingen en met romeinsche volgnummers evenals in de oorspronkelijke prent, die in 't vorig nummer gewone cijfers zijn. Aan weerszijden van het spel de „Verklaring Van 't nieuw ganse bord”; enz. midden in de „Algemeene Regulen volgens de welke men dit Spul speelt.”, beide, evenals het opschrift, in boekdruk. Gravure in-plano, z. n. v. gr. of adres.

1724.

MULLER (No. 3709b).

3549. „Nieuwe Constitutie Kaart van 's Paussen ge- waande onfeilbaarheid gestigt op dolheid en blindheid.”

„Deze Nieuwe Constitutie Kaart feilbaar voor de Ver-
liezers, Onfeilbaar voor de Winners, worden gemaakt, en

zyn te koop te Romen, in de Vissers ring, by Pieter Waanregt, in de gekroonde Constitutie Non."

„De Roomse Onfeylbaarheyd word hier naar eys ver-
toond, En, als zij waard is, met een Kaarten Spel bekroond."

Op zes bladen en in vier-en-vijftig afdeelingen. (waarvan er twee-en-vijftig in den rechterbovenhoek de verschillende figuren van het kaartspel hebben). zijn de eerste twee opschriften, hierboven vermeld en twee-en-vijftig historie en zinneprentjes tegen het pausdom afgedrukt. Het derde opschrift staat boven het eerste der zes ongenommerde bladen.

De opschriften van verscheidene plaatjes bewijzen dat dit spel van O. R. Katholieke zijde werd vervaardigd. het is daarom opmerkelijk dat er eenige afbeeldingen bij zijn, welke Luther en Calvijn meer eergeven dan men van hun standpunt verwachten mag. Onder iedere afbeelding is een 2 regelig uitleggend versje.

Daar Muller de voorstellingen niet afzonderlijk vermeldt volge hier een korte opgaaf:

Harten heer: Gregorius de Groote (590—604) door huichelaarig ingebli-zen. — Harten vrouw: Staatzucht. Bijgeloof en Onwetendheid op een arend (Roomse Majesteit) gezeten. — Harten boer: Phokas byzantijnsch keizer. 602—610. door Gregorius gekroond. — Harten tien: De paus (Bonifacius III. 607) krijgt 't oppergezach over de kerk. — Harten negen: „Nu buigt de wereld voor des paussen oppermagt. Daar Herakliet om schreid, en Demokriet om lagt." — Harten acht: „O Constantyn! (708—715) is nu uw staatzugt eens geboed." enz. — Harten zeven: „Des Keizers troon word door de beelden ondermijnt. Waar door Gregoor. (Gregorius III. 731—741). veel meer dan Leo (III). (716—741) Keizer schynt." — Harten zes: De Onfeilbaarheid (de paus) op een voetstuk „der Fransse kroon" op en neder werpend. — Harten vijf: Heerschzucht. Lichtgeloof en Listigheid berooven 't Recht van 't gezicht, van haar zwaard en hare brieven. — Harten vier: Sergius II (844—847) ontvangt de pauselijke tiar; achter hem de Dood met een papier, waarop „Os porci". — Harten drie: Pausin Johanna (855—857?) — Harten twee: Lotharius (843—855). geleidt het paard van den paus. (Gregorius IV. 827—844). bij den teugel. — Harten aas: De paus (?) stervend door vergif.

Ruiten heer: Paus Sergius (III). (904—911). — Ruiten vrouw: „Dit 's Sergius giile hoer." enz. — Ruiten boer: Paus Silvester in een tooverkring. — Ruiten tien: De pausen Benedictus. Silvester en Johannes. — Ruiten negen: Paus Hildebrand. (Gregorius VII. 1073—1085) en „Mathilde" van Toskane, weduwe van Godfried met den bult. — Ruiten acht: Paus Alexander (III) (1159—1181) treedt Frederik Barbarossa met den voet. — Ruiten zeven: Paus Celestinus (III) (1191—1198) schopt met den voet de kroon van keizer Hendrik's hoofd. — Ruiten zes: Waldus (vader der Waldenzen) ontsteekt het licht der waarheid. — Ruiten vijf: De inkwizi-

tie. — Ruiten vier: Afsaathandel. — Ruiten drie: Paus Bonifacius (ix) (1389—1404), die zich gedragt als wereldlijke macht hebbende. — Ruiten twee: Paus Bonifacius overvallen, terwijl hij bezig is het afaatgeld te tellen. — Ruiten aas: Paus Bonifacius, omringd door den Satan en allerlei booze geesten.

Klaveren heer: Paus (Eneas) Silvius (Pius II, 1458—1468). — Klaveren vrouw: Lucretia, bijzit van paus?. — Klaveren boer: Paus Alexander sterft door vergif. — Klaveren tien: Karel v (1519—1556). — Klaveren negen: Luther zijne 95 stellingen aanplakkend aan de deur der slotkerk te Wittenberg (1517). — Klaveren acht: „De Paus vlugt voor 't gewigt van Luthers Bybel” enz. — Klaveren zeven: Optreden van Calvijn. — Klaveren zes: Beeldstormerij (1566). — Klaveren vijf: Institutie van Calvijn. — Klaveren vier: Strijd tusschen den paus (Clemens XI) en Quesnel (I). — Klaveren drie: Strijd tusschen den paus en Quesnel (II). — Klaveren twee: Standvastigheid van Quesnel. — Klaveren aas: Quesnel door de jezuiten tegengestaan.

Schoppen heer: De schriften van Quesnel verbrand. — Schoppen vrouw: Verwaandheid, Gierigheid en Dwang houden de Waarheid ten onder. — Schoppen boer: Jezuetische kuiperij. — Schoppen tien: Bulla Unigenitus. — Schoppen negen: Noailles als kardinaal zich standvastig houdende tegenover Quesnel. — Schoppen acht: Dood van Lodewijk XIV. — Schoppen zeven: Grafmonument voor Quesnel. — Schoppen zes: Graf van paus Clemens XI in een „Moort spelonk”. — Schoppen vijf: „Jesuietsse Staatzigt”, enz. — Schoppen vier: „Ink pot, papier en pen moet duiken voor het zwaard,” enz. — Schoppen drie: „De Onreedlykheid bezit den troon, de Waarheid vlugt,” enz. — Schoppen twee: „Het Menspaard van geweld treed, in verwarrings hof De zuiv're Waarheid,” enz. — Schoppen aas: De Tijd gereed met zijn zeis altaarkeed en misgewaad te verdelfen in het rijk van den Antichrist.

De Aprilkaart of Kaartspel van Momus in 't „Groote tafereel der dwaasheid” (zie No. 3520 hier voren) is zeker voorbeeld of navolging van dit kaartspel in zijn oorspronkelijken vorm, n.l. als één plaat (Muller No. 3709a), waarvan o. a. een exemplaar voorkomt achter het reeds vermelde „Groote tafereel der dwaasheid” van den heer R. W. P. de Vries. Aan den vorm der prenten in dezen staat is duidelijk te zien dat de koperplaat in zessen gezaagd is. Zes gravures kl in-fol. z. n. v. gr. Boven de eerste plaat staat in gelijktijdig H.S: „deese 52 voor 3 Stuijvers”.

1724.

a. NIET BIJ MULLER (No. 3709).

3550. „L'abregé du clergé romain”

Opschrift boven de „voor-plaat”, (zoovels boven de berijmde verklaring staat), van een boek in-4°, met de volgende titels: „*Renterserment de la morale chretienne Par les desordres du Monachisme. Eurichi de*

Figures. Premiere Partie. On les vend en Hollande, chez les Marchands Libraires & Imagers. Avec Privilege d'Innocent XI. „Omstootings der christelyke zeden. Door de manschik en ongeregeltheden der Moniken. Verciert met Figuren. 't Eerste Deel. Men vindse nergens; doch men verkooptse alomme in Holland, by Boek en Print Verkoopers. Met Privilegie van Innocentius de XI.” „Renversement... Seconde Partie... 't Tweede Deel. Men verkooptse”... enz. Op de „voorplaat” (de titelprint), die langw. in-4°. en zonder naam van graveur is, ziet men in het midden Christus; uit zijne wonden vloeit geld, dat aan alle zijden door den paus en monniken wordt opgevangen. Links een windas met „IHS” door een viertal monniken in beweging gebracht; rechts verschillende geldopvangende en ook enkele genezen lieden. Christus staat binnen een omheining, waarop links: „La Banque du St Esprit.” Fransche gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met vier 4-regelige fransche versjes gegraveerd in twee kolommen onder de plaat. Het werk is geillustreerd met vijftig satirieke afbeeldingen van monniken in de rechterkolom hieronder eenigzins beschreven. Onder elk der zeer geestige borstbeelden in medaillon, naar de origineelen van Dusart in zwarte kunstmanier uitgevoerd, is een 4-regelig fransch vers met opschrift gegraveerd. Ik laat hier die opschriften volgen, welke ook in den bijbehorenden tekst boven iedere verklaring geplaatst zijn en blijkbaar hadden moeten worden gegraveerd onder de kopiën in het volgend nummer vermeld.

1. „Le Roy du Carnaval.” Met dubbele papieren kroon op 't hoofd en om den hals een bordje, waarop: „Indulgence plainiere.”
2. „Le Pere Jacques Roy de l'année passée.” Bordje waarop: „le Pere Jacques.”
3. „Le Pere Prieur qui iouë le rolle de Fou.” Narrenkap waartusschen een hansworst steekt.
4. „Le Pere Dominique.” Met bordje waarop: „Ora pro nobis.”
5. „ „ François.” „ „ „ „Kyrié Eleizon.”, drinkkan, kruik, pijp en glas.
6. „ „ Victoire.” „ vaandel, waarin „Victoria”, op zijn monnikskap.
7. „ „ Ignace.” Met tang om den hals.
8. „ „ Thomas.” „ pijp achter het oor.
9. „ „ Antoine.” Brakend en met vlag op zijn baret, waarop: „Les delices de la vie.”
10. „ Frere Robinet.” Met vaandeltje waarop: „Le Superieur de la Cave.”
11. „ Pere Xavier.” „ bordje, waarop „Cantamus.”; kaartspel om den hals.

12.	„La Luxure.”	Een pater met medaillon om den hals, waarop: „IHS”, naast hem een dame.
13.	„La Geule.” (<i>sic</i>)	Een worst-etende monnik. Rechts tegen den muur een bordje: „Le Frere Boudin.”
14.	„La Cholere.”	Met mes op den monnikskap en bordje op den rechterschouder, waarin „Le Pere General.”
15.	„l' Orgeuil.” (<i>sic</i>)	Tegen den muur een bordje, waarop: „Le Maistre des Ceremonies.”
16.	„l' Avarice.”	Met twee zakken met geld om den hals, één op 't hoofd en een bordje voor de borst, waarop „Le Pere Sacristain.”
17.	„La Paresse.”	Met bordje waarop: „Le Frere Morphée.”
18.	„l' Envie.”	Met bordje waarop: „a Trompeur trompeur et demi”; een slang om de muts.
19.	„l' Inquisiteur.”	Met bordje waarop: „Le Saint Office.”
20.	„l' Espion de l' Inquisition.”	Met een uil op den schouder en een armenbus in de hand.
21.	„La Medisance.”	Met bordje waarop: „le Charlatan.” en lazarusklap op den hoed.
22.	„Le Procureur de l' Inquisition.”	Schuldbrieven om den hals waarop „Rentas des Maisons, de prez de Mestairies; etc. adjudgées au Saint office.” en bordje, waarop: „Les Saintes Confiscations.”
23.	„Le Thresorier de l' Inquisition.”	Ketting van munten om den hals.
24.	„La Poenitence.”	Vaandeltje waarin: „La devotion Apparente.”
25.	„Le Moine defroqué.”	Half naakt; hoed met veer op 't hoofd.
26.	„Le Cordelier devenu Eveque.”	Met bordje, waarop: „la Metamorphose.” en trompet aan den mond.
27.	„La Finesse.”	Een slang onder de muts, een vos om den hals.
28.	„l' Adroit.”	Met schaar en geldbuidel.
29.	„l' Insatiable.”	Een aap? achter zich.
30.	„Le Delicat.”	Met visschen in de rechterhand en schelpen om den hals, links van hem een gans.
31.	„Le Fourbe.”	Met masker in de hand.
32.	„La Simonie.”	Met een akte van beneficie in de hand, waarop: „Canonicat de dix mille liures de rentes, en vins, bleds et Seigneuries.”

33. „l'Impie.”	Met „La Sainte Bible.” in den arm.
34. „Le Receleur.”	Lachend een parelsnoer beziende.
35. „Le Pere Portugais.”	Met geesel in de rechter- en heiligenbeeld in de linkerhand.
36. „Le Maquereau.”	Een makreel beziende.
37. „Le Fluteur.”	Met fluit op den schouder.
38. „La Confession.”	Een biechtvader en biechtelinge (non) zien elkaar verliefd aan.
39. „Le Pere Pierre ”	Met drie sleutels op den schouder, waaraan aflaten en zegels hangen.
40. „Le Pere Ange.”	Links boven hem twee engelenkopjes
41. „Le Pere Michel.”	Met opgeheven kruis bezweert hij twee hem aangrijnzende demonen.
42. „Le Frere Apoticaire.”	Hij heeft een spatel tusschen de lippen en is omhangen met flesch, vijzel, stamper, enz.
43. „Le Seditieux.”	In de eene hand vuur, in de andere water.
44. „l'Inexorable.”	De „onverbiddelijke” dreigt een huilend man met den vuist.
45. „l'Idolatrie.”	Met een Madonnabeeld.
46. „l'Ignorance.”	„ een vlemuis boven 't hoofd.
47. „Le Beat.”	„ een kruis voor de borst.
48. „La Superstition ”	Half naakt, zich zelf geeslend.
49. „Le Desesperé.”	Naakt, een pijp in den hoed gestoken.
50. „La Religieuse ”	Een geestelijke zuster met bordje waarop: „La Reverende Mere.”

1724.

b. NIET BIJ MULLER (No. 3709).

3551. „*L'abregé du faux clergé romain.*”

Opschrift boven de omgekeerde kopie der „voor-plaat” van 't vorig nummer. De titel van het eerste deel is, met uitzondering van één woord, volkomen gelijk aan den vorigen, (hier staat: *Verciert mit, dáár met* Figuren) terwijl uit het onderling verschil der lettersoort te zien is, dat het twee verschillende uitgaven zijn. In dezen druk heeft het tweede stel van 25 platen geen afzonderlijken titel, terwijl de prenten geheel anders zijn. Wel zijn dezelfde karakters voorgesteld en vindt men in den tekst dezelfde opschriften en 4-regelige versjes voor ieder plaatje aangegeven, die onder de vorige gegraveerd zijn, maar de figuren zijn hier alle ten voeten uit en niet in zwarte kunst, maar in gewone gravure, met ruimte eronder voor onderschrift en vers. 50 gravures in 4°., z. n. v. gr.

7 December 1724.

NIET BIJ MULLER (No. 3711).

3552. „*De bloeddorst der Jesuiten, vertoond in het onderdrukken der Poolse Kerk, met de yszelyke uitwerk-*

zelen der Roomse Geestelyken, verbeeld by het bloedbad van Thoorn, den 7^{den} van Wintermaand, 1724.”

Opschrift boven een zinneprent naar aanleiding van den hierboven vermelden moord. In het midden boven in de plaat zit Gods kerk (1). in rouwgewaad en met kluisters aan armen en beenen, met den rechterarm rustende op den hoeksteen (4). en door een engel met het beeld der eeuwigheid (3) gekroond. Links naast haar de Hoop (2), die haar vertroost. Daar boven Gods gramschap (5). met bliksemflitsen een jezuïet (6) treffende. die water in de eene, vuur in de andere hand draagt. Naast dezen. als slachtoffers der jezuïeten, een tiental afgehouden menschenhoofden (7) en het borstbeeld van „P. Willem. De. I” (19).

Iager velerlei zinnebeeldige figuren: een „Kerkelijken staf” (16), met bloedvlag (17). waarop galg en zwaard zijn afgebeeld; ledematen van martelaren (11). gebroken kerksieraden; de Helhond (12) wiens drie hoofden, gedekt zijn met tjaar (13). kardinaalshoed (14) en bisschops-mijter (15); enz. Aan weerszijden der plaat een verklaring, op rijm en in boekdruk. Gravure gr. in-4°. z. n. v. gr. (door P. van den Berge).

1701—1726.

MULLER (No. 3031).

moet zijn: NA MULLER (No. 3712).

3553. „Theatrum bellicum, incipiens a Carolo II. Hispaniarum Rege ad Carolum III. continensque Novem Historicas figuras, in magna charta expressas, præcipuarum, obsidionum tam Mari quam Terra, præcipuorum munimentorum ad Rhenum, Mosam, Mosellam, uti & in Hispania & Italia sitorum. Addita est brevis descriptio lingua Latina & Belgica. Hujusmodi Tabula continens novem figuras præcipuarum rerum gestarum quotannis renovabitur, ostendens publica negotia Belli & Pacis, ut & Instrumenta bellica mari & terra usurpari solita, quorum auctores sunt Ingeniosi Viri Koehoorn, Vauban, aliique, quos fama hac tempestate celebrat. Delineavit & edidit Petrus Schenk. Amstelædani, Apud Petrum Schenk, sub signo Atlantis Sansonis. Anno 1709. Cum Privilegio Illustriss. Ordinum Hollandiæ & West-Frisiæ.”

Het hier aanwezig exemplaar van dit door Muller zeer uitvoerig beschreven werk, heeft alleen bovenstaanden latijnschen titel en is hoogst waarschijnlijk het exemplaar door Muller in auktie Enschedé, Dec. 1867 onder No. 1058 verkocht. daar ook deze serie tot 1726 loopt. in rood gedrukt is en 41 platen heeft. Plaat 13—15 en 18—41 hebben de voorstellingen die door Muller voor Plaat I—XXVIII beschreven zijn. Alle platen zijn op zeer goed papier getrokken en scherp van afdruk. Op de vier platen 11, 12, 16 en 17 zijn de 36 vestingen afgebeeld vóór 1700 vermaard.

De platen 1—10 in *dit* exemplaar geven het volgende te zien:

„1. Nieuwe Tafel Voor alle Lief hebbers en Zeevaarende Personen Vertoonende een Oorloghs-Schip Met al 't Touwerk als meede een door gesneede Schip. van voo re, van Achteren, en Booten, Sloepen. en Cameele exc. en verdere gereetschappe daar toebehoorende.” „Table, de tous les Termes des principales Parties avec les Appareaux d'un Vaisseau de Guerre, tres Vtile pour toute Sortes de Mariniers, et autres Personnes”.

In 't midden twee groote voorstellingen; daar omheen 17 kleinere afbeeldingen, de „verklaaring der Nommers Aangewezen in het Volmaakte -Schip” en de „verklaaring der Letters en Nommers int doorgesneede -Schip”. Met adres: „t Amsterdam Vytgegen (*sic*) door Pieter Schenk op de Vygendam in Sansons Atlas Met Privilegie”

Ook is hier aanwezig een duitsche. omgekeerde kopie van deze plaat, met opschrift: „Ein Orlog-oder Grosses Kriegs-Schiff nach seinen Vornehmsten theilen und zugehörungen von aussen und von innen Accurat abgezeichnet durch Mathæum Seutter. I R.K.M.G. in Augspurg.” Geleurde gravure in-plano.

2. „Table, des Pavillons, que l'on arbore Dans toutes les Parties du Monde Connu, Consenant la Marine; Nieuwe Tafel van al de Zee-vaarende Vlagge des Weerelts. tot Amsterdam by Petrus Schenk, opde Vygendam” enz.

139 afbeeldingen van vlaggen, terwijl in het 140 vakje vijf kleine vlaggen de kleuren aangeven.

3. „Tafel in welke vertoont werden alle Werk-tuygen behorende tot de krygs-kunde Vestingbouw Artillerye als mede tot de Belegeringe van Steden, Velt-Slagen, Legertochten en Leger-plaatzen, alle de gedeeltens van de Zee en 't Land, en eyndelijk allerley Slag van Schepen in't ligt gebragt door Petrus Schenk. tot Amsterdam. met Privelegie. 1703.”

Inscript in cartouche, in den linkerbenedenhoek dezer plaat, met fransch opschrift in twee regels boven- en vertaling der vele fransche woorden in de plaat, onderaan.

Van deze zelfde plaat zijn hier de volgende staten aanwezig:

- a. Afdruk derzelfde plaat in zwart; het jaartal 1703 weggeslepen.
- b. Dezelfde voorstelling. Origineele? gravure, waarvan de voorgaande een kopie is, met adres van „Casper Specht 't Utrecht 1703.”
- c. Latere staat van b met bijvoeging in de cartouche: „gedrukt tot Amsterdam by I. Ottens.”

4. „Das festung baues spiel.”

Kaartspel van 52 bladen op 1 vel gedrukt met bovenstaand inschrift midden bovenin en in de derde rij van boven af onder 't opschrift enz. een draperie waarin: „Jm Verlag und zu finden Bey Peter Schencken in Amsterdam mit privilege.”, links daarvan, evenals voor de draperie, een

vak van dubbele grootte, waarin een vesting is afgebeeld. Het spel kan ook met dobbelsteenen gespeeld worden.

5. „das Kriegs=spiel”.

Een dergelijk kaartspel als No. 4, met bovenstaand opschrift, en twee kolommen verklaring aan iedere zijde. evenals op de vorige. In 't midden der derde rij een vak van de dubbele grootte der kaarten, waarin het adres van P. Schenk onder een trofee en links daarnaast een dergelijk. waarin een koning op zijn troon zittend is afgebeeld, uit wiens handen een krijgsman zijn belooning ontvangt. Rechts van de bovenste vier rijen, waarvan er drie slechts 11 en één slechts 7 kaarten bevatten, terwijl de onderste er twaalf heeft, een „Alphabetische tafel” enz., die in 't vorig spel links staat.

6. „Speculum Architecturæ Militaris oder Eigendlicher Prospect der heutigen Befestigungs=Art.” enz. (Muller No. XXXIII).

In den linkerbovenhoek van deze plaat, die de vestingbouw-systemeen van 20 ingenieurs in beeld brengt, is een opdracht van „Hans Siegmund Vlrici.” aan „Friedrich August, Koenig in Pohlen” gegraveerd, gedateerd uit „Torgau am 30 Marty Anno 1708.” In den rechterbenedenhoek een herhaling der cijfers en namen (1—20) in de plaat en het adres van P. Schenk.

7. „Chronologische Tafelen, Behelzende d'Achtervolgving der Pausen, Keizers. en Koningen, Welke geregeerd hebben sedert de Geboorte van I. Christus tot nu toe, . . . Vermeedert en Verbeetert tot nu toe 1706”.

(Muller No. XXXVI.)

In 45 vakken (40 en 5 voor titel enz) wordt op dit blad in-plano een geheel overzicht gegeven van de geschiedenis tot 1700.

8. „Tabula historica et geographica. ad breve compendium addiscendum regionum et Statuum in Europa. eorumque magnitudinem et possessiones, et quaecunque inservire possunt studiosis Geographiæ.”

Inscript boven midden in een gravure in-plano, waarop ridderorden, rijkswapens. enz. in verschillende rijen en afdelingen afgeteekend of beschreven zijn.

9. „Germaniæ; Compendium tria continens Imperii Collegia, Eorumdemque Insignia” enz.

„Kort begryp van Duytsland, desselfs ryx collegien hunne Zittingen en Wapens Kreits Verdelingen, en Aantekeningen daar op, by Pieter Schenk met Privil:” (Muller No XXXIV).

10. „Tabula XVII Foederati belgii provinciarum exhibens earum divisiones. magnitudinemque Regionum Et urbium,” etc. — „Tafel vande XVII nederlandze provincien, Vertonende der zelve verdeling, groote van Landen en Steden,” enz.: (Muller No. XXXV).

De boven vermelde 41 platen in-plano zijn gedeeltelijk zonder naam, gedeeltelijk met den naam van Leon Schenk of A. van der Leen als graveur.

Behalve deze komt er in dezen band nog één plaat voor: „Krygs ingenieurs en artillerietafel, in welke de voornaamste benamingen zoo wel der meetkunde, vestingbouw, oorlogs gereedschappen, vuurwerken; als ook anderen in den Oorlog voorkomende zaken” enz.

Inscript in cartouche onder in een gravure in-plano, z. n. v. gr. in 10 afdeelingen verdeeld en met adres van Covens en Mortier te Amsterdam.

26 Februari 1726.

NA MULLER (No. 3712 xxvii. 2).

3554. „Het afsterven van den Prins Clementz Keurv. van Beyren, die des avonds tussen 7. en 8 uren . . overleeden is,”.

Oorspronkelijke teekening in O. I. inkt, langw. in-4°, door A. van der Laan, van de gravure, met bovenstaand onderschrift voorkomend op plaat XXVII van het vorig nummer.

Juni 1730.

MULLER (No. 3716).

3555. „De Gerechtigheid Verheerelykt door het Ondekken (*sic*) en Straffen der Hoog-gaande Zonde.”

Opschrift boven een zinneprent tegen het Crimen nefandum. Voor een nis staat in het midden de Gerechtigheid boven een kleed, dat door den Tijd en de Waarheid wordt opgelicht en waaronder in het duister een achttal mannen samen zijn. Een draak, vuur en vlam blazende, vliedt voor de Waarheid. Links daalt het Wraakgericht uit den hemel, met vlammen zwaard in de rechterhand, in de andere houdt het een rol, waarop: „Mannen Nalatende het gebruik der Vrouwen Rom. Kap. I. v. 27.” Rechts de verwoesting van Sodom en Gomorra, waarvóór Ontucht, Wel-lust, Geldgierigheid en Dartelheid geboeid liggen. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met vers in twee kolommen, in boekdruk, door G. Tijsens en met adres van G. Bos en G. Bouman te Amsterdam. Het vers is hier niet afzonderlijk maar onder de plaat gedrukt.

1730.

NIET BIJ MULLER (No. 3720).

3556. „*Synode tenu dans le Choeur de l'église neuve, à Amsterdam, en 1730.*”

Onderschrift met de verklaring der letters *A—M* en der cijfers 1—7 gegraveerd onder de afbeelding dezer synode, die de bovenste helft in neemt eener gravure in-fol., naar en door B. Picart 1732. Uit: *Moubauch, Cérémonies*, enz.

22 Juni 1731.

MULLER (No 3722a).

3557. „Het zeer heilig en zeer eerwaardig geheim consistorie”.

Inscript gegraveerd in den bovensten plaatrand eener spotprent op den

paus en de kardinalen en hun verzet tegen het in bezitnemen van Parma door Oostenrijk, na den dood van den hertog. In 't midden zit de paus onder een draperie bij een tafel met vossevelen bedekt; hij heeft drie brillen op den neus en een slappmuts op 't hoofd, welke hem over de ooren getrokken wordt door den kardinaal, die rechts naast hem staat (links voor den beschouwer) terwijl hij hem, met de vermaning: „Paus tékent schiel'yk”, verschillende stukken ter teekening voorlegt. Links van den paus (dus rechts op de prent) staat de kardinaal Corsini, die, ongerust over 't geen de paus doen wil, hem zand in de oogen blaast door een opgerold papier, waarop „Behendigheid”. Achter den paus staat de aartsbisschop van Benevento die elk der kardinalen een gedeelte van de in tweeën gebroken tjaar over den hoed op 't hoofd zet. Rechts op den achtergrond steekt kardinaal Cibo een lancet in de borst van de half naakte en met spottmutsen op 't hoofd, aan een pilaar gebonden kardinalen Coscia en Fini. Kardinaal Barberini vangt het bloed, dat uit de wonden vloeit, in twee jezuietenmutsen op en geeft er één aan zijn kollega Corradini, die er gal, slangen en adders in werpt, terwijl links van de tafel kardinaal Pico zit, die „al dat goedtje onder malkander” mengt en zegt: „Met dit alles zullen wy heerlyken inkt voor de heilige Congregatien maaken.” Ik ontleen dit aan de „Verklaaring van de bovenstaande prent volgens de haagse courant van den 13 July 1731.”, die, met dit, in den ondersten plaatrand gegraveerd opschrift, in boekdruk onder de plaat staat en 't adres heeft van Johannes de Ruyter, tegenover de trappen van de Beurs te Amsterdam. Gravure langw. in 4°., z. n. v. gr. In den Europeeschen Mercurius van 1731 komt een nauwkeurige kopie dezer plaat voor.

23 Juni 1731.

MULLER (No. 37236).

3558. „Het vervolg van ' het Zeer Heilig en Zeer Eerwaardig geheim Consistorie.”

Opschrift, in boekdruk, boven een plaat die tot vervolg der voorgaande dient of ten minste daarbij behoort. De ordonnantie is ongeveer dezelfde. In 't midden zit de duivel aan een tafel, een mounik dient hem tot zetel en op den kardinaalshoed, waarmede zijn hoofd gedekt is, ligt volgens de verklaring de „Bulle Unigenitus”. Op de tafel een menigte bevelschriften; bij den duivel ligt er één met de letters „P. M. W.”, in een ander staat „H. B. S.” Satans poot vertreedt een werk waarop men leest „Q”(uesnel) „Zed.”(„elyke”) „aan.”(„merkingen”). Rechts van den duivel (links op de plaat) staat kardinaal Orighi, hem zegenend en zeggende: „Op deze wyze eerw. Br.” („zult gy de vergevinge van alle uwe Zonden bekomen”); links van Satan (rechts op de plaat) Fiorelli, „Secretaris der Congregatie *Super Nonnullis*,” met een twee snijdenden ponjaard pennen versnijdend, uit wiens mond de woorden komen: „Ik zal Bisschop.” („worden, of de Duivel zal de kaars houden.”)

Links op den achtergrond worden zes personen, wier armen met een katrol omhoog getrokken zijn, levend gevild door twee „Apostolische Commissarissen”. Een stuk huid wordt door een der laatsten aan den kardinaal Altieri gegeven, die het, volgens de verklaring, in een soort van een Molen steekt” waarbij gegraveerd staat: „Fabriek van Parkement tot de Actens” Op den voorgrond aan dezelfde zijde staat de kardinaal Banchieri met een bal in den mond bij een vensterbank te lezen. Rechts is de kardinaal Albani, wien een slot op den mond is gelegd, bezig den vloer van een zaal te vegeu, terwijl de kardinaal Querini „Perfect van de *Vaticaanse Bockery*”, den „Bybel” uit de kast neemt en er de „Legende” („van den H. Gregorius den VII.”) voor in de plaats zet en tegen den bewerker van den Index, die links van hem bij een venster zit, zegt „Begin de” („lyst”); daarmede een „Nieuwe lyst.” van verboden boeken bedoelende. Boven deze personen is op de wolken een toovenaar afgebeeld, bezweringen doende, met bijschrift: „Met de hulpe der gansche.” („doorluchtige . . . Vergadering zullen wy wel zorg dragen, dat het kleine Kindt niet levee.”) Midden onder de plaat één kolom tekst in boekdruk, waaraan het tusschen haakjes geplaatste bij de inschriften ontleend is. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met hetzelfde adres van het vorig nummer.

10 September 1731.

MULLER (No. 3724).

3559. „Ter gedachtenisse, en roem van Hollands liefdadige mededeelzaamheid, aan de verdrevene geloofsgenoten”.

„Collecte gedaan in Holland en West-Vriesland; voor de Verdrevene Piemontoisen, op den 10de September en volgende dagen, des Jaars 1731.”

Opschriften boven- en in een plaat, waarop in zes tafereelen de vervolging en de door Holland verleende hulp is afgebeeld. Onder de plaat een uitleggend vers, in drie kolommen, in boekdruk, van C. Bruin en een lijst der kollekte in de voornaamste hollandsche plaatsen, die f284.112 op bracht. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met adres van G. Bos te Amsterdam. Zie ook Muller No. 3974 en No. 4192 hierna.

1731.

NIET BIJ MULLER (No. 3726).

3560. „*Natuurkundige histori van den zeehoutworm, ofte houtvreter, zynde koker- en meerschelpigh; inzonderheit van den nederlantschen; door Godefried Sellius, dokter in rechten, en lid der koninglyke grootbritannische societeit. met kopere plaeten, . . . Te Utrecht, By Herman Besseling, 1733.*”

In het boek met bovenstaanden titel vindt men twee gravures langw. in-4°, naar den auteur G. Sellius, door C. Wijdorn, rechts bovenaan ge-

merkt „Tab: I.” en „Tab: II.” Op de eerste plaat is o. a. een doorknaagd stuk hout en de worm, zeer vergroot, in zijn geheel afgebeeld, terwijl men op de tweede de worm in de verschillende stadia van zijn ontwikkeling ziet en enkele gedeelten van dit diertje afzonderlijk. In den linkerbenedenhoek van plaat I is een naam weggekrabt.

Hierbij dezelfde platen, vroegere staat, gekieurd, zonder de namen van teekenaar en graveur en bovenaan rechts gemerkt: „Tab. 1.” en „Tab. 11.”

1732.

MULLER (No. 3729).

3561. „De Heel Konst Der Amsterdammers Op Gehelderd”.

Titel van een boek door den Tijd aan „Oeffening” aangeboden, wiens voeten rusten op „Geleerdheids Hoeksteen”: „Lugduni Batav.”. Rechts zit de amsterdamsche „Heelkonst” treurig neer, terwijl de slang der „Arglistigheid” zich om haar hals heeft gekronkeld. Links van „Oeffening” staat de Waarheid; achter deze een boekenkast met namen („Hippocrates”, „Boerhaave”, „J. Munniks”, „Roonhuysc”, „F. Ruysch”, „N. Tulp”, enz.) op sommige banden. Op den voorgrond de amsterdamsche stedemaagd met den Leeuw, bij verschillende chirurgische instrumenten. In een gedicht van zes 4-regelige verzen in boekdruk geeft „Discendum Semper.” een tamelijk duistere uitlegging van deze plaat. Gravure in 4°, naar en door I. Lamsvelt. Muller beschreef dit exemplaar, dat echter eenvoudig de titelplaat is van een pamflet met gelijken titel als het opschrift hierboven.

1732.

MULLER (No. 3732).

3562. „Heelmeesters almanak, Voor het Jaar onzes Heeren Jesu Christi, 1830.”

Van 1791 tot 1830 verscheen deze almanak in-plano, met de afbeelding er boven van het inwendige der zaal van het Theatrum anatomicum te Amsterdam; links in een nis. Apollo; rechts Eskulaap; in de voetstukken, waarop beiden staan het oude of het nieuwe wapen van Amsterdam. De almanak is in duitsche letter, in rood en zwart, in boekdruk. Aan weerszijden in romein, een „Naamlijst der heeren heelmeesters, achterevolgens de jaren hunner promotie, binnen Amsterdam, voor het jaar 1830.” De gravure is langw. in fol., z. n. v. gr.; alles te zamen op één blad in-plano, met adres van „S. Elzevier Stokmans, in de Vijzelstraat bij de Reguliersdwaarsstraat No. 16.” te Amsterdam.

Ofschoon de prenten door Muller onder No. 3730 en 3731 beschreven, hier ontbreken, die den schakel vormen tusschen de vorige en deze, achtte ik het toch het best, dezen veel lateren almanak, welken Muller onder No. 3732 vermeldt, hier op te nemen.

30 April 1732.

MULLER (No. 3734 en No. 3735).

3563. „Afbeelding van de Treves-kamer op het hof

in 's Gravenhaage; met het Maandags kongres, of de Weekelyksche Byeenkomst der Vreemde Staats-Ministers.”
 „Afbeelding van de Vergaderplaats van de Heeren Staaten van Holland en Westfriesland; te zien uit het Westen”, enz.

Onderschriften onder de afbeeldingen dezer zalen. Gravures langw. in-4°, door J. C. Philips, de laatste naar C. Pronk. Uit: *Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden.*

September 1732.

NIET BIJ MULLER (No. 3741).

3564. „Plan van de situatie en het campement van het leeger van den staat Geoccupeert den 5 September 1732. onder comando van S. Ex. de heer generaal grave van Hompesch.”

Situatiekaart met Breda links onderaan, Geertruidenberg in 't midden bovenaan. „Het Campement” van het Staatsche leger, dat in de kaart oostwaarts van Breda gezien wordt, is, door een lijn afgescheiden en met de namen der regimenten er bij, nog eens uitvoerig onderaan afgebeeld. Gravure in-plano, z. n. v. gr.

1 December 1732.

a. NIET BIJ MULLER (No. 3742).

3565. „Afbeelding Van een Verduistering in de Maan, Welke haar zal vertoonen den eerste van de Maand December van dit lopende Jaar 1732. welkers grootheyit uyt de Astronomische Tafelen gerekent tot Amsterdam zal weesen 19 duym en 56 minuten, van welke minuten sestig voor een duym getelt worden. door Hermannus Schaink.”

Opschrift boven de afbeelding der maan in verschillende stadiën der verduistering, omgeven door een sierlijken rand, met de attributen der sterrekunde, enz. Onder de voorstelling een verhaal van den loop der verduistering en de verklaring der letters in de plaat, evenals 't opschrift, in boekdruk. Gravure langw. in-4°. z. n. v. gr., alles op een vel in-plano, met adres van R. en J. Ottens te Amsterdam.

7—8 Augustus 1733.

b. NIET BIJ MULLER (No. 3742).

3566. „Rampspoedige reys-beschryving, ofte journaal van 'S Ed: Oostindische compagnies schip Blydorp, Zynde gestrand en verongelukt op de Guineese ofte Moorsee kust in Afrika, . . . Zynde de selve Beschryvinge opgesteld en Beschreeven, door Nicolaas Jansz Camstrup, geweseene Militaire Corporaal op bovengemelde Schip, Ook is hier agter bygevoegt, Copy van het journaal, gehouden door

den Capitein Haje Blaauwhuysen, . . . t' Amsterdam, By Gerrit Bouman, . . . en By Rudolf Brouwer, . . . 1735."

Titel van een werkje in-4°. met een titelplaat, waarop Neptunus is afgebeeld in zijn schelpwagen bij een rots, met inschrift: „Journaal van 't Schip Blydorp". Op den achtergrond, rechts, het in nood zijnde schip.

De zeven platen, waarmede het werkje versierd is, hebben de volgende gegraveerde onderschriften:

- „Pag. 3." „3 Schepen in volle Seyl, als Blydorp, de Haafte en van Alsem op haare Rang."
- „Pag. 5." „de Vice Koning aan Strand, sittende Tussen 2 oude Raadsheere, en een kring van gewapende Negera."
- „Pag. 8." „de Regte koning een groote Neger sittende in een Tent, omringt van een Party Neger vrouluuy en by den Ingang, eenige Negers op haar Regter knie."
- „Pag. 11." „Afbeeldsel van 2 Tente in 'teens ons volk doende om geld kisten open te graven, waar door een groote Schermutseling ontstaat."
- „Pag. 12." „Eenige van ons volk niet veer van Strand, by Malkander in een hoop, op haar kniën, en haar gezigt ter Aarde leggen, agter latende 10 gezonde 6 gequetste en 1 siek persoon."
- „Pag. 28." „Een groote Negery digt aan Strand, in 't Midden van dezelve de Kapiteyns woning, waar voor wy gaan knielen, een Barque die de Fransche Gouverneur aan brengt, en ons verwelkomt en tracteert."
- „Pag. 33." „Een kleyne Negery, alwaar wy de Negers helpen Viasschen, het Eyland Goeree legt schuyns daar over daar wy met een schuyt aan komen en van de Fransche verwelkomt en beschonken wert (*sic*)."

Alle gravures zijn klein in-4°; de paginatuur is in den rechterbovenhoek gegraveerd. De titelprent, waaronder het adres der beide uitgevers staat, draagt alleen den naam van A. van der Laan als teekenaar en graveur, die echter zeker ook de andere platen heeft gemaakt.

1733.

MULLER (No. 3743).

3567. „N 1 Dat is stoit gegooit. . . 6 De dwingelandij is Uijt."

Begin en einde van het onderschrift, dat de verklaring der cijfers 1—6 bevat, voorkomende in een plaat, zinspelende op de verschillen tusschen W. C. H. Friso en de hollandsche en zeeuwsche edelen over het markiezaat van Veere en Vlissingen. De plaat is in twee afdelingen verdeeld. Rechts speelt de prins met Slingeland op het triktrabord om het markiezaat, een viertal personen is bij hen in de kamer. Links worden

Slingeland en van Boetzelaer naar Loevestein gebracht. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr. Behoort in: *Nederl. Keurdigten*. 9e vervolg.

1733.

a. NIET BIJ MULLER (No. 3743).

3568. „*Ter gedagtenisse en lof, Der Evangelische om de Godtsdienst verdrevene Saltzburgers.*”

Opschrift in drie regels boven een gedicht van zes 4-regelige koepletten, in twee kolommen, in boekdruk, onder de plaat, betrekking hebbende op de lotgevallen der Saltzburgers, om het Evangelie vervolgd en door den koning van Pruisen en de Staten van Holland beschermd en die in zestien voorstellingen, het wedervaren der verdrevenen vertoont. Onder iedere voorstelling is een distichon gegraveerd. Vlak onder het vers het adres „t'Amsteldam, by Ysack Greve, Printverkoper op de Loyersgragt, by 't Engelsche Weeshuis.” Gravure langw. kl. in-fol., z. n. v. gr. Zie voor een anderen staat het volgend nummer.

1733.

MULLER (S. No. 3743 A).

3569. „*Ter gedagtenisse . . . Der . . . Saltzburgers.*”

Geheel als voren; onder de zes 4-regelige koepletten staan hier echter nog vier 10-regelige verzen op twee zilveren gedenk-penningen, beide door Martinus Holtzhey gesneden; de een: „. . . Wegens de Uittocht der Evangelise Saltzburgers”; de ander „. . . Ter Gedagtenisse dat de Algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden, agthondert om de Godsdienst verdreevene Saltzburgers, in bescherming hebben aangenomen.” Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr. Onder den tekst het adres van Ysack Greve, dat ook onder de laatste voorstelling staat.

1733.

NIET BIJ MULLER (S. No. 3743 A).

3570. „*Een Christelyke oeffening, naar Paulus vermaan, Hebben wy lantsluyden, int lant van Saltzburg gedaan.*”

Onderschrift onder het eerste van de zestien plaatjes van het vorig nummer, nu gekleurd en zonder afzonderlijke. Andere staat dan de beide voorgaande, nu met een volgnommer (1—16) bij ieder plaatje, in den rechter-benedenhoek, onder het distichon; alleen bij het laatste staat het cijfer boven het versje, daar het adres: „Ysack Greve excudit”, er onder is gegraveerd.

1620—1733.

MULLER (No. 2570).

moet zijn: NA MULLER (S. No. 3743 A).

3571. *Nederland toevluchtsoord voor de vervolgd en om het geloof.*

In 't midden het uitzeilen der Brownisten in 1620 uit Delfshaven naar Amerika; links daarvan de portugeesche synagoge, rechts het Wale-

weeshuis te Amsterdam. Bovenaan de voor- en keerzijde eener gedachtenispenning in 1688 geslagen op de lieflijke ontvangst der franschē refugiés, kopie van de penningafbeelding uit H. J. Koenen, *Geschiedenis der fransche vluchtelingen*. (Muller S. No. 2690 A); onderaan een dergelijke op de ontvangst der Saltzburgers in 1733 Staalgravure langw. in 8°. naar V. Bing door J. F. C. Reckleben. Uit: *Geschiedenis der christelijke kerk in Nederland, in taferelen*.

1733.

b. NIET BIJ MULLER (No. 3743).

3572. „*Der Hollaendisch-Ostindianischen Compagnie Weltberühmte Haupt- Handels und Niederlags Stadt Batavia, in Asien auf dem grossen Eyland Iwa in dem Königreich Iacatra Nord-Westlich gelegen, nach ihrem Grund-Ris und Prospect mit Erläuterung einiger ihrer besondersten Merkwürdigkeiten, auf das accurateste vorgestellt von Homännischen Erben. Nürnberg Anno 1733.*”

Opschrift boven een plattegrond die twee derden en een profiel dat het onderste derde deel eener plaat inneemt, met uitlegging der in 't profiel voorkomende letters a-g. Links onder het opschrift de uitlegging der letters A-I en a-bb en der cijfers 1-20 in de plattegrond rechts eene beschrijving van Batavia in vijftien regels. Op drie kleine afbeeldingen ziet men het „Prospect der Stadt Batavia von der Morgen Seite anzusehen”, „Das Rath-Haus” en „Prospect des Castels von innen mit des Herrn Gouverneur-Generals Bewohnung.” Links van het Prospect onderaan, de afbeelding van drie „Javaner”, rechts een „Javanischer Soldat” en een „Am bones”. Gekleurde gravure in plano. z. n. v. gr.

14 (25) Maart 1733 (1734).

MULLER (No. 3744).

3573. „*Nuptias Ceremoniales inter Annam Mag: Brit: Principissam Regalem et Gulielmum Principem Arausionensem habitas in Capella Regia S^{ti} Iacobi apud Londinum Martis 14° An^o 1733.*” [Oude engelsche stijl].

Onderschrift, met opdracht aan George II door „Gul: Kent” onder de afbeelding der huwelijksvoltrekking tusschen W. C. H. Friso en Anna van Engeland. Op den voorgrond aan weerszijden een galerij, waarop en onder een menigte toeschouwers. Meer naar achter, in 't midden der kapel, onder drie kronen met brandende kaarsen, de prins en prinses elkaar de hand reikende. Gravure in-fol., naar G. Kent door J. Rigaud.

25 Maart 1734.

MULLER (No. 3745).

3574. „*Nassausche Oranje tak vertonende alle de Heeren stadthouderen die Geregeerd hebben zedert Het begin der Nederlandsche Republiek A^o 1579 tot op dezen tydt A^o: 1733 Opedragen aan zyne Hoogheid Wil-*

lem Karel Henrik Friso prins van Orange enz. Door zyne onderlanige dienaars R en I. Ottens te Amsterdam."

Inscript der twee einden van een lint, waarop in het midden het wapen van W. C. H. Friso prijkt. Uit een ornjetak, die rechts eindigt in dit wapen en links in het engelsche, met dat van Holland als hartschild, ontwikkelt zich, van onder op, de geslachtsboom van het huis van Oranje en eindigt links met Willem III, rechts met W. C. H. Friso, bij wiens ondertrouw deze plaat gemaakt of veranderd is. Gravure in-plano, z. n. v. gr., met adres van Reinier en Iosua Ottens in den rechterbenedenhoek.

25 Maart 1734.

NIET BIJ MULLER (No. 3745).

3575. „*Nassausche Oranje tak*” enz.

Geheel dezelfde plaat. In de groote ruimte tusschen den lijst-rand en de wapens onder in de plaat, zijn hier de voor- en keerzijde afgebeeld van acht groote en kleine medailles ter eere van het huwelijk van W. C. H. Friso, voor welke gelegenheid deze plaat weder veranderd werd. Het adres in den rechterbenedenhoek komt in dezen staat niet voor, terwijl in het lint, waarin de titels van den prins opgegeven zijn, „Oudertrouwt met” veranderd is in „Zijne Gemalin” en aan het eind is bijgevoegd: „getrouwt te St James den 25 Maart 1734.”

25 Maart 1734.

NIET BIJ MULLER (No. 3745).

3576. „*d' Oranjeboom verheerlykt*”.

Op de plaat, met bovenstaand meest in het oog vallend inschrift is, zooals er in een lint bovenin staat, afgebeeld de „Geslachtboom van de Huizen van Oranje en van Nassau, beginnende met Willem Senior, Graaf van Nassau, tot op Z. D. H. Willem Karel Henrik Friso, . . . Stadhouder, Admiraal en Kapitein-Gen. van alle de zeven Provinciën der vereénigde Nederlanden.”

De kleinste der beide takken van den boom eindigt met Willem III, koning van Engeland; de grootste, welke een koningskroon op den top heeft, met W. C. H. Friso en Anna van Engeland, zijn gemalin. De takken zijn geheel behangen met de wapens der opvolgend vermelde personen. Tusschen beide takken, in een medaillon, een door de zon bestraalde Oranjeboom, waartegen een schild hangt met „W.K.H.F.” terwijl de wapens der zeven provinciën, met linten aan den boom gesnoerd, dien als een tuin omgeven. Om het medaillon staat: „Zoo lang Vorst Nassaus Stamboom bloeit, Wert Néerlandts Tuin nooit uitgeroeit.” Aan weerszijden van den stam zijn vier (dus acht) dichtregels van P. Straat gegraveerd. Gravure in-4°, „de Leth fecit.”

11 Mei 1734.

MULLER (No. 3746).

3577. „*Vuurwerk, by gelegenheid van de Plechtige en Heerlyke inhalinge van Syne Doorluchtige Hoogheid*”

den Heere prince van Oranje en Nassauw, . . . ende Haare Koningkl^e Hoogheid de kroon prinsesse van Groot Britt: binnen Leeuwardⁿ 11 Mey 1734, afgestoken."

Opschrift boven de afbeelding van dit vuurwerk. Gravure in-plano, naar B. Keyert door J. C. Philips met adres van T. van Dessel.

Op een tweede plaat, hier aanwezig en door Muller naar den catalogus der stedelijke kunstverzameling te Leeuwarden vermeld, zijn de vier zijden van den Tempel van het groote vuurwerk afgebeeld. Elke zijde bestaat uit een groot zinnebeeldig tafereel in het midden en een zinnebeeldige figuur, met een kleiner emblema daarboven, aan weerskanten. Blijkens de volgnummers der voorstellingen behoort er zeker een verklaring bij deze prenten, welke hier echter ontbreekt. Gravure in-plano naar en door dezelfde.

11 Mei 1734.

MULLER (No. 3747).

3578. Zinneprint op 't huwelijk van W. C. H. Friso.

Dezelfde plaat als No. 3458, nu door het veranderen der portretten van de vorstelijke personen en het wegslijpen der namen van de vestingen in de kaart, waarop zij, als op een tapijt, staan, toepasselijk gemaakt op het huwelijk van W. C. H. Friso en zijn intocht in Leeuwarden. Afgedrukte, doch, volgens Muller, zeer zeldzame staat dezer gravure.

6 Oktober 1734.

MULLER (S. No. 3748 A).

3579. „Het droevig ongeluk van Jakob Arentsz Zuyderduyn Met zyn Volk, En de Onbegrypelyke Bewaring en Verlossinge uit Doodsgevaar van Hannis Teunisz van Duyvenboode, Op een korte Eenvoudige wyze van Hem zelfs verhaald, tot Katwyk aan Zee, den 6. October 1734. Opgesteld door Jakob Maartensz. Buys. Den tweeden druk. Te Leyden by Johannes van Abkoude, . . . 1735."

Titel van een pamflet van IV en 24 blz. in-4°. Op dien titel de afbeelding van den (geredden) schipbreukeling staande op de omgeslagen boot, met zijn jas in de hand als noodsein. Rechts op den achtergrond het ter hulp komende schip met de bemande roeiboort. Gravure langw. kl. in-8°, z. n. v. gr. Door Muller beschreven naar het exemplaar in de *Biblioth. Duncaniana*.

De titel van den derden druk is hier mede bijgevoegd.

1735.

MULLER (No. 3749).

3580. Zinneprint op de pogingen van W. C. H. Friso om stadhouder te worden.

De prins staat in een rijtuig, dat door vier varkens en één dog ge trokken wordt. De varkens hebben dekkleeden op met het wapen van Friesland versierd, de dog een, waarop het engelsche wapen prijkt. Hij

tracht een poort binnen te rijden (de Stadhouderspoort aan het Binnenhof) die echter gesloten blijft en waarbij twee militairen op wacht staan. Op den achtergrond de Vijver? met eenige toeschouwers. Het rechtergedeelte der plaat stelt een zaal voor, waarboven het generaliteitswapen prijkt en waarin een conferentie gehouden wordt tusschen zeven zittende personen (de Staten der provincien?) en een staande (de prins). Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr. Uit: *Ned. en Lat. Keurdigten*. 10e vervolg.

26—27 Maart 1736.

NIET BIJ MULLER (No. 3753).

3581. *Eeuwgetijde der Utrechtsche Hoogeschool.*

Afbeelding van twee gedenkpenningen bij die gelegenheid geslagen; de een werd op den 26 Maart in de Senaatkamer door den rector-magnificus aan alle studenten, de ander bij den maaltijd in het Kinderhuis aan de 95 aanzittenden uitgereikt. Steendruk naar J. Koole door Mourot en Comp te 's Hertogenbosch. Hierbij: (A. R.). *Het plechtige eeuwgetijde van de beroemde hogeschool in de stad Utrecht; gevierd...* MDCCXXXVI. Utrecht. z. j. in-4°.

1736.

NIET BIJ MULLER (No. 3754).

3582. „*Winter Vreugde op den Amstël en 't gaan des Ysbreekers en der Waterschuiten. Divertissement de l'Hyser sur la Riviere l' Amstel,*” etc

Levendig tooneel op den Amstel, gestoffeerd met narresleden, tilbury, ijstenten, schaatsenrijders, enz. Links breekt een ijsbreker, door vele tientallen paarden getrokken, een gleuf in 't ijs, ten behoeve der waterschuiten, die, zoowel voor de brouwers, als voor de overige bewoners der stad Amsterdam, Vechtwater halen moesten. In 1696 voor rekening der brouwers gemaakt, werd hij volgens de verklaring, gegraveerd aan beide zijden van bovenstaande onderschriften der plaat, bij open water onder een der bogen van de Hoogesluis geborgen. Uitnemende gravure zeer groot in-plano, geteekend door Tileman van der Horst. Zij was gevoegd en komt enkele malen meer voor achter *Theatrum machinarum universale* van Tileman van der Horst en Jacob Polley, in 't koper gebracht door J. Schenk en uitgegeven door P. Schenk te Amsterdam. 1736—37. 2 deelen gr. in fol.; waarin behalve verscheiden sluizen, in plaat VI van het aanhangsel die ijsbreker „in 't verschiet van boven op sey en van voren” in drie afbeeldingen boven elkaar voorgesteld is.

Plaat xx en xxi van dit door Muller in 't geheel niet vermeld werk vertoonen o. a. het heien of inwinden van sluisbinten.

1 Januari 1737.

NIET BIJ MULLER (No. 3755).

3583. „*Der Grosse See-Sturm A. 1737. d. i. Jan.*”

De bovenste (kleinste) helft dezer plaat heeft in een lint, boven de

afbeelding eener zeer onstuimige zee met soepen, dit inschrift. De plaat is gemaakt alsof de voorstelling is afgebeeld op een afzonderlijk doek dat aan den linkerbenen- en aan den rechterbovenhoek is omgekruld. In den rechterbovenhoek leest men: „ad Relatione A 1737. pag.”

De onderste helft vertoont de „Accurate vorstelling der Gegend um Hellevoltslvy's (*sic*) in Holland, mit der Englischen Esquate, A. 1737.” Kaart van 't land van Voorne en Goeree.

Duitsche gravure in-fol., z. n. v. gr.

Februari 1737.

MULLER (No. 3756).

3584. „Verschynsel van een Comeet of Staartster in February des Jaars 1737.”

Links op den voorgrond twee mannen, van welke er een door een kijker naar de komeet ziet; rechts een viertal engeltjes met instrumenten voor meet- en sterrekunde; één van deze is bezig den stand van dit luchtverschijnsel te bepalen. Gravure in-4°., z. n. v. gr.; rechts bovenaan gemerkt „pag. 106.” Uit: *Europeesche Mercurius?*

1737.

MULLER (No. 3758).

3585. „Een oude en schadelyke rot in de val. of de gevange zittende smous, met zyn wapen Door de gerechtigheit aan hem Gegeeven.”

Opschrift, in boekdruk, boven een spotprent op den amsterdamschen woekeraar Aron Abrams. De Gerechtigheit staat op de wolken; rechts van deze, iets lager, een wapenschild, waarin de jood, aan de galg gebonden, gegeeseld wordt; boven het venster in het schild: „Castigatio”; daarouder een vos in een duiventil rechts, en een (geld)wolf, te midden van zakken gelds, links. Links daarvan weder de kop van een wild zwijn, rechts een hond met een stuk vleesch. Geheel op den voorgrond een rat in den val. Onder de plaat een 4-regelig vers en 6 regels uitlegging, beide in boekdruk. Gravure in-4°., naar J. v. Dijk door A. v. Buysen met adres van „Geertruy de Royter” te Amsterdam.

1737.

MULLER (No. 3760).

3586. „De vindingryke Konst beeid hier naar 't leeven af, Hoe 't kwaad zyn Meester loond en de ondeugd (krygt haar straf.”

Opschrift in boekdruk boven een zinneprent op den woekeraar Aron Abrams te Amsterdam. Op den voorgrond rechts de Waarheid; zij heeft Bedrog, die aan hare voeten ligt. Op den achtergrond Gerechtigheit, die Meineed, Nijd en Eigenbaat vertreedt; naast haar de Tijd, als een engeltje met een zandlooper op het hoofd en een schild in de hand, waarop een Phenix, die uit zijn asche verrijst en het onscript: „Vivit post funera virtus.” Links aan een geselpaal,

waarop het beeld der Gerechtigheid staat, een persoon met een vossevel, dat van zijn lendenen afhangt (Aron Abrams), die met twee roeden gegeeseld wordt. Geheel links op den achtergrond ziet men door een deur in een molen, waarboven: „De kans is verkeerd” en de fabel van den Vos en den Kraanvogel in beeld. Ter zelfder zijde, op den tweeden grond, een man wijzend naar een eend, die een ton op den rug heeft = het end dat den last draagt; geheel op den voorgrond een jongentje dat zeepbellen blaast?, links achter hem vliegen muggen in een brandende kaars; rechts ligt een prent waarop een aap is afgebeeld, die een kat de kastanjes uit het vuur laat halen. Aan weerszijden van het alziend oog, boven in de plaat, twee afzonderlijke zinnebeeldige voorstellingen, links met het onderschrift: „Niet snoder op aarde als d' ondankbaarheid.”; rechts: „Wy zyn uyt den droom. pyn om de kool.” Gravure groot in-4°, „R.(echt) D.(oor) Z.(ee) fecit.” Onder de plaat een 20-regelig vers, in twee kolommen, in boekdruk, geteekend: „Ex Amicitia.” Midden onderaan: „Gedrukt voor Ceres Liefelingen.”

1738.

MULLER (S. No. 3762).

3587. „Spel verbeeldende de historie van Holland.”

Zie: de noot van No. 4 hiervoren bij letter C.

7 Januari 1738.

MULLER (No. 3763).

3588. „Jubel Feest des Amsteldamschen Schouburgs 1738”.

Inscript boven een zinneprent op dit feest. Onder de plaat: „Des Waerelds dwaasheid, als die komt van hooger hand, Waardeerd men boven goud en burgers groot verstand”.

Op den voorgrond zijn Luther links, Menno Simons in het midden en J. Calvijn rechts, ten voeten uit, afgebeeld. Elk heeft een papier met 4- of 6-regelig vers in de hand, allen meer of minder protesteerende tegen de feestelijkheden, waarvoor men, om ze luisterrijk te doen zijn, zich in Amsterdam veel moeite had getroost. Achter deze drie geestelijken de muzen in een boschrijk en heuvelachtig landschap. Links op den achtergrond een tooneel. In de lucht een engeltje met devies: „Nederlants Vyf en twin tigste Vredejaar.” doelende op den vrede van Utrecht, waarvan men liever het feest gevierd had gezien. Gravure in-plano, z. n. v. gr.

Ook de verkleinde kopie door Muller vermeld, is hierbij. De verzen, die de hervormers in de hand hebben, zijn hier op een afzonderlijk blaadje in-8°. afgedrukt.

24 Januari 1738.

NIET BIJ MULLER (No. 3763).

3589. „Ware en eigentlyke afbeelding van den Cachelot, die den 24 Ianuary 1738 naby S. Peter in Eydersted

gevonden is, en 48 voeten lang, 12 voeten hoog en in de rondte 36 voeten dik was."

Gravure langw. in 8°. met bovenstaand onderschrift en eenige andere bijchriften, z. n. v. gr. Als nederlandsche prent hier vermeld.

4 Februari 1738.

a. NIET BIJ MULLER (No. 3764).

3590. „Op de vertooning Van de Executie, gedaan tot Stutgard den 4 February 1738. in de Perzoon van den beruchten Smous Joseph Suss Oppenheimer. Geheime Finantie Raad, van wylen zyn Vorstelyke Doortlugtigheid, den Hertog van Wurtemberg: Aan een yzere galg van 48 voeten hoog, blyvende in een diergelyken kooij aldus ten toon hangen." enz.

Onderschrift (met vers van 32 regels), in boekdruk, onder een plaatje waarop aan de rechterzijde Oppenheimer is afgebeeld op een kar gezeten naar de gerechtsplaats rijdende. Aan weerszijden een hem uitjouwende menigte. Op den achtergrond de galg, die, vergroot en met een kooi er aanhangend, op het linkergedeelte der prent nog eens afzonderlijk is afgebeeld. Bovenin rechts het portret van Oppenheimer in medaillon boven een paar gekruiste geweren. Gravure langw. in 8°, door M. Pool, met adres van A. van Huysteen en S. van Esveldt te Amsterdam. (Zie *Algemeene Schatkamer*. Maart 1738.)

22 Juli 1738.

b. NIET BIJ MULLER (No. 3764).

3591. „Sions God zy ons lot”.

Inscript in de voorzijde eener medaille op het 25-jarig huwelijk van den burgemeester van Middelburg W. van Citters en Maria Kien. In 't midden een altaar; links de burgemeester, rechts zijne vrouw, te samen een schaal reukwerk uitstortende op het altaar. Links, achter den burgemeester, een kind met den ictorenbundel (de burgemeesterlijke waardigheid), en de Gerechtigheid. Achter mevrouw de huwelijkskiesle als een engeltje met een brandende toorts en de vruchtbaarheid als een kind met een „ysvogels nestje”, zooals er staat in de h. s. verklaring in 9 regels, onder deze ontwerp-potloodteekening in 12° zonder naam, maar door J. Punt, zie volgend nummer.

22 Juli 1738.

MULLER (No. 3765).

3592. „Sions God zy ons lot”.

Afbeelding van de beide zijden der medaille, waarvan in het vorig nummer de voorzijde in origineele teekening is beschreven. De keerzijde vertoont de wapens van man en vrouw beiden, omgeven door allerlei attributen en met het randschrift „Willem van Citters en Maria Kien, in den echt vereend xxii July mdcclxiii”, terwijl onder de wapens

staat „achtmaal burgerm^t." De medaille hangt in sierlijk ornamentwerk.
Gravure in-4°. naar en door J. Punt.

Juli 1738.

NIET BIJ MULLER (No 3766)

3593. „*Naukeurige afbeelding der belegering van 't sterke Fort Orsova, met de Forten Caroli en Elisabeth, gelegen aan den Donauw,*” enz.

Afbeelding van dit beleg met bovenstaand onderschrift in vijf regels tekst in twee kolommen en „Aanwyzing.” der Nos. 1—11 in de plaat, alles in boekdruk. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr. en met adres van R. en J. Ottens te Amsterdam.

1739.

MULLER (No. 3768).

3594 „*La foire du monde. Extrait de la Gazette Historique d' Hollande De l' 8me de Janvier 1739. — De jaarmarkt van de waereld. Extract uit de hollandsche historische courant Van den 8sten January 1739.*”

Opschrift boven een uitvoerige uitlegging (twee kolommen franschen en twee kolommen hollandschen tekst) eener zinneprent op den politieken toestand van Europa, zoowel in geestigheid van voorstelling als in uitvoering uitmuntende boven het meerendeel der platen uit dezen tijd. Op den voorgrond rechts een tamelijk groote kraam waarin en omheen allerlei krijgstuig ligt, dat door „Oorlog” wordt aan den man gebracht. Iets hooger een vervallen kraam, waarin „Hongersnood” het brood tegen goud opweegt. Op den achtergrond rechts een hol, gevuld met lijken, waarop de „Pest” zit met een geesel in de eene en een rookende fakkel in de andere hand. Naast haar „de zwarte dood”. Links op den voorgrond een „Bloem Kraam” door „de Vrede” opgericht. Hooger, meer naar het midden, een papier- en boekenkraam, waar „Engelschen, Hollanders, Spaansche, Fransche, Zweeden en Deenen, . . . wakker bezig waren met schryven, terwyl andere reets het geschreevene met hunne zegels bekrachtigden.”; in de tweede kraam, rechts daarnaast, biedt „de Heden-daagsche Mode schoone woorden te koop” aan. Middenin, bijna op den achtergrond, een kwakzalverstheater, waarop koning Theodorus van Corsika (Baron von Neuhoff) zijn rol speelt. Rechts van deze stellage een kleine tent, waar de „Waarheid” bijna geheel verborgen achter een berg, op een reklamebord is afgebeeld. Links op den achtergrond de St. Pieterskerk, daarvóór een marionetten-theater, meer rechts een hoedenkraam, waar een Grijsaard (de Paus?) hoeden (kardinaalshoeden) verkoopt, enz. Gravure langw. gr. in fol. z. n. v. gr.

Hierbij is in verband met den hier boven genoemden koning Theodorus de volgende plaat gevoegd:

„*Der traumende Corsische Satyr Oder Wachendes Schlaf-Gesicht, Dessen*

corstellende *Erscheinung Theodorum den Ersten und Letzten in seiner Person* | *Laubwürdig gecrönter Affter* // *König derer rebellirenden Corsicanern* | *Lächerlich verschwindend abbildet.*"

Spotprent met bovenstaand onderschrift. op Theodoor, Baron von Neuhoff, die na veel avonturen in Frankrijk en Spanje, de bewoners van Corsika bewoog hem tot koning uit te roepen. een vers van dertien 10-regelige koepletten, „Erklärung des Kupffers." (1—9). „Vorläufiger Passeport desz wieder abgedruckt // fortschleichenden chimærischen Königs/ welcher sich beykommender Characteren in sechserley Sprachen gerühmet." en een chronogram :

„GeMaCht/ Da eIn neVer KönIg/ Baron Von NeVhof/ Von eInIgen CorsIanern (sic) aVsgerVffen Ist." (1736).

Blijkens dit jaartal werd de plaat vervaardigd nadat hij voor de eerste maal Corsika verlaten had.

Links op den voorgrond ligt een satyr te slapen, die volgens het vers droomt van dezen eersten en laatsten koning van Corsika. Een kind, dat bij hem zit, blaast hem zeepbellen in de hand. Rechts op den achtergrond de aankomst van v. Neuhoff op Corsika. In 't midden, tusschen de rebellen, de koning, wien men het wapen van het eiland aanbiedt. Op den voorgrond rechts twee kaartspelende apen. Enkele spreuken in de plaat Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr.

1739.

MULLER (No 3769).

3595. „De gemartelde D^r. Martinus Lutherus, Door sijn Nakomelingen van d' Augsburgsche Confessie."

Opschrift boven zeven 6-regelige verklarende versjes in twee kolommen en rechts daarvan een hollandsch-duitsche proza-verklaring der cijfers 1—16 in de plaat. met opschrift: „Der gemartelde D^r. Martinus Lutherus, Durch die Nachkommen der Augsburghse Confession.", alles in boekdruk. onder een zinneprent op de twisten in de haagse luthersche gemeente tusschen de predikanten Maassen en Pambo. Burgertwist (1). geheel links op den voorgrond. schuift het gordijn weg dat deze voorstelling bedekt. Boven in de plaat ziet men Luther (3) op de wolken. Boven zijn hoofd twee handen met staal en vuursteen, waarboven een lint met inschrift: „Ante ferit quam flamma nicet"; links van hem de Dapperheid (5) met de „Op.(era) Lut(heri)" in de linkerhand; rechts de Standvastigheid (4). Het goddelijk licht (2), dat Luther omstraalt, daalt ook af (6) op de Luthersche kerkmaagd (7), die op den grond ligt, met een lint in de rechterhand, waarop: „Libertas Libertate Perit". terwijl Onverstand (12) en Inbeelding (13), boven wier hoofd staat: „Ideæ Jacob: Bho en sic, voor Bohme) et aliorum", haar de kleederen van het lichaam trekken; bij haar op den grond „Biblia", „Concordantie", „Augsburgse Confessie". Het Stedelijk gezag (8): een vrouw met zwaard en schaalder gerechtigt-

heid in de linkerhand, komt de Kerkmaagd te hulp. In die schaal een lint, waarop: „Nil sine Pace Deo grati(am nec munus ad Aram". Boven den linkerschouder van 't Stedelijk gezag, op een voetstuk een wapenschild door twee leeuwen gehouden, met onderschrift: „Da Pacem Domine in diebus Nostris". Het wapen in het schild schijnt uitgeslepen. Links de Nijd (14), haar giftige slangen op Onverstand werpend. Geheel links Hovaardij (9), met pauweveeren getooid, een masker in de rechter- en een zweep in de linkerhand en Geldzucht (11) met een vollen geldzak in de eene en een lint waarop: „Bieghtgelder" in de andere hand; beide staan in een soort predikstoel, als zinnebeeld van de drijfveeren des geschils. Rechts van den predikstoel een zwaan (de luthersche gemeente) (15), door twee honden (Maassen en Pumbo) (16), aangevallen. Op den tweeden grond links: afbeelding van de wanordelijkheden te 's Gravenhage gepleegd (17); rechts: het vertrek der „Ausgebissene Pastoren" (18) zooals het in de proza verklaring heet. Gravure gr. in-fol, z. n. v. gr., maar zeker van P. van den Berge. Onder het vers: „Na de Cope van Hessen Cassel."

1740.

NIET BIJ MULLER (No 3770).

3596. *Twee ontwerpen voor Zaaldecoratie.*

Teekeningen in O. I. inkt en sepia in-4°. van schilderwerk in „1740 voor Zijne doorluchtighste Hoogheijd den Heere prins van oranje en nassau int graeuw voort Huijs int bos geschilderd" door J. de Wit.

9 Oktober 1740.

MULLER (No. 3773a, 3775 en 3776).

3597. „Afbeelding van dat gedeelte van Batavia, alwaar eigentlyk de Schrikkelijke Slagting der Chinezen, na de Ontdekking van hun Verraad, geschied is, den 9. Octob: 1740."

Opschrift boven een gezicht in vogelvlucht van de stad, waarin de chineesche wijk in brand staat en de bewoners dier wijk vermoord worden. Onder de plaat is in zes kolommen een 24-regelig gedicht gegraveerd. Gravure in-plano door A. v. d. Laan.

Ook de beide plattegronden, door Muller onder No. 3775 en 3776 vermeld, zijn hier aanwezig. De laatste in een oudtijds gekleurd exemplaar. Hier is nog bijgevoegd:

I „Représentation de la grande Conspiration, arrivée sur l'Isle Java, dedans & hors la Ville de Batavie entre les Hollandois & les Chinois, au mois d'Octobre 1740. au préjudice des Derniers."

Opschrift in boekdruk boven de helft? eener volks- of kinderprent, waarop links het vermoorden van Hollanders door Chinezen, rechts de terechtstelling dezer laatsten afgebeeld is. Houtgravure langw. in-fol. door een lijn in tweeën gedeeld, met een geëntrelaceerde BD of DB in den linkerbenedenhoek der gravure.

II „A View of the Dutch-Fortifications and Port of Batavia.”

Afbeelding in-profiel. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr. „Engraved for Middleton's Complete System of Geography.”

30/31 December 1740.

MULLER (No. 3781a).

3598. „Het doorbreeken van den band-dyk voor Elden Anno 1740”.

Onderschrift gegraveerd in den plaatrand eener ets, waarop de doorbraak is voorgesteld. Daaronder in boekdruk, in twee kolommen, met het opschrift: „Eene zeer naeuwkeurige Afbeeldinge van het doorbreken des banddyks,” enz., een verhaal van deze gebeurtenis, waaruit blijkt dat de teekenaar zich bevond in het schuitje rechts op den voorgrond afgebeeld, terwijl van een tweede schuitje, dat men aan dezelfde zijde iets hooger ziet, de drie opvarenden te water geraakten, van welke er twee zich redd'en in nabijstaande knotwilgen, de derde verdronk ondanks alle aangewende middelen; onderaan de „Uytlegging der afbeeldinge.” (1—8). Ets langw. in-4°, z. n. v. gr., met adres van (en wellicht door) Izaak vander Vinne te Haarlem, 1741.

1726—Januari 1741.

MULLER (No. 3778).

3599. „Kaart van Zuyd Holland met aanwyzing der overstroming, door eys en dykbraaken, in den Jaare 1726. omtrent de Maanden Jan: en Febr: 'en Dec: en Jan: 1740, en 1741.”

Inscript van een steen gegraveerd in den linkerbovenhoek eener kaart waarop door geel, blauw en rood aangegeven is, welke streken in de boven aangegeven jaren overstroomd zijn. Gravure langw. in-4°, naar J. Goeres door B. Ruyter, in *dezen* staat zonder adres. Bovenaan rechts gemerkt: „Pag. 28.” Uit den *Tegenwoordigen Staat* (?) maar voor dit doel gekleurd uitgegeven met een „Korte beschryvinge Van het Overlopen der Rivieren en het Doorbreken der Dyken, te Hedikhuyzen, by de Stadt Heusden, en te Kedichem, by Leerdam, enz tot ophelderings en verklaringe van het nevenstaande Landkaartje.”, gedrukt op een afzonderlijk vel in-fol.

1740—1741.

MULLER (No. 3779).

3600. „Ware Afbeeldinge na het Leven, van het overstroomen, der Revieren, en het Doorbreeken van den Dyck, by Elden gelegen, nabij de Stat Aarnhem en Heusden tot aen de Stat Cuijlenburg met alle de Steeden en Dorpen de Gantsche Betowe, 't Graafschap Buuren, Culenburg, de Tielerwaard, etc Anno 1740.”

Inscript in een lint boven de afbeelding van het ondergelopen land, hierboven genoemd. Links op den voorgrond een troep vluchtende land-

lieden bij de kerk van „Drumel“; rechts, eveneens op den voorgrond, ziet men de kerk van Hees met eenige woningen, een molen, enz. Gravure br. in-fol. „na het Leven Afgebeeld, Getekent, en in het koper gebracht, door Jan Smit, 1741.“

Onder de plaat, in boekdruk: „Verklaringen van deze print-verteel-lingen.“. Onder dit opschrift tien doorlopende regels tekst en in vijf kolommen, door filetranden gescheiden, de verklaring der letters A—S. en der cijfers 1—59 in de plaat. Geheel onderaan 't adres: „t' Amsterdam, by A. van Huissteen en S. van Esveldt, Boekverkopers, 1741.“

Deze plaat is de eerste van een viertal, alle op dezelfde wijze en door denzelfden graveur uitgevoerd, waarvan ik hier de inschriften der linten laat volgen: „Tweede Plaat der Overstromingen vande Provincien Gelderland en Holland in den Jaare 1740 en 1741. Inzonderheyd vande Alblasserwaard, Het Land van Gorcum en Het Land van Vianen, waar inde omgeleegene Landen, Revieren, Killen, Steeden, Dorpen, Doorbraaken, Hulp-gaten en aanmerkelykste voorvallen, met de uytterste naauwkeurigheid, naar het Leeven zyn afgebeeld.“

Op den voorgrond eenige der Gecommitteerde Raden van Holland en Westvriesland en magistraatsleden uit Gorkum, gaven uitdeelende aan de beroofde geredden. Links bovenaan ligt o. a. Rotterdam, lager naar rechts Dordrecht. In boekdruk onder de plaat vijftien regels doorlopenden tekst, waarin de verklaring der letters A—W; daaronder in vijf rijen, met filetranden er tusschen, die der cijfers 1—69.

„Derde Plaat de overstrominge inhoudende het Ryk Nimwegen strekende van de Steede Emmerik tot Thiel beneevens de Meyerye van den Bos &c: met alle desselfs doorbraaken, in 't Jaar 1740 en 1741. seer naauwkeurig na het leven afgebeeld.“

Op den voorgrond „Heeren Dykgraven, en Heemraden,“ de arbeiders gelastende den dijk te herstellen.

In boekdruk, onder de plaat, zeven doorlopende regels tekst, waarin de verklaring der letters A—R; daaronder, in vijf rijen, met filetranden er tusschen, die der cijfers 1—83; geheel onderaan, als bij de twee vorige, 't adres.

„De Viende Plaat van de overstromingen der Landen. inzonderheid het Land van Altena, en het Land van Heusden, de Heerlykheid van Geertruydenberg; de gantsche Biesbos, ofte verdronke waard van Zuidholland; beneevens de geheele Bommeler waard, die droog gebleeven is; met alle desselfs doorbraaken in de Dijken; waar by gevoegd is een nette afbeelding van de Ketting-Moolen, die gebruikt is; om het water uit de Stad te maalen in den Jaren 1740. en 1741.“

In 't midden, op den voorgrond, de kettingmolen, in het inschrift genoemd, zeer duidelijk in zijn werking afgebeeld; rechts Vlijmen.

In boekdruk onder de plaat, in drie regels doorlopenden tekst, met

hetzelfde opschrift der voorgaande drie, de verklaring der letters A—S; lager in vijf rijen, met filetranden er tusschen, de uitlegging der cijfers 1—66; geheel onderaan 't adres. Alleen de tweede plaat mist den naam van den graveur links onderaan.

1740—1741.

MULLER (No. 3782 en S. No. 3782).

3601. „Bedroefde watervloed, Voornamentlyk van Het Land van Heusden, van Althona, de Ablasserwaard, Crimperwaard, en Tielerwaard, waar door meer dan 33500 Morgen Lands onder water staan, na 't leven afgetekend.”

Opschrift boven een situatiekaart van de ondergelopen landen. Op den voorgrond links het dak van een huis, waarop verscheiden menschen. Rechts een boom. In den rechterbenedenhoek een steen, waarop: „Jnundation in de Iaaren 1740 & 1741”. Onder de plaat „Verklaring” der cijfers 1—52. Gravure langw. in-fol., door J. l'Admiral en met adres van A. v. Huyssteen en S. v. Esveldt, 1741. Uit: *Aanhangsel van eene historische beschryving van duure tyden en . . . waterloeden.*

Hierbij: (J. Wagenaar), *Verhaal Van de wyze, op welke de Penningen, ten behoove der woodydenden, in de overstromde landen Van Gelderland en Holland, in den aanvang des Jaars 1741, Te Amsterdam en elders ingezameld, bestierd en besteed syn.* Amsterdam, I. Tirion, 1743. in-4°.

1741.

MULLER (No. 3783).

3602. „Den Eedelen Manhaften Ouden Schuts, binnen 's Hertogenbosch.”

Onderschrift in een zinneprent, geplaatst boven een „Nieuwe-jaars-er-dicht Opgedragen aan die van den Edelen Manhaften ouden schuts, ofte voed-boog Binnen de Hoofd-stad 's Hertogenbosch op 't Jaar M.DCC.XLI. Magna fuit quondam Capitis reverentia Cani, Inque suo pretio ruga senilis erat.” Gedicht van 64 regels, in twee kolommen, door K.

In het midden der plaat is St Joris met den draak afgebeeld in een ovaal. Daaronder een profielgezicht van 's Hertogenbosch, het wapen der Generaliteit er boven. Links en rechts een trofee van krijgstuig. De wapens van stad en provincie aan weerszijden. Gravure in-4°, door D. Coster 1739. Onderaan het adres van H. Palier te 's Bosch. Muller beschrijft *dit* exemplaar.

1741.

MULLER (No. 3786 en S. No. 3786).

3603. „Waare Afbeelding van Een leevendighe Renoceros” enz.

Zie: Na Muller No. 3870.

10 April 1741.

MULLER (No. 3787a en S. No. 3787).

3604. „Afbeeldinge van de Veldtslag tusschen de Legers van de Koning van Pruissen, en de Koninginne van

Hongariën, voorgevallen den 10de April 1741, tusschen Neiss en Brieg by 't Dorp Molwitz in Silesiën."

Eenregelig onderschrift gegraveerd in den plaatrand, onder de afbeelding van een veldslag, die door de letters in- en de verklaring onder de plaat op dit feit is toegepast. Daar de plaat echter van J. Luiken is, en deze in 1712 overleed, moet zij oorspronkelijk een anderen slag voorgesteld hebben of is zij, zooals de heer J. Philip van der Kellen vermoedt, door den graveur vooruit gemaakt, om bij 't voorkomen van een of anderen veldslag dadelijk te kunnen dienen. Zij is naar zijn oordeel omstreeks 1695 vervaardigd en het pendant van een prent, waarop een zeeslag voorgesteld is, eveneens geen bepaald feit voorstellende. De verklaring der letters A—C in twee, die der cijfers 1—26 in vier rijen onder de plaat. Gravure langw. gr. in-fol., in dezen staat zonder naam, maar met adres van J. Hayman, te Amsterdam.

1741.

MULLER (No. 3796).

3605. „La rareté de Prague. De Praagsche rariekiek." 1)

Zinneprent op den oostenrijkschen sukzessie-oorlog, met bovenstaand opschrift boven de plaat; er onder links een fransche uitlegging in achttien 3-regelige- en rechts een hollandsche in even zooveel 4-regelige verjes; de laatste met het opschrift: „Wyze: Oorlof, Monsieur de Gouwe Tor, enz." Daar er in de prent geen cijfers staan, is het niet altijd even gemakkelijk na te gaan welke personen bedoeld worden in de uitlegging. Op een tafel in het midden der plaat ligt een kaart van een gedeelte van Duitschland en Oostenrijk. Fleury, die links van de tafel staat, wijst met een stok naar Weenen; Beieren, Saksen (Polen), en Pruisen achter de tafel, wijzen op de kaart het gedeelte aan dat zij verlangen en dat aangeduid wordt door de inschriften, in de labelen boven hun hoofden: „Opper-Oostenryk en Bohemen." — „Opper-Silesië en Moravie." — „Neder-Silesië. &c." — de Sultan, die voor de tafel staat, verlangt „Het Bannaat van Temiswar", doch roept bij het zien van Nadir Shah, die hem met de vuist dreigt, „maar Zie hier den Duivel, die aankomt.", doelend volgens Stephens op den slag bij Erivan, tusschen de Perzen en de Turken, welke voor de laatsten nadeelig was. Rechts Maria Theresia met haar kind op den arm, zeggende: „Die my moesten bystaan, vereenigen zich tegen my.", naast haar Frans Stephanus van Toskane (haar gemaal), bijna geheel ontkleed en zuchtende: „Hy ontbloomt my, en noch moet ik hem verplicht zyn." Links een zeer groot en dik man (Frankrijk) die „Neutraliteit, en myne Mediatie." belooft. Een Vlaming

1) Ofschoon de platen op den oostenrijkschen sukzessie-oorlog betrekking hebbende in andere volgorde dan bij Muller zijn geplaatst, heb ik de verwijzingen voor zijn nummers maar achterwege gelaten.

staat stokstijf naar dien grooten man te kijken, terwijl een Hollander vlucht naar den Engelschman in den linkerhoek op den voorgrond. Alle personen worden verondersteld iets te zeggen en deze gezegden staan, als bij de reeds aangegevene, boven hunne hoofden gegraveerd. Gravure langw. in fol., z. n. v. gr., met adres van Jan 't Lam te Amsterdam, „naer de Copy van London, Publish'd According to Act of Parliament, by T. Cooper, at the Globe in Pater-Noster-Row.” waar het engelsch origineel verscheen dat tot opschrift heeft: „The C—rd—n—ls Master-piece, or Europe in a Flurry.” Daar dit origineel (zie Stephens, *Cat. Brit. Mus.* No. 2503), in Oktober 1741 het licht zag, is hiermede allen twijfel omtrent de plaatsing opgeheven en het vermoeden wederlegd als zou zij op 1744 moeten gesteld worden. De hollandsche kopie wordt door Stephens onder No. 2504 vermeld.

1742.

MULLER (No. 3792).

3606. „De Werelt is een speel Toneel, elck Speelt syn rol, en krijgt syn Deel. 1742”.

Gegraveerd opschrift boven een plaat, waaronder, niet op een afzonderlijk (zooals Muller opgeeft), maar op hetzelfde vel gedrukt vers staat, getiteld: „De france tent oppereg't in het campement van Beyeren.”

Onder een zeil, met lilies bedekt en opgehangen aan eenige boomen, zitten een achttal vorsten kaart te spelen om de kroon en scepter van het Duitsche rijk, die op een kussen op tafel liggen. Het is moeilijk uit het zeer gebrekkig uitleggend rijm op te maken welke vorsten met de verschillende personen bedoeld zijn. Zeker is, dat de vorst, links op den voorgrond, Frederik II van Pruisen moet voorstellen; de Herkulesknods waarmede hij gewapend is, doelt op zijn gereedheid tot den strijd, terwijl de bij hem liggende zakken geld bepaald zinspelen op de welvoorzene pruisische schatkist.

In verband met den tijd, waarop de prent verscheen, geloof ik dat de tweede persoon links aan tafel zittende, Karel Albert van Beieren is, omdat hij den keizerlijken adelaar op het hoofd heeft, als beeld van zijn dingen naar de keizerlijke waardigheid. De eerste persoon links zal zeker de koning van Frankrijk moeten voorstellen achter wien de kardinaal Fleury staat. Op den achtergrond nog een tal van gekroonde hoofden. De vorst rechts voor aan de tafel gezeten is George II. Op den voorgrond ligt een adelaar, het Duitsche rijk, aan wien een vijftal ratten een veer uitgetrokken hebben, waarmede ze wegloopen. Een haan (Frankrijk) en een dog (Engeland), vallen elkander verwoed aan, over het doode lichaam van den arend heen. Rechts op den voorgrond ligt de Hollandsche leeuw. In den linkerklauw heeft hij de vrijheidshoed op een speer, omwonden met een oranjetak; in den rechter een zwaard. Deze klauw rust op— maar schrijft niet in de „Biblia H. Shriftura” (*sic*). Hij beschermt Bijbel en speerbundel, waarachter men een „Fransche Harlequin” en

„Duytsche Scharremoes" ziet, van wie het vers onder de plaat zegt dat zij „ook veel te segge" hebben (zie 't volgend nummer). Gravure in-plano, z. n. v. gr., met het verzonnen adres „Gedruckt na het Franse Origineel van J: de Bellevielle."

17 Januari 1742.

MULLER (No. 3788).

3607. „De volkomen victorie door de Oostenrykers op de Byerschen behaald by Schardingen den 17 January 1742 door den generaal veldmaarsch: grave van Khevenhuller", enz.

Underschrift en uitlegging der letters A—Z in zes kolommen, gegraveerd onder de afbeelding van dezen veldslag. Rechts op den voorgrond Baron v. Bernclau e. a. Gravure br. in-fol., door J. v. J(agen?) Uit?

1742.

MULLER (No. 3821).

3608. „Zinnebeelden Voor de dengd en getrouwheid van 't huis van Oostenryk."

Opschrift boven een vers in den reeds vermelden bundel gedichten van v. Haren, folio-uitgave bl. 324 e. v. waarin de hier beschreven prent verklaard wordt. Die verklaring is al even onzamenhangend als de voorstelling zelf. Op den voorgrond in 't midden staat Maria Theresia bij een pilaar (de godsdienst) waarboven het zinnebeeld der gerechtigheid. In de rechterhand heeft zij een speer. Rechts van haar de eenhoorn (Engeland) en de Leeuw in den tuin (Holland), de haar goedgezinde natien? Links van haar een slang, twee vorsten te voet en één te paard (haar tegenstanders). Rechts boven deze voorstelling een vesting waar vóór Khevenhüller en Berenclau? den vijand verslaan. Links bovenaan Lodewijk xv in een triomfkar door twee hanen getrokken; naast de kar een geestelijke (Fleury?). Zeer slechte gravure langw. kl. in-4°, z. n. v. gr., bovenaan rechts gemerkt: „Pag. 107", behoorende in de 8°-uitgave der gedichten van van Haren. Blijkens in deze plaat nog zichtbare nummers heeft zij vroeger voor een andere gebeurtenis gediend of is dit een latere staat, zonder de daarin oorspronkelijk behoorende nummers.

1742.

MULLER (No. 3803a en S. No. 3803).

3609. „Bericht Van den solemneele bal, (Die de Potentaten van Europa op de Groote Duytsche Zaal gehouden hebben." „Ouverture du bal solemnel, Que les Puissances de l'Europe, ont tenu a la grande Salle Germanique."

Underschriften onder de afbeelding van een bal, waarin zinnebeeldig de verhouding der verschillende gekroonde hoofden bij het begin van den oostenrijkschen sukkessie-oorlog wordt aangegeven en tamelijk nauwkeurig beschreven in de hollandsche en fransche uitlegging der cijfers 1—29, in boekdruk, onder de plaat. Kardinaal de Fleury, rechts op de plaat afgebeeld,

wordt daar als ontwerper aangewezen; de Belle-Isle (geheel op den voorgrond rechts) noodigde de gasten uit; de keurvorst van Beieren, als te kiezen keizer, betaalde de muziek (de kleine vorsten en standen), die links op de plaat op een geïmproviseerde estrade staan. De keurvorsten van Mentz, Trier en Keulen, op den achtergrond, die naast de estrade der muzikanten, zingende en met hunne mijters op afgebeeld zijn, hadden de directie over de muziek.

De koning van Pruisen opent het bal (eerste Silezische oorlog 1740—1742) in 't midden der zaal met Maria Theresia. De keurvorst van Beieren en die van de Paltz zitten, de koningen van Frankrijk en Polen staan links op den voorgrond bij de muziek en wachten om na Pruisen met Maria Theresia te dansen (den oostenrijkschen suksessie-oorlog, 1741—1748, te beginnen). Rechts danst de schijnkoning van Corsika Th. von Neuhoff in een harlekijnspek. Achter Fleury de koningen van Engeland, Spanje, Portugal en Denemarken, welke beide laatsten niet mededansen willen. Op den achtergrond, in een tweede vertrek, zijn Venetië, Sardinië, Modena, e. a. aan het banken, terwijl de koningin van Spanje daar „Solo de Folie de Spanje” danst. De paus staat aan den hoek der tweede kamer te vergeefs te preeken tegen dit bal. Tusschen den paus en Maria Theresia ziet men Anna gewezen keizerin, Elisabeth regeerend keizerin van Rusland (1741—1762) en de koning van Zweden, die de laatste ten dans noodigt. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr. maar door S. Fokke, met adres van A. v. Huissteen te Amsterdam.

Januari 1742.

MULLER (No. 3789).

3610. „Gedenk-penning in Duytsland geslaagen.”

Afbeelding van de beide zijden van een zeer grooten gedenkpenning, met bovenstaand onderschrift onder de voorzijde. Deze stelt een schip voor, met den kardinaal de Fleury aan 't roer. Vóór hem de koning van Frankrijk, met de keizerskroon in de hand, die hij aan acht personen (de keurvorsten) vertoont. Herkules staat op den voorsteven en breekt een der twee rotsen weg, die het schip beletten door te varen. De roeiers achter den koning zijn „Sterkte”, die leliën bij zich heeft en „Overwinning”, die het wapen van Belle-Isle op den rug draagt. De keerzijde der medaille vertoont een Phenix, wiens nest in brand vliegt, door de zon (Frankrijk), die hare stralen op den vogel werpt. Onder het nest. *in* de plaat: „Nec pluribus impar.”, *onder* de plaat: „Voor veele sterk genoeg.” Bij de zon het woord „Fiat”, als bewijs dat Frankrijk over de keizerskeus beslissen kon, welke gedachte ook ligt in het chronosticon boven de zon: „C'est a Moi D'en Creer Vn noVVeaVX”, hier moet, volgens de gegraveerde uitlegging onder de plaat, het woord PhenIX nog bijgevoegd worden, zoodat dan niet het jaartal 1731 voor 1741 gelezen wordt (zie Muller) maar 1742.

Boven de uitlegging staat „Volgens het berigt vande Leidse Courant van den 17 January 1742. Zoude in Duitsland deez bovenstaende gedenkpenning te voorschyn komen". Goede gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., met adres van A. v. Huissteen en S. v. Esveldt te Amsterdam. In den rechterbenedenhoek: „P^r 8 st.". (prijs 8 stuivers).

24 Januari 1742.

MULLER (No. 3793).

3611. „Klütige schermutseling Voorgevallen tussen een Duytschen Scharmoes, met syn Rarekiek, en een Fransche Harlequien, met zyn Toverlantaren op de Keremis Tot Lints".

Zinneprent op den oostenrijkschen sukzessie-oorlog en het terugtrekken der beiersche en fransche troepen uit Lintz. Links op den voorgrond de deutsche Scarmouche (Oostenrijk); rechts de fransche Harlekijn, wien door een vrouw, Maria Theresia, een bril op den neus wordt gezet. Achter de vrouw een herberg, waar een vaandel met het borstbeeld van Maria Theresia uithangt. De tooverlantaarn ligt, met kaarten, dobbelsteenen, goocheltas, enz. op den grond. Een dwerg als liereman (Beieren) noodigt Harlekijn (Frankrijk) uit samen weg te gaan, waartoe zij dan ook besluiten, volgens het vers, met bovenstaand opschrift, in twee kolommen, in boekdruk onder de plaat.

Het grootste gedeelte der plaat wordt ingenomen door een kast (de rarekiek) waarin een kooi staat, welke door een aap, op de kast gezeten, in draaiende beweging wordt gebracht. In den linkerpoot houdt de aap een vaandel, met „dwingelant van ons lant" erin, doelende op den man (Frankrijk?) die in de kooi zit en door mannen en vrouwen met allerlei gereedschap wordt bedreigd. Gravure gr. in-4°., z. n. v. gr., doch zeker bij denzelfden uitgever als die van het vorig nummer verschenen. Het vers in verbasterd duitsch en fransch is onderteekend I. M. C. (zie volgend nummer).

24 Januari 1742.

MULLER (No. 3794).

3612. „Het campement der vrouwen, Benevens de Executie gedaan aan de stoutmoedige Fransche Harlequin, Tot Lints."

Zinneprent op het insluiten van het fransch-beiersche leger onder de Ségur in Lintz en den aftocht uit die plaats.

Harlekijn (Frankrijk) aan handen en voeten vastgehouden door Scharmoes en Piero (Oostenrijk en Hongarije), wordt op last van (niet door zooals Muller zegt) Maria Theresia door een vrouw met snorren „Kevelina" (Khevenhüller?) met een roede afgestraft. Maria Theresia staat links, met schild en speer in de hand, bij een tent waar „das hooft quarttiet der tamen" uithangt. Kaarten en allerlei goocheltuig vallen Harlekijn uit den zak. Rechts op den voorgrond zit de liereman (Beieren) om vrijlating

biddende. Achter dezen een vrouw met trom en een ander met de tooverlantaarn en viool van Harlekijn aan een stok. Op den achtergrond eenige tenten. Bij de voorste een vaandel, waarop: „Fieuatt ter Tamens” (Vivat de dames). Verder nog eenige vrouwen. Onder de plaat een vers, in twee kolommen, in boekdruk, door I. M. C. (zie vorig nummer). Gravure gr. langw. in 4°, z. n. v. gr.

1742.

MULLER (No. 3798b).

3613. „F --- H Pacification or the Q --- N of H --- Y Stript.”

„F(renc)H Pacification or the Q(uee)N of H(ungar)Y Stript.” Opschrift der oorspronkelijke engelsche plaat, waarnaar de volgende hollandsche kopie is vervaardigd. Zie voor de beteekenis en de verklaring 't volgend nummer. Gravure langw. in 4°, naar Vanlot door N. Parr. Stephens, *Cat. Brit. Mus.* No. 2515.

1742.

MULLER (No. 3798a).

3614. „T H Versoeninge ofte de Q N van H Y naekt uytgeschud.”

Opschrift boven een zinneprent op het inbezitnemen van Neder Silezië door Pruisen en op de Oostenrijksche Nederlanden, waarop Frankrijk het oog had. Kopie der prent in het vorig nummer vermeld, waarvan het opschrift hier geen zin heeft, zoowel omdat de eerste der initialen foutief overgenomen als omdat het slechts gedeeltelijk vertaald is.

In 't midden der plaat staat Maria Theresia geheel naakt in de pose van de Venus van Medicis. Rechts gaat de keurvorst van Beieren weg met „d' Keyserlyke Kroon” en een kleedingstuk, waarop „Boheme” staat; de koning van Polen eigent zich een kleed toe, waarop: „Moravie” en de koning van Pruisen een ander, waarop „Silesie” staat.

Links twee personen, Napels en Spanje, van welke de een „Milaan”, de andere „Parma” wegneemt. Een kardinaal (de Fleury) trekt de hand der vorstin weg, waarmede zij hare geslachtsdeelen bedekt houdt. Volgens het 4-regelig onderschrift, in twee rijen onder de plaat, eischt hij de lage landen (geslachtsdeelen) die door een „NB” verklaard worden te zijn de Oostenrijksche Nederlanden. Het geheele onderschrift eindigt hier: „Volgens approbatie van het Parlement Febr. 8. 1741/2.” Aan dit exemplaar ontbreken de dertien 4-regelige strofen door Muller vermeld. Gravure langw. in 4°, z. n. v. gr.

1742.

MULLER (No. 3799).

3615. „Een vrouw van eedel bloet, werd hier berooft van lant, en goet.”

Opschrift boven een gedicht in twee kolommen, gedeeltelijk in gebroken duitsch, onder een zinneprent op de vereenigde pogingen van Frankrijk,

Beieren, Pruisen en de keurvorst van Saksen als koning van Polen, om Oostenrijk van een gedeelte van zijn grondgebied te berooven. In 't midden op den achtergrond staat de keizerlijke troonzetel ledig. Meer naar voren rechts ligt Maria Theresia half ontkleed op den grond. Rechts van haar, nog meer op den voorgrond, staat een wieg met den jongen zoon van Maria Theresia. De vier genoemden zijn bezig haar juwelen en kleederen te rooven (gedeelten van haar rijk weg te nemen), maar rechts stormt Khevenhüller met zijn manschappen binnen en drijft de roovers weg, daarin geholpen door den dog (Engeland), die den boer (den keizer) te lijf wil. Ofschoon na den dood van keizer Karel VI niet Pruisen, maar Spanje het vierde rijk was, dat met de andere Maria Theresia trachtte te benadeelen, laat het verklarend vers niet toe voor den „Mof” Spanje in de plaats te stellen, daar hij den boer (Beieren) in 't duitisch antwoordt. Met den Waal, den eersten der vier, wordt bepaald Frankrijk en meer in 't bijzonder de Belle-Isle bedoeld en de Polak kan niet anders zijn dan de koning van Polen. Ofschoon nu Pruisen geheel staat buiten de kombinatie, in 't begin van dezen oorlog tot stand gebracht, is 't begrijpelijk dat Pruisen, dat in 1742 Neder-Silezië nam, door teekenaar en dichter in de plaats van Spanje is opgenomen. Gravure gr. langw. in-4°, z. n. v. gr. of adres, zeker echter uit hetzelfde kanaal als No. 3606, 3611 en 3612, zooals o. a. blijkt uit het tweeregelig kursief versje:

„Als gy nieuwschierig zyt, en meerder wil begrypen,

De konst-prent; van 't Kartespel, geeft U nog meerder blyken”.

(Zie No. 3606).

1742.

MULLER (No. 3800).

3616. „De Koninginne van Hongaryen ontkleedt.”

Onderschrift onder een zinneprent op Oostenrijk en zijne vijanden. Maria Theresia zit bijna geheel naakt op een sofa en zegt, naar aanleiding der handelingen van een bij haar zittend persoon (de koning van Pruisen), die „'t lange landschap (Neder-Silezië) (wil) hebben”: „Wilt gy my niets laten.” Meer links zit een Hollander op een stoel met een papier in de hand, waarop „Ik heb de neutraliteit getekent.” Een dik Engelschman (Walpole) achter den stoel zegt: „Verwenst is 't huis van Oostenryk”. Spanje gaat rechts de deur uit met scepter en corset, zeggende: „Doet nu zo u wilt.” De keurvorst van Beieren staat links bij den schoorsteen en zet zich de keizerskroon op 't hoofd; met de linkerhand houdt hij een kous omhoog, met het bijschrift: „Ik ben voor de kous.” Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., doch zeker van denzelfden maker van wien No. 3605 is. Links staat nog onder de prent „1742”; rechts „Indiana”. Het is de reproductie der prent door Stephens, *Cat. Brit. Mus.* No. 2513 beschreven. Zegt deze nauwkeurige prentbeschrijver dat de man, die op den stoel zit links van de sofa George II is, ik geloof dat dit eer een Hollander

verbeelden moet, ten minste in deze kopie, daar men hier alle moeite deed neutraal te blijven, waarop 't bijschrift bij deze figuur bepaald doet.

1742.

MULLER (No. 3801).

3617. „Consultatie Van de voornaamste doctors van Europa, Over het Geval van eene voornaame koningin.”

Opschrift boven een verklarend vers in drie kolommen, in boekdruk, onder een zinneprent als voren. Maria Theresia zit in het midden der plaat op een gemakkoertje. Rechts op den voorgrond zit, volgens het vers, een (hollandsche) boer op een stoel toezieende hoe men met de koningin handelen zal. Zijn mes ligt vóór hem op den grond, hij heeft in de rechterhand een pen en in de linker een papier, waarop men leest: „Een hartsterking tot dat de Crisis komt.” Achter den boer zit de paus, wien twee der drie kronen van 't hoofd vallen en die met een molentje speelt, zinspeling op den engelschen pretendent; tusschen beiden een hond. Kardinaal de Fleury voelt Maria Theresia den pols en geeft als zijn raad: „Door Clisteren de pols verminderen”. Een „Krayr” (= haan = Franschman) en „Byter” (Beier) zijn rechts achter den kardinaal aan 't tolleren. De Beier zegt „Tol voort Papa.” Achter de koningin twee mannen, een Pruis en een Pool, onder een soort tent, tegen elkander zeggende: „Wy hebben de zieke bedorven door laten.” Links van haar een vijftal vorstelijke en andere personen achter een tafel, allen, volgens de inschriften, van oordeel dat aderalaten, klisteeeren, enz. (haar van alles berooven) het best is. Er ligt dan ook een groote klisteespuit op den voorgrond, volgens het vers gevuld met „Geest van Eigenbaat en Zout van Ongedult”. De prent schijnt de hoop in beeld te willen brengen dat Holland onzijdig blijven mocht, omdat het anders weder de kastanjes uit het vuur zou moeten halen zonder eenig profijt voor zich zelve. Gravure langw. in fol., z. n. v. gr., met adres van H. v. Bos te Amsterdam.

Kopie der engelsche plaat door Stephens (*Cat. Brit. Mus.* No. 2514) beschreven, doch met eenige veranderingen. De prent heeft daar den titel: „The consultation of physicians, on the case of the queen of Hungary.” De hollandsche boer wordt door Stephens als den raadpensionaris „Hensius” beschreven. De hond tusschen hem en den paus, verscheurt in de oorspronkelijke prent een papier, waarop staat: „Please to pay to Mynhear or order ye sum of 1000. Fenelon.”

Hierbij dezelfde plaat. Vóór de inschriften, die hier met de pen zijn ingevuld. Deze staat wordt door Muller niet vermeld.

1742.

MULLER (No. 3797).

3618. „Nieuws tyding van Vrankryk.”

Opschrift boven een vers, in twee kolommen, in boekdruk, onder een zinneprent op den aanvang van den oostenrijkschen sukkessie-oorlog.

Afwijkende van de verklaring door Muller aan deze prent gegeven, geloof ik dat zij doelt op de afnemende macht van Fleury en den toenemenden invloed van Belle-Isle, Mad. de Mailly, etc.

Onder een boom, in het midden der plaat, de Fleury als monnik Rondon en naast hem staan tien mannen en een vrouw. De meesten dansen. Allen hebben bokalen, kannen of glazen in de hand, terwijl één een vaatje op den nek heeft. Dat de vrouw, die een goudbeurs aan den vóór haar staanden man geeft, Mad. de Maintenon niet is, (die trouwens toen 107 jaar zou geweest zijn) blijkt uit de woorden haar in het vers in den mond gelegd. Zij zegt daar:

„Dies dagt ik, laat ik daar meê gaan.

Na P. . . en (Pruisen) ga ik nu spanseeren,

't Zal daar dien Koning ook kureeren,

.
'k Zal Maintenon dan wel gelyken,

Die boven and're kwam te pryken;” enz.

In de plaat de cijfers 1—11, die echter in 't vers niet verklaard worden. Ets langw. in-4°., z. n. v. gr. „Gedrukt naar het Origineel van Engeland.”

1742.

MULLER (No. 3802).

3619. „De Staatkundige Braaking voor het gemak van Brittanniën.”

„Hy heeft goed ingeslokt maar hy zal het uitspouwen; God zal het uit Zyne buyck uitdryven, Job. 20. vs 15.”

Onderschrift onder een plaat waarop Sir Robert Walpole boven „De Gulp van geheime ongerechtigheid” een natuurlijke behoefte volbrengt, terwijl hij tevens „d' L. Winchester” en „Ch: p(él)-Ham.” uitbraakt. Rechts van hem een knielend man met een strook papier in de hand waarop: „Wat ik vange kan.” en onder zijn voet „Beloftens”. Nog meer rechts een staand persoon met strook: „Ik bedot van ouds.”; onder dezen: „Tituls en ruiningen.” Vóór Walpole twee mannen, eveneens met strooken in de hand, waarop bij den een: „Eerst L. of Y.”, „T. H. Sinkend Fonds”, bij den ander: „Character van d' exchequer”; onder de voeten van den eersten: „Uitterlyk zie schaamte.” (vertaling van „Ex(ci)se Scheme”!) Op den grond: „Omkeringen.”, „Geheim hang yzer.”, dit laatste bij de afbeelding van een hangijzer, dat op den grond ligt. Geheel links staat een man, die pijn in 't lijf schijnt te hebben; achter hem, op den grond: „Te drommel; nouw voor volk en nieuwe regimenten.” Op den achtergrond, links, leden van het parlement in een doorgang, waarboven „Nu onze beurt ook.” Gravure langw. in-fol. „Na 't origineele uit het Engels; 't Amsterdam by A. Olofsen.” Links onder de prent: „Cl. Paulicín(o) sculp. volgens acte van 't parlement.”

Ook deze prent is gekopieerd naar een engelsch origineel (Stephens,

Cat. Brit. Mus. No. 2531) en wordt in voornoemden katalogus als No. 2532 vermeld. Evenals bij vele dier kopien is ook hier, door 't verkeer overnemen van letters, de oorspronkelijke beteekenis verloren gegaan. Zoo braakt Walpole volgens Stephens uit: „Dr. L”(ee), „West—r” en „Chipenham”. Is de bedoeling van den hollandschen graveur wellicht geweest deze zuiver engelsche prent in verband te brengen met onze geschiedenis, bij nader beschouwing heeft zij daarmede in 't geheel niets te maken.

1742.

MULLER (No. 3820a en b).

3620. „Zinnebeeldelyk lof tafreel, op Holland, Waar in vrede, en oorlog door wysheyd overwogen.”

Underschrift (met uitleggend vers van O J C B., in drie kolommen) onder een zinneprent op Hollands neutraliteit tijdens den oostenrijkschen suksessie-oorlog. Midden in een vertrek is een balans opgehangen. Op de rechterschaal zit de Vrede, op de linker staat Oorlog. Mercurius, die tusschen de Vrijheid en de Hollandsche maagd met den leeuw, bij de schaal van Vrede staat, heeft zijn staf op die schaal gelegd; geholpen door Overvloed, die er van haar geld op legt en door Voorzichtigheid, krijgt de vredeschaal den doorslag; ofschoon Geveinsdheid, die Overvloed streelt, haar voet op de schaal van Oorlog zet en Woede en Onverstand op die schaal willen stappen; Pallas steekt deze laatste met de speer in 't hart. Op den voorgrond links kruipt de Nijd tusschen de ledige fransche geldkisten door, terwijl de uil van Minerva een veer in den bek heeft van den franschen haan, die zieltogend in één der kisten valt. De Tijd zit rechts met „Reden” op een pak koopwaren, aan den ingang der deuropening; daarboven staat Argus. De Faam vliegt met de vredebanier de deur uit om der wereld de wijsheid van Holland te verkondigen, blijkbaar in zijn onzijdigheid. Gravure br. in-fol., z. n. v. gr. Een betere uitlegging dan de onder de plaat afgedrukte, vindt men in de *Verz. v. gedichten Van, voor en tegen Jr. W. v. Haren*, folio-uitgave bl. 338. In Muller's exemplaar dezer gedichten was de plaat eenvoudig verkeerd ingebonden.

b. Dezelfde plaat, zeer verkleind, links bovenaan gemerkt: „Pag: 97”, deze behoort in de uitgave in-8°. van bovengenoemde gedichten.

1742.

MULLER (No. 3805).

3621. „Nieuws tyding van Francoofd,”.

Underschrift met vers in twee kolommen, in boekdruk, onder een zinneprent op den strijd om het keizerschap door Frans Stephanus hertog van Lotharingen, den gemaal van Maria Theresia. Karel Albert (keizer Karel VII) wordt er op voorgesteld in de slaapkamer eener juffrouw (Duitschland); toen hij, volgens het vers, juist vlooiën wilde gaan zoeken, kwamen er drie soldaten binnen en de hertog van Lotharingen. Links

op den achtergrond der plaat ligt de juffrouw te bed, terwijl een oude vrouw ernaast staat. Karel VII is links met één der soldaten aan het schermutselen, terwijl rechts de hertog van Lotharingen kroon en scepter medeneemt. Rechts ziet men door een deur een vrouw (Maria Theresia) onder een sluier een kind? dragende. Daar reeds op blz. 133/34 van de folio-uitgave der *Verzameling Van gedichten, Van, voor en tegen Jr. Willem van Haren*, te Utrecht in 1742 verschenen, in een vers „Aan den uitgeever Van het Francoorder nieuws, en de beurs der poeten.” (zie No. 3623 hierna), aan Trebuof (letterkeer voor Foubert) verweten wordt dat hij „die schoone plaat, Daar de K. . . zer in 't hoerhuis staat” heeft uitgegeven, kan de plaat niet doelen op het keizer worden van Frans Stephanus (1745) al is dit uit het vers onder de plaat, zoowel als uit de voorstelling op te maken. Slechte ets langw. in-4°. z. n. v. gr. of adres, doch evenals No. 3623 bij Foubert verschenen.

1742.

MULLER (S. No. 3807 A).

3622. „The Benefits of Neutrality”.

Zie: Na Muller No. 3845.

1742.

MULLER (No. 3822).

3623. „Beurs der Poëte.”

Underschrift in den plaatrand eener slecht gegraveerde prent, volgens het vers, in twee kolommen, onder de plaat, door een voorstander van Frankrijk en Beieren vervaardigd. Op den achtergrond links een „Boek winkel”; op de valluiken het woord „ver (rader”; tegen den muur „in octavo”, in het portaal een man onder wiens voeten de letters „O. E” o(n)s(cht)? Daarnaast een „Bibliopolium.” en rechts een „Koffij Huijs”. Op den voorgrond links straft een Spanjaard den vervaardiger der „Pragse Rarekiek”. Daarnaast een man, vóór wien de „Echo,” op den grond ligt, in gesprek met een dame, die de „Leonidas” van van Haren in de hand heeft. Geheel rechts een hardlopend man; op een papier dat hij vasthoudt leest men: „oproer in Neederlant.” Achter hem een brillenkoopman met een mars voor het lijf, waarop: „brille voor de Poëté”. In het bij No. 3621 reeds vermelde vers, wordt vinnig tegen den uitgever van deze prent (Foubert) uitgevaren en o. a. gezegd dat hij zijn „Printjes” in het afgebeelde koffiehuis voor een dukaat kwam venten. Het vers onder de plaat heeft tot titel: „De poëte beurs.” Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr.

Februari 1742.

MULLER (No. 3791 en S. No. 3791).

3624. „Renovation du serment a la reine de Hongrie. Vernieuwing van den eed aan de koningin van Hongaryen.”

Opschrift boven een plaat, waarop aan de linkerzijde von Khevenhüller is afgebeeld, staande, met eenige andere officieren, voor een tent. In de

linkerhand heeft hij het portret van Maria Theresia, en dat van haren zoon Joseph, dat hij vertoont aan de rechts voor hunne tenten staande militairen. In de rechterhand heeft hij den brief van deze vorstin, die hij aan het krijgsvolk voorgelezen had, en waarvan de fransche en hollandsche vertaling, in boekdruk naast elkander, onder de plaat is afgedrukt. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr. (door J. Folkema), met adres van Jan 't Lam, bezuiden het Stadhuis te Amsterdam.

1742.

MULLER (No. 3819).

3625. „Zinnebeeldige aanmerkingen. op de onvoorzigtigheid der eigenbaat.”

Opschrift boven een vers, in twee kolommen, in boekdruk, van H. Souvryn onder een spotprent op den keurvorst van Beieren. Links zit deze in een rolstoel bij een schouw, waaronder een groot vuur brandt. Zijn voeten zijn gezwachteld, hij heeft een kamerjapon aan en een muts op 't hoofd. Op de tafel en in de hand van den bij hem staanden persoon brieven (berichten van nederlagen) uit Lintz, München, enz. In 't midden, op den voorgrond, een man geknield bij een ledige geldkist; daarachter een tafel, waaraan twee personen. Rechts gezicht op een belegerde vesting. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met adres van A. Olofsen te Amsterdam onder den tekst.

Hierbij de plaat zonder het vers. Rechts bovenaan gemerkt: „Pag. 65”, behoorende in *Gedichten Van, voor en tegen Jr. W. v. Haren*, waar dit-zelfde gedicht op bl. 65 der 3° en 124 der folio-uitgave voorkomt. Het overblijfsel van een vroeger inschrift in den onderste plaatrand doet vermoeden dat de prent oorspronkelijk voor een ander feit gemaakt is.

1742.

MULLER (S. No. 3804 A).

3626. „Portrait présent de l' Europe.”

Vroegere staat der in het volgend nummer meer uitvoerig beschreven plaat. De prent heeft hier al de inschriften in het fransch en is rechts bovenaan niet gemerkt „87” zooals de volgende. Stephens (*Cat. Brit. Mus.* No. 2562), beschrijft dezen staat en Muller vermeldt dit exemplaar.

1742.

MULLER (No. 3804).

3627. „Afbbeelding van den tegenwoordigen staat van Europa.”

Opschrift boven een zinneprent op dezen tijd. In het midden der plaat, eenigzins in den vorm van de kaart van Europa geteekend, zit de keurvorst van Beieren als keizer ten troon. De kroon staat hem scheef op 't hoofd, „Zy doet (hem) zeer”, de scepter ontvalt aan zijne handen. Op de trappen van den troon zitten verschillende personen, onder welke de drie bisschoppelijke keurvorsten van Mainz, Trier en Keulen. Verschiedene deviezen, als: „de Duivel haal de hongaren”, „bedankt

gansch Frankrijk" enz., bewijzen dat niet de koning van Frankrijk (zooals Muller zegt), maar de nieuwe keizer bedoeld is. Rechts vóór dien troon Khevenhüller aan het hoofd der troepen, uitroepende: „Overwinnen of sterven geen kwartier”. Meer rechts Maria Theresia, zeggende: „tegen dank van hem en uw meester zal ik een ander doen verkiezen”; een Engelschman (George II?), biedt haar een hoorn des overvloeds met geld aan, en spreekt bemoedigend: „Zie daar waar mee gy U helpen kunt”. In den rechterhoek, ongeveer op de plaats waar Turkije op de kaart van Europa ligt, een vestingstoren, waarop de Sultan staat en een tweede persoon die zijn verrekijker richt op het links afgebeelde doolhof (Frankrijk) waarin een kardinaal (de Fleury) en een vorst (Lodewijk XV), die zich een masker voor 't gelaat houdt (zinspeling op zijn dubbelzinnig optreden tegenover Oostenrijk), met een dievenlantaarn aan 't dwalen zijn. De sultan zegt: „Zy zijn daar duivels in 't naauw”; de tweede antwoordt, volgens het hollandsch inschrift: „ik wed dat zy 'er zonder de pikeur niet uit komen”; dit is zonder zin en een slechte vertaling van het fransche inschrift in den vroegeren staat dezer plaat: „Je defie qu'ils S'en tirent Sans Se piquer.” Wat overigens het linkergedeelte der plaat voorstellen moet, is niet zeer duidelijk.

Op den voorgrond in het midden staan twee officieren, die elk een bril op den neus hebben, welke beide brillen door een boog aan elkaar verbonden zijn. Op de valbrug van een vesting, links van deze beiden, staat een gekroond man, die hun met zijn stok die brillen op den neus zet of ze er afneemt, dit is niet duidelijk te zien. Achter de poort waaruit deze laatste schijnt gekomen, is de doolhof hierboven vermeld. Ik heb voor dit laatste gedeelte geen bevredigende verklaring kunnen vinden. Stephens (zie vorig nummer) wil in den gekroonden man op de valbrug de koning van Pruisen zien en vraagt of de vesting misschien Praag is en de beide officiers wellicht de Belle-Isle en Broglio zijn. Ik geloof echter dat aan den vorm der kaart moet vastgehouden worden en dat met den gekroonden man dan eer de koning van Spanje bedoeld is. Hoogerop een soort eiland met een stad op den achtergrond. Daarboven een faam, zeggende: „Voor deze reis zullen zy vuur en vlam spoegen”. Links bovenaan de engelsche maagd met eenhoorn en dog, door een band, met bijschrift: „Voor altoos ver eenigd”, vastgemaakt aan een man tegenover haar op het reeds genoemde eiland loopende.

Stephens vermoedt dat het gedeelte land op den achtergrond, tegenover Engeland, Hannover zijn zou; onmogelijk is dit niet; de persoon die aan de Engelsche maagd verbonden is, zou dan George II moeten zijn. Gravure langw. in-fol., naar en door G. Bickham junr. „Published by William Meyer at Boerhaave's Head in the Strand.” (Londen). „According to Act of Parliament, May 1742.” Rechts bovenaan gemerkt „87.”

1742.

MULLER (No. 3817).

3628. Zinneprent op den treurigen toestand van Oostenrijk.

Op de wanden eener kamer, waarin een tafel op een karpel, terwijl één man bij de tafel staat en één erbij zit, zijn verschillende zinnebeeldige voorstellingen aangebracht. Rechts boven den schoorsteen is een vrouw (Maria Theresia?) afgebeeld, die geld ontvangt van een Hollander of Engelschman. Tusschen de voorstellingen op den achterwand zijn de beelden geplaatst van een kardinaal (de Fleury?), den paus, met een krokodil achter zich, en een bisschop (van Keulen?) met een cameleon vóór zich. De bovenste voorstelling links is een zeer verkleinde afbeelding van de prent onder het volgend nummer beschreven. Een zeer duistere uitlegging der plaat vindt men op blz. 45/46 der folio-uitgave van de *Verzameling van Gedichten, Van, voor en tegen Jr. W. v. Haren*, waarin deze zeer slechte gravure langw. in 4°, z. n. v. gr., behoort. Rechts boven in den plaatrand gemerkt: „Pag. 15.” (paginatuur der octavo-uitgave).

1742.

MULLER (No. 3818).

3629. „Mars aangenoopt, Tegens de Nydt, Veinsery, Bedrog, en Eigenbaat, Om de verdruchte weder te herstellen.”

Opschrift boven het vers in *Verzameling van Gedichten, Van, voor en tegen Jr. W. v. Haren*, folio-uitgave, bl. 122 e. v., waarbij de zinneprent op de hulpbehoevendheid van Maria Theresia behoort, die hier, zonder dit vers onder de plaat, aanwezig is. De vorstin ligt geknield voor de Goddelijke gerechtigheid. Achter haar een sarcofaag, waarop kroon en scepter liggen. Op den achtergrond een in brand staande vesting, een stad en eenige soldaten schietend op de helsche gedrochten in de lucht en op een viertal vossen (Nijd, Veinzerij enz.). Zeer slechte gravure in-4°, z. n. v. gr. Rechts boven in de plaat gemerkt: „Pag. 49.” (paginatuur der octavo-uitgave van bovengenoemde gedichten).¹⁾

7 Maart 1742.

NIET BIJ MULLER (No. 3822).

3630. „Oprechte Donderdagse Haerlemse courant.”

In dit nummer (No. 10) van de haarlemsche courant, verschenen 8 Maart 1742, is in zeer kleine houtsnede de afbeelding afgedrukt van de door Pieter Ysenbroek en Dirk Klinkenberg, mathematici te Haarlem, waargenomen komeet. In dit exemplaar zijn eenige H. S. aantekeningen van den rechtsgeleerde en litterator F. J. van Overschie omtrent deze staartster geplaatst. 1 blad in-fol.

1) Dit nummer behoort evenals het voorgaande tusschen No. 3605 en 3606 hier voren.

29 Mei 1742.

MULLER (No. 3824c).

3631. „Plan van 't campement Door de Guardes te Paert en te Voet, Op den 29. Mey 1742. in 't Haag-sche Bosch bezyde de Maliebaan .betrokken.”

Afbeelding van 't kamp met bovenstaand onderschrift en uitlegging der letters (A—M, a—w en A—Q) en cijfers (1—18), in drie kolommen en 't adres van A. Moetjens te 's Gravenhage. in boekdruk onder de gravure, langw. gr. in-fol., z. n. v. gr. „Na 't Leven GeteeKent door D. Marot junior Konst Schilder.”

5 Juni 1742.

MULLER (No. 3795).

3632. „Den Geklisteerde Fransman bij Theijn, door de Ongaaren Apotheker op Order van den Duitschen Medicus”.

Onderschrift in een spotprent op de nederlaag der Franschen tegen de Hongaren. In het midden eener kamer ligt een Franschman met ruitelaarzen aan, maar met ontbloot achterste, op een rustbank. Een Hongaar zet hem een lavement; bij hem staat een doos met „Wener Poeder” en een flesch met „Ong braakdrank”. Zoowel achter hem, die geklisteerd wordt, staat een man (een geestelijke) als achter den Hongaar. Slechte gravure langw. in-4°., z. n. v. gr.; ter zijde van den linkerbenenhoek het cijfer „12”. In den linkerbenenhoek der voorstelling „K R London”?

11 Juni 1742.

NIET BIJ MULLER (No. 3828).

3633. „Het Zinnebeeldige vreedepaleys beschouwt, wegens het Sulten der Vreede Tusschen de . 2. Koninglijke Ministers van Ongarien, en Pruissen tot Breslau Den . 11. Juni. A^o 1742.”

Einde van den eersten silezischen oorlog. In het midden eener zaal zitten twee mannen aan een tafel. Alle paneelen zijn met zinnebeeldige voorstellingen en toepasselijke inschriften versierd. In den linkerbovenhoek b. v. een winkelhaak, met bijschrift: „In alles Regtmatig”; daarnaast een verduisterde zon, waarbij: „Verheven in glans”; nog meer rechts een duif met tak in den bek, met „ik breng vrede” er boven. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr. of adres, met bovenstaand onderschrift. Naar de manier van graveeren te oordeelen behoort zij in van Haren's gedichten of in de Nederduitsche en Latijnsche Keurdichten. Volgens Muller S. No. 3852 A is zij met gewijzigd onderschrift en adres van A. Olofsen te Amsterdam, in 1745 bij den vrede van Dresden weder gebruikt. Ook dit is echter geen eerste staat. daar de sporen van weggeslepen letters nog overal zichtbaar zijn en in den linkerbenenhoek „G . . . inv.” nog zeer duidelijk te lezen is.

22 September 1742.

MULLER (No. 3820).

3634. „Het Compagnie Schip de Oude Zijpe, gestrand op de Hollandse kust, benoorden het dorp Zantvoort op den 22sten September 1742.”

Onderschrift in H. S. onder de voorstelling van het gestrande schip rechts op de plaat en het strand met toeschouwers. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr. Muller zag nooit een exemplaar met gedrukt onderschrift en de beide afdrukken, door Dozy gezien, hadden er ook geen.

1742.

MULLER (No. 3809).

3635. „Europâ s Molen-Dans van de 5 Zinnen.”

Zie: No. 3441 hier voren.

27 Juni 1743.

MULLER (No. 3830).

3636. „Plaan (sic) van de Victorieuse Batalje by Dettingen behaald door de Geallieerde Koninglijke Hongarische, op de Koninglyke Fransche Armeën. Op den 27 Juny, 1743.”

Onderschrift, met „Relaas” en „Verklaaring der Letteren (A—M) en Cyffers” (1—7) in boekdruk, onder een plan van opstelling der verschilleude legerafdeelingen, waarop „Aschaffenburg” onderaan links en „Seeligenstadt” bovenaan rechts, de uiterste punten zijn. Gravure langw. gr. in-fol., z. n. v. gr., met adres van R. en J. Ottens te Amsterdam onder den tekst.

1743.

NIET BIJ MULLER (No. 3831).

3637. „Afbeelding van het aloude vermaarde Slot tot Muyden, met zyn rondom Leggende Fortificatie-werken, Aan de Hoek der Zee-dijk en Vecht, West zyde, te zien.”

Gegraveerd opschrift boven de afbeelding van het kasteel, omstreeks dezen tijd door den ingenieur van Hoorn van vestingwerken voorzien. Onder deze gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., is in drie rijen de verklaring gegraveerd der cijfers 1—6 in de plaat voorkomende en dáár onder het adres: „t'Amsterdam, by A. Olofsen, Boekverkoper in de Gravestraat in 't gekroonde Wit Muziek Boek 1743.” De prent behoort in een hier mede aanwezig werkje in-8°, van „H. Souvryn.” getiteld *Hollands voorzorg, afgebeeld In Drie stukken: ... Ter Geleentheid van het fortificeren Der stadt Muyden, Gelegen aan de rivier de Vecht.* Het laatste daarin voorkomende gedicht is „Eecho op de voorzorg; En Zinspeelinge op de Ingevoegde plaat.”

1743.

MULLER (No. 3835).

3638. „Het Vliegende Vaartuyg of de Nieuwe Post -en Rys-Machine Uytgevonde door D. Schijf en Gemaakt tot Zaan-dam Getekent en in 't Koper Gebragt door Hendk de Leth”.

Opschrift boven drie afbeeldingen van dit schip n.l.: „... op Zyde en

van Aghter...”, „... Voor en ter Zyde...” en „... Op Zyde” en „Van Boven...” gezien. In den spiegel der bovenste afbeelding van het schip staat „17 Volg My 43”. Het rad, door Muller vermeld, bracht niet het schip in beweging, maar was „Het Rad van het Roer”. Gravure in-fol., z. n. v. gr.

1743.

a. NIET BIJ MULLER (No. 3836).

3639. „*Groetenis Aan den weledelen gestrengen heere Mr. Pieter van Schuylenburch, Heere van Moermont, regerend schepen der stad Haarlem, enz. enz. Als zyn weled. gestr. verkooren was tot raad der zelve stad.*”

Opschrift boven een vers van „P. Merkman”, in twee kolommen, in boekdruk, met adres van M. v. Leeuwen te Haarlem, 1743. 1 blad in-plano.

1744.

b. NIET BIJ MULLER (No. 3836).

3640. „*Almanach Voor het schrikkeljaar 1744. t' Amsterdam, By B. Mourik. en Jac. Haffman. Met Privilegie.*”

Miniatuuralmanak in-64°, versierd met 14 plaatjes, waarvan alleen het eerste een zinneprentje is op de Vrede en Liefde in Holland's tuin wonende, en het 13e „De Oostenryksche Koningin” voorstelt als „Ryks Vorstin” begroet, waarom ik ze hier vermeld. Gravures in-128° door J. C. Philips.

1745.

c. NIET BIJ MULLER (No. 3836).

3641. „*Le Camp et la prise d' Ypres, . . . commandée par . . . Louis XV, le 25 Juin 1744, après onze jours de tranchée ouverte et malgré la résistance de quatre mille hommes de garnizon.*”

Bovengedeelte van een „Almanach pour l'annee M.DCC.XLV.” met adres: „A Paris, chez Charpantier, rue St Jacques, au Coq”. Vermeld door V. Champier, *Les anciens almanachs illustrés*. Paris 1885.

11 Mei 1745.

MULLER (No. 3839).

3642. „*Afbeeldinge der attaque Van het geallieerde leger te Fontainoy by Doornik, op den 11. May 1745.*” enz. — „*Plan de l'attaque De Fontenoy pres de Tournay, par l'Armée Alliée, le 11. May 1745,*” etc.

Opschrift boven een klein plan van den slag, met verklaring der letters A—P, in boekdruk, ter zijde en onder deze gravure kl. in-4°, naar A. van Broeckhuysen, met adres van R. en J. Ottens te Amsterdam. Alles te zamen 1 blad in-plano.

1745.

MULLER (S. No. 3840 B).

3643. „*Grondteekening en korte beschryving der stad Doornik.*”

Opschrift in boekdruk boven een gravure langw. in-4°, z. n. v. gr. In

den rechterbovenhoek staat: „Grond teekening der Stad Doornik, Te Amsterdam by Isaak Tirion.” In den linkerbenedenhoek, omlijst, de „Verklaring der Letteren.” (A—Z) en der cijfers 1—8. terwijl die van 9—15 in den rechterbenedenhoek is gegraveerd. Onder de kaart, in drie kolommen, in boekdruk, een beschrijving der stad. Alles te zamen op één vel in-plano.

13 September—4 Oktober 1745.

MULLER (No. 3843).

3644. „Franciscus Stephanus, kyzer ten spyt zyner vyanden, Verkoren den 13 September, en Gekroond den 4 October 1745.”

Opschrift in boekdruk boven een zinneprent op deze gebeurtenis. Onder de plaat, evenzeer in boekdruk, een vers van 28 regels in twee kolommen. Op de plaat is Maria Theresia voorgesteld, bestraald door godlijk licht en gezeten op een landtong. Zij houdt in de linkerhand het borstbeeld in medaillon van Frans Stephanus van Lotharingen, hertog van Toscane, dat door een engeltje mede ondersteund wordt en waarop een tweede engeltje een keizerskroon plaatst, in de rechter een piek met olijftak. Achter haar verschillende wapenschilden. In het water, dat om de landtong heen spoelt, negen palen, de keurvorstendommen voorstellend. Op elke paal staat een kroon of vorstenmuts en op zeven van de negen een wapen.

Op den voorgrond een doorgebroken dijk, samengesteld uit zakken „Louisen en Reälen”, (volgens 't vers in boekdruk: „Een Dyk van list en goud, (om) Germanje te doen sneven”); een haan en een draak (Frankrijk en Spanje) houden daarover een ketting gespannen waarvan vier wapens (die van Pruïsen, Beieren, Spanje en Savoie) afhangen. Onder de plaat zijn een dubbel chronosticon: „VIVat V Ware keIser franCIsCVs en WaarDe MarIa thesesIa (1745)

Leef beIde Lang tot steVn Van 't rIik, VW uDer (sic) kroost, WorDe V heeL geLIik” (1745)

en een 6-regelig vers gegraveerd. Gravure in-fol., z. n. v. gr. „Gedrukt na het Hoogduytsche Origineel,” enz.

1745.

MULLER (No. 3844).

3645. „Gods slaandehand over Nederland, door de pest-siekte onder het rund vee. naa het leeven getekent, en gegraveert door Jan Smit.”

Onderschrift onder een plaat, waarop rechts een (land)? heer met zijn vrouw de klachten aanhooren der boeren, wier vee links op den voorgrond ziek of dood ligt. Over het geheele landschap op den achtergrond zijn boeren bezig hun gestorven vee te begraven. Gravure langw. in-fol. Onder de plaat een relaas over de ziekte, in twee kolommen, in boekdruk, met adres van „Steeve van Esveldt” te Amsterdam en van „Jacob Maagh,

in de Hout-til" te Alkmaar. Dit laatste adres wordt door Muller niet vermeld.

Hierbij een gedicht van Douwe Pytters, van zesentwintig 4 regelige koepletten, in twee kolommen, in boekdruk, getiteld: „Weeklagt Over het Wegsterven van het rundvee In 't algemeen: Den Digtaren van verre in Digtmaat gevolgd." 1 bl. gr. in-fol. met adres van Frederik Schotsman te Harlingen, 1745.

1745.

a. NIET BIJ MULLER (No. 3844).

3646. „*Gods slaande hand . . . over Nederland . . . naa het leeven geteekent en gegraveert door Jacobus Evssen.*”

Scherpe kopie van de voorgaande plaat, maar wat ordonnantie aangaat noch slechter. De volkomen gelijke tekst is hier met romeinse, in de vorige met deitsche letter gezet. Gravure langw. in-fol. met adres van Louis Foubert, boven de Beurs te Amsterdam.

1745.

MULLER (No. 3849).

moet zijn: a. NA MULLER (No. 3844).

3647. „*De gehoonde godsdienst en vryheid*” „*Door de Landing van den Pretendent, en zynen aanhang, in Schotland.*”

Op- en onderschrift van een zinneprent op bovenstaand feit. Bijna in het midden op den voorgrond staat de pretendent tusschen het „Wet boek”, „Bankbrieven”, „Bi blia.”, „Annuityen.”, „Zuid-Zee.”, „O. I. Comp.”(aguie-aktien), enz. Met het pistool in zijn rechterhand, dreigt hij den Godsdienst; met de sabel welke hij in de linkerhand heeft, tracht hij de Vrijheid te doorsteken, terwijl de fransche gezant haar de Vrijheidsteekenen wil ontrukken. Achter den pretendent de „Inquisitie.”, de paus den Bijbel verbrandende, galgen, enz. Op den achtergrond een schip, een brandende stad, enz. Onder de plaat een 40-regelig verklarend vers van C. V. L., in boekdruk. Het vermoeden van Muller dat deze plaat betrekking heeft op den eersten pretendent, wordt door het vers weersproken. Muller beschrijft *dit* exemplaar. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met adres van I. Graal te Amsterdam, alwaar mede te bekomen was: „een omstandig verhaal, van de Oorspronk en waare Toestand der Rebelle in Schotland, . . . Vercierd met de bovenstaande Plaat, en een by gevoegde Verklaaring.”

1745.

MULLER (No. 3851a).

moet zijn: b. NA MULLER (No. 3844).

3648. „*Perkins triumf of den Schotzen Inval aan alle Liefhebbers van Godsdienst en Vryheid.*”

Inschrift op een label boven in een plaat, waar op den achtergrond

van een plein, volgens Stephens gevormd door York Minster, St. James's Palace en het Admiraleitsgebouw, een galg, een kruis, een brandstapel enz. afgebeeld zijn. Op den voorgrond een statierijtuig, getrokken door zes paarden: „Onderwerping“, „Willekeurige magt“, „Erflyk Reght“, „Rebellie“, „Tydely ke gehoorsaamheid“ en eindelijk „Bygeloof“, waarop de paus rijdt; de koning van Frankrijk zit op den bok, en de duivel en twee monniken staan achter op het rijtuig. De „Inquisitie“ gaat vooruit. De koets overrijdt een geestelijke met „de Heilige Schrift“, een tweeden persoon, bij wien de „Land regten“ op den grond liggen, en al de papieren, die ook in No. 3647 zijn genoemd; 't is hierbij wel opmerkelijk dat de Zuidzee-akties daar ook weder onder zijn. Achter de koets volgt een troep volk, die de vaandels van Slavernij, Koningsmoord en Buskruitverraad omhoog houden. Links bovenin een verduisterde zon, zinnebeeld van den koning van Frankrijk, en, aan dezelfde zijde, op den voorgrond, een verkleinde voorstelling van den bak, een soort houten fort met schietgaten, op No. 2805 hier voren: „Arlequin sur l' Hippogryphe“ rechts afgebeeld, die door een kikker getrokken wordt en waarin daár de dauphin zit. Rechts de slak, die daar links voorkomt. Onder de plaat een 12-regelig vers van Britannicus, in twee kolommen, waartusschen in medaillon, door een zotskap gekroond, het portret van „Carolus. Iacobi. militaris. cujusd. filii. filius. Franc. reg. ludib. angl. jocus. natus 31 Dec. m^occcxx“. (Karel de zoon van Jakobus, de zoon van zekeren molenaar, 't speelgoed van den koning van Frankrijk, de spot der Engelschen.) Onderaan twee uilen bij een wapenschild, waarin een molentje prijkt. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr. of adres, en dus, evenals bij Dozy, zonder vermelding van „n. h. eng. origineel van C. Mosley.“

De prent (*Cat. Brit. Mus.* No. 2637) is een enigzins gewijzigde kopie van de bij Stephens onder No. 2636 beschreven Engelsche gravure: „The Invasion or Perkins Triumph — a Protestant Print. Inscib'd to all true Lovers of their Religion & Liberty.“ op hare beurt weder een navolging van een spotprent op den eersten pretendent (a. w. No. 1495) „The Jacobites Hopes, or Perkins Rideing in Triumph.“ Een kopie met duitche inschriften, door Muller onder No. 3851*b* vermeld, vindt men bij Stephens onder No. 2638. De naam Perkin, waarmede zoowel de eerste pretendent aangeduid wordt als de tweede doelt op zekeren Perkin Warbeck, te Londen geboren en zoon van een doornikschen jood, die zich liet doorgaan voor den tweeden zoon van Eduard II van York in 1483 in den Tower te Londen vermoord; die als werktuig gebruikt werd door de zuster van Eduard de hertoginne-weduwe van Bourgogne, welke hem openlijk erkende in 1490, die een landing in Ierland beproefde in in 1492, en in Kent in 1495, zich naar Schotland begaf en huwde met een nabestaande van Jakobus IV, doch na, veel wederwaardigheden, in 1490 te Tyburn werd opgehangen.

1745.

MULLER (No. 3852).

moet zijn: c. NA MULLER (No. 3844).

3649. „Britlands Processi of het Gevaar der (*sic*) Pretendent: Aan alle Liefhebbers der Gods-dienst en Vryheyd.”

Inscript boven in een spotprent op den pretendent. Midden op den voorgrond is de zoon van Jacobus II afgebeeld, zich het hoofd krabbend en zittende op een kussen met wind gevuld, terwijl hij een mars vol molentjes op den schoot heeft. Rechts achter hem staat de jonge pretendent, wiens kleed met molens is bezaaid, terwijl hij een molen in plaats van een veer op den hoed heeft, die met een blaas met wind gevuld eenige engelsche doggen tracht te verjagen; bij hem staan drie hanen, doelend op Frankrijk als zijn helper. Links naast den ouden pretendent zit een jonger broeder van Karel Eduard (*niet* deze zelf zooals Muller zegt), die, in het vers onder de plaat, er op gewezen wordt, dat hij zich aan het lot zijns broeders spiegelen moet. In den rechterbenedenhoek ligt de Hollandsche leeuw met zwaard, pijlbundel en vrijheidshoed, „Recht” en „Vryheyd” beschermende. Links de engelsche leeuw bij wien „Bybel”, „Bank”, enz. liggen; achter dezen de engelsche eenhoorn. Daarboven de Godsdienst bij een opengeslagen bijbel, waaronder het portret van George II. Zij wijst een monnik af, die geen beenen maar duivelspooten heeft, en met rozenkrans, Mariabeeldje, enz. haar tracht te naderen. Meer naar het midden staat de paus met een molentje; een Spanjaard en een Franschman staan aan weerszijden van hem en brengen door touwtjes de molenwieken in beweging; alzoo de drie personen aanwijzende welke den pretendent steunden bij zijn inval. Op den achtergrond Whitehall waarheen zich een processie begeeft, die de „Inquisitie ten vuer Gedoemd.” gaat verbranden. Links bovenin de val van Phaëton, waarbij: „Straf voor Vermetelde”; rechts een cherubskopje, waarbij: „al wind”. Onder de plaat een vers van 16 regels in twee kolommen gegraveerd, verklaring gevende der cijfers 1—7. Gravure br. in-fol., z. n. v. gr., „na de Copij van Londen.”

Stephens (*Cat. Brit. Mus.* No. 2877) beschrijft deze prent als een hollandsche, zonder een engelsch origineel te vermelden.

1745.

d. NIET BIJ MULLER (No. 3844).

3650. „*The Benefits of Neutrality*”.

Onderschrift onder een plaat, waarop een Franschman en een Spanjaard zijn afgebeeld, die een koe bij de horens vasthouden, terwijl een Engelschman haar aan den staart zoekt mede te trekken en een Hollander haar melkt. Links, een weinig meer op den achtergrond, vechten twee honden om een been, waarmede een derde wegloopt. Zinneprent op Holland's onzijdigheid zoowel in den oostenrijkschen sukkessie-oorlog als bij de pogingen van Frankrijk en Spanje om den pretendent op den engelschen

troon te verheffen. In twee 4-regelige engelsche versjes, aan weerszijden van het onderschrift gegraveerd, vindt men eenige verklaring van deze gravure langw. in 4°, z. n. v. gr., „Publish'd Dec. 26. 1745. according to Act of Parliament by G. G. Pr. 6.d”.

In den door Muller S. No. 3807 A en door Stephens (*Cat. Brit. Mus.* No. 2665) beschreven staat heeft het adres in plaats van de initialen „G. G.” den naam „C Goodwin”; onder No. 2666 vermeldt de laatste nog een kopie dezer plaat waar de Spanjaard in een spaansche dame (de koningin) veranderd is.

Oktober 1745—Januari 1746.

a. MULLER (No. 3848).

moet zijn: d. NA MULLER (No. 3844).

3651. „Description des principales jouissances, faites à la Haye, à l'occasion du couronnement de sa majesté imperiale François I. &c. &c. &c. Avec de belles planches, gravées par un des meilleurs Maitres”.

„Beschryving der voornaamste vreugde-bedryven in 's Gravenhage, ter gelegenheid van de krooning van zyne keizerlyke majesteit Franciscus I. enz. enz. enz. Met Fraaye konst-plaaten, gesneden door een beroemd Meester.”

„A la Haye, Aux depens d'Antoine de Groot, et fils, M. D CC. XLVII.”

Titel van een plaatwerk, waarin op zeven platen (niet acht zoals Muller opgeeft) verschillende vuurwerken, illuminaties, enz. zijn afgebeeld.

De plaat door Muller als No. 1 vermeld, is afzonderlijk uitgegeven en wordt in 't Supplement nog eens beschreven (zie volgend nummer). De volgorde en voorstelling der platen, zooals die blijkens de verklaring wezen moet, is hieronder aangegeven.

Op den titel is de kroning afgebeeld op een zeer groot vignet, omgeven door gefigureerd lijstwerk, met het Oostenrijksche wapen onderin; links ervan staan de zinnebeeldige figuren van Geloof, Hoop en Liefde; rechts Wijsheid, Gerechtigheid en Voorzichtigheid.

Boven de fransche opdracht (4 blz. in-fol.), eveneens in rijk ornament, de afbeelding van een marktplein in Frankfort, waar ten aanschouwe van het volk in een soort loods een geheel rund? aan 't spit gebraden wordt; een ruiter op den voorgrond strooit geld, er is een (wijn)fontein opgericht, enz.

1. „Afbeldinge van de Illuminatie en het Vuurwerk Door... Baron van Reischach,... den 19 January 1746, in den Vyver in 's Hage gegeven. Van de Oostzyde op de Korte Vyverberg te zien.”

2. „Afbeldinge der voorschreeve Illuminatie van de drie andere Zyden gezien.”

3. „Verbeeldinge van het gevaart voor de illuminatie en het vuurwerk... Volgens de origineele Teekeninge.”

Wind en weder hadden gemaakt dat het ontwerp hoogst gebrekkig werd uitgevoerd. Dat het effect veel schitterender zou zijn geweest, zooals de verklaring zegt, indien men dit plan beter had kunnen volgen, wordt den beschouwer met een enkelen blik duidelijk.

4. „Afbeelding van het dessert der vier voornaamste tafels van het festyn, . . .”

Bladzijde 1 tot en met bl. 10 van den tekst bevatten de beschrijving van het vuurwerk en den maaltijd.

5. „Afbeelding van de illuminatie, Ter gelegenheid der Krooninge van den groot-hertog van Toscanen, enz. enz. enz. tot Rooms-Keizer, gediurende drie dagen, te weeten den 4, 5 en 6 October 1745, door Anthoni de Groot, Courantier van 's Gravenhage, ten zynen Huize gedaan. Van de Oost-zyde te zien.”

6. „Dezelve illuminatie: Van de West-zyde te zien.”

7. „Afbeelding van het vuurwerk, door Anthoni de Groot, . . . den XV October M.DCC.XLV. op d' allereerst invallende naamdag van Haare Majt. . . als roomse keizerinne. . . op de Groote Bierkaade gedaan afsteeken.”

De blz. 11 tot 18 geven een uitvoerige beschrijving van dit waarlijk vorstelijk aangelegd huldeblijk van een courantier. Op de (ongenommerde) 19e bladzijde vindt men de vertaling van de fransche opdracht aan het hoofd van dit werk. De zeven folio-gravures hebben bovenstaande opschriften, terwijl onder iedere plaat hetzelfde in franschen tekst staat. Allen zijn vervaardigd door J. C. Philips, naar M. Schluyster. „Süptibus A. de Groot”.

19 Januari 1746.

b. MULLER (No. 3843 en S. No. 3853 A).

3652. „Afbeelding van het vuurwerk en illuminatie, ter gelukkig volbragte verkiezinge en krooninge van Franciscus Stephanus, hertogh van Lotharingen en Bar, tot roomsch koningh en keizer; het welk zyne excellentie de baron van Reischach, roomsch keizerlyke en koninghlyke hongarsche minister, heeft doen afsteeken in den vyver tot 's Gravenhage, op Woensdag den XIXden Januarii, M.D CC. XLVI.”

Gravure langw. in-4°., met bovenstaand onderschrift in negentien regels in boekdruk, „A. Frete. ad viv. del - -”.

Het stelt den Vijver voor, met het ontstoken vuurwerk. Links op den achtergrond het Mauritshuis.

1746.

a. NIET BIJ MULLER (S. No. 3853 A).

3653. „*De doolende ridder, of Jacob de III., pretendent van Engeland, Doolende te Land en ter Zee.*”

Opschrift boven een vers in twee kolommen onder en aan de keerzijde eener houtsnede, die in geen het minste verband tot den pretendent staat en naar ik meen in een volksboek of komedie voorkomt. Op den voorgrond

zit een man in een laag rolwagentje; meer naar het midden wordt diezelfde man in een mand op een berrie door twee mannen gedragen ten aanschouwe van verscheiden personen. die op den achtergrond staan, en gevolgd door een drietal vrouwen. Gravure z. n. v. gr., met adres van de Weduwe J. v. Egmont te Amsterdam.

1746.

b. NIET BIJ MULLER (S. No. 3853 A).

3654. „*De huilende en schreyende bullebak in de wieg, Vertoont in den Oudsten Zoon van den Gewaanden koning Jacobus, ridder van St. Joris, pretendent van Engeland. Onlangs voorgevallen.*”

Opschrift boven een vers in twee kolommen, in boekdruk, onder en aan de keerzijde van een grove houtsnede, navolging der titelplaat van het pamflet „Wieghe ofte Afbeeldinghe hoe de Paepsche Princken alle Couingen in slaep wiegen.” (Tiele No. 1140; zie No. 1306 hier voren). Rechts staat een wieg, waarin vier kinderen liggen, die door zeven zoo wereldlijke als geestelijke vorsten, welke links staan, gewiegd worden; aan de andere zijde der wieg staat een veldheer met kommandostaf in de hand. Een drietal fluitspelende en zingende personen op den voorgrond zien het wiegen aan. Op den achtergrond de Hollandsche leeuw met den pijlbundel en het zwaard. Houtgravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met het adres van de Wed. J. v. Egmond te Amsterdam, onder den tekst.

Ook het volgend viertal gedichten in boekdruk, doch *zonder* afbeelding, is hier nog bijgevoegd:

1°. „Hy huylt, hy huylt, De fransman zit onder de Schoorsteen, Hy pruylt; Achter de Mast, achter de Mast: De Engelsman heeft hem geslagen op zyn Bast.” Onderteekend P. B., met adres: „t'Amsteldam, Gedrukt by R. Reyniersz.” 1 blad in-fol.

2°. „De Dreyvende sloup van Duykerken, Met de Pretendent van Engeland; Hy roept: Om land, om land, om land.” Door denzelfden en met hetzelfde adres. 1 blad in-fol.

3°. „Een engelsche gart, Geweekt in nonue-pis, Voor de Billen van de pretendent van Engeland.” „Gedrukt met Zwartzel en Lyn-Oly.” 1 blad in-fol.

4°. „De Nieuwe uitgevonde engelse bril, Gezet op een franse neus.” „Gedrukt in de Morgen-Wekker.” 1 blad in-fol.

1746.

c. NIET BIJ MULLER (S. No. 3853 A).

3655. „*De hollende pretendent, met de franszen wagen, Vol Goud en Goude Louisen, uit Schotland na Vrankryk, zonder Pas.*”

Opschrift boven een vers van 60 regels, in twee kolommen, in boekdruk, onder een houtgravure, een boerewagen met kazen? voorstellende, door

twee paarden getrokken en van links naar rechts rijdende. De voorstelling is zeker voor een ander doel gemaakt. Houtgravure langw. in 8°, z. n. v. gr., met adres van de Weduwe J. v. Egmont te Amsterdam.

1746.

MULLER (No. 3848).

moet zijn: *d.* NA MULLER (S. No. 3853 A).

3656. „De vlugtende ionge pretendent.”

Opschrift boven een zinneprent op de vlucht van den pretendent Karel Eduard uit Schotland, die, bijna in 't midden, op den voorgrond is afgebeeld, het bovenlijf geharnast, maar met vrouwenrokken (?) aan en het paternoster op zijde. Hij heeft zijn schild, waarin een molen is afgebeeld en zijn speer weggeworpen, terwijl de haas daarboven aanwijzen moet dat hij 't „Haezepad” kiest voor Herkules, die het gedeeltelijk verwoeste gebouw van Engeland verdedigt en onder wiens voeten men leest: „Princeps justus, servator populi.” Rechts op den achtergrond een postchais. Op den voorgrond staat een haan op de punt van een vooruitstekend rotsblok, roepende „Fugitivo nulla Corona”. Bovenaan *is* de plaat, op een lint: „Mali principii malus exit. us.” Achter den pretendent: „Melius fugere quam mori.” Onder de plaat een 12-regelig gegraveerd vers, in twee kolommen. Gravure langw. in 4°, z. n. v. gr.

1746.

MULLER (S. No. 3848b).

moet zijn: *b.* NA MULLER (S. No. 3853 A).

3657. „De vlugtende ionge pretendent.”

Dezelfde plaat van het vorig nummer, waarvan de onderste plaatrand is ingekort, zoodat het 12-regelig gegraveerde vers is vervallen. In plaats daarvan zijn nu *onder* de plaat, in boekdruk, de vier latijnsche spreuken, die ook *in* de plaat voorkomen, afgedrukt, ieder met een 4-regelig hollandsch versje eronder.

1746.

MULLER (No. 3846).

moet zijn: *c.* NA MULLER (S. No. 3853 A).

3658. „Paye qui Tombe Die eerst valt betaelt de Speelman, die laest, de Kosten.”

Gegraveerd onderschrift in twee regels onder dezelfde plaat, hier voren onder No. 2815 beschreven, die in 1688 diende als spotprent op den val van Jakobus II en op den eersten pretendent, nu pasklaar gemaakt op de nederlaag van Karel Edward Stuart in den slag van Culloden in Schotland 16 April 1746. In plaats van een vers staan, telkens in twee rijen, de hollandsche, engelsche en fransche verklaringen der Nos. 1—23 in de plaat, in boekdruk onder de prent. Gravure in-plano, door of naar R. de Hooghe, met adres van de Wed. J. v. Egmont te Amsterdam.

Stephens (*Cat. Brit. Mus.* No. 2791) vermoedt dat de prent in Engeland zou uitgegeven zijn, dit wordt echter door 't adres voldoende weersproken.

1734—1746.

MULLER (No. 3750b).

moet zijn: NA MULLER (No. 3856).

3659. „Kleyne en beknopte atlas, of tooneel des oorlogs in Europa, Begrypende meer als twee Hondert en Dertig accurate Kaarten en Plans of Afbeeldingen der voornaamste Sterke Vestingen in Duitschland, Vrankryk, Spanjen, Portugaal, Groot-Brittanjen, Polen, Zweeden, Deenemarken, Moscovien, Marokko, de XVII. Nederlandsche Provincien, Italiën en Savoyen. Benevens De Afbeeldsels der Koningen van Vrankryk, de Hartogen van Braband, de Graven van Vlaanderen, en de Graven van Holland. Mitsgaders de Afteekeningen van de voornaamste Veld- en Zee-slagen, verscheide Lusthuizen, Vuurwerken, enz. Zynde voor aan het werk, tot nut van den Leezer, gevoegt een korte Methode tot begrip der Geographie t' Amsterdam, By David Weege, Boekverkooper op de Haarlemmerdyk, by de Oranjestraat, 1753.”

Titel van een zeer belangrijke verzameling kaarten en platen, voor een gedeelte reeds vroeger gebruikt. Plaat 118—201 en vooral 227—234 hebben betrekking op de Nederlanden. Daar nergens nog de geheele inhoud is weergegeven volge hier het „Register Van alle de kaarten, plans der voornaamste vestingen, veldslagen, lusthuizen en vuurwerken; Zo als dezelve in order in dit Werk te vinden zyn.” voor zoover dit met onze geschiedenis in verband staat.

„Hogstet met de Afbeeldinge der Veldslag (Verkleinde kopie van No. 3118 hier voren). — Plan van Kamerik. (Zie No. 2655 hier voren). — Plan van Vigos. — Haven van Vigos. (Verkleinde kopie van No. 3076 hier voren). — Plan van Barcelone. (Andere staat van No. 3131 hier voren). — Plan van Lissebon met . . . de aankomat van Karel de III. (Zie No. 3105 hier voren). — Generale Kaart van de XVII. Provintien. — Kaart van Luxembourg — Plan van Luxembourg — Kaart van Limbourg. — Plan van Limbourg. (Verkleinde kopie van No. 3102 hier voren). — Kaart van Valkenborg en Dalem. — Kaart van het Prinsdom van Luyk. — Kaart van het Graafschap Namen. — Plan van Luyk. — Plan van Maastricht. — Plan van Huy. — Plan van Soutleuw. — Plan van Dinant. — Plan van Charleroy. — Plan van Namen. — Kaart van Bergen in Henegouwen. — Plan van de Stad Mons. — Plan van Bouchain. — Plan van Aath. — Plan van Quesnoy. — Plan van de Veldslag by Mons en Maubeuge. — Kaart van Artois. — Kaart van Aire en St. Venant. — Kaart van Bethune. — Generale Kaart van Braband. — Afbeeldingen der Hertogen van Braband. — Kaart van de Heerlykheid Mechelen. — * Kaart van 't Marquisaat van Antwerpen. — Plan van Antwerpen. — Generale Kaart van Vlaanderen. — Afbeeldin-

gen van de Graven van Vlaanderen. — Kaart van West-Vlaanderen. — Kaart van Oost-Vlaanderen. — Kaart van 't Keyzerlyk Vlaanderen. — Plan van Ryssel. — Plan van Doornik. — Plan van Douay. (Verkleinde kopie van No. 3398 hier voren). — Plan van Meenen. — Plan van Duynkerken. — Plan van Nieupoort. — Plan van Oostende. — Plan van De Haven van Mardyck. — Plan van Winoxbergen. — Plan van 't Fort de Knokke. — Plan van Gent. — Plan van het doorbreken der Linie in Braband. — Plan van de Veldslag by Ramellies. — Plan van De Veldslag by Oudenaarden. — Plan van De Veldslag by Denain. — Plan Van de Veldslag by Dettingen. — Plan Van de Veldslag te Fontenay. — Plan Van de Veldslag by Luik. [11 Oktober 1746.] — * Kaart van de vier Ambachten. — * Kaart van 't Marquisaat van Bergen op Zoom. — * Kaart van De Baronnie van Breda. — Kaart van De Meyerye van 's Hertogenbosch. — Generale Kaart van 't Hertogdom van Gelder. — Kaart van 't Overquartier van Gelderland. — Plan van Venlo en Stevenswaard. — Plan van Gelder, Roermond, enz. — Plan van Rynberk. — Kaart van de Veluwe. — Afbeelding van het Loo. — * Kaart van de Landen tusschen Maas, Waal en Rhyh (*sic*). — Kaart van het Graafschap Zutphen. — * Kaart van Zuyd Holland, met de Aanwyzing der Overstroming. — Afbeelding der Graven van Holland. — Kaart van de Dordregtse, Alblasser en Crimpener Waarden, en de Clundert, enz. — * Kaart van Delfsland en de Landen van Overmaas. — Afbeelding van 't Lusthuis Zorgvliet. — * Kaart van Rhyen- en Amstel land. — Afbeelding van de Stadt Amsterdam. — Kaart van de Bylemermeer. — * Kaart van Noord-Holland. — Kaart van Waterland en de Diemermeer. — Kaart van de Beemster. — Kaart van de Purmer en Wormer. — Kaart van de Heer Huigenwaard. — Kaart van de Zype. — * Generale Kaart van Zeeland. — * Kaart van Walcheren. — * Generale Kaart van Utrecht. — * Generale Kaart van Vriesland. — * Kaart van Wester-Goo. — Kaart van Ooster-Goo. — Kaart van de Zevenwouden. — Generale Kaart van Over Yssel. — Generale Kaart van Groningen en de Ommelanden. — Generale Kaart van Drenthe.

Afbeelding van het Vuurwerk der Heeren Staaten Generaal. (Zie No. 3417 hier voren, waar in de noot een gekleurd exemplaar van dezen staat der prent wordt vermeld). — Afbeelding van het Vuurwerk der Heeren Staaten van Holland. (Zie No. 3425 hier voren, waar ook een gekleurd exemplaar van dezen staat der prent vermeld wordt). — Afbeelding van het Vuurwerk van den Russische Resident den Heer Christoffel Brands. (Zie No. 3539 hier voren). — Zeeslag tusschen de Franche, Engelsche en Hollandsche Vloot by de Cap Barfleur, in de Middellandsche Zee. — Verovering van Gibraltar. — Kaart van Assendelt (*sic*) met de Aanwyzing waar de Dyke op den 26 December 1717. zyn doorgebroken. — Afbeelding van de Zewormen, welke de Zeedyks Palen in de

Zuider Zee, Ao. 1733. en 1734. hebben vernieldt. — Gezigt van 't Noorderligt."

De met een * aangewezen ontbreken in deze verzameling.

1746.

a. NIET BIJ MULLER (No. 3856).

3660. „*Baroeg Levi van Kassel in het rasphuis.*”

Onderschrift onder het portret te halverlijve van dezen bedrieger, omgeven door ornamentwerk, waarin zes voorstellingen in verband met zijne bedriegerijen zijn aangebracht. Volgens de „Verklaringe der historien, die op de Rand van de Plaat zyn beduidinge hebben.” moeten zij voorstellen: 1 hoe hij een paard leent en aan een ander verkoopt; 2 hoe hij een boer van Diemen voor f500 bedroog; 3 de boer, dien hij 1400 ton turf wist afhandig te maken; 4 de turfschuit, waaruit deze 1400 ton moest gelost worden; 5 hoe hij een juweelen-koopman bedriegt door een wissel op den heer van Norden af te geven; 6 zijn geeseling en brandmerking. Midden onder het portret en het onderschrift is een wapenschild in een cartouche gegraveerd. Het helmteeken is een manshoofd; de tenanten een bok en een sater, terwijl in de vier kwartieren de drie kruizen van 'tamsterdamsche wapen, een boei, een galg en twee gekruiste zwaarden gezien worden. De gravure kl. in-8°. naar en door G. Sibersma, behoort in het *Vervolg van den bedrieger zelfs bedrogen*, enz. Harderwijk. J. Wigmans. 1746. kl. in-8°.

1747.

b. NIET BIJ MULLER (No. 3856).

3661. „*Nederlands water-nood van den Jaare 1740 en 1741.*”

Gegraveerd onderschrift in de omlijsting der afbeelding van een doorbrekenden dijk en daardoor onderlopend land; alleen de kerktorens en daken van sommige plaatsen zijn zichtbaar. Op den voorgrond een scheepje; links daarvan menschen en vee op een heuveltje, in 't midden een zeilende schuit. Op de bovenhoeken der lijst de stroomgoden van „Tiber” en „Donauw”, ter zijde die van „Seine” en „Main”, onderaan die van „Rhyn” en „Maas”. In 't midden boven de lijst de Faam. Gravure in-4°. naar en door J. C. Philips en met het adres van „Kornelis de Wit” te Amsterdam, gegraveerd in een lint onder in de plaat. De prent, die ook gebruikt is als titelplaat voor het *Historisch Verhaal van den Water(s)nood in 1740 en 1741* en als zoodanig door Muller onder No. 3780a werd beschreven, is hier afgedrukt op een vel papier in-plano, met een filetrand om de voorstelling; bovenaan staat nu met kapitale letters foutief: „Nederlands Waternood” voor Watersnood; onderaan „van den jaare MDCCXL, MDCCXLI. en MDCCXLVII”; verder een 20-regelig vers van Lucas Pater, en het adres: „Te Amsterdam, by Kornelis de Wit, Boekverkooper, 1747.”, alles in boekdruk.

1747.

c. NIET BIJ MULLER (No. 3856).

3662. „Nederlands water-nood van den Jaare 1740 en 1741. en verscheide Bezoeken.”

Latere staat der in het vorig nummer beschreven prent. Het gegraveerd onderschrift is nu met de laatste drie woorden vermeerderd; „en” staat achter 't jaartal 1741 in 't schildje onder de voorstelling en de beide andere woorden zijn gegraveerd in het lint, waarin het adres van de Wit stond. De Faam heeft nu met de linkerhand een medaillon vast, waarin een afbeelding op den paalworm doelende, terwijl er nog vier andere in de plaat zijn bijgegraveerd, n.l. links No. „2” en „4” op storm en harden winter, en rechts No. „3” en „5” op veepest en ongedierte. Op de plaats onder het lijstwerk, waar in den vorigen staat de naam van den graveur stond, is nu het adres: „T. Crajenschot Excudit” gegraveerd, terwijl links daarvan nu „J. C. Philips inv.”, rechts „et fecit” staat.

Muller vermeldt onder No. 3780b, doch onnauwkeurig beschreven, dezen staat. In den rechterbovenhoek is hier nog gegraveerd: „Pag. 365.” In welk boek ze met deze paginatuur behoort, heb ik niet kunnen vinden.

25 April 1747.

MULLER (No. 3858).

3663. „Dire de la Sirène.” „Gezegde van de Meermin.”

Eerste woorden van de fransche en van de hollandsche uitlegging, in boekdruk, onder een zinneprent op de verheffing van W. C. H. Friso tot Stadhouder en Kapitein-generaal, na de inneming en bezetting van het land van Cadzand door de Franschen.

Lang genoeg in slaap gewiegd door Frankrijk, hier afgebeeld als een meermin met de fransche lelie op het voorhoofd en (zinnebeeld van zija bedriegerij) met een masker in de linkerhand, is de Hollandsche leeuw ontwaakt en heeft zich, met den pijlbundel in den linkerpoot en met allerlei krijgstuig bij zich, onder een oranjeboom geplaatst, waarvan ééne vrucht (Willem IV), het zwaard keert tegen den franschen haan, die door den paus?, rechts op een mesthoop gezeten, aangespoord wordt tot roof en moord. Een tweede (kleinere) leeuw, wiens devies volgens de uitlegging „Luctor et Emergo.” is, en die dus de provincie Zeeland voorstellen moet, brengt een oranjeappel aan wal, doelende op Zeeland's initiatief tot de verheffing van den prins. In de lucht een uil met vredestak in den bek, maar het zwaard in den éénen, en een brief in den anderen klauw, als zinnebeeld hoe Frankrijk over vrede sprekende, trouweloos verraad pleegde. Midden onder de groote plaat is een kleinere, oogenschijnlijk cabalistische, figuur. Volgens de uitlegging is het echter een „Helsche Distilleer-ketel om de(n) Politike(n) Steen te maken.”

Zooals ook reeds door Dozy is opgemerkt, is dezelfde plaat in Muller's Supplement onder No. 5229 A op het jaar 1793 nog eens beschreven. Dat de daar gegeven uitlegging geheel foutief is, blijkt duidelijk uit de verklaring onder de plaat.

Volgens den heer J. Ph. van der Kellen (zie S. No. 3858) zijn deze gravures langw. smal in-4°. en in-12°, z. n. v. gr., door een zilversmid vervaardigd. Naar tijdsorde behoort de prent te staan na Muller No. 3860.

25 April 1747.

MULLER (No. 3860a).

3664. „Allereerste beweging tot 's Prinsen Verheffing onder de Burgerwagt te Veere, des Nagts tusschen den 24 en 25. April 1747.”

Onderschrift onder een gezicht in 't wachtlokaal van genoemde burgerwacht. Boven deze afbeelding het borstbeeld in medaillon van W. C. H. Friso. Gravure in 8°. door J. C. Philips. Uit: *Nederl. jaarboeken. I.*

25 April 1747.

NIET BIJ MULLER (No. 3860).

3665. „Allereerste beweging tot 's Prinsen Verheffing onder de Burgerwagt te Veere des Nagts tusschen den 24. 25 April 1747.”

Geheel dezelfde maar zeer verkleinde afbeelding van 't vorig nummer. Rechts daarvan twee draagteekens? boven elkaar, in het bovenste, in medaillon, vier borstbeelden van W. C. H. Friso, zijn gemalin en beide van kinderen; in 't onderste, in twee medaillons naast elkaar, borstbeelden den prins en zijn gemalin in 'teene en in 't andere van prinses Carolina, hier nog „Spes patriae” genoemd, ofschoon 't jaartal 1748 onder 't borstbeeld staat en de zoon van Willem IV toen toch al was geboren of verwacht werd. Gravure breed in-12°, getrokken in-4°, z. n. v. gr., met adres van T. Craijenschot.

1747.

MULLER (No. 3861a).

3666. „Vivat Oranye”.

Inscript in het vaandel eener Faam, zwevende boven een woelig tafereel, naar de gebouwen te oordeelen, in den Haag, op de verheffing van W. C. H. Friso. Aan het raam, waardoor men dit ziet, hangen 5 medailles. In het midden het borstbeeld van den prins; links het vreugdevuur voor het paleis op den Dam en een andere voorstelling; rechts het vuurwerk te Utrecht op de Neude en een gezicht op Amsterdam? Op den voorgrond de Vrijheid en de Hollandsche maagd, tusschen beiden het wapen van den prins. Gravure in 8°. door S. Fokke. 1747. Titelprent uit: *Nederlandsche Jaarboeken?*

Hierbij: *Zegenwensch en antwoord wegens het stadhouderschap, over de eerste Ontfanginge van een Missive der Bekendmaakinge van de... Staten van Zeeland.* enz. 1 blad in-plano, met adres van A. Olofsen, te Amsterdam, 1747.

1747.

MULLER (S. No. 5048 Aa).

moet zijn: NA MULLER (No. 3862).

3667. „De Pensionaris van Halewyn, bij de keel

gegreepen, en, met het mes in de vuist, bedreigd."

Tweeregelig onderschrift onder een plaatje, het Binnenhof voorstellende. Op den voorgrond de pensionaris van Dordrecht door één uit het grauw bij de keel gegrepen en met het mes bedreigd, indien hij niet beloofde meê te zullen werken aan de verheffing van W. C. H. Friso. Gravure in-12°, naar J. Buijs, door R. Vinkeles. Bovensaan in 't midden gemerkt „III." Uit: *De vryheid, aan de nederlandsche jeugd*. Amst., J. Allart 1784, waar op bl. 116 dit voorval beschreven wordt. Zie ook No. 383 en 815 hier voren.

Hierbij ook een proefdruk vóór alle letter van de hierboven beschreven plaat.

2 Mei 1747.

MULLER (No. 3863b).

3668. „Vreugde Bedrijven tot Amsterdam wegens de Verheffing van zijn Hoogheijt tot Stadthouder 2 Majj 1747".

Onderschrift in H. S. onder de afbeelding van den Dam met stadhuis en waag. Op den voorgrond het Damrak met schepen. Boven in de plaat een guirlande van lauwerbladen en oranjeappelen, met twee medaillons aan de uiteinden, die de eedsaflegging van den prins en het zitting nemen in de Staten-vergadering? voorstellen. Dit laatste wordt door Muller niet vermeld. Staat vóór de letter der plaat: „Afbeelding van den Dam met Stadhuis en Waag . . bij de afkondiging van Willem iv als Stadhouder". Gravure br. in-fol., naar H. de Winter, door G. J. Marstaller.

3 Mei 1747.

NIET BIJ MULLER (No. 3863).

3669. „Vreugde bazuyn. Uytgeblasen over het verkiesen van zyn Doorlugtige Hoogheijt en Vorst, den Heer Prince van Oranje en Nassau, als Stadhouder en Capiteyn Generaal over de Geuniëerde Provintien, op Woensdag den 3. van Bloemaand, tot overgroote Vreugde van alle."

Onderschrift (en vers) onder en aan de keerzijde van een houtgravure in-12°. een ruitervoorstellende naar rechts rijdende, over den tronk van een oranjeboom waaraan één enkele loot groeit. In den rechterbovenhoek het wapen van den prins. Gravure in-12°, z. n. v. gr.

12 Mei 1747.

MULLER (No. 3866).

3670. „Voor Haarlems borgery. Die Friso. vry. en bly. stadhouder van ons land. ontving met hart en hand." — „Opt doorpasseren van syn hoogh. de prince v̄ Orange als verkoren Stadhouder door den raad gegeven aan de waghthebbende burgers den. 12 May. 1747."

Inschriften in de keerzijden van twee hier afgebeelde penningen, omgeven door randwerk. In de voorzijde van de eerste medaille het borstbeeld van prins Willem iv. In die van de tweede een (oranje)boom, waaronder

rechts de vrijheidsmaagd met het amsterdamsche wapen. links een altaar. In beiden den naam van Marshoorn als stempelsnijder. Onderin een ooiselaar met steen in den poot, waaronder: „Vigilanter“. Gravure in-12°. getrokken in-4°. naar A. de Haan door C. F. Fritsche met adres van T. Crajenschot. Uit: *Catechismus van Staat*. 2e afd.

12 Mei 1747.

NIET BIJ MULLER (No. 3867).

3671. „'t Spaarens lof-offer, Toegezwaaid aan zyn hoogheid den heere Wilhelm, Karel, Hendrik, Friso prince van Oranje En Nassau, &c. &c. &c. Op den 1 Mey 1747. Binnen Haarlem, en Op den 3 dito, in 's Gravenhaage, verkooren tot stadhouder, kapitein generaal en admiraal over de Krygsmacht van de Provintie van Holland en West-Vriesland, te Water en te Land, &c. &c. Den 12 Mey 1747. zynde den dag van de aankomste van den Prins, binnen Haarlem.“

Opschrift boven een „Klink-dicht.“ van Abr. van Beaumont, in boekdruk, met adres van de erfgen. van Iz. van Hulkenroy, in de Koningshulck, in de Lange Begynestraat en van Mozes van Hulkenroy op de Markt te Haarlem. In rood gedrukt. 1 bl. in-plano.

3—15 Mei 1747.

MULLER (No. 3868).

3672. „Haga Comitibus illustrata; of het verheerlykt en verligt 's Gravenhage: bestaende in eene nœuwkeurige verzameling Van honderd-en-zestien onderscheidene en in het Koper gebragte afbeeldingen, Der aldaer te zien en Geillumineerd geweest zynde decoratien en zinnebeelden, benevens de verdere vreugde-bedryven en illuminationen, ter gelegenheid der allerheughelykste verkiesinge, proclamatie en installatie van zyne doorlugtige hoogheit Willem Carel Hendrik Friso, . . . Tot Stadhouder, . . . voorgevallen den III. en XV. May M.DCC.XLVII. opgehelderd door een . . . beschryving. In 's Gravenhage, By Anthoni de Groot, en zoonen, M.DCC.LI.“

Titel, opdracht waarboven nog een zinnebeeldig vignet staat en 24 blz. tekst, behoorende bij 116 afbeeldingen op 16 bladen in-plano, waarop de zinnebeelden en versieringen afgebeeld zijn, die in de stad waren aangebracht. Daar er geen register aan dit werk is toegevoegd, waaruit men kan zien bij wie die versieringen aangebracht waren en de platen dikwijls zonder tekst worden aangetroffen, volge hier eene korte opgave.

Op den derden Mei zag men dekoratien bij:

E. F. Schimmelpennink van Meerkerk in 't Voorhout	Plaat A.
Graaf van Hoogendorp, Nieuw Voorhout	„ B.
P. Pielat, Tweede Wagenstraat, hoek v/d nieuwe Molstraat	„ C.

den Kunstschilder A. Frese, op de Princegragt Plaat D.
 Anthoni de Groot, Courantier, in de Zuilingstraat „ E.
 De beschrijving dezer dekoratiën vindt men op blz. 7 en 8 van den tekst. terwijl op de achtste bladzijde nog een medaille is afgebeeld ter herinnering aan deze gebeurtenis. door den stempelsnijder Nicolaes van Zwinderen vervaardigd. De voorzijde stelt het borstbeeld van den prins voor, naar rechts, met het omschrift: „Wilh. Car. Henr. Friso. Princ. Nass. et Ar.” Aan de keerzijde is de Hollandsche leeuw afgebeeld, met den eenen klauw rustende op een altaar, waarop bijbel, vrijheidshoed en oranje-tak liggen; op het voetstuk leest men: „Hony soit quimal y pense”. Het randschrift is „Gladius. Domini. et. Gedeonis.” In de afsnede: „Hollandiæ proclam: gubern. 3 Maii. 1743.” (*sic*).

Op den 15 Mei waren er versieringen aangebracht:

Voor het stadhuis	No. 1—6
Bij G. de Normandie, heer van Wissekerke	„ 7
„ den Apotheker J. Boutestein	„ 8 en 9
„ D. Schel, Borduurwerker op de Plaats	„ 10
„ P. Gosse Jr., Agent v. d. prins van Nassau-Weilburg	„ 11
„ den Boekhandelaar J. Neaulme	„ 12
„ J. J. Kuffeler, in het Voorhout	„ 13—17
„ Onno Zwier van Haren in het Voorhout	„ 18—24
„ Mevr. de Wed. Taxeira in de Lange Houtstraat	„ 25
„ H. v. Ouryck Solliciteur Militair, Heerengracht	„ 26
„ Th. Boey Secret. v. d. Hove van Holland, Bezuidenhout	„ 27—29
„ C. Boey, Princessegracht	„ 30
„ R. U. Baron van Sporke, Princessegracht	„ 31—33
„ J. F. Grave v. Hogendorp	„ 34—38
„ D. Holswilder, Wielenmaker, Heerengracht	„ 39—43
„ T. A. Gerlacijs, Fluweelen Burgwal	„ 44—46
„ S. Schroder, Apotheker, Korte Pooten	„ 47
„ E. F. Schimmelpenning, Zuidzijde van 't Voorhout	„ 48
„ Mr. L. van Thun, Korte Vijverberg	„ 49—51
„ den Grave van Golofkin, Plein	„ 52
„ J. de Back, Plein	„ 53
„ F. C. Meuschen, Korte Pooten	„ 54
„ Crauth, Juwelier op het Spui	„ 55
„ Mej. de Wed. Xavery, Beeldhouwer op het Zieken	„ 56
„ H. Pola, Kunstschilder op het Spui	„ 57
„ W. v. d. Heyden, Koetzen . . . schilder, Gr. Bierkade	„ 58
„ W. Kersseboom, Kleine Bierkade	„ 59
„ J. v. Nispen, Veerkade	„ 60—62
„ J. T. de la Fargue (Graveur), Veerkade	„ 63—70
„ P. Pielat, Wagenstraat	„ 71

Bij J. A. Meerlo, Solliciteur Militair	No. 72
„ P. Ravens, Nieuwe Molstraat	„ 73
„ P. Servaas, Boekdrukker, St Jacobstraat	„ 74
„ N. Meyburg, St. Anthonie's Burgwal	„ 75
„ A. Bergsma, Burgem. v. Sneek, 3 ^e Wagenstraat	„ 76
„ A. v. Wezele, 3 ^e Wagenstraat	„ 77
„ Deneken de Nieuwland, 3 ^e Wagenstraat	„ 78
„ J. Reigersma, 3 ^e Wagenstraat	„ 79
„ J. Dier, Kamerbehang, Spuistraat	„ 80—82
„ A. de Zwart Steenis, hoek Princegracht	„ 83
„ C. de la Bassecour, Boekhorststraat	„ 84
„ J. Grave, Boekhorststraat	„ 85
„ Th. Schwenke, Med. D ^r ., Zuidsingels-Gragt	„ 86
„ P. Scheideruit, Princegragt	„ 87
„ J. Roldoek, Straetmaker, Princegragt	„ 88
„ C. de Wint, Timmerman, Lage Westeinde	„ 89
„ A. Huyske, Clercq ter griffie, Lage Westeinde	„ 90—92
„ J. de Kempenaer, Hooge Westeinde	„ 93—96
„ R. Blok, Hooge Westeinde	„ 97
„ T. Tamme, Med. D ^r ., Jan Hendrikstraat	„ 98
„ het groote Boterhuis voor een der vensters van het daar gevestigd Collegium Pharmaceuticum	„ 99
„ P. de Gelleke, Confiturier, Kl. Groenmarkt	„ 100
„ G. Reinders, Apothecarius, Kl. Groenmarkt	„ 101
„ A. Groneman, Organist en Klokkenist, Molenstraat	„ 102
„ P. Vroeg, Kamerbewaarder, Denneweg	„ 103—4
„ J. de Puyt, Grotescoschilder, Princestraat	„ 105
„ A. de Groot, Courantier	„ 106—111

De beschrijving dezer 111 afbeeldingen neemt blz. 9—24 van den tekst in, terwijl op de laatste bladzijde een medaille is afgebeeld te dezer gelegenheid door I. G. Holtzhey te Amsterdam vervaardigd. Zij stelt aan de voorzijde het borstbeeld voor van den prins, naar rechts, met het omschrift: „Wilh. Car. Hend. Friso. D. G. Aravs. et Nass. pr. tot. Belg. lib. gvb. &c. M.D.CCXLVII.”; onder het borstbeeld: „Hoc incolvmi mens omnibvs vna.” De keerzijde vertoont in den buitensten cirkel de beelden van den dierenriem, in een tweeden: „Vnvs traho septem trahorqve ab illis.”, daarbinnen de zon omgeven door 7 planeten (de 7 provincien.)

Al deze gravures, meerendeels verschillend van grootte en z. n. v. gr. zijn. zooals ik reeds boven mededeelde, gezamenlijk gedrukt op 16 vellen gr. in-fol. De uitgevers verontschuldigen zich in een „Na-reeden” over 't laat verschijnen van dit „Eerste Stuk”; als vervolg verscheen eerst in 1786 de zeer zeldzame *Nette afbeelding . . . der Eerepoor ten, opgerocht*

bij de blijde terugkomst van Wijle S. H. Willem, uyt Zeeland, en dez. Intrede in 's Hage op 6 Junij 1747.

Mei 1747.

MULLER (No. 3870).

3673. „Afbeelding der Vreugde, gepleegt in alle de Steeden van de Seven geunieerde provintien, by de aanstelling van Zyne Doorluchte Hoogheid den Heere Willem Carel Henrik Friso, Prince van Oranje en Nassau &c. &c. tot Stadhouder, Capitein en Admiraal Generaal van de Seven geunieerde provintien, in bloeimaand van den Jaren 1747.”

Tweeregelig opschrift boven een zinneprent op de verheffing van W. C. H. Friso. Door een eerepoort van oranjetakken, waaraan de wapens der zeven provincien hangen, rijdt de prins den Hollandschen tuin binnen, op een romeinsche zegekar, getrokken door den Hollandschen leeuw, die met oranjekransen versierd is en den pijlbundel in den linkerklauw heeft. Terzijde van den wagen gaan Vrijheid, Gerechtigheid en Voorzichtigheid. Boven de kar de Faam, uitbazuinende: „Zo God voor ons is, wie zal tegen ons zyn.” Een duif met oranjetak in den bek, en Mercurius met vredepalm en staf van koophandel, dalen uit den hemel neder. Rechts op een wolk de Waarheid met sterren gekroond, bijbel en oranjetak vóór zich, zeggende: „Komt gy gezegende Vorst beschermt waarheid en Vryheid.” Achter den tuin en den wagen een met de hoeden wuivende menigte. Op den voorgrond de Nijd, in den afgrond zinkende, de oude Draak vergif spuwende en een slang; rechts een tamboer, trompetter enz; op den achtergrond schepen. Onder de plaat, in twee kolommen, de uitlegging der nommers 1—8; daaronder een 4-regelig versje; alles in boekdruk. Ofschoon deze gravure langw. in-fol. van J. Smit, met adres van S. v. Esveldt, niet mooi is, verdiende zij toch een bredere omschrijving dan Muller ervan gaf.

1747.

MULLER (No. 3786).

moet zijn: NA MULLER (No. 3870).

3674. „Waare Afbeelding van Een leevendighe Renoceros of Naashooren (*sic*) die int Jaar 1741. als hel (*sic*) drie Jaar oud is geweest door den Capteyn Douwemout (*sic*) van der Meer uyt Bengalen in Holland is overgebracht en is in Asia gevangen int Gebiet van den Grootte Mogul in Landschapp Assem.”

Onderschrift onder de zeer goede afbeelding van een neushoorn, met den kop naar rechts gewend. Onder den kop ziet men het gevecht van een dezer dieren met een olifant; twee negers schieten pijlen op hen af. Tusschen de voor- en achterpooten door ziet men een haven met een schip. In 't midden onder deze voorstelling het portret van

„Douwemout van der Meer. Gebooren d. 12. April. 1705.“, te halver lijve, van voren, in een gebogen ovaal, versierd met een trofee van vlaggen, enz. Rechts van dit portret, bovenaan, het hollandsch onderschrift hier boven afgeschreven; daaronder hetzelfde in 't engelsch. Links van het portret, bovenaan, hetzelfde onderschrift in 't latijn, daaronder het fransche. Onder dit laatste staat nog een vervolg van bovenstaand hollandsch onderschrift, waardoor deze staat der plaat later behoort geplaatst te worden dan Muller aangeeft, het luidt: „Dat bovem genoende (*sic*) Dier is geweest in de maant May 1747. 8½ Jaar oud, en 5. Voet en 7. duym hoogen. 12. Voet lang, en 12. Voet dick.“ Duitsche gravure in-plano, z. n. v. gr. Muller vermeldt een exemplaar met een 9-regelig duitsch vers van Maria Endtin, dat hier niet voorkomt.

29 Juni 1747.

MULLER (No. 3871).

3675. „Afbeelding van 't vuurwerk Afgestooken ter Eere van zyne Hoogheid door de Heeren Studenten der Stad Leyden. den 29 Juni 1747.“

Eenregelig onderschrift onder de afbeelding van dit vuurwerk, dat nader beschreven is in het hier ontbrekende boekje: *Beschryving der decoratiën*, enz. Leiden, E. Luzac. 1747. in-8°. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr.

Komt ook voor in: *Nederlands wonder-toneel Geopend in de Jaren 1747. en 1748.* Leiden 1749. in-8°.

25 Juni 1744—2 Juli 1747.

NIET BIJ MULLER (No. 3871).

3676. „*Bataille de Lawfelt gagnée sur les alliés le 2. Juillet 1747.*“

Inscriptie gegraveerd in een cartouche onder de afbeelding van het slagveld. Links op den voorgrond bevelhebbers te paard bij 'tlijk van een gesneuvelden krijgsmakker. Deze plaat behoort tot een serie afbeeldingen van belegeringen en gevechten, waarvan de volgende met de zuidelijke Nederlanden in verband staande en aan dezen veldslag voorafgaande gebeurtenissen, hier aanwezig zijn:

„Siege d'Ypres rendu le 25. Juin 1744.“

„L'armée du roi. Passe l'Escaut le 8. May. 1745.“

„Siege de Tournay et de la Citadelle rendus les 22 mai et 19 Juin 1745.“

„Siege de Gand et du Chateau. rendus les 11. et 15. Juillet 1745.“

„Siege de Dendermonde rendu le 12. Aoust. 1745.“

„Siège d'Ostende rendu le 23 Aoust 1745“.

„Siege de Nieuport. Rendu le 5. Septembre 1745.“

„Siège de Bruxelles rendu le 20. Fevrier 1746.“

„Bataille de Rocoux Gagnée sur les alliés le 11. 8bre 1746.“

„Siege de l'Écluse Rendu le 21. Avril 1747.“

„Siege; du Sas de Gand, rendu le 30 Avril 1747.“

Daar de verheffing van W. C. H. Friso in nauw verband stond met de voortdurende overwinningen van het fransche leger in de Zuidelijke Nederlanden, zijn bovenstaande voorstellingen hier, naar ik meen, alle op haar plaats.

Tot dezelfde serie behooren nog de volgende platen betrekking hebbende op: Villefranche 20 April 1744; Weissembourg 5 Juli 1744; Suffelsheim 23 Augustus 1744; Fribourg 7 en 25 November 1744; Cony 1744 en Méle (Mehl) 9 Juli 1745.

Alle voorstellingen zijn omgeven door een meer of minder gefigureerd lijstwerk, met een cartouche onderaan, waarin het inschrift. Het zijn gravures in-fol., z. n. v. gr. met uitzondering van de plaat op het beleg van Gent, waar links onder in de lijst staat „A Benoist inv. del. et sculp.” en die van Villefranche, welke links onder in de lijst heeft „A. Benoist inv”; rechts „C. Du. Bosc. fecit.”, terwijl op enkele andere minder of meer duidelijke sporen van uitgewischte namen zijn overgebleven.

2 Juli 1747.

MULLER (No. 3897).

moet zijn: NA MULLER (No. 3871).

3777. „Hoofd treffen van de Geallieerde en Fransche Armee by Lavelden geschied in 't Jaar 1747.”

Inscriptie boven in een plaat, waarop de opstelling der legers is afgebeeld. Gravure langw. in-4°. door „M. H.” zooals het monogram in den linkerbenenhoek aanwijst; bovenaan rechts gemerkt „N° 3.” Uit *Nederlands wonder-toneel, Geopend in de Jaren 1747. en 1748.* De verklaring der letters (A-T) in de plaat, vindt men op blz. 188 van dat werk.

27 Juli 1747.

MULLER (No. 3873).

3678. „Illuminatie van het vuurwerk door de heeren studenten afgestookten ter eere van zyne hoogheit. te Utrecht. 1747. 27. Julij.”

Vroegere staat der prent waarvan de varianten in de beide volgende nummers zijn beschreven. In 't midden is hier alleen het geraamte met de chassinetten afgebeeld van 't vuurwerk door de studenten op de Neude te Utrecht opgericht, terwijl op de beide volgende staten het vuurwerk aangestoken is en verscheiden personen daarbij zijn afgebeeld. Boven het geheele vuurwerk hier een lint, waarop: „Dei cura principis. principis B elgium. Belgii princeps.”, dat op de beide andere niet voorkomt. De vijf afbeeldingen boven deze hoofdvorstellung geven van links naar rechts te zien:

„1” „Auxilium venit”. De Voorzienigheid, die de Hollandsche maagd, bijna bezwijkend in haren tuin. een oranjeappel toewerpt.

„2” „Decrescet”. De Zon in het teeken van den Leeuw in den dierenriem.

„3” „Caderent soluta”. De wapens der zeven provincien met een oranjelint saamgesnoerd.

„4” „Ne credite Teucris”. Het paard van Troje met „Pax” in den buik geschreven.

„5” „Tu Gulielmus eris”. Mars reikt den prins, die te paard zit, een zwaard toe.

Links van de hoofdvorstelling:

„6” „Non dolus at virtus”. Herkules een Haan (Frankrijk) verslaande. en rechts daarvan:

„7” „Iactata emergit”. Een schip met prinsevlaggen en wimpels op de onstuimige golven.

De zeven kleinere voorstellingen, onder de hoofdafbeelding, eveneens gemerkt van 1—7, vertoonen:

„1” „Hac auspice”. De Godsdienst stort op een brandend altaar een hoorn uit. Onder de voorstelling: „Sacra suosque duci commendat Belga penates.”

„2” „Hac duce”. Het zinnebeeld der Gerechtigheid. Onderaan: „Dantemque videbis iura Catonem”.

„3” „Hoc comite”. Apollo als Eskulaap. Onderaan: „Patriae namque auctor Apollo subvenit.”

„4” „Felix”. Pallas beschaduwd door een Oranjeboom. Onderaan: „Tuta est hoc tegmine.”

„5” „Princeps”. Het wapen van Willem IV. Onderaan: „Hinc rerum nascitur ordo”.

„6” „Et nos felices”. Het wapen der Utrechtsche Hoogeschool. Onderaan: „Princeps haec otia fecit”.

„7” „Et omnia”. De Leeuw met den pijlbundel. Onderaan: „Ex ungue leonem”.

Onder deze plaat in boekdruk een hollandsche verklaring van al de latijnsche inschriften, die voorkomen in de randfiguren, dat vergrootte afbeeldingen zijn van de chassinetten, die, twee boven elkaar, in de zeven zijden van den koepel van het vuurwerk, geplaatst waren. De spreuk op het lint, hier boven genoemd, is ook in het dak van het vuurwerk te lezen en staat vertaald boven de overige verklaringen. Men leest onder de plaat:

„Op de Koepel van het Vuurwerk: Door Gods voorzienigheid prins, Nederland des prinsen, de prins Nederlands.” Daaronder: „De groote raemen.” (1—7) verklaard in twee kolommen, en „De kleene raemen.” (1—7) in zeven rijen. Nog lager: „Verklaring van de letters en cyffers in de figuur des tempels.” (A—I). Gravure breed in-fol., z. n. v. gr., met adres van H. Besseling, Utrecht, 1747.

27 Juli 1747.

MULLER (No. 3874).

3679. „Illuminatie”, enz.

Opschrift boven dezelfde plaat van het vorig nummer waarop in 't midden

is afgebeeld het vuurwerk op de Neude opgericht, met de daaromheen staande studenten, muzikanten, enz. De gravure br. in-fol., z. n. v. gr., behoort in dezen staat in: *Nacwkeurige beschryving Van alles wat de heeren studenten der utrechtische hooge schole verrigt hebben, Ter gelegenheit van, en by de Blyde komst en inhuldiging van . . . Wilhem Karel Henrik Friso*, enz. Te Utrecht, bij H. en J. Besseling, 1747. in-4°. Op den titel is een plaatje, langw. in-8°. afgedrukt, de hoogeschool voorstellende aan de zijde van 't Munsterkerkhof gezien en vrij wat meer in overeenstemming met haar grooten buurman, den grijzen Dom, dan de tegenwoordige nieuwe gevel. Op een derde plaatje zijn de beide vaandels afgebeeld, door de studenten in den optocht medegevoerd. Deze gravure in-4°. heeft, evenals het plaatje op den titel, den naam van St. Páldi, hongarsch student in de philosophie, als teekenaar en graveur; deze heeft zeker ook de groote plaat vervaardigd. Op blz. 15—18 is de „Orde van optogt.” aangegeven.

27 Juli 1747.

NIET BIJ MULLER (No. 3874).

3680. „*Illuminatie*”, enz.

Dezelfde plaat als No. 3678 hier voren. Hier leest men boven de verklaring der chassinetten:

„Uitlegging van het Opschrift op de Koepel van den Vuurwerkstempel. God zorgt voor den prins, de prins voor Nederland, Nederland voor den prins.” Daaronder: „Uitlegging van de groote zinnebeelden.” boven tweeën „Uitlegging van de kleene zinnebeelden.” boven zeven kolommen tekst. In dezen staat met het adres van H. en J. Besseling te Utrecht, 1747.

27 Juli 1747.

MULLER (No. 3875).

3681. „*Illuminatie van het Vuurwerk door de Heeren Studenten, Afgestookten ter Eere van zyne Hoogheit te Utrecht. 1747. 27. July.*”

Verkleinde voorstelling. In het midden alleen het gebouw, daaronder de zeven voorstellingen uit den bovensten omgang, ter weerszijden de zeven zinnebeelden van den ondersten en de afbeelding van den leeuw vóór het gebouw geplaatst. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., bovenaan rechts gemerkt „N. 2.” Uit: *Nederlands Wonder-toneel, Geopend in de Jaren 1747. en 1748. Leiden, 1749. in-8°.*

1747.

NIET BIJ MULLER (No. 3876).

3682. „*Wordt Friso nu gesteld, om 't Roer van staat*
(*te stieren,**Als Admiraal ter Zee, en Hoofd der Batavieren*”.

Gegraveerd inschrift onder in een zinneprentje op de verheffing van W. C. H. Friso, waarop men, onder een toog door, eenige schepen in zee ziet; het voorste en grootste heeft de Stateuvlag op den boeg. Een paar trompetters blazen, zoowel op dit schip, waarop Willem IV als als stuur-

man aan het roer staat, als in het daar vóór afgebeelde roeibootje, viktorie over 's prinsen aanstelling tot stadhouder. Gravure in-8°. „N. v. d. M.(eerj.f.”

1747.

MULLER (No. 3879).

3683. „Sinnebeeldige Prend Verbeelding op de tegen woordiege Toestant des Tyts by het Verkieze van syn doorlugtiege Hooghyt Prinse van Oranje tot Stadhouder Admiraal Cap. Generaal van de Sevenprovincie & . & .”

Opschrift boven een zinneprint op den toestand van Nederland bij het verkiezen van W. K. H. Friso tot stadhouder.

In den tuin zit de Hollandsche maagd den vrijheidsstandaard vasthoudende, waar een lint omheen gewonden is met het inschrift: „Den elendigen sult gy Rigten”. enz. Zij klaagt haar nood aan Pallas (Willem IV) en vraagt bescherming tegen den franschen haan, die links, op een kanon staande, den tuin tracht te vernielen. Achter den haan fransche troepen, op den achtergrond een belegerde stad (Sluis). Links boven in de wolken de Booze, trachtende het licht op den kandelaar uit te blussen. Op den voorgrond, vóór de maagd, een altaar, waarop een bijbel met kroon erop, door goddelijk licht bestraald, terwijl de Oude Draak, door bliksems getroffen, er al zijn venijn tegen uitbraakt. Rechts van het altaar en vóór Pallas, die zijn zwaard der Hollandsche maagd aanbiedt, een paard met verbroken ketens aan de pooten en op den zadel: „Vryhyt maakt blyhyt”, de losgelaten Vrijheid voorstellende, vluchtend naar de hoornen des altaars. Achter Pallas schepen; ter zijde een paard door een moor bij den toom geleid; daar boven, op een vaandel: „Myn Paart is beryt ten dagen der Stryt maar den overwinninge is van den Heere.” Op twee kleinere vandenels: „Vivat Oranje”, „Vivat de Heeren Staaten”. Boven de maagd twee engeltjes met een krans. Onder de plaat de uitlegging der cijfers 1—8. in den plastrand gegraveerd. Gravure langw. in-fol., naar en door J. Smit.

Naar tijdsorde behoort deze plaat vóór Muller No. 3877 geplaatst te worden.

1747.

MULLER (No. 3878).

3684. „Aanmoediging voor alle vrome Patriotten, om goed en bloed ter bescherming van Godsdienst en Vryheid op te Offeren.”

Opschrift boven een zinneprint als voren. In den Hollandschen tuin zit de Maagd met bijbelboek en vrijheids-speer. Vóór haar een altaar, waarop een brandend hart. Boven haar in de wolken, omstuwd door engeltjes met palmen en oranjetakken, de prins, op wien het goddelijk oog neerziet en aan wien de Tijd de met rozen versierde leidzels in de hand geeft, waarmede de Leeuw is opgetuigd, die aan den ingang van den tuin staat bij een opgericht vaandel, waarop: „Naast Godt verwagt ik

hulp en bystand van de Prins." Rechts van den tuin een graftombe waaruit een oranjeboom verrijst, versierd met de weinig gelijkende afbeeldingen der prinsen van Oranje. Op den voorgrond links de Nijld met een pijl in de borst, bij zakken geld, enz. Talrijke legerbenden zijn ter zijde en achter den tuin afgebeeld. Onder deze prent een „Betogende uitlegging der plaat.", in twee kolommen, in boekdruk. Gravure langw. gr. in-fol., naar en door J. Smit, met adres van Steven v. Esveldt te Amsterdam.

1747.

MULLER (No. 3880).

3685. „De fiere Leeuw ontwaakt en brult,
De Franschman is met schrik vervult,
En zal nu bevend rugwaarts ylen,
Nu FRISO Pronkt met zeven Pylen.”

Inscript onder in een zinneprent bij de verheffing van W. C. H. Friso.

Onder een troonhemel, op den achtergrond met het wapen van den prins versierd, staat op de bovenste der zeven treden Willem IV bij een altaar, waartegen een Herkulesknods is geplaatst. In de rechterhand heeft hij den pijlbundel, met de linkerhand neemt hij het zwaard aan, dat de Hollandsche maagd hem aanbiedt. Achter de maagd de wapens der zeven provincien. Vóór de treden van den troon staat de Hollandsche leeuw; zijn brullen jaagt ruiters en voetknechten, rechts op de plaat, op de vlucht, waarbij zij (de fransche) vlag, zwaard en speer in den steek laten. Onder de plaat een 16-regelig vers, in twee kolommen, in boekdruk, van „Johan: Theod: Alberti, gesegd van Gatho Med: Chir: Doctor. 's Hage den IX. Mey M.D.CC.XLVII." met opschrift: „Ter verheffinge van syne hoogheyd . . . aan alle goede op-en-ingesetene van ons lieve vaderland." Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met adres van D. Lange-weg te 's Gravenhage.

1747.

MULLER (S. No. 3883 A).

3686. „Hollands vryheidt.”

Inscript in de zijde van den zetel, waarop de Hollandsche maagd zit; achter haar de Lecuw. In de rechterhand heeft zij de vrijheidshoed en speer; de linker rust op de zijleuning van den stoel, waarop een sinx ligt en waaraan een Herkulesknods en een medaille, met randschrift: „Concordia res parvae crescunt." bevestigd zijn. Aan hare voeten een juk, twee brieven met „Inquisitie.", de Haat, de Oorlog, enz. Naast haar een boer met spade en twee zeelieden met verrekijker en graadmeter in de hand. Achter dezen schepen, boven hen de Faam. Gravure in-8°, naar A. Houbraken door Laignel. Zinneprent op de verheffing van W. C. H. Friso. Titelpiantje van: *Hollands vryheidt verdedigt en door W. C. H. Friso hersteld.*

Mei 1747.

MULLER (No. 3884a).

3687. „Ter verheffinge van zyne doorluchtige hoogheid, den heere Willem Carel Henrik Friso, . . . tot stadhouder . . . en kapitein-generaal en admiraal der Vereenigde Nederlanden. In Bloei maand des Jaars MDCCXLVII.”

Opschrift boven een vers van G. F., in twee kolommen. in boekdruk, onder eene zinneprent op de verheffing van W. C. H. Friso. Binnen een omtuining (den Hollandschen tuin) ligt de leeuw met zwaard en vrijheidsspeer onder het loof van de nieuwe loot uit den afgehouden (Oranje)stam. Een booze geest blaast van de linkerzijde „doodelyken damp en stof van Lelybladen” naar den leeuw toe, zoodat deze hem zouden doen stikken, maar bestraald door hemelsch licht herkrijgt hij zijn kracht. Voorstelling in geornamenteerde lijst. Onder in het lijstwerk de wapens der zeven provincien. Bovenaan, in vijf medaillons, de borstbeelden der vijf vroegere bewindvoerende prinsen van Oranje, terwijl de borstbeelden van Willem IV en van zijne gemalin, in twee grootere medaillons, ter weerszijden van de lijst afhangen. Gravure langw. in-4°, naar en door J. C. Philips, met adres van K. de Wit te Amsterdam onder den tekst.

1747.

MULLER (No. 3885a).

3688. Zinneprent op de verheffing van W. C. H. Friso.

Pallas, ten troon gezeten met vrijheidshoed en speer in de linkerhand, steunt met de rechter het op haar knie rustend borstbeeld, in ovaal, van Willem IV, dat door hemelsch licht bestraald wordt. Op de treden van den troon zit de Tijd, op wiens schouders het boek der geschiedenis rust, waarin Historia schrijft, geholpen door de Waarheid, die achter Pallas staat. Links op den voorgrond de Hollandsche maagd met den pijlbundel in de linker, de wapens der zeven provincien aan een lint in de rechterhand; de Leeuw rust naast haar. Rechts op den voorgrond twee engeltjes twee harten samenbindende. Rechts bovenin: Mercurius, Overvloed en Godsdienst, links de Faam met het wapen van den prins. Gravure in-4°, naar en door S. Fokke 1755, welk jaartal boven den naam van den graveur in den linkerbenedenhoek der prent staat. Titelplaat uit?

1747.

MULLER (No. 3886a).

3689. „Ter Verheffinge van zyne Doorluchtige Hoogheid Willem Karel Henrik Friso, Prinse van Oranje en Nassau enz. enz. tot Stadhouder, Kapitein en Admiraal Generaal over de Vereenigde Provincien MDCCXLVII.”

Inscript onder in een monumentalen steen, waarop een buste van Willem IV, naar links ziende. Boven het inschrift de zinnebeeldige figuren der zeven provincien hare degens kruisende over een altaar, waartegen het wapen van den prins is afgebeeld. Daarboven: „Concordia asserta.” Links de Godsdienst,

rechts de Hollandsche maagd met de wapens der zeven provincien achter zich. Op het bovenste gedeelte van den steen „Belgium resurgens”; de Maagd met schild en speer en de ontwakende leeuw. Een engeltje hangt rechts tegen dit bovenstuk de afbeelding op van een der medailles geslagen ter gelegenheid der verheffing van den prins, waarvan deze voorzijde zijn borstbeeld vertoont, links iets lager doet een ander engeltje dit met dezelfde penning. nu gezien aan de keerzijde. waarop de wapens van den prins en der zeven provincien zijn afgebeeld. Links ter zijde van het monument een hier. rechts een Medusaschild. Gravure gr. in-4°. naar en door J. Folkema Titelprent van: *Eerzuil by de verheffinge* enz. door Philomusus.

1747.

a. NIET BIJ MULLER (No. 3886).

3690. „*Carte Genealogique de la Maison de Nassau, dans laquelle l'on fait remarquer, son origine, et les diverses Branches, qu'elle à (sic) formée, ses armes, ses titres, et ses diverses alliances*”.

Opschrift boven een uitvoerigen stamboom van het geslacht van Oranje op twee bladen in plano. Gravure z. n. v. gr. In den rechterbovenhoek gemerkt: „Tome 2 No 2.” In den rechterbenedenhoek: „2”. Daar W. K. H. Friso de laatst hierop voorkomende afstammeling is, heb ik deze tabel bij zijne verheffing geplaatst.

1747.

b. NIET BIJ MULLER (No. 3886).

3691. „*Matematische Afbeelding van het Erfstadhouderschap Over de 7 vereenigde Nederlande in de Persoon van syn Doorlugtige Hoogheit*” „*Willem Carel Henryk Friso Prins van Oranje en Nassau, &c. &c. &c. Door J. Groenewegen.*”

Op- en onderschrift van een cirkel met 22 vakjes. De middellijn is in zeven gelijke deelen verdeeld. De omstandigheid, dat de naam van den prins juist die 22 vakjes van den omtrek vult en de namen der provincien, die van den middellijn, terwijl 7 en 22 bij den cirkel tot elkaar in meetkundige evenredigheid staan, heeft den vervaardiger het denkbeeld voor deze gravure gegeven. Een 8-regelig versje, binnen den cirkel, geeft hiervan bericht. De gravure in-plano, z. n. v. gr., draagt het adres van Joh. Hasebroek (te Amsterdam?)

1747.

MULLER (No. 3887).

3692. „*Nimirum ardet animus nobis.*”

Zie: No. 3713 hierna.

1747.

a. NIET BIJ MULLER (No. 3887).

3693. „*Resurgit.*”

Inscriptie midden in een zinneprint op de verheffing van den prins,

een phenix voorstellende uit zijne assche verrijzende. Daar onder de Hollandsche leeuw in den tuin, met zwaard en pijlbundel in de klauwen. Links van dezen de Hollandsche maagd met speer en boek; rechts de Vrijheid met zwaard en schild. Tegen den tuin de wapens der vorstelijke personen met „Honi soit” etc. Boven den phenix de portretten van den prins en de prinses aan lofwerk opgehangen, door de zon beschenen en onder het devies: „Je maintiend rai.” Gravure in-8°, naar A. de Haen door N. v. Frankendaal, met adres van T. Crajenschot.

1747.

b. NIET BIJ MULLER (No. 3887).

3694. „*Patriae spes unica*”.

Zinneprentje op de verheffing van W. C. H. Friso. Vrijheid, Gerechtigheid en Godsdienst houden het borstbeeld van den prins met bovenstaand onderschrift, omhoog. Op den achtergrond de zee. Links de Hollandsche leeuw brakende. Gravure in-12°, naar en door J. C. Philips. Vignet uit?

1747.

c. NIET BIJ MULLER (No. 3887).

3695. „*WKHF*”.

Bovenvermelde letters staan in een mastboom, versierd met groenge-maakte hoepels, vlag en kroon. Rechts van den boom een drietal opgetogen personen; links een vaas met oranjeboom erin. De zeer kleine voorstelling is No. „V” uit twaalf plaatjes die de maanden des jaars voorstellen; en daar Willem Karel Hendrik Friso in Mei (1747) stadhouders werd, doet dit prentje natuurlijk op de toen aanvaarde waardigheid. Eenigzins sluiten zich daarbij aan: 't zesde plaatje, waarop een spelevarend gezelschap is afgebeeld, aankomende aan een herberg: „T. W.(apen) v.(an) Oranje”, en het tiende waarop een schip met het inschrift: „De Willem”. Enkele der overige plaatjes, alle gravures in-16°, naar en door P. C. La Fargue en rechts onderaan gemerkt I—XII, zijn voor de zeden en gewoonten niet onbelangrijk. Zij behooren in: *De huishoudelyke hollandsche jufferlyke almanach, voor den Jaare MDCCLXXI*. Amst., G. Bom. z. j.

Hierbij een stel der zelfde prentjes, veel latere afdruk, maar niet losgesneden en in den staat waarin zij gedrukt zijn.

1747.

d. NIET BIJ MULLER (No. 3887).

3696. „*Nederlandsche jaerboeken, Eerste Deel.*”

Titelprent voor dit werk. Op den achtergrond het vuurwerk te Utrecht? Op den voorgrond links Geschiedenis schrijvende; rechts eenige engeltjes; één van deze heeft een plaat in de hand, waarop het bombardement van Bergen op Zoom? is gegraveerd, iets hooger rechts een afbeelding van de sterfte onder 't rundvee enz. Gravure in-8°. naar en door J. C. Philips 1747.

1747.

MULLER (No. 3888).

3697. Medailles op W. K. H. Friso.

Zie: Na Muller No. 4042 hierna.

14 Mei 1747.

MULLER (No. 3889).

3698. „Afbeelding en beschryving van de Roemrugtige Overwinning bevogten door den Engelse Vice-Admiraal Anson op de Franse Oorlogsvloot onder den Commandant en Chef de la Jonquiere, op de hoogte van 43 graden 46 minuten noorderbreeten, en 3 graden 50 minuten bewesten Kaap Lezard, op Zondag den 14de Mey, A°. MDCCXLVII.”

Opschrift boven de afbeelding van een zeeslag. Den 29 Mei 1692 schijnt men bij Kaap la Hogue met een even sterke vloot, op dezelfde wijze te hebben gevochten, ten minste de bovenste helft der toen verschenen plaat van R. de Hooghe (No. 2880 hier voren), heeft men zonder eenige verandering voor dit zeegevecht gebruikt. Alleen is het aantal cijfers in de plaat van 21 op 30 gebracht. Onder de plaat een verhaal van den slag en uitlegging der cijfers 1—30. Gravure langw. gr. in-fol. door R. de Hooghe, (wiens naam in den linkerbenedenhoek van den voorgenoemden vroegeren staat der prent staat), met adres van J. Hayman te Amsterdam onder den tekst en evenals dezen in boekdruk.

12 September 1747.

MULLER (No. 3915).

3699. „Eere-prent ter gedachtenisse voor de inwoonders van gantsch Nederlandt, over het geven hunner liberale giften van den 50. penning, ten diensten van den landen, in het jaar 1747.”

Opschrift boven een zinneprent op de liberale gifte, die gevraagd werd ten dienste van het land, om 't financieel evenwicht te herstellen, dat door den oorlog verbroken was. Deze plaat moest ten spoorslag dienen voor ruime bijdragen. Op een draperie, boven in de plaat, staat: „'t is billyk dat men geeft, van 't geen ons wiert Gegeven; om niet in Slaverny, maer als vry Volk te leven.” Op twee medaillons, tegen die draperie opgehangen, is links de „Liberale giften ten tyden van Prins Willem den 1^e.” en rechts „Liberale giften ten tyden der Romeinen.” afgebeeld. In het midden der plaat zit de Vrijheid, wier hand op den Bijbel: „Biblia Sacra” (de Waarheid) rust. Rechts van haar de Prins, bereid de Godsdienst en Vrijheid te verdedigen; bij hem de Hollandsche leeuw, op wiens kop zijn hand rust. Verder rechts wervers voor leger en vloot, één met een vaandel bij zich, waarin: „Wie lust heeft om te Dienen onder zijn Hoogheid den Heere Prince van Oranje.”, een ander een schip omhooghoudend; op den voorgrond de landbouw door attributen van dat bedrijf zinnebeeldig voorgesteld, terwijl

een man klagend bij 't lijk van vrouw en kind aanduiden moet hoe noodlijdend het volk was door den oorlog. Bij deze groep leest men in een schild: „dit Schild is ons van Godt gegeven.” Links een menigte menschen, die kleinoodiën, geld, schuldbrieven, enz. brengen aan twee ontvangers, die, te midden van kisten, enz. gezeten, alles in ontvangst nemen. Meest vooraan bij deze groep o. a.: een man met den hoed zwaaiende en zittend op een kruiwagen vol zakken gelds, waarop: „100”, „275”, „300”, „600”; bij zijn voet ligt een papier, waarop: „tot Onderstand van 't Vaderland.” en het cijfer „6” daarboven, verwijzende naar de geldkisten rechts, die ook met „6” zijn gemerkt. Op den voorgrond aan deze zijde een hond, als het beeld van „waakzaamheid en trouw”, met bijschrift: „ik help dit Land, en Volk bewaken.” In de lucht een viertal engeltjes, Koophandel, Voorspoed, Gerechtigheid en Vrede voorstellende. Onder de plaat verhaal en uitlegging der cijfers 1—10, in twee kolommen, in boekdruk. Gravure br. in-fol., z. n. v. gr. doch zeker door J. Smit, met adres van S. v. Esveldt te Amsterdam.

12 September 1747.

MULLER (No. 3916).

3700. „De vuuren vaaren hemelwaards, het hart neygt naar den vorst.”

Inschrift in een lint onder een zinneprent op de verheffing van Willem IV en het doen der liberale gifte. Een groot hart staat in het midden der plaat op het altaar der „Dankbaarheid.” In het hart, door godlijk licht beschenen, de Vrijheid, boven welke: „Zy herleeft in het harte.”; onder hare voeten: „S. P. Q. B.” Boven op het hart het wapen van W. C. H. Friso. Links de afbeelding van een vuurwerk, waaronder: „Ik Schitter in 't midden der baaren”. Rechts de prins in de kleeding van een romeinsch veldheer; boven zijn hoofd: „Jes. 58. vs 12”. Uit de wolken wordt hem een zwaard toegereikt, waarbij: „Ps. 132. vs 18.” Achter hem doodt Pallas de Tweedracht; Bedrog neemt de vlucht, terwijl de booze geesten in de lucht door den bliksem worden getroffen. Eenvoud, onder wie „Spr. 11. vs 24.” staat en Plicht, een doek ontrollend waarop een pelikaan is afgebeeld hare jongen voedende, leggen hare gaven (liberale gift) aan 's prinsen voeten. Onder de plaat: „Verklaring van de bovenstaande printverbeelding, Op de Verheffing van zyne Doorlugtige Hoogheid”, enz., in twee kolommen; daaronder, in drie kolommen, voorbeelden van vroegere liberale giften, dit alles in boekdruk. Gravure langw. in-4°, naar en door J. C. Philips, met adres van Korn. de Wit te Amsterdam, onder den tekst. In de *Versaameling van verscheide politique tractaaten* (Zie Muller No. 4059 hierna) is een andere staat dezer prent met adres „T. Crajenschoot Excudit.” Deze is in den rechterbovenhoek gemerkt „Pag. 238.”

1747.

NIET BIJ MULLER (No. 3916).

3701. „*Felix. congressio. quâ. pax. se. Themidi. jungat.*”

Onderschrift onder in een zinneprint op de verheffing van den prins van Oranje.

In het midden zitten Vrede en Gerechtigheid op één zetel die op een voetstuk staat, waarbij verschillende kleinoodiën geplaatst zijn. doelende op de „liberale gifte”, vrijwillige bijdragen bij den geldelijken nood des lands. Boven hare hoofden „Monent. monetæ. date.” Onder deze voorstelling het wapen van Zeeland met het devies: „Luctor. et. emergo” Erboven een engel, die aan een krijgsman een bundel pijlen geeft: „Ab. angelo. fasces.” Aan weerszijden drie (dus zes) zinnebeeldige voorstellingen op de verheffing van Willem IV; n.l. links: een altaar waarbij een vrouw, met: „Grata restitutio.”; een schip waarboven de Faam, met: „E. maribus. fama.” en een plant door de zon beschenen, waarbij een anker ligt, met: „E. coelis. rigatur. surculus. spei.”; rechts: een vrouw geknield bij een altaar, met: „Accipe. pater. preces.”; een arend, met: „ex. aquilis. aquilæ.” en het wapen van de Generaliteit gedekt door een vrijheidshoed en omgeven door een slang als medaillon, met: „Libertas. sine. licentia.” Gravure in-8°, naar A. de Haen. geteekend door N. v. Frankendaal en gegraveerd door J. Schenk. met adres van T. Crajenschot (te Amsterdam). Uit?

14 Juli tot 16 September 1747.

MULLER (No. 3895a).

3702. „Bergenopzoom// Na het Leven afgebeeld, met alle derzelve Fortificatiën, omleggende Steden, Dorpen en Sterkten, als ook de Be-//leegering der Franschen, zo als die door hun is ondernomen op den 16. van de maand July 1747, en waar//mede nog gecontinueerd werd op den 18. (sic) September van dit zelve Jaar, breder aangetoond in de aan-//wyzinge met de volgende Nommers.”

Opschrift boven een gezicht in vogelvlucht van de stad en de omliggende landstreek. Op den voorgrond rechts een drietal ruiters, een wagen met gekwetsten en verscheiden dooden; links een zoetelaarstent. Onder de plaat, in twee kolommen, in boekdruk, de uitlegging der cijfers 1—17 (1e kolom) en 18—37 (2e kolom). Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., maar zeker door J. Smit, met adres van S. v. Esveldt te Amsterdam.

In dezen staat is het foutieve cijfer 18 handschriftelijk veranderd in 16.

14 Juni tot 16 September 1747.

MULLER (No. 3895b).

3703. „Bergenopzoom// Na het Leven . . . Beleege//ring . . . 1747, en voortgezet tot den// 16. September van dit zelve Jaar, als wanneer eindelyk die Stad, na een twee

maandelykze Belegering in de handen// der Franschen gevallen is, breder aangetoond . . . Nommers."

Dezelfde plaat van het vorig nummer met hetzelfde adres. alleen is het opschrift een weinig uitgebreid en staat nu in de eerste kolom de verklaring der nummers 1—18 en in de tweede die van 19—37.

14 Juni tot 16 September 1747.

MULLER (No. 3897).

3704. „Belegering van Bergen op Zoom in 't J^r 1747."

Onderaan de stad met verdedigings- en belegeringswerken. rechts hooger op. de forten: links bovenaan het „Campement binnen de Linie." Gravure kl. in 4°. in den rechterbenedenhoek gemerkt „MH." in den bovensten plaatrand „N° 4." Uit: *Nederlands wonder-toneel*. enz.

14 Juli tot 16 September 1747.

MULLER (No. 3897).

3705. Gezichten betrekkelijk het beleg en de verwoesting van Bergen-op-Zoom.

Van de serie van tien prenten zijn hier aanwezig:

- No. 2. Het orillon Coehoorn en de lunetten Zeeland en Utrecht.
- .. 3. Bedekte weg. tegenover de linkerface van het bastion Coehoorn
- .. 4. „Het gerumeerd fontijntje".
- .. 6. De Hoogstraat. gezien van de wal bij de Bospoort.
- .. 8. Ruine van de groote kerk van binnen, ziende van het koor naar den toren.
- .. 9. Hetzelfde. gezien van den toren naar het koor.
- .. 10. Ruine van dezelfde kerk van achteren.

14 Juli tot 16 September 1747.

NIET BIJ MULLER (No. 3897).

3706. „Plan de la forte Ville de Berguen op den Zoom avec ses Lignes, Attaques, et le Fort Steenberguen."

Opschrift in een kaart van B.-o.-Z en omliggend land. op twee bladen in-plano. Aan weerszijden van het inschrift oorlogsattributen en de afbeelding van een legerkamp. Aan het uiteinde van het kamp links de uitlegging der letters (A—Z. t. z. a—f) en cijfers (1—14) op een doek door engeltjes gedragen. Gravure in-plano, naar A. d'Herbort door I. F. L., met adres van M. Scutter te Augsburg. Gekleurd exemplaar.

14 Juli -16 September 1747.

MULLER (No. 3901).

3707. „Tweede stuk der Belegering van Bergen op Zoom, met de afbeelding der Frause Attaque op de Linie en Roversfort."

Onderschrift onder een situatiekaart van dit beleg. Verklaring der letters A—K in vier- en verhaal van 't beleg in twee kolommen. onder het onderschrift. Gravure langw. in 4°. z. n. v. gr. met adres van Daniel Langeweg te 's Gravenhage. De eerste kaart outbreekt. Vroegere staat van de door Muller onder No. 3899 vermelde kaart (zie volgend nummer).

14 Juli—16 September 1747.

MULLER (No. 3899b).

3708. „Nieuwe platte Grond van Bergen op Zoom, met de Forten op de Linie derselver Belegeringe en Attaque der Franse, zedert den 16. July 1747.” — „Nouveau Plan de la Ville de Berge sur le Zoom, avec le (sic) Forts sur la Ligne assiegée par le (sic) François, le 16. Juillet 1747.”

Opschrift in twee rijen boven den plattegrond, aan weerszijden waarvan in franschen en hollandschen tekst de „Beschryvingh der fortén.” (A—K) en „der Stad.” (A—Z, †, a. b. en c) gedrukt is. Onderaan hollandsch en fransch adres van D. Langeweg te 's Gravenhage. 't Geheel is omgeven door een randwerk. Gravure gr. in fol., z. n. v. gr., in twee koperplaten gegraveerd en „Na de Origineele Aftekening op de plaats, door een voornaam Hollands officier in 't ligt gegeven.”

14 Juli—16 September 1747.

MULLER (No. 3906).

3709. „Nieuwe Aftekening van de Stadt Bergen op Zoom, daar ter Plaatsen getekent door een Frans Ingenieur. te Amsterdam by R. & I. Ottens.”

Plan der stad met de belegeringswerken. In den rechterbovenhoek, door een lijn afgescheiden, plan van „Lillo”; daaronder een „Aanwysing” de verklaring gevende der cijfers 1—38 en der letters A—D. Gravure br. in-fol., z. n. v. gr.

14 Juli—16 September 1747.

MULLER (No. 3908).

3710. „Het beleg van Bergen op Zoom door de Franschen.”

Onderschrift onder een gravure langw. kl. in-4°., door G. Sibelius. Uit: J. L. Schuer, *Nederlands Merkwaaardigste Gebeurtenissen*, enz. (Zie No. 3725 hierna).

14 Juli—16 September 1747.

NIET BIJ MULLER (No. 3908).

3711. „*Prise et Pillage de la Ville de Bèrg op-zoom.*”

Gegraveerd onderschrift onder een optikaprent, de zeer gefantaseerde voorstelling gevende van Bergen op Zoom, gedeeltelijk in brand staande. Gekleurde gravure langw. gr. in-fol. z. n. v. gr. Bovenaan, in spiegelschrift gegraveerd: „Pillage de Bergopzom”.

9 November 1747.

MULLER (No. 3921).

3712. „Capt. Scheerenberg stilt het oproer op den Dam te Amsterdam A^o 1747.”

Onderschrift onder een gravure langw. in-4°., naar en door S. Fokke, met adres van A. Fokke Sz. Uit: *Wagenaar, Vaderlandsche historie XX.*

1748.

a. NIET BIJ MULLER (No. 3921).

3713. „*Bataille de Lauffeld remportée par le Roi de France, le 2e Juillet 1747.*”

Voorstelling boven een „Almanach de M.DCC.XLVIII.”, met adres van Thevenard te Parijs. Vermeld door V. Champier, *Les anciens almanachs illustrés*. Paris 1886 waar nog een andere genoemd wordt op deze zelfde gebeurtenis en met het opschrift: „*Victoire remportée par l'armée du Roy à L'Auffeld commandée par Sa Majesté en personne le 2e juillet 1747.*”, met adres van Crépy te Parijs.

Ik vermeld hier tevens nog uit hetzelfde werk:

„... *Bataille de Fontenoy donnée le 11 may.*” (1745).

Bovengedeelte van een „Almanach pour l'année M.DCC.XLVI.”, met adres van Crépy te Parijs.

„*Siège de la ville d'Anvers par l'armée française . . . en juin 1746.*”

Bovengedeelte van een dergelijken almanak met hetzelfde adres.

1748.

b. NIET BIJ MULLER (No. 3921).

3714. „*Siège de Berg-op-Zom pris . . par . . de Löwendahl le 16 septembre 1747, avec toutes les villes que le Roy a pris en Flandres.*”

Bovengedeelte van een „Almanach pour l'année bissextile 1748.”, gegraveerd door Guélard, met adres van Charpentier te Parijs, vermeld door V. Champier, *Les anciens almanachs illustrés*. Paris 1886.

1748.

c. NIET BIJ MULLER (No. 3921).

3715. „*Le triomphe de Louis le bien aimé après la prise de Berg-op-Zoom et toutes les conquêtes en Flandres.*”

Bovenstuk van een „Almanach pour l'année bissextile M.DCC.XLVIII.”, z. n. v. gr. of adres, vermeld bij V. Champier, *Les anciens almanachs illustrés*. Paris 1886.

8 Maart 1748.

MULLER (No. 3887).

moet zijn: NA MULLER (No. 3923).

3716. „*Nimirum ardet animus nobis.*”

In een galerij staan op drie voetstukken de bustes van Willem IV, van zijn gemalin en van hun dochter Carolina. In het voetstuk, waarop de buste van den prins staat, is een opgaande zon afgebeeld, waar boven „Elucet”; in den voet der buste: „Amor Populi”. In het voetstuk der prinses: „Conjugant foedera dextræ”; in den voet der buste: „Artium(m) Honos”. Achter den prins staat de Vrijheid?; achter de prinses: „F.”(elicitas) „B.”(atavae)?; achter de jonge prinses de Hoop. Voor het beeld van den prins ligt een zinnebeeldige vrouwenfiguur geknield met „Respublica” in den zoom van haar kleed. Uit den hemel daalt de Vrijheid, die (als teeken der erfelijkheid van het stadhouderschap?) in de linkerhand een

slang houdt, welke zich in den staart bijt en z66 een medaillon vormt om een naakt kind, met een baronnenkroon in de hand. Een paradijsvogel vliegt omhoog met een lint waarin het devies „E Coelis patria” in den bek. De plaat is zeker bij de geboorte van den erfprins vervaardigd. Gravure in 8°, naar A. de Haen door S. Fokke 1748 en met adres van T. Crajenschot.

8 Maart 1748.

MULLER (No. 3924 en S. No. 3924).

3717. „Zinnebeeldig tafereel, Op de lang gewenschte en blyde Geboorte van den erfprinsse van Oranje en Nassau, hoop der vereenigde Nederlanden. Den VIII. van Lentemaand, MDCCLXVIII.”

Underschrift (met uitvoerige verklaring in twee kolommen), in boekdruk, onder een zinneprent op de geboorte van den erfprins.

Juno Lucina, die men op de wolken in haren wagen ziet, heeft den jonggeborene toevertrouwd aan Eeuwige Besturing, die in 't midden der plaat is afgebeeld, terwijl Milddadigheid met den hoorn des overvloeds Cybele en Edelheid achter haar staan. Rechts van deze Herkules, Mars en Minerva; de laatste staat bij een balustrade, waarop een vaas met de wapens der beide vorstelijke personen versierd. Naast den oranjeboom (Willem IV) staat in de vaas een rozestruik, doelend op de engelsche afkomst der prinses. Links nadert de Hollandsche maagd door den Leeuw vergezeld, het vorstelijk kind; iets meer links boven haar Mercurius. Onder dezen de Hoop en om een altaar Godsdienst, Dankbaarheid, Zekerheid en Getrouwheid. Geheel op den achtergrond 's Gravenhage. Op den voorgrond links de „Vyver-nimf” en een Triton; rechts twee kinderen een schild vasthoudende, waarop: „Potens in terra erit semen ejus; Generatio rectorum benedicetur. Ps. 112:2.” Onder den wagen van Juno, die omgeven is door den dierenriem, vier engeltjes. Gravure br. in-fol., naar M. Verheyden, door I. L. la Fargue, met adres van P. G. van Balen, te 's Gravenhage.

8 Maart 1748.

MULLER (No. 3925b).

3718. „Nederlands Erfprins, Graaf van Buren, Geb: den 8 Maart 1748”.

Inscript in de twee deelen van een toog boven een zinnebeeldige voorstelling op de geboorte van den erfprins. In 't midden, op den voorgrond, twee engelen aan weerszijden van een medaillon, waarin een oranjeboom is afgebeeld, door de zon bestraald en met het bijschrift: „door Godts bestier”. Links een wapenschild met den pijlbundel als heraldische figuur en staande op een voetstuk, met inschrift: „Concor dia res pæve (sic) crescvnt”; daarachter een vrouw, met een ontold doek, waarop het wapen van den prins, door die der zeven provincien omringd en met een lint er onder, waarop: „Oranje is ons vreugt”; geheel op den achtergrond

de kraamkamer. Rechts een vrouw op een troon met een kind op den schoot, en een aan hare kuiën, enz. Slechte gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met nummers in de plaat; de uitlegging ontbreekt hier. Rechts bovenin gemerkt: „Pag 6.” Uit?

8 Maart 1748.

MULLER (No. 3926).

3719. „Gaudia spesque publica Belgii Foederati de nato ex voto Principe Arausionensi d. 8. Mart. 1748.” — „Das durch einen vom Himmel erbetenen Prinzen von Oranien den 8. Merz 1748. erfreute Holland.”

Opschriften boven een 8-regelig latijnsch en een even groot duitsch versje, onder een zinneprint op de geboorte van den erfprins.

Midden in de plaat staat, aan den voet van een oranjeboom, een gebeeldhouwde wieg, (met „MDCCLXVIII d. 8. Mart.” vóór in den voet), waarin de pas geborene ligt, door godlijk licht bestraald. In die stralen: „Cara Deum soboles” en „Magnvm Iovis incrementvm.” Rechts achter de wieg Godsdienst en Vrijheid; ter zijde, bij de wapens der vorstelijke personen, Historia aan wier voeten de Hollandsche leeuw ligt, met een zwaard in den linkerklauw, de rechter beschermend op den voet der wieg. Onderin de voorstelling: „Simvl herovm lavdes et facta parentvm iam legers, et quae sit pote= ris cognoscere virtvs”. Links van de wieg reikt een engeltje een hoorn des overvloeds toe aan de Voorzienigheid, voorgesteld als een vrouw, die een scepter in de rechterhand heeft met het alziend oog bovenaan; zij vertreedt de Nijd, die geboeid ter aarde ligt; achter haar staat 's prinses schutsengel. Links bovenin, op de wolken, door engelen gedragen, de borstbeelden van Willem IV en zijn gemalin. Gravure in fol., naar I. E. Nilson, door B. S. Setletzky, met adres van I. C. Leopold te Augsburg.

Hierbij een duitsch gedicht met den titel vier bladzijden in-folio en geheel gegraveerd. De titel luidt: „Die durch die erwünschte Geburt eines Durchlauchtigsten Prinzen von ORANIEN den 8 Merz des Jahrs 1748. erfreuten und mit Trostvoller Hoffnung erfüllten vereinigten Niederlaendischen Provinzen in einer symbolischen Vorstellung und poetischen Erklarung entworfen von einer Patriotischen Feder.” Boven het vers, dat op de 2e bladzijde begint, als vignet: het wapen van den prins door een cherubijn gekroond en met Godsdienst en Vrijheid aan weerszijden; op de laatste bladzijde een leeuw met zwaard in den rechter- en oranjetak in den linkerklauw.

8 Maart 1748.

MULLER (S. No. 3926).

3720. „Geboorte- en vredezing.”

Zinneprint op de geboorte van den erfprins. Midden in den hollandschen tuin staat een oranjeboom. Links zit de Hollandsche maagd met haar speer tegen dien boom steunende en met een pas ontloken bloem (zinspeling

op den pas geborene) in de rechterhand. Rechts de Hollandsche leeuw met zwaard en pijlbundel; boven dezen de Faam de blijde gebeurtenis uitbuzuinende; op den achtergrond de aanbreekende dageraad. Boven de maagd een engel met een slang als ring; zinnebeeld van den eeuwigen duur van het Oranjehuis. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met bovenstaande woorden onderaan de keerzijde der prent. Uit: „Tempel des Vredes”?

8 Maart 1748.

a. NIET BIJ MULLER (No. 3926).

3721. „*Gedite. (sic) Hydræ. Adstat. Protector. Mæniûm. Matri.*”

Inscript op label boven in een zinneprent op de geboorte van den erfprins. Links zit de Hollandsche maagd, aan wier voeten de Leeuw ligt en die omgeven is door Vrijheid, Koophandel, Wetenschap, enz. Vóór haar een altaar, waarbij de prins, en de prinses met Willem v op den arm; achter deze de Gerechtigheid, enz. Rechts Herkules de Hydra in den afgrond slaande. Rechts bovenaan de Faam. Op den achtergrond een tempel op een heuvel. Komt als titelprent voor in *Eeren-dichten ter gelegenheid der geboorte van... Willem prinse van Oranje... geboren stadhouder der zeven vereenigde Nederlanden. door J. Houtman*. Te Amsterdam, Th. Crajenscot, 1748. 10 blz. in-4°. Links, onderin den plaatrand dezer gravure in-4°, staat „C. F. Fritsch Inv. Del. et Sculp.”. In Deel IV der *Versaameling van verscheide politique tractaaten, zoo in Digtmaat als in Proza, Handelende van de Geboorte der (sic) Jonge erf-prins, ... tot op het afschaffen der pachteryen in de provincien van Holland*. Gedrukt voor de Liefhebbers. 1748., komt dit stukje voor, evenals een tweede, van acht blz. in-4°. met den titel: *Opden geboorte-dag van den land-erfoogd; Wilhelm*. Amsteldam, Th. Crajenscot, 1748; voor dit laatste is een latere staat geplaatst van hetzelfde plaatje, het aanvangswoord van het inschrift is nu „Cedite”; van het vroegere onderschrift links is alleen de naam blijven staan. het overige is zichtbaar weggekrabt en daarvoor alleen in de plaats gesteld „Fecit.”; terwijl rechts boven in den plaatrand nu staat: „pag. 201.”. Dit cijfer wijst aan dat de prent in dezen staat ook nog voor een meer omvangrijk werk is gebruikt.

1748 of later.

b. NIET BIJ MULLER (No. 3926).

3722. „*Pro matre Minerva*”.

Onderschrift onder een plaatje, waar de Voorzichtigheid de jonge prinses Carolina geleidt naar Minerva, die Willem v? reeds op den schoot heeft. Gravure in-12°. getrokken in-4°, naar A. de Haen door C. F. Fritsch, met adres van T. Crajenscot.

17 Maart 1748.

MULLER (No. 3927).

3723. *Oproerige beweging te Groningen om de verheffing van Willem IV.*

Afbeelding eener straat, waarin eenige oproermakers een predikant of

regeeringspersoon aanvallen, terwijl rechts op den achtergrond een huis geplunderd wordt. Gravure in-8°. z. n. v. gr., maar naar C. Luyken gekopieerd uit: Beronicus, Georgarchontomachia, waar het een tafereel uit het boerenoproer te Middelburg verbeeldt. Bovenaan rechts gemerkt: „N. 5.” Uit: *Nederlands wonder-toneel Geopend in de Jaren 1747. en 1748.* Leiden 1749, in-8°.

11 April 1748.

MULLER (No. 3929b).

3724. „Afbeelding van de Doop-plechtigheid van Willem den V. geschied binnen 'S Gravenhage in de Grootte Kerk den 11 April A^o 1748.”

Gegraveerd inschrift in den ondersten plaatrand dezer voorstelling. Gravure langw. in-4°, naar en door S. Fokke, een vers van P. Oursiere, in twee kolommen en daaronder de adressen van A. v. Huissteen, A. Waldorp. J. Verlouw en E. v. Belkom te Amsterdam, in boekdruk, onder de prent.

11 April 1748.

MULLER (No. 3930a).

3725. „Doopplechtigheid van Willem, Erf-prins van Oranje en Graaf van Buren enz. op den 11. April 1748.”

Onderschrift gegraveerd onder de voorstelling der doopsbediening in de Kloosterkerk te 's Gravenhage. Zeer getrouwe, doch aan alle kanten ingekorte kopie der vorige plaat en laatste der prenten behoorende in: J. L. Schuer, *Nederlands Merkwaaardigste gebeurtenissen Sedert byna twee Eeuwen... Beginnende met den Overdragt der Nederlanden Door den Keizer Karel den V. Aan zynen Zoon Philips den II. van Spanje, ... En eindigende met de Dood van Willem den IV. van Oranje, In den Jare 1751.* Te Amsterdam. By Steven van Esveldt, Boekverkoper in de Beurs-Steeg, 1752. 3 dln. kl. in-8°. Behalve de hierboven beschreven gravure langw. in-4°, komen in dit werkje nog de volgende platen en portretten voor:

Titelprent, met onderschrift: „Nederlands Merkwaaardigste Gebeurtenissen.” in-8°.

Borstbeeld van „Willem de I.” enz. Gravure in-8°.

Borstbeeld van „Maurits,” enz. Gravure in-8°.

„Slag in Vlaanderen.” Gravure langw. kl. in-4°, z. n. v. gr.

Borstbeeld van „Fredrik Hendrik,” enz. Gravure in-8°.

„M. H. Tromp Zee-Slag in Duins.” Gravure langw. kl. in-4°.

Borstbeeld van „Willem de II.” Gravure in-8°.

„Laaste Zee-Slag van M. H. Tromp tegens die van Engeland.” Gravure langw. kl. in-4°.

„Zee-Slag tusschen de Heer Opdam en Wrangel.” Gravure langw. kl. in-4°.

Borstbeeld van „Willem de III.” Gravure in-8°.

„De Belegering en Verovering van de Graaf op den 26te October 1674.” Gravure kl. in-4°, door G. Sibelius.

„Veldslag van Hochstedt den 13 Augustus 1704.” Gravure langw. kl. in-4°, door G. Sibelius.

„Het beleg van Dooruik door de Franschen.” Gravure langw. kl. in-4°, „G. Sibelius inv. et fec.”

Borstbeeld van „Willem de IV.” Gravure in-8°.

„Het beleg van Bergen op Zoom door de Franschen.” Gravure langw. kl. in-4°, „G. Sibelius inv. et fec.”

De portretten zijn alle gegraveerd door F. de Bakker, terwijl de niet onderteekende gravures zeker ook van Sibelius zijn.

11 April 1748.

MULLER (No. 3932).

3726. „Decoratien Voor het Huis van den Raadsheer vander Mieden, op den 11. April 1748: de blyde Dach van den doop van den jongen heere Prince van Oranje en Nassau, enz. enz. enz. Geschildert door den Vermaerden M. Ter Westen.”

Onderschrift en beschrijving, in boekdruk, in twee kolommen, onder de afbeelding van vijf chassinetten, waarvan het middelste en kleinste boven de deur geplaatst was; het daaronder afgebeelde wapen van v. d. Mieden, met omschrift „Virtute et Constantia” en eenige zinnebeeldige attributen neemt de plaats in van de deur; de groote versierden de vensters aan weerszijden van de deur in de door de gravure aangegeven orde.

Het chassinet van het bovenlicht vertoont drie engeltjes: Wijsheid, Voorzichtigheid en Liefde, een bundel pijlen samensuoerend, met het opschrift: „Geen vaster Band voor Ned erland” en met het onderschrift:

„Dat waere Deugt heeft saem gebonden.

Word door geen nyd of tyd verslonden”.

Het eerste chassinet links van de deur doelt op de geboorte van den erffrins; de prinses, liggend in een „lit d'ange” maakt er de hoofdfiguur van uit. Boven haar de Faam met een lint aan een harer bazuinen, waarop „Buuren” staat, Godsdienst en Vrijheid op den voorgrond aan weerszijden van een voetstuk, waarop Leeuw en Eenhoorn, „ten blyke dat haere Koninklyke Hoogheit de Kroonprinces van Engeland is.” Hierbij als onderschrift:

„De Godsdienst dankt in 't Hart, de Vryheid juigt verheugd,

Een vyfde Willem vult het gansche Land met vreugt.”

De voorstelling geheel links zinspeelt op de gelukkige gevolgen van het herstel van Oranje: Rechts een oranjeboom op pedestaal, daarnaast de Kunsten; links Mercurius, achter hem een schip; vóór hem kinderen balen koopmansgoed versjouwend. Met onderschrift:

„Soo moet d'Oranje Boom in telgen eeuwigh groeijen,
Die Scheepvaart, Koopmanschap, en Konsten sal doen bloeijen.”

Het eerste chassinet rechts van de deur is een zinnebeeldig tafereel op het erfstadhouderschap: Prins Willem iv in 't midden, op den tweeden grond, achter hem de Vrijheidsstandaard; rechts de Hollandsche maagd met stede-kroon op 't hoofd en den jongen erfprins op den arm. Boven de Maagd een engel, die den prins den erfstadhouderlijken staf geeft. Op den voorgrond in 't midden staat prinses Carolina met een orauletak in de hand en links van haar een jongskén met het Generaliteitswapen. Aan weerszijden Overheid en Volk, voorgesteld door een romeinsch consul met den liktorenbundel en eene maagd met vredepalm. Met onderschrift:
„t Verseekert Erfrecht in een Prins van God gegeven.

Doet Overheid en Volk in Liefde en Eendracht leeven.”

De buitenste voorstelling rechts vertoont Gerechtigheid, Waarheid en Vrede uit den hemel dalende, voor wie List, Bedrog en Geweld vluchten. Rechts een zuil, waaraan het wapen van den prins hangt, dat door hemelsch licht wordt bestraald. Hier als onderschrift:

„t Bedrog, Geweld en List met schrik en angst verdwynt,
Nu Waarheid, Vreede en Recht met Hemelglans verschynt.”

Gravure langw. in-fol., naar M. Ter Westen, door J. L. la Fargue, met bovenstaand onderschrift, verklaring en adres van P. G. v. Balen te 's Gravenhage, alles in boekdruk, op één vel in-plano.

1748.

NIET BIJ MULLER (No. 3936).

3727. „Aan zyn Doorluchtigste Hoogheid William Karel Hendrik Friso, . . . Werd deeze Genealogische Tafel van des zelfs Doorluchtigste Voor-Vaderen, . . . Opgedragen en Toegeeeigent, Door . . . Petrus Schenk.”

Inscript in 't midden eens stambooms, naar het schijnt vroeger vervaardigd maar veranderd en in dezen staat verschenen bij het bezoek door den prins en de prinses aan Friesland gebracht. Een vers van 20 regels, aan weerszijden van den stam afgedrukt, draagt het volgend opschrift:
„Aan haar Doorluchtigste Hoogheeden de Prins en Princesse van Nassau en Oranje &c. &c. &c. Op der zelve Inhaalinge in Vriesland.” Het is vervaardigd door L. Paludanus en luidt als volgt:

Zijt welkoom braave Prins van Nassau en Oranje!
Wees welkoom. Kroon Princes van 't Magtige Brittanje,
In Vrieslands Staatendom; dat met verlangen zag
Na deez' zo aangenaam' en heuchgelijken dag;
Dag, wiens herdenken ons zal endeloos Vermaaken!
Mijn Zangster, vreezende u van verre te genaaken,
Om haare nedrigheid begroet, en wenscht u Heil,
Met uw voltrokken Echt. Kent nimmer perk noch peil

In Zegeningen, wen ze, uit 's Hemels gulde Zalen,
 Op het Gebed úws volks, geduurig nederdaalen.
 Teel Telgen, waarden Telg van den Nassauschen Stam,
 (Beproeft door Water Land, en Lucht, en Vuur en Vlam)
 Die uw' Voorvaderen in alles évenaaren,
 En 't Land in Vrede en Kryg, door raad en moed bewaaren.
 Leef lang, met uw Princes, met uw doorluchte Vrouw.
 Geniet de vruchten van een Vorstelijke Trouw;
 Een Trouw, die, in den Raad des Hemel Gods beslooten,
 Het heil van Engeland en Neerland moet vergrooten;
 En 'k wensch, dat uw Geslacht moog onbezweeken staan,
 En eerder niet dan met het Aardrijk ondergaan."

Uit den stam komt aan weerszijden een tak voort, waaruit zich links de loten ontwikkelen van de „Linie van het Doorluchtigste Huys van Nassau Dillenbourg Voor dezen van Oranje"; rechts die van de „Linie van het Doorluchtigste Huys van Nassau-Dietz Tegenwoordig van Oranje", zooals de inschriften luiden boven de takken, wier bladeren zich tot een krans daar omheen sluiten; de rechtertak buigt zich onder den krans om naar links, tot het midden der plaat, om dan, verder omhoog gaande, te eindigen in de wapens van W. K. H. Friso en zijn gemalin. Hierboven zijn drie engeltjes die een vorstenkroon vasthouden; links van deze een vierde met het wapen van Buren in de linkerhand en een bazuin in de rechter. Onder het wapen van Buren, dat er zichtbaar later bij graveerd is, staat op een lint de naam van „Wilhem de 5de." enz. In den linkerbovenhoek, in ovaal, het borstbeeld van Willem IV door drie; in den rechterbovenhoek dat van zijn gemalin, door vier engeltjes vastgehouden; links van deze laatste nog een vijfde met bazuin in de linkerhand. Beide portretten zijn borstbeelden in ovaal; de arceering rondom de hoofden der beide personen, doet vermoeden dat er vroeger andere koppen in hebben gestaan, terwijl de geringe gelijkenis der beide vorstelijke personen zelfs zou doen twijfelen of er niet gansch andere personen mede bedoeld zijn, indieu onder in het smalle lijstwerk dat 's prinses portret omgeeft, niet stond: „I. P. Xavery Del: et in Marmore Exsculpsit". Daar Xavery de borstbeelden van Willem IV en zijn gemalin in marmer vervaardigd heeft, die zich nog op 't huis ten Bosch bevinden, moet aangenomen worden dat deze gravure daarnaar vervaardigd is. De stamboom vangt aan met Willem den Oude en Juliana van Stolberg. Onder het hier boven, als titel vermelde inschrift staat, door twee loten uit den stam als door een lijst van bladeren omgeven, nog een ander, 33-regelig: „Ter Roemruchtigster Gedachtenisse, Van het Doorluchtigste Stam-Huys, Van Nassau," enz. Gravure in-plano, z. n. v. gr. (door P. Schenk?) Zie ook Na Muller No. 4102 en No. 4167 hierna.

24 Juni 1748.

MULLER (No. 3940a en b).

3728. „Het plunderen van het huis van A. M. van Arssen, op de Cingel bij de Huiszittensteeg te Amsterdam, op Dingsdag den 24^{en} Junij A^o 1748.”

Onderschrift onder de afbeelding van het zwaar beschadigde huis, het in de gracht werpen der meubelen, enz. Gravure langw. in-4°. naar S. Fokke door A. Fokke. Hierbij ook een exemplaar vóór de letter.

26 Juni 1748.

MULLER (No. 3941a).

3729. „Moedwil voor het huis van een kleëremaaker, op den Nieuwezijds Voorburgwal, te Amsterdam. den 26sten Junij 1748.”

Onderschrift onder een plaat, waarop het vuren van de burgerwacht op de oproermakers is afgebeeld, die hier onder aanvoering van een Zweed de woning van een kleermaker wilden plunderen, omdat hij het beeld van den koning van Zweden zonder hoed of kroon op zijn uithangbord had staan. De Zweed werd doodgeschoten en later aan één been aan de galg gehangen. Goede gravure langw. in-4°. naar en door R. Vinkeles, met adres van F. Bohn. Uit: Fokke, *Geschiedenis der XVIIIe eeuw*.

26 Juni 1748.

MULLER (No. 3942).

3730. „Het nedervellen van een Zweed te Amsterdam.”

Plaatje zonder eenig op- of inschrift, maar kopie van een prentje van C. Luiken voorkomende in P. J. Beronicius. *Boeren- en overheidskrijg*, en door bovenstaand bijschrift aangewezen in *Nederlands wonder-toneel*, enz. waarin het behoort; rechts bovenaan gemerkt: „N. 6”.

28 Juni 1748.

MULLER (No. 3938).

3731. „Kort verhaal van het voorgevallene den 28. Juny 1748. op den Dam te Amsterdam, dienende te gelyk tot ene uitlegging van de onderstaande plaat.”

Opschrift boven een plaat, waarop de terechtstelling van een man en vrouw is afgebeeld, die bij het Pachtersoproer belhamels geweest waren. Voorstelling van den Dam, links het stadhuis, rechts de Waag, waaruit de schuldigen aan twee balken hangen. Uit vrees voor ongeregeldheden waren de toegangen tot den Dam met ketens afgesloten en 60 kompagnien der burgerwacht onder de wapenen. Door het opdringen van de zijde van het Damrak en van den Vijgendam kwam er beweging in de voorste rijen toeschouwers, waarop de schutterij vuur gaf en velen gewond, onder den voet getreden of in het Damrak gedrongen werden. Gravure langw. in-fol. naar en door J. Smit, met adres van S. v. Esveldt te Amsterdam. Onder de plaat een tamelijk uitvoerig verhaal van het voorgevallene, in twee kolommen, in boekdruk.

28 Juni 1748.

MULLER (No. 3938).

3732. „N. 7.”

Afbeelding van de executie van een man en vrouw, opgehangen uit de Waag. De teekening is in hoofdzaak gelijk aan de groote onder het vorig beschreven plaat. Is daar echter het vuren der burgerwacht afgebeeld, hier is alles nog rustig en het aantal toeschouwers op de rechterzijde der plaat veel grooter. Gravure langw. in 4°, zonder eenigen naam of inschrift; alleen rechts bovenaan gemerkt, zooals hier boven is aangegeven, onder welk nommer de plaat voorkomt in *Nederlands wonder-toneel*, enz.

28 Juni 1748.

MULLER (No. 3943a).

3733. „Executie voor de waag te Amsterdam, Vrijdag's den 28te Junij A^o 1748.”

Onderschrift onder de afbeelding van de waag met de nithangende lichamen van een Citroen- en Drooge Scholverkoopster en van een man, die zich de Burgemeester der plundersaars noemde. Muller verwacht hier den opgehangen man, met den op de N. Z. Voorburgwal reeds dood geschoten Zweed. Aan weerszijden toeschouwers, die vluchten voor het geweer vuur der burgerwacht. Gravure langw. in 4°, naar en door S. Fokke met adres van A. Fokke.

9 Augustus 1748.

MULLER (No. 3948).

3734. „Vergadering der patriotten op de groote burgerzaal in de Cloveniers Doelen te Amsteld: in Aug: A^o 1748”.

Onderschrift onder de afbeelding der zaal. Gravure langw. in 4°, z. n. v. gr. Kopie der prent bij Muller onder No. 3948 eerst vermeld, blijkens het woord „groote” in het onderschrift, dat in het origineel niet voorkomt, behoorende in: *Praaltoneel van Neerlands wonderen*. II.

1748.

MULLER (No. 3949b).

3735. „desolate kercof voor de Privilegie”.

Eenig inschrift in een kopie, doch zonder vers in boekdruk er onder, van de plaat beschreven onder No. 2822 hier voren, waar deze spotprent op de pachters onjuist een andere staat genoemd wordt. Gravure langw. in 4°, z. n. v. gr. uit: *Nederduitse en latynse Keurdigten*. Bovenaan links: „in 't eerste deel der keurdichten voor pag. 411.” Met dit zelfde bovenschrijf komt de plaat ook voor in het pamflet: *Afbeelding van het Kerkhof der Privilegien. Of Zamenpraak tusschen Groothans en eenen Amsteldamschen privilegie-zoeker*. (Amst. 1748). in 4°.

2 September 1748.

MULLER (No. 3952).

3736. „De Blyde Inkomste van zyn Doorlugtige

Hoogheyd W. K. H. Friso, Binnen Amsterdam, op den 2. September 1748."

Underschrift onder de afbeelding van de inkomst van Willem iv. gezeten in een koets door zes paarden getrokken en voorafgegaan door een korps met vaandel, waarop „Oranie en Vrijheijt". Op den voorgrond toeschouwers. Gravure langw. gr. in-4°, z. n. v. gr.

1748.

NIET BIJ MULLER (No. 3954).

3737. Zinneprent „Geteekend in de verwagting van de aenstaende Vrede,"

De Vrede reikt uit de wolken den palm toe aan de Hollandsche maagd, terwijl Godsdienst, dankbaar voor den verwachten vrede geknield ligt. Op den voorgrond de wolf met het lam verkeerende; rechts de Oorlog voorgesteld door een krijgsman, wiens geheele wapenrusting voor hem op den grond ligt. Op den achtergrond een boer rustig zijn land ploegende, en eenige lieden, dansende om een paal, waaraan de letters „W C H F" en een krans zijn opgehangen. Links de Hollandsche leeuw. Neptunus in zijn schelp. Mercurius iets hooger; bovenaan de Faam. Teekening in-fol. in O. I. inkt. door „W: muijs".

18 Oktober 1748.

NIET BIJ MULLER (No. 3955).

3738. Zinneprent „Getekent op den Vrede in 1748."

De Vrede zit op twee kanonnen, met het borstbeeld van prins Willem iv, in ovale lijst, in de rechter-, de vredespalm in de linkerhand. Links van haar allerlei krijgstuig. Rechts de wolf en het lam. Op den achtergrond rechts personen om een vreugdevuur dansende; links een vesting, waar men vreugdeschoten lost. Teekening in O. I. inkt, zonder naam, maar van denzelfden teekenaar als die van 't vorig nummer.

April 1747—18 Oktober 1748.

NIET BIJ MULLER (No. 3955).

3739. „D' 18 Octor. 1748 is te Aken de Vrede Getekent."

Opschrift boven de bovenste voorstelling van een randwerk, waar binuen een nieuwwaars- of verjaarvers geschreven werd. Rondom een tafel verschillende lieden, waarvan de middelste achter de tafel een eed zweert. Tusschen allerlei lofwerk vertoont de rechterzijde drie voorstellingen, met de volgende opschriften:

„d' April 1747 is de Prins in Zeeland tot Stadhouder Verkoren."

Daaronder:

„d' 16 Septr 1747 is bergen op den Soom v. d' F: ingenomen".

Geheel onderaan:

„d' 4 May 1747 is d' Prins als Stadhouder t' Amsterdam ingehaalt."

Gezicht der militie opgesteld voor 't stadhuis op den Dam. Ook links

zijn drie feiten uit onze geschiedenis afgebeeld; Bovenaan de prinses in 't midden op een rustbed, rechts de prins.

„D' 8 Maart 1748 is de Prinsces (*sic*) bevalle van een Prins.”

Daaronder, zonder opschrift, de afbeelding van vuurwerken ter eere van 's prinses geboorte en geheel onderaan een voorstelling met opschrift:

„d' 10 October 1748 is de Prins in 't Velt ingehaalt.”

In 't midden onderaan een wapentrofee. Het vers, dat binnen dit randwerk staat, is gedateerd 1763. Gravure gr. in-fol., z. n. v. gr. Het No. „19” onderin doet vermoeden dat de prent tot eene serie behoort.

11 April—18 Oktober 1748.

NIET BIJ MULLER (No. 3955).

3740. „*Het Tekenen der Preliminaria en Vrede.*” 18 Oktober 1748.”

Tweeregelig onderschrift van een plaatje een kamer voorstellende, waarin een 12tal heeren aan een tafel zitten. Rechts 4 vensters. Het prentje, dat waarschijnlijk het eerste is der plaatjes door Muller onder bovenstaand nummer vermeld, behoort in den „Oranje almanach voor het Jaar 1749.” zooals er, omgeven door de teekens van den dierenriem, op de titelgravure staat van een almanak in-12°, die den geboeckdrukten titel heeft: *Oranje almanach. Voor het Jaar 1749. Of dagwyzer van verscheide Geschiedenissen*, enz. . . . Te Amsteldam. By H. W. van Welbergen, H. Vieroot en P. H. Charlois. 1749. Deze almanak bevat verder het portret van „Zyne Hoogheyd Den Heere Prince Erfstadhouder.” Willem iv. borstbeeld in medaillon, door een Faam vastgehouden, welke op de wolken staat en de bazuin steekt; 2°. het borstbeeld van „Haare Koninglyke Hoogheyd.”, Anna van Brunswijk-Lunenbourg, in medaillon, waarnchter een vrouw op de wolken, die in de linkerhand een scepter houdt; 3°. twee historieprentjes, waarop het volgende is afgebeeld: „De Plechtigheyd van den H: Doop, aan de Jong geboren Erfprins”, 11 April 1748; „Het Plunderen en Vernielen der Pagters huizen &c.”

18 Oktober 1748.

MULLER (No. 3956).

3741. „*Het Schouw Tooneel der Vreedens geopend te Aken den 19de Octobr. 1748.*”

Inscript in een zinneprent op den Vrede van Aken, die, vroeger reeds gebruikt bij den Vrede van Rijswijk (zie No. 2980 hier voren), voor dit doel eenige veranderingen onderging. Het wapen in den zetel links is hier het pruisische, terwijl dáár de wapens van Holland, Zeeland en andere provincien zijn afgebeeld. Rechts tusschen de oorlogsattributen nu Mars in plaats van den Turk. Op het blad dat Mercurius in de hand heeft, staat hier, behalve het latijnsche inschrift, nog: „de Gulde Vrede komt van den Heemel.” De wapens, tusschen de twee kolommen en boven de opgaande zon, zijn door andere vervangen. In de plaats van verscheidene der latijnsche spreuken in de prent zijn er nu hollandsche gekomen;

z66 boven om de zuil rechts, in plaats van: „Candida Pax homines decet.”, hier: „Vreede is de Eerzuil der Volkeren”. Onder de plaat een uitleggend vers. in vier kolommen. met het opschrift:

„Aanschouweren, ziet hier wat geest en konst vermag.

De grootste zegepraal die oit Europa zag:”

door ..J. Meyer. Onder de Zinspreuk: Omnia conando, docilis solertia vincit.” Daaronder, in boekdruk, een door Muller niet vermeld 4-regelig versje van N. v. Frankendaal en het adres van P. Schenk te Amsterdam. De naam van den graveur (P. van den Berge), die vroeger onder den latijnschen titel onder in de plaat stond, is hier door het grootere hollandsche inschrift weggevallen.

18 Oktober 1748.

MULLER (No. 3957).

3742. „Neerlands. Vreugde-Tempel Opperigt. Wegens 't. sluiten. der Algemeene Vreede tot Aken. tusschen den 18. 19. Octr MDCCXLVIII.”

Onderschrift in een zinneprent op den vrede van Aken. Rechts de Hollandsche maagd, die tusschen Godsvrucht en Vrijheid staande, Willem den iv het traktaat van vrede aanbiedt. Links Geschiedenis, wier boek op den rug van den Tijd rust en boven wier hoofd het zeer slecht gelijkend portret van den stadhouder is aangebracht. Op den achtergrond een kolonnade met twee zinnebeeldig versierde vensters; daar boven de wapens van de Generaliteit en van den prins. Rechts een straat, met vreugdebedrijvende lieden; uit den vrede-tempel steekt een vaandel waarin: „De la ng gewenste Vree de Tyt. Door Gods bestier ons nu Verblijt. I uigt Vivat. Oranje”. en een hand, die een oranjetak? vasthoudt. Onder de plaat, in boekdruk, in twee kolommen, de „Verklaaringe (der cijfers 1—17) Van de Bovenstaande zinnebeeldige vrede-plaat.”, daar onder een 6-regelig vers. Gravure langw. in-4°. door G. Sibersma, met adres van A. Olofsen, Amsterdam, 1748. Muller zegt dat dit dezelfde prent is als de door hem onder No. 3925 beschrevene, dit moet zijn No. 3881.

18 Oktober 1748.

MULLER (No. 3958).

3743. „Pax salus est Europæ”.

Zinnebeeld op den vrede te Aken, met bovenstaand inschrift, omgeven door een slang als medaillon, gegraveerd in een zuil, waaraan de wapens hangen der verschillende mogendheden van Europa, die belang hadden bij den vrede van Aken. Vóór de zuil de Hollandsche maagd, staande, met den pijlbundel op de ontbloote borst en met de rechterhand een schild vasthoudende, waarop de buste van Willem iv, en Europa, zittend op den Stier, aan wie de Overvloed een olijftak aanbiedt. Bovenin links de Tijd, een gordijn wegschuivende, rechts de Faam, die den vrede uitbazuint, terwijl aan dezelfde zijde, op den voorgrond, de Zangkunst

Europa een papier toereikt. Links op den voorgrond de zinnebeelden van koophandel en wetenschap; op den achtergrond Nijd, Oorlog, vluchtende booze geesten, enz. Gravure gr. in-4°, naar en door S. Fokke.

18 Oktober 1748.

MULLER (No. 3959).

3744. Zinneprent op den Vrede van Aken.

Op een laag voetstuk staat het beeld van den Vrede met een olijftak in de rechter-, een Mercuriusstaf in de linkerhand. Het voetstuk is omgeven door attributen van landbouw, kunsten en wetenschappen. Op den achtergrond voorstellingen uit het landbouwbedrijf en de scheepvaart. Hoogst waarschijnlijk de in plaat gebrachte teekening door Muller onder bovenstaand nummer vermeld. naar en door S. Fokke.

18 Oktober 1748.

MULLER (No. 3960a).

3745. „A°. 1648.”

Eenig inschrift in een zinneprent op den vrede van Aken, en het eeuwgetijde van den bouw van het amsterdamsch stadhuis, dat onder in de plaat afgebeeld is. Links van deze voorstelling het portret van Jakob van Campen, den bouwmeester; rechts passer, rechthoek, heistelling, enz. In de bovenste en grootste afdeeling de Vrede op de wolken. Onder haar twee nederdalende engeltjes, van welke de een (rechts) aan de Hollandsche maagd speer en vrijheidshoed, de ander (links) aan een vrouw, den Godsdienst voorstellende, den bijbel teruggeeft, terwijl een derde geheel links op den grond staande, Nijd, Oorlog en andere booze geesten in den afgrond drijft. Gravure in-4°, naar en door S. Fokke, met adres van G. Barbon en W. Gla.

18 Oktober 1748.

MULLER (No. 3961a).

3746. „Den naasten als u zelf.”

Zinneprent op den vrede van Aken. De Hollandsche maagd zit onder een troonhemel, waartegen de wapens der zeven provincien zijn opgehangen en waarop de borstbeelden van drie Oranjevorsten prijken. Zij heeft den voet op den rug der verkrachters van de „Handvest”(en). Meer op den voorgrond ligt het beeld van Alva in stukken gebroken. Rechts, naast de Maagd de Gerechtigheid, met een steen, waarop bovenstaand inschrift is gegraveerd en de Koophandel; aan de voeten der Maagd de Leeuw, brullend tegen den haan (Frankrijk), die verwoed op hem aankomt en met den rechterklauw een vaandel vasthoudend, waarin het borstbeeld en den naam van „W C H Friso” staat. Op den tweeden grond, in 't midden der plaat, de Godsvrucht op een voetstuk, waarop de grieksche Alpha en Omega en links van deze de Waarheid. Op een wolk daalt een man uit den hemel met vleugelen aan de voeten, een fenix uit zijne asche verrijzende en de letter „C” op 't hoofd en „Temporis. filius” „Dei Gr(at)ia. MDCCXLV(III)” op zijn kleed. De Maagd wijst hem op de

onder hare voeten liggenden, daarmede aangevende hoe sinds een eeuw (de C op 's mans hoofd doelt zeker op 100 jaren) en dus van den vrede van Munster af, de vrijheid hare belagers overwon. Links op den voorgrond Urania, een engeltje, dat bloemen strooit en een meisje haar hart offerende op een schaal, waarin een vuur brandt en op welks voet „Deo” staat, waarbij de Godsdienst? De Voorzienigheid, zinnebeeldig voorgesteld als een vrouw die in de rechterhand een scepter houdt, waarop 't alziend oog rust en in de linker de slang als beeld der eeuwigheid heeft, is in den linkerbovenhoek afgebeeld en doet hare stralen op de Maagd nederdalen. Gravure in-4°, naar en door S. Fokke, met adres van P. Meijer (te Amsterdam).

18 Oktober 1748. a. NIET BIJ MULLER (No. 3961).

3747. *Zinneprent op den vrede van Aken*

De prins rijdt de poort eener stad binnen op een romeinsche zegekar, door den Leeuw getrokken. De Faam vliegt hem vooruit; de engel des vredes kroont hem. Rechts op den voorgrond: Koophandel en Overvloed; links eene vrouw. Gravure langw. in-8°, naar en door J. van Verbruggen. Uit een „Vreugde-zang”, zooals aan de keerzijde staat.

18 Oktober 1748. b. NIET BIJ MULLER (No. 3961).

3748. „*Accipe compositæ pacis pia munera princeps.*”

Inscriptie boven in de keerzijde eener medaille op den vrede, geslagen voor rekening van het bestuur der stad Culemborg; waarop de stede-maagd van die plaats en de prins in romeinsch krijgsmans kostuum afgebeeld zijn, terwijl de voorzijde, daar boven geplaatst, de beeltenis van „W. C. H. Friso.” enz. vertoont. Gravure in-8°, door C. Philips Jr., naar de medaille van Holtzhey.

1748—49. c. NIET BIJ MULLER (No. 3961).

3749. *Zinneprent op het pachtersoproer en den vrede van Aken.*

Op een monumentalen steen zijn zes gebeurtenissen uit deze beide jaren afgebeeld; zooals de doop van Willem v, het plunderen van het huis van A. M. v. Arssen te Amsterdam en het vermoorden van een Zweed aldaar, enz. De Geschiedenis en de Zangkunst zitten voor dien steen. Links twee engeltjes, die een afbeelding van het vuurwerk op den vrede van Aken vasthouden. Op den achtergrond het beschieten van Bergen, op-Zoom? Gravure in-8°, door J. C. Philips, met adres van T. Crajnschot te Amsterdam, 1750. Titelplaat uit?

16 November 1748. MULLER (No. 3962).

3750. „*De militie komt te Leyden binnen.*”

Rechts de Witte poort, waardoor eenige ruiters binnenkomen. Ver

kleinde voorstelling der bijna volkomen gelijke afbeelding voorkomende in *Nederlands wonder-toneel*, gemerkt No. 8, hier ook aanwezig. Gravure in-8°, naar J. Buys door R. Vinkeles en C. Bogerts.

16 December 1748.

NIET BIJ MULLER (No. 3963).

3751. „*Gesigt van het Portaal van de Wester kerk, nevens de Westvriesche Munt en Admiralit^s hof, na de Koepoort door 65 Eerboogen, binnen Enchuysen.*”

Onderschrift gegraveerd onder de afbeelding der laan, gevormd door deze 65 eerebogen van sparregroen. Op de eerste prijkt een vaandeltje met inschrift: „Vivat de prins van Oranie”. Gravure langw. in-4°. „Jan Verbruggen ad viv. del. 1748. Decemb:” „F. de Bakker fecit, 1749.”

De plaat behoort in: *Enchuysen verheugt over de aankomst en tegenwoordigheid van . . . Willem Karel Henrik Friso . . .* Te Enchuysen, By Meinard Semeins, Boekverkoper op de Zuyder Havendyk. A° MDCCLXIX.” vi, 24 en II blz. in-4°.

1749.

NIET BIJ MULLER (No. 3963).

3752. „*La paix de Westphalie.*”

Bovengedeelte van een „*Almanach pour l'année 1749.*”, door en met adres van Joh. And. Steislinger te Augsburg, vermeld bij V. Champier, *Les anciens almanachs illustrés*. Paris 1886, waar medegedeeld wordt dat het de kopie is eener plaat, welke in 1647 gediend heeft als afbeelding der preliminairen voor den munsterschen vrede.

11—13 Juni 1749.

MULLER (S. No. 3964).

3753. „. . . Het Theater op de getroffen Vreede van den Jaare 1748 in de Hoff Vyver van s' Gravenhage Opgerecht, en Afgestoken den 13 juny 1749 dús Verthoont,” enz.
„. . . . Het Theater Opgerecht, en Geillumineert den 11, juny 1749 dus Verthoont.”

Inschriften, een gedeelte uitmakende der opdracht aan W. C. H. Friso. gegraveerd in de rechter-draperie, boven in de platen, waarop het kunstgewrocht is afgebeeld, dat den 11 Juni geillumineerd en den 13^{en} door vuurwerk verlicht werd. In de linker draperie is het wapen van den prins gegraveerd. Men heeft voor beide voorstellingen dezelfde plaat gebruikt, die eerst het vuurwerk vertoonde, maar later in de illuminatieplaat veranderd werd, zooals duidelijk blijkt in de wijziging van het inschrift „Afgestoken” in „Geillumineert” en in enkele sporen van het vuurwerk, ondanks de zware arceering nog zichtbaar. Gravure in-plano. naar „P. de Swart Archit. des P. v. Oranye”, door J. Besoet, met adres van D. Langeweg. Hierbij, op een afzonderlijk blad gr. in-fol. in boekdruk, „Beschryving van het groot theater”, enz.

11—13 Juni 1749.

MULLER (S. No. 3964 A).

3754. „Het groot Theater en vuurwerk, opgericht en afgestoken in de Hof-Vyver van 's Gravenhage, zo als het zelve zig van achter op de Lange Vyverberg heeft vertoont.”

Onder bovenstaanden titel vermeldt de „Beschryving der tweede Plaat,” op een afzonderlijk vel gedrukt, dit pendant van de in het vorig nummer beschrevene, een plaat zonder eenig ander inschrift dan drie latijnsche opschriften met zeer kleine letter boven de voorstellingen in die hier afgebeelde achterzijde van den tempel gegraveerd. Boven in de plaat zijn, in drie schilden, zes andere chassinetten gegraveerd, die dit kunstwerk versierden. Gravure in-plano, door denzelfden teekenaar en graveur van het voorgaand nummer, en, evenals de uitlegging, ook met hetzelfde adres.

11—13 Juni 1749.

MULLER (No. 3965).

3755. „Beschryving van het groot theater en vuurwerk op de generale vrede, gesloten tot Aken den 18 October 1748., zoo als zulks is opgericht in de Hoff-vyver van 's Gravenhage, om afgestookten te worden op Vrydag den 13 Juny 1749.”

Opschrift boven eene beschrijving in drie kolommen, in boekdruk, van het kunstwerk, dat hier in twee afdelingen boven elkaar, (van voren gezien en in plattegrond) is afgebeeld. Naar, door en met adres van dezelfde personen der beide voorgaande nummers.

11—13 Juni 1749.

NIET BIJ MULLER (No. 3965).

3756. „*Veüe Du Grand Theatre et du Feu d'Artifice erigé sur l'eau proche la Cour al (sic) la Haye sun (sic) l'occasion de la Paix Generale conclu a Aix la Chapelle Oct. le 18. 1748. et Exhibe Iuin le 13, 1749. N. S.*”

Underschrift onder eene kopie van het bovenste deel der vorige prent. In plaats van den plattegrond, die het onderste deel inneemt, heeft men hier op den voorgrond verscheiden schuitjes met toeschouwers afgebeeld. Engelsche gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., „Published 12th May, 1794, by Laurie & Whittle, 53, Fleet Street, London.” De plaat heeft een engelsch opschrift van gelijken inhoud als het fransche onderschrift en is aan den rechterbovenhoek gemerkt: „66”.

11—13 Juni 1749.

MULLER (No. 3966).

3757. „Naauwkeurige afbeelding van het pragtig gebouw, Op order van de Hoog Mog. Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, enz. enz. enz. in de Hof-Vyver van 's Gravenhage opgerecht, ter geleegenheid

van de Vreede, den 13 October 1748 te Aken gesloten." — „Representation exacte du superbe edifice, etc."

Opschrift boven een zeer groote afbeelding van dit kunstwerk, waaronder een balustrade, in 't midden waarvan een gebeeldhouwd schild met opdracht aan Willem IV, links de wapens van den prins en van Engeland; rechts een wapenschild, waarin een A en W geentrelaceerd. Gravure zeer gr. in-plano, naar M. Schluyster door J. C. Philips en uitgegeven door A. de Groot en Zonen te 's Gravenhage.

11—13 Juni 1749.

MULLER (No. 3967).

3758. „Platte grond en gezigt van het pragtig gebouw Opgeregt in de Hof-Vyver in 's Gravenhage," enz. — „Plan et profil du superbe edifice, Construit dans le Vivier à la Haye," etc.

Inscripfen in de beide buitenste van drie sierlijke cartouches; de middelste daarvan bevat de opdracht van „deze Konst-plaaten." aan de Staten-Generaal en aan W. C. H. Friso door de uitgevers „A. de Groot & Fil." Boven de opdracht de plattegrond van het opgerichte gebouw en het arrangement van het vuurwerk, afgebeeld op een tweede plaat met de volgende opschriften: „Afbeelding van 't vuurwerk, afgestoken in 's Gravenhage, den 13 Juny 1749, ter occasie van den Aakensche vreede." — „Representation du feu d'artifice, tiré à la Haye le 13 Juin 1749, à l'occasion de la paix d'Aix-la-Chapelle." Twee gravures in-plano, naar L. S. de Creuznach door J. C. Philips. Een derde blad bevat in vier kolommen, in boekdruk, de „Verklaaringe der Cyffers (1—18) en Letters" (A—Z) in de plaat.

11—13 Juni 1749.

MULLER (No. 3968).

3759. „Afbeelding van 't Vuurwerk, afgestoken in 's Gravenhage den 13 Junij 1749, wegens den Vreede te Aken gesloten, den 18 Octob: 1748."

Gegraveerd onderschrift onder de afbeelding van het nog niet ontstoken vuurwerk. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., rechts bovenaan: „Pag. 292" Uit: *Europeesche Mercurius*?

11—13 Juni 1749.

a. NIET BIJ MULLER (No. 3968).

3760. „Het prachtig Vuurwerk toond de vreugd, Vermits de Vrede 't Land verheugd."

Eerste van 24 tweeregelige onderschriften onder even zooveel plaatjes in twee seriën, genummerd van 1—12, alle zinneprentjes op den vrede van Aken. Gravures in-12°, naar J. C. Philips. Uit twee jaargangen van een almanak.

Deze 24 plaatjes stellen voor:

1e serie 1. Nederland als redloos Schip.

2. De stervende Eendracht door Oranjevocht herlevend.
3. Baatzucht, Twist, Bedrog en Dwinglandij van hun macht beroofd.
4. 's Lands Herkules (Willem iv?) door de Deugd gewekt.
5. Herkules de zuil met vrijheidshoed, die reeds vallend is, stuttend.
6. De slang (der Tweedracht) door bliksemvuur getroffen.
7. De Tijd biedt Gerechtigheid een krans aan.
8. Eendracht verlost den Leeuw uit het net.
9. Een Oranjeappel in den schoot der Hollandsche maagd vallende.
10. De Faam verkondigt de geboorte van den zoon van Willem iv.
11. De Hollandsche maagd zoekt in den Doolhof de vredes-olijf.
12. De Vreedgodin verschijnt.

2e serie

1. Afbeelding van het vuurwerk op den vrede.
2. Godsvrucht en de Holl. maagd den Vrede een offer brengend.
3. Het Schip van Staat wordt hersteld.
4. Den Hof van onkruid gezuiverd.
5. Een nieuwe dageraad nu 't wapentuig gebroken is.
6. De voogden in- en de schapen onder den Olijfboom rustende.
7. Naarstigheit brengt overvloed.
8. De Tijd maait de distels uit het pad van den Voorspoed.
9. Eendracht verwelkomt den Voorspoed.
10. Leeuw en lam door Gerechtigheid bewaakt.
11. De stal door Waakzaamheid bewaakt.
12. Vrede brengt Koopmanschap en Kunsten weer.

1740

b. NIET BIJ MULLER (No. 3968).

3761. „*W. C. H. F. pr. avr. et. nas. gvb. her.*”

Randschrift eener medaille, waarin het borstbeeld van Willem iv, naar links, in harnas is afgebeeld. Dit portret staat bovenin de titelprent van *Nederlands wonder-toneel, Geopend in de Jaren 1747, en 1748*. Leid. 1749. Onder het portret 's prinses wapen in cartouche. Verder zijn er op deze plaat zes verschillende voorstellingen gegraveerd, waarvan de grootste, in 't midden, een zinnebeeldige is. Zij stelt het scheepken van staat voor op een zeer onstuimige zee, in nood van te vergaan; aan den oever staat de prins en wijst de bemanning op een haven, aan zijn linkerzijde. Links bovenaan is de prins afgebeeld, de gelukwenschen bij zijn benoeming ontvangende, rechts de belegering van Bergen op Zoom? Zijn deze voorstellingen door lijstwerk omgeven, onderaan is links in medaillon de geboorte van Willem v, rechts, de vredes-bijeenkomst te Aken in medaillon afgebeeld. Geheel onderaan één der vuurwerken bij 't vieren van dien vrede afgestoken. Gravure in-8°, naar en door N. van der Meer, met adres van H. v. d. Deyster en Ph. Bonk. Tegenover deze plaat een 30-regelig vers tot „Uitlegging van den titelplaat.”

In dit werk behooren de prenten, beschreven onder de Nos. 3675, 3677 (niet 3777 zooals foutief is afgedrukt), 3681, 3704, 3723, 3730, 3732 en 3750 hier voren.

1749.

MULLER (No. 3970).

3762. „Naaukeurige aftekening van het prachtig vuurwerk, Dat tot Londen afgestoken zal worden, ter gelegenheid van de generaale vrede, Geslooten tot Aaken, den 18. October 1748.” — „A view of the public fireworks, To be exhibited en (*sic*) Occasion of the general peace, Concluded at Aix la Chappelle October 7. 1748.”

Opschriften boven de hollandsche en engelsche „Aanwyzing der Letter- en Cyfer-Getallen.” (A—D en 1—8), in boekdruk, voorkomende in het daarboven afgebeelde vuurwerk. Gravure langw. in-fol., door N. v. Franckendaal, met adres van R. en J. Ottens te Amsterdam.

1749.

MULLER (No. 3972).

3763. „Ter Oprichtinge van de Weduwenbeurzen in 't jaar 1749.”

Onderschrift onder een zinneprent hierop. Rechts op den voorgrond zit een man, in slaaprok en met muts op het hoofd, bij een tafel. Hij vertoont het reglement van het weduwenfonds aan een paar bij hem staande jongelui. Op den achtergrond tegen den muur een schilderij, waarop Fortuna is afgebeeld een zak geld uitstortende in den schoot eener weduwe, die links van haar, met twee kinderen, geknield haar hulp inroept. Daar naast „Lyst van de namen der intekenaars van de Wed. beurse”. Meer links nog een echtpaar met een kind. Boven in de plaat de afbeelding eener medaille, met omschrift: „Uit voorzorg en huw'lyks-liefde.” om eene gelijksoortige zinnebeeldige voorstelling als op het schilderij en met het jaartal „MDCCLXIX.” in de afsnede. Gravure in-8°, naar en door S. Fokke.

16 Juni 1749.

MULLER (No. 3974).

DOZY (No. 3974).

3764. „Ter gedagtenisse van den liefdadige onderstand der vereenigde nederlandsche provincien, bestaande in een collecte Voor de Land en geloofsgenooten van Bergen op den Zoom, Sas van Gent, enz. tot Herstelling van Hunne Schade in den Oorlog geleeden, en herbouwing hunner Kerken; gedaan op den 16 Juny des Jaars 1749.”

Opschrift. gedeeltelijk boven-, gedeeltelijk in een zinneprent op bovengenoemde kollekte. Zes verschillende voorstellingen zijn op deze plaat afgebeeld. No. „1” verbeeldt Mars en de belegering eener veste; No. „2” de „Dwinglandy” en de treurende en beroofde stedelingen; No. „3”

de Barmhartigheid en het verzoek aan de regeering om te mogen kollekteeren; No. „4” de Goedheid en eenige burgers, volgens het vers, verblijd over de verkregen toestemming; No. „5” (de hoofdvoorstelling) rechts de Mildheid, links de Liefde en een afbeelding van het kollekteeren; No. „6” de Dankbaarheid en een vergadering van mannen, met de verdediging van het gekollekteerde belast. Onder de plaat een vers, in drie kolommen, in boekdruk, van H. van Elvervelt. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met adres van G. Bos en C. Wilt te Amsterdam Muller vermeldt *dit* exemplaar doch met onvolledig adres, door Dozy onder dit nummer reeds aangevuld.

1749.

MULLER (No. 3976).

3765. „Loon na verdienst.”

Opschrift boven een spotprent op D. Raap c. s. waarop een galg is afgebeeld. Reeds negen personen hangen eraan: D. Raap, I. C. de Huijzer, E. Chatin, H. Gimnich (deze hangt aan een been), Meester I. Feijtama, I. Martini, A. Boekelman, Visser en F. Pardique. De beul op de ladder zegt: „Kom maar voort ik wagt al om het dosijn vol te maken.” Links van hem twee personen, H. Kannegieter en C. Teeppen; de laatste klaagt: „Og mijn lieve Companjon wij zullen er ook aanmoeten want de Beul is al klaar met de Strop in de hant.” Rechts drie personen: „Lieve Lolleke Vannes” en „Malle Peugne”, elk met een zwaard in de hand en tusschen die twee „Abr: Boudeau”, met een vaandel, waarop: „Oranjes Vryheid.” Boven hem: „Sal ik nu voor mijn Vaandrighs Plaats agter de Leer moete hangen.” Onder de laatste drie: „Wij zul len 't Vaandel dekken.” Gravure in-4°, z. n. v. gr. Onder de plaat een afzonderlijk gedicht van zesendertig regels, in twee kolommen, in boekdruk, waaronder dan nog volgt: „Tourne la fenille (*sic*) vous veris (*sic*) la reste.” Dit doet vermoeden dat er aan de keerzijde van dit blaadje nog iets staan moet, wat hier echter niet 't geval is. (Zie voor de geschiedenis van D. Raap op het jaar 1754).

ZEDEN EN GEWOONTEN. 1)

3766. „Batavus.” — „Hispanus.” — „Italus.” — „Suecus.” — „Anglus.”

Inschriften in de breede en onderling verschildde gefigureerde randwerken van vijf zinnebeeldige voorstellingen der karakters van de hierboven genoemde volken. In het midden der plaat met het inschrift „Batavus”, de Hollandsche maagd, met den pijlbundel in de linkerhand, op een gebeeldhouwden stoel, onder een troonhemel. Rechts aan hare voeten de Leeuw, daarnaast Mercurius met de Fortuin, een krijgsman en

1) Zie voor de regeling dezer prenten de noot op bladz. 375 van Deel II.

een vrouw met een vaandel der W. I. Comp. achter zich. Geheel op den achtergrond het stadhuis op den Dam. Meer naar voren eenige geleerden enz.; geheel op den voorgrond, zoowel links als rechts, O. en W. I. voortbrengselen, waarbij eenige Indianen en zeelieden staan. Links van den zetel de Godsdienst, de Vrijheid en een man met vaandel der O. I. Comp. Geheel op den achtergrond schepen. In de wolken de Leeuw als teeken van den dierenriem.

In elk der cartouches waaruit het randwerk is zamengesteld vindt men één der onderstaande latijnsche zinnen, waarin een tamelijk karakteristieke beschrijving van den land-aard en de gewoonten der Hollanders gegeven wordt die ik, om der kuriositeits-wille, hier alle afschrijf:

„Mores simplex sine comitatis affectatione.”

„Vestitus Commodus.”

„Ingenivm natura simplex sed usu et exercitatione emendatum.”

„Terra qvam inhabitant frigida et navigera”.

„Religio qvam colit, Mixta.”

„Abvndat pascuis, fluminibus, piscinis, divitiis.”

„Zodiaci signo svbest. Arieti.”

„Temperamentvm Melancholicum”.

„Aptitvdo ad mercaturam et rem nauticam.”

„In potv et cibo parcus, paucisque contentus.”

„Potentia in classe valida et numerosa.”

„Metamorphosis Statvs Olim Hispanorum Vasalli, nunc potentissima respublica libera”.

„Clima poli et aeris aër maritimus gravis, at euro temperatus.”

„Dominvs qvem agnoscat Reipublicæ liberæ unionem.”

„Ratio bellica in oceano potens.”

„Amat Mercaturam.”

„Vitia nimis liber et inelegans.”

„Scientia Philologia et theologia.”

Midden boven in dezen raud prijken de wapens der Generaliteit en der provincien. De randen der overige vier platen bevatten een dergelijke beschrijving van den aard der andere volken; ik mag mij echter ontslagen rekenen van een nadere vermelding dier platen, daar zij met de geschiedenis van Nederland in geen verband staan. Alle hebben het adres van M. Engelbrecht te Augsburg, maar zijn door verschillende teekenaars en graveurs vervaardigd. Die van Holland is naar I. W. Baumgartner door J. G. Pinz.

3767. Goden en oude inwoners van ons land.

Kinderprent uitgegeven door de E. ven van de Wed. C. Stichter, met 16 afbeeldingen: acht van goden en acht van oude bewoners van ons land. Die goden zijn, naar de dagen der week, de Zon, de Maan, Tuisco,

Wodan, Thor, Friga, Seater en daarbij Nehalennia; de oude bewoners: „Goth, Marcoman, Gepider, Kwade, Wandaal, Batavier, Heruler en Sueef.”, alle verkleide afbeeldingen van de hier voren onder No. 1793 beschrevene. (Zie voor de laatste acht ook No. 36 hier voren). Onder iedere afbeelding een onderschrift van twee tot vijf regels. Bovenaan het stempel der M. tot N. v. 't Algemeen en vier 4-regelige versjes. Zestien houtgravures in-12°, door J. Oortmaa, op een blad br. in-fol., rechts bovenaan gemerkt „B” in boekdruk. (Muller No. 3982 B).

3768. „Volks-liedjens. uitgegeeven door de Maatschappij: Tot nut van 't algemeen.”

Onder bovenstaanden titel verschenen van 1789 tot 1791 te Amsterdam, bij Harmanus Keijzer, Arend Fokke Simonsz. en Cornelis de Vries, vier bundeltjes gedichtjes, bestemd om in den mond van 't volk te komen en, al noemt men ze nu ouderwetsch, zeker beter geschikt eenvoud, tevredenheid en goeden smaak te kweeken. dan de volksdeunen van onzen tijd. Ze zijn in deze editie geïllustreerd verschenen, en, als beeld van den tijd, zijn de prentjes voor de kennis der zeden en gewoonten van bijzonder belang. Ik laat daarom de vermelding hier volgen van de opschriften boven de prentjes en van de bladzijde, waarop in ieder stukje het versje voorkomt, waarbij het plaatje behoort en waaruit één of meer regels onder ieder van deze gegraveerd is.

1e stukje:

- I. „De lydende Jezus.” „bl. 6.”
- II. „Morgenzang.” „bl. 24.”
- III. „De verheugde vader.” „bl. 31.”

Gezicht in een kraamkamer.

- IV. „De vlytige timmerman,” „bl. 34.”

Het kostuum van den timmerman en het geveltje en uithangbord van den tabakswinkel: „De Rokende Moor”, rechts op de prent, zijn alleraardigst.

- V. „De schoonmaakster.” „bl. 42.”

De vrouw in echt hollandsch kostuum zit op de stoepbank, vroeger bijna aan ieder huis te vinden en in zomeravonden vaak de plaats van bijeenkomst der bureu.

- VI. „De linnen-naaijvrouw.” „bl. 55.”

Gezicht in een ouderwetsche naaiwinkel, tegenwoordig, deftiger, een atelier genoemd.

2e stukje:

- I. „Avond gezang.” „bl. 8.”
- II. „De jonge vrouw.” „bl. 22.”

Zowel om 't aardig kostuum van 't jonge paar als om 't kijkje in een oude stadsbuurt is dit prentje bezienswaard.

- III. „De oude dienstmaagd, op 't hofjen.”, „bl. 41.”
Op de binnenplaats van 't hofje zijn twee oude vrijsters met elkaar in gesprek.
- IV. „De bedroefde moeder, getroost.”, „bl. 43.”
- V. „Het onweder.”, bl. 53.”
- VI. „Weldoen en vrolijk zijn.”, „bl. 60.”
Se stukje:
- I. „Buur praatjen.”, „bl. 11.”
Een juffrouw op de stoepbank gezeten in gesprek met de dienstmaagd. Meer naar achter een sedert in onbruik geraakte koets op lederen riemen.
- II. „De verliefde landman.”, „bl. 31.”
- III. „'t Vergenoegen.”, „bl. 35.”
- IV. „De kindermeid.”, „bl. 53.”
De moeder in sierlijke kleedij de kinderkamer binnenkomend, waarin de meid zich met het wiegekind bezighoudt en twee kinderen aan een stoel staan te spelen.
- V. „De schoenmakers knegt.”, „bl. 60.”
- VI. „De zeemansvrouw.”, „bl. 66.”
De thuishkomende zeeman door zija vrouw aan de huisdeur ontvangen.
4e stukje:
- I. „De braave man.”, „bl. 4.”
- II. „De blikslager.”, „bl. 17.”
Eigenaardig om de, vóór den winkel, tentoongestelde lampen, kannen, bussen, enz. Van de straat ziet men in de werkplaats, in den kelder, waar vroeger meestentijds de gerassmakende ambachten werden uitgeoefend.
- III. „De schilderij vertooner.”, „bl. 26.”
'Type van den straatzanger, die voor zijn talrijk auditorium zingend de verklaring geeft der achter hem hangende prent.
- IV. „Het vrolijk melkmeisjen.”, „bl. 32.”
- V. „Veldlied. in den avond.”, „bl. 58.”
- VI. „De turfdraager.”, „bl. 59.”
De turfstonsters, het trijschen der manden, zelfs de jenevervlesch, alles komt hier op voor zooals men 't nu nog ziet, zij 't dan ook zelden meer.
- Alle gravures zijn in-3°, naar I. van Meurs door L. Brassier.
3769. „*De Mens is Pryslyk; Die 't Huwlyk Blameert Hy Doet ook Wyslyk; Die De Overspel Hanteert*”
„*Die Een Vrouw Trout, Die Is Een Dwaas en Zot Die Hem Eertyk Hout, Doet Tegen Gods Gebot*”.
- Op en ouderschrift in lijstwerk, met meer andere inschriften om een

kleine gravure links een vreedzame moeder met hare kinderen voorstellende; rechts een vechtend echtpaar vertoonend. Gravure langw. in-4°, „M: T: H: S”(culpsit).

Wanneer men eerst de eerste en laatste en dan de tweede en derde regel van elk viertal achter elkaar leest, vervalt het vreemdsortige van deze verzen.

3770. „*Zo dart'le Saartje Jans! zo zo! waar wil dat heen?
krijgt Reinier adriaans van u een blaauwe
(scheen?,*” enz.

Zesregelig onderschrift in twee rijen onder de bekende voorstelling. Saartje Jansz staat, met een brandende kaars op blaker in de hand, voor de deur en wijst met de linkerhand op den verliefden maar linkschen vrijer. Zwartekunstprent in-fol., door C. Troost. Vers van P. Langendijk.

3771. „*Almanach, voor 't huwelyk voor den jaare 1783,
. . . Te Utrecht, By A. Stubbe, Boekverkopet (sic) op de
oude Gragt over de Hamborgerbrug,*”.

De twaalf plaatjes, die dezen almanak versieren en zeer aardig zijn voor 't kostuum, stellen de wijze voor, waarop lieden van verschillenden stand en geëerdheid hun huwlijksaanzoek doen. Die personen zijn hier de boer, de schoolmeester, de predikant, de geneesheer, de verwaande, de dichter, de oudheidminnaar, de gierigaard, de ziekelijke, de windbuil, de officier en de schaker. Gravures in-16°, z. n. v. gr., met tweeregelige gegraveerde onderschriften.

3772. *Het aanzoek.*

Een jongmensch, zeer modieus gekleed, en blijkbaar van zins de hand te vragen der jonge dame, links in 't vertrek gezeten, wordt door de moeder, die achter het meisje staat, ontvangen. Zeer goede steendruk, langw. in-4°, (naar en) door H. F. C. ten Kate, gedrukt in de Kon. Steendr. v. C. 'W. Mieling te 's Gravenhage.

3773. „*Hopman Ulrich.*”

Onderschrift en 8-regelig hollandsch vers, in twee rijen gegraveerd onder een zwartekunstprent in-fol., naar C. Troost, door C. Ploos van Amstel 1759, in wiens kollektie het origineel was. Een militair heeft de punt van zijn degen op de borst van een aanzienlijk man gericht, die door een vrouw, met een brandende kaars in de deur staande, geroepen wordt. Het vers is van J. P.(loos) V.(an) A.(mstel).

3774. „*' Beslikte Swaantje.*”

Inscript in den schoorsteenboezem eener boerenherberg. Links Swaantje en haar verkrachter; rechts Fobert, wien de schuld van Swaantjes schande

was opgelegd, huilende, en zijn advocaat hem verdedigend. Geestig prentje, langw. in-8°, naar C. Troost, door S. Fokke.

3775. „De boeren rechtbank te Puiterveen.”

6-regelig versje van L. (ucas) P. (ater), met bovenstaand opschrift gegraveerd op een afzonderlijk plaatje en afgedrukt onder een zeer verkleinde kopie van plaat 22 van Troost's werk. (Zie Muller No. 3985). Gravure langw. in-12°. door S. Fokke.

3776. „Mijn Heer' waardig Oom!

Ons voorneemen is een wettig Huwelijk te voltrekken,” enz.

Begin van een huwelijksmededeeling, zooals ze in dien tijd werden roudgezonden. Deze vermeldt het huwelijk van G. J. van Dijk, predikant te Oostzaan en Maria van den Broeck en is gedateerd uit Weesp, 22 Oktober 1779.

Een tweede, weder eenigszins anders van vorm, waaronder de namen van Jan van Marken. Anthz. en Maria van Marken zijn gedrukt en gedateerd uit Weesp, 29 November 1781, is hier bijgevoegd.

Ofschoon geen historieprenten achtte ik deze brieven te kenschetsend voor de zeden en gewoonten van dien tijd om ze hier niet op te nemen.

3777. „Liefde en eendragt.”

Deze woorden zijn met vogels en andere dieren versierde letters gegraveerd in sierlijk gefigureerd lijstwerk, waartegen o.a. twee medaillons zijn opgehangen; waarin links een paar gelieven naar een huwelijksaltaar gaan en rechts twee mannen op een paar draagboomen een monumentalen steen vervoeren met inschrift „Een dragt.” Gravure langw. gr. in-fol., naar A. Doesjan door B. de Bakker 1788.

3778. „Fiancez qui vont à l'eglise pour se marier.”

Onderschrift midden onder een prentje, waarop het bovenstaande geestig is afgebeeld. De verklaring der letters *A—E* en *F F* in de plaat is aan weerszijden van het onderschrift gegraveerd. Rechts op den voorgrond de toeslede en het met strikken versierde paard er voor. Links de bruid en bruijom voor het bordes, waarop een man staat, die bruidsuikers onder de toeschouwers strooit. Op den achtergrond een sierlijk rijtuig voor de getuigen. Zoowel om het kostuum als om de voorstelling is dit prentje zeer belangrijk. Bovenste helft eener gravure in-fol., naar en door B. Picart, behoorende in Moubach, *Godsdienstplichten*, enz. (Muller No. 3990).

3779. „Ceremonie du mariage chez les reformez, à Amsterdam.”

Onderschrift, met de verklaring der letters *A—D*, gegraveerd onder de afbeelding van het inwendige eener kerk, waar bruid en bruijom links voor de knielkussens staan en rechts de predikant in het spreekgestoelte.

Zowel de kleeding van het bruidspaar als van de aanwezige toeschouwers is voor het kostuum zeer belangrijk. De prent is de onderste helft der gravure in het vorig nummer vermeld. (Muller No. 3990).

3780. „*Dus eerd de Nederlandsche Ieugt,
De Trouw, door gulle. Brouloftsvreugt.
En toond door keur van Poëzy,
't Geluk van kuische Vrijerij.*”

Op- en onderschrift onder de afbeelding van een vertrek, waarin de bruiloftsgasten aan tafel zitten. Op den achtergrond een vijftal muzikanten op een verhevenheid. Gravure langw. in-12°, z. n. v. gr., Uit: *Vriendelyke nieuw jaars giften, en gemakkelyke prinselyke zakalmanach, Voor 't Schrikkeljaar 1752*. Amst. z. j. in-16°. Behalve dit grootere, bevat deze almanak nog een paar kleinere (16°) plaatjes op het vrijen en trouwen. Het eerste stelt een jong paar voor, dat op de wandeling is, en heeft tot op- en onderschrift: „Geen beter stond voor Vrijerij Of Min, dan 't groene Iaargetij.” Het andere stelt het bruidspaar voor naar de koets geleid om naar de kerk te rijden. Het boven- en onderschrift luidt: „Hier word het lieve Paar met Maagdepalm begroet En vrolijk uitgeleid door Ieugt en Vrienden stoet.” Daar deze prentjes behooren en voorkomen in het „Vervolg” der „beknopte verhandeling. Van . . . het voltrekken der huwelyken” en voor een volgend jaar nog een vervolg wordt toegezegd, is het niet onmogelijk dat dit een gedeelte van de serie der prentjes is. door Muller onder No. 3991 beschreven.

Voor de volledigheid geef ik hier ook de volgende plaatjes nog aan, die alle hetzelfde almanakje versieren:

„Ons magtig Amsterdam bevat De Landvreugd binnen zijne Stad.” bij een afbeelding van de Plantage?

„De Schouburg levendig verbeeld Hoe d'eene Schreid en d'andre Speelt.” bij een gezicht op het tooneel van den (amsterd.?) schouwburg.

„De Winter zelfs geeft stof tot Vreugt Aan onze Nederlandsche Ieugt” bij de afbeelding van een paar schaatsenrijders en een narreslede.

„De Herfst is te achten om zyn Vruchten Zijn Wijnoogst en zijn Iachtgenuchten.” bij de afbeelding van een jager een haas schietende.

De muzen in een tempel, en

Exerceeren op de Beurs.

Deze laatste gravures allen in-16°.

3781. „*Eerepoort opgericht ter heugchelyke echtver-
eeniginge van den welédelen heere Dirk Wernard van
Vloten, en de welédele juffrouwe Anna Gillina van Taack,
voltrokken den IX^{den} van Grasmaand MDCCLXV.*”

Opschrift boven een sonnet van „J. van Ekers, Pt. te Oosterleek.” in een eerepoort geheel uit boekdruckersfileeten samengesteld en met de

inschriften bovenin „Zo wint, die mint.” „Zetters kunst.” 1 blad in-fol. geheel in boekdruk, met adres: „Te Hoorn, ter Drukkerye van Willem Breebaart.”

3782. *Een verliefd oud weduwnaar.*

Een oud man, in chambercloak, in den leunstoel bij den haard gezeten. streelt de jeugdige huishoudster, die tegenover hem zittend een kop koffie inschenkt. Boven haar hoofd hangt vermoedelijk 't portret der overleden echtgenoot, waar echter een gordijntje voor geschoven is.

Steendruk langw. in-4°., naar en door D. Bles. Steendrukkerij van C. W. Mieling. Plaat uit de *Kunstkronyk?*

3783. „*Dankt God in alles.*”

Inscript in den voet van een monument; daar boven in medaillon, de Trouw, als een vrouwefiguur afgebeeld, bij een altaar met het cijfer „xxv.” er in. Zij giet daarin, tot opwakking van het vuur, olie uit een schaal en heeft een trouwring in de linkerhand. Achter haar 't gedeelte eener buitenplaats, zeker toebehoorende aan de personen wier zilveren huwelijk in dit monument verheerlijkt wordt en wier wapens boven het medaillon aan een strik hangen, terwijl er een ooievaar boven op 't monument staat en aan weerszijden en er achter boomen gezien worden. Hier opgenomen als proeve der versiering van gedichten voor zulk een gelegenheid gedrukt of als zinnebeeldig tafereel tot verheerlijking ervan. Gravure in-4°., „Th. Koning inv. et fec. 1787.”

3784. „*Ter zilveren bruilofte Van den Heere Salomon Focké, En mejuffrouw Maria van Steeneek,*”.

Opschrift boven een gedicht, van 34 regels, door „P. Merkman.” Met adres van M. v. Leeuwen „op de Markt, in 't Vergulde A B C.” te Haarlem 1741. 1 blad, in boekdruk, in-plano.

3785. „*Mejuff: C: v Vollenhove*”.

Inscript in een cartouche in Louis-Quinze-stijl, met twee brandende harten bovenaan, waar langs een lint ligt met het inschrift: „Band der liefde.” Onderin twee in elkaar gelegde handen. Gekleurde gravure in-12°., z. n. v. gr., „P. J. Entrop exc.”, gebruikt als naamkaartje, om op 't bord te leggen bij de zilveren bruilof van „Joan van Vollenhoven en Elizabeth van der Hey(?) gehouden Den 30 September in den Orangeboom Anno 1769”, zooals aan de keerzijde staat. Een dergelijk en met denzelfden naam als inschrift, en hetzelfde adres, heeft links op een lint: „Deugd en Min: Geeft steeds Gewin.”, terwijl rechts bovenaan twee trekkebekkende duifjes zijn afgebeeld, deze diende blijkens het inschrift aan de keerzijde bij de zilveren bruilof van William Sterling en Anna Maria Rykevorsel in de „stadts doelen” (te Rotterdam?) gevierd 19 Augustus 1769.

3786. „*De Heer Hendrik Boekhout werd verzogt teegens Woensdag den 24 May 1786. S'middags ten Een Uuren ten huizen van A^e Segenbogen, Castelijn in Bramenburg op de overtoomsche weg, ter gelegenheid Van de 25 Jaarige Trouwdagh van UEdWDienaar & dienaresse*

Jan Willem Boekhout

&

Maria Wunsch.”

R: S: v: P. —

Inhoud eener invitatie geschreven in sierlijk geornamenteerd lijstwerk, gegraveerd op een kaart langw. in-12°, z. n. v. gr. Een tweede voor den heer „Barent Boekhout & Huijsvrouw” is er bijgevoegd.

3787. „*De ontdekte Schijndeugd.*”

Vier tafereelen uit het hollandsch tooneelspel *De schynheilge vrouw*, van Th. Asselijn.

Deze onbetaalbare voortbrengselen der teekenstift van Sara Troost, dochter van C. Troost, stellen het volgende voor:

I. Links de man, zich houdende alsof hij op reis gaat; hij groet met ernstig gelaat zijn vrouw, die, schijnbaar aangedaan, den zakdoek voor de oogen houdt en hem tot op de stoep der woning uitgeleide doet. Zijn knecht volgt hem met den veelkleurigen reiszak; de meid toont haar meesteres te kennen, daar zij twee vingers der rechterhand als horens boven haar hoofd uitsteekt, terwijl zij over de onderdeur leunend, het afscheid aanziet. De minnaar der ontrouwe vrouw staat links op den achtergrond achter een boom.

II. De meid zit in meer dan gezellig onderhoud met haar vrijer in 's meesters kamer en heeft ham en wijn voor hem ten beste. Zelf heeft zij een liedje in de linkerhand, terwijl het kaarslicht een aardig effect doet op het geheel.

III. In een nachthuis zitten links aan een tafel de vrouw, die ook hier den uiterlijken schijn van zedigheid nog niet verloren heeft, de haar uitverkorene. De waardin brengt haar een glas wijn, terwijl een man, vóór de tafel staande, een nieuwe flesch ontkurkt; bij dezen een laag dientafeltje. Op den achtergrond een zeer karakteristieke schouw; rechts daarvan een drietal muzikanten. Eén van dezen is de wettige man, die op deze wijze zijne vrouw bespiedt.

IV. Links de vrouw, te huis door haar echtgenoot overvallen; zij smeekt hem geknield om vergiffenis, terwijl hij, met gebalde vuisten en zeer verontwaardigd, rechts tegenover haar staat en de minnaar links op den achtergrond door een vriend van den huisheer in een groote waschmand ontdekt wordt. Deze vier waterverfteekeningen, groot in fol., even belangrijk om hare voorstelling als voor het kostuum, enz., maakten achtereenvolgens

deel uit van de kollektien Ploos van Amstel (echtgenoot van S. Troost), (Cat. No. 40 - 43), Jolles (Cat. No. 368—371) en Jacob de Vos.

3788. *De ontdekte schijndeugd. IV.*

Het vierde tafereel der voorgaande serie. gegraveerd en gedrukt in de manier van spijkerinkt-teekening. Gravure in 4°. naar C. Troost, door B. Martini.

3789. „Mijn zeer waarde Huisvrouw, door des Heeren Goedheid, en kragtige hulpe, dezen middag gelukkig verlost zijnde van een Welgeschape dochter,” enz.

Aanvangsregelen van de mededeeling eener geboorte, zooals die in de achttiende eeuw werden rondgezonden. Deze is gedateerd uit Utrecht 1778 en ondertekend door J. J. van Westrenen. 1 blad boekdruk in 4°.

3790. *De hollandsche kraamkamer.*

Teekening langw. in-fol. in O.-I. inkt. van C. Muys. naar C. Troost. waarvan de gravure bij Muller onder nummer 3985²⁴ vermeld is. Rechts zit de kraamvrouw, in bed. te eten. In 't midden der kamer. bij een beschilderd kamerschut. heeft een vrouw in noordhollandsche kleedij het kind op den schoot. Tusschen beide een wieg en een zusje? van het pasgeboren kind.

3791. „Kraamklopper te Haarlem in gebruik. Ornement de marteau de porte pour accouchement en usage à Harlem.”

Afbeelding van dit uit kant vervaardigd versiersel. dat aan de buiten-deur werd gehecht bij de geboorte van een kind en dat onderling voor een jongen en meisje nog verschilde. Photographie in-12°. In de hier afgebeelde staat geborduurd: „Welkom kleine”.

Hierbij een afdruk in zwart van de prent hier voren beschreven onder No. 8. Dl. III. Pl. VIII.

3792. *Huiselijk geluk.*

Op den voorgrond links de moeder bij een wieg. waarbij rechts de man of oudere broeder staat. met een kind op den arm. dat verlangend naar de moeder zich uitstrekt. geheel rechts een jongske. dat op een hond wil gaan zitten. die hem het aangezicht likt. Gravure in-fol. naar J. Buys, door D. Vrijdag 1788. Proefdruk vóór het mij onbekende onderschrift dezer plaat. doch blijkens de medaille in het midden onder de prent afgebeeld. opgedragen aan of uitgegeven op last van de „Soc: oecon: bat:” (den Oeconomischen tak).

3793. „Le lever hollandois.”

Hollandsche slaapkamer. waarin een dame uit den hoogen stand. en-négligé; achter haar het kamermeisje het bed toeliggende. Gravure

in-fol. naar F. van Mieris, door F. Basan, met bovenstaand onderschrift, een 4-regelig fransch versje, in twee rijen aan weer-zijden van het wapen van „le Comte de Brühl“; adres van P. Resler enz., alles ge-graveerd onder de plaat uit de *Dresdener Galerie*, rechts onderin ge-merkt „18.“.

3794. *Bijbellezen.*

In een der kamers van een kasteel zit de burchvrouw bij het haard-vuur, aan de andere zijde een jongere. Bij een kleine tafel, rechts op den voorgrond, een man, die voorleest uit den bijbel, tegenover hem, naast de burchvrouw, een oud man (de intendant) achter wien vier dienstbaren staan; allen dit voorlezen aanhoorende. Gravure langw. in-4°. naar Ch. Rochussen en behoorend in *De Kunstchronijk*, 10e jaar van de tweede serie. Zie: (D. Franken en F. D. O. Obreen), *L'oeuvre de Charles Rochussen*, No. 655.

3795. „*Hand- of Taafel-boekjen Voor mevrouwen, juffers en alle die geene, welke geneegen zyn tot Het Maaken van Oranje tabletten En Allerley zoo Nieuw als Bekend suiker-werk: Cumberlantjes, Wolfenbulteltjes, Carolientjes, Oranje Takjens, Prince en Bloemetjes Suiker en al wat verder door de konst Gemaakt werd. . . Gedrukt te Amsterdam: By de Erve de Weduwe Jacobus van Egmont.*”

Titel van een receptenboek, waarvan alie blaadjes slechts aan ééne zijde bedrukt zijn en dat hier in zijn geheel alleen opgenomen is omdat de met romein gezette woorden er een boekje van maken met een bepaalde strekking ter propageering van de Oranjepartij in den patriottentijd. Tegenover den titel staat een plaatje, waarop een vrouwenfiguur is af gebeeld, in zeer modieuse 17d-eeuwsche kleeding en met een vrouwelijk wapenschild vóór zich. Oude gravure in 8°. z. n. v. gr.

3796. „*Die Lui en Lekker is, moet zich op reis be-
(geeven,
Om in Lui-Lekker-Land als al de rest te leven.*”

No. 51 der volks- en kinderprenten van de Erve de Weduwe J. v. Egmont te Amsterdam.

Curieuse houtsnede langw. in-fol. z. n. v. gr. Vooraan een vijver, waarin de visschen gebraden zwemmen. In 't midden een vorstelijk ruiter, wiens paard dukten kakt, enz. Onder de prent een vers in 4 kolommen, elk van 25 regels.

3797. „*De Lente.*” - „*De Zomer.*” - „*De Herfst.*” - „*De Winter.*”

Kalligrafische zinneprenten op de vier jaargetijden.

Aan weerszijden boven in iedere prent twee medaillons met gezichten

van dorpen, buitenplaatsen, enz. Iedere plaat met verschillend georna-
menteerd lijstwerk omgeven. 4 gravures langw. in-fol. alle naar A. Doesjan
en met adres van C. Focking, de eerste drie door B. de Bakker, de
laatste door H. L. Meyling; „Lente” en „Winter” in „Proefdruk”.

3798. „*Het Aangename Zomer Buyten Leven.*”

Gegraveerd onderschrift onder de afbeelding van den weg bij Hoorn,
met voetgangers, ruiters, rijtuigen enz. gestoffeerd en voor het kostuum niet
onaardig. Boven de plaat staan vier dichtregels in twee rijen, evenals de
„Veld-zang.” door „A. v. B.”, in twee kolommen, onder de plaat, in boek-
druk. Gravure langw. in-4°. „C: Pronk del: ad viv:” Onder den tekst
het adres van H. de Wit te Amsterdam. Alles op één vel br. in-fol.

3799. *Le Parc.*

Gezicht in een park, waarin men verschillende groepen gasten ziet.
Phototypie? langw. in-4°. naar C. Rochussen, wiens monogram met het
jaarcijfer 59 in spiegelschrift staat in den linkerbenedenhoek. Kopie der
aquarelle beschreven onder No. 846 bij (D. Franken en Fr. D. O. Obreen).
L'œuvre de Charles Rochussen; ook gereproduceerd in houtgravure in
Eigen Haard 1880.

3800. *De Lustplaats Suijpestijn.*

In de vaart, vóór een buitenplaats, ligt een jacht. Een moor op den
vorsteeven blaast het signaal tot vertrek. In het gebeeldhouwd achter-
gedeelte zit een heer, zijn goudsche pijp aanstekende. De eigenaar van
het jacht? neemt aan wal, met een laatsten dronk, afscheid van den
bezitter der buitenplaats, achter wien een knecht met presenteerblad.
Links wordt door twee knechts een heer, die nóg meer beneveld is door
den wijn, dan al de anderen, naar het jacht gedragen. Voor een koepel,
aan welks raam twee dames gezeten zijn, staat een predikant een na-
tuurlijke behoefte te voldoen. Gekleurd ex. dezer gravure langw. in-fol.,
naar C. Troost door Pelletier. Onderschrift en namen ontbreken.

3801. „De NELRI van C. Troost, door T. C. Bruining, Lejden, 1850.”

Titel van een omslag in-plano, waarop het borstbeeld van C. Troost
mede voorkomt, en waarin vijf etsen naar de pastelteekeningen van Troost
liggen, die de verschillende fasen van een heereindiner uit het midden
der achttiende eeuw voorstellen. Naar de eerste letters der onderschriften
van iedere plaat is deze serie „Nelri” genoemd. Die onderschriften zijn:

„zemo loquebantur.”

„erat sermo inter fratres.”

„quebantur omnes.”

„umor erat in casa.”

„bant qui poterant qui non potuere cadebant.”

Op een blad druks in-plaau geeft J. Kneppelhout een „Toelichting der platen”. Daar A. Ver Huell ze in zijn werk over Troost uitvoerig beschreven heeft, verwijs ik voor nadere bijzonderheden daarheen. Zie ook C. Kramm i. v. Troost. (Muller No. 3986).

3802. „Het welsyn van desen huysen 17 55”.

Randschrift eener teekening voor een gegraveerd glas. Tusschen de beide helften van het jaartal is de voorgevel van het huis, welks welzijn gedronken worden moest, afgebeeld. Teekening in-8°, zonder naam.

3803. „Op het verjaren van mijn Eerwaarde Vader Pieter van Bortel Out zyn 54 laar den 17 Augustus 1716”.

Opschrift van een verjaardagswensch door Maria van Bortel geschreven in een sierlijk, gegraveerd, kalligrafisch randwerk waarin, bovenaan, het wapen van Rotterdam; links daarvan de woorden „La Renommée.”; rechts „De Faam.” Aan weerszijden allerlei gedierte, waaronder eenige met papier of prent in den bek Gravure in-plaau, midden bovenin: „Gesneden door I. Bureau, frans-school-Meester”, links onderaan: „Fait Par Jaques Bureau”, rechts in de prent een vogel, met een plaatje in den bek, waarop: „I. Bureau fecit 1708.”

3804. Verjaardagsbrief van Barnard Van Den Broeck Junior aan zijn vader, 23 Oktober 1762.

Randwerk in zoogenoemde pennekunst. In twee sierlijke krullen links en rechts van 't ovaal, waarin de verjaardagswensch geschreven is, leest men „Het Fluytje, na de Suaren” „Braaf Winnen en wel Sparen”; bovenaan de spreuk: „Kent u zelven.”; onderaan het generaliteitswapen met opschrift: „De goede Hermonij, Tot nog toe Vrij en Blij.” Gravure br. in-fol., z. n. v. gr.

3805. Verjaardagswensch van Margareta van den Broeck aan hare moeder 20 Augustus 1763.

Gegraveerd randwerk, onderin een dorpskermis voorstellende, links ziet men een dorpsherberg, enz., hooger, ter weerszijden kinderspelen, bovenaan enkel ornamentwerk. Gravure gr. in-fol., z. n. v. gr., midden onderaan gemerkt „14”.

Hierbij nog twee andere verjaardagsbrieven van Barnard en Maria van den Broeck, eveneens aan hun moeder, 1762—63. Het randwerk van de eerste vertoont de gelijkenis van den verloren zoon in acht tafereelen; het andere rechts de hemelvaart en het pinksterfeest; links Ruth, enz. Gravures gr. in fol., z. n. v. gr., de eerste, gekleurd, met het cijfer „31” onderin; de tweede met het cijfer „8” in 't midden onderaan. Van de eerste is hierbij een ongekleurd exemplaar gevoegd, waarin de tekst der gelijkenis gedeeltelijk is afgeschreven.

3806. „*Aanhoudende vriendeplicht aan den heere Abraham Bruinenburg. Guande uit het vermeinde moort of drie en zestigste Jaar zijnes Ouderdoms: den 21sten May 1739.*”

Opschrift boven een gedicht van twaalf 8-regelige koepletten, in twee kolommen, in boekdruk, door „Henr: Broeker.”, met de spreuk: „*Servir à Dieu ç'est regner.*” op 1 vel br. in-fol., met adres van A. van Wezel, te Deventer. Alleen omdat het een vers is op het 68e levensjaar, dat 't moordjaar genoemd wordt, heb ik dit gedicht hier opgenomen.

3807. „*Jozina Keuse Wed: van Jan Comes, Geboren te Haarlem, 28 Sept^b 1673, Leeft daar nog Welvarende*”

Afbeelding te halver lijve van deze honderdjarige, hier met de volgende hoogbejaarden om der curiositeits wille opgenomen. Gravure in-4°, onder het portret bovenstaand gegraveerd inschrift in drie regels, terwijl de laatste regel vermeldt dat zij: „door C. V. Noorde naar 't Leeven Getek: en in 't Koper gebragt” is. „1773 in October.” (Muller, *Portr.* No. 6431).

3808. „*Willem Opperdoes, geboren te Haarlem 26 Decembr 1674,*” enz.

Eerste regel van het onderschrift, onder het portret te halverlijve, naar rechts, met hoed op, van dezen persoon, omtrent wien dat onderschrift nog het volgende meldt: „Heeft 14 Jaar ter Zee gevaren. Is mede geweest by de vermaarde Overtogt van Prins Willem de 3de in 't Jaar 1688. Den 19: Mey 1704 voor Egmond op Zee in een Gevegt zynde tegen drie Franse Schepen, sprong 't Schip daar hy op was in de Lugt. van 't Jaar 1724 tot 1768 Waagmeester en Collecteur in de Waag geweest te Haarlem. en Leeft'er nog in Welstand.” „De waag te Haarlem” is in den rechterbovenhoek; het in de lucht springen van het genoemde schip links bovenin afgebeeld. Onder de laatste voorstelling is alleen het woord „Gevegt” en het jaartal „1704” zichtbaar. Gravure gr. in-4°, „Naar 't Leeven getek: en in 't koper gebragt door C. V. Noorde. 1774.” De man was toen dus een honderdjarige. (Muller, *Portr.* No. 4017).

Hierbij een courantenbericht van zijn dood in 1775.

3809. „*Gedenkpenning, Ter Gedachtenisse van den Hondertsten Verjaardag van Mejuffrouw Pieterjtje Breedveld, Weduwe Jan Puts, Gebooren op den 25sten der Slachmaand des Jaars 1678.*”

Opschrift boven de afbeelding der gedenkpenning. Daaronder en aan de keerzijde een verklarend vers van Pieter van Braam en een geslachtslijst van twee bladzijden. Gravure langw. in-12°, door Th. Koning.

3810. *Johannes Cornelis Ludeman in zijn studeerkamer.*

Deze astrologist en kwakzalver-dokter oefende in Amsterdam de geneeskundige praktijk uit, die jaren lang zeer druk was, doch niet zonder grooten tegenstand bleef van de zijde der doktoren. Gravure in-4°, „Fritsch Sculp.:" waarop de man is afgebeeld met de traditioneele slaapmuts, terwijl mannen en vrouwen met urine-glazen bij hem komen. Hierbij:

1°. Een eigenhandige z. g. horoskoop, voor een zekeren Jan, op den 28 September 1739 geboren, wiens karakter hij in zeer kabalistische termen beschrijft, in vier bladzijden in-4°, gedateerd 23 Augustus 1754.

2°. Een latijnsche rekening voor de Regenten van het (doopsgezinde) weeshuis de „Oranjenappell" voor de verpleegden Johannes Gerrits, Theodorus Gerrits en Petrus Eyslamm, voldaan den 7^{en} Februari 1724, en

3°. Een leefregel voor een onbekenden kranke van 1749, in fac-simile uit de kollektie Beeldsnijder.

3811. „*Sterf bedde Van Anna Detert, huis vrouw van Wijlen Hendrik Kobell Zee en Scheepschijder door hem Zelfs afgeschets, in haar Zieltogend Uur Op den 14 November 1778 oud omtrent 26 jaren.*”

Opschrift gegraveerd boven de beeltenis dezer vrouw die met gevouwen handen te bed ligt en opziet naar een Christusbeeld, op den achtergrond het bed staat. Rechts een gordijn. Onder dit portret, vooral merkwaardig, om de omstandigheden waaronder en den persoon, door wien het gemaakt werd is een bekkeneel met doodsbeenderen afgebeeld waarb ijdit versje:

„Een iver voor de kunst niet vat=baar voor de rouw
Beeld hier na 't leven af de stervende vrouw,
Van Kobell, Wien het lust haar doodsangst aftemal. (sic)
Terwijl zij vurig Smeek bij God te Zegepralen.”

Zeldzame zwartekunstprent in-fol., zonder naam of adres.

3812. „*Beeter is den Dag des Doods, Dan den Dag dat Imand Gebooren word. Pred. 7. 1.*”

Omschrift eener voorstelling van een sterfkamer. In 't midden staat de lijk-kist, met een kleed overdekt, daar achter een predikant uit den Bijbel voorlezende, terwijl de familie in het rond om het lijk zit. Links komt de doodgraver binnen. Gravure in ovaal, langw. in-12°, naar en door J. C. Philips. Titelvignet van: *Redenvoering Geschiedt om in een sterfhuys, Op den dag der Begraavinge, den Begeleyders van het Lyk, ... voorgedraayen te worden; opgesteld door Jan Willemsz. Ris, ... Na Zyn Overlyden uitgegeeven, door Aje Wynalda, enz. Haarlem. z. j. (1744). in-4°.*

3813. „*Ter gedachtenisse van de stichtinge der vry-willige maatschappij: Gefondeert met Approbatie der Ed.*

Gr. Achtb. Heeren Burgermeesteren en Regeerders der Stad Haarlem, van dato den 25 April 1749."

Opschrift boven een gedicht van 20 regels in twee kolommen: „Voor-Zang; verbeeldende een t'zaamspraak, op den Régel, Gedenkt te Sterven." en een tweede gedicht, getiteld „De Maatschappij Spreekt.", waarin in vierenzestig regels de voordeelen dezer Begrafeuis-maatschappij, (zeker één der eersten in Nederland) zijn uitééugezet. Beide verzen zijn van „Abr: van Beaumont." Tusschen opschrift en verzen de namen der eerste bestuurders. 1 blad in boekdruk, in-plano, met adres van J. Huytink te Haarlem, 1758.

3814. „*Lykreden By Geleyentheid van den val der societeiten, In Zeeland opentlyk uitgesproken in het hofje Onrust binnen Middelburg. door Alxander Inventus, Eerste Directeur van diversche Societeiten &c. &c. Ten aanhooren van een Menigte Leden; zo Jonggeboorne; als zieken; Nieuwgetroude en Stockoude Lieden Waar agter eene fraaye verzameling van boeken, Welke Verkogt zullen worden op de groote zaal der woelgeesten, Den 31 January 1777. 's avonds kwart voor 12 uren.*"

Satire op de misbruiken in de begrafenisvereeningen te Middelburg, wier bestuurders bij voorkeur de menschen opzochten, wanneer ze ziek waren, omdat ze dan 't spoedigst over te halen waren; natuurlijk met 't plan om kwamen ze spoedig te sterven, niet of weinig uit te keeren en zelf van het geld goeden sier te maken. 't Boekje dat 16 blz. in-4°. groot is, was te bekomen te 's Hage bij van Drecht." enz.

Muller vermeldt geen enkele plaat op deze voorvallen. In een veiling-katalogus der firma A. Eeltjes (C. v. Ommeren) van 1889 komt een teekening voor. waarvan ik de fransche beschrijving hier vertaald overneem om ze voor vergetelheid te bewaren. „In 't midden der voorstelling is, in een medaillon, een aantal commissarissen en agenten van zulk een vereeniging afgebeeld met het onderschrift: „Geld Ophaalders puik van goed"; boven het medaillon een man in een mand, die een punchkom vasthoudt, met het bijschrift: „Hier is de Bol Pons". Aan weerszijden zijn de acht kwartieren van dit komplot afgebeeld, voorgesteld door zestien wapens met zinnebeeldige satirieke wapenfiguren, artistiek van uitvoering.

In een vroeger nommer worden daar ook nog enkele gedrukte stukken en een H. S. vermeld.

3815. „*Nademaal het God Alnagtig, volgens zyn Onveranderlyk Raadsbesluit, behaagt heeft, myn zeer waarde en van herten zeer beminde Egtgenoot Gerbrecht Reytsma, na een Siekte van 4. Dagen en daar op gevolgte Kinder*

Pokjes, in den Ouderdom van 25. Jaren, 3. Maanden en 13. Dagen, op gisteren Morgen, zynde geweest Maandag den 24. July 1730. tussen 5. en 6. wiren, uit dit Aardze Tranendal in zyn Eeuwige Heerlykheid over te nemen; my bedroefde nalatende met een Dogtertje Old 6. Maanden en 3. Dagen.

Zo heb ik het van myn pligt geëgt UWEd van dit myn zo zwaar drukkende, en smertelyk verlies by dezen kennisse te geven,

*Waar mede verblyve,
Wel Edele Heer*

*UWEd. Ootmoedige en Zeer Bedroefde Dienaar,
Leeuwarden den 25. July 1730. . . Bourboom".*

Vorm van een brief van overlijden zooals ze lang na bovengenoemden datum nog werden verzonden. Hier bijna in zijn geheel opgenomen om de minutieuse wijze, waarop men in dien tijd mededeeling van overlijden deed. 2 blz. in-fol.

3816. *„Het heeft den alleen alles bestierende God, na zijn onberispelyke vryheid behaagt, my mijne Dierbare, Waarde, en zeer Lieve Egtgenoot, . . . door eene voor my en myne Kinderen zeer droevige Dood, na eene zware Cotyk-ziekte van drie dagen, en daar op gevolgte flauwten, . . . tot zig te nemen." enz.*

Begin van een rouwbrief zooals die in 1736 uit Groningen werd afgezonden door J. Berghuis.

Hierbij nog vijf andere, uit de jaren 1729, 1754, 1757, 1762 en 1769. Op één na (die van 1739) die geschreven is, zijn alle in boekdruk, met een rouwrand omgeven en vier bladzijden in-fol. groot.

3817. *Begrafenisbriefjes.*

Daar ook deze, hoewel zonder gravure en geheel in boekdruk, tot de kennis der zeden en gewoonten dienstig zijn, is hier een drietal van deze uitnodigingen ter begrafenis, gaande over de jaren 1763 tot 1766, opgenomen. Men zie voor den vorm No. 2649 hier voren. Alle zijn langw. in-fol.

3818. *„Ter Gedachtenisse Van het afsterven van den Eerwaarden en Godzaaligen Heere, den Heere Cornelius de Bruyn, Getrouw bedienaar des Goddelyken Woords, in de gereformeerde gemeente te Haerlem. Overleeden den 19 November A^o. 1740."*

Opschrift boven een vers van J. Olthoff, in twee kolommen, in boekdruk,

op een vel br. in-fol. en met adres van J. van Lee te Haarlem „op de Markt, over de Vleeshal." Hier opgenomen als specimen van een rouwdicht uit de 18^e eeuw.

3819. „De byzonderste nationaale lykstatien der Hollanderen.”

Opschrift boven de afbeelding van vijf verschillende manieren van begraven, in vier rijen boven elkander afgebeeld, n.l. A een adellijke begrafenis met koetsen; B een deftige burger-begrafenis te voet; C. de begrafenis van een jong kind, te voet; D amsterdamsche lykstatie van een kind, met een slede; E boerenbegrafenis, met wagens; F gewone boerenbegrafenis eener kraamvrouw, te voet. Gekleurd exemplaar dezer gravure langw. in-fol., naar J. Le Francq van Berkhey, door S. Fokke 1776. Muller vermeldt dezen staat met het opschrift, en de verklaring der letters A--F onder de plaat niet. Bovenaan rechts gemerkt: „Pl. XI". Uit: Le Francq van Berkhey. *Natuurlyke historie van Holland*.

Hierbij dezelfde plaat. Zonder op- of onderschrift. De namen van ontwerper en graveur op geheel andere wijze onder de plaat gegraveerd. Proefdruk der beschrevene. (Muller No. 3995a).

3820. „*Ceremonies funébres comme on les fait a Amsterdam & en plusieurs (sic) villes de la Hollande.*”

„*Ceremonies funébres comme on les fait à la Haye, et en quelques autres villes de la Hollande.*”

Underschriften onder twee boven elkaar geplaatste afbeeldingen van begrafenis; de eerste met de schouderbaar, de laatste met de lijkkoefts.

Gravure br. in-fol., naar B. Picart. Uit: Moubach, *Godsdienstpligten*.

3821. „*Kunstplaatén, . . . dienende tot de geschiedenis van alle godsdiensten, door William Hurd, D. D.*”

In vijf afleveringen verschenen vijftig platen ter illustratie van het werk van Hurd. De volgende twaalf staan met ons land in meer of minder nauw verband:

- Afl. II. Plaat 1. „Zinnebeeldige tytel plaat." Gravure in-8°, met 4-regelig vers van G. B.(render) a. B.(randis).
- „ I. „ 1. „Vertooning van de wet van Moses aan het volk”
 „ 2. „Gemaskerd bal, by gelegenheid van het joodsche Purim-feest.”
 „ 3. „Huwelyks-plegtigheid van de portugeesche jooden.”
 „ 4. „Afbeelding van de vergaderinge der kwakers, te Amsterdam.”
- „ III. „ 1. „Doopplegtigheid by de doopsgezinden te Amsterdam, in de kerk by 't Lam.”
 „ 2. „Gezicht der portugeesche en hoogduitsche jooden

-synagogen, nevens het feest der loofhutten, te Amsterdam."

Deze prent is vooral belangrijk omdat ze doet zien hoe de loofhutten, zoowel aan den weg als daar boven, te dier tijd in het jodenkwartier werden opgesteld.

Plaat 3. „Afbeelding der predikinge by de broeder-gemeente te Seist."

- „ 4. „Doop-plegtigheden der Russen van de grieksche kerk.”
- Afl. IV. „ 1. „Vertooning der boeken van Mozes, op den Verzoendag, in de portugeesche joodsche kerk, te Amsterdam.”
- „ 2. „Afbeelding van den dompeldoop te Rhynsburg.”
(Deze prent is afzonderlijk reeds vermeld onder No. 2997 hier voren).
- „ 3. „Verscheiden wijzen van pijniginge, bij de inquisitie gebruikelijk.”
- „ V. „ 1. „De armenische kerk, te Amsterdam.”
- „ 2. „Het bad der hoogduitsche jooden, te Amsterdam.”

De gravures zijn alle langw. in-4°. en of naar P. Wagenaar of J. Buis, door C. Philips Jacobsz, of naar A. Hulk Pietersz. door A. Hulk Jacobsz. De origineele omslagen der vijf afleveringen (naar ik meen nog door meerdere gevolgd) zijn hierbij.

Van Afl. I. Plaat 2, het gemaskerd bal met Purim en van plaat 3 uit de derde aflevering, de prediking bij de Heruhutters, zijn hier proef-drukken bijgevoegd, vóór het onderschrift en op groot papier.

3822. „*Synagogue des Juifs Portugais à la Haye.*”

Inscript in den bovensten plantrand gegraveerd van de afbeelding der genoemde synagoge op het oogenblik, dat de priesters, nakomelingen van Aäron, den zegen over het volk uitspreken, zooals er in één-regelig fransch onderschrift gegraveerd is onder deze prent, de bovenste helft eener gravure in-fol., naar en door B. Picart 1725. Uit: Moubach, *Cérémonies*.

Op het onderste gedeelte dezer plaat is afgebeeld de wijze waarop de wet aan het volk vertoond wordt, vóór men deze voorleest, zooals ook hier in een één-regelig, gegraveerd fransch onderschrift onder de voorstelling is vermeld.

3823. „*Le son du cor au premier jour de l'an. — Le chipur, ou le jour du pardon tel qu'il se célèbre chez les juifs allemands.*”

Twee afbeeldingen van joodsche godsdienstplechtigheden op één plaat boven elkaar gegraveerd. Gravure in-fol., naar en door B. Picart. Uit: Moubach, *Cérémonies*.

3824. „*Anno 1784. diensten der roomsch catholyke kerken binnen Amsteldam. Op Zondag den 20. Juny.*”

Onderaan dit predikbeurtenbriefje, in boekdruk, op een strook zeer groot smal in-fol. staat in handschrift: „N B dit is het Eerste Briefje het welk oijt in de Nederlanden voor Roomsgezinden is Gedrukt”. Het was te bekomen „Te Amsteldam, By Johan Christoph de Roeder, Boekverkooper in de Heerestraat, het tweede huis van de Keizersgragt, Zuidzyde.

3825. „*Gelykheid. vryheid. broederschap. 1797. predikorders binnen de Stad Gouda.*”

Predikbeurtenbriefje, waarop alle christelijke gezindten tezamen vermeld zijn, n.l. R. K., Gereformeerde groote en kleine kerk, Fransche, Luthersche en Remonstrantsche. 1 vel smal in-fol., in boekdruk, met adres van Arie van der Ven, te Gouda.

3826. „*L'imposition des mains faite à un proposant reçu ministre dans une eglise wallone (sic) et françoise de Hollande.*”

Onderschrift gegraveerd onder de voorstelling van de handoplegging bij 't bevestigen van een proponent tot predikant beroepen; een ceremonie in dezen tijd bijna geheel in vergetelheid. De prent is de onderste helft der gravure in-fol., van B. Picart, waarvan de bovenste helft beschreven is onder No. 3556 hier voren (Synode 1730). Uit: Moubach, *Cérémonies*, enz.

3827. „*Le baptême des réformés.*”

Afbeelding der doopsbediening. Bovenste gedeelte eener gravure in-fol., naar en door B. Picart 1732, behoorende in Moubach, *Cérémonies*, enz.

3828. „*La communion des réformés.*”

Afbeelding van 't nachtmal in de Hervormde kerk. Onderste gedeelte eener gravure in-fol., naar en door B. Picart. Zie voor de bovenste helft het vorig nummer. Zeer interessant voor de kleedij.

3829. „*Bediening van het H. avondmaal by de hervormden, in de Oude kerk, te Amsterdam.*”

Goede voorstelling van een gedeelte der kerk met de avondmaalstafel. De ontzettende omvang der rokken komt hier zeer uit, daar er op elke bank slechts drie vrouwen zitten. Deze gravure langw. in-4°, naar P. Wagenaar, door C. Philips Jac z. gegraveerd in 1784, is voor kapsel en kleedij zeer merkwaardig.

3830. „*De Staaten van Holland en Westvriesland.*”

Aanschrijving van bovengenoemde Staten om te bidden voor den voortgang der zwangerschap van de prinses van Oranje, gegeven in den Haag 29 September 1773. 1 bl. in-fol. in boekdruk.

3831. „*Eerzame, Godvruchtige!*”

Twee exemplaren der vroeger veelvuldig en in verschillenden vorm door de regeering rondgezonden bededagsbrieven, van 27 Januari 1781. (2 blz. in-fol.) en van 21 Februari 1792. (1 blz. gr. in-fol.), beide in boekdruk.

3832. „*Memorie, Wegens een Doode Canonice Prebende, in 't Capittel van St. Pieter.*”

Ofschoon geen historieprent is deze memorie van drie bladzijden in-folio, in boekdruk, om haren inhoud wel waard in deze rubriek te worden vermeld tot kennis van de zeden en gewoonten op dit gebied.

3833. „*Plan van Zeist.*”

De Hernhuttergemeente is als 't ware een maatschappij op zich zelve; wat hier „Plan van Zeist.” genoemd wordt is eigenlijk een gezicht in vogelvlucht van de gebouwen dier gemeente, zooals ze met het Slot „(A)” op den achtergrond een symmetrisch geheel vormen. Daar de arbeid dezer gezindheid, zoowel op maatschappelijk als op geestelijk gebied, een zeer eigenaardige plaats inneemt, is de voorstelling van deze kolonie, zooals men met eenig recht deze huizenreeks noemen mag, hier niet misplaatst. Lithografie langw. in-fol. z. n. v. gr., met bovenstaand onderschrift en de verklaring der letters „A—H” in de plaat. Uit de inrichting van Houtman te Utrecht.

3834. „*Liederen der orde van St. Peter.*”

Inscriptie eener titelprent van een bundeltje gedichten met den voorschanschen titel: „Liederen der orde van St. Peter, voor de Loge de Zon.” Deze loge was blijkens één der verzen te Amsterdam gevestigd en in veel opzichten gelijkende op de Vrijmetselaars-orde. De titelprent vertoont een pyramidale zuil om welker afgeknotten top een lint is geslingerd, waarop „Per ard ua ad astra”; waar boven een lauwerkrans en een paar gekruiste zwaarden; bovenstaande titel er onder en nog lager, in een lauwerkrans, twee sleutels, met een driehoek er boven. Voor de zuil staat rechts Minerva, die den mond van een knielende aanraakt, zinnebeeldig voorstellende hoe in deze orde stilzwijgendheid als een der eerste deugden betracht werd; achter de pilaar zonnestralen. Gravure in-8°, naar J. G. Waldorp, „Iz: de Wit, Iansz. sculp. 1781.”

3835. „*Le Maître d'Ecole Severe.*”

Rechts, bij een hoogvenster, zit de meester, met de plak in de hand en een pelsmuts op, in een hoogerugden leunstoel, achter een lessenaar, waarop een zandlooper. Tegen den lessenaar staat een trapje van vier treden, op de bovenste trede een huilend knaapje. Op den achtergrond links een tafel, waarbij kinderen in allerlei houding. Gravure in-4°, met bovenstaand onderschrift aan weerszijden van verschillende schoolattributen, „de Sallie th sculp: 1781”.

3836. „*La Matresse d'Ecole indulgente.*”

Afbeelding van een kleinkinderschool, tevens huishoudkamer der matres, die links op een twee treden hoog plankier zit te naaien, met den kinderstoel naast zich, de voeten op een stoof met test en de wieg een weinig van haar af, terwijl er een kind aan haar knie staat te lezen; verder liggen of zitten alle kinderen zooals hun zelf't best dunkt. Gravure in-4°. pendant der vorige, „de Sallieith sculp: 1781”.

3837. „*Groot A/ B/ C/ Boek, Zeer bekwaam voor de Jonge Kinderen te Leeren . . . Te Amsterdam, By J. Bouwer, en de Wed. J. Ratelband, . . . 1796.*”

Titel van een AB- of Haneboek, zooals het om den aan de keerzijde van den titel afgebeelden haan, meestal genoemd werd. Tusschen den titel en het adres een kleine houtsuede, een school voorstellende. Na het „materie of speldeboekje”, was het Haneboek jarenlang het eerste schoolboek.

3838. „*Een Nieuwlijks Uitgevonden A. B. C. boek . . . Benevens eenige Afbeeldingen van Kopere, Zilveren en Goude Geld-munten, in deze Provintien gangbaar . . . Uitgegeven door K. D.(e) W(it).*”

Gegraveerde titel van een AB-boekje uit het laatst der 18e eeuw, versierd met een achttal plaatjes van welke de eerste vier elk vijf-en-twintig verschillende figuren vertoonen in verband met de letters van het alfabet. Op het vijfde zijn de cijfers 1—12 aanschouwelijk voorgesteld rondom de afbeelding van een staande uurwerk. terwijl op de laatste drie de voor- en keerzijde van verschillende munten te zien zijn. De gravures zijn kl. in-8°, z. n. v. gr.

3839. „*Catholyck † A/ B/ C/ boek, Voor de Jonge Jeugd. I Petri 2 : 2 . . . te Amsterdam, Gedrukt, by de Erve de Weduwe Jacobus van Egmont : op de Reguliers Breëstraat.*” z. j.

Roomsche Katholieke ABboek, in-8°. op zeer grof en grijs papier gedrukt. hier als tegenhanger der beide vorige vermeld.

3840. „*Natus est vobis hodie salvator. Luc. 11.*”

Onderschrift gegraveerd onder de afbeelding der verschijning van den engel aan de herders in Bethlehems velden Oude gravure in-fol. door C. Galle, hier opgenomen om het eigenaardig bovenschrift: „A la plus grande gloire & honneur de Dieu. Distribution faite en 1774. pour l'émulation de la Jeunesse, par la Liberalité De Mr. Grimonster, Ecolâtre Royal de la Cathédrale de Namur.”, waaruit blijkt dat de prent ter aanmoediging aan de schoolgaande jeugd uitgedeeld is.

3841. „*De opvoedinge der meisjes.*”

Inscript in een draperie boven in een plaatje, waarop een huiskamer is afgebeeld. Links op den voorgrond een tafel, waarover een jong meisje gereed is een tafellaken te leggen; achter de tafel staat de vrouw des huizes bij een geopende linnenkast, op welker inhoud zij wijst. Tusschen allerhande speelgoed en prenten zit rechts op den voorgrond een kind met een pop te spelen. Op den achtergrond zit een jonge dame te borduren, bij een tafel aan het venster, een jongman staat achter haar stoel als haar galant. Rechts ziet men door een openstaande deur in de keuken. Gravure in-8°, naar en door S. Fokke 1770, met adres van J. Wessing Wz. te Amsterdam.

3842. . . . „*Testimonium Morum,*” enz.

Formulier in boekdruk, langw. kl. in-8°, van dit testimonium zooals het aan 's Lands Universiteit te Franeker door den „Senatus judicialis” werd afgegeven.

3843. „*Promotie met de kap*”

Afbeelding der plechtigheid bij het bevorderen van een Doctor honoris causa, in den Dom te Utrecht, ter gelegenheid van het eeuwfeest der hoogeschool.

Origineele teekening in-8°, in O.-I. inkt, door J. Buys, voor de gravure van R. Vinkeles, met bovenstaand onderschrift, hier voren reeds vermeld onder No. 11. Deel I. Plaat III. Een proefdruk vóór alle letter en een letterdruk van de prent zijn hier bijgevoegd.

3844. „*Wil. Fr. Schratenbach a Burmania Tractatus juris publici federati belgii de jure comitiorum frisicorum.*”

Gegraveerde titel van bovengenoemd werk, met adres in boekdruk: „Franequerae, apud J. Brouwer, Typ. & Bibl. 1751.”; onderaan een afbeelding van de vergadering der friesche staten, waarboven een lint met inschrift: „Ille Condēt Aurea Secula”. Titel en voorstelling zijn elk afzonderlijk omgeven met een randwerk Louis-quinze. In den rechterbovenhoek der laatste is de „opstalboom” afgebeeld. Gravure in-8°, naar R. Keijert, door I. Folkema.

3845. „*De raadkamer op het stadhuis te Amsteldam, zo als de Vroedschap aldaar 's Jaarlyks op den 28ste January vergaderd is.*” — „*la chambre de conseil à l'hotel de ville d' Amsteldam,*” enz.

Gegraveerd inschrift aan weerszijden van het met zonnestrallen omgeven wapen der stad, in den onderste plaatrand dezer afbeelding van de raadzaal te Amsterdam. Gravure in-plano, naar W. Kok, door N. van der Meer Jr 1790, met adres van I. de Jongh te Amsterdam. Proefdruk.

3846. *Bedelaars en gebrekkigen in Nederland. (Amsterdam?)*

Afbeelding van twaalf toen bekende? bedelaars. Gravures in-12°, naar P. Barbiers door P. Langendijk. Immerzeel noemt P. Langendijk als graveur in 't geheel niet; Kramm vermeldt slechts een zestal prentjes, terwijl hij veronderstelt dat de zes door Smit gegraveerd (zie volgend nummer), behooren tot een stel van 12 plaatjes, dat hij bij anderen genoemd vond; ik schrijf daarom ter onderscheiding hier de eerste regels af van de 4-regelige versjes, onder ieder der hier aanwezige prentjes afgedrukt: „Het Beste beentje moet voor uijt.”; „Veel menschen Rijden tot vermaak.”; „Wegh, wegh, Apol, met Harp en Lier.”; „Nog Pegasus, nog Mensch-en-paard.”; „Men brengt mij niets, dies ben ik Flip.”; „Steets Avond voor het log Verstand.”; „Het Porren schynt myn werk te blyven.”; „Dus Swarte Klaas zijn pijpje Rookt.”; „Twee Krukken met een Stelt zyn goed.”; „'k Maak Schoenen schoon, of vraag om poen.”; „Ik zit, och arm voor Weer en Wind.”; „De Honde-Mepper, suf van Geest.”.

3847. *Straatfiguren uit Nederland (Amsterdam?)*

Serie van zes etsen, iets smaller en hooger in-12°, dan de vorige, naar P. Barbiers door A. Smit. Om de, in het voorgaand nummer vermelde reden, geef ik ook hier de eerste regels aan der versjes onder ieder plaatje: „Myn gryze langoor torst en draaft.”; „muzyk en dans met eed'len Zwier.”; „Geen Haas of Hind behaald den Prys.”; „Jk Speel met Een hand op de Fluyt.”; „Jk Streed wel eer voor Land en Staat.”; „Myn opgekrompe en styve leên.”. Deze prentjes zijn rechts bovenaan gemerkt „1” — „6.” Van het eerste plaatje is hier ook een afdruk in rood aanwezig.

**3848. „'k Ben mank in Kunst, en op myn beenen,
Y wilt U milde hand, mij leenen.”**

Tweeregelig onderschrift onder de eerste van een twaalfstal voorstellingen eener kinderprent, getrouwe kopiën van eenige der afbeeldingen in de beide voorgaande nummers. Die, waarvan hier boven 't versje is weergegeven is dezelfde als plaat 4 van No. 3847.

Ik laat hier verder de eerste regel van ieder tweelingrijm volgen, met verwijzing naar de plaat, waarvan deze een kopie is.

II.	„De honde Mepper, gaat op Rollen.” enz.	Plaat 12 No.	3846.
III.	„Ziet Kees loopt dol, en Uytgelaaten,” enz.	„ 4 „	3846.
IV.	„Myn styve Leên, ter Zee gekreegen,” enz.	„ 6 „	3847.
V.	„Ziet Prulla doet ook vreemde dingen,” enz.	„ 3 „	3846.
VI.	„In weer en wind, zit ik dus Blinden,” enz.	„ 11 „	3846.
VII.	„In 't Oorlogs Vuur, ben ik verschenen,” enz.	„ 5 „	3847.
VIII.	„Ziet zwarte klaas, Zyn pypje Rookten,” enz.	„ 8 „	3846.

- IX. „Met dans en spel. leer ik myn Honden,” enz. „ 2 „ 3847.
 X. „Zo ik niet Liep op vyf paar Voeten,” enz. „ 1 „ 3846.
 XI. „Ziet Ary snel, en Zonder lingen,” enz. „ 3 „ 3847.
 XII. „Myn gryse Ezel moet myn dragen,” enz. „ 1 „ 3847.

Gekleurde houtgravures in-12°. door H. Numan, wiens naam op de tweede en achtste voorstelling te vinden is.

3849. „*Gezicht van het mannen-tucht of rasp-huys, op de Binnen-plaats te zien, te Amsterdam.*” — „*Vue interieure de la maison de correction, pour les hommes, à Amsterdam.*”

Onderschriften in twee rijen naast elkaar, onder de afbeelding van de binnenplaats in het Rasphuis te Amsterdam, waar een menigte personeu de geeseling aanzien van een aan den bekenden geeselpaal gebonden man. Aan weerszijden en op den achtergrond liggen groote stapels hout; rechts op den achtergrond een schouw. Gravure br. in-fol., „H. Schoute del ad viv.”, terwijl links onderaan het hollandsche, rechts het fransche adres staat van P. Fouquet jr. in wiens bekenden atlas deze plaat behoort.

Nog drie afbeeldingen zijn hier bijgevoegd n.l. 1°. een oudere derzelfde binnenplaats van een andere zijde gezien en in de afzonderlijke deelen zeer verschillend van de hierboven vermelde, met een lint boven de afbeelding, waarin „Rasp ofte tucht-huys.” gegraveerd is. Gravure kl. langw. in-4°, z. n. v. gr.

2°. een gedeelte der binnenplaats, waarop links een paar gevangenen aan 't raspen ziju, terwijl er op den achtergrond een derde een kastijding ontvangt. Onder in de plaat: „la Maison a Rasper”, in den muur op den achtergrond: „t'Rasphuys”, en 't cijfer „34” in den rechterbovenhoek. Aan de keerzijde een hollandsche en fransche tekst in twee kolommen.

Op de derde ziet men twee mannen, bijna geheel ontkleed en met ketens aan de voeten, bezig in een vertrek hout te raspen. Gravure kl. in-4°, z. n. v. gr. No. 1 en 3 behooren in: J. Commelyu, *Beschrijving van Amsterdam.*

3850. *Gezicht op de binnenplaats van het Rasphuis te Amsterdam.*

In 't midden der plaats wordt hout gewogen, dat rechts door twee man wordt opgestapeld. Achter deze beide laatste een schouw in de open lucht, waaronder een vuur brandt; daar naast de geeselpaal met het beeld der Gerechtigheid er op. Links op den voorgrond twee mannen van welken er een de plaats veegt, de ander ketels schoonmaakt. Teekening in kleuren. br. in fol., zonder naam.

3851. „*Molen tuchthuis anno 1767*”.

Omschrift. rondom de drie kruizen van 't amsterdamsche wapen, afge-

beeld in den gevelsteen van een pakhuis, waarachter de bovengenoemde molen verrijst, die buiten Amsterdam, dicht bij de Hooge sluis, aan den Amstel stond. Boven de deuren, links van dit gebouw, staat „d' eendragt". Teekening in kleuren, in-plano. zonder naam.

3852. „t' Spin-huis , *La Maison des Feullantines*".

Gezicht in de zaal van 't spinhuis, met bovenstaand inschrift in een afhangende draperie Gravure kl. in-4°, z. n. v. gr., rechts bovenin gemerkt „37". Uit?

3853. „*Het vrouwen tuchthuys of spinhuys van Binne, tot Amsterdam.*" — „*L'interieur de la maison de corection (sic) pour les femmes, à Amsterdam.*"

Gezicht in dezelfde zaal, die op het vorig nummer is afgebeeld. Nu zijn de spinnewielen echter geheel verdwenen en alle vrouwen bezig met naaien. Gravure langw. in-fol., naar H. Schoute, met bovenstaande onderschriften in twee regels (het hollandsche links en het fransche rechts), in den ondersten plaatrand en het adres van P. Fouquet junior te Amsterdam.

Hierbij de afbeelding van hetzelfde gebouw van buiten, die evenals de bovenstaande, behoort in den Atlas van Fouquet, en twee andere. één uit J. Commelin. *Beschrijving van Amsterdam*, de andere uit de serie van P. Schenk.

3854. 1. „Pooker van de garde". — 2. „Ruiter. v. d. garde. t. paert." — 3. „Tamboer. v. d. dragon t paert." — 7. „Tamboer en fluit. v. d. gar"(de). — 8. „Garde suisse." — 10. „Cent suisse." — 11. „Hydock."

Militaire kostumes met bovenstaande onderschriften. De nummers staan rechts in- of boven deze houtsneden in-12°. z. n. v. gr. Muller vermeldt nog eenige andere van deze serie almanaksprentjes. (Muller S. No 3996).

3855. „*Op Deezen Zwarthen Huzaar of Doodskop, Met eenige Vyandylyke Hoofden, aan zynen Gordel wederkerende*".

Onderschrift met 8-regelig vers, in twee kolommen, gegraveerd onder een zoogenaamden Doodskophuzaar, een regiment door Frederik den Grooten opgericht. Gravure gr. in-4°, z. n. v. gr.

3856. „*De Roodde Huzaar, in 't Slaan der Franssen by Creveldt Spreekt.*"

Onderschrift met 4-regelig versje, in twee rijen gegraveerd onder de afbeelding van genoemden huzaar. Op den achtergrond de stad Crefelt en 't vluchtend leger. Gravure gr. in-4°, z. n. v. gr.

3857. *Gevecht bij een hoeve, tusschen voetvolk en ruitery.*

Een der vele teekeningen van D. Langendijk, welke zonder uitzondering

bijna, beschouwd worden als episodes uit den engelsch-russischen inval in Noordholland in 1799. Het jaartal (1784) dat hier met den naam des teekenaars links onderin de voorstelling staat, bewijst echter dat deze teekening in O.I. inkt en sepia, langw. gr. in-fol., daartoe zeker niet behoort.

3858. *Gevecht tusschen militairen.*

Teekening in O.I. inkt, zeer groot in-plano, één der vele gevechten afbeeldende, die de inventieve geest van Dirk Langendijk ontwierp en die jarenlang alle zonder onderscheid thuisgebracht zijn ouder den engelsch-russischen inval in Noordholland, om 't even of er een veel vroeger datum in de teekening te vinden was, of niet. Hier heeft een verwoed gevecht plaats rondom een fourgon met gras geladen, waarvan de paarden gevallen zijn. Rechts, op een hooger gelegen terrein, naderende troepen.

3859. *Een fransch militair bij het lijk van zijn krijgs-makker.*

Aquarel in-4°. door D. Langendijk.

3860. „*Jeu de la guerre.*” enz.

Titel van een boekje, uitgekomen bij P. Mortier te Amsterdam en behorende bij een gelijknamig kaartspel, dat hier niet aanwezig is. In dit boekje in-32° zijn al de figuren van dit spel verklaard. Op den omslag is aan de voorzijde een exercitie, aan de achterzijde een gevecht afgebeeld. Gravure langw. in-12°. z. n. v. gr.

3861. „*Hooft-wagt der Schutterij. Boven de St Anthonies Waag, op de Nieuwmarkt. Te Amsterdam.*”

Eigenaardig kijkje, bij avond, in een der zalen der amsterdamsche burgerwacht. Links een man, die bij 't licht eener kaars, aan een ander een ordonnantie voorleest; terwijl op den achtergrond een staketsel is gemaakt, waarachter bij 't schijnsel eener kaars eenige wachthebbenden kaartspelen? Gekleurd exemplaar eener gravure langw. in-fol., „Hk van Hilten f. aq: Fort.” links- en „C. Philips Jsz. Excudit.” rechts onder de plaat. Komt ook met nog twee afbeeldingen van dergelijke wachtzalen voor in:

„Een fraay Stel Van elf Stuks printen en poutretten. Behoorende tot de Beschryving van Amsterdam. door Jan Wagenaar.”, zooals er staat op den omslag der platen en portretten waarvan ik hier de lijst laat volgen, zooals die verder daarop voorkomt.

„I. Gezicht van het Y en Pampus.	Eerste Stuk, pag. 77
II. Joost van Vondel	487
III. Gerardus Johannes Vossius	523

IV.	Reize van Maria Henriette, naar Amsterdam	541
V.	Cornelis Tromp	706
VI.	Samuël Coster Tweede Stuk	395
VII.	Burgerwacht op de Anthoniesch Waag . Derde Stuk	176
VIII.	————— Reguliers waag	ibid.
IX.	————— boven de Wester Hal	ibid.
X.	Pieter Cornelisz Hooft	224
XI.	Caspar Barlaeus	226

De Prys is:

Ordinair Papier — *f* 3 : 18 :

Te Amsterdam, By Hendrik Gartman, Willem, Vermandel en Jan Willem Smit."

Onder elk der portretten van Vondel, Cornelis Tromp, S. Coster en C. Barlaeus staat een 4-regelig vers van I. Nomsz; onder de beide andere een even groot van L. van Ollefen; alle zijn gewoon in-fol., z. n. v. gr. en worden vermeld bij Muller en bij van Someren:

Vondel (Ml. 5771), Vossius (Ml. 5863, latere stant zie v. S. i. v.) Tromp (Ml. 5421, zie v. S. i. v.) Coster (Ml. 1162), Hooft (Ml. 2528), Barlaeus (Ml. 220 latere staat, zie v. S. i. v.)

De platen N^o. I en IV (zie voor den vroegeren staat van deze plaat No. 1882 hier voren). br. in-fol. en VIII en IX langw. in-fol., zijn eveneens z. n. v. gr., alleen N°. VII, hier boven afzonderlijk beschreven, heeft het boven vermelde adres.

Daar dat adres niet voorkomt onder de uitgevers van dit stel, is deze plaat zeker ook voor een ander werk gebruikt.

Hier is nog bijgevoegd het portret van Jan Wagenaar. te halver lijve, naar rechts, met 6-regelig vers van Jan de Kruyff, naar J. Buijs, door I. Houbraken; *a* in een proefdruk vóór alle letter, niet vermeld door Muller noch v. Someren; *b* in een letterdruk. (Muller, *Cat. Portr.* No. 5908).

3862. „Gezicht van het Plein in 'S Hage". — „Vue du Plain de la Haye &c."

Onderschriften, met opdracht „aan den H^r Constant de Rebecque" door H. Scheurleer F. Z. 1758, aan weerszijden van het wapen van dien heer, gegraveerd onder de afbeelding van het Plein met een daarop aangetreden kompagnie der zwitsersche garde? Gekleurde gravure langw. gr. in-fol., z. n. v. gr.

3863. „Gezicht van de Malibaan en Waapen schouwing der Haagse Schutterij, Vue & Perspective du Mail & de la Revue du Bourgeoisie (*sic*) de la Haye."

Onderschrift (met opdracht aan Johan Dierquens, door H. Scheurleer Fz. enz.) onder de afbeelding van het Malieveld en de opgestelde schutterij. Gravure br. in-fol., z. n. v. gr. (Muller No. 4115 en S. No. 4115).

3864. *Gezicht op het St. Janskerkhof en de Hoofdwacht te Utrecht.*

Aquarel langw. in 4°. z. n., met verscheidene militaire figuren versierd. Belangrijk voor de uniformen.

3865. „*Wyk N°. IV.*”

Plattegrond van de wijk van „Jan Colonius. Kapitein.” wiens wapen gegraveerd is bovenaan in 't midden van het lijstwerk, dat deze platte grond omgeeft. In den linkerbovenhoek staat het wapen van „Jan Suerhoff. Luytenant.”, rechts dat van „Hendrik Crull. Vaandrig.” Onderaan in het midden van 't lijstwerk het wapen van Amsterdam en daaronder dat van „Pieter Reeters Sergeant.”, links daarvan dat van „Jeremias van der Burgh Sergeant.”, rechts dat van „Willem van der Vuurst Junr. Sergeant.” Op den ondersten rand van 't lijstwerk staat aan iedere zijde een kanon, in dien rand de verklaring der teekens in de plaat, terwijl trofeën van allerlei krijgstuig de beide zijstukken van het lijstwerk versieren. Gravure in-plano, „J. C. Philips del. et fecit, 1743.” Deze kaarten gaven het gedeelte der stad aan dat bij 't betrekken der wachten, bij brand, enz. onder 't kommando van den daarop vermelden kapitein stond. In deze kaart is een groot gedeelte der belendende wijken mede aangegeven.

3866. „*Wyk N°. XXII. onder den ed. manhaften heer kapitein Gerard van Keulen.*”

Afbeelding in sierlijk gefigureerden rand van het gedeelte der stad Amsterdam, dat onder 't kommando van bovengenoemden kapitein stond voor 't betrekken der wachten, bij brand, enz. Het wapen van G. v. Keulen is midden bovenin dit lijstwerk gegraveerd; in den linkerbovenhoek dat van „Jacob Joan Severyn Luitenant.”, in den rechter van „Paulus Klaus, Vaandrig.” Onderin, eveneens in lijstwerk, het wapen van „Daniel van Laaren, Sergeant.”, links dat van „Paulus Theroude, Sergeant.”, rechts dat van „Jacob Nieuwhout Sergeant.”, waarover echter in dit exemplaar een strook geplakt is, met den geschreven naam van „Jodocus van Laren, Sergeant.”, terwijl over het gegraveerde wapen het geteekende geplakt is van dezen laatsten. Bovenstaand opschrift staat in een cartouche met het wapen van Amsterdam links bovenaan; de „Verklaringe der Teekenen.” rechts onderaan en eveneens in cartouche. Gravure in-plano, „I. C. Philips del. et. f. dir. 1762.”

3867. „*Conservat utramque.*”

„t Geweten vrij
Geen dwing'landij
Maar Reght en Vrijheid
Der Burger Blijheid

Dat is de Saak

Waar om ik Waak."

Het eerste is een inschrift links bovenin een schuttersbriefje van Amsterdam; terwijl het 6-regelig vers staat op het papier, dat de Amsterdamsche maagd in de hand houdt, die in 't midden van het plaatje is afgebeeld, staande achter het stadswapen, omringd door een wapentrofee. Links van haar twee tamboers en een piekenier; rechts een vaandeldrager en een officier. Onder deze voorstelling de oproeping: „Onder de Compagnie van d'Edle Manh: Heer Capitein *Abraham Ter Borch* Werd UE. *Hendrik Walre* de Waght Aangeseyd, om met UE. volle geweer te Compareren ter Plaatz als Nader by Trommel-slag zal werde Bekent gemaakt om gelésen te worden onder het 2 Corporaalschap. G^d. *Spies* Corporaal. 1753". Aan weerszijden van dit onderschrift de voor- en keerzijde van een medaille van „MDCXCVI." Gravure kl. langw. in-4°. z. n. v. gr., met adres: „t Amsterdam by Gerred de Broen op 't Rockin, in Leyden Ontset." Van deze briefjes zijn er hier nog drie met hetzelfde versje en over 't geheel wel dezelfde voorstelling, maar niet van dezelfde koperplaat.

Het eerste is voor W. H. Warnsink A°. 1779 en heeft als adres „by Corsselis van Jagen, Plaatsnijder." in de „Oude Lojer-straat" te Amsterdam.

Het tweede is voor „*Abraham Gillekes Als Adel*" (borst). 1781 en heeft het adres van „Gerrit en Ioannes de Broen".

Het derde, voor *Willem Laduk* „A^d 1788", heeft 't adres „Te Amsterdam, by Adam Meijer, op de Voorburgwal over de onvolmaakte Tooren in de Zwarte Hen." (Zie No. 3008 hier voren).

De grootere cijfers en cursief gezette woorden zijn in der verschillende wachbriefjes handschriftelijk ingevuld.

3868. „*Een Hollands Oorlog Schip na de Manier der Engelse Gebouwt Voerende 44 Stukken Kanon*”.

Zeer uitvoerige afbeelding van een oorlogschip uit het begin der 18e eeuw en dus eigenlijk hier te laat geplaatst. In 14 kolommen, met bovenstaaud opschrift gegraveerd onderin de plaat, wordt de verklaring gegeven van alle deelen van 't schip. Gravure zeer gr. in-plano, „H. V. Oord Accurate Delineavit.", „A. V. D. Laan Fecit." In de laatste rij, onder de verklaring: „Tot Amsterdam By Petrus Schenk voor aan in de Warmoes Straat in Visschers Athlas."

3869. „*Afbeelding van het examen in het kweekschool te Amsterdam*.”

Gezicht op de binnenplaats der kweekschool, waar de leerlingen bezig zijn in het want te manoeuvreren; voor de vensters links verscheiden toeschouwers van beiderlei sekse. Gravure kl. in-4°, z. n. v. gr.

3870. „Een meer als gemeen extra welbezeylt galjoetschip met drie Masten, genaamt de Johanna Margareta Te koop binnen Rotterdam. op Dingsdag den 3 April 1725. 's namiddags ten 4 uren precys”.

Veilings-aanplakbiljet van Cornelis Harel, Makelaar, met bovenstaand opschrift en de afbeelding van een schip in houtsnede, er boven. 1 blad in-plano, in boekdruk, met adres van de Wed. Paulus Boekenes te Rotterdam 1725.

3871. „Blankenesche Ever Nu de naam van een dorp op de Elve, uit Zee komende.”

Onderschrift onder de geteekende afbeelding eener schuit met opgehaald zeil. Teekening in-4°. zonder naam. Hierbij vierentwintig verschillende schetsen van schepen, hoofdzakelijk voor de binnenvaart. Teekeningen in-8° en in-12° met de pen, in O.-I. inkt en sepia, meerendeels tusschen 1760 en 1773 in de omstreken van Utrecht geteekend door I. H.

3872. „Convoyen en licenten.”

Inscript in 't ontwerp voor een uithangbord. Schets in potlood, in-4°. z. n ; de kleuren waarin het moest worden uitgevoerd zijn in handschrift er boven aangegeven.

3873. „Quotizatie Biljet, op de Coffy, Thee, Chocolate, &c.”

Vier verschillende biljetten, voor de jaren 1734, 1735, 1736 en 1740 op „Coffy, Thee, Chocolate, Serbeth, Boru-Water, Limoenade en andere Drankeu met Water gemengt, over Weesp, en de Jurisdicctie van dien,” in rood of zwart gedrukt, hier, als beeld van een gedeelte der toenmaals verschuldigde belasting, vermeld. Hierbij eenige andere op de „Wynen,”; „Wegens Taxatie in plantse van de afgeschafte Pagten.”; „Zout, Zoep. Heere en Redemptie-Geldt,”; „Somer en Winter Hoorgeld, en Paerden,”; en „Verpondinge”.

3874. „Holland.” — „Belasting Drie Stuivers”.

Schoppen-aas uit een spel kaarten. Boven het aas het wapen van Holland met het eerste der bovenstaande inschriften in een lint er onder; om het aas, omgeven door een stralenkrans, het laatste inschrift.

Hierbij: *Missive van Gecommitteerde Raaden met een concept Ordonnantie op het heffen van een Regt op de Speelkaarten en Dobbelseenen.* De ordonnantie, die 't verzegelen van elk spel kaarten, dat in den handel zou gebracht worden, verplichtend wilde stellen, werd gearresteerd 2 November 1753, doch vond niet alleen bezwaar bij Gecommitteerden zelve, zooals medegedeeld wordt in een tweede *Missive*, maar ook bij „Jean Jordan, doende zyn Traficq onder den naam van de Weduwe Jonas

Fouquet en Zoon, en Compagnie, en de Weduwe Nicolaas Meyer, Speelkaartmaakers" te Amsterdam, die in een rekwest *honne* bezwaren uiteenzetten. Ondanks dezen tegenstand was 't *Rapport* vóór de conceptordonnantie en werd de ordonnantie gehandhaafd. Vier stukken, in boekdruk in-folio.

3875. „Zonder Geld door 't land te wandlen,
Is, als zonder Waaren, handlen." enz.

Vierregelig opschrift boven letter „G" uit de serie kinderprenten uitgegeven door J. Bouwer en de Wed. J. Ratelband, „Rooze Gragt" te Amsterdam, verschillende hollandsche munten voorstellend tot 1787 geslagen.

Hierbij een latere druk dezer prent, met adres van J. Bouwer, Bijbel-drukker te Amsterdam, op de Rooze Gragt. Tusschen de vier regels, twee aan twee boven de prent geplaatst, is hier de vóór- en keerzijde afgedrukt van den penning der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, door haar boven elk harer uitgaven geplaatst. (Muller No. 3981 G).

3876. „*Verzameling van nederlandsche tafereelen van kunsten, ambachten en bedrijven, voor kinderen, Met der-zelver afbeeldingen, welke voorzien zijn van de noodige beschrijvingen van elke Kunst, elk Ambacht of Bedrijf, en waarbij tevens toepasselijke versjes gevoegd zijn. (Eene wedergade van de Merkwaaardigheden uit de Vaderlandsche Geschiedenis van P. N. Muyl.) in vier stukjes, met 208 (raaije plaatjes. Te Zalt-Bommel, bij Johannes Noman, 1830.*"

Onder bovenstaanden titel zijn hier 208 ambachten enz. afgebeeld. Ofschoon de plaatjes betrekkelijk klein zijn, is elk vak er tamelijk duidelijk op afgebeeld en daar het meerendeel der voorstellingen een goed denkbeeld geeft van de wijze, waarop in een groot deel der zeventiende en de geheele achttiende eeuw die bedrijven werden uitgeoefend, is het een niet te versmaden brou voor hen, die zich hierop toeleggen. Ik laat dan ook daarom hier in alfabetische orde de lijst der afgebeelde ambachten, neringen en bedrijven volgen:

Aanspreker 139; Advokaat 110; Apotheker 71; Artillerist 168; Astrologist 46; Astronomische Instrumentmaker 119; Baggerman 179; Balansmaker 126; Banketbakker 193; Beeldhouwer 73; Bergwerker 47; Bezembinder 48; Bierbrouwer 72; Biersleper 171; Blaasbalgmaker 55; Blikslager 56; Boekbinder 10; Boekdrukker 9; Boekverkooper 95; Bombardement 169; Bontwerker 101; Boommaker 53; Borduurder 54; Borstelmaker 153; Brandhoutverkooper 149; Brandspuitmaker 133; Brievenbesteller 27; Brievenpost 31; Brievenstaschmaker 7; Brillenmaker 100; Broodbakker 178; Chemist 45; Chirurgijn 70; Chocolaadmaker 182 (foutief genommerd „honderd twee en twintigste"); Dausneester 15; Dekenstikster 187; Diamantslijper 102; Doodkistmaker 115; Draaier in koper 134; Garentwijuder 58; Geldmunter 103; Geneesheer 69; Geweer-

maker 87; Glasblazer 6; Glazenmaker 79; Glasgraveur 74; Gouddraadtrekker 38; Goudslager 96; Goudsmid 98; Grafmaker 21; Grutter 154; Handschoenmaakster 207; Haringvangst 32; Hessenvrachtkar 166; Hoedenmaker 174; Hoefsmid 164; Horlogemaker 140; Houtplaatsnijder 28; Ingenieur der genie 23; Instrumentmaker 93; Jager 61; Kaarsenmaker 40; Kamerbehang 144; Kanongieter 132; Kantwerkster 191; Kupper 196; Keurslijfmaker 170; Katoendrukker 173 en 203; Katoenglanzer 107; Katoenschilder 184; Kistenmaker 141; Klokmaker 39; Klompenmaker 19; Knopenmaker 16; Koekbakker 181; Kok 124; Kolfbalmaker 194; Kolfmaker 1; Kompsmaker 105; Kopergieter 89; Koperslager 90; Koralslijper 162; Korendrager 177; Korenmeter 176; Kruidlezer 131; Kruier 205; Krijgsmann 136 en 195; Kuiper 11; Kunstdraaier 51 en 125; Kunstplaatsnijder 43; Kunstverlaker 99; Kwastenmaker 200; Lakbereider 57; Lakenbereider 204; Lakennopster 192; Lakenperser 201; Lakenscheerder 104; Landman 120; Leerbereider 202; Leidekker 159 (verkeerd genoemd „honderd negen en veertigste”); Lettergieter 81; Linnenbleeker 172; Linnenglanzer 161; Loodgieter 77; Lijmbereider 42; Lijstenmaker 59; Makelaar 35; Mandemaker 41; Matroos 138; Mattenmaker 148; Messenmaker 88; Metselaar 12; Modewinkel 185 (foutief genoemd 125); Molenaar 180; Mutsenmaakster 189; Muziekmeester 157; Naaldenmaker 143; Notaris 109; Olieslager 142; Omroeper 34; Opwekker (Porder) 36; Orgelmaker 123; Paarlemoerdrager 198; Pakker 85; Papiermaker 8; Parapluiemaker 135; Passementwerker 145; Pennenbereider 18; Penseelmaker 188; Perkamentmaker 92; Plaatdrukker 84; Pompenmaker 116; Porcelainbakker 156; Pottenbakker 62; Prentverkooper 94; Pruikmaker 44; Pijpenbakker 155; Reiskoffermaker 151; Rietdekker 152; Schaatsenmaker 137; Scharenslijper 160; Scheepstimmerman 14 en 22; Schermmeester 127; Schilder 175; Schoenlapper 128; Schoolmeester 117; Schoorsteenveger 24; Schrijnwerker 80; Schuivevoeder 66; Slager 49; Speelkaartenmaker 91; Speldemaker 4; Spiegelmaker 17; Steenbakker 26; Steenhouwer 206; Steenkooldrager 147; Steenzager 76; Stoelenmaker 112; Straatmaker 3; Strijkijzermaker 2; Student 108; Suikerraffinadeur 65; Tabakskerver 163; Tabaksorteerder 183; Tamboer 199; Tapper 68; Tapijtwerker 165; Teerkoker 118; Tegelbakker 197; Teleskoopmaker 30; Timmerman 13; Tinnegieter 122; Touwslager 60; Touwwinkel 186; Trekschuit 208; Trompetter 158; Turfdrager 25; Vergulder 111; Verrekijkermaker 113; Visscher 82; Vogelkooienmaker 106; Vrachtschipper 75; Vuilnisman 146; Waag 64; Waaiermaker 33; Wafelbakker 114; Wagenmaker 50; Weaver 67; Wolkammer 52; Wollenstofverwer 129; Wollenmaaiester 190; IJzersmid 78; Zagnmolen 29; Zadelmaker 121; Zagenmaker 150; Zeeman 83; Zeepluier 63; Zeilmaker 5; Zevenmaker 167; Zilvermid 97; Zoutevischverkooper 37; Zwaardmaker 86; Zwavelstokmaker 20; Zijreder 130.

De houtgravures zijn alle in-12°, door H. Numan of J. Oortman. Sommige zijn zeer goed. Onder ieder plaatje twaalf versregels; er tegenover, aan de keerzijde van 't volgend plaatje, een meestal juiste, zij 't dan ook korte beschrijving van het afgebeelde vak. Het werkje verscheen in vier stukjes, elk met afzonderlijken titel, onder bovenvermelden algemeenen. De beide eerste stukjes zagen in 1828 het licht, de beide laatste in 1829.

3877. „Voornaamste takken van Nederlandsch bestaan.”

Onderschrift eener plaat, waarop zeventien verschillende voorstellingen als schilderijen tegen een wand zijn afgebeeld. Links boven de lambrizeering ziet men „De Beurs van Rotterdam.” van buiten. Daarboven, iets kleiner, „De Mijnerwerken.” „De Wijnhandel.” Nog hooger vier kleinere: „De Turfgraverij”, „De Scheepsbouw.” „De Weeverij.” en „Het Boter en Kaas maaken.” Rechts boven de lambrizeering „De Beurs van Amsterdam.” van binnen. Hooger: „Tabak- Suiker- en Koffijhandel.” „Thee- Specerij- en Lijwaathandel.” Daarboven ook hier vier kleinere: „Het Houtvlot, Hout- en Papiermoens.” „Texel.” „De Haringvisserij.” en „De Walvisvangst.” Tusschen deze beide helften drie voorstellingen boven elkaar, waarvan de middelste in medaillon „De Landbouw, en Graanhandel.” verbeeldt. Bovenaan „Het Stadhuis en de Waag, te Amsterdam.” met het wapen der Algemeene Staten midden boven de omlijsting. Onderaan de grootste van al de voorstellingen, een gezicht op „Het Koopmans Comptoir.” die tot in de lambrizeering reikt.

a. Onafgewerkte staat, gr. in-fol., naar en door W. Kok 1794. Onder het onderschrift een 4-regelig vers: „'s Lands Handelaar, . . . 's Werelds stapel-plaats.” en „Opgedragen aan den Nederlandschen Koopman door Izaak de Jongh.”

b. Dezelfde plaat in aquatint. De lambrizeering, die in den vorigen staat links alleen het inschrift: „Handwerken.”, rechts: „Konsten en Wetenschappen.” had, is nu versierd met de daarbij passende attributen.

3878. „Almanach, Op 't Jaar ons Heeren Jesu Christi, 1787. . . . t' Amsterdam, by d'Erfgen. van de Wed. Corn. Stichter.”

Een zevental prentjes, houtgravures in-24°, door J. Oortman, stellen volkstyphen voor, als „de windrige lotery-smous.” „de verschrikte schaaren-sliep.”, enz. Op de achterzijde van den perkamenten omslag is een trommelslager uit den tijd van prins Willem III afgebeeld; onder hem: „Voor t Vader landt”.

3879. „Feyge Dam with part of the Fish Market at Amsterdam”.

Onderschrift onder de afbeelding van den Dam met het Stadhuis, de

Waag, enz., op den achtergrond en op den voorgrond de vischschuiten, met de bedrijvigheid der handelslui. Gekleurde engelsche gravure in plano, naar Rowlandson door Wright en Schulz, met adres van R. Ackermann. No 96 Strand. London. 1 Augustus 1797.

3880. *Tabakskerverij.*

Inwendige eener tabakskerverij en cesterij. Deze werkzaamheden zijn hier afgebeeld zooals ze tot ver in de negentiende eeuw met de hand werden verricht. Drie meer of minder uitvoerige teekeningen in 4°, z. n., in O.-I. inkt.

3881. *Melkmeisje.*

Afbeelding van een meisje, met het melkjuk over de schouders en aanbellend aan de woning van een harer klanten. Voor de stoep staat melkkan en emmer, waaruit een hond drinkt. Gravure gr. in 4°, z. n. v. gr. (door Muys).

3882. *Appelkoopvrouw.*

Gezicht in een der achterbuurten eener stad, waar een vrouw, met een zuigeling op den schoot, bij een stalletje gezeten, aan twee kleine jongens-appelen verkoopt. Een man, met schootsvel voor, ziet het aan. Teekening in O.-I. inkt, in-fol., „C^o Cuilenburgh Invent et Del 1793”. Aardig voor 't kostuum.

3883. „Gezicht van het Oude-zyds-heeren-logement, te Amsterdam, van Binnen te zien, benevens de manier der verkooping van Schilderyen aldaar.” — „Vue de l'Interieure de l'Oude-zyds-heeren-logement, à Amsterdam, et la manière de vendre des Tableaux.”

Afbeelding der binnenplaats van genoemd huis, waar de schilderijen in de open lucht worden geveild. Gravure in-fol., naar H. Schoute (Muller No. 4004).

3884. *Afbeelding van het Oude-Zyds-Heeren-Logement, enz.*

De binnenplaats van genoemd gebouw, tijdens een schilderijveiling, van een andere zijde gezien dan in het vorig nummer. Gravure in-fol., door S. Fokke. Proefdruk vóór alle letter. (Muller No. 4003b).

3885. *Heimachine.*

Afbeelding van twee heimachines, zooals ze, vóór de toepassing van den stoom, met menschenkracht werden bewogen. Het blijkt uit deze prent welk een groot getal menschen er tot dit werk noodig waren. Gravure op 1 $\frac{1}{2}$, vel in plano, z. n. v. gr., maar door J. Scheuk. Plaat „XX & XXI” uit: Tileman van der Horst. *Theatrum machinarum unicersale*; enz. Amst. 1736. gr. in-fol.

3886. „*Loffelyke nagedachtenis of eere krans, gevlogten om het hoofd van Laurens Iansz. Koster, opgedragen aan de steunpilaren der boekdrukkunst; onze veel geachte heeren en meesters, Op Kopper-Maandag den 9^{den} van Louw-Maand, des Jaars MDCCLXXV.*”

Opschrift in rood en zwart boven een 64-regelig vers, in twee kolommen, met onderschrift „U.E. Dienstwillige Dienaars, De Gezellen, Letter Zetters en Kuegts Ter Boekdrukkery van Thomas Bosch.”; de laatste twee woorden in randwerk. Tusschen de beide kolommen van het vers staan overdwars nog vier versregels, in rood gedrukt, met zwarte omlijsting: „Met Druk hoopt Bosch zijn Brood te winnen,” enz. 1 blad in-plano, in boekdruk.

3887. *Gekleurd papier.*

Zes en-dertig verschillende patronen van omslagpapier, in de vorige eeuw veel gebruikt in plaats van boekband bij ingenaaide vlugschriften, waaronder enkelen, die aardig van teekening of met goud versierd zijn. 36 vel in-4°.

3888. *Uithangborden.*

Ontwerpen voor uithangborden voor een „brood-bakkerij”; „Boekweit Mol(en)”; „Tabak en Kruideniers Waaren”. Drie schetsteekeningen in O.-I. inkt en potlood, in-4°. en langw. in-4°, z. n.

3889. „*Linnen merke om te Bleeke*”.

Inscript aan de keerzijde eener teekening in O.-I. inkt, br. in-fol. van „W = H₂” (W. Hendriks), een „Bienehuis te Dongen prov Noord Brabant” voorstellende, waarin een oud moedertje bezig is aan 't in den titel vermelde werk. Ook om het meubilair is deze teekening niet onbelangrijk.

3890. „*de Grootte Zoutkeet, logement*”.

Ontwerp in kleuren voor een ornament of uithangbord ten behoeve van een logement en koffiehuis van dien naam te? Op een voetstuk met bovenstaand inschrift staat het gedeelte eener gecanuleerde zuil, waartegen een draperie bevestigd is met een ovaal er onder, waarin bedoelde „Zoutkeet” is afgebeeld; rechts een flesch, kruik en pan; links een koffiekann. Teekening in kleuren, langw. kl. in-4°, z. n. Hierbij nog twee andere schetsen in potlood voor 't zelfde doel, met de onderschriften: „t, logement de grootte zoutkeet. by C de Jonge” en „de Groot zoutkeet logement. Koffy, Wijn. en Billiard,” evenals de vorige langw. in-4°, z. n.

3891. „*Kooker en tas almanach voor het jaar 1777. t' Amsterdam, By W. A. Leeuwendaal, In de Raamsteeg. Met Privilegie.*”

Titel van een miniatuur-almanak versierd met 13 plaatjes, alle zeden en gewoonten voorstellende; als:

1. „Ratelwagts", die nieuwjaarsprenten rondbrengen.
2. Een vrouw, die „Drie Konings brieven" te koop aanbiedt.
3. Knechts hun patroon (boekverkooper) op „Kopper-Maandag" bezockend.
4. De paus ten troon gezeten.
5. Vastenavondzotten.
6. Kinderen, die met „Palm-paas" loopen.
7. Een huisgezin „Paas-Eyren" etend.
8. Amsterdamsche jongelieden op „Hemel-vaards dag" maar de Water graafsmeer gaande.
9. Mei'sche verhuisdag.
10. Een banketbakkerswinkel op „Sint Nielaas."
11. Het zingen met de Ster.
12. „Hier ziet men zingen deze nonnen, Door Joost van Vondel afgebeeld." enz. (Tafereel uit den „Gijsbrecht").

Het laatste plaatje (13) heeft het volgend onderschrift, waarmede tevens de voorstelling verklaard is:

„Toen men schreev zeventien honderd Iaren. En vijf en zeventig daar bij. November vijftien zag men varen, Van de Hooge Dijk plots op het Y." Gravures in-12°, z. n. v. gr. Onder ieder prentje een 4-regelig versje in acht regels gedrukt.

**3892. „Zeegens Wensen in't Nieuwe Jaar, Geeft men
(Reykelyk aan elkaar,
Het zy voor niet, of met belooning, De minste
leeft dan als een koning."**

Dit 4-regelig versje is gegraveerd in één regel boven- en één regel onder de afbeelding van een plein waarop verschillende personen, die 't zij langs de huizen nieuwjaarwenschen of zich op weg bevinden om telkaar te gaan doen. De voorstelling is omgeven door een cartouche-rand. Gravure langw. in-12°, z. n. v. gr.

Het plaatje behoort in *Vriendelyke nieuwe jaars giften, en gemakkelijke prinselyke zahalmanach. Voor 't Schrikkel Jaar 1760.* Amst., B. Mourik, z. j. in-24°, waarin nog vier andere plaatjes voorkomen, alle in 't format van den almanak en met een boven- en onderschrift, waarvan ik de volgende, die tevens aangeven wat het plaatje voorstelt, hier afschrijf:

„De kinderen Trekken de Lotery, Die d'een maakt droevig, en d'andere blij."

„Beschouw 't Banket, en Zuiker goet. Dat St Nicolaas, hier brengen doet."

„Deese Heydin, wil zig vermeeten, Dat zy 't Geluk, voor uit kan weeten." Alle plaatjes zijn in-12°, en z. n. v. gr.

3893. Nieuwjaarsbrief voor 1762 van „Margreta Van Den Broeck".

Randwerk van figuren, in zoogenoemde pennekunst, d. w. z. uit

sierlijke krullen samengesteld; zoo b. v. aan weerszijden van het medaillon, waarin de wensch geschreven is, een paar schermende personen; bovenaan een drietal musicceerenden, enz. Gravure gr. in-fol., z. n. v. gr.

3894. *Nieuwjaarswenschen van „Barnard” en „Maria Van Den Broek”*. 1763, 1764.

Het randwerk om den eersten, dat uit ornament rondom het vers bestaat, is omgeven door verschillende afbeeldingen van ijsvermaak; onderaan het nieuwjaarswenschen op straat. Gravure gr. in-fol., z. n. v. gr. links onderin gemerkt „E”.

Dat van den tweeden is samengesteld uit bijbelsche tafereelen: de groetenis, 't verschijnen der engelen aan de herders, de herders in den stal en een afbeelding van het zingen met de ster. Gekleurde gravure gr. in-fol., z. n. v. gr.

3895. *„De CL Psalmen des Propheten Davids.”*

Opschrift boven een blaadje uit een psalmbboek, gedeelte van een schijnbedrieger geteekend in een gegraveerd randwerk, op een br. fol. vel papier, zooals door de kinderen der 18e eeuw gebruikt werd, om er een kermis- of nieuwjaarswensch aan ouders of bekenden op te schrijven, dat dan tevens, meer nog dan tegenwoordig, als proeve van schrijfkunst diende. In dit randwerk is bovenaan het ijsvermaak afgebeeld, met een saliemelkkraampje links en een vrouw, die gepofte kastanjes verkoopt, rechts; onderaan een stadsgezicht met toesleedje, galarijtuig enz; in de brug, aan de linkerzijde dezer voorstelling, het jaartal „17 43”. Gekleurde gravure br. in-fol., z. n. v. gr., met hetzelfde randwerk van de eerste der in het vorig nummer beschreven prenten, doch omgekeerd. Bijna midden onderin de plant staat het cijfer „18”. De schijnbedrieger is geteekend door „Jacob: de Rie”.

Hierbij verschillende andere nieuwjaarswenschen geheel geschreven, door Neeltje, Pieter en Frans van Egmond en enkele anderen.

3896. *„Nieuw-jaars wensch aan alle voorstanders der oude constitutie en beminnaaren van het doortuchtig Oranjehuis.”*

Opschrift boven een 55-regelig gedicht door „Jan Pappelenbos en P. van Leeuwen Jr.” „In Amsterdam, den 1 January 1787.”, omgeven door lijstwerk en geheel in boekdruk.

3897. *„Nieuwjaars-groet, aan alle braave voorstanders der oude constitutie, en beminnaars van het doortuchtig en hoog vorstelyk Oranje huis. anno 1788.”*

Opschrift boven een 60-regelig vers ter verheerlijking van den prins; op 1 vel in-fol., in boekdruk, omgeven met een filetrand.

3898. „*Nieuwejaars wensch, aan De Heeren Commissarissen en Leden van de Burger-Sociëteit te Amsterdam. MDCCLXXXVII.*”

Omschrift in boekdruk om een houtgravure in-12°, door (J.) „oortman.”, de ééne zijde van een penning (van bovengenoemde sociëteit) voorstellende, waarop, geflankeerd door twee geweren, met een lauwerkranz op de bajonetten, een altaar is afgebeeld met het wapen van Amsterdam. In de afsnede leest men: „den burgerstaat toegewyd.”, terwijl er als randschrift in staat: „Burgersociet. opger. te Amst. den. I Feb: 1786” Onder dit hoofd een vers van dertien 5-regelige koepletten, met onderschrift:

„Uit schuldige hoogachtig UED. Dienstwillige Dienaar Johannes Wilhelmus Kock. Bode der Sociëteit.”; onderaan het adres van Jan Verlem te Amsterdam. 1 vel in-fol., in boekdruk

3899. „*Nieuw-jaarwensch, aan de heeren leden van het genootschap tot Nut der schuttery. By de vernieuwing des Jaars, den Eersten van Louwmaand, 1787. door derzelve onderdaanige Dienaaren, de Tamboers en Pypers des Genootschaps*”

Opschrift boven een gedicht van acht 6-regelige verzen, in twee kolommen, door een bloemrand gescheiden en met een negende koeplet midden onder deze acht, ondertekend: „Hendrik Scholte. Boode. P. G. Tolfyn. L. Bronder. G. Duyverman, Tamboers.” en met adres: „Te Amsterdam, by J. Verlem, in (sic) de Warmdesstraat.”; alles in boekdruk. Boven het opschrift is in houtgravure van „J. oortman.” en door trommen en allerlei wapentuig omgeven, een medaillon afgedrukt waarin de Hollandsche maagd is afgebeeld staande in den Hollandschen tuin: de speer met vrijheidshoed in de rechterhand en aan den linkerarm een schild met het amsterdamsche wapen. Boven haar hoofd: „Tot nut der schuttery.” Niet vermeld door J. A. Jochems.

3900. „*Aan mijne medeburgen in wijk 25. ter gelegenheid dezès nieuwen jaars.*”

Opschrift boven een nieuwjaarswensch in drie 6-regelige verzen, van „Paulus Smies. Tamboer in de Eerste Compagnie in Wijk 25. en Bode van de Wijkvergadering in dezelfde Wijk.” 1 vel in-fol., in boekdruk. Opschrift en vers omgeven door een filetrand.

3901. „*Nieuw-jaars courant: Voor het Jaar MDCCLXVI. Eerbiedig Op-geofferd alle heeren, koop-lieden, burgeren en inwoonderen deezer Stad Amsterdam. Door de Om-Brenger der couranten en dominees-briefjes.*”

Opschrift boven een vers in twee kolommen, omgeven door een lijst in houtsnede, twee boomtakken vertoonende met bladeren en appels er

aan en van onder saangebonden. Onderaan staat, buiten dit lijstwerk, „U E. Dienstvaardige Dienaar, Johannes van Rees.” en nog lager het adres van „de Erven de Weduwe Jacobus van Egmont:” te Amsterdam. Links buiten de lijst, de namen der personen en de vermelding der gebeurtenissen, in het vers door de letters *a—k* aangewezen. Boven het opschrift een zeer smalle houtgravure met het wapen van Amsterdam in 't midden, omgeven door een trofee van vlaggen, aan weerszijden een kanon, verder vaatjes kruit, een schanskorf, enz. Onder het wapen, in boekdruk. „ô! Heemel, laat Dog 's PRINCEN Raad En zyn *Regeren* 's *Lands Heil* vermeerren.” 1 blad in-plano, tekst in boekdruk. Dezelfde houtsnede staat ook boven den „Nieuw-jaars-wensch. Aan alle burgeren . . . van de Moolenbuurt,” enz. (zie lager).

3902. „*Karremans nieuwjaar-wensch, opgedraagen aan alle heeren, kooplieden, burgers en inwoonders der stad Amsteldam, 1781. In de Wyk van Nummer ***”

Opschrift boven een vers in duitche letter, twee blz. in 8°. groot en ondertekend „UWEd Dienaar ** De Karreman van deze Wyk.” Op de beide laatste bladzijden van dit dubbel geslagen blaadje is een dergelijke „Nieuw-jaars-wensch,” gedrukt van „de Vuldere en Aansteekekers der Lantaernen. Letter *. In de Wyk van Nummer *.”

3903. „*Nieuwe-jaars, zeegen-wenschen, Voor het Jaar 1791. Hartgrondig toegewenscht; aan alle Heeren, Kooplieden, Burgers, en Inwoonders dezer Plaatzten.*”

Vers in twee kolommen, in boekdruk, met bovenstaand opschrift en ondertekend: „Onderdaanige Dienaar J: J: Post.” 1 blad br. in-fol.

3904. „*Nieuwjaars oratie, met volkomen approbatie, vol œquivocatie opgedraagen aan allerhande genereuse natie. Of Wierook van Wenschen, met Eerbied Geöfferd, op deezen Eersten-Dag van het op Nieuw Aangevangen Jaar 1765. Aan alle Heeren Kooplieden, Rechtsgeleerden, Plytbezorgers, en Makelaars, nevens hun E: Bediendens, en alle verdere begunstigers der Potloot-Fabriek, van hunne Onderdaanigste Dienaaren Moses Polak en des zelfs zoon, maakers van het alömberoemd potloot. Onder de zinspreuk, Wordt 't lange gepreezen, en 't korte gelastert? Dit's dubbeld Lofwaardig, 't is lang, en 't is bastert.*”

„*Beers-dispiet Hoopt zyn mausjes on walons, ge'ouwen tischen de Houde on de Jonge Photloodsman Polak. mit Jossef Beerel, de Fransche Photloodkraamer. Tot ien Ny-Joors-Geschenk geprisseteert han me Khlanten; Mit toewinsching von Ravochem on Allychem, on halles wat*

'er khomt te be'ooren tot ien Ny-Joor, mit Vreegd on
winscht Viel moos on gelik, on diezende prosperiteiten."

„Nieuwjaars Taaljuweel Poëzy- en Konsttrompet,
van my Simon Polaccius, Amstellodamensis, uitgebazuint
naar de brallende Letterzwier der oprechte Hollandsche
Dichtgeleerdheid, en fier geöffert aan de wufte nyd; die
my lang betygt heeft, dat ik als Inwoonder dezer Stede
myn Moedertaal niet zuiver sprak: van welk tegenderl ik
thans door dit puikstaaltje, alle Kunstkenneren in het jaar
1780 kunstmatig overtuige."

Bovenstaande drie opschriften staan elk aan weerszijden en onder een
vignet. waarop twee handen zijn afgebeeld. de een met een veeren pen. de
ander met een potlood gewapend; daarboven een kroon. in den rand boven-
aan: „Triomf! myn potlood heeft victori" en onderaan: „Moses Polak".
Onder deze vignetten. op drie nieuwjaarswenschen voorkomende. staan
verzen in joodsch-hollandsch of fransch-hollandsch dialect. Uit de eerste
regels van het vers der tweede prent blijkt dat Polak in „souftzig jooren"
voor „d' hagtste kheer ier hop de Beers." nieuwjaarwenschte. Iedere gravure
langw. in-8°. z. n. v. gr.. met tekst in boekdruk. op een vel gr. in-fol.

3905. „Delfsche tamboers nieuwe jaars heil- en zeegen-
wensch. Aan de Manhafte schullterye der stad Delft, Op
den Ingang van het Jaar onzes Heeren 1790."

Opschrift boven een 60-regelig vers, in twee kolommen, in boekdruk,
vervaardigd door „G. C. Mans." ten behoeve van „UEd. Dienstw.
Dienaars de Tamboers van Delft, Frederik Steenbrink., Sybrand van der
Schragt." en afgedrukt onder een houtgravure langw. in-4°. z. n. v. gr.,
waarop in 't midden een vaas staat, met een oranjeboom er in; in de
kroon van den boom het wapen van Willem v omgeven door het lint der
orde van den kouseband met het inschrift „Honi soit" enz.; tegen den
stam het wapen van Holland; tegen de vaas zelf het wapen van Delft;
aan iedere zijde der vaas een trommelslager. Boven de met lijstwerk
omgeven plaat, in boekdruk: „Witte vendel." 1 bl. br. in-fol, met adres
van J. de Groot Pz. Delft.

3906. „Nieuw-jaars-wensch van de tamboers der na-
tionaale garde binnen de stad Dordrecht en de Merwede
aan den krijgsraad, de officieren en verdere leden derzelve
garde. Bij den aanvang van het tweede jaar der Bataafsche
Vrijheid 1796."

Opschrift boven een gedicht van tien 4-regelige koepletten, in twee
kolommen, onderteekend „De gezamentlijke Tamboers der Nationaale
Garde binnen Dordrecht en de Merwede.", alles in boekdruk. Boven het

opschrift de afbeelding van een tamboer in houtgravure. waar boven: „Vryheid. gelykheid. broederschap.” Herdruk van een oude nieuwjaarsprent; onderaan staat dan ook: „NB. Nadruk van het eenig bekende exemplaar in het gemeente-archief te Dordrecht, en gedrukt met de oorspronkelijke houtsnede in bezit der firma Blussé & Comp. aldaar.” De prent is gedrukt op een vel oud papier, ten behoeve der Dortsche courant gestempeld met een zegel van vijf penningen, voor de toen vigeerende belasting op de dagbladen.

3907. „*Nieuwe jaars eer-digt, opgedragen aan de Wel Edele Manhaftige colveniers binnen de Hoofd-Stad van s'Hertogen-Bosch, op 't Jaar onses Heeren 1770.*”

Opschrift boven een 56-regelig vers in boekdruk: „Thans vind myn Zang-godin een rey van zinrykheden,” enz. onder een oude houtgravure in-4°, z. n. v. gr. Daarop is. in 't midden van een cartouche, „S. Cri stofel,” de patroon der kolveniers, afgebeeld; aan zijn staf (een boomtak) hangt een gevierendeeld wapenschild, met de wapenfiguur van 's Hertogenbosch in het eerste en vierde, en die der kolveniers in het tweede en derde kwartier. Op een ornament. links van de cartouche, is een hellebaardier, op een ander rechts een arquebusier afgebeeld. terwijl onderaan links een trommelslager, rechts een pijper staat. Alles op 1 vel br. in-fol.

3908. „*Nieuw-jaars eerdigt, Opgedragen aan die van den Edelen Manhaftigen ouden-schuts, ofte Voet-Boog, binnen de Hooft-Stad 's Hertogenbosch, op 't Jaar M.D.C.C.LXX.*”

Inscript in boekdruk in een cartouche, deel uitmakende van een houtgravure gr. in-4°, z. n. v. gr., met de afbeelding van St. Joris met den draak in 't midden. in liggend ovaal; daar boven het Generaliteitswapen met twee leeuwen als tenanten; aan weerszijden daarvan een engeltje met boog en pijlen; onder 't ovaal de wapens van 's Hertogenbosch en twee andere. Onder de prent een 68-regelig vers. in twee kolommen, in boekdruk: „Daar nu 't ongeluks Zwaard getrokken uit de Scheeden,” enz. Alles op 1 vel br. in-fol.

3909. „*Handt boogh*”.

Inscript in de basementen van een gebeeldhouwd voetstuk, waartegen in liggend ovaal de markt van 's Hertogenbosch is afgebeeld. met het stadhuis en exerceerende soldaten; op het voetstuk, in sierlijk ornament. „S. S. Sebastiaen.”; aan weerszijden daarvan een engeltje bij een lint. waarop: „Deo duce” „ferro comite”, verder allerlei wapentuig; links bovenaan de wapens van den Bosch en de Generaliteit; rechts die van Brabant en van de confrerie? Deze gravure langw. in-fol., door D. Coster, is gedrukt boven en behoort bij het „Nieuwe jaars eerdigt Opgedragen aan die van

den edelen man haften hand-boog Binnen de Hoofdstad 's Hertogenbosch, voor den Jaare MDCCCLXX.", dat er in drie kolommen, sinnen 116 regels, in boekdruk onderstaat, met adres van Ant: van Beusekom, in de Vuchterstraat te 's Hertogenbosch, 1770.

Hierbij twee latere afdrukken der plaat, één zonder vers er onder en één met een 96-regelig gedicht, in drie kolommen, in boekdruk: „Nieuwe jaars eerdicht, opgedraagen aan die van den edelen manhaften hand-boog Binnen de Hoofdstad s'Hertogenbosch, voor het Jaar MDCCCLXXXV.", met adres van Jacobus Scheffers, in de Kerkstraat te 's Bosch 1785.

3910. „*Nieuwe Jaars Eerdigt opgedragen aan de Edele en Manhaftige Jonge Schuts binnen s' Bosch, voor 't Jaar 1770.*”

Opschrift boven een 64-regelig vers van „A. P. W.", in twee kolommen, in boekdruk, met een filetrand er tusschen, onder een houtgravure gr. in-4°, z. n. v. gr., een (oranje)boom voorstellende, waartegen een medaillon met St. Joris en den draak hangt. Rechts van den boom het wapen van 's Hertogenbosch en daaronder een tamboer met den hoed in de rechterhand; links bovenin het wapen van Willem v; daaronder ook een trommelslager met den hoed op 't hoofd en trommelende. Aan deze zijde van den boom staat een boomtrouk (Willem iv) waaruit een loot (Willem v) voortkomt. Onderaan het embleem der schutterij in medaillon, met gekruiste vaandels en hellebaarden aan weerszijden.

3911. „*Lantaarnvulders en aansteekers eerste nieuwnjaars opdragt, Met een Zegen-Wensch, aan de Hooge Magten van 's Lands en Stads-Bestier, mitsgaders de Kooplieden en Burgery der Stad Hoorn, Voor het Jaar Anno 1781.*”

Opschrift boven een 72-regelig vers, in drie kolommen en een „Lantaarnvulders en aansteekers nieuwnjaars lied, Op de Wys: O Kersnagt schoonder dan de Daagen." van 9 regels in drie rijen, door „Hendrik Biman.", alles in boekdruk onder de afbeelding van het stadhuis en de Waag te Hoorn, met twee mannen op den voorgrond als tenants van het wapen van Hoorn, beiden met de attributen van het vullen en aansteken der lantarens bij zich. Houtgravure langw. in-4°, naar en door H. Numan; alles samen 1 vel br. in-fol.

3912. „*Nieuwejaarsbede van de arme weezen der stat Rotterdam, aen de liefdadige burgerije, op den ingang van het jaer 1733.*”

Opschrift boven een 72-regelig nieuwnjaarsvers en een „Gezang, op de wyze: o Minnelykste Emanuel." van achtentwintig regels, in vier rijen, door „A. vander Vliet de Jonge.", met adres: „Te Rotterdam by Johannes Kuyper 1733." 1 vel in-plano, in boekdruk.

3913. „*Klapwakers nieuwe-jaars wensch, Opgedragen aan alle Heeren, Kooplieden, Burgers en Inwoonders der Wyd vermaarde Koop-Stadt Rotterdam. Ter ingang van het Jaar onzes Heere Jezu Christi MDCCLXV. Buiten-stadt.*”

Underschrift met 36-regelig vers. in twee kolommen. met duitche letter; daaronder een „Toezang. Vois: Hoort ô Menschen. hoort dit wonder.” van vierentwintig regels. in drie kolommen. en het adres van Pieter van Bezooen te Rotterdam. alles in boekdruk. onder een houtgravure in-4°. z. n. v. gr. die een gezicht in Rotterdam voorstellen moet. dat ik echter niet weet thuis te brengen.

3914. „*Gelykheid, vryheid, broederschap. Nachtwakers zegenwensch, Opgedragen aan den Balliuw van Schieland enz, en aan alle verdre Burgers en Bewoonders van de Schiedamsche poort, Nieuwewerk. en Pondegatslanen, By den aanvang van den Jare 1798. Het vierde Jaar der Bataafsche Vryheid.*”

Opschrift boven een vers. in tien 8-regelige koepletten. in twee kolommen. door een filetrand gescheiden en daaronder een 24-regelige „Zang: Wys: Dameet had langen tyd getragt.” in vier rijen. in duitche letter, alles in boekdruk, evenals het adres: „Gedruckt met Privilegie te Rotterdam, by Gerrit Manheer. Boekverkooper: en werd uitgegeven by Jacobus Thompson. Boekdrukker & Boekverkooper op de Hoogstraat. by de Nauwemarktsteeg.” Een houtsnede in-8°. waarop een klapperman met zijn hond, is boven het opschrift afgedrukt; rechts staan daar onder de letters „HN”(man) en „G: MH.” (Manheer).

3915. „*Aan de wel edele manhafte heeren officieren en rotgezellen der loffelyke schutterye der stad Utrecht, word deze nieuw-jaarszang met schuldige hoogachting eerbiedig opgedragen door hunne lichtdragers.*”

Opschrift boven een vers van tien 8-regelige koepletten, in twee kolommen, in boekdruk, door een ornament van flietwerk gescheiden en onderteekend: „Jan Jacob Voogt en Hendrik van Bommel.” Boven het opschrift, in een lijstwerk met het wapen van de stad Utrecht bovenaan, een afbeelding van de huizen Hazenberg en Lichtenberg (het toenmalig stadhuis). De in den avond ter wacht optrekkende schutterij, met de beide lichtdragers. hier boven genoemd. ziet men in het midden op den voorgrond. Gravure langw. kl. in-4°. „I. van Hiltrop. del et fec. 1788.” Alles samen op 1 vel in-fol.

3916. „*Nieuwejaars heil- en zeegenwensch Opgedragen aan alle Heeren, Borgemeesteren en Inwoonders der Stad*

Utrecht, Door dezer Stads toorn-wachters; Met den ingang van het Jaar MDCCCLXXXI."

Opschrift van een 74-regelig nieuwjaarsgedicht, in drie kolommen, in boekdruk, onderteevend „U E. D. W. Dienaars. De Stads Toorn-wagters." en met adres van Dirk Kemink en Zoon, in de Schoutensteeg, te Utrecht. 1781, alles op een vel met en onder de afbeelding van de Buurkerk en toren, gezien van de zijde van het Buurkerkhof, waar de beide torenwachters hun trompetten steken voor de deur eener woning, in welker ingang een vrouw met een kind op den arm staat. In de lucht een Faam aan wiens eene trompet een vlagje hangt met het wapen der stad Utrecht. Gravure langw. in-fol. „H(iltrop) fec'".

3917. „Nieuwe Jaars Heil en Zegenwensch Oppedraagen aan de Ed. Achtb. Magistraat, Burgers en Inwoonderen der Stad Utrecht, door derzelver Stads ashaalders en karklieden, Met den aanvang van het Schrikkel Jaar onzes Heeren Jesus Christus 1792."

Opschrift boven een 84-regelig vers, in twee kolommen, in boekdruk, door fileetwerk gescheiden, met de afbeelding van een aschkar en paard boven het opschrift. Op deze houtgravure langw. in-4°, door J. Oortman, links een ratelend aschkarman, rechts een tweede, die van een meid een pot met asch aanneemt. Alles op één vel in-fol.

3918. „Nieuw-jaars-wensch, Aan alle burgeren en ingezeetenen van de Moolenbuurt, Koog, Zaandyk en Westzaanen; Op den Eersten January van het Jaar 1782. eerbiediglyk aan hun Ed. opgeofferd, door hunnen geneegene Dienaars, de Ombrengster van den weeklykschen nieuwsvertelder, Louw en Krelis, Grietje en Diewertje, welke gedrukt en uitgegeeven worden ter Drukkerye van de Erve de Weduwe Jacobus van Eymont."

Opschrift boven een 60-regelig vers, in twee kolommen, door een fileet gescheiden, met „U Ed. Dienstvaardige Dienaars. Elisabeth Termaaten." als onderschrift en het adres van de bovengenoemde firma, alles in boekdruk. Boven het opschrift een vignet in houtsnee, waarin het wapen van Amsterdam, omgeven door een trofee van vaandels en geflankeerd door een kanou aan weerszijden, door vaatjes kruut, enz. Deze houtsnee is ook geplaatst boven No. 3901 hier voren. Onder het wapen staat hier in boekdruk: „De God der wraake straff' het trouwloos Britsch Gebroed, En kroon' door Eendragtsband. Bataafschen Heldeumoed." Alles op 1 vel in-plano.

3919. „Nieuwejaarsgroet aan alle beminnares van de

uitmuntende boek-druk-konst. Op Maandag den IV January MDCCLXII."

Opschrift boven een vers door „Uw Ed. Dienstwillige Dienaren, de gezamentlyke Knechts ter Boekdrukkerye van Stefanus en Johannes Mostert." (te Rotterdam) aan de begunstigers der drukkerij aangeboden. Boven het opschrift een afbeelding van Laurens Coster, ten voeten uit, naar rechts gekeerd, met de in hout gesneden letter A in de linkerhand en in de rechter een papier, waarop in boekdruk: „De Boekdruk-/ Konst/ is uitgevonden/ te/ Haarlem/ door/ Laurens/ Koster./ in den Jare/ 1442." In den rechterbovenhoek een foutief wapen van Haarlem; daaronder, op den achtergrond, een gezicht op een stad (Haarlem). Aan weerszijden van deze houtgravure in-4°, z. n. v. gr., een ornament.

Hierbij een andere met het omschrift:

„Lauwerkrans, gevlochten om het hoofd van Laurens Koster, Jans-Z., eerbiedig opgedragen, aan de beminnares en voorstanders der uitmuntende boek-druk-kunst, binnen Rotterdam, Op Maandag den IIIden van Louwmaand des jaars MDCCLXXXV." boven en terzijde van een dergelyk beeld van Laurens Koster als het bovenvermelde. Op het papier, dat hij in de rechterhand heeft, staat het inschrift hier op de volgende wijze: „De Boek-/ Drukkunst/ is/ uitgevonden/ te/ Haerlem/ door/ Laurens/ Koster./ in den Jare/ 1442." Onder dit hoofd een 36-regelig vers in twee kolommen, door een filetrand gescheiden; en nog lager „Ter boekdrukkerye van Stefanus Mostert en Zonen, Door deszelfs letterzetters en boekdrukkers Knechten.", alles in boekdruk. Beide zijn zoogenaamde Kopperplaten, op den Koppermaandag door de gezellen der drukkerijen aan hunne patroons aangeboden. Die van 1762 wordt in het vers een „Proef" genoemd, waarvan het personeel, schenkt de „mildheid" der patroons hun „iets tot vermaak," „Al drinkende," een „Revizie" zou geven. Dat was dus blijkbaar de eerste kopperplaat dier firma.

3920. Driekoningenfeest in een boerenwoning.

In een vertrek, met de schilderij van de Heemskinderen tegen den achterwand en een driekoningenkaars tegen den schoorsteen, is een lustig gezelschap bijeen. Rechts voor de tafel de koning drinkende, naast hem een man met den rommelpot en een jongen met een ijzeren trefst, waarop hij met een lepel muziek maakt. Verder links op den achtergrond muzikanten, enz. Gekleurde gravure langw. in-4°, naar de schilderij van Jan Steen, geteekend door I. Buys en gegraveerd door I. Wijsman. 1797.

3921. „17 71 Pinkster Brief."

Brief in den vorm der nieuwjaars- en kermiswensen, geschreven op een vel papier in-folio, waarvan het randwerk bestaat uit eenentwintig bijbelsche voorstellingen: „Abrahams reistogten uit Ur na Canaan." Gekleurde gravure in-fol., z. n. v. gr. Het vers is geschreven door M. Schouten.

3922. „*Coutume de la Pentecôte, à la Haye.*”

Twee zingende meisjes, met kransen op 't hoofd, dragen samen een blad waarop een duif staat. Een kleiner meisje gaat vooruit en ontvangt in een schaal de giften van de toeschouwers. Een grooter meisje, ook gekroond en met een degen met een appel er op in de hand, en een jongen, gaan zingend achter de twee; verder verscheiden nieuwsgierigen. Gravure in 8°, naar B. Picart 1732. Uit: Moubach, *Godsdienstplichten*.

3923. „*Etrennes mignones, . . . Almanach, comode, pour l'anne'e 1762. A Amsterdam, Chez Bernardus Mourik, Libraire dans le Nes.*”

In den kleinen almanak met bovenstaanden titel, komen vier plaatjes van gelijke grootte voor, waarvan het eerste, dat het rondgaan van de Pinksterbloem voorstelt, hier vermelding verdient. Gravure in-12°, z. n. v. gr., met op- en onderschrift: „De Pinxter Bloem in haar gewaat,” „Ziet men hier Zingend langs de straat.” Op een vijfde blaadje is een „puzzle” gedrukt met zijnschrift: „Die 't A. B. C. begeerd, van A. tot Z te aanschouwen,” „Moet vier-en-twintigmaal dit na behooren vouwen.”

3924. „*Schermerhornsche pinkstervreugd.*”

Voor de kerk, links op den achtergrond, ziet, men vier meisjes die een berrie op de schouders dragen, waarop de Pinksterbloem staat; rechts en links toeschouwers. Gravure langw. in-4°, door I. L. van Beek. (Muller No. 3999).

Hierbij een dergelijke voorstelling van de hoofdgroep, met onderschrift: „Pinxter Blom tot Schermerhorn,” gravure in 8°, z. n. v. gr. Uit?

3925. „*F: Greenwoods boere-pinxtervreugt.*” enz.

Voordehandsche titel van een werkje dat in de vier plaatjes, waarmede het versierd is, een aardige bijdrage levert tot de kennis van de zeden en gewoonten der 18e eeuw. De plaatjes stellen voor:

1. („pag. 5.”) Een trommelslager, die het dorp doorgaande de jeugd rondom zich verzamelt. Links een boerenherberg.
2. („pag. 18.”) Het schieten naar de gans.
3. („pag. 23.”) Voor een boerenherberg, waar een uil uithangt, staat de overwinnaar bij het gansschieten op een ton en spreekt de omstanders toe.
4. („pag. 36.”) Een vechtpartij in de gelagkamer eener boerenherberg. Gravures in-8°, z. n. v. gr.

3926. „*Adriani Meti . . . Maet-konstig Liniaal, ofte Proportionale Ry. ende Platten Passer. als meede De Sterkten-Bouwinghen ofte fortificatien Onlangs uyt het Latyn . . overgezet. Door Petrum Baardt . . . Studiosum.*”

Getoekenden titel van een boek in 1626 te Franeker bij Ulde

Balk verschenen en bij B. en A. Elzevier te Leiden verkrijgbaar. Deze titel maakt deel uit van een schijnbedrieger door „Jacobus de Rie” geteekend met de pen in een dergelijk randwerk als in nummer 3895 hier voren beschreven is. Hier zijn bovenaan militairen afgebeeld, ter zijde een viertal equilibristische toeren, die duidelijk doen zien dat er niets nieuws is onder de zon en onderaan een kermisplein met exercerende soldaten. Gravure br. in-fol., z. n. v. gr. Onderin gemerkt „32”.

3927. „Het amsterdamsche kermis feest” — „Diversissement de la foire d'Amsterdam.”

Een troepje jongens, met speeren, vaandel, trom, enz. bij zich, zijn in gevecht met een dienstbode, die zich tegen hen verweert. Links een heer, die, tegen de deurpost leunend, den strijd aanziet; rechts een jongere vrouw, die een jongske behulpzaam is bij 't voldoen aan zekere behoefte. Gravure in-plano, naar C. Troost, door I. Houbraken, met adres van P. Fouquet Jr. (Muller No. 3985²⁶).

Ook een proefdruk vóór de letter is aanwezig.

3928. „Zeeuwsche Boeren-Kermis.”

Inscript met potlood aan de achterzijde van de afbeelding eener kermis, met straatzangers, rarekiek, kwakzalvers, enz. Teekening in O.-I. inkt, in-8°, door „C. Zwigtmán”, zooals mede achterop de teekening staat. Hierbij een tweetal varianten en nog een dergelijke teekening in O.-I. inkt en sepia.

3929. „gezicht de Molle toorn bij de Stad Rheene in provincie Gelderland door T: Verrijk”.

Achterschrift eener teekening in O.-I. inkt en sepia, langw. in-4°, een dorpskermis voorstellende.

3930. „Gesigt het Dorp Boode-graaven by Lyden &c;”.

Gezicht op het dorpsplein, met een tweetal tenten, koekblokken, een kwakzalvers-stellaadje en een man met oblietrommel. Dit laatste was een hooge ronde blikken trommel, op het deksel was een wijzerplaat en wijzer, welke de kinderen ronddraaiden, en voor hun duit dan een oblie bekwamen als ze boven een zeker cijfer draaiden. Aardige teekening in kleuren, langw. in-fol., „T: Verrijk: Del: ad. viv.” „A² 1777:”.

3931. „Vaderlandsche kermisvreugd, vertoond in acht kunstplaat, geteekend en gegraveerd door K. F. Bendorp, met toepasselijke vaersjes door R. Arends. Te Dordrecht, bij H. de Haas en compagnie.” z. j. (1782).

Het oktavo-boekje met bovenstaanden titel is versierd met de afbeelding van: 1. „De liereman.” 2. „De dransijster.” 3. „De konstenaar.” 4. „De liedjes-sangster.” 5. „De honden-dans.” 6. „De koek-kraam.” 7. „De

goehelaar." 8. „De toverlantaern." Onder deze aardig geteekende prentjes zijn No. 4 en 8 het meest karakteristiek, daar boven de hoofden der liedj-szangsters aan een paal een schilderij is opgehangen, waar boven staat „Vivat Zoutman" en waarop de slag bij „Doggers bank, den 5 August 1781" is afgebeeld, welk onderwerp de vrouwen bezingen; terwijl de toverlantaern het beeld op den muur brengt van de „ontnoeting van Oorthuis en Melvill 1781". Er moeten van de platen ook „Eerste Plaatdrukken op kliju mediaan papier" bestaan, die à „1 gulde" zijn uitgegeven.

3932. „Boere Kermis Vreugd, geïnventeert en getekent door Aardman, en int kopergebracht door, I: Schoute."

Afbeelding eener dorpskermis. In 't midden een kwakzalverstent. Links op den achtergrond de kerk; rechts op den voorgrond een boerenherberg, waarvoor een speelman en dansende paren. Gravure langw. in-4°. met bovenstaand onderschrift. (Muller 8. No 4001a).

3933. „Beschouw, ô Jeugd! deez' Print; lach vrij bij
(deezee Plaat,
Maar lees aandachtig ook het geen 'er onder
(staat."

Opschrift in één regel boven de afbeelding van een kwakzalversstellaadje, links op de plaat te zien. Rechts toeschouwers, links allerlei zieken en gebrekkigen. Deze plaat behoort in de serie kinderprenten, door Muller onder No. 3951 beschreven en komt daar voor onder „O", rechts aan den bovenhoek der prent te vinden. Ik geloof echter dat de teekenaar in den kwakzalver en zijn vrouw, den hertog van Brunswijk en de prinses van Oranje heeft willen afbeelden en beschreef haar daarom een weinig uitvoerig. Is mijne meening juist dan moet de prent van ouder datum zijn dan Muller meent. Onder deze folio houtgravure van J. Oortman, een 36-regelig vers, in twee kolommen en het adres van J. Bouwer, te Amsterdam. (met bovenstaand opschrift) alles in boekdruk.

3934. *Kerniskramen.*

Afbeelding van een kraan met mode artikelen en ééne met schilderijen en platen. Zoowel de vorm als de inhoud der kramen en het kostuum der koopers en kijkers, onder welke een amsterdamsch weesjongentje en meisje, maken dit, overigens middelmatige tekeningetje in kleuren, langw. in-4°, door D. A. Ciemens, tot een aardige bijdrage voor de kennis der zeden en gewoonten van dien tijd.

3935. „Afbelding der Binneplaats van de Herberg van ouds genaamt Blaauw Ian."

Opschrift in een lint boven de afbeelding eener volière, waarin behalve

allerlei vogels en apen ook een hert en een ree loopen. Vóór de voliere struisvogels, casuarissen, panthers, leeuw en leeuwin, enz. Links (niet rechts zoals Muller opgeeft) de afbeeldingen van Wybrant Lolkes, een friesche boer, op 28-jarigen leeftijd niet grooter dan 29 amst. duim. en andere dwergen, en van de „Berugte Cajanus”, 8 amst. voeten en 9 duim hoog. Rechts twee mannen en een vrouw bij flesch en glas. Onder deze gravure in-plano, z. n. v. gr., in boekdruk, de „Uitlegging deezer prentverbeelding.”, met adres van T. Crajenschoot, „op den hoek van de Heeregragt en Heysteeg, in den Berg Sinai.” te Amsterdam 1751.

3936 „*Wybrant, Lolkes, is den 2 Maart 1749/ 24 Jaar out geweest, en is hoog negenentwintig duijn Geboren in Frieslandt, op't Dorp Oostem,*”.

Onderschrift onder de afbeelding van dezen dwerg, ten voeten uit, van voren, met lange goudsche pijp in de linkerhand. Hij staat op een veld, met een dorp op den achtergrond. In den bovensten plaatrand: „Hy is te zien in Blaauve Ian”. (Zie vorig nummer). Gravure in 4°, naar en door C. F. Fritsch.

3937. „*Cajanus in de Herberg Blaauw jan.*”

Onderschrift onder een prentje, waarop bovengenoemde persoon is afgebeeld, met anderen zittend in een vertrek, dat de koffiekamer moet voorstellen van genoemde herberg, bekend door de verzameling vreemde dieren, enz. die daar te zien was en eerste begin van de tegenwoordige diergaarde te Amsterdam. Deze reus, Zweed van geboorte, was een liefhebber van dammen en is dan ook hier voorgesteld bij een damtafelje zittend en een damschild oprapend zonder zich te buigen. De houtgravure in 12°, z. n. v. gr., behoort in den *Almanach tot Nut van 't algemeen, Voor het Jaar 1802*. Amst. z. j., bij een opstel: „Aanteekeningen betreffende het bestaan van reuzen in het algemeen en berichten wegens dezelve, met betrekking tot ons vaderland.” (Zie ook No. 3935).

3938. „*Sr. Pieter Magito, Vermaard Hollandsch, Koord -Dansser Geboore in s' Hage 1708.*”

Onderschrift onder de afbeelding, te halver lijve en van voren, van dezen beroemden koorddanser, die, zooals het 6-regelig vers, onder het onderschrift, zegt:

... verwonderlijk, zijn Lichaam draaijde en wrong.

Oud Twee en Tachtig Jaar, nog op de Koorde sprong

Met Vaandel, Klomp, en Schaats; die in zijn Trommel Slag

Vol Kunst, geen weederga in gansch Europa zag:” enz.

Hij heeft een grooten steekhoed op en in de rechterhand een trommelstok, waarbij trom, schaatsen en vaandel; aan de andere zijde een klomp.

Gravure zeer groot in 4°, eenigszins in zwartekunstmanier, naar en door R. Jelgerhuis 1790.

Van dit portret zijn hier drie afdrukken, één zoo zwaar gearceerd dat men ze bijna voor zwarte kunst zoude houden, een tweede scherpe afdruk en een derde zeer afgesletene. Zie voor deze laatste Muller No. 4986 hierna.

3939. „*Hans Noord.*”

Kermis-tent, waar vóór zich veel volks verdringt om binnen te komen. Een marktschreeuwer is bezig de plant uit te leggen, die voor het spel hangt en waarop een man is afgebeeld, wijzende op een groote flesch, welke naast hem staat. Gravure in 8°, naar I. Buys, door N. van der Meer Jun., met adres van J. Allart te Amsterdam.

3940. „*Abeltie die grosse Riessin 8. fus etl: zoll gros, aus Holand Gröningen gebürtig.*”

Afbeelding dezer reuzin, ten voeten uit. Onder de uitgestrekte rechterarm staat een volwassen man afgebeeld, die echter nog lang dien arm niet raakt. De vrouw is zeer modieus gekleed en hoog gekapt. Gravure in-fol., door Waitz.

3941. „*Dit Schrift, dat zonder Hand, met Elboogen is geschreven, Van hem, wien ook Natuur, geen voeten heeft gegeven.*”

Handschrift op een blaadje langw. kl. in 4°, in spiegelschrift onder-teekend door „Joh: Jac: Evert:”, gedateerd uit „Amsterdam den 27. Septbr 1770.”; verder heeft deze kunstenaar zonder handen en voeten, een roos en de letter „L:” op dit papier geteekend.

3942. „*Kermis Brieff aan mijn Waarde Ouders . . . 1761*”. — „*Paas Brief aan mijn Waarde Ouders . . . 1762*”. — „*Kermis Brieff aan mijn waarde Ouders . . . 1762*”.

Opschriften boven deze gelegenheidswenschen in H. S. door Barnard of Margareta van den Broeck in 1761—1762 aan hunne ouders gezonden en geschreven in randwerken van gegraveerde versieringen, zooals die in de 17^e. en ook nog in het begin der 18^e. eeuw met de pen werden gemaakt. Famen, vogels, eeuhoorn, zwijn, enz., alle uit sierlijke krullen vervaardigd, zijn de figuren waaruit dit randwerk samengesteld is. Gravures br. in-fol., z. n. v. gr.

3943. *Kermisbrieven van Barnard (1762) en Margareta (1763) Van Den Broeck.*

Randwerken in zoo genoemde pennekunst (zie het vorig nummer). Het eerste is uit engeltjes samengesteld, met allerlei attributen van wetenschap en kunst, steltenlopend, kunstenaakend, enz.; het tweede uit voltigereude

en gymnastiseerende figuren. enz. Twee gravures br. in-fol., z. n. v. gr. De laatste onderin gemerkt „20”.

3944. „*Karmans kermis-wensch, Opgedragen aan alle Heeren, Kooplieden, Burgers en Inwoonders der Stad Amsterdam, in 't Jaar 1754*”. — „*In de Wyk van No. 12.*”

Op- en onderschrift, in boekdruk, bij de afbeelding van het stadhuis en de Nieuwe kerk te Amsterdam. met een gedeelte van den Dam, uit de Kalverstraat gezien; op den voorgrond een aschkar; in den rechterbovenhoek 't wapen van Amsterdam. Onder deze houtgravure in-4°, z. n. v. gr., een 33-regelig vers, in twee kolommen, en een „Naa-Galm. Wyze: Te Vlissinge leid een Jagt bereyd” van twaalf regels, in drie kolommen, met onderschrift: „U.E. Dienaar: Otte van Baale, de Karmen van deze Wyk.” en adres: „t Amsterdam, gedrukt by Joh. E. Hynitzsch, Wonende in de Boomstraat, het agtste Huis van de Kathuizers Dwarsstraat.”, alles in boekdruk. 1 vel in-fol.

3945. „*Aan De Heeren Commis sariissen en Leden van de Burger-Sociëteit te Amsterdam. Opgericht den 1. February 1786. By gelegenheid van de Kermis, den 25. September 1786.*”

Omschrift in boekdruk om de afbeelding der medaille dezer sociëteit (zie No. 3898 hier voren). Onder dit hoofd een gedicht van elf 6-regelige koepletten met hetzelfde onderschrift en adres van bovengenoemd nummer. 1 vel in-fol.

3946. „*Het sint Maartens-vuur.*”

Een zestal volwassenen en kinderen rondom het met oude manden. enz. gevoede St. Maartensvuur; een volksvermaak in 't grootste gedeelte van ons land nu niet meer in zwang. Deze houtsneede in-4°, door H. Numan, is, naar ik het er voor houd, een der vier afbeeldingen eener kinderprent bij de Wed. van Kolm uitgekomen (zie Muller No. 6363). In den tegenwoordigen vorm met de paginatuur „(15)” boven de afbeelding en een 4-regelig versje onder het bovenstaand onderschrift, behoort ze in een werkje, waarvan de blz. 3, 5 en 9 hier mede aanwezig zijn maar waarvan ik den titel niet ken. De keerzijde van ieder plaatje is onbedrukt. Deze laatste voorstellingen zijn getrouwe kopien van de prentjes van Luiken. voorkomende in „Het leerzaam huisraad”. Amst. 1711, op de blz. 130 („Het mes.”), 100 („De suikerbos.”) en 134 („De rooster.”) en hebben hier tot onderschrift: „De broodsnyder.”, „De milde moeder en smullende kindertjes.”, „De vis-braadster.”

3947. *Sint Maartensvuur.*

In 't midden eener straat staan een viertal jongens rondom het lustig

brandende vuur. Teekening in kleuren, langw. in-8°. door D. A. Clemens. Aardig voor het kostuum.

3948. *Huishoudelijk St. Nicolausfeest.*

In een kamer zit de vader, in zijn kamerjapon, bij den haard. In de linkerhand heeft hij een schoen met een gard erin. Hij ziet vragend zijn vrouw aan, die een op tafel staand kindje een ruitje te paard geeft, en wijst op een jongen, die zijn steek voor de oogen houdt en de kat op den staart trapt. Een meisje staat achter haar vader; een jongen zit op een krukje naast hem, met een schotel lekkernijen op den schoot. Teekening br. in fol., in zwart krijt, door H. Pothoven.

3949. „*De winter.*”

Onderschrift onder een titelplaatje van een serie van 12 prentjes, alle amusemenen, enz. van den winter voorstellende. 't Meerendeel vertoont ijsvermaken of voorvallen op het ijs. De dertien etsjes, langw. in-4°, de meeste met de letters R. I alle door R. Jelgerhuis?, zijn niet fraai van uitvoering, maar aardig van teekening. Zij behooren in het tweede deel van *De Houtg-bije*, een verzameling gedichten in drie deeltjes kl in-8°, uitgekomen te Leeuwarden, bij A. Ferwerda, 1765.

3950. „*Winter*”.

Achterschrift in potlood van een teekening in kleuren, een ijsvermaak voorstellend, langw. in fol., door G. van Rossum 1769.

3951. *Ijsvermaak.*

Gezicht op een gedeelte eener tamelijk breede rivier; rechts de dijk met boerenherberg en daar vóór op 't ijs, sleden, aanbiddende schaatsenrijders, enz.; op den voorgrond rechts een man, die door een in 't ijs gemakte opening vischt; links een wagen met hooi. Teekening in O. I. inkt, langw. in fol., van achteren geteekend: „Gedagten Aug. 1784 I: Cats”.

3952. *Ijsvermaak.*

Twee penteekeningetjes zeer smal langw. in-4°, zonder naam, waarvan de oubegrijpelijk kleine figuuntjes allernauwkeurigst geteekend zijn en die te zamen een zeer aardig beeld van een 18^{en} eeuwsch ijsvermaak geven.

3953. „*Winter Amusements in Holland*”.

Onderschrift onder de afbeelding van een ijsvermaak met sleden en narresleden, op den Amstel(?) Gravure langw. in fol., z. n. v. gr. Uit: *Middleton's Complete System of Geography.*

3954. „*Winter gezicht op de Buijten Amstel, tot Amsteldam.*”

Onderschrift in 't hollandsch, met hetzelfde in 't fransch, italiaansch en

duitsch, onder de afbeelding van een ijsvermaak op een rivier. Gekleurde
duitsche gravure langw. in-fol., z. n. v. gr. Zoogenoemde optikaprent.

3955. „*Veüe en L'Hyver hors la porte d'Utrecht. — Winter Gezigt, buyten de Uytrechtse Poort.*”

Gezicht van een ijsvermaak bij de Utrechtsche poort te Amsterdam.
Gravure langw. in-4°., z. n. v. gr.

3956. „*Winter Gezicht, van 's Gravenhage na de zijde van het Westland*”, enz.

„*Vuë d'Hyver, de la Haye vers la Campagne du Cole de L'Ouest*,” enz.

Gegraveerde onderschriften aan weerszijden van het wapen van „M^r
Jacob Willm Dallens, Balliuw . . . van Monster . . . 1757.”, in den plaatrand
eener gekleurde gravure langw. gr. in-fol., z. n. v. gr., aan genoemden
heer Dallens opgedragen door H. Scheurleer Fz.

In 't midden op den voorgrond van dit ijsvermaak, vooral aardig om
de daarop afgebeelde narresleden, een tent, waar voor een heer, als ware
't het heerlijkst zomerweer, een lange pijp rookt; links een tweede tent;
rechts een molen.

3957. „*Het Koning ofte Gans Schieten in de Confrerie binnen Delft. 17 34*”.

Inscript in een cartouche boven in een plaat, waarop links een schutter,
die zijn geweer aanlegt op een schijf, waaraan een gans bevestigd is.
wiens kop den grond raakt en die rechts in een gebouwtje opgehangen is.
Links van de cartouche het wapen van Delft met dat van de confrerie
er onder; rechts een wapentrofee, zooals die op den Heinsbeker van 't gilde
gegraveerd is. Gravure langw. in-fol., naar „W. V^r Lely”.

Een kopie dezer prent vindt men in het *Jaarboekje voor nederlandsche
scherspschutters*. 1855. Delft H. Koster. 1855, uitgegeven door de „ridder-
lijke confrerie: Diletto ed arme.” Dit werkje bevat, behalve deze prent,
nog een tiental andere steendrukken waarbij o. a. de afbeelding van
„Stads-doele en Anatomie (1655—1822.)” „Plaat IV.”; de verschillende
koningsmedailles; gedenkpenning van den honderdsten koning; horen
van den Heinsbeker, enz. „Plaat V”; de „Heins en welkomstbeker.”
van drie zijden gezien, „Plaat VI”, enz.

3958. „*Niederländisches Hardtraben.*”

Onderschrift onder een plaatje, waarop een harddraverij is afgebeeld.
Het behoort in: J. Grabner, *Ueber die vereinigten Niederlande*. Gotha 1792.
kl. in-8°. Behalve dit plaatje, rechts bovenaan gemerkt, „P. III.”, naar
C. C. Schmidt, door A. W. Küffner, vindt men in dit werkje nog een
dergelijk plaatje door denzelfden graveur, rechts bovenaan gemerkt
„P. IIII.” en met onderschrift: „Eisbahn bei Amsterdam.” (de Buiten

Amstel bij de Hoogesluis), terwijl op een even groot gekleurd plaatje een drietal vrouwen in verschillend kostuum, en een matroos met een bij hem zittende vrouw zijn afgebeeld. Dit prentje, rechts bovenaan gemerkt „P. II.“, is naar en door Spaugenberg. Het vignet op den titel (afbeelding van een trekschuit) moet zeker gelden voor plaat I. en is gegraveerd door „Thoenert“. Zie voor de hollandsche vertaling van dit werk, waarin alleen een viertal afbeeldingen van nationale kleederdrachten voorkomen, hierna bij de kostuumprenten.

3959. „*Nauukeurige Hollandsche Almanach Voor 't jaar 1774.*”

Inscript in de titelgravure van één der vele almanakken, waaraan de laatste helft der achttiende eeuw zoo rijk was en die, meerendeels met aardige plaatjes versierd, een rijken schat leveren voor de kennis der zeden en gewoonten dier dagen. Ook deze bevat een zestal van zulke prentjes, die vooral voor 't kostuum zeer belangrijk zijn. Het eerste stelt het handjeplakspelen voor en heeft 't volgend onderschrift:

„Wat weet de Boer op 't Land van Hombre of quadrielje.

In handje plak hoort men van basta of Manielje.”

Op het vijfde is het blindemanspel afgebeeld. Gekleurde gravures in-12°, z. n. v. gr., elk met een 2-regelig gegraveerd versje er onder.

Hierbij de jaargang 1775 met zes even groote gravuretjes als de bovenvermelde en een zevende van dubbele breedte. Alle plaatjes zijn interessant voor 't kostuum, de nummering (1—12) loopt van den eenen jaargang op den anderen over, zoodat zij samen dus ééne serie vormen.

3960. „*Le Jeu de Geographie, ou l'art de Voyager Commodement, & sans le moindre danger par toutes les Parties de L'Europe. à Amsterdam Chez J Còvens et Fils.*”

Inscript, als op een steen gegraveerd, in den linkerbovenhoek eener kaart van Europa, door cijfers geschikt gemaakt om als spel te dienen. Gravure in-plano, z. n. v. gr. De spelregels en verklaring, die hier zeker bij behooren, ontbreken.

3961. „*The Noble Play of y Heraldry & Geography of Europe.*” — „*Le Noble Jeu des Armories de l'Europe enrichy de Cartes Geographiques.*”

Het eerste inschrift staat boven-, het tweede onder een spel, dat als een ganzenbord is ingericht en in 69 medaillons verschillende landen en vorstendommen van Europa vertoont, terwijl het wapen van elken staat half boven, half in het medaillon gegraveerd is. In de vier hoeken door de medaillons opengelaten, zijn de spelregels in 't fransch en in 't engelsch gegraveerd. Onder beide staat aan het eind de naam van den graveur,

zoowel als die van den uitgever, waarbij aan de engelsche zijde bovendien nog zeven schilden stann tot verklaring der kleuren. In 't midden der plaat: „Most Humbly Dedicated to His most Sacred Majesty George king of Great Britain, France and Ireland, elector of Brunswick-Lunenbourg &c: By Your Majesty's most humble, and most Obedient Servt I. I. Cheneviere.” Gravure in-plano, door P. Starck-man en met adres: „att ye Hague by Iean Block upon ye Cingel near Court.”

3962. *De optica.*

Afbeelding van een thans bijna geheel in onbruik geraakte, in 't laatst der vorige en 't begin van deze eeuw zeer gezochte verpoozing voor jong en oud. De zoogenaamde „Optica” bestaat uit een voetstuk met een verstelbaar raam, waarin een groot vergrootglas, daarachter is een spiegel, die schuin vastgezet kan worden. Onder dien spiegel legt men, ten onderst boven voor den kijker, één van de vele platen daartoe speciaal vervaardigd, waarbij vooral op diepe perspectieven gelet werd. Het beeld komt dan recht in den spiegel en krijgt door het vergrootglas gezien een diepte, die een eigenaardig effect maakt. Op de hier aanwezige fransche gravure in-plano is een moeder afgebeeld haar jongske de optika vertoonend. Daar deze uitspanning in Holland vele liefhebbers had en tientallen stadsgezichten uit ons land als optikaprent bekend zijn, meende ik deze prent hier te moeten opnemen, om zóó de herinnering te bewaren aan een over eenige jaren misschien geheel vergeten middel van uitspanning onzer vadersen. Gravure in-plano, naar L. Boilly, door F. Cazenave.

3963. „*De doolende middag.*” — „*De doolende avondstond.*” — „*De doolende nacht.*” — „*De doolende kermis gasten.*”

Drie gedichten, in boekdruk, in doolhofvorm, zoodat er eenige bedrevenheid toe behoort, ze geregeld in volgorde te lezen. Als geliefkoosd tijdverdrijf van vroeger jaren mogen ze hier een plaats vinden. De inhoud van het laatste geeft, recht gelezen, een eigenaardig overzicht van een kermis uit het begin dezer eeuw.

3964. *Charades.*

Vijftig dezer, voor ulevellen bestemde, charades zijn hier bij elkaar op één blad gedrukt. Gravure langw. in fol., z. n. v. gr.

3965. *Gezicht op het Binnenhof.*

Teekening in kleuren, langw. in-fol., z. n. (door H. Pothoven), in 't midden de Loterijzaal vertoonend.

Hierbij een gravure dezelfde plaats voor-tellende met gegraveerd hollandsch en fransch onderschrift: „Gezicht van het Binnenhof”. „Vue & Perspective De l'interieur de la Cour a la Haye”, aan weerszijden van

net wapen van den heer Johan Pieter van der Haer, aan wien de prent is opgedragen door H. Scheurleer Fz. De opdracht, onder de onderschriften gegraveerd, is van 1761.

3966. „*Generaliteits vyftigste loterye van 2614000 guldens, Gearresteert den 27 Maart 1767.*” enz.

• In deze „Vierde Lyst” der „Vyfde Classe.” dezer loterij, met adres van I. Scheltus, 's Gravenhage, vindt men het nummer, het begin der loterijspreek, welke in dien tijd door iederen deelnemer werd opgegeven en de grootte van den gewonnen prijs.

Hierbij een lot voor de „Vierde Classe” der „Provinciaale utrechtse Zes en Vyftigste loterye,” „No. 8587—” en twee prospectussen van een „Provinciale zeeuwsche negotiatie by forme van loterye in obligatien. Door de Edele Mogende Heeren Staten van Zeeland, gearresteerd den 29 April 1779.” (Idem den 6 December 1784.) 2 blaadjes in-4°, in boekdruk, het eene met het adres van J. Bakker, 't andere met dat van I. de Winter beiden te Middelburg.

3967. „*Plan Van een extra Vermakelyk Lotery-Spel, Bestaande in 60 Looten zonder Nieten, Verdeeld in 6 Classen.*”

Gegraveerd plan op één blaadje in-4°, gevoegd bij een loterijspel van zestig kaartjes; alle dameskapsels voorstellende. Van dit spel zijn twee exemplaren in deze verzameling, een ongekleurd en een gekleurd, waarvan de hoeden afgebeeld op Nos. 32 en 60, onderling verschillen, terwijl er bij 't gekleurde exemplaar een stel gegraveerde loterijspreuken gevoegd is, waarvan de nummers 1—50 gelijk zijn aan die van 't onder het volgend nummer vermelde spel; bij het ongekleurde zijn die spreuken in boekdruk en soms zóó verminkt, dat niet alleen waar zijn kan wat onder het „Plan” staat, n.l. dat „Deze Lotery Spellen werden verkogt de (*sic*) Neuremberg by Michael Schmidt Grav: Sculpteur.”, maar dat ze ook zeker daar vervaardigd zijn. Bij dit tweede exemplaar is een „Plan Van een . . . Lotery-Spel met Nieten.”, met hetzelfde adres en de daarbij behorende kaartjes.

Hierbij: 't plaatje dat geplakt was op de bovenzijde van het oorspronkelijke doosje, waarin deze spellen verkrijgbaar gesteld werden, en een gegraveerd plan van een „Tydverdryvend & verlustigende Lottery.”, eveneens met adres van M. Schmidt te Neurenberg, die zich bijzonder schijnt te hebben beziggehouden met de vervaardiging dezer spelen.

3968. „*Als het in de Loterij Op een Trekken gaat, Verlangd ieder hoe het met zijn Lootje staat.*”

Eerste der zestig gegraveerde loterijspreuken behorende bij een loterijspel in de achttiende eeuw vervaardigd en voor zeden en ge-

woonten meereendeels zeer belangrijk om de afbeeldingen op de nummerkaartjes. Blijkens de kleedij en het kapsel dagteekent het hier vermeldde uit de *laatste* helft der vorige eeuw. Deze zestig gravures in-24°, zijn zonder naam van graveur. maar in teekening en uitvoering beter dan het meerendeel dezer kaartjes.

Hierbij 't Plan der loterij in H. S. en de prijskaartjes in boekdruk.

3969. „*Hard Loopen is niet met al,
Van pas komen is 't al.*”

Eerste van zestig loterijspreuken, in rood gedrukt, behoorende bij een even groot getal loterijkaartjes, om 't kostuum niet onbelangrijk. Dit spel verschilt van andere dergelijke hierin, dat de eerste twee en vijftig kaartjes, door de figuren en cijfers in de bovenhoeken, tevens als kaartspel gebruikt kunnen worden. De gravures in-16°. zijn alle zonder naam. Ook de hierbij behoorende prijskaartjes zijn, op enkele na, aanwezig en evenals de spreuken in rooden boekdruk, terwijl op een kwarto velletje de prijslijst der loterij is afgedrukt, met het volgende bovenschrift: „Te 'Amsterdam, by David Weege, Boekverkooper op de Nieuwendyk tussen de 2 Haarlemmer Sluisen. Is te bekoomen het Vermaaklyk lotery en kaartspel.” enz.

3970. „*Viva! Hoezee voor een begin,
Is dit al mooytjes na myn zin.*”

Eerste der loterijspreuken behoorende bij de zestig afbeeldingen van dit spel, alle omgeven door een cartouche style Louis XVI en verschillende minder belangrijke figuren vertoonende. Hoewel de daarbij behoorende spreuken in 't hollandsch zijn gedicht en alle passen bij de voorstellingen waarvan zij 't nummer dragen, wat bij niet alle hier aanwezige spellen het geval is, zijn de plaatjes bepaald in Duitschland gemaakt. Een ongekleurd en een gekleurd stel der prentjes is hier aanwezig.

3971. „*Vermaaklyk lotery spel,*”

Opschrift boven het reglement en de „Tafel of balance deezer Lotery.”, behoorend bij vijftig loterijkaartjes, die verschillende spreekwoorden en menschelijke bedrijven in beeld brengen en waarbij evenveel loterijspreuken en een gelijk getal kaartjes voor prijzen en nieten. De gravuretjes zijn in-16°, z. n. v. gr., terwijl volgens het onderschrift onder het reglement, dat één blaadje in-4°. beslaat. „Deeze lotery speelen, werden Verkogt tot Amsterdam by Adam Meyer, . . . op de hoek van de Nes en Langen Brug Steeg, in de Zwarte Hen.” „De Prys is in 't Zwart 12 Stuyvers. En met Curieuse Afgesette Plaatjes 30 Stuyvers.” Aan de keerzijde van dit blaadje hetzelfde reglement in 't fransch. Er is hier een ongekleurd en een gekleurd exemplaar aanwezig, die wel dezelfde voorstelling op elk kaartje en dezelfde spreuken hebben, maar waarvan de ongekleurde zeer goed van teekening zijn, terwijl de gekleurde slecht geteekende kopiën zijn.

3972. „*Als het in de Loterij op een Trekken gaat,*” enz.

Loterijspel, evenals het vorige uit vijftig afbeeldingen en vijftig spreuken bestaande. Van de voorstellingen ontbreken de nummers 13—15, 17, 46 en 47. De spreuken zijn gelijk aan de eerste vijftig van No. 3968.

Hierbij hetzelfde spel, kopie der voorstellingen in houtsnede, dezelfde gegraveerde spreuken en zeven-en-veertig van de vijftig kaartjes voor prijzen en nieten. De gekleurde voorstellingen zijn zeer slecht van gravure, z. n. v. gr., en zeker, zooals trouwens ook de veel beter gegraveerde origineelen, van duitsch fabrikaat.

3973. „*Nederlandsch loterij-spel, in 6 Klassen, met en zonder Nieten.*”

Opschrift van i et etiket behoorende bij een loterijspel als de vorige. Behalve dat het een bewijs te meer is voor de populariteit dezer spelen, zijn de voorstellingen meerendeels belangrijk voor zeden en gewoonten. Van de plaatjes ontbreken No. 2, 4 en 54; van de versjes, bij de prentjes behoorende, de nummers 1, 2 en 3.

3974. „*Hij brengt zijn self int net.*”

Onderschrift onder de eerste van acht prentjes, die alle in den rechterbovenhoek de figuur van schoppen of ruiten hebben, waarin door cijfer of letter de waarde der kaart wordt aangegeven. De gravure schijnt de helft te zijn van een prent in-fol., waarop nog acht dergelijke figuren zijn afgebeeld en waarbij nog een tweede zal hebben behoord, die dan samen met deze een spel kaarten van twee-en-dertig bladen vormden. Gekleurde gravure, langw. in-4°, z. n. v. gr.

3975. „*Acteurs du theatre italien.*”

Inscript in de eerste van vier afbeeldingen, (twee naast en twee boven elkaar), waarop afgebeeld zijn „Scaramouche.” en „Arlequin.”; „Violette.” en „Pantalon.”; „Isabelle.” en „Octave.”; „Mezzetin.” en „Spinette.” zooals onderin iedere afbeelding staat, terwijl onder elk plaatje een rijmpje op één regel is gegraveerd. Gekleurde gravure br. in-fol., z. n. v. gr., „IJ: Greve Exudit.” (sic).

3976. „*Indien, ô Kindren! deeze Snaaken,
Uwe Oogen en uw Geest vermaaken,
Reschouwt ze dan, terwyl gy spot
Met elken Vastenavonds-Zot.*”

Opschrift in twee rijen boven „N°. 26.” der bij „de Erfgen. van de Wed. C. Stichter,” te Amsterdam uitgekomen kinderprenten. Als voorstelling van zeden is de prent zeer belangrijk. Onder de plaat, in drie rijen, drie 10-regelige verzen. Links Arlekijn met een lantaarn; in 't midden Colombine, rechts Hansworst. Houtgravure breed in-fol., door Robijn. (Muller No. 3982).

3977. „Pygmalion, of het beeld beziel door de liefde; zo als hetzelfde door Carolina en Charlotta Frederic, oud 9 en 7 Jaaren, op den Amsteldamschen Schouwburg, in het laatste des Jaars 1758, gedanst is.”

Op den voorgrond de dansende kinderen als heer en dame gekleed. Bovenstaand onderschrift is met een hollandsch 4-regelig versje van L. P.(ater?) en een fransch van H. J. R.(oullaud?) onder de plaat gegraveerd. Gravure in-fol., naar G. v. d. Mijn door J. Punt en met zijn adres. (Muller No. 4092).

3978. „*De bruyloft van Cloris en Roosie*”. „*Les noces de Colas et Rose*”.

Onderschrift onder een eigenaardige voorstelling van dit bekeude hollandsche nastukje, sints onheuchelijke tijden na Vondel's Gysbrecht van Amstel vertoond. In 't midden Kloris en Roosje dansende Links straatmuzikanten met draaiorgel, tamboerijn, enz. Rechts het bruiloftsgezelschap. Een gebocheld man op een tou; een vrouw bier tappend uit een vat, enz. Gekleurde gravure langw. br. in-fol., door J. H. Hoedt, met adres van D. Versnel te Rotterdam.

3979. „*Ziet kind'ren ziet een poosje,*
Kent gij deze bruiloft niet?
't Is die van Kloris met zijn Roosje,
Wat deez' prent u hier aanbied.”

In twee rijen staat dit versje boven een achttal voorstellingen uit dit vermaarde naspel. Onder ieder dezer houtgravures, langw. kl. in 8°, een 4-regelig versje in boekdruk. „No. 24.” der kinderprenten in-fol. indertijd verschenen te Amsterdam bij „Mindermann en Comp.” z. j. (1800—1840). (Muller No. 6369).

3980. „*Carosse princier sortant du parc du Pavillon au bois de La Haye. XVIIIe siecle.*”

Het vorstelijk rijtuig, door een voorrijder voorafgegaan, komt de brug over, afgewacht door een menigte heeren en dames. Deze photogravure naar de meesterlijke teekening van Charles Rochussen, zeer belangrijk voor zeden en gewoonten, komt voor en is onder bovenstaanden titel vermeld als No. 278 in *L'oeuvre de Charles Rochussen* door D. Franken Dz. en Fr. D. O. Obreen. „Epreuve d'essai” met stempel van „Goupil & Cie Asnieres 12 Jul 82”.

3981. *Reiskoets.*

Afbeelding van een zeeuwschen boerenwagen met kap, gereed om van den dijk de doorwaadbare plaats eener rivier door te gaan, waarin reeds een chais gezien wordt. Teekening in O.-I. inkt, langw. gr. in-fol., z. n.

(door J. Zwigtman?). Hierbij nog een tweede, kleinere afteekening van de koets alleen.

3982. „*De engelsche koetzier.*”

Opschrift van een 4-regelig hollandsch vers; evenals een fransch er naast en een engelsch er onder, gegraveerd in den benedenplaatrand eener prent, waarop een welgedaan koetsier, met een gevulde bierkan in de linkerhand, bij een tafel zit en het meisje, dat hem bediend heeft, tracht te omhelzen; zij weert hem echter af. Gravure gr. in-fol., naar G. van der Mijn door J. Punt 1756 en met adres van J. Punt en P. Fouquet te Amsterdam.

3983. „*Gezicht van het Inkome in 's Gravenhage aan de Delfse trekvaart,*” enz. — „*Vuë & Perspective*” enz.

Onderschrift in het hollandsch en fransch onder een afbeelding van de trekvaart; hier als voorstelling van zeden en gewoonten opgenomen om de eigenaardige afbeelding van het door een paard getrokken admiraliteitsjacht, een trekschuit en andere vaartuigen die erop voorkomen. Gekleurde gravure langw. in fol., z. n. v. gr., met opdracht aan J. Patijn, door den uitgever H. Scheurleer Fz.

3984. *Buitenleven.*

Afbeelding van een koepel aan 't water; in een roeiboot daar vóór een drietal dames en een heer; boven de schutting uit ziet men te halverlijve een heer en twee dames van welke er een den hengel omhoog houdt, waarmede zij aan 't visschen was, om de roeiboot te laten passeeren, die door den roeier van wal wordt geduwd. Aan de andere zijde van den koepel ziet men een gedeelte van een zeilscheepje, rechts/op den tweeden grond, een trekschuit. Teekening in kleuren, langw gr. in-4°., z. n. Zoowel om 't kostuum als om de schuiten en de steeds zeldzamer wordende tuinhuisjes belangrijk.

3985. „*Kabinet van mode en smaak. . . Te Haarlem, bij A. Loosjes Pz.*”

Titel van een hoogst belangrijk tijdschrift, verschenen van 1791—98 en versierd met goed gekleurde modeplaatjes, waarvan de opgave hier volgt: Vóór het eerste deel staat het portret van „Ward Bingleij, in het Character van den ritmeester, in het Blijspel de snijder en zijn zoon.” Borstbeeld van voren, in ovaal, met steek; gravure in-8°., naar Schmidt, door Sallieth. Proefdruk.

I. Petit maitre. II. Zuidbevelandsche boerin in zomer-zondagspak. III. Dameskostuum. IV. (Vaderl. drachten I). Petit-maitre uit de vroegste helft der 17e eeuw. V. Dameskostumes. VI. (Vaderl. drachten II). Frieziën. VII. Dames- en Heerenkostuum. VIII. (Vaderl. drachten III). Een dame in het laatst van 1500 en het begin van 1600. VIIIa. „Jou jou

de Normandie". IX. Dameskostuum. X. (Vaderl. drachten. IV). Zaan-
dammer dame. XI. Dameskostuum. XII. (Vaderl. drachten V). Dames-
kapsels uit 't laatst van 1500 en 't begin van 1600. XIII. Dames-
heeren- en kinderkostuum. (XIV) Patroon van borduurwerk. — (Deel II). XV.
(de nummering loopt van 't tweede op het derde deel door), Dameskostuum.
XVI. (Vaderl. drachten VI). Hindelooper vrijster. XVII. Livereien in
Engeland. XVIII. (Vaderl. drachten VII). Kleeding van een aanzienlijk
heer uit de eerste helft der 17e eeuw. XVIII. (foutief genommerd)
Dameskostuum. XVIII (XIX). Dames- en Heerenkostuum XX. (Vaderl.
drachten VIII). Hindelooper vrouw. XXI. (Vaderl. drachten IX). Heeren-
en dameskostuum uit de eerste helft der 17e eeuw. XXII. Dameskostuum.
XXIII. Heerenkapsels uit verschillende tijden. XXIV. Dames- en kinder-
kostumes. XXV. Dameskostuum. XXVI. (Vaderl. drachten X). De huid.
XXVII. Dameskostuum. — (Deel III). I. Dames- en heerenkostuum. II.
Dameskostuum. III. (Vaderl. drachten XI). Friezin. (IV). Dameskostuum.
bl. „210". Strafwerktuig voor kwaadspreeksters. bl. 222: (Muller No. 5167).
Rouw-decoratie van het orkest in de zaal van Felix Meritis bij den dood
van den beroemden komponist Jos. Schmitt, overleden 28 Mei 1791. V.
Dameskostuum. VI. (Vaderl. drachten XII). Kostuum „de Vlieger" of
„de Hond" genoemd. VII. (foutief genommerd VI). Dames- en heeren-
kostuum. VIII. Dameskostumes. IX. Lepeldrager en messenvaas. X.
Dameskostuum. Xa. Muziekstukje, dat saamgevouwen te lezen geeft:

„tu peux l'avoir perdu, mais on te l'a rendu."

XI. (Vaderl. drachten XIII). Boogschutter. — Deel IV. Plaat XII. (de
nummering loopt van het 3e op het 4e deel door). Heerenkostuum. XII.
(dubbel genommerd). Drie dameshoeden. XIII. (Vaderl. drachten XIV).
Boeren en visschers uit de 17e eeuw. XIV. Schoeisel uit verschillende
tijden. XV. Dames- en heerenkostuum. XVI. Dameskostuum. XVII.
Luchter. XVIII. (Vaderl. drachten XIV). Schutters, Lansdrager. XIX.
Dameskostumes. XX. Tournooispel. XXI. Dames- en heerenkostuum.
XXII. Ridderspelen. XXIII (foutief genommerd XX). Dameskostuum.
— Deel V (tegenover den titel). Borstbeelden boven elkaar in ovalen: „De
zusters Ferning. Le Gros ad viv. del. T. de Roode sculp." I. „aan onze
begunstigers.", twee 6-regelige verzen in gekleurd randwerk met attributen
op de mode betrekking hebbende. II. Dames- en heerenkostuum. III.
Dameskostumes. IV. Bloemtafel. V. Dame met kornetje. VI. Dames-
kostumes. VII. (Vaderl. drachten XV). Amsterdamsche vischverkoopster.
VIII. Dameskostuum. IX. Studeertafel. X. Dameskostuum. XI. Vuur-
scherm. XII. Dameskostuum.

3986. „*De naauwkeurige hollandsche almanach voor 't Jaar 1761 Te Amsterdam, By Adam Meyer, Boek-
verkope(r) in de Stilsteeg, in de Zwarte Hen.*"

In dezen almanak komen twaalf plaatjes voor, waarvan een vierthalf meer

direkt met de zeden en gewoonten der achttiende eeuw in verband staan en daarom hier met hun onderschriften vermeld worden.

3. Kraambezoek.

„Het Kraambezoek en Rinse Wijn
Doet dit Gezelschap vrolyk zijn.”

6. Aankomst der nieuwe haring.

„Myn nieuwe Haring spaud de Kroon
Wie lust? ik heb ze wonder schoon.”

7. Boerenbruiloft.

„Elk zingt en springt en is verheugd
Op deze Boere Bruilofts Vreugd.”

11. Het dragen van moffen door de heeren.

„Een nieuwe Mode wie wil kyken
Daar is tot nog toe geen gelijken.”

De overige zijn alleen voor kostuum of meubilair van eenig belang. Alle gravures zijn in-12°. en z. n. v. gr.

3987. „*Naaukeurige Hollandsche Almanach Voor 't Jaar 1775.*”

Inschrift in een titelprentje van een almanakje te Amsterdam bij Adam Meijer uitgegeven en met twaalf plaatjes versierd, voorstellende:

- No. 1. De Fortuin op een zetel, zakken geld vóór haar op den grond.
„'t Fortuyn Begunstigd elk met Voordeel,
En Geeft aan 't Domste Ezel Oordeel.”
- No. 2. Een kleermaker neemt de maat voor een nieuw kleed, een jood staat gereed de oude te koopen.
„Weg, oude Mode weg, aan wien kund gij Behagen
't Past een Fatsoenlyk man, een ander Kleed te Dragen.”
- No. 3. Een pruikemaker achter zijn toonbank, waarop een viertal pruiken zijn uitgestald, met een uils, een ezels, een varkens- of kippekop als garnituur.
„Elk wie mijn Modes ziet, moet s'allen seker Prijsen
Sij sijn veel eer Geschikt, voor Gekken als voor Wijzen.”
- No. 4. Een opgeschikt heer verlaat zijn eenvoudige ouders, zeggende:
„Een Ambacht dat was Goed, voor Overgrootvaars Kind,
Wie is in deese Tijd, tot Werken Gezuid?”
- No. 5. Gezicht in den Haag?
„Geen Vreemd'ling die gerucht van Hollauds Rijkdom Hoort.
Of is door Zucht tot Goud en Overvloed Bekoort.”
- No. 6. Een dame, met vreeselijk hoog kapsel, wordt in de open lucht gekapt, waarbij zelfs een dubbele ladder schijnt noodig te zijn.
„Geen Moode wordt er Ooit Bedacht,
Daar men in 't Eerst niet om en Lacht.”

- No. 7. Een heer met den stok eener parapluie in de hand, terwijl het bovenstuk aan een boom is blijven hangen.
 „Mijn Par à plu, Beschermt mij voor de Reegevlaagen.
 Waarom sou ik die niet, zoo wel als andre Draagen.”
- No. 8. In een vertrek, op welks vloer men leest: „Finantie Winkel.”, staan een viertal mannen achter een toonbank, die van verschillende lieden geld in ontvangst nemen. Achter hen laden, waarop $2, 2\frac{1}{4}, 2\frac{1}{2}$, enz.
 „Wat Intrest gij begeert, hebt gij hier maar te Vraagen,
 Men Geeft van twee tot tien, en Zonder iets te Waagen.”
- No. 9. Een dame aan den ingang van een „Logement” staande, wordt afgehaald door een heer in een chais met twee paarden bespannen.
 „Twee Paarden voor de Chais, mijn vader kan 't Bewinnen,
 Wat Dame is er, Die mij Anders sou Beminnen.”
- No. 10. Een vrqmw met zeer hoog kapsel, achter een mosselwagen zittend, terwijl twee heeren, eveneens zeer hoog gekapt, mossels eten.
 „Mijn Kapsel Roept hier niet, als Liederen van Fatsoen
 Die mosselen eeten wil, kan 't hier bij mij wel Doen.”
- No. 11. Een zaal, waarin eenige gekapte heeren en dames kaartspelen of wandelen.
 „De Pracht en Hovaardij in Huijs cieraad en Kleeren,
 Kund g' op 't Zalet het beste Leeren.”
- No. 12. Een aschkarman met een bezem aan een degen gestoken, als sleepsabel op zijde.
 „Een Degen dat's gering, wel wie Drangt nu geen Degen,
 Al is 't Om tot Gerijf, De straat er mee te Vegen.”
 Alle gravures zijn in-12°. en z. n. v. gr.
- Op No. 3959 wordt een almanak beschreven van 't zelfde jaar, met volkomen denzelfden titel en van denzelfden uitgever, doch met slechts zes, geheel andere prentjes. Ik vermoed dat de daar beschrevene een goedkoopere uitgave is geweest en daaraan het verschil van aantal en voorstelling der prentjes toe te schrijven is.

3988. „*De naauwkeurige hollandsche almanach Voor 't Schrikkel-Jaar 1776. . . . Te Amsterdam ; By Adam Meyer, . . . op de Voorburgwal, over de Onvolmaakte Tooren, in de Zwarte Hen.*”

Soortgelijke almanak als de vorige, geïllustreerd met twaalf gravures in 12°. en twee langw. in-8°. Op de laatste twee een „Afbelding van de Krooning van Zyne Majesteijd Lodewyk de XVI.” en, met het onderschrift: „Merkwaardige Historie van Lisette.”, een dorpskermis met dansende hoeren en boerinnen. De kleinere zijn meerendeels geestige spotprentjes op het. tot in het belachelijke, opvoeren der heeren en

dameskapsels en der kleeding en maken, evenals in 't vorig nummer, van de „Par a Plu” als van een nieuwigheid melding.

Op No. 1 is een man afgebeeld, wiens parapluie door een windvlaag omslaat, zijn vrouw wier afgewaanide hoed door een jongen wordt opgeraapt, zegt:

„De Par a Plu Raakt in Disorden;
Wat zal er nu van ons Geworden?”

No. 2 stelt een mosselvrouw voor, in deftig kostuum en met hoog kapsel.

„Waarom Zou ik de Zak niet Draagen;
Al Loop ik bij de Mossel waagen?”

No. 3 het pothuis van een schoenmaker, wiens zoon op een kruiwagen gezeten op straat gekapt wordt.

„k Moet, wil ik Leven. Schoene Lappen,
en Ziet mijn Zoon, die laat sig Kappen.”

No. 4. Een als heer gekleed persoon, wiens sleepsabel door twee jongens opgehouden wordt.

„Die meê wil doen Of 't Past of niet,
Draagt wis de Deegen tot Verdriet.”

No. 5 is 't pendant van No. 2, daarop is een melkboer met juk en emmers afgebeeld, die een staartpruij draagt.

„De Staart past aan 't Boeren Pak,
Als aan de Mosselen Vrouw de Zak.”

Op No. 6 dreigt een jongen uit een boom te vallen; links staat een juffrouw, die hem met een bezem tegenhoudt, terwijl rechts een dame haar voorschoot ophoudt om de vruchten op te vangen die de valler zeker plukken moest.

„Het siet er Deerlyk met u uijt,
Als hulp 't Gevaar niet Spoedig stuit.”

No. 7 vertoont rechts een tuinman, die, op een omgekeerde mand gezeten, gekapt wordt; de tuinmansjongen, die er bij staat zegt, zijn hark bekijkende:

„Kon 'k met de hark het Kappen Leeren,
Ik droeg Gewis veel Moojen Kleeren.”

Op No. 8 dragen de vischvrouwen allen hooge kapsels. Dit prentje heeft tot onderschrift:

„Die nu van Ons de Vis wil haalen,
Moet 't Kapsel en de Vis betaalen.”

No. 9 stelt een hoedenfabrikant voor, die in zijn werkplaats bezig is driekante steken te maken; deze zegt:

„Myn Hoed zal als 't wil Gelukken.
Trotsch alle Modes Onder drukken.”

No. 10 geeft een heer en dame te zien onder een parapluie loopende. Een boerin samen met haar man onder den luifel van huu huis gezeten, zegt:

„Ach Kreelis; Ach; wat Ongeluk!

Ons Luif raakt door dat ding aan stuk.”

No. 11 vertoont een oude jood met een kruiwagen vol kapsels, pruiken, enz. Boven de kraam staat „4 Stuyver t stuk”; er onder:

„Pour quatres sous, een Kapsel na de Moode

Daar is mij pas een jaar, een Reyer voor Gebooden.”

Op No. 12 is een turfdrager afgebeeld, die een parapluie boven zijn mand houdt en zegt:

„k Schroom nu geen Guure Winter vlaagen

Nu 'k ook een Par a plu mag Draagen.”

De gravures zijn alle zonder naam van graveur en de 2-regelige versjes en de onderschriften gegraveerd onder de voorstelling, terwijl de kleine midden bovenaan gemerkt zijn met 1 tot 12.

3989. „*De naauwkeurige hollandsche almanach 1777. . . . Te Amsterdam; By Adam Meyer,*” enz.

Titel van een almanak, versierd met 12 gravures, aardig voor de zeden en gewoonten:

No. 1. Een man achter de tralies zittend door een vrouw bezocht, op den voorgrond een ledige geldkist, waarin de ratten zitten.

„Voor heen Leefde ik als Graaf,

En Nu Helaas gelyk een Slaaf.”

No. 2. Een pruikenmakersknecht, met negen op elkaar gebonden doozen op den rug. Een heer legt, uit de tweede verdieping reikende, een pruik in de bovenste doos.

„Die Moode is heel Goed bedagt,

Ik kom dus Maklijk aan mijn Vrugt.”

No. 3. Een kleermaker staat gereed zijn paard te bestijgen, dat door een stalknecht voor zijn deur gebracht is.

„'t Oog van de Schaar kan wel Fourneeren,

Dat 'k Leven kan, als Andre Heeren.”

No. 4. Aan een ouden jood worden door een heer een aantal oude mode-zaken, per gewicht, verkocht.

„Weg Oude Moode met u Prullen,

De Nieuwe kan de Zakken Vullen.”

No. 5. Een verhuisboedel op een slede geladen.

„Sag Joris Claase eens op uyt Graf

Wie weet hoe meenig Sugt hij Gaf.”

No. 6. Aankomst van een speelwagentje aan een buitenherberg, waar de Schaar uithangt.

„Zyt wellekom Mevrouw, 'k ben tot u dienst Gereed,

Mits dat Gij uijt die beurs wat rykelyk besteed.”

No. 7. Een boerenwagen, waarin zes menschen. Twee van hen zijn met een parapluie gewapend.

„K bid Seg mij eens wat nu Begonnen
Was er geen par à plu Verzonnen.”

- No. 8. Een mosselvrouw zit achter haar wagen; rechts een oude jood, die haar kleed-, links een jongere die haar kapsel beziet.
„k Wil met de Mosselen myn Kapsel maar Verkopen
Ik moet soo lang ik Leev Tog met de Wagen Loopen.”
- No. 9. Vóór een modekraam staat een ontzettend hoog gekapte dame, met een heer, die zijn ledige broekzak laat zien.
„k heb Vast een Andre broek, dees Morgen Aangedaan
Daarom soo laat dit Goet maar voor myn Reekening staan.”
- No. 10. Een heer wordt, in een kapperswinkel, door een drietal personen te gelijk gekapt.
„Wie dat geen Moode Volgt die word ook niet Geacht.
Men heeft my voor een Uur al op 't Salet Gewagt.”
- No. 11. Een slaperig man stapt ten bedde uit; allerlei bedienden staan gereed hem aan zijn toilet te helpen.
„Elk moet wanneer ik Spreek gereed staan
Wie dit niet doet. Direct maar heen gaan.”
- No. 12. Een oude vrouw geeft haar zoon een zak geld uit een naast haar staande geldkist.
„Sie daar mijn Jongen Leev nu ook gelijk een Heer,
En is dat niet genoeg Soo kom maar Morgen weer.”
Alle gravures zonder naam.

3990. „*Henry quatre almanach, Voor den Jaare MDCCCLXXXI; . . . 1781.*”

Van dezen almanak, versierd met een titelvignet (Plaat I?) en zes of zeven prentjes, genummerd II—VII, zijn de laatste alleen aanwezig; 't zijn meerendeels satires op de mode van dien tijd, door dwergenfiguren afgebeeld; de laatste twee hebben een tweeregelig onderschrift in rijm, de overigen niet. Etsjes in-16°, z. n. v. gr.

3991. „*Almanach der verliefde heeren en juffrouwen, voor het jaar 1794.*” enz.

Titel van een almanak in-16°, te Amsterdam verschenen bij J. Verlem en geillustreerd met twaalf etsjes, z. n. v. gr., alleen om het kostuum hier opgenomen.

3992. *Hollandsche kleederdrachten.*

Vijf plaatjes in-8°; op elk plaatje zijn in drie rijen boven elkaar verschillende kostumen der onderscheiden standen in Holland in verschillende tijden zijn afgebeeld. Gravures naar C. Buys door C. Brouwer. Proefdrukken vóór alle letter. (Muller No. 3996). Uit: J. le Francq van Berkhey, *Natuurlijke historie van Holland*. Dl. III. (Zie No. 8 hier voren).

3993. *Kleederdrachten.*

Schets voor een kostuumblad. Op een brug een appelverkoopster twee appels reikend aan een heer; bij hen drie personen in gesprek; meer links vier anderen. Geestige teekening in kleuren, langw. in-fol., door Meijer? Onafgemaakt.

3994. *Kostuum.*

Een vijftal personen, twee vrouwen en drie mannen, bij een boom staande of zittende. Op den achtergrond een paard. Schetsteekening langw. in-fol., in O.-I. inkt en kleuren, z. n. (maar door J. Zwigtman).

3995. *Dorpsweg.*

Teekening in kleuren, langw. in-4°, z. n. Om de kleding der enkele daarop voorkomende figuren voor de kennis van den tijd niet onbelangrijk.

3996. „Ver.”

„*k Bemijn de bloemen, doch de Fransche Lely nooit
Om dat ze Europe met vergiftigd zaat bestrooid.*”
„*Je pensois m'esjouir parmi ses belle Rose,
Mais le Lis sur ma foy me prepare austre chose.*”

Gegraveerd onderschrift onder de afbeelding van een jeugdig edelman. In den rechterbovenhoek een gezicht op de waterwerken eener buitenplaats; links, op een tafel, een schotel bloemen. Zwartekunst kl. in-fol., „I. Gole Fe: et ex: Amstelodami” enz., zooals onder het onderschrift gegraveerd is.

3997. „*Brieven over de Vereenigde Nederlanden. door J. Grabner. . . . Uit het Hoogduitsch vertaald. Eerste stuk. Te Haarlem, . . . MDCXCII.*”

In dit eerste stuk van een werk in-8°, dat in twee stukken verscheen, komen vier prentjes voor, met kostumen van vrouwen uit verschillende deelen van ons land. Gekleurde gravures in-8°, z. n. v. gr. Het oorspronkelijke werkje, dat onder den titel: *Ueber die vereinigten Niederlande. Briefe von J. Grabner Lieut. in Ver. Niederländ. Diensten.*, te Gotha in 1792 verscheen, is met drie plaatjes versierd. Op het eerste zijn de kleederdrachten, welke in de hollandsche uitgave op „Pl. (aat) I.”, „Pl. III.” en „Pl. IV.” voorkomen, te zamen afgebeeld. Zie voor de verdere beschrijving der duitsehe uitgave No. 3958 hier voren.

3998. „*Zes studie-beeltjes, Naar 't Leeven geteekend, Door J. Lauwers. en geëst, door I. de Frey.*”

Titel in de eerste van een zestal afbeeldingen van menschen uit het volk in hun eigenaardige kleederdracht. Op deze eerste plaat ziet men een man op den rug den titel beschouwende, die in een achteroverhellend stuk muur is geëst. Op No. 2 is een man afgebeeld, zittend op een

omgekeerde tobbe, de pijp in den mond en 't glas in de rechterhand. No. 3 en 4 vertoonen een man en een vrouw, elk met een mand op den rug; No. 5 een man met kruik in de linkerhand en een stok over den rechterschouder, waaraan een mand met gereedschap hangt; No. 6 een vrouw, die linnen te drogen hangt. Alle platen zijn langw. of gewoon in 4°.

3999 „Zinspelende gedichtjes, op de geestige printjes ge-etst door Pieter de Mare, na de teekeningen van me-juffrouw Christina Chalon, berustende in de verzameling van den kunstbevorderenden heere H. A. Dibbets, berijmt door J. le Francq van Berkhey, M. D. lid van verscheide geleerde en dichtlievende genootschappen. Te Amsteldam, bij Willem van Vliet. 1793.”

Titel van een werkje versierd met twee-en-dertig etsjes, typen uit het volksleven voorstellende en zoowel om 't kostuum als voor zeden en gewoonten belangrijk. Alle zijn in-12° of kleiner. (Muller No. 5581). Blijkens een hierbij gevoegden omslag, waarin ik dezelfde plaatjes eens vond, verscheen deze serie ook onder den titel: „Aangenaam prenteboek voor kinderen”.

4000. „*Nieuwe geinventeerde Sineesen, met groote moeyte geteekent en in 't Ligt gegeven, door P: Schenk Iun. In Amsterd^m met Privel.*”

Titel gegraveerd in een ontrold stuk doek, waarachter een chineesche man en vrouw staan; links er vóór zit een aap, in 't midden een chineesche vrouw; rechts staat een man met een pen in de linkerhand voorgesteld als schreef hij bovenstaanden titel. Het is de eerste eener serie van twaalf tamelijk goed den chineeschen stijl nabootsende gravures langw. in-4°.

4001. *Fantasiekleeding.*

Serie a - f, elk van 6 bladen, welke te zamen, in 36 platen, allerlei soort van kostumes vertoonen, uitgedacht in verband met de vakken en ambachten, die zij voorstellen moeten. Allen hebben een éénregelig fransch onderschrift en zijn naar de fransche origineelen van 't Zijn gravures kl. in-fol., z. n. v. gr., met adres van G. Valck (te Amsterdam) en met de volgende onderschriften:

Serie a 1. „Habit de Parfumeur. 2 — de Vigneron; 3 — de Lajettier; 4 — de Paticier 5 — de Quincaillier 6 — de Vannier”.

Serie b 1. „Habit d'Orlogeur, 2 — de Plumassier 3 — de Tailleur, 4 — de Jardinier, 5 — de Pescheur 6 — de Ceinturier;”.

Serie c 1. „Habit de Marchand Miroitier Lvnettier 2 — de Chandellier, 3 — de Menusier (*sic*) Ebeniste 4 — d'Artificie (*sic*) 5 — d'Orfèvre; 6 — de Serrurier;”.

Serie *d* 1. „Habit de Musicien 2 — de Chaudronnier 3 — d' Mallettier Coffretier 4 — de Cabaretier; 5 — de Boisselier 6 — de Marechal”.

Serie *e* 1. „Habit d' Astrologue, 2 — de Verrier Fayencier 3 — de Rêmoaleur, Gaigne Petit, 4 — de Ferblanquier 5 — de Meusnier 6 — de Plombier”.

Serie *f* 1. „Habit de Peintre, 2 — de Coustellier 3 — de Tapissier, 4 — de Tonnellier 5 — de Cordonnier 6 — de Brossier”.

Hoofddeksel, kleeding, schoeisel en verdere attributen staan op iedere plaat en bij iedere figuur in verband met het aangegeven vak.

4002. „*Les Jupes de Baleine.*”

Onderschrift onder de afbeelding eener vrouw met een verbazend wijden hoepelrok aan en een saamgevouwene onder den arm. 't Prentje is No. 3 van een dertiental zeer kleine plaatjes elk met een onderschrift en een 4-regelig fransch versje voorkomende in *Almanach pour l'année* 1759. A Amsterdam, Chez B. Mourik & Jaq. Haffman, in-128°. Op 't laatste (veertiende) gegraveerde blaadje staat geen prentje maar een 8-regelig versje, beginnende: „L'on voit assez, par ses (*sic*) portraits, Qu' à tout le monde je remets, Que chaque femme a sa folie.”. Om bovengenoemde voorstelling onder de zeden en gewoonten opgenomen, is het boekje zelf een aardig exemplaar van de toen in zwang zijnde miniatuur-zak-almanakjes. De gravures zijn alle zonder naam.

4003. „*L'indicateur. contenant Toutes les productions d'Esprit, . . . & surtout les Modes, &c. Nro. dixieme. Du Samedi 7 Mars 1778. Tome second. . . . A Bruxelles. M.DCC.LXXVIII.*”

Van dit in zijn geheel zeker belangrijke mode-tijdschrift zijn hier slechts zeven afbeeldingen van kapsels aanwezig, die echter uitmunten door elegantie. Vijf van de zeven hebben onderschriften, als: „à la Victoire.”; „en Cérés.”; „A la toque Chevelue.”; „a la Monte-au-Ciel”; „on négligé Financier”; het laatste is een heerenkostuum. Gravures in-12°, waarvan er twee gemerkt zijn „D L” geentrelaceerd, de andere z. n. v. gr.

4004. „*Le Parterre Galant.*” „*Coeffure au Colissée Surmontée d'un Nouveau Pouf.*” „*Bonnet d'un Nouveau Gout.*” „*Le Bandeau d' Amour.*” „*Chapeau. d'un Nouveau Gout.*” „*Bonnet à La Marmotte.*” „*Bonnet à La Laitiere.*” „*Le Lever de la Reine.*” „*Bonnet à L' Hérisson.*” „*Bonnet à La Fussée.*” „*Bonnet au Fichu.*”

Namen van een twaalfstal kapsels, mutsen en hoeden, zes aan zes, (twee boven, drie naast elkaar), gedrukt op twee blaadjes klein in-8°, z. n. v. gr. Deze prentjes behoreen, evenals de hieronder beschreven spotprentjes op

de hooge kapsels (zie No. 4005 hierna), in: „N. Cornel en H. Wyt's Geprivil. Rotterdamsche Almanach, Op 't Jaar onzes Heeren Jesu Christi 1792." in-16°.; 't zijn zeker kopiën naar fransche prentjes

Hierbij nog: „Nouveau Chapeau Espagnol dit la Genlis". Opschrift boven het borstbeeld eener dame, met een van achter opgeslagen hoed op 't hoofd. Gravure in-8°, z. n. v. gr.

4005. „*De naauwkeurige hollandsche almanach 1783. . . Te Amsterdam ; By Adam Meyer,*" enz.

Ook deze jaargang van den om zijne aardige plaatjes belangrijken almanak, is versierd met een twaalfstal kleine en twee grootere.

De eerste der beide grootere voorstellingen heeft tot onderschrift: „'t Kappe der Dames te Weenen Afgeschapt."

Voor een soort rechtbank verschijnen verscheiden vrouwen, wie door een kapper het hooge kapsel wordt afgeknipt, wat enkelen handenwringend zoeken te bezweren. 't Gelukt echter niet en links wordt reeds ééne kaalgeknipte door een soldaat de poort van 't gebouw uitgeleid.

Onder de tweede staat „'t Lot van America, door 't Spel beslist." Deze prent, door Muller onder S. No. 4488 beschreven, stelt een kamer voor tegen welker achterwand de kaarten hangen van „Zuyd Amerika Na t' Leve" en van „Noord Amerika". Boven in de kaarten staat „Die Het Niet Wil Gelove Kan Het Late. Na t' Leve". Twee personen billarten om 't bezit van Amerika. waarvan de kaart op 't billard ligt; links zien twee personen dit lachend aan, rechts twee anderen zeer ontsteld.

De volgende kleine prentjes verdienen vermelding; ik laat, met een enkel woord van beschrijving, daartoe hier de versjes volgen:

1. Een Engelschman en twee Hollanders in gesprek.
„De Wangunst van den Brit, Stoort Holland in zyn Rust
En Afgereg't op Roof, Voldoet hier in zijn Lust."
2. Matrozen druk bezig het schip de „Hoop" (in spiegelschrift) te laden.
„Men laad, men lost en Vaard, met vorgelaaden Kielen.
Ten Oorlog toegerust met meenigte van Zielen."
4. De Hollandsche leeuw slapend bij een anker, een scheepskanon, enz.; achter hem rechts de Engelsche dog.
„Ontwaakt eens Hollandsch Leeuw, en Wreekt sig op zyn Beurt.
Soo werd de Britsche dog, van top tot teen Verscheurd."
5. Engelschen plunderen een hollandsch schip.
„Den Toomeloose Brit, door Roof en moord Gedreeven
Beroofd door Overmagt des Zeemans goed en Leven."
9. Een winkel met opschrift: „I. Adam (John Adams) Mr Pruyke-
maker".
„Den Arbeydsman versorgt door Naarstigheijd en Vlyd.
Syn Brood aan 't Huys gesin en slijt dus nut syn Tijd."

10. Kaasmarkt.

„De Nutte Koopmanschap, waar door de steede Bloeyen
Siet in de Vreede best, der Burgeren welvaard Groeijen.”

12. Gezicht op St. „Eustatius.”

„Toen Rodnij dien Tiran door Roofsugt u deed Sugten.
Had gij geen schuilplaats, daar gij veylig heen kon Vlughten ”
Alle plaatjes zijn z. n. v. gr.

4006. *Twaalf spotprentjes op de hooge kapsels van het laatste gedeelte der 18^e eeuw.*

Gravures in-16°, z. n. v. gr., in 't midden bovenin gemerkt 1—12, uit „N. Cornel en H. Wyt's Geprivil. Rotterdamsche almanach, Op 't Jaar onzes Heeren Jesu Christi 1792 ” 16°. Zij stellen voor:

1. Een jongmensch door twee hooggekapte dames bij den staart van zijn pruik uit 't water getrokken.
2. Zeven dwergen, met onevenredig groote pruiken op, op een sterk verlicht tooneel.
3. Ingang eener haven; op de beide pijlers aan weerszijden een hooggekapte dames- en heerenbuste (prins Willem V en gemalin?)
Die in dees Haven, in wil Zeilen,
Moet wel ter deeg zyn diepten Peilen.”
4. Een brilleanlijper voor wiens winkel een kop met kapsel waaruit verschillend geneusde hoofden voortkomen.
5. Een heer en dame te paard; het vreemde kapsel der dame doet de boeren met spaden toelopen om het te vernietigen.
6. Een coupé waarin twee dames, wier kapsels door het van boven opengemaakt rijtuig heensteken. terwijl twee palfreniers, achter op de koets, parasols boven hare hoofden houden.
7. Een dame, die op het ijs dreigt te vallen. vat den met haar rijdenden heer bij zijn staartpruik.
8. Een dronken man, door twee anderen geleid, is tot spot met een hoog dameskapsel getooid.
9. Twee knikkerende jongetjes met vreeselijke staartpruiken gekapt.
10. Een schoenmaker, zijn vrouw en knechtje allen even hoog gekapt. terwijl op tafel een zeer hooggehakt damesschoentje staat.
11. Een straatventer met verschillende groote kapsels en mutsen op zijn mars.
12. Drie heeren zitten aan den disch, waarop een hoog gekapte zwijnskop prijkt.

4007. *„Phisiognomische almanach Voor de beminnaars der gelaat-kunde, voor 't jaar 1781. (1782) . . . Te Utrecht, By Arend Stubbe,” enz.*

Beide jaargangen van dezen almanak zijn versierd met plaatjes, die

ofschoon ze op de gelaatkunde betrekking hebben en in dit opzicht van geen belang zijn voor deze verzameling, toch om verscheiden goed geteekende kapsels, die er op voorkomen, hier een plaats vinden mogen. De prentjes zijn alle in-16°., door P. H. Jonxis en originele duitche prentjes of kopiën er van.

4008. „Afbeeldinge van een kalf, geteeld met een kapsel.”

„Ziet hier een' Kalfskop afgebeeld,
Gekapt gekruld te Puers geteeld.”

Opschrift in boekdruk en onderschrift gegraveerd in den onderste n plaatrond van een prentje, waarop een (kalfs?)kop is afgebeeld met een vreeselijken haartooi. Gravure in-4°., z. n. v. gr., behoorende in- en blz. 3 en 4 uitmakende van de *Beschryving van een kalf, geteeld met een kapsel: zeldzaame gebeurtenis, Voorgevallen den 27 January 1778, in het Dorp Puers, Gelegen tusschen Mechelen en Dendermonde; met de waare Afbeelding van deszelfs Hoofd, natuurlyk geteekend, gelyk hetzevee op de hier by gevoegde Plaat vertoont word. . . . Te Brussel, By J. J. Jorez, Junior,* enz. 8 blz. in-4°. 't Geheel is een satire op de toenmalige kapsels.

Dezelfde voorstelling, doch zonder op- of onderschrift, komt ook voor in den origineelen franschen tekst, die onder den titel: „*Description du veau né coëffé ténement étrange,*” enz., met hetzelfde adres verscheen en hier ook aanwezig is.

Ofschoon ze tot een vroeger tijdperk en een ander land behooren vermeld ik hier de volgende prenten nog. De eerste heeft tot opschrift: „*Warhaftiger Xbrisz (sic) des bey Hammerstein gefangenen und am 5 Iunij 1676 Zu Coblentz eingebrachten, von dar aber an Ihr: Chürfürst! durchl: von Trier übersandten Rehe = Böckleins.*” en vertoont een hertenkop, evenals de hierboven vermelde kalfskop, met een kapsel. Onder de gravure in-4°., z. n. v. gr., in gegraveerd duitche letterschrift, een 11-regelig verhaal van de wijze, waarop 't gevangen was. Op de tweede plaat is deze kop en het geheele hert nog eens weder afgebeeld met andere natuurverschijnselen, als een komeet, een driedabbele zon, zware korenaren, enz. Deze gravure in-4°., z. n. v. gr., is omringd door tekst in duitche letter, in boekdruk, op een vel br. in-fol., met een filetrand omgeven en met het opschrift: „*Göttliche Wunder // und Warnungs // Wercke/ welche die zwey grösten Theile der Schöpfung Himmel und Erde/ theils die überreiche Gnaden // Güte/ theils den erschrücklichen Zorn Eyfer GOTTes andeutende/ als rechte Busz // Prediger/ uns in diesem mit GOTTlaufenden 1676. Jahr an unterschiedlichen Orten des Teutschlandes nicht ohne grosses Nachdencken zu Gesicht und Herten stellen.*”

Verder zijn hier nog zes afbeeldingen van aangekleede en gekapte dieren bijgevoegd. 't Zijn alle gekleurde gravures langw. in-fol., z. n. v. gr.

en met adres van J. M. Will te Augsburg; zij stellen voor: „Der Geisbock nach der Mode.” — „Die neuste Mode = Ka(t)z.” (*sic*) — „Das Trampelhier nach der Mode.” — „Der Esel nach des neuesten Mode.” — „Der Ochs nach der neuesten Mode.” — „Das Neumodische Schwein.” Ook deze zijn alle satires op de modes. (Muller No. 5586).

4009. *Waaierornament.*

Op zijde geschilderd tafereeltje omgeven door een rand van lovertjes tusschen gouddraad, bestemd ter versiering van een waaier, die op het eind der achttiende eeuw veel in gebruik, hoe langer zoo weelderiger van vorm en kostbaarder van stof werden. Teekening in kleuren, langw. in-8°, z. n.

4010. „*Amusement de la garde-robe ou L'art de se distraire durant une des plus importantes fonctions de la vie, contre la maxime vulgaire des Sages, qui veulent qu'on pense uniquement à ce que l'on fait. Ouvrage d'un gout nouveau.*”

Titel en zeven-en-veertig blaadjes aan ééne zijde bedrukt; bestemd om te dienen tot lektuur en gebruik in de cabinets d'aisance. De geheele tekst is hierop berekend; verschillende approbaties keuren de vinding goed en daar tot heden, voor zoover mij bekend, een dergelijke uitgaaf in Nederland niet plaats had sedert deze in 1808 verscheen, meende ik, als een eigenaardige bijdrage tot de zeden en gewoonten, dit werkje onder die afdeeling hier te moeten opnemen.

De onvolledigheid van het werk van Troost in deze kollektie deed mij de beide volgende prenten over 't hoofd zien. Zij moeten op het bijgestelde nummer tusschengevoegd worden:

3861*. „*Corps de garde van hollandsche officiers.*” — „*Corps de garde des officiers hollandois.*”

Onderschriften aan weerszijden van het wapen van Gerrit Braamcamp, aan wien, als bezitter van het origineel, deze gravure is opgedragen. In de zaal, waarin het generaliteitswapen en dat van den prins tegen den muur hangen, zitten in 't midden een viertal officieren aan een tafel, een vijfde staat met den rug naar 't vuur, rechts van hem spelen er twee kaart, enz. Gravure in-plano, naar C. Troost, door J. Punt en P. Tanjé en met hun adres en dat van P. Fouquet Jr. 1754. (Muller No. 3985*o).

3861**. „*Tweede corps de garde van hollandsche officiers.*” — „*Second corps de garde d'officiers hollandois.*”

Onderschriften aan weerszijden van het wapen van den heer Dionys Mulman. Het generaliteitswapen is hier op den rechterzijwand te zien;

dat van den prins in den schoorsteenboezem op den achterwand, onder het omlauwerde borstbeeld van den prins. Voor den schoorsteen een officier bij een tafel gezeten, die aan twee anderen een kaart vertoont, achter een schut. Rechts de buitendeur, in welks opening een militair staat, een briefje lezende hem door een juffrouw gebracht; aan dezelfde zijde op den voorgrond een persoon schrijvend aan een tafel. Gravure in-plano, naar C. Troost, door I. Houbraken, met adres van P. Fouquet Jr. 1760.

Deze plaat is hier aanwezig in een proefdruk vóór alle letter maar met het wapen, en in een letterdruk. (Muller No. 3985*¹).

Januari 1750.

MULLER (No. 4011).

4011. „De Grood Vaar Komt Syn Neef Als Schepen
(Hier 'T Ontmoeten
Dog Desen Vlucht Voor Hem. en Durft Hem
(NauweLyks Groeten”.

Spotprent op Jasper Bolten, schepen te Amsterdam, die zijn grootvader, vroeger smidsknecht, op straat ontliep en hem niet wilde ontmoeten. Gezicht in een smederij waar een man aan 't aanbeeld staat, terwijl een deftig gekleed heer rechts de deur uitgaat. Zeer slechte gravure in-4°., z. n. v. gr. Bovenaan links gemerkt: „3 deel Pasie 4J”. Uit: *Dichtkundig praal-tooneel van Neerlands wonderen*. Deel III.

3 Januari 1750.

MULLER (No. 4012).

4012. „Vertooning van 't inrukken der militie in Haarlem op den 3^{en} January 1750.”

Links de poort en wallen der stad, daar vóór de brug, waarop het voetvolk, rechts de ruitery. Gravure langw. in-4°., door S. Fokke. Uit: Wagenaar, *Vaderlandsche historie*. Uitg. van 1751.

3 Januari 1750.

NIET BIJ MULLER (No. 4012).

4013. „De gedempte miltzucht, of Haarlems vernederde stoutheid, tooneelspel. Onder de Zinspreuk: Duce Minerva.”

Voorshandsche titel van een komediestuk, dat deel uitmaakt van een mij onbekend grooter werk; de paginatuur van dit stuk begint met blz. 113. Tusschen den titel en de voorrede is een plaatje geplakt, waarop twee voorstellingen zijn afgebeeld betrekkelijk deze miltzucht. Op de bovenste is het poorthek gesloten, op de onderste trekt de ruitery de poort binnen. Het is de helft der prent onder Muller No. 4059 beschreven als titelplaat van het vijfde deel der *Versaameling van verscheide politieke tractaaten*, enz.

10 Maart 1750.

MULLER (No. 4014).

4014. „De Hoofdtoren te Hoorn, door het Onweder in brand geraekt op den 10 Maert 1750.”

Onderschrift onder de afbeelding van den brandenden toren. De spits,

die op de grootere voorstelling naar beneden valt, is bovenaan links op een afhangend doek afzonderlijk afgebeeld. Gravure in-8°. naar K. Wiering door S. F.(okke).

1 Juni 1751.

MULLER (No. 4016).

4015. „Plegtige inhuldiging van zyne doorlugtigste hoogheid, Willem Karel Henrik Friso, . . . als markgraaf van Vere; op den 1. Juny des jaars 1751. Ten verzoeke der Ed. Agtb. Heren Regeerders dier Stad . . . door Andreas Andriessen, Jak. Z . . . Te Amsterdam, . . . MDCCLI.”

Titel in boekdruk van dit werk, bestaande uit x (den titel inbegrepen) en 52 blz. in-fol., versierd met de volgende platen:

„Eerepoort geplaatst voor de Zandyksche poort te Vere.”

Met het volgende tijdvers als inschrift bovenin:

„RII In. DoorLVgtig Vorst! De VeersChe bVrgerII
VerheVgt. ontsLVit Dees poort heVr' prInse. en 't hert hIer bII.”
„Eerepoort in de Wyngaardstraat.”

Bovenin een 8-regelig vers op tien regels gegraveerd en aanvangende:

„Nu ryst de Oranje Dageraad

Met Friso, 't Schildt van Neerlands Staat.”

„Eerepoort by de groote brug te Vere.”

Boven op de poort een schild met 14-regelig inschrift: „Celsissimo Principi Wilhelmo.” enz. en in den boog, in cartouche, het borstbeeld van Willem IV met het inschrift: „Par Omnibus Unus” in een lint er onder. In den linkerstijl, waarbij „Religio.” op een voetstuk staat, de borstbeelden van Willem I, Frederik Hendrik en Willem III, in den rechter, waarbij „Libertas”, die van Maurits, Willem II en Johan Willem Friso.

„Eerepoort aan de haven.”

In een schild op de poort het 8-regelig inschrift: „Fortuna jacta vit diu;” enz.

In den boog, in een cartouche, Neptunus in zijn schelpwagen, voorafgegaan door een triton. Onder in de cartouche het wapen van Willem I.

In den linkerpilaster, met het beeld „Navigatio” er vóór, staan de wapens van Engeland, Frankrijk en Denemarken; in den rechter, met „Merratura” als zinnebeeldige figuur er voor, het wapen van Schotland bovenaan, van Veere onderaan, en daartusschen twee ineengelegde handen in een schild met een krans erboven.

„Eerepoort op de Vismarkt.”

In cartouche boven den boog een 8-regelig vers, aanvangende:

„De Visvangst, de Opkomst myner Stee,

Bragt, met haar Winst myn Welvaart mee.”

Boven op de „Naaldtzuil”, boven de poort, het wapen van Veere.

„Eerepoort in de korte Oudestraat.”

In een cartouche boven den boog een 8-regelig vers: „Nu Friso,
't Nassausch Bloedt.”

„Eerepoort in de lange Oudestraat te Vere.”

Boven den boog, die een berceau-vorm heeft, staan de wapens van „W. C. H. Friso” en prinses „Anna” in een cartouche. Vóór den boog een zinnebeeldige voorstelling, de prinses als de Liefde afbeeldende, tusschen haar beide kinderen; boven dit tafereel een latijnsch inschrift: „Omnes in Unam contulit Laudes Deus.” enz. en er onder een even groot: „Impleat Aulam Mascula Prole Tuam.” enz.

In den linkerstijl een zinnebeeldige voorstelling van den prins, als Mars gekleed en op den rug gezien, met onderschrift: „Et Pater Æneas excitet.”, dat een vervolg is der latijnsche spreuken, voorkomende in de cartouche, waarin het borstbeeld van Willem v in rómeynsche kleeding bovenin dezen pilaar is gegraveerd. In den rechterstijl is de prinses afgebeeld als Minerva, met onderschrift: „Pallas Erit Batava.” en met de beeltenis van prinses Carolina er boven, in cartouche en ook met een latijnsch boven en onderschrift.

„Eerepoort en vuurwerk op de markt te Vere.”

Op deze prent in-plano is niet, zooals op de voorgaande, alleen de poort maar ook het tamelijk omvangrijke hek van vuurwerk afgebeeld; midden in de poort, waarop de wapens van den prins en der prinses prijken, door den Leeuw vastgehouden, staat als hoofddecoratie het naamcijfer van den prins, met omschrift: „Dit is de lang gewenschte Dag Dien elk met vreugd aanschouwen mag.”

„Tweede eerepoort op de markt.”

In den boog der poort staat het volgende tijdvers:

NV zIen WII FRISO, aLs Den zeVenDe' onzer heeren,

Van 't nassaVs heLDenhVIs, In VoLLen Vreë regeren.”

„Het stadhuis te Vere met zyne eersieraadjen.”

„De zilveren kop van Maximiliaan van Bourgonje.”

Behalve den beker in zijn geheel, is ook het niet zichtbare „Ruggestuk der Kop.” en het „Deksel der Kop.” op deze plaat afgebeeld.

Behalve de prent van 't vuurwerk op de markt zijn alle platen gewoon in-fol., naar P. Beuckels door C. Philips Jr. wier namen echter niet op alle platen voorkomen. Op bl. 39 van den tekst is de voor- en keerzijde afgedrukt eener gedenkpenning op dit feest geslagen.

1 Juni 1751.

NIET BIJ MULLER (No. 4016).

4016. *Inhuldiging van Willem IV te Veere.*

Door een *en haic* opgestelde militiaafdeeling en onder drie eerepoorten door, trekken de vorstelijke rijtuigen. Rechts een rij huizen, waarvan het voorste het opschrift: „Oranje” draagt. Links tusschen de militairen

een vaandel, met inschrift: „Vivat Oranje”. Gravure langw. in-12°, z. n. v. gr. Uit: *Vriendelyke nieuw jaars giften, en gemakkelijke prinselyke zahalmanach, Voor 't Schrikkeljaar 1752*. Te Amsterdam, By Bernardus Mourik.

5 Juni 1751.

MULLER (No. 4017).

4017. „Inhuldiging van zijne doorluchtige hoogheid Willem Karel Hendrik Friso, . . . als erf-heer van Vlissingen, op den vden Junij MDCCLI. . . door Dan. Theod. Huët, . . . Te Amsterdam, . . . MDCCLIII.”

Onder dezen titel in boekdruk vindt men hier bijeen: opdracht, voorrede, 12 blz. verzen. portret, 7½ blz. tekst, en de volgende platen:

- 1°: Titelplaat: deze vertoont links Vlissings Stedemaagd door Mars beschermd; rechts de Geschiedenis. Achter een opengeschoven gordijn ziet men door een poort. waarop de borstbeelden van Willem I en Frederik Hendrik prijken. de begroeting van den prins door de vroedschap van Vlissingen, naar A. Schouman door I. Folkema.
 - 2°: Portret van „Willem de Vierde prins van Oranje” enz., borstbeeld in ovaal met zinnebeeldige randversiering, naar Aved, door J. Houbraken.
 - 3°: bovenaan: „De Sleutels . . . worden aan Zyne Hoogheid . . . aangeboden.”; onderaan: „Plegtige Inryding van Zyne Hoogheid . . . door de Rammekens Poort.”
 - 4°: bovenaan: „De Maaltyd . . . in de Raadkamer van 't Stadhuis” enz.; onderaan: „De Fles van St Willebrord . . . vertoond” enz.
 - 5°: „Vuurwerk op de groote Markt” enz. 1 vel in-plano.
 - 6°: „Het Huis met de Illuminatie van . . . Mr A. . P. . Lambrechtsen.”
 - 7°: „Het Huis met de Illuminatie van . . . Mr J. . van der Mandere d' Ouwerkerk.” enz. 1 vel in-plano.
 - 8°: „Praelboog staande voor het Huis van . . . Mr W. . Hurgronje” enz.
 - 9°: „Praelboog voor het Huis van . . . Bernard Mauritz.” enz. 1 vel in-plano.
 - 10°: „Het Huis met de Illuminatie van . . . Mr P. . van Goethem” enz.
Plaat No. 3 en 4 zijn door J. C. Philips, 5 naar A. de Vriend, 6—10 z. n. v. gr. Behalve No. 5. 7 en 9 zijn allen gr. in-fol.
- Op bl. 34 van den tekst vindt men de afbeelding nog van de medaille op de plechtigheid geslagen.

1751.

a. NIET BIJ MULLER (No. 4018).

4018. „Op de Plegtige Inhuldiging van Zijn Hoogheid, als Marquis van Vlissinge en Veere 1751.”

Teekening van deze zinneprent op de inhuldiging van Willem IV als heer van Vlissingen en Veere. Vóór een eerepoort. waarin het wapen van den prins prijkt, en waarop verschillende allegorische figuren zijn

afgebeeld, staat de prins als romeinsch krijgsmann voorgesteld, begeleid door twee zinnebeeldige vrouwenfiguren (de stedemaagden van Vlissingen en Veere), terwijl door de poort heen de buigende inwoners hem komen begroeten. Midden in de beide zijden van de eerepoort de vóór- en keerzijde eener medaille op de inhuldiging. Teekening in-8°, in O.-I. inkt, door S. Fokke, 1751.

Hierbij de door Muller onder No. 4018 beschreven plaat zelve, die juist andersom is dan de teekening. Onder het plaatje als onderschrift: „Ter gedachtenisse van de Inhuldiging zynner doorl. Hoogheid Willem Karel Henrik Friso, als Marquis van Vere en Vlissingen.”

Gravure in-8°, „S. Fokke inv. et fec. 1751.”, „F. Houttuyn excudit.”

Ik heb niet kunnen te weten komen of deze ook voor eenig boek als titel gediend heeft.

1751.

b. NIET BIJ MULLER (No. 4018).

4019. „*Ter g-dachtenisse van de Inhuldiging zynner doorl. Hoogheid Willem Karel Henrik Friso als Marquis van Vere en Vlissingen*”.

Kopie der vorige plaat, veel grover en buiten de zeer kleine verschillen in 't onderschrift, o. n. kenbaar aan „veteran” voor „veterem” in de rechts afgebeelde vóórzijde der medaille; terwijl in de links geplaatste afbeelding der keerzijde hier „Fid. Civ. Vl. g &c” weggelaten en in plaats van „mentemque” „mentemoui” gegraveerd is. Deze kopie komt voor in: *Dichtkundig praal-tooneel van Neerlands wonderen*, dl. V. Gravure in-8°, z. n. v. gr. of uitgever.

1751.

c. NIET BIJ MULLER (No. 4018).

4020. „*Dus geeft de Krygsmagt van den staat,
Aan Stad en Volk een dubbele baat.
Zy keert den Vyand uit het Land
En houdt de Muitzucht aan den band.*”

Op- en onderschrift, elk in één regel, bij een plaatje, naar aanleiding van de beroeringen onder het Wijkkoopersgilde in verschillende steden. Ofschoon er geen verklaring bij is, meen ik te mogen vaststellen, dat de voorstelling betrekking heeft op Amsterdam. Het plaatje stelt een binnenplaats voor, door welcher poort een menigte gewapenden binnenkomen, terwijl bij dien ingang links twee vaten liggen en rechts een weeklagende vrouw staat. Gravure langw. in-12°, z. n. v. gr. Uit: *Vriendelyke nieuw jaars giften, en gemakkelijke prinselyke zakalmanach, Voor 't Schrikkeljaar 1752*. Amst. in 16°.

1751.

MULLER (No. 4019).

4021. „*Naam lyst der voornaame heeren wynkopers*” enz.
Zie: Muller No. 4059 noot hierna.

1751.

NIET BIJ MULLER (No. 4019).

4022. „*P. Rijers inged. Coll J. F. Taddel Gebann Coll H Wachl(oo) inged Coll*”.

Spotprent op de bovengenoemde kollekteurs en op D. Raap. Afbeelding van een schavot, waarop links drie mannen te pronk staan met bordjes om den hals, waarop bovenstaande inschriften. Rechts is een galg afgebeeld, waartegen een ladder is geplaatst; de beul staat op de onderste trede met de strop in de hand. gereed om D. Raap op te hangen, die, voorafgegaan door een predikant, tusschen twee wijnkoopersknechts naar de galg geleid wordt. Voor een openstaand venster zit Bacchus op 't vat, als rechter de terechtstelling aanziende. De zeer slechte gravure langw. in-fol. komt voor in het vierde deel van het *Dichtkundig praal-tooneel van Neerlands wonderen*, waar een verklaring van deze prent voorkomt, op een afzonderlijk ingestoken kwart-vel, alleen van binnen bedrukt en gepagineerd 160/161.

13 Augustus 1751.

MULLER (No. 4020).

4023. „*D: Reyder.*”

Onderschrift onder de afbeelding van een rijtuig, dat door vier (schevening-sche?) vischvrouwen wordt voortgetrokken. Een man met een volle geldbeurs in de hand houdt de teugels. Op den achtergrond een kerk. Spotprent op den kollekteur van den wijn-impost, P. Ryers, die op bovenstaanden datum met veel geld vluchtte. Gravure langw. in-4°. z. n. v. gr.. bovenaan rechts gemerkt: „IV deel. Pagi 8j”. Uit: *Praal-tooneel van Neerlands wonderen*. Gekleurd exemplaar.

17 Augustus 1751.

MULLER (S. No. 4021 A).

4024. „*Moedwil gepleegt aan de Huyzinge eens Wynkooper te Rotterdam op den 17 Aug. 1751 na dat hy den Eed had afgelegd*”.

Onderschrift onder een afbeelding van het gepleegd geweld aan het huis van G. Hagedoorn in de Bierstraat te Rotterdam. Gravure langw. in-4°. door H. Immink.

Dezelfde plaat, links bovenaan gemerkt: „4 deel 125.”, komt ook voor in *Dichtkundig Praal-tooneel van Neerlands wonderen*. IV. waar, op blz. 125—158, nadere bijzonderheden omtrent deze gebeurtenis te vinden zijn.

22 Oktober 1751.

MULLER (No. 4024b).

4025. „*Sterfbedde, en ter gedagtenisse,*” „*van zyne doorluchtige hoogheid, Willem Carel Henrick Friso, prinse van Orange en Nassauw, enz. enz. enz. erfstat-houder, capitein admiraal en generaal van de unié.*”

Op- en onderschrift van de afbeelding der sterfkamer van Willem IV;

links staat het ledikant, met de prinses en hare beide kinderen aan het voeteind- en één persoon aan het hoofdeinde er vóór; twee heeren en een moor er achter. Door een openstaande deur rechts ziet men een gedeelte van de rouwkamer. Onder de plaat een vers van J. B. W. M., in twee kolommen, in boekdruk. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met adres van B. Mourik te Amsterdam. Muller beschreef *dit* exemplaar.

22 Oktober 1751.

MULLER (No. 4024a).

4026. „Afbeelding van 't Sterf- en Parade-Bed van Zyne Doorluchtige Hoogheid W. C. H. Friso, in 't Jaar 1751.”

Onderschrift in één regel, gegraveerd in den ondersten plaatrand; rechts is de kamer met het paradebed door 't wegschrappen van een gedeelte der muur, veel beter te zien dan op de vorige plaat. Dezelfde plaat, latere staat van 't vorig nummer. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr.

November—December 1751.

MULLER (No. 4027).

4027. „Afbeelding van de zaal en 't praalbed Waar op het lyk van zyne doorluchtige hoogheid . . . Willem Karel Hendrik Friso, . . . gedurende verscheide dagen, in de maanden November—December des jaars MDCCLII, ten toon is gesteld geweest. Alles onder opzicht en directie van den Heere Delage, . . . Naauwkeuriglyk nageteekend door den Heere de Swart, . . . en in het Kooper gebragt Door Jan Punt. . . t' Amsterdam, By François Changuion, . . . MDCCLII.”

Met den titel 8 ongenommerde bladzijden in-fol. behoorende bij de volgende vier platen:

1. „Fond de la sale dessiné Geometriquement”, enz.
„Meetkonstige Afteekenings van de agter Zijde der Zale”, enz.
 2. „Representation Geometrale du Côté Droit de la Salle, et le Côté Gauche du Lit de Parade, avec le Profil du Corps de S. A. S^{m^e}”.
„Meetkunstige Afbeelding der Regter Zijde van de Zaal, en de Linker zijde van het Praalbed, met het Profil van 't Lijk zijner doorluchtige hoogheid.”
 3. „Plan des appartements tendus de noir que l'on a traversés a la Ceremonie de l'Exposition du Corps” etc.
„Platte Grond van de Vertrekken met swart bekleed, die men moest doorgaan, om het Lijk . . . te sien”.
 4. „Representation Perspective de la Salle de Parade”, etc.
„Perspective Afbeelding van de Parade Zaal” enz.
- Ouder de vierde plaat het adres van J. Punt te Amsterdam.

November—December 1751.

MULLER (No. 4028).

4028. „Korte Beschryving der Sieraden en het Bed van Paraden, van wylen Zyne Doorluchtige Hoogheid, Willem Carel Hendrik Friso, Prince van Oranje en Nassau, enz. enz. enz. Nederlands Hoog-geëerde en veel geliefden Erf-Stadhouder.”

Opschrift boven de beschrijving, in twee kolommen, in boekdruk, van de daarboven afgebeelde paradezaal. In het midden der plaat het tentoon-gestelde lijk, van voren gezien; aan weerszijden een deur, waarboven een inscriptie. Gravure langw. gr. in-fol., door J. Besoet. met adres van D. Laugeweg. 's Gravenhage.

November—December 1751.

MULLER (No. 4029).

4029. „Afbeelding van het Vorstelyke Lyk- en Prael-Bed, van Zyne Doorluchtige Hoogheid Willem-Carel-Hendrik Friso, Prinse van Oranje en Nassau, Erf-Stadhouder der Verëenigde Nederlanden, enz enz enz.”

Drie-regelig onderschrift en 16-regelig vers, dit laatste geheel in kapitaal, onder de afbeelding van de rouwkamer, waarin links het paraded met baldakijn, rondom het bed een drietal tabourets, waarop zwaarden, helm en sjerp. Tegen den achterwand, tusschen twee candelabres, een trofee. Rechts daarvan een portière, waarboven een schild met inschrift: „Quis desiderio sit pudor aut modus tam cari capitis”. Gravure langw. in fol., z. n. v. gr. met adres van „Anthoni de Groot en Zoonen.” te 's Gravenhage. 1751.

November - December 1751.

NIET BIJ MULLER (No. 4029).

4030. „Afbeelding van het Vorstelyke Lyk- en Prael-Bed,” enz.

Dezelfde plaat als de vorige. Vers en plaat beide met een dubbelen geornamenteerden rouwrand omgeven en tusschen de regels van 't vers meer interlinie. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., en met hetzelfde adres van het vorig nummer.

November December 1751.

MULLER (No. 4030).

4031. De zaal en het paraded van voren gezien.

De afbeelding heeft dezelfde omlijsting van No. 3687 hier voren. Alleen is er aan elke zijde onderaan nog een kleinere medaille bij ge-graveerd, met de borstbeelden van prinses Carolina rechts en van Willem v links. Op de bovenste hoeken zijn een paar doodskoppen bijgebracht. Gravure langw. in-4°, zonder eenig op- of inschrift dan die der medailles, door J. C. Philips? met adres van T. Crajenschot. Bovenaan rechts ge-merkt „Pag. 217.”, links: „N° 3.” Uit?

November—December 1751.

MULLER (No. 4031).

4032. „Zie hier de Levenszon van Friso nêergedaeld,
Toen Nêerlands hoop door haer het glansrijkst
(werd bestraeld.”
„Den ondergang dier Zon, die zoo verkwiklijk
(Scheen,
Word hier by's Prinsen Lijk, betreurd van
groot en klein.”

Onderschriften op twee draperien onder de afbeeldingen van het parade-bed. van voren en ter zijde gezien. Twee kleine doch goede voorstellingen, op één plaat in-3°. boven elkaar, gegraveerd door S. Fokke, met adres van F. Houttuijn. Bovenaan rechts gemerkt „III.” Uit?

4 Februari 1752.

MULLER (No. 4032).

4033. „Lyk-staetsie van zyne doorluchtigste hoogheid den heere Willem Carel Hendrik Friso, . . . Gehouden den iv. Februari MDCLII Naeuwkeuriglyk nagetekent door P. van Cuyk, Junior en in het Kooper gebragt door J. Punt. In 's Gravenhage . . . M.DCC.LV.”

. Titel voor deze zeer uitvoerige en goed geteekende serie van 41 gravures in-plano, naar P. v. Cuijck door J. Punt. Op plaat 1-39 is de geheele stoet afgebeeld, terwijl telkens in den ondersten plaatrand is aangegeven, wie er op ieder blad zijn voorgesteld. Bijna drie-vierde van plaat 39 wordt ingenomen door: „A Geometrale afteykening van ter zijde van den Lykwagen.” „C Looide en van buyten vergulde Dootkist.” en „B Asteijkening van agteren.” (van den lijkwagen). Boven C zijn de wapens der zeven provincien aangebracht; A en B zijn als op hangende doeken geteekend; onder de drie afbeeldingen een muurtje, waartegen in het midden het wapen van den prins is geplaatst, tusschen een weenend en een als Mars uitgedost jongske en omgeven door krijgsattributen.

Op plaat 40 is afgebeeld het „Plan van de Nieuwe kerk te Delft, Met de Marsch van de Lykstatie, & haar Stand toen het Lyk bijgezet wierd.”, zooals er in 't hollandsch, engelsch en fransch in den bovensten plaatrand staat; in de plaat staat bovenin de verklaring der letters A-O terwijl onderin en in den ondersten plaatrand, de hollandsche verklaring der cijfers 81-104 en de engelsche en fransche uitlegging der cijfers 1-104 in de plaat, is gegraveerd. De hollandsche verklaring der cijfers 1-80 staat bij de plaats en zelf

De laatste plaat, die bij Muller ongenommerd is, heeft hier het cijfer „41” rechts bovenaan en in den ondersten plaatrand in 't hollandsch, engelsch en fransch 't onderschrift: „Afbelding der Lijkstatie van Zijn Doorl. Hoogh. Willem den iv. den Prinse van Oranje en Nassau &, &, &. over

de Grootte Markt te Delft, op den 4^{den} Februarij 1752." Op deze prent is de geheele markt met de Nieuwe kerk links afgebeeld.

In de 40 blz. tekst (den titel daaronder begrepen) zijn o. a. al de namen opgegeven der deelnemende hoogwaardigheids-bekleeders.

4 Februari 1752.

MULLER (No. 4033).

4034. „Afbbeeldinge, der plechtstatige uitvaart; van zijne doort: hoogheijd, Willem Carel Hendrik Friso, Prince van Oranje en Nassau, enz, enz, enz obiit 22 October 1751. begraven den 4 Februarij 1752. Getekend door I. V. H. 17 72.”

Geschreven titel in geornamenteerde lijst, waarboven de dood, met vorstenkroon in de linkerhand, is afgebeeld. Verkleinde kopie, in kleuren geteekend en met goud opgehoogd, van de lijkstatie door Punt gegraveerd. De geheele trein, door Punt op 38 bladen gegraveerd, is hier op 39 bladen, waarvan No. 27 de dubbele grootte der andere heeft, in tekening gebracht. Het jaartal 1772 op den titel is later in 1752 veranderd.

4 Februari 1752.

MULLER (No. 4034a).

4035. „Laatste Eere ofte Historische Beschryving en Naauwkeurige Afbbeeldinge der plechtige Begraaf-Ceremonie, bewezen aan het Vorstelyke Lichaam van wylen zyne Doort. Hoogh. Willem Carel Hendrik Friso, Prince van Oranje en Nassau, enz. enz. enz. Erf-Stadhouder der VII. vereenigde Nederlandse Provincien, Glorieuser Gedagtenis.”

Onderschrift onder de afbeelding van den begrafenisstoet, op twee aangehechte bladen in vier en een kwart rij boven elkander. Onder de plaat, in acht kolommen, de verklaring der cijfers 1—100, evenals het onderschrift in boekdruk. Gravure langw. in fol., naar en door J. Besoet, met adres van D. Langeweg te 's Gravenhage.

4 Februari 1752.

MULLER (No. 4035).

4036. „Lijkstatie van wylen Zyne Doorluchtigste Hoogheid Willem Karel Hendrik Friso, Prince van Orange en Nassau, Erfstadhouder der Vereenigde Nederlanden, enz. enz. enz. gehouden op den 4 February 1752.”

Opschrift boven de afbeelding van den stoet, in zes rijen boven elkaar. Onder de plaat de verklaring der cijfers 1—77, in zeven kolommen, in boekdruk. Ets door J. B (uijs), met adres van C. Wilt te Amsterdam. Op dit exemplaar is op den kant, in gelijktijdig H. S., bij No. 57 aange-teekend: „had de hoed op, een Swarte mantel aen, met een lange stok en knop inde hand.” en bij datzelfde nummer in de verklaring: „Pensionaris Honorair te Z Zee.”

4 Februari 1752.

MULLER (No. 4036).

4037. „Lykstaatsi, van Willem Carel Henrik Friso prince van Oranien en Nassau: erfstadhouder der vereenigde provincien &^a &^a &^a so als die gehouden is in den Haage. in de maand van Februari anno 1752 met privilege”.

Opschrift boven de afbeelding van den begrafenisstoet in acht rijen boven elkaar. Het linkerdeel der achtste rij is ingenomen door de verklaring. in vier kolommen. der cijfers 2—12. 17—28. 33—43 en 46—49 in de plaat; lager. in vijf kolommen, die van No. 13—16. 29—32. 44—45. 50—51, 52—53. Slechte ets in-plano, z. n. v. gr.

4 Februari 1752.

a. MULLER (No. 4037).

4038. „Vertooning der Lykstatie van zyne Doorluchtigste Hoogheid, Prins Willem den IV^{den}, op de Grootte Markt te Delft.”

Onderschrift onder een afbeelding van den stoet op de markt te Delft. in vier rijen boven elkaar. Gravure langw. in 4°. naar en door S. Fokke. met adres van F. Houttuyn. Uit?

4 Februari 1752.

b. MULLER (No. 4037).

4039. **Begravenis van Willem IV.**

Afbeelding van den stoet. in zes rijen boven elkaar. zonder eenig inschrift of cijfer. Gravure langw. in 4°. z. n. v. gr.

In dezen staat komt de prent voor in *Versaameling van verscheide politieke tractaaten*. enz. Achtste deel. (Zie Muller No 4059 hierna).

Een latere? staat dezer prent. hier mede aanwezig. heeft in den bovensten plaatrand links: „N.° 4”; rechts: „Pag. 225”

Hierbij een curieus vlugschrift. 4 blz. in-fol. getiteld: *Aanmerkingen aangaande het rouw dragen oer zyne doort: hoogheid.* 's Gravenhage. M. Gaillard, 1751; naar 't mij voorkomt een anti-oranjegezind geschrift. dat de algemeene. trouwens wel wat overdreven, zucht om te rouwen wilde bezweren

4 Februari 1752.

MULLER (No. 4038).

4040. „Ter gedagtenis, van zyn doorlugte hoogheid Willem Karel Hendrik Friso, Prince van Cranje en Nassauw, Erf-Stadhouder der Vereenigde Nederlanden, &c. &c. &c.”

Opschrift boven de beschrijving der begrafenis. in drie kolommen, in boekdruk. omgeven door een gegraveerd lijstwerk van eigenaardigen vorm. met den kop van „W. K. H. Friso.” in 't midden, bovenin. Aan weerszijden daarvan bovenop de twee zijden van dit lijstwerk waartegen wapentrofeën hangen, is rechts het paradebed, met het lijk van den prins,

van terzijde afgebeeld. links ditzelfde bed van voren gezien zonder 't lijk. Deze voorstellingen zijn verkleinde kopien van de hoofdgroepen der platen 1 en 2 van No. 4028 hier voren. Onderaan is de lijkstoet in vier rijen boven elkaar afgebeeld. Gravure in-fol., z. n. v. gr., met adres van A. Meyer te Amsterdam.

4 Februari 1752.

NIET BIJ MULLER (No. 4038).

4041. *Lijkstatie van Willem IV.*

Zeer kleine afbeelding van den stoet. in drie rijen boven elkaar. Zij is gegraveerd op ééne plaat met een evengroote afbeelding van de zaal en het paradebed en tien andere voorstellingen en portretten. alle als afzonderlijke prentjes bestemd voor de *Kern der nederlandsche historie. Met Figuurtjes.* t' Amsteldam. by T. Crajenschot. MDCCLIII.: een boekje in-64°. dat hier ook aanwezig is en dat nog eenige andere plaatjes en portretten bevat dan de hier vermelde. terwijl de lijkstatie en het praalbed in dit exemplaar niet voorkomen. Bovenbeschreven gravure is in haar geheel langw. in-4°, z. n. v. gr. en vóór de om- en onderschriften bij de voorstellingen.

1752.

MULLER (S. No. 4030 A).

moet zijn: NA MULLER (No. 4040).

4042. „Op de bovenstaande plaat.”

„Voorzienigheyd welk' onbepaald, volstrekt

Vrywillig werkt, en Heyl uyt Rampen wekt,” enz.

Opschrift en aanvangregels van een 60-regelig vers van P. B., in twee kolommen, in boekdruk, onder een zinneprent op den dood van W. K. H. Friso, den prins voorstellende, die in volle wapenrusting. den helm aan 't voeteneinde. op 't praalbed ligt. Als draperiën zijn daartegen aangebracht de wapens van den prins, van de zeven provinciën, van de Generaliteit en van de Admiraliteit. Aan 't hoofdeinde zit 's prinsen weduwe met prinses Carolina; achter haar Herkules en Minerva. Aan het voeteneinde de Hoop, de Godsdienst en de Vrijheid, bij wie de Leeuw met den pijlbundel ligt. Op de tafel. rechts op den voorgrond. een papier met twee uithangende zegels. waarop men leest: „W. C H. Friso by de gratie gods Prince van Oranje &c”; op een tweede papier staat „Placaat”. Op een tafel midden voor 't bed ligt een degen, een scheeps- en een stedekroon. Gravure langw. gr. in-4°. naar en door G. Sibelius. met adres van C. Sibelius te Amsterdam in de Ratelwagtsteeg.

1752.

MULLER (*Aanhangsel* No. 4040 A).

4043 „De Maagd der vereenigde Provinciën, verzeld van 't Heil en de Vreugde dier Landen, door twee Genii verbeeld, draagt den Prins het Staatsbestier, met dat des oorlogs te water en te lande op:” enz.

Begin van een uitleggend onderschrift, in acht regels, onder een

zinneprent op het stadhouderschap van Willem iv. Behalve de hoofdvoorstelling, door het bovenstaande reeds verklaard, ziet men links op den voorgrond twee engeltjes, waarvan de één een plaat met de afbeelding der overstromingen, de ander een door den paalworm doorknaagd stuk hout in de hand heeft. Rechts zit de windhandel op een steen, waartegen de plundering der pachtershuizen is afgebeeld. In den voet der verhevenheid, waarop Willem iv zit, de sterfte onder 't rundvee. Op den grond, nauwlijks zichtbaar, een viertal muizen, doelend op het heerschen van die plage. Geheel op den achtergrond het belegeren van Bergen op Zoom als zinnebeeld van den oorlog. Meer naar voren Pallas en Mercurius aan den voet van 's prinsen grafteeken, waarbij Cupido met een gebluschten fakkel. Gravure in fol., door J. C. Philips. 1752. Zonder adres. Muller beschreef het exemplaar van den Heer J. N. Scheltema, maar vermeldte niet, dat het de titelplaat is van het eerste (eenig) deel van het Vervolg op het werk van Le Clerc. (Zie No. 25 op blz. 443 hier voren).

1752.

MULLER (S. No. 4041 A).

4044. „W. C. H. F. Nat. 1 Sep. 1711. Ob. 22 Oct. 1751.”

Inscriptie in een monument, afgebeeld op de linkerzijde van een zinneprentje op den dood van Willem iv, dat als titelprent behoort voor de beschrijving van zijn leven. Zeven kinderen, omhangen met de wapens der zeven provincien, zijn bezig een guirlande van lauwerbladeren te vervaardigen en die aan het monument te bevestigen; de Hollandsche maagd zit weenend en in rouwkleederen tusschen hen in, op den voorgrond. Het borstbeeld van den prins wordt in een medaillon, gevormd uit een slang, als 't beeld der eeuwigheid, ten hemel gevoerd, terwijl Willem v aan den ingang van den tempel der wetenschappen door Minerva, e. a. wordt ontvangen. Gravure in-8°, naar en door J. C. Philips 1751. Met adres van Ph. Doorewaard te Amsterdam. 1752.

1752.

MULLER (S. No 4041 B).

4045. „Dichtkundige cypressenbladen, gestroot by het Voor Neêrland allerbitterste en betreuens waardigst afsterven Van den onvergelykelyken Vorst en Heere Willem Karel Hendrik Friso, . . . Door verscheiden Dichters en eenige Dichteressen. Te Amsterdam, By Philippus Doorewaard, Boekverkooper, 1752 ”

Titel van een dichtbundel. Tusschen titel en adres is een zinneprentje afgedrukt op 's prinsen dood. Aan weerszijden van een sarkofaag, waarop men leest: „Obit 1751.” zit een weenende vrouw. In de wolken, boven den sarkofaag, een ster; aan weerszijden van deze een lint, waarin: „A? Etat. XL.” „Mens I. Dieb. xxii”. Gravure langw. in-12°, naar en door C. Philips.

De hier voren onder No. 3693 beschreven prent is de titelplaat van dezen bundel; die plaat doet dus niet op de verheffing van den prins maar op zijn dood.

1752. NIET BIJ MULLER (S. No. 4041 B).

4046. „*Obiit XXII Octob. MDCCLI.*”

Inscript onder in een grafnaald, waartegen in een medaillon het borstbeeld van „W. C. H. Friso. D. G. Ar. et Nas. Pr. etc.” is geplaatst. Rechts de godsdienst. links de wetenschap treurende. Gravure langw. in-16°. door J. C. Philips 1752. Vignet uit?

1752. a. NIET BIJ MULLER (No. 4042).

4047. „*Minerva treurt, en dekt haar nat-bekreeten
(oogen,
Nu Leydens Hooge School haar Schutsheer is
ontlogen.*”

Inscript onder in een grafsteen, waarop de buste van Willem IV staat, naar links ziende. Achter hem, op een wereldbol, een feniks uit zijne asche verrijzende. Links zit Minerva treurende, achter haar de Leeuw brullend van smart; rechts een kind met een gevleugelden zandlooper in de linker- en een fakkel, die het uitdooft, in de rechterhand. Gravure in-4°, naar H. v. d. My. „J. C. Philips. sculp. dir.”

1752. b. NIET BIJ MULLER (No. 4042).

4048. *Zinneprent op Willem IV.*

Links op een hoog monument de buste van dien prins en op een schild, links daarvan, „XL” zijn leeftijd. De lijkstoet en een andere voorstelling zijn in het monument gegraveerd. Aan den voet zit de Hollandsche maagd treurende. Op den voorgrond de Vrede op een wolk van den hemel gedaald, enz. Gravure in-8°, naar en door J. C. Philips 1752.

1752. c. NIET BIJ MULLER (No. 4042).

4049. *Afbeelding van de voor- en keerzijde eener medaille ter eere van Willem IV.*

De voorzijde vertoont zijn borstbeeld, naar rechts gekeerd, met omschrift: „WCHFRISODGP&NASS TOTBELGLIBGVBR&ERED&=” Op de keerzijde de lijkstet met omschrift: „Apvd Deym et bonos vivet in æternvm”; in de afsnede: „Nat 1 Sept MDCCLi de(natus) 22 Oc MDCCLi”. De medaille is door I. C. Holzhey. Gravure langw. in-12°, z. n. v. gr. Uit? Komt ook verkleind voor op No. 4056 hierna.

Hierbij: „*Verklaaring Van eene treur-medaille. Ter Hoogloffelyker Gedagtenisse van het... zoo smertelyk afsterven van... Willem IV.*” enz., een blaadje in-4°, in boekdruk, met rouwrand, waarin de beschrijving der boven beschreven medaille gegeven wordt.

1752.

MULLER (No. 3888).

moet zijn: NA MULLER (No. 4042).

4050. „*Avgvsta gravitate verendvs.*”

Omschrift van de keerzijde eener medaille, waarop Willem IV als zonnegod op den zonnewagen ten hemel rijdt; daaronder het stadhoudelijk kwartier te 's Gravenhage en een gedeelte van den lijkstoot des prinses, op wiens dood en begrafenis deze medaille geslagen werd; de voorzijde vertoont zijn borstbeeld. Het is de laatste van een twaalfstal penningen, in voor- en keerzijde afgebeeld en waarvan de eerste zijn verheffing tot stadhouder vereeuwigt. Gravure kl. in-4°, door C. F. Fritsch, met adres van T. Crnjenscot. Rechts bovenaan in den plaatrand gegraveerd: „Pag. 269.” Uit: *Historie van Nederland*.

In de *Versaameling van verscheide politique tractaaten... Vyfde deel.*, is bij deze prent een *Uitlegging der gedenkpenningen* gevoegd op 1 bl. in-8°, met een 26-regelig gedicht aan de keerzijde: „Onder de Zinspreuk, *Nemo Placet omnibus.*”, gepagineerd „268*”.

1752.

d. NIET BIJ MULLER (No. 4042).

4051. „*Tabula Genealogica Principum Nassovicorum lineæ Dillenburgensis et Diecensis qui Fœderati Belgii Provincias vel universas vel earum nonnullas gubernarunt, a primo Reipublicæ Fundatore ad eum usqz qui hodie feliciter rebus præ est. Ad exemplar Amstelodamense æri incidit et excudit Matthæus Seutter, S. C. Maj. Geogr. Aug. Vind.*”

Inscript in een plaat, den stamboom van het huis van Oranje voor, stellende tot Willem IV. Links van den stam een latijnsch, rechts een duitsch 8-regelig vers. Boven in de plaat links het borstbeeld van Willem IV, rechts dat van zijne vrouw, beiden in medaillon. Blijkens bovenstaand inschrift is deze plaat naar een hollandsche vervaardigd, waarvan een latere staat beschreven wordt onder No. 4087 hierna. (zie aldaar). De oorspronkelijke plaat is beschreven onder No. 3727 hier voren. Daar in dezen staat ook het jaartal van 't overlijden van den prins vermeld is, heb ik hem hier geplaatst.

5 Juni 1752.

MULLER (No. 4048).

4052. „... Konstryke afbeelding der eerste eerbewysinge, verrigt by de plegtige inhuldiging van zyn doorluchtige hoogheid tot ridder van de koninglyke order van de kousseband in de Oranjezaal op den 5. july 1752 gedaan;” enz.

Gedeelte der opdracht, met de uitlegging der Nos. 1—23 in 't hollandsch en fransch, gegraveerd onder de voorstelling dezer plechtigheid, die door

veel toeschouwers werd bijgewoond. In 't midden onderaan het wapen van den prins. Gravure in-plano, naar T. P. C. Haag Jr., door J. C. Philips 1757, met adres van D. Langeweg

Van deze plaat zijn hier twee staten: een vóór alle letter. door Muller niet vermeld en de bovenbeschreven letterdruk.

5 Juni 1752.

MULLER (No. 4049).

4053. „De jonge Prins Erfstadhouder vertoont zich op het Bordes van het Huis d'Oranjezael, na dat hy als Ridder der Orde van den Kousseband geïnstalleerd was, op den 5 Juny 1752 ”

Onderschrift onder de afbeelding dezer gebeurtenis. Gravure langw. in-4°., naar en door S. Fokke en met adres van F. Houttuyn.

Hierbij het plaatje uit Wagenaar, *Vaderlandsche historie*. Deel xxii. (*Onmiddelyk Vervolg*. Deel 1) hetzelfde voorstellend. Gravure in 8°., naar J. Buys, door R. Vinkeles.

21 December 1752.

MULLER (No. 4051).

4054. „De Prinses Gouvernante van Prins Willem den Vden neemt zitting in de Vergadering der Ed. Gr. Mog. Heeren Staten van Holland.”

Onderschrift onder deze afbeelding. Gravure langw. in-4°., naar en door J. C. Philips 1754, met adres van F. Houttuyn. Uit?

Hierbij ook de gravure in-8°., naar E. Maanskamp door W. van Senus. met het onderschrift: „de Vrouwe Gouvernante in de Vergadering van Holland.” Behoort in M. Stuart, *Vaderlandsche historie*. Amst. 1821. in-8°.

1752.

NIET BIJ MULLER (No. 4052).

4055. „Figure en afbeeldinge van de Schellingen, op de Nederlandsche Munte geslaagen, dewelke met en neevens alle de geklopte of gestempelde Schellingen tot ses stuivers cours en gang sullen hebben.”

Opschrift in boekdruk boven de afbeelding. in houtgravure. der voor- en keerzijde van een zestiental munten, met een „Placaat.” van de Staten-Generaal. in boekdruk er boven en onderaan 't adres van Jacobus Scheltus te 's Gravenhage 1752. Alles op één vel in plano. In: *Versaameling van verscheide politieke tractaaten*. enz. Deel VIII. (Zie blz. 197 seq. hierna).

20 December 1751—23 Februari 1753.

MULLER (No. 4022).

moet zijn: NA MULLER (No. 4053).

4056. „Schipbreuk van 't Oorlogschip het Huis in 't Bosch.” — „De uit Slaverny verlostte Manschap van 't zelve, komt aen op 's Lands Scheeps-Timmerwerf te Amsteldam.”

Voorstelling der gebeurtenissen in bovenstaande onderschriften vermeld

en in twee prentjes boven elkaar afgebeeld, te zamen ééne gravure in 8°. „S. Fokke del. fe.“, met adres van F. Houytuyn.

30 April 1753.

MULLER (S. No. 4054 Aa).

4057. „Openbaare intrede van den Fransche Ambassadeur de marquis de Bonac. den 30 April 1752.”

Ontvangst van den markies door de burgemeesters van Delft. Rechts een vijftal koetsen, achter het rijtuig van de Bonac. Gravure langw. in 4°, naar en door A. Hulk, 1786. met bovenstaand onderschrift, waarin foutief 1752 voor 1753 staat. Uit?

Deze prent is hier in twee staten aanwezig:

a. Onafgewerkte staat vóór alle letter. Niet bij Muller.

b. de hierboven beschrevene. Muller vermeldt het exemplaar van den heer A. J. Nijland.

8 Mei 1753.

MULLER (No. 4055a).

4058. „Afbeeldinge van een overheerlyke Goude Present-Beeker.” — „Afbeeldinge van de andere zyde der overheerlyke Goude Present-Beeker.”

Onderschriften onder twee platen, waarop de bokaal is afgebeeld, door Willem IV toegezegd en door zijne weduwe op bovenstaanden datum geschonken aan de schutterij te 's Gravenhage. Zij was vervaardigd door Ph. Metayer te Amsterdam. Gravures in-fol., door J. v. Schley 1753, en met adres van Anth. de Groot & Zoonen te 's Gravenhage.

Hierbij, op drie blz. in-fol., een verhaal van de inspectie den 12 Mei 1750 door Willem IV over de schutterij gehouden, die zóó 's prinsen tevredenheid wegdroeg, dat hij bovenvermelden beker toezeide op den maaltijd, die na de exercitie aangericht werd en ook vorstelijk was; ook de beschrijving van den beker en een sonnet: „Aen de manhafte en getrouwe schutterye van 's Gravenhage.” komen in dezen tekst voor. Het geheel is opgedragen aan Johan Dierquens, „Burgermeester en Collonel,” e. a. officieren.

1753.

NIET BIJ MULLER (No. 4055).

4059. „De nieuwen Doel”.

Inscript boven de deur van dit gebouw, waarlangs de schutterij optrekt. Voor de drie geopende ramen links verschillende toeschouwers. Gravure langw. in-fol., naar en door P. C. la Fargue.

15 Januari 1754.

MULLER (No. 4057 en S. No. 4057).

4060. Begrafenis van Daniel Raap te Amsterdam.

Vier plaatjes met deze begrafenis in verband staande, zonder onderschrift en alleen genommerd „I.—IV.”

I vertoont het tumult op den Dam bij 't vernemen van de begrafenis en 't vernielen van de baar.

II het ruineeren van de voorpui van Raap's huis en de aankomst van de wacht.

III het inrijden van het lijk met paard en slede in de Oude Kerk.

IV het nederlaten der kist in het graf.

Vier voorstellingen, zonder eenig onderschrift, op ééne gravure gr. langw. in 4°. „S. Fokke, ad viv. del. 1754.“, „C. Brouwer, sculp. 1786.“, „A. Fokke, simonsz. excudit.“ Onderaan de plaat „Proefdruk“.

In dezen staat zouden ze, volgens Muller, behooren in de *Nieuwe Vaderlandsche Almanak* van 1767 wat echter moeilijk gaat, daar ze eerst in 1786 zijn gegraveerd. In lateren staat komen zij, met onderschriften, voor in de *Vaderlandsche Historie in Themata*. (Zie No. 14. plaat 33—36 hier voren).

15 Januari 1754.

MULLER (No. 4058).

4061. „Vose rape te koop“.

Eenig inschrift in een prent, waarop, in twee rijen boven elkaar, een begrafenisstoet op het Oudekerksplein is afgebeeld, die zich begeeft naar de genoemde kerk, welke men op den achtergrond ziet. Het moet de ter aarde bestelling van Daniel Raap verbeelden, maar de voorstelling is verzonnen, zooals reeds blijkt uit het opschrift: „Op de Zinnebeeldige en Statieuse prent der Begrafenisse van Daniel Raap.“ geplaatst boven het 42-regelig gedicht dat hierbij behoort en aan welks keerzijde de „Aanwysing Der Nummers“ is afgedrukt. Vers en verklaring der nummers 1—34 op 2 blz. in-fol., in boekdruk. In de „Aanwysing“ komt 27 tweemaal voor, zoodat 28 tot 34 in de plaat door 27 tot 33 in den tekst verklaard worden. Onder de niet tot den stoet behorende personen op den voorgrond der plaat is een vrouw, van wier mand met knollen een papier afhangt met bovenstaand inschrift. Zeer slechte gravure br. in-fol., z. n. v. gr.

1754.

MULLER (No. 4059).

4062. Aankomst van D. Raap in de hel.

Daniel Raap, een porcelein koopman en groot Oranjeklant, wonend op den Vijgendam in het huis „Altijd wel“, had bij het prachtersoproer in 1748, op de vergadering in den Doelen te Amsterdam, o. a. voorgesteld: wijziging in het begeben der ambten, opheffing van het postmeesterschap als baantje en verandering in de regeering. Van Rotterdam uit gesteund (C. van Oeveren en Laurens van der Meer waren geestverwanten van hem), bekleedde hij in deze onlusten een eerste plaats. Waar er reeds vroeger spotprenten op hem verschenen (zie 't vervolg der noot), bracht zijn dood, 15 Januari 1754, de gemoederen weder in roeren; er ontstond een groot tumult, waardoor de begrafenis 's middags niet kon plaats hebben, en 's avonds ter sluiks moest geschieden. Bovengenoemde zeer grove en slechte gravure, heeft geen enkel inschrift dan alleen de cijfers 1—5,

welke op de keerzijde van den titel van het hierbij behoorend vers, 8 blz. in-4°. groot, aldus verklaard worden:

„1 Daniel Raap die van C. Teepken" (een mede-Doelist) „word verwelkomt in het Onderaardsche Ryk van Pluto."

„2 C. Teepken geeft hem de hand van Vriendschap, en spreekt met hem over de Droevige toestand, daar hy zyn Vrienden heeft in gelaaten omtrent de Doelen."

„3 Lieve Lolke van Nes."

„4 Vorst Rhadamant een der Helsche Rigters, Zittende op een Throon met het Wet Boek in zyn hand waar uyt hy Raap zyn Misslaagen zal te voore leggen."

„5 Strafplaats der Doelisten, &c. &c. &c."

Het vers is onderteeekend „Armi niaan." en getiteld: „Op de afbeelding van de aankomst van Daniel Raap in het onderaardsche ryk."

Deze prent komt voor in het *Dichtkundig Praal-tooneel van Neerlands wonderen*. VI. 213. Hier is ze aanwezig in een *Versaameling van verscheidene politique tractaaten. Negende deel*, zooals er in H.S. voor geschreven is. De acht voorgaande hebben alle een gedrukten titel, waarop van deel tot deel, na den voor alle gelijkvullenden aanvang, den inhoud is weergegeven. Daar de verzameling belangrijk genoeg is om nader te worden beschreven en er zeker menig unicum onder schuilt, geef ik hier in 't kort den inhoud der deelen weer, voor zoover die, evenals de daarin voorkomende prenten, met Raap en consorten, in verband staat.

Ik vermeld dan in de eerste plaats uit dit „negende deel" nog een spotprent op Daniel Raap, met het inschrift: „Al: Weer. een. Kuol", gegraveerd in de zijde van een zerk, waarop een knol (zinspeling op Raap) en een flesch, „Rape Sop" zijn afgebeeld, terwijl men rechts op den voorgrond nog een tweede flesch ziet met het inschrift: „Probatum". Een duivel met horens op 't hoofd en met bokspooten, perst uit een tweede raap 't sap, dat door een trechter in de flesch op de zerk vloeit. Gravure in-8°, z. n. v. gr., (Muller No 4046). Volgens bl. 11 van het *Pertinent verhaal uit Amsteldam van het geen gebeurd is by de begraffenis van den beruchten porceleinkooper Daniel Raap, op den 15 en 16 January 1754*. Te Utrecht, By Hendrik vander Kapelle, 1754, 43 blz. in 8°. was op den avond van zijn dood, 10 Januari 1754, en eenige volgende avonden, deze voorstelling als chassinet, te zien voor 't huis van een Amsterdammer in de Warmoesstraat.

Op de laatste bladzijde van een bundeltje spottichten op onze held, getiteld: *D. Raaps hellevaart. Met een Vaars zonder Staart, En tevens zonder Kop; Wie lust 'er nog Raapenzop?* 16 blz. in-8°., komt nog een derde prentje, een oude houtsnede, voor. Volgens de „Verklaring Van de Onderstaande print." wordt de weduwe Raap (in 't midden als een deftige dame afgebeeld) door Lucifer beetgepakt, maar door Frederik Vaster, een buurman en huisvriend, ontzet. (Muller S. No. 4059).

Verder bevat dit deel: *De caracters der opper-baasen, die haar zelven als hoofden hebben uit de vergaderplaats der stads Cloveniers doelen tot Amsterdam hebben* (sic) *opgeworpen*. — *Zinnebeeldige graf-schriften, Op Vyftien in Leeven zynde Opper-baasen*, enz. — *Copia. Testament of uysterste wille van den heere Daniel Raap*. 4 blz. in-fol. — *Copia van de laaste codicille, Of alleruiterste wille van wylen Daniel Raap, Slegter gedagtenisse*; enz. 4 blz. in-fol. — *Copy van twee brieven uyt de hel Geschreeven door Daniel Raap, Aan zyn Huysvrouw*, enz. 16 blz. in-8°. — *Onzydige vyfledige beschouwing, Van het gepasseerde omtrent het Lyk, en Begraafenis van Daniel Raap*: enz. 12 bl. in-8°. — *Loon na verdienst*. 1 vel in-plano. — *Catelogus* (sic) *Van diverse Soorten van Inlands geschilderde porceleynen, Wiens weerga men nooit in Holland heeft gezien, zeer fraay van Schilderwerk, door den Overleedenen zelf uitgevonden, en met groote Kosten by een vergaaderd: Necens eenige rariteiten, En Onderaardsche teekeningen, Van diverse Duyvelen. Als meede eenige boeken, Die den Overleedenen zelfs heeft geschreeven. alles Nagelaten door Daniel Raap, hoofd der Doelisten. De Verkoopinge zal geschieden op den 2 February 1754. Ten Huysse van Maria Sas op de Vyggendam in 't Elumenaatie Huys, Altyd Wel*. Te Amsterdam, By Gysbert Outshooren, Gezwooren Rapiaansche Drukker, zo wel na de Dood van Raap als by zyn Leeven, gelyk men heeden heeft ontdekt door het spargeeren van een Folio Vel, voerende tot Titel, *Van alle Welmeenende*. 16 blz. in-8°. — *Appendia Van veele Fraije en zeldzaame, Schilderyen, Nevens een Party raare, Curieuse en net bewaarde manuscripten en zeldzaamheden, Sederd veele Jaaren met veele kosten en moeiten by een Verzameld door wylen D. Raap*, enz. 8 blz. in-8°. — *Aan alle Welmeenende*. Opschrift boven vier bladzijden druks in-fol., reeds genoemd in 't cursief gezette gedeelte van het verzonnen adres van den katalogus, waaruit o. a. blijkt dat het „Testament” en „Codicil” verschenen zijn vóór den dood van Raap en veel bijgebracht hebben tot de rumoeren bij zijn begrafenis. Z. pl. o. j. gedateerd: „Amsterdam den 17 January 1754.” — *Aan alle kwaadmeenende Tot welken onder den tytel van, aan alle velmeenende Zeker Fameus Folio -Vel gerigt is*”. Z. pl. o. j. 16 blz. in-8°. — *Aan alle waarheid-lievende*. 15 blz. in-8°. — *Brief en aanmerking, Op een zoogenaemden dortschen brief*. 1 bl. kl. in-fol. — *Vervolg der samenspraak tusschen den eedweigerende Rotterdammer, amsterdamschen doelist, en gezwooren wynkoopver, der laat-gemelde Stad. Gehouden, als voren, en behelende in 't geheel de zoogenaemde Catechismus der Doelisten, Of het kleen Hollands Vraagboekje*. De samenspraak zelf komt, met een tweede exemplaar van dit vervolg, voor in deel VII van deze verzameling Tractaten. Uit dit boekje van acht blz. in-8°, blijkt zonneklaar hoe de beweging tegen Raap eigenlijk tegen het Oranjehuis gericht was. — *Tweede samenspraak tusschen een verstoorde wyn-handelaar, predikant en boer, Voorycvalen in de wedrom*

reis uit den Haag over het doen van den Eed der Wyn-handelaars. 8 blz. in-8°. (9—16). — *Tweede brief van een Amsterdammer aen zyn Middelburger Vriendt, over den Eed der Wynhandelaers.* Door Philagathos. 8 blz. in-8°. — *Billyke redenen en Motiven waarom alle brave en Eerlyke Wynhandelaars den Eedt moeten weigeren. en dezelve trachten t'ontgaan.* Z. pl. o. j. 8 blz. in-8°, gedateerd „Delft den 12. Juny 1751.” — *Aanmerkingen en gedachten, aan een Vriendt, op zyn vet-zoek (sic) mede-jedeelt, over een extract missive. van een Amsterdammer, aen zyn Middelburger Vrient, wegens den Eed der Wynhandelaars.* Z. pl. o. j. 10 blz. in-4°. gedateerd „Den 24 Mey 1751.” — *Advertentie door de gezaamentlyke wyn handelaars. Te Amsterdam en Rotterdam, Aan de Heere inquisiteurs. F. Vaster. D. Raap En haar Illustri Gezelschaap (sic). Zynde Schryfvers. Opstelers, Toestemmers en Uytgevers, van die zielroerende-schriften, Voor den wyn eedt. Voornaame stookebranden van allei (sic) Onrust. zoo wel buyten als binnen deze provincie. Valze postboodens op den Haag g'c: g'c: g'c: Z. pl. o. j. 4 blz. in-4°.* — *Raap. in de wyn-keuken onder kokz-handen.* 1 bl. in-8°, onderteekend: „Al was 't aan Deurhoff of Sneesce Joosie.” — *Wat Nieuw en wat Oud; Veel Schuim en geen Goud; De doele herfstok, En een lied van kindermaakery. Al is het wat stordig; Koopt, ei Vrinden! Koopt het maar Vry.* Z. pl. o. j. 8 blz. in-8°. — *Verzonnen schouwburgbiljet, waarop o. a. wordt aangekondigd: de wanhebbelyke liefde, Of het alom beroemd meesterstuk van Heel Christiaan Scholten. kinderen maker. enz.* 1 bl. in-fol. — *Laureer kroon Getogten om het hoofd Van den heer Christiaan Scholten. . . . Te Amsterdam by de Baron Rapee. op de Colveniers Burgwal. over de Brouwery het Waepen 1753.* 1 blad br. in-fol. — *Aan den maaker van de ode voor den heere Christiaan Scholten, van Asgat.* Z. pl. o. j. 1 bl. in-plano. — *Troost Voor den Gezezen capitein Christiaan Scholten.* Z. pl. o. j. 1 bl. in-plano. Onderteekend „Stante pede.” — *Naam lyst der heeren gecommiteerdeus. Aangesteld in de Maanden Augustus en September 1748. door de burgeren en inwzetenen in hunne Respective Wyken binnen Amsterdam.* 1 bl. in plano

In de deelen I—IV van deze hoogst eigenaardige verzameling pamfletten, komt niets voor, dat met D. Raap en de doelisten direkt in verband staat; daar echter de hier aanwezige kollektie stukken, deze zaak betreffende tamelijk uitgebreid, en daardoor voor de kennis van deze gebeurtenissen zeer belangrijk is, neem ik uit de deelen V tot VII de rechtstreeks daarmede in verband staande pamfletten hier ook nog op. Deel V heeft evenals de eerste vier deelen den algemeenen titel: *Versaamelij van vershilde pol'tique tractaaten zoo in Digtmaat als in Proza*, in rood en zwart, in boekdruk. Het verdere van den titel, dat nader den inhoud van ieder deel omschrijft en dus telkens verschilt, luidt hier: *Haskellende oer de merkwaarljste Voorvallen die gepasseert zyn op den choeniersdoelen te Amsterdam, tot op de komst van Zyn doorluchte hoog-*

heid. . . Gedrukt voor de Liefhebbers. 1748. Voor dit deel is als titelprent geplaatst een gravure gr. in-8°, door „C. F. Fritsch”, behoorende in? Boven in den plaatrand links het inschrift: „N. 1. Zie 't Derde Deel, Pag. 45. N. 2. Idem, Pag. 77.”; rechts: „Pag. 313.” Ouderin links, onder den naam van den graveur: „N. 3 en 4. Vierde Deel, Pag. 340.” De prent vertoont vier voorstellingen:

- a. De vergadering in den Doelen 9 Augustus 1748.
- b. De komst van Willem IV te Amsterdam.
- c. Het muiten te Haarlem.
- d. Het intrekken van ruitery in die stad.

Beide laatste afbeeldingen komen nog eens voor in Deel VI, waarvan de titel luidt: *Versaameling . . . Handelende over de Verandering in de regeering tot op het Vertrek van Zyn hoogheid na 's Gravenhage; nevens het Bedanken der capiteinen en het geeven van een crye krygsraad*. Gedrukt . . . 1741., en zijn dan gevoegd bij een stukje, getiteld: *De gedempte muitzucht, of Haarlems vernederde stoutheid, tooneelspel. Onder de Zinspreuk: Duce Minerva*. In dezen staat heeft de prent geen cijfers in 't midden boven de voorstelling en geen naam van graveur links onderaan.

Het eerste stuk dat achter den algemeenen titel van deel V voorkomt, heeft tot opschrift: *De Doele, tooneelspel*. Z. pl. o. j. Achter dezen voorshandschen titel volgt een „voorreden.”, waaruit blijkt dat aan dit stukje nog één of meerdere voorafgegaan zijn; de paginatuur begint dan ook met bl. 45. 40 blz. in-8°. (45—84). — *Boeren saamenspraak, tussen Jaap en Gys, Oer het gepasseerde in de colleeveniers Doelen. Op den 9. Augustus A° 1748. te Amsterdam*. Te bekomen te Westsaenen, by Jan Regtuit. Zonder Prievelegie. Z. pl. o. j. 13 blz. in-8°. — *Tweede saamespraak tusschen Jaap en Geys*. . . . 12 blz. in-8°. — *Copie van de III. articulen die in de Doele zyn voorgesteld*. Z. pl. o. j. 1 blad in-fol. — *De aanmerkinge op de Drie artikelen, g'c. g'c. g'c. verdedijdt, Tegens de Lasterende berisper van dezelve*. t' Amsterdam, by Gerrit Vlier de Jonge, Boekverkooper, op de hoek van de Weye Lombartsteeg, op 't Rokkin. z. j. 1 vel in-plano. — *Korte schets of dag-verhaal Van het tegenwoordig Gedrag der burgeren van Amsterdam. Wegens Redres in eenige vertalle Zaaken, aantang neemende den 9 Augustus 1748. Voorzien met alle de Origineele Stukken die daar van uit gekomen zyn*. Gedrukt voor den Uitgever 1748. En zyn te bekomen te Groningen by Berliinkhof, . . . te 's Bosch van Beusekom. 189 en (V) blz. in-8°. — Het Register van 't eerste- en 't „Naberigt” van 't tweede stukje, die volgens een „Berigt aan den boekbinder.” op de laatste bladzijde van 't geheele werkje, moesten weggenomen worden, zijn er hier bijgebleven.

De weergalooze amsterdamsche kiekkas, vertoonende de Prinve van Oranje en Nassauw, En al wat hy hier gedaan heeft omtrent de oude Regeering. Voor een oortje maar, wie wil 'er kyken, nooit voor deeze zo gezien, een konstige vertooning, voor een oortje maar. 24 blz. in-8°.

In het zevende deel dezer *Versaameling . . . Handelende over het sluiten van de vrede tot Aaken. en andere merkwaardige Voorvallen in de Provincien van Holland*, vindt men nog: *Patriottische bedenkingen, Aangaande de verdedigende aanmerkingen, Weegens het Gedrag van den heer Daniel Raap. Door H. B. van Keulen Medelid der Patriottische Sociëtyt. Te Amsterdam. Z. pl. o. j. (8 Januari 1749). 8 blz. in-4°.* — *Daniel Raap's patriottische bedryven. Z. pl. o. j. Met titel 15 blz. in-8°.* — *Brief van Heiricus Wachloo. Gewezen collecteur van de boter Aan zyn vriend Daniel Raap, Verwaanden Privilegie-zoeker. Z. pl. o. j. 16 blz. in-8°.* waarvan bl. 6 in blanko. Van dit zelfde pamflet is nog een andere druk in dezen band opgenomen, waarin bl. 6 wel bedrukt is en dat eindigt met de „Toegift”, welke in het vorig exemplaar reeds op bl. 12 gevonden wordt. Op bladzijde 13 staat in 't eerste exemplaar het 10-regelig vers: „Raap, in de wyn-keuken onder kokx-handen.” en op blz. 14—16 het gedicht getiteld: „Advertentie door de gezaamentlyke wyn handelaars, enz., waarvan reeds afzonderlijke drukken vermeld zijn op bl. 199 hier voren. — *Autwoord van Daniel Raap, prinselyke patriot, enz. enz. Op den brief van Heiricus Wachloo, Inydaayden collecteur, Mallen Copy-schreever; enz. enz. Dienende beiden tot een Aanhangzel op de patriottische bedryven van Raap; onlangs uitgegeven en nog te bekomen. Hier is bygetoegd de Arlequin francois, Vertoonende vyf zeer fraoye Figuren, in een Ledig Wyn-Ochhoofd, op de Haagsche Kernis. Extra raar. Z. pl. o. j. 8 blz. in-8°.* — *Copia van een annex Brief, geschreeven aan Daniel Raap, door Pieter Reiersz. vluchtend Collecteur, op den 14 Augustus 1751. Z. pl. o. j. 8 blz. in-8°.* (23 Aug. 1751). — *Copje van een merkwaardige Missive, geschreeven door den Vluchtende Collecteur Pieter Reiersz. uit het Land van Oorust, aan zyne Respective Mama. Mi Pan Aal, op den 14 Augustus 1751. Z. pl. o. j. 8 blz. in-8°.* — *Nadere Missive van Pieter Reiersz. op gisteren gearriveert met Jan Stubbe, Coffy Scheepster tot Amsterdam, aan zyn Vriend de Graaf. Z. pl. o. j. 16 blz. in-8°.*

„Men Zal op Aanstaande Woensdag Den 14 July 1751. en volgende daagen, Ten Voordeele van Lucifer En zyne concubynen, Op 't Stadhuys van Amsteldam en Rotterdam, Vertoonen de inquisitie of de eed door dwang, treurspel, Geinventeerd door Daniel Knollius, Inquisiteur, Ontceerd door zugten en weenen, en na het zelve: De dronken aap, in de Doeljaanse Perselyn Winkel, klugtspel vercierd met Musiek van geraas, tussen beyden zal Gelanst worden door de Helze Razernyen, 's Morgens ten 10 uren presies op t Toneel. Een ieder zy ge waarschouwt geen Wyn kopers Knechten, principaal met de stopmessen op de zyde, meede te brengen, op straffe, van drie Maanden in 't Rasphuys te Amsteldam te zitten, om aldaar te Pompen, of te Versuypen. T' Amsteldam in de Haagse Franje 1751.”

Verzonnen tooneel-affiche ter bespotting van Raap, hier „Kuollius”

genoemd. 1 blad in-fol. Aan de keerzijde: „Brief en aanmerking, Op een zoogenaamden dortschen brief.” Hierop volgt een dergelijk affiche, nu vermeerderd. De bovenste helft bevat, met eenige afwijking in spelling, het hier boven staande; de onderste helft de aankondiging van een tweede, evenzeer verzonnen, voorstelling:

„Op Maandag den 2 Augustus 1751. Zal men ten Voordeele van het Respective rasp en spinhuys Van Amsterdam Vertoonen, de dood van eerlykheid en trouw, Veroorzaakt door de Ondergang der bataafsche vryheit. Treurspel. En na het zelven de zwetzende wynkooper Door een Zweerende Duyvel bezeten, klugtspel, verciert met zang en dans. Tussen beiden zal door Mons : Ryers met Juffrouw Malpoegne Gedanst worden, ook zal door Mejuffrouw Polgrom met Juffrouw Hester Raap gezongen worden, en de Plugge Dans tot slot vertoond worden door de Bediendens van 't Wyn-Cantoor. Ten vier uren precies op 't Toneel. Verwagt den volgende Donderdag De Triompherende knolle boer, Bedrogen en Gestraft. Blyspel. T' Egmond op den Hoeff. Gedrukt in 't vervallene Kasteel.” 1 bl. in-fol. Aan de keerzijde twee verdichte annonces met opschriften: „Anno 1751. Na 't Landt sonder Eeden.” en „Anno 1751. Van Rotterdam na Mepden.” Van de laatst vermelde voorstelling is ook nog een afzonderlijk affiche op 1 bl. in-fol., aan de keerzijde bedrukt met een vers, dat tot opschrift heeft: „De valsche ryer Of Mooy Pietje op de vlugt den 13 Augustus 1751.” Tusschen beide in: „Naam lyst der voornaame heeren wynkopers. Welke. (buiten de Azynmakers en Tappers), tot op Heden den 23 July 1751. Ten Stadhuize van Amsteldam. Den Eed gepresteerd hebban (*sic*). Z. pl. o. j. 1 bl. in-fol. (Muller No. 4019). Aan de keerzijde twee verzen, getiteld: „Geessel-roeden voor de Doeliaansche overliden der eed-zweerende wynkooopers.” en „Op de zelfden”.

1754.

MULLER (No. 4060).

4063. „Het doorbreken van de Rhyn- en Yssel-Dyken in 't begin des Jaers 1754.”

Onderschrift gegraveerd onder een prentje, waarvan de onderste en grootste helft wordt ingenomen door een kaart, waarop de geteisterde streek van „Hasselt” tot „Emmerik” is afgebeeld, terwijl bovenaan het vluchten der lieden in schuiten en wagens is voorgesteld. Gravure in-8°, naar en door S. Fokke, met adres van F. Houuttuyn. Uit?

21 Februari 1754.

MULLER (No. 4061a).

4064. „Hondsholredyk in Vreugd' by 't wisselen van Heer.” — „Overdragt der Pruisische Heerlykheden in Holland aen den Heere Prinse van Oranje en Nassau enz enz enz.”

Onderschriften onder twee afbeeldingen boven elkaar genoemde ge-

beurtenissen afbeeldende. Gravure in-8°, naar en door S. Fokke, met adres van F. Houத்துய். Uit?

21 Maart 1754.

MULLER (No. 4062).

4065. „Afbeelding van het vuurwerk, Den 21 Maart 1754, in 's Gravenhage, van wegens de Illustre en aloude Confrerie van den Ridder St. Joris, op het Tournoy-Veld, voor deszelfs Doele, afgestookten.” — „Représentation du feu d'artifice,” etc.

Onderschrift onder de afbeelding van dit kunstwerk, in 't midden St. Joris met den draak vertoonende. In het frontispice daarboven het wapen van den prins tusschen een trofee van krijgstuig. Aan weerszijden van St. Joris een nagebootste oranjerie, waarin zeven potten met oranjetakken, terwijl alle verder met vuurwerk gevuld zijn. Boven elk der drie gedeelten een latijnsche spreuk. Gravure br. in-fol., naar J. F. M. door M. S. Bij J. F. M. staat „ex.”(cudit) en onderaan het tweede adres van A. de Groot en Zoonen te 's Gravenhage. Met uitlegging in boekdruk onder de plaat.

12 Oktober 1755.

MULLER (No. 4072).

4066. „Geen Leeraer op den Stoel is voor gevaer be-
veiligd
Als Zinnelooze Wraek Gods Bedehuis ontheiligt.”

Onderschrift onder de bovenste van twee voorstellingen, waarop de aanslag is afgebeeld, te Amsterdam, tijdens de godsdienstoefening, door een fanatieken bakkersknecht gepleegd op den waalschen predikant François.

Op de onderste helft der plaat is het oproer op het Waleplein te Amsterdam afgebeeld. Dit plaatje, met het bovengenoemde ééne gravure in-8°. vormende en door S. Fokke gegraveerd, heeft tot onderschrift:

„Aen 't Volk betaemt geen Straf noch toemeloos Geweld;

De Misdaed moet beproefd, daer Wet en Reden geld.”

Met adres van F. Houத்துய். Uit?

1 November 1755.

MULLER (No. 4073).

4067. „Ongewoone Waterbeweging in het Haarlemmer Meer, bespeurt op den 1 Nov. 1755.”

Gravure in-8°, naar en door S. Fokke, met bovenstaand onderschrift. Met adres van F. Houத்துய். Uit?

Hierbij is gevoegd het prentje behoorend in M. Stuart, *Vaderlandsche historie*. Amst. 1821. Gravure in-8°, naar E. Maaskamp, door W. van Senus, met het onderschrift: „Waterschudding op de Haarlemmer Meer.” (Muller No. 4074).

1 November 1755.

a. NIET BIJ MULLER (No. 4074).

4068. „Afbeelding van de Magtige Koopstad Lissabon

in Portugal, Welke op den Eersten November 1755 door de Aardbevingen en onderaardsche Vlam is verwoest."

Inscript eener draperie in den rechterbovenhoek eener plaat, waarop een profiel-gezicht van Lissabon is afgebeeld. Op den voorgrond de zee met een aantal schepen. Boven de plaat in boekdruk: „Op de afbeelding der schoone, doch nu verwoeste, stad Lissabon." Onder de plaat een vers van 60 regels, in twee kolommen, eveneens in boekdruk, onderteekend: „Niets zekerder dan 't onzekere." Gravure langw. in-4°, door P. Sluyter, met adres van D. Weege te Amsterdam, 1755 onder 't vers. Alles te zamen één vel in-plano.

1 November 1755.

b. NIET BIJ MULLER (No. 4074).

4069. „Beschrijving van Lissabon, . . . benevens Een verhaal der schrikkelyke verwoesting van de aardbeving Waar door den voorn. Stad op den 1. Nov. 1755. als omgekeert, en tot een Puyngoop geworden is, . . . waar agter gevoegt is, Een Echt Relas van de Zeldzame en Wonderlyke water beweegingen, Die in de meeste Steeden van de Provintien der Vereenigde Nederlanden, . . . gezien zyn," enz., . . . „Te Leyden, By Hendrik van der Deyster, . . . 1755."

Titel van een boekje in-4°, waarin een afdruk der voorgaande plaat, doch zonder 't vers in boekdruk eronder.

1756.

MULLER (No. 4075).

4070. „Naauwkeurige afbeelding van het beloop dezer wereld, Beneffens een Aanwysing van de comeet, welke zig in 't kort zal vertoonen."

Opschrift in boekdruk boven de afbeelding van een planetarium waar omheen een landschap bij avond, met de afbeelding van de komeet. Links een man de komeet beschouwende. Onder de plaat, eveneens in boekdruk: „Aanwysing der Cyffer Getallen." Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met adres van A. Meyer te Amsterdam onder den tekst.

18 Februari 1756.

MULLER (No. 4076).

4071. „Beweging in de Luthersche Oude Kerk te Amsteldam, by de Aerdbeving, op Biddag, den 18 Febr. 1756."

Onderschrift onder de afbeelding der kerk inwendig, naar den preëkstoeel te zien. Gravure langw. in-4°, naar en door S. Fokke, met adres van F. Houttuyn.

14 Februari 1757.

MULLER (*Aanhangsel* No. 4076 A(B)).

4072. „Afbeelding Van de schrikkelyke Overstrominge,

en daar op gevolgden Door-braak van den Maasyk, by het Dorp Hedel; gelegen in den Bommelrewaard, op Maandag den 14. February 1757. des avonds omtrent tien uuren. Waar door, in eenen nagt, 8910. Morgen lands zyn Overstroomt, behalven de Brakelsche, Poederoyensche en Monnekenlandsche Polders, ter groote van nog 1700. Morgen, die eerst door Doorsteeking van den Meydyk op Ordres van de Wel Edele en Achtbaare Magistraat van Zalt-Bommel, en daar na door Overstrominge van dien Dyk, mede zyn onder waater gezet."

Opschrift in boekdruk boven een kaart der overstroomde en omliggende landen. Rechts onderaan „Gorin chem", links bovenaan „De Meyerey van 's Hertogenbosch" als uiterste punt. Links onderaan een profielgezicht van Zaltbommel in lijstwerk. Onder de plaat „Aanmerkingen", in zes kolommen, in boekdruk. Gravure langw. in-fol., naar I. Winter en met adres van J. W. Kanneman te Zaltbommel. Indien Dozy juist heeft gecopieerd, verschilt dit opschrift met het zijne. Muller beschrijft het exemplaar van den heer J. N. Scheltema, doch zeer onnauwkeurig.

Juni—September) 1757.

MULLER (No. 4078).

4073. „De americaansche aloë van Clusius, of de agave van Linnaeus, Welks getande bladeren met doornen, en welks steng met tacken bezet zyn: Hebbende in den Zomer van het Jaar 1757 Gebloeyt bij Jac: Schuurmans Stekhooven, Bloemist te Leiden, en welks afbeelding word opgedragen aan den Hoog Geleerden Heere David van Royen Hoogleeraar in de Krujldkunde op S' Lands Hooge School te Leiden; door Zyn Ed: D. W. Dienaar J. Augustini."

Gegraveerd onderschrift onder de afbeelding van de plant in haar geheel, een bloemtak, een enkele bloemknop, enz. Gravure in-plano, naar J. Augustini door A. Delfos. Op een afzonderlijk vel in-plano, in boekdruk: „Uytlegging der afbeelding". enz., met adres van I. en J. Enschedé te Haarlem.

Dezelfde plaat is ook aanwezig in „contre-épreuve", gekleurd en zonder onderschrift.

(Juni—)September 1757.

NIET BIJ MULLER (No. 4078).

4074. „De Aloë Afericana (sic) Major, te zien buiten de Stat Leyden in de Maand September 1757."

Onderschrift onder de afbeelding der plant, in een bak twee heeren en een dame; links een heer; rechts waar men ook „een Bloem", een „Opengaannde Knop" en een „Knop" ziet, en aan dezelfde zijde de afbeeldingen van „een Tros Bloemen" en „een Tros Knoppen". Gravure in-4°. door C. D.? Uit den *Mercurius* van September 1757.

28 Juni 1757.

MULLER (No. 4079a).

4075. „Tafel-sieraed ter gouden bruilofte van den weldelen gestrengen heere Mr Gerrit Hooft, Burgermeester en Raed der Stad Amsteldam, mitsgaders Gecommitteerden in het Collegie ter Admiraliteit aldaer, enz. enz. enz. en mevrouwe Hester Hinlopen; gevierd te Amsteldam den 28 van Zomermaend des Jaers MDCCLVII.”

Onderschrift onder de voorstelling van dit prachtig tafelsieraad, in 't midden een tempel verbeeldende met allerlei emblemten. Gravure langw. in-fol., naar D. Kock door S. Fokke, met adres van F. Houttuyn.

9 Mei 1758.

MULLER (No. 4082).

4076. „De Kermis-Kramen op 't Buitehof in 's Gravenhage, in brand, op den 9 May 1758; naer 't leven afgeschetst.”

Afbeelding van den brand. Gravure langw. in-4°., naar en door S. Fokke, met adres van F. Houttuyn, hier aanwezig in twee staten:

- a. Proefdruk vóór onderschrift en adres. Niet bij Muller.
- b. Met bovenstaand onderschrift.

16 Juni 1758.

MULLER (No. 4084).

4077. „Het ruineeren der fransen schepen te St Malo. den 16 Juny 1758”.

Onderschrift onder de onderste helft der plaat in 1692 gebruikt om 't ruineeren der fransche schepen bij la Hogue af te beelden en nu op deze gebeurtenis toegepast, aan de rechterzijde een vierde en ook in de hoogte enkele cM. ingekort, ook zijn de letters in de plaat veranderd. Gravure langw. in-fol., door R. de Hooghe. Uit en rechts bovenaan gemerkt: „In de Mercurius July 1758. Eerste Stuk Pag. 10.”

14 Augustus 1758.

MULLER (No. 4085a).

4078. „Overblijfselen der Kruijtmakerije Sollenburg aan de Overtoomse Weg bij Amsterdam, gesprongen den 14 Aug. 1758.”

Onderschrift eener plaat, waarop links de ruinen van de kruitmakerij gezien worden. Gravure langw. in-fol., door Paul van Liender.

7 December 1758.

MULLER (No. 4089a).

4079. „De Hollandsche Kooplieden leveren hun Klaeg-schrift wegens de Geweldenaryen der Engelschen aen de Vrouwe Gouvernante over.”

Onderschrift onder de afbeelding dezer deputatie. De prinses staat op den achtergrond voor den schoorsteen. Gravure langw. in-4°., naar en door S. Fokke, met adres van F. Houttuyn. Uit?

Hierbij ook Muller No. 4090a uit: J. Wagenaar, *Vaderlandsche Historie*.

5 Februari 1759.

MULLER (No. 4095).

4080. „Afbelding van de Kamer en 't Parade-Bed waar op het lyk van haare koninglyke hoogheid Anna, . . . Geduurende verscheide Dagen in de Maand February 1759. ten toon is gesteld geweest. Alles onder opzigt en directie van den Heere de Lage, . . . Naauwkeuriglyk nageteekent door den Heere de Swart, . . . en in het Koper gebragt, door de Heer S. Fokke. In 's Gravenhage, . . . MDCCLIX.” — „Description de la Chambre et Lit de Parade”, etc.

Fransche en hollandsche titel met 4 bladz. tekst. behoorende bij vier platen op deze gebeurtenis betrekkelijk:

1°. „Perspective Afbelding van de Parade Zaal en Bedt waar op het Lyck van H. K. H. gelegen heeft.”

„Representation Perspective”, etc.

2°. „Afbelding van het Lyck van H. K. H. nae de Natuur geteykent, op het Praalbed.”

„Representation du Corps”, etc.

3°. „Meetkonstige Afbelding van de Saal en Praal-Bed van H. K. H. vlack van voren te sien.”

„Representation Geometrale du fond de la Salle”, etc.

4°. „Meetkonstige Afbelding der Regter-zijde van de Zaal en Linker-zijde van het Praal Bed met het Profil van het Lijk van H. K. H.”

„Representation Geometrale du Côté droit de la Salle”, etc.

Onderschriften der vier platen. Het fransch boven, het hollandsch onderaan.

Muller vermeldt den tekst niet.

23 Februari 1759.

MULLER (No. 4097).

4081. „Lyk-staetsie van haere koninglyke hoogheid Anna, kroon prinsesse van Groot-Brittannien, prinsesse douariere van Oranje en Nassau, gouvernante der vereenigde Nederlanden, &c. &c. &c. Gehouden den 23. February 1759. Nauwkeuriglyk nagetekent door P. C. La Fargue, En in het Kooper gebragt Door Simon Fokke. In 'sGravenhage, . . . M. D. C. C. LXI.” — „Convoi-funebre de son altesse royale Anne,” etc.

Titel in het hollandsch en fransch met 27 blz. tekst in fol. behoorende bij de afbeelding van den lijkstoet op 16 breed-fol. bladen. Het door Muller vermelde witte blad met den door hem afgeschreven titel ontbreekt hier. Van de hierboven afgedrukte titels spreekt Muller niet.

23 Februari 1759.

MULLER (No. 4098).

4082. „Afbelding der Lykstatie van Wylen H. K. H. Anna, Prinsesse Douariere van Orange en Nassau,

Gouvernante der Nederlanden, den 23 Februarij 1759."

Afbeelding, in zeven rijen boven elkaar, van den stoet die van rechts beneden, naar links boven gaat. Gravure langw. in-4°., z. n. v. gr. Rechts bovenaan: „In de Mercur Maart 1759. Pag. 76." Hierbij blz. 75—78 uit den *Mercurius*. met de verklaring der cijfers 1—64 in de plaat voorkomende.

Hier aanwezig in twee staten:

a als hier boven beschreven.

b zonder het inschrift: „In de Mercur" enz

23 Februari 1759.

NIET BIJ MULLER (No. 4098).

4083. „*Naauwkeurige Afbeelding der Statelike Lyk-Statie van Wylen H. K. H. Anna, Princesse van Oranje en Nassau Gouvernante der Vereenigde Nederlanden. 23. Febr: 1759.*"

Graveerd onderschrift. met verklaring der cijfers 1—64 in de plaat, in boekdruk en met doorlopende regels. onder de afbeelding van den lijkstoet in vijf rijen boven elkander. Gravure smal langw. in-fol. z. n. v. gr.

23 Februari 1759.

NIET BIJ MULLER (No. 4100).

4084. „*A^o. 1759 Extraordinaire 's Gravenhaegse Vrydagse Courant, van den 23 February. N°. 24*"

In een ornamentrand en met de afbeelding van een rouwmonument bovenaan is, op dit aan ééne zijde slechts bedrukt plano vel. een „Omstandige beschrijving van de Plegtige lyk-statie", etc. der prinses afgedrukt. Dit blad heeft het adres van S. de Groot te 's Gravenhage.

23 Februari 1759.

MULLER (No. 4101).

4085. „*Tranen-Vloed, uitgestort op de Solemneele en Plegtige lyk-statie, Van wylen Hare Koninglyke Hoogheid Anna, Kroonprinces van Engeland En Gouvernante der zeven Vereenigde Provintien enz. enz. enz. Overleden den 12 January, in den ouderdom van 49 Jaren, 2 Maanden en 10 dagen, en begraven den 23 February, 1759.*"

Onderschrift. 78 regelig vers in twee kolommen. en een versje van 12 regels. ook in twee kolommen. met opschrift: „Opmerkens-waardige Zaken. ten opzigte van de laatst Overledene Prins en Princesse van het Doorlugtige Huys Oranje.", alles onder een slechte houtgravure. waarop. in vier rijen boven elkaar. een begrafenisstoet is afgebeeld. Gravure langw. in-4°., z. n. v. gr. met adres van P. van Bezooyen te Rotterdam.

Blijkens een „Nota." tusschen de beide verzen. moesten de wapens der zeven provincien boven in de plaat te zien zijn. dit is echter hier niet het geval. Heeft dit vers misschien aanvankelijk onder een andere plaat gestaan?

23 Februari 1759.

MULLER (No. 4102a).

4086. „Begravenis van hare Koninglyke Hoogheid, de Vrouwe Gouvernante, in de Nieuwe Kerk te Delft, op den 23 der Sprokkelmaend des jaers 1759, en Vertooning van de Illumination aen de Vorstelyke Graftombe, by die gelegenheid."

Underschrift onder de afbeelding der tombe. evenals de daarbijstaande pilaren verlicht; links op den voorgrond wordt de kist nedergelaten. Gravure langw. in-4°, naar en door S. Fokke, met adres van F. Houttuyn. Uit?

1759.

NIET BIJ MULLER (No. 4102).

4087. „*Tabula Genealogica Principum Nassovicorum lineæ Dillenburgensis et Diecensis qui Fœderati Belgii Provincias vel universas vel earum nonnullas gubernarunt, a primo Reipublicæ Fundatore ad eum usqz qui hodie feliciter rebus præ est.*"

Inscript onder 't wapen van Johan Willem Friso in een duitche kopie van den stamboom onder nommer 3727 hier voren beschreven. Behalve bovenstaand inschrift zijn alle verdere in 't duitch en hoewel meerendeels naar de hollandsche vertaald, toch uitvoeriger dan deze. Links onderin een latijnsch., rechts een duitch 8-regelig vers. De kroon midden boven den stamboom, de engeltjes die haar vasthouden, evenals die bij het lofwerk om de borstbeelden, zijn kleiner dan in de oorspronkelijke. Ook is geheel bovenaan de in 'tmidden der plaat opgaande tak nog een klein lint gegraveerd met het inschrift: „Wilhelm v. Printz v. Oranien ũ. Nassau. Erb-Statthalter etc. etc. geboren d. 8 Mart. 1748." Gravure in-plano met gekleurde wapens „Ad exemplar Amstelodamense æri incidit et excudit Tob. Conradus Lotter, Chalc. et Geogr. Aug. Vind." In den ondersten plaatrand leest men: „Cum Priv: S. Vicar. in part. Rheni Suev. et Franc. jur."

Daar in dezen staat van den stamboom de sterfdag der prinses de laatste datum is, plaats ik dien hier.

1759.

NIET BIJ MULLER (No. 4103).

4088. „*Graf-schrift Op wyle haare koningl. hooghey, Anna, prinsesse douariere gouvernante, &c. &c. &c.*"

Inscript boven in een monument, geheel uit boekdrukornamenten samengesteld. In het ondergedeelte een vers van 6 regels: „Hier rust die lands Minerv" enz. Hoogerop een ander, beginnend: „Stu, reyziger! en veest uw oogge op deeze zerk," enz.

Kunstig zetwerk op 1 blad in-fol., met adres van Steph. de Groot, in 's Gravenhage.

1759.

NIET BIJ MULLER (No. 4104).

4089. „*Tur Gedachtenisse van Willem Carel Hendrik Friso, en Anna van Brunswyk Lünenburgh, Prins en Princesse van Oranje en Nassau, enz. enz. enz.*”

Opschrift boven een 10-regelig vers met tijdrekenkundige aantekeningen onderaan en met witte letters in een zwart medaillon gedrukt, en gemaakt op den rol, dien de Vrijdag in het leven dier beide personen speelde. Onderaan: „te bekoomen, by E. C. Creit.”

Hierbij een dergelijk 16-regelig vers op een blaadje papier langw. in-4°., in boekdruk en met een dubbelen rouwrand omgeven: „Reflectien Genomen by de Prins- en Princesselyke Graf-Tombe te Delft, Van Weegens Willem de IV, . . . en desselfs dierbaare gemalinne, Anna” enz.

1759.

MULLER (No. 4106a en b).

4090. „*Den Hertog van Brunswyk, als Veldmaarschalk in den Eed genomen.*”

Op den voorgrond de hertog voor een tafel staande; aan weerszijden de Staten. Gravure in-8°., naar J. Buys, door R. Vinkeles, met bovenstaand onderschrift. Uit: Wagenaar. *Vaderlandsche geschiedenis*. Dl. XXIII.

De prent is in twee staten aanwezig:

- a. Proefdruk vóór alle letter.
- b. De hier boven beschreven staat.

24 April 1759.

NIET BIJ MULLER (No. 4106).

4091. „*Diaconie oude mannen en vrouwenhuis ingewyd 24 April 1759.*”

Inscript in de keerzijde eener medaille met en onder de voorzijde afgebeeld tegen een piramidale zuil. Boven het inschrift het wapen der provincie Utrecht, met de namen „M. van Bueren” en „Ferd. Godin” in het lint er onder en als randschrift de namen van „Mr. D. Reguleth. Ian Doedes. W. van Vlooten. A. van Rooyen. W. Brouwer. A. van Goudoev er. H. van Heuven. Huibert van Le.”

De voorzijde der penning vertoont het huis Oudaen, waarin de oudjes gehuisvest werden. Als randschrift staat er omheen: „Hier werd den Ouden stok Gevoed Met tydlyk brood en geestlyk goed.” In de afsnede staat „Holtzhey fec.”, daaronder: „Iezai XLVI. v^{rs} 3. 4.”

Links van het monument zweeft een engeltje met een rol in de rechterhand, waarop de namen „C.H.R. Schroot N. de Graaf. H. van Dusseldorf C. Vermeulen I. de Koff. I. van Lieshout I. G. Dinant G. V. D. Moolen A. van Paddenburg D. Egeling. C. van Schalkwyk C. de Visser. Ioan Stouw. F. Straatman”. Rechts ziet men bovenaan een engeltje met een bazuin, daaronder een met drie wapenschilden aan een koord. Bij den voet van het monument staat links een vrouw met een banderolle, waarop

het tijdvers: „De zuIL Der waare kerk VerLICht Dit (foutief voor DIT) heLLryk werk Joan Stouw“; rechts heeft een andere vrouw den linkerarm op een hoorn des overvloeds, aan haar voeten zitten twee kindertjes; het eene heeft een papier in de hand, waarop de namen van „S. M. Mill. M. G. V. der Werken H. Brassier A. van Assendelf W. Kroon M. van Leeuwen“; het andere rust met de rechterhand op een steen, met het inschrift: „Eer-zuil Der Mildaadigheyd Opgericht Door J. Stouw.“ Dit is de verkorte titel van het werkje waarvoor dit plaatje als titelprent behoort. Gravure in-8°, naar en door O. de Vries en met het adres van J. S. Bosch en A. van Paddenburg te Utrecht.

9 Januari 1760.

MULLER (No. 4109a).

4092. „De Magistraet en Gezworene Gemeente van de Stad Kampen, gaen collegialiter naer de Kerk, om de Keurpredikatie aen te hooren, op Woensdag na drie Koningen, in den jare 1760.

Underschrift onder de voorstelling van genoemde heeren die uit het stadhuis, rechts op de plaat afgebeeld, naar de kerk gaan. Gravure langw. in-4°, naar W. Writs, door S. Fokke, met adres van F. Houttuijn. Uit: ?

5 Maart 1760.

MULLER (No. 4110a, b en d).

4093. „Afbeelding der plechtige trouw-statie van zyne doorl: hoogheid den heere prince van Nassau Weilburg met hare doorl: hoogheid mevrouwe Carolina van Oranje & Nassau Geschied op Woensdag den 5 Maart 1760. in de Groote Kerk in 's Gravenhage.“ — „Representation de la ceremonie du mariage“, etc.

Underschriften in 't hollandsch en fransch, waartusschen de wapenschilden van den prins en de prinses, onder de afbeelding van het inwendige der kerk en de daar plaats hebbende trouwplechtigheid. Op den voorgrond een wacht der grenadiers; de predikstoel rechts, enz. Gravure in-plano, naar T. P. C. Haag, door S. Fokke. Op een afzonderlijk blad in-plano: „Explication de l'estampe, Représentant la Solemnité du Mariage“, etc. „Verklaaring der konst-plaat, Verbeeldende de Plechtige Trouwstatie“, enz., in twee kolommen, in boekdruk, met adres van P. G. van Balen, 1761, „By wien de gemelde Konst-Plaat werd uytgegeven.“

De prent is hier in drie staten aanwezig:

a. Onafgewerkte proefdruk. (Muller No. 4110a).

b. Proefdruk vóór alle letter. (Muller No. 4110b).

c. De hier boven beschreven staat.

5 Maart 1760.

MULLER (No. 4111a).

4094. „Trouw-Plechtigheid van den Prins van Weil-

burg en de Princesse Carolina in 'S Hage den 5. Maart 1760."

Onderschrift onder een grove gravure deze huwelijksvoltrekking onjuist voorstellende. Allerminst een verkleinde copie van het vorig nummer, zooals Muller het noemt. Gravure in-4°, z. n. v. gr. Rechts bovenaan gemerkt: „Pag. 82." Uit: *Europische Mercurius?*

De prent is hier in twee staten aanwezig:

a. Proefdruk vóór het onderschrift. (N. b. M.)

ð. De hier beschreven staat.

5 Maart 1760.

MULLER (S. No. 4112 A).

4095. „Neerlands vreugde dag By den Vorstelyken trouw van Hunne doorlugtigste hooheden den heere prinse Carel Christiaan van Nassau Weylburg, met mevrouwe de prinsesse Carolina van Oranje en Nassau, enz. enz. enz. Plegtig ingezeegent op den 5. Maart 1760. in de Grootte Kerk van 'sGravenhage."

Onderschrift. met gedicht van 32 regels, in twee kolommen, in boekdruk, onder een gezicht in de Grootte kerk. In 't midden, een weinig naar links, op den voorgrond, staat het vorstelijk paar, vóór hen de predikant, omgeven door 18 personen. Op een gaanderij, achter in de kerk, nog eenige personen. Slechte gravure langw. in-fol, z. n. v. gr., met adres van D. Langeweg te 's Gravenhage.

5 Maart 1760.

NIET BIJ MULLER (S. No. 4112 A)

4096. „Berigt, wegens de Staatie die 'er gebruikt is (lees: zal worden) by het Hooge Huwelyk van Mevrouwe Princesse Carolina, Princesse van Oranje en Nassou, met den Heere Prince Karel van Nassou-Weilburg den 5 Maart 1760."

Opschrift boven een relaas in boekdruk van de samenstelling van den stoet, waaronder een „Zeegen-wensch Toegejuicht," aan de prinses en haar bruidegom, in twee 14-regelige verzen, eveneens in boekdruk; alles omgeven door een gefigureerden filetrand en met 't adres van „Barent Koene" te Amsterdam. 1 vel gr. in-fol.

5 Maart 1760.

MULLER (No. 4113).

4097. „'s Gravenhaegse Extraordinaire Courant."

Dit buitengewone nummer („N°. 29") van de haagsche courant bevat in drie kolommen, door een filetrand gescheiden, de „Omstandige beschryving van de Plegtigheden, geobserveerd by het Hooge huwelyk van Syne Hoogvorstelyke Doorlugtigheyd, den Heere Carel Christiaen, Prince van Nassau-Weilburg, &c. &c. &c. met Mevrouwe Carolina, Princesse van Oranje en Nassau, &c. &c. &c. Voltrokken den 5 van Lentemaend, in de Grootte of St. Jacobs-Kerk, in 's Gravenhage." 't Geheel is met een

breeden filetrand omgeven, waarin midden bovenin 't wapen van den Haag is geplaatst en waarouder 't adres staat: „In 's Gravenhage by Stephanus de Groot, in de Zuylingstraat, den 8 Maert 1760.”

21 Augustus 1760.

MULLER (No. 4114a).

4098. „De Kapel, te Alkmaer, in brand, op den 21 van Oegstmaend des jaers 1760.”

Onderschrift onder de voorstelling van dezen brand. Gravure langw. in-4°., naar en door S. Fokke, met adres van F. Houttuijn. Uit:?

Blijkens het onderschrift: „A. v. Panders Templ. del.”, rechts onder de voorstelling, teekende en graveerde Fokke de kapel naar de schets van van Panders.

13 Januari 1761.

MULLER (No. 4116).

4099. „Doopplechtigheid van Willem George Belgicus, Erf-Prins van Nassau-Weilburg enz. op den 13 January 1761.”

Onderschrift onder een grove afbeelding dezer plechtigheid. Gravure in-4°., z. n. v. gr. Bovenaan rechts gemerkt: „Pag. 16.” Uit: *Europische Mercurius*.

25 Januari 1761.

MULLER (No. 4117).

4100. „Gezigt van 't Fransch Fregat La Félicité Kapt. Denel, ter Hoogte van 's Gravezand op Strand gejaagd, door 't Engelsch Fregat The Richmond, Kapt. Elphinston.”

Hollandsch onderschrift, tusschen een gelijkloidend engelsch (links) en fransch (rechts), onder de afbeelding van het strand met een menigte geestige figuurtjes, rijtuigen, enz. Links op den tweeden grond het op strand gejaagde schip. Gravure langw. in-fol., „P. C. la Fargue ad viv. del. 25 Ian. 1761, Hora 4¹/₂ Vespert., & sculps. Hagæ Comit.”

1761.

MULLER (No. 4118).

4101. „Magere beeste-markt tot Hoorn in Westvriesland.”

Boven de door Muller, op het adres van den uitgever, op dit jaar vermelde publikatie is een 17^e eeuwse houtsneede afgedrukt, een beestenmarkt voorstellende. Zij heeft bepaald veel vroeger voor een dergelijke publikatie gediend en moest ook eerder opgenomen zijn. Houtgravure langw. in-4°. z. n. v. gr. met adres van W. Breebaart te Hoorn (1761—1770). Met den tekst in boekdruk 1 vel in-fol.

21 December 1761.

MULLER (No. 4133).

4102. „Het Springen Van 't Kruid Magazyn te Maas-tricht Snagts den 21 Dec. 1761.”

Zie de noot van No. 4111 hierna.

1762.

MULLER (No. 4124).

4103. „Petri Bvrmanni Secvndi Antiklotzivs.” „Amstelaedami, Ex Officina Gerardi Tielenburg. CIOIOCCXLII.”

Op dezen titel van een bundel gedichten tegen den Duitscher C. A. Klotz is een zeer groot vignet afgedrukt, Klotz voorstellende met den kop van een vogel en aan de rechterzijde een vleugel en vogelklauw die met hooivorken door de negen muzen van den zangberg in den afgrond wordt geworpen. Rechts op den voorgrond een ezel; links op den achtergrond een tempel. waarin Amor op een voetstuk staat. In een lint, boven de voorstelling, leest men:

„Klotzivs Aonium conatur scandere montem,
Musae furcillis praecipitem ejiciunt.”

Gravure kl. langw. in-4°., naar en door J. Punt.

Op bl. 124 komt een klein vignet voor. Een balkende ezel, met den kop naar links, bespeelt met den rechtervoerpoot een lier, die naast een muziekboek op den grond ligt. In een lint, onder de voorstelling, staat:

„Dvm cytharam pvlstat, dvm gvttvre cantat hiantē,
Klotzivs Arcadicvm pectore rvctat epos.”

Gravure langw. in-12°.. z. n. v. gr., maar zeker ook van J. Punt. Muller vermeldt onjuist dat dit prentje op den titel behoort.

20 Februari 1762.

MULLER (No. 4125a).

4104. „AF tékening van een cachelot den 20 feb^r 1762 tussen Zandvoort en Wyk op zee, aan strand Gedreeven. Groot 61 voet 6 duym.”

Onderschrift onder de afbeelding van dezen visch tegen den buik gezien. Links een boerenwagen, een rijtuig en twee vrouwen bij een uitstallinkje. Achter den visch een paal, waaraan een bus hangt; hierbij een heer en dame. Rechts drie mannen, van welke er één zit te teekenen. Gravure langw. in-fol., naar J. Augustini, door H. Spilman.

20 Februari 1762.

MULLER (No. 4126).

4105. „dese cagelot vis lang 64 Voet, is Gestrand tussen Zantvoord en Wyk-op Zee, den 20 Feb^r 1762, op 't Strand in Openbaare Vyling Verkogt den 5 Maart voor 900 Guldens.”

In 't midden de visch, veel kleiner dan op de vorige plaat. Rechts de duinen, rijtuigen en veel toeschouwers, links een paar ruiters. eenige visschers, enz. Gravure langw. in-fol., met bovenstaand onderschrift, „naar 't Leven Getekend den 21: Feb^r en vervolgens in 't Koper gebragt door C: V: Noorde.” Tusschen het onderschrift, midden onder de groote afbeelding, een kleinere in cartouche, „de Vis van agteren” vertoonende.

20 Februari 1762.

MULLER (No. 4127a).

4106. „Cagelot lang 61 voeten. den 20 Februari 1762 tussen Zantvoort en Wyk-op-Zee aangedreeven.” — „De Cagelot, tegen de Rug te zien.”

Onderschriften onder twee boven elkaar afgedrukte afbeeldingen van dezen visch. Twee gravures langw. in-4°, naar V. van der Vinne en door hem?, samen op één blad gedrukt.

20 Februari 1762.

MULLER (No. 4129).

4107. „het Afmaken van de Cagelotvis den 20 Feb^r. Anno 1762. tussen Wyk op zee en Zantvoort op Strand gedreven. na t Leven Getekent en in t koper gebragt door Iohannes Swertner Oud 15 Jaar”.

Onderschrift, aan weerszijden waarvan de uitlegging der cijfers 1—14 in de plaat, onder de voorstelling van de ontleding van den visch, die in 't midden der plaat te zien is; rechts een viertal mannen, die met touw en haak het spek aftrekken, links een boerenwagen, waarop het spek geladen wordt, enz. Gravure langw. in-fol., naar en door J. Swertner. De jonge graveur werd later predikant in Engeland.

20 Februari 1762.

a. NIET BIJ MULLER (No. 4129).

4108. „*Rym-dicht, Op het Stranden en Publicque Verkoopen van een cagelot-visch, Tusschen de Dorpen Sandvoort en Wyk-op-Zee; Te Haarlem/ by de Erve van Hulkenroy.*”

Titel van een gedeelte van een almanak in-12°. Tusschen titel en adres een zeer klein en zeer slecht houtaneetje een visch voorstellend met het hoofd naar rechts liggend. Uit het aardige vers over de veiling van dien visch blijkt, dat er te Haarlem biljetten waren aangeplakt, waarbij de verkoop op 6 Maart 1762 des namiddags te een uur zou plaats hebben en dat hij voor f900 -- door den Rotterdammer Hendrik Schellegers gekocht werd.

22—25 Augustus 1762.

b. NIET BIJ MULLER (No. 4129).

4109. „*Ter eere van den wel edele gestrenghe heere den heere Salomon Dedel de jonge, capitein op 's Lands Schip van Oorlog de Dankbaarheid. Voerende 20 Stukken Canon. Ter gelegendheid van deszels uitmuntend Gedrag omtrent de bescherming der vier Koopvaarders, onder zyn Wel Ed. Geleide, aangerand door zeven Engelsche Oorlog-scheepen, voorgevallen zedert het Vertrek uit Texel, van den 22 tot 25 Augustus 1762.*”

Opschrift boven een sunnet, geteekend „Uit Achtting.”, met adres „Te

Amsteldam. bij Pieter Hayman, Boekverkoper in de St. Luciesteeg, het tweede Huis van de Kalverstraat." 1 vel in-plano, in boekdruk, hier opgenomen omdat noch aan Muller, noch aan mij een enkele afbeelding van 't bezongen feit in handen kwam.

12/13 Oktober 1762.

MULLER (No. 4130).

4110. „Het Stadshuis te Amsteldam in brand, 's nachts tusschen den 12 en 13 October 1762, naer 't leven afgeschetst."

Onderschrift onder de voorstelling van den brand. Gravure langw. in-4°, naar en door S. Fokke, met adres van F. Houத்துyn. Uit?

12/13 Oktober 1762.

MULLER (No. 4123 en No. 4132).

4111. „Nieuwe volledige en nuttige altoosdurende societeit almanak, der geleerden. Voor den Jaare MDCCLXIII. Vervattende een menigte Byzondere Stukken, die van Tyd tot Tyd door hen worden voortgebragt. Met veele Kunstplaten. Te Amsterdam, By S. J. Baalde, Boekverkoper. MDCCLXIII."

Titel van een almanak in-12°, waarin, behalve een afbeelding van de „Verrassing van de Hanoverse aan de Fransche te Geismar, Grevenstein &c. 24. Juny 1762." en van de „Onthrooning van Peter de III den 10^e July 1762.", twee afbeeldingen voorkomen in verband met de nederlandsche historie, n.l.:

1°. „Het Springen Van 't Kruid Magasyn te Maastricht Snagts den 21 Dec^b 1761." Gravure in-12°. (Muller No. 4123).

2°. „Afbeelding der Brand in 't Stadhuis van Amsterdam, s'nagt tussen den 12 en 13 Oct. 1762. van ter Sijde te zien." Gravure langw. in-12°. met bovenstaand éénregelrig onderschrift. (Muller No. 4132).

Dit prentje komt ook voor in: *Nederlandsch mengel-nieuws, Vervattende al het aanmerkenswaardigste zoo binnen als buiten de Republicq voorgevallen, zédert de Maand July 1762, tot July 1764. . . . Eerste deel.* Te Amsterdam. By Johannes Willem Kanneman, MDCCLXIV. in-8°, waarin ook het plaatje behoort hierna beschreven onder No. 4130.

Alle plaatjes zijn zonder naam van graveur. Muller vermeldt het werkje zelf niet.

1762.

MULLER (No. 4134).

4112. „Afbeelding van de Lutersche kerk op Curacao gesticht 1762."

Gezicht van de kerk met bovenstaand onderschrift. Gravure in-4°, z. n. v. gr., met adres van B. Mourik. Bovenaan rechts: „In de Mercurius October 1766. 2de Stuk in't Lutersche kerk nieuws."

1762.

a. NIET BIJ MULLER (No. 4134).

4113. „*The State Ballance or Political See-Saw.*”

Opschrift boven een spot- en zinneprent op den engelschen minister Bute en zijn verwaandheid. Op een soort wip zitten aan de rechterzijde een vrouw (de prinses van Wales) en de koning met de kaart van „Scotland” in de hand, zeggende: „Tho they ^{have} blinded me, yet I find I'm sinking in national Esteem”. De prinses houdt met de linkerhand een touw vast, waaraan een laars (Boot=Bute) bevestigd is, waarin een man zit die den zoom van de rok der prinses vasthoudt, er onder kijkt en zegt: „What a bonny Prospect here is of the muckle Road to Preferment.” Midden op de wip staat de hertog van Cumberland, zeggende: „O D—n that heavy Boot!” Links vallen twee mannen, William Pitt en de hertog van Newcastle, van de wip in den schoot van eene vrouw (Engeland), die op haar rug ligt en zegt: „Come Patriots, the arms of a fall'n Country shall receive ye”. 's Konings broeder, de hertog van York, staat naast haar en roept tot Cumberland: „Preserve the Equilibrium Uncle, if possible, or fall with your Country”. Onder de plaat een 8 regelig engelsch vers in twee rijen. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met adres: „Sold opposite the Union in the Strand, London.” Stephens, *Cat. Brit. Mus.* No. 3843.

1762.

b. NIET BIJ MULLER (No. 4134).

4114. „*The Queen's Ass. A new humorous allegorical song. Honi soit qui (sic) mal y pensé (sic). By H. Howard. To the Tune of, Stick a Pin there.*”

Onderschrift (met spotvers van tien 4-regelige koepletten, in twee kolommen, in boekdruk, onder de afbeelding van een zebra (the Queen's ass), dien de koningin ten geschenke gekregen had en in 't St. James's Park rondliep. In het 6e koeplet wordt van de afkomst der koningin: „M(ec)kl(en)b(ur)gh St(re)l(it)z” gewag gemaakt. Gravure langw. in-8°, z. n. v. gr., met adres: „Sold by the author, opposite the Union Coffee House, in the Strand, near Temple-Bar;... Where may be had, the Cherokee Song, the Political Bagpiper, the Peace Soup Makers, the Boot kicked down, the Installation, the State Ballance the Political Barbers, and the Vision;...” enz. Stephens (*Cat. Brit. Mus.* No. 3870) vermeldt de plaat ook maar in een anderen letterdruk. Achter het adres volgt daar: „N. B. In a few Days will be published, A Song on the Cherokees, with a Head-Piece.”

* * * Ofschoon deze en de volgende engelsche spotprenten met de nederlandsche geschiedenis in geen verband staan, meende ik ze, nu ze toch in dezen atlas aanwezig waren, hier te moeten opnemen, als interessante proeve van den spotgeest in Engeland. Voor meer uitvoerige beschrijving verwijs ik naar 't werk van Stephens.

1762.

c. NIET BIJ MULLER (No. 4134).

4115. „*The Jack-boot kick'd down, or english Will Triumphant: A Dream.*”

Op schrift boven een spotprent op den gewenschten val van Jack Bute, die echter eerst in 1763 werkelijkheid werd. Bute is hier voorgesteld als een man in een hooge laars, die door „English Will” (de hertog van Cumberland) van den troon geschopt is, waarop hij geklommen was. Naast Bute ligt de moeder van George III op de knieën, zeggende: „My feeble Hand alas! in vain Attempts to make Thee stand again.” Rechts een „Auction Room”, genaamd „Bedford Head”, met een aanplakbiljet op de deur: „A Young, tame Lion and 3 Kingdoms to be sold by I. Rustle au(ctioneer)”. Een drietal personen zien den val van Bute aan. Links drijft een soldaat vijf Schotten voor zich uit, zeggende: „Turn out Scoundrels all”. Onder de plaat een engelsch vers van 24 regels, in vier kolommen. Bij alle personen een bijschrift in de plaat. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., „Publishd according to Act of Parliament 1762”. „Sold opposite the Union Coffee House, Strand”. Stephens, *Cat. Brit. Mus.* No. 3965.

1763.

d. NIET BIJ MULLER (No. 4134).

4116. „*The Proclamation of Proclamations, or the most glorious and memorable Peace that ever was proclaimed in this or any other Metropolis throughout the World.*”

Spotprent op de General Excise en op den Vrede, volgens de Engelschen, door omkoopertij van Bute. Bedford en de prinses van Wales, met de Franschen gesloten. Midden op de plaat een wapenkoning op een paard met groote ezelssooren, een papier in de hand dat hij voorleest; achter hem een geheele stoet te paard. Boven hem in de lucht de Faam gekarikaturiseerd, met de groote laars (Boot = Bute) aan het linkerbeen. Rechts op den voorgrond een appelverkoopster bij haar stalletje, zuchtende: „... they have tax'd all the Apple-Trees”. Een geestelijke, George Whitefield, klaagt „als ik over vrede spreek maken allen zich ten oorlog bereid”, waarop een uit het volk antwoordt: Ik hoop dat we de Franschen nog eens op een andere wijs ontmoeten. Links bij den kop van het paard met de ezelssooren, twee bokseers, waarvan de een de partij van Bute opneemt enz. Gravure langw. in-fol., met den verdichten naam van „A. Patchpeace” als teekenaar en graveur en met adres van „E. Sumpter, at the Bible and Crown near Shoe-Lane, Fleet Street. Price 6 Pence. Where may be had. The British antidote, in 2 Volumes, Price 5 Shillings.” Stephens, *Cat. Brit. Mus.* No. 4007.

1763.

e. NIET BIJ MULLER (No. 4134).

4117. „*Gisbal Triumphant, a New Song to the Tune of Chevy Chase.*”

De Engelse maagd, wier schild en speer op den grond liggen, heeft

een juk op de schouders, waaraan twee emmers met appelen hangen. Haar handen zijn met een touw samengebonden, dat vastgehouden wordt door een Schot met een groote laars (Boot=Bute), die op het juk staat met de engelsche vlag onder de fransche aan één stok in de linker- en de „Magna Charta” aan een anderen stok in de rechterhand. Aan weerszijden eenige toeschouwers. Een vers van tien 4-regelige koepletten, in twee kolommen onder de prent gegraveerd, eindigt met deze woorden:

„But let us one & all agree,
To curb this haughty Knave,
For if we don't he shortly will,
Our Liberties enslave.”

In het 4° koeplet:

„Great Lords and Dukes, & Earls likewise,
He does them all surpass,
Because, he lately has been made,
At——— the greatest Ass.”,

wordt gezinspeeld op een Ezel, zeker in verband met No. 4114 hiervoren.

Spotprent op Bute van wien men zeide dat hij het met de prinses van Wales, moeder van George III, hield; dat deze beiden en de hertog van Bedford fransch geld hadden aangenomen om den vrede te bevorderen en dat Bute alle openbare ambten aan Schotten gaf. De belasting op den cider (appelwijn), die even hoog was als op den druivenwijn, vond grooten tegenstand. Daar men deze wet aan Bute te danken had, verbrandde het volk op verschillende plaatsen een groote laars (als zinnebeeld van zijn naam Jack Bute (Jack-boot = postiljons-laars). Gravure in-4°, z. n. v. gr. of adres. Stephens, *Cat. Brit. Mus.* No. 4011.

1763.

f. NIET BIJ MULLER (No. 4184).

4118. „*An Exciseman made out of $\frac{e}{y}$ Necessaries of Life now Tax'd in Great Britain except the head which is a Knaves taken from $\frac{e}{y}$ Court Cards*”.

Opschrift boven een spotprent op de hoog opgedreven en op alle levensbehoefte geleide belastingen, waarvan men verwacht had, dat zij zouden verminderd worden na den vrede van Parijs, maar die integendeel nog werden verhoogd en den val van Bute verhaastten. De prent vertoont een man met het hoofd van een boer uit het kaartspel, wiens hals, borst en schouders uit een flesch „Cyder” bestaan, een wijnavat vormt zijn lichaam; zijn broek is van leder, de beenen zijn van zeep, de voeten van chokolade, de armen, die hij uitgestrekt houdt naar een bus koffie en thee, zijn kaarsen; al deze artikelen waren belast. Onder deze voorstelling een 10 regelig gegraveerd vers. Om het geheel een randwerk; daaronder: „*Drawn from the Life and Etch'd in Aqua fortis.*” en de verklaring der cijfers 1—12 in de plaat. Gravure in-fol., z. n. v. gr. Stephens, *Cat. Brit. Mus.* No. 4015.

1763.

g. NIET BIJ MULLER (No. 4134).

4119. „*The Seizure, or give the Devil his due: being No 1. of a Sett of Political prints, Call'd The Opposition. the Publication of which will be regularly continued ev'ry Tuesday, by I. Williams next the Mitre Tavern Fleet-street.*”

Onderschrift, tusschen twee 8-regelige versjes, onder twee engelsche spotprenten op Jack Bute en zijn val, naast elkaar; de linksche heeft het opschrift „Excise”, de rechtsche „Resignation”. Een duivel, met één groote laars (jack boot) zit op de linksche plaat op den tak van een appelboom, omdat de cider uit appels vervaardigd wordt en knoopt daar Bute aan op. Tegenover deze een galg, waaraan een tweede eater een vos (lord Holland of Foxley) opknoopt. In 't midden op den grond een man die verbrand wordt, met één groote laars aan het rechterbeen. Daaromheen verscheiden verheugde personen. Met veel engelsche inschriften in de plaat.

Rechts is Bute afgebeeld naar den afgrond meêgesleept door een duivel, die tegen hem zegt: „I'll soon spoil your Pipeing I warrant you.”, waarop Bute antwoordt: „O spare my Monhood, and I'se gang quietly.” Deze afdeeling schijnt te doelen op de veronderstelde verstandhouding tusschen Bute en de prinses van Wales, die hier treurend op een stoel zit; bij haar een bok als zinnebeeld der ontucht. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr. Stephens, *Cat. Brit. Mus.* No. 4026.

1763.

h. NIET BIJ MULLER (No. 4134).

4120. „*A View of the Present Crisis of Affairs.*”
„*Representing the Heroes of the Times supposed to be concern'd in the Grand Political Uproar.*”

Op- en onderschrift van een spotprent op Bute en de „General Excise”. Deze laatste, afgebeeld als een monster, spert de kaken wijd open en wil de „Magna Charta” verscheuren. Wilkes, die in het blad „the North Briton”, de General Excise aanviel, staat gereed het monster den degen in den muil te duwen. Churchill heeft met zijn geweer de „Auditor” en de „Briton”, het orgaan van Bute, waartegen Wilkes zijn North-Briton uitgaf, gedood. Newcastle en Temple staan achter Churchill en ondersteunen hem. Cumberland beveiligt de maagd van Engeland, die achter hem staat, en York hitat de Engelsche leeuw aan, terwijl Pitt (de achterste links) de oneenigheid van Engeland betreurt.

Rechts achter het monster verwijdert Bute zich, terwijl een Fransman en een Spanjaard verwijtend of wanhopend achter hem staan en de Vos (Lord Holland of Foxley) met hem wegsluip. Rechts in de lucht Lord Mansfield en de hertog van Bedford als twee monsters, die uit klisterspuiten hun venijn op al de links staanden doen neerdalen. De laatste heeft een groote laars (Boot = Bute) aan. Links Minerva in de

wolken om hen te bestrijden. Het 24-regelig vers, in vier kolommen onder de prent gegraveerd, noemt de namen van al de voorgestelde personen en is een goede leidraad tot de verklaring der overige spotprenten op deze gebeurtenis uitgekomen Gravure langw. in-fol. z. n. v. gr. of adres. Stephens, *Cat. Brit. Mus.* No. 4037.

1763.

i. NIET BIJ MULLER (No. 4134).

4121. „*The roasted exciseman or The Jack Boot's exit.*”

Onderschrift onder een spotprent op Bute. In 't midden der plaat is een galg afgebeeld, waaronder een vuur brandt, dat gevoed wordt met een jackboot (Jack Bute), papieren, waarop „(North) Briton”, „Cocon tree letter,”; terwijl een man, met een „Excise'd cyder barrel” op den rug, gereed staat dit ook in het vuur te werpen, zeggende: „Here's some florida turf & other excellent Fuel.” Een Schot, achter den vorigen staande, zegt (zinspelende op de bekende voorliefde van Bute voor de Schotten) „It's aw(=all) over with us now, & aw our aspiring hopes are gone.”

Over de galg hangt een touw, waaraan een man op en nedergelaten wordt (roasted) in het vuur. De gehangene heeft ezelseoren aan 't hoofd, en een papier om den hals, waarop „For giving a Stab to Liberty” en twee zakken met de opschriften „Bribery 3.000,000, en „Corruption 500,000. in de handen. Links op den voorgrond zit de maagd van Engeland, met een diepe wond in de borst, naast haar ligt de „North Briton”. Bij haar staat de hertog van Cumberland, tegen wien zij zegt: „Your R. Highness was always my firm Friend & I well know feels for my Distress.”; achter haar een menigte volks naar de galg trekkende, met twee vaandels bij zich, waarop: „Magna charta” en „Liber(ty) property and no excise.” N°. XLV van de North Briton moest door beuls handen verbrand worden, het volk verzette er zich tegen en maakte bij Temple Bar een vuur, waarin het een groote laars (Boot = Bute) verbrandde. Dit was de aanleiding voor deze prent. Gravure gr. langw. in-4°, z. n. v. gr., „Publish'd as the act directs Price 6^d”. Stephens, *Cat. Brit. Mus.* No. 4045.

1763.

k. NIET BIJ MULLER (No. 4134).

4122. „*The extraordinary address of the Wise and Learned Aldermen, Merchants, Traders, &c. of the City of Gotham.*” (Londen).

Opschrift boven een 48-regelig vers, in twee kolommen, in boekdruk, onder een spotprent op den vrede van Parijs.

Links op den voorgrond een Schot (Bute), wiens hoofd men niet ziet, doch wiens ontbloote achterste, in 't bijzijn van een negental personen, gekust wordt door „Locum tenens” n.l. Sir C(harles) A(sgill), die als

plaatsvervanger van den Lord-Mayor van Londen, bovengenoemd adres van tevredenheid met den vrede van Parijs aanbood. Het vers is in verband hiermede, onderteevend: „Sir C—A—kiss. (Locum Tenens.)” Gravure langw. in-8°, z. n. v. gr. Stephens, *Cat. Brit. Mus.* No. 4058.

1763.

l. NIET BIJ MULLER (No. 4134).

4123. „*Gesigt van de keyzersgraft mit 't uytgaan der Amsterdamsche Schouwburg 1763*”.

Teekening in kleuren, langw. in-fol., door R. Vinkeles, een fantastisch gezicht op 't uitgaan der komedie gevende en interessant om de daarop afgebeelde toesleetjes en rijtuigen zoowel als om het kostuum.

24 Januari 1763.

MULLER (No. 4135).

4124. „Oostelijk gezicht der Stad Rotterdam, en der Maaze, met het Ysvermaak op deeze Rivier A° 1763:” — „Vue orientale de la Ville de Rotterdam & de la Meuse,” etc.

Hollandsch en fransch onderschrift, aan weerszijden van een geornamenteerd en met het wapen van Oranje prijkend voetstuk, onder de afbeelding van het ijsvermaak op de Maas. Links de Oude Hoofdpoort. Onder het onderschrift een opdracht aan Willem v door den graveur P. C. la Fargue. Gravure in plano, uitgegeven door P. G. van Balen te 's Hage.

9 Maart 1763.

MULLER (No. 4138).

4125. „Afbeeldinge van zyne Doorluchtige Hoogheid Prins Willem de Vyfde, voor de eerstemaal zitting neemende in den Raad van Staaten, den 9 Maart 1763.”

Afbeelding dezer plechtigheid met bovenstaand onderschrift. Gravure in-4°, z. n. v. gr., met adres van B. Mourik en in 't midden bovenaan gemerkt: „In de Mercurius Maart 1763. Tweede Stuk Pag. 104.” Exemplaar op zwaar papier met zeer breede randen.

Maart 1763.

MULLER (No. 4139a).

4126. „Willem V, ter Hooge vergadering ingeleid, om er, onder den Eed van geheimhouding, Zitting te neemen.”

Op den achtergrond de portretten van Maurits en Frederik Hendrik tegen den muur. Achter de tafel, in het midden, de prins gereed zitting te nemen, enz. Gravure in-8°, naar J. Buys door R. Vinkeles. Uit: Wagenaar, *Vaderlandsche Historie*. Dl. XXIII.

Hierbij: Hetzelfde. Gravure in-12°, naar J. Buys, door R. Vinkeles en C. Bogerts. Hier de prins op den voorgrond.

9 Maart 1763.

MULLER en DOZY (No. 4137).
moet zijn: NA MULLER (No. 4139).

4127. „Het uit reide van den Pricnce van Oranje op den. 9: Maert. 1763.”

Opschrift boven de voorstelling van den stoet, komende van het Maurits-huis. „Naa dat” (zoals onder de plaat staat) „zyn Doorluchtige hoogheid . . . sessie hadde genmen in de Col egien van Haer Hoogmogende en Raed van Staete. vertrok Syne DoorL. hoogheid naamiddags ten. II. ure met een Magnifique Suite van het Stadhoud: Q. naa^t oude Hof.” Hieronder gegraveerde uitlegging der cijfers 1—10 in de plaat. Gravure langw. in-fol., naar en door J. Besoet. (Niet, zoals Muller zegt, zonder naam). Reeds door Dozy vermeld.

1763.

NIET BIJ MULLER (No. 4139).

4128. „*De leidzman der vreemdelingen, door 's Gravenhage en de Omleggende Dorpen; . . . Vercierd met fraaye kopere Plaatén; Zynde twaalf onderscheidene Gezichten van den Haag. In 's Gravenhage, By Pieter van Os. M.D CC L.XIII.*”

Ofschoon de prentjes van dit werkje in hoofdzaak topografische zijn, hebben allen meer of minder belang voor de kennis der zeden en gewoonten van dien tijd. 't Zijn allen etsjes kl. in-8°., door J. Besoet, wiens naamacijfer geëntrelaceerd onder het negende plaatje staat. Elk plaatje heeft, in een lint, in de gravure, boven de voorstelling, een fransch inschrift; en in den rechterbovenhoek, boven de gravure, het cijfer der bladzijde. Zij stellen, volgens de letterlijk hier weergegeven hollandsche onderschriften, het volgende voor:

1. „Pag. 9.” „Gezigt v. d. Prince: Graft v. h. Koornhuis n. d. Mark”.
2. „Pag. 30.” „Gezigt der inzyde van het Hoffie van Nieuwkoop.”
3. „Pag. 32.” „Gezigt van het Hoffie van Nieuwkoop. &c”.
4. „Pag. 63.” „Gezigt van het stad huis en Vleeshal. &c”.
5. „Pag. 72.” „Gezigt van het Voorhout”
6. „Pag. 77.” „Gezigt van de Vyver. &c”.
7. „Pag. 81.” „Gezigt van de Gevange-Poort. &c”.
8. „Pag. 82.” „Gezigt van het Stadhouders quartier.”
9. „Pag. 114.” „Gezigt van het Binnen-Hof”. (Dit staat boven, niet zoals bij de anderen, onder de plaat).
10. „Pag. 143.” „Gezigt van de Prince Graft.”
11. „Pag. 154.” „Gezigt van 't Hagse-Veldt (*sic*) ys &c”.
12. „Pag. 156.” „Gezigt van de Brouwers-Molen. &c”.

Ik heb deze serie hier geplaatst, omdat op het plaatje van het „Stadhouders quartier” eere teekens zijn opgericht, welke zouden kunnen doelen op het zitting nemen van Willem v in de colleges van H. H. M. Op plaat 9

ziet men het optrekken der wacht, terwijl op plaat 7 en 11 verschillende arrensleden zijn afgebeeld, ook de andere prentjes zijn voor kostuum en voertuigen niet onbelangrijk.

15 April 1763.

MULLER (No. 4140a).

4129. „Medaillon sur la Convalescence de S. A. S. Monseigneur Guillaume V. Prince d'Orange et de Nassau, Stadhouder Héréditaire, Capitaine Général et Amiral des Provinces-unies &c. &c. &c. Heureusement Guéri de la Petite Vérole.”

Opschrift boven een medaillon, waarop Hygieia, dochter van Eskulaap, is afgebeeld staande bij een altaar, waarop het borstbeeld van den prins door haar wordt ondersteund. De Waakzaamheid smeekt haar den prins te genezen. De godin belooft dit aan haar en aan de Hollandsche maagd. Op het altaar zijn enkele woorden zichtbaar van twee versregels van Madame Deshoulières, die er verbeelden geheel op te staan, n.l.

„En Plaisirs Changés vos Alarmes:

D'une santé parfaite Il Goûte tous les Charmes.”

De attributen, waarmede de Waakzaamheid omhangen is, doelen volgens de verklaring in 23 regels, in twee kolommen, onder de plaat gegraveerd, op de zorgen van den hertog van Brunswijk. Gravure gr. in-4°. „Ex Amore Patriæ”, naar en door J. v. Schley. „Sump. P. Ist”

6 Juni 1763.

MULLER (No. 4141 en S. No. 4141).

4130. „Afbeelding van de Collecte der Loterij op den Dam, den 6 Junij 1763.”

Gezicht op den Dam en de huizen welke daar staan aan de zijde der Kalverstraat. Voor 't huis op den hoek van de Kromelleboogsteeg, waar nu 't loterijkantoor van Cretier en Kramp is, ziet men een opdringende menigte maanen, allen begeerig in te leggen in bovengenoemde loterij.

Gravure langw. in-8°, z. n. v. gr., met bovenstaand gegraveerd eenregelrig onderschrift. Het plaatje behoort, evenals No. 4111 hier voren, in *Nederlandsch mengel-nieuws*, enz. en is in twee staten aanwezig:

a, een exemplaar voor de letter

b, het hierboven beschreven exemplaar.

Augustus 1763.

MULLER (No. 4143a).

4131. „Uytlegging van de plaat.”

Gelijkkluidende opschriften van twee bij elkaar behorende platen, zinneprenten op de misbruiken in den wisselhandel te Amsterdam. Onder de eerste plaat is een vers van 54, onder de tweede van 58 regels, in twee kolommen, in boekdruk, afgedrukt. Het eerste begint: „Flora, de Godin der Bloemen”, enz.; het is ondertoevend: „Mundus Vul (*sic*) Decipie.”;

het tweede vangt aan: „D' Trotsheid,” „die op eigen kragt,” enz. en is onderteekend: „Pro Patria.”

I. De eerste heeft „Ter Nagedagtenis van het, Wisselvallig wonder Jaar 1763.” als inschrift boven een poort, waaraan gebroken ketens hangen en met een medaillon aan weerszijden. Op het linker is „Flora” afgebeeld, rijdende op een varken; doelende op den Tulpenhandel in 1637. Op het rechter keeren twee naakte kinderen een zak met aktien om, waarop „Acties bij d' Hoop”, zinspelende op den Aktiehandel van 1720. Rechts van de poort een ledige brandkist, waarop verscheiden ratten zitten. Op den houten voet, waarop de brandkist staat, leest men: „'t Maakt stad, en land, thans vol gewoel, En geeft een desolate boel.”; links zit Mercurius neerslachtig op een steen, „Geen troebel, kryg, hoe swaar vermeld, Heeft my vol droefheid zoo Ontstelt.” Dóór den boog ziet men links een tweede (de Muider?) poort. Een jood „Arent” vlucht daardoor weg, roepende „Dat gnat u voor”; bij zijn voeten staat: „Die ryk wil werden volgt my.” Hij wordt dan ook gevolgd door een rijtuig, door zes paarden getrokken en waarin vier personen zitten. Op het zij- en achterschild van den wagen leest men: „de weg is ons bekend”. „Wy volgen als Getrouwe broeders”. Meer rechts aan den ingang der hoofdpoort nemen twee mannen afscheid van elkander, de één zegt: „Die Nueve Fielten,” (de Neufville) „als een haasie, gevolgt dan kan wy't Harden Klaasie.” (N. Hartsen?) De ander antwoordt: „'t Gerecht vervolgt ons allerweegen, en 't gestolen gelt maakt my verleen.” Achter deze twee een vijftal wanhopige kooplieden, met papieren in de hand, waarop: „ik moet de poort nu uit”, „f 20000 verlore”, „Meer Wissels als Gelt”, „ag my”, „al te goet geweest”.

Van deze eerste plaat is hier nog een variant wat den tekst aangaat. Meest in 't oogvallende verschillen zijn daar:

In de 1e kolom van 't vers, regel 8 van boven: „Veel Duysenden kwam te besteën,” voor „Veel Duysend Guldens kwam besteën,”; in den laatsten regel van deze kolom „Mous Arent,” voor „Smous Arent,”. In de tweede kolom, regel 5 van boven: „Een” voor „een”; regel 12 van onderen: „Schat” voor „schat”.

II. „Blyde Nagedagtenis over het Herleeven van Amstels Groot Credit, in het Wisselvallig Wonder Jaar A? 1763.” Opschrift in den plaatrand van de tweede prent, waarop de Amsterdamsche Beurs van binnen is afgebeeld. De wagen van Faëton wordt uit den hemel gebliksemd, waarmede kennelijk den val, het bankroet, van dezelfde personen bedoeld wordt, op de vorige plaat in den wagen afgebeeld, daar er hier, evenals dáár, vier personen geteld worden. Gerechtigheid en Koophandel verheugen zich over de zuivering van de Beurs, daar er, volgens het uitleggend vers onder de plaat, rechts tal van zwendelaars door de „Beurzeveegster”, door Herkules bij die verwijdering geholpen, van daar worden weggeveegd,

Op het kleeft van één der verjaagden (den wijnkooper Fles?) leest men „Myn Fles is vol en kan wat velen 'k ben ryk genoeg door listig stelen”. Links, boven de Gerechtigheid, daalt het Crediet, met een bloem in de hand, uit de wolken en komt weder ter Beurze. Verscheiden 2- en 4-regelige versjes in de plaat. Muller beschrijft onder No. 4143b dit exemplaar.

Ook van deze plaat is hier een variant. In plaats van het opschrift: „Uytlegging van de plaat.” staat er nu, eveneens in boekdruk, boven de afbeelding:

„Zinnebeeldigh taefereel van de Afdalingh der getergde Wraek tot betengelingh en Straffe van die bedrieglyke negotianten welke men swindelaers noemt; en de hoop van het hier door herbloeyen van het algemeene Crediet: vertonende Amstels Koopbeurs, gezuycert van dat Schuym. en den Handel weder herstelt, door de Gerechtigheid en het Gezach, de twee Grontvesten van de Welvaart van Nederlandt.”

Onder de voorstelling een 95-regelig vers, in twee kolommen, in boekdruk, aanvangende „o Gy! die 'tpadt der rechtheyd gaat,” enz. en onderteekend: „Ex conditio Triticaria.”

De bovenste plaatrand is ingekort en daardoor is het gegraveerd inschrift, in den vorigen staat vermeld, vervallen.

Onder het vers: „By de meeste boekverkoopers te bekoomen.” (N. b. M.)

Gravures langw. in-4°., z. n. v. gr., de beide door Muller vermelde platen en de variant van de eerste plaat met het adres van Maronier en Vis te Rotterdam, enz.

Augustus 1763.

MULLER (No. 4144).

4132. „Behouwen reys der nieuwe vlugtelingen, Of de schielyke Uytvaart der vier helden, in een Koeschuyt na Embden.”

Opschrift, in boekdruk, boven een plaat met twee voorstellingen naast elkander, beide zinspelende op de oneerlijkheden door sommige wisselhandelaars aan de amsterdamsche beurs gepleegd. In de rechter-afdeeling een schuit met het wapen van Amsterdam in top, waarop, blijkens het inschrift in het zeil „Zy die het Wis sel Credit stremden gaan nu in stont schuyt voort na embden”; op de rechterzijde dezer voorstelling een toren, waarop een man met roeper, zeggende: „Welkom broeders slimme guyten, Welkom met d' hollandse duyten.” In de linker-afdeeling de poort van Kuilenburg, waarvoor een schildwacht staat en waardoor „Smous Aront, den Eersten bankrottier.” de stad binnen komt; daarachter een man in een slede door een ezel geduwd; geheel links een man met een flesch in de hand (Fles de wijnkooper?) en een man aan een schaaftbank. Op den achtergrond een chais, waarin twee mannen, met bijschrift „Doet de Paarden t.g Harder loopen Claas.” en meerdere inschriften in de plaat. Midden bovenin de wapens van Kuilenburg en van Embden. On-

deraan twee verzen, in twee kolommen, in boekdruk. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met adres van Maronier en Vis te Rotterdam enz.

Augustus 1763.

MULLER (No. 4146).

4133. „De Bankroeten te Amsteldam, in den Jare 1763, Zinnebeeldig afgeschetst.”

Inscript gegraveerd in den bovenrand van een plaatje, waarop, op den tweeden grond, de Koophandel van Amsterdam is afgebeeld, niet met een pauwenveer versierd, zooals Muller zegt, maar door Hoogmoed, die zulk een tooiel op het hoofd draagt, gekastijd, terwijl B. echus met een schotel druiven in de hand, als zinnebeeld der Weelde, erbij staat. Achter Hoogmoed ziet men Bedrog. Op den achtergrond de Beurs, waarbij de stroomgod van het IJ op zijn waterkruik ligt te slapen, ten teeken hoe de handel is verflauwd. Op den voorgrond rechts een pak „Onbetaeld Rekeningen” en een ledige geldkist, met ratten er op en er in; links een aap, die posten in de kantoorboeken doorhaalt. Bovenin een medaille waarop de val van Faeton; onderaan één waarop Dedalus en Ikarus zijn afgebeeld. Gegraveerde verklaring onder de plaat. Gravure in-8°, naar G. van Nymegen door J. C. Philips.

1763.

NIET BIJ MULLER (No. 4147).

4134. „Afbeelding van het Fransch Eylandt St Eustasius met den Slavehandel der Fransche en Hollanders.” -- „St. Eustasius, en het Handelen der Slaven aen de Hollandsche en Engelsche Schepen.”

Onderschriften onder twee teekeningen langw. gr. in-fol, in waterverf, door Weuyster 1763. Op den achtergrond het eiland, daar vóór eenige schepen.

Januari 1764.

MULLER (No. 4148).

4135. „Mishandeling der gereformeerden omtrent Vaals, ten jare 1764.”

Onderschrift onder een plaatje, waarop links een R. K. geestelijke is voorgesteld, die tot de mishandeling aanzet. Gravure in-8°, naar J. Buys door R. Vinkeles. Uit: het vervolg op Wagenaar, *Vaderl. Historie*. Dl. xxix. pl. II.

15 Februari 1764.

MULLER (No. 4150a).

4136. „Cagelot of potwalvis, lang omtrent 60 Voeten, even benoorden Egmond op Zee Levend Gestrand op den 15 February (sic) 1764. den 1 Maart aldaar in Veiling Verkogt voor 810 Guldens.” enz.

Op den visch, hier tegen den buik gezien, staat een man, die met twee andere bezig is het angespoelde dier te meten. Van rechts naar 't midden op der achtergrond de duinen. Aan alle zijden veel toeschou

wers. Bovenin de gravure op een label de afbeelding van „de Vis tegen de Rug te Zien.” Gravure langw. in-fol., met bovenstaand onderschrift, „den 19 February naar 't Leeven Getekend en in 't Koper gebragt te Haarlem door Cornelis van Noorde”, zooals 't slot daarvan luidt.

15 Februari 1764.

MULLER (No. 4152).

4137. „Cagelot Lang 60 Voeten den 15 Febr: 1764 benoorde Egmond-op-Zee Levendig op strant gedreve.”

Onderschrift onder de afbeelding van den visch tegen den buik gezien, gegraveerd aan weerszijden van een kleinere afbeelding van dien visch. op den rug gezien. Gravure langw. in-4°, „V. v. Vinne. Fec:”.

1—3 September 1764.

MULLER (No. 4154a).

4138. „De Lighamen der Muiltelingen van 't Oost-Ind. Comp. Schip Nyenburg ten toon gesteld, op de Zeeduinen, bezuiden Kykduin.”

Rechts op den achtergrond de galgen, waaraan de muiltelingen hangen. Op den voorgrond een schuit, enz. Gravure langw. in-4°, met bovenstaand onderschrift, naar en door S. Fokke, en met adres van F. Houttuyn. Uit *Nederlandsche Jaarboeken*.

1—3 September 1764.

MULLER (No. 4156).

4139. „Afbeelding der Palen, of Raderen.” — „Afbeelding der Beugels, of Harnassen.”

Afbeelding van marteltuigen gebezigd bij de muiterij op den „Nijenburg”. Gravures in-8°, naar en door S. Fokke. met bovenstaand onderschrift.

17 Oktober 1764

MULLER (No. 4157).

4140. „Afbeelding van het Leengerichte, den 17 van Wyn-Maand 1764, te Zutphen, onder den Eikenboom, gehouden.”

In het midden der plaat zit het leengericht binnen een omheining aan een tafel, onder den eik. Gravure langw. kl. in-fol., naar en door S. Fokke, met adres van F. Houttuyn. Uit: *Nederlandsche Jaarboeken*.

17 Oktober 1764.

MULLER (No. 4158a).

4141. „Hoog leengerigt te Zutfen.”

Onderschrift onder een eenigzins andere voorstelling dan die van het vorig nummer. De gewapende burgers staan hier zoo dicht bij de leenrichters. dat men de laatsten niet zien kan. Gravure langw. in-4°. naar en door R. Vinkeles, met adres van P. Conradi en V. van der Plaats. (Zie No. 31 van dezen katalogus).

Hier in drie staten aanwezig:

a. Onafgemaakte etsdruk, vóór de wolken, enz. (Niet bij Muller).

b. Proefdruk vóór alle letter.

c. Als hier boven beschreven.

25 November 1764.

NIET BIJ MULLER (No. 4158).

4142. „*Naeuukeurige afbeelding van zyne poolse majesteit: Volgens de fraeije en raere Medailje, op deszelfs Krooninge geslagen; met de Vertaelinge daervan, benevens een Gedigt daerop, in 't Neêrlands.*”

Opschrift boven de afbeelding der beide zijden eener medaille, waarop aan de voorzijde de koningskop naar rechts —, aan de keerzijde een kroon is gegraveerd met randschrift in 't onder de afbeelding in het hollands vertaald. Een 13-regelig gedicht, in boekdruk, van „J. T. la Fargue, 3. July 1769”, is gedrukt onder deze gravure langw. kl. in-8°, naar en door P. C. la Fargue.

15 Juni 1765.

MULLER (No. 4160).

4143. „*Rouw-statelyke Lykpragt, of Uitvaart van Wylen Haare Hoog-Vorstelyke Doorluchtigheid Maria Louisa, Geboren Land-Gravin van Hessen-Kassel, Douairière van Wylen Zyne Hoogheit Joan Willem Friso Prince van Orange en Nassauw, enz: enz: enz: Overleden binnen Leeuwarden in het 78ste jaar Haars Ouderdoms den 9 April 1765, en den 13 Juny des zelve jaars aldaar plegtig in het Choor van de Jacobiner of Groote Kerk, nevens het Vorstelyk Lyk van Haaren Gemaal bygezet.*”

Onderschrift onder de 22ste ongenommerde plaat, waarop de geheele stoet in vijf rijen boven elkaar is afgebeeld, die op de 21 (I—XXI) genommerde platen uitvoeriger en met vermelding van de namen en kwaliteiten der deelnemers, is voorgesteld. Gravures br. in-fol., naar en door R. Jelgerhuis. Het hierboven medegedeelde onderschrift is onder de plaat gegraveerd, onder de andere platen zijn zij in boekdruk. Hierbij titel, opdracht en zes blz. tekst, waarin de volgorde van den stoet is aangegeven, samen op vijf bladen br. in-fol. De titel luidt:

Naeuukeurige afbeelding der lijk-statie van haare doorluchtige hoogheit Maria Louisa, geboren prinsesse van Hessen-Kassel, douairière van Johan Willem Friso, prins van Orange en Nassau, enz. enz. enz. plegtig volvoerd binnen Leeuwarden op den 13den van niedemaand des jaars 1765, na dat haare hoogheit op den 9den van grasmaand des zelve jaars. op haar vorstelyk hof aldaar overleden was, in het 78ste jaar haares ouderdoms.

Bestaande dit Werk In Twee-entwintig Vel kopere plaaften, waarby gevoegd is een accurate beschryving van bovengemelde plegtigheid. Uitgegeeven door Abraham Ferwerda en Rienk Jelgerhuis.

Door deze laatsten is het werk opgedragen aan de Gedeputeerde Staten van Friesland, wier wapens met dat der provincie en van den secretaris, boven de opdracht zijn afgedrukt.

11 September 1765.

MULLER (No. 4166).

4144. „Verbeelding van de Onix te zien geweest in September 1765. te Amsterdam.”

Afbeelding van een rijk in goud en diamanten gezetten onyxsteen, een triomfwagen voorstellende door twee centauren getrokken. Hij werd den 11en September in de Munt te Amsterdam in veiling gebracht, en, volgens een handschriftelijke aantekening in de gedrukte beschrijving van dit sieraad, gekocht door den Schepen Hop voor f 5500. Gravure in-4°, z. n. v. gr., met bovenstaand onderschrift; 't adres van B. Mourik (te Amsterdam) onder de plaat en „In de Mercurius Augustus 1765. Eerste Stuk. pag. 38.” boven de afbeelding. Ook de hierbij gevoegde tekst behoort in dit tijdschrift.

20 September 1765.

NIET BIJ MULLER (No. 4166).

4145. „Afbeelding van 't verslindend Beest woedende in Languedoc &c. in 't Jaar 1765.”

Onderschrift onder de afbeelding van dit beruchte beest, dat bleek een groote wolf te zijn. Gravure in-4°, z. n. v. gr., met adres van B. Mourik. — Bovenaan rechts: „In de Mercurius May 1765. Twede-Stuk Pag. 196.”

8 Maart 1766.

MULLER (No. 4167b).

4146. „de Intrede of Inhuldiging van Prins Willem de Vyfde in den Haag”.

Afbeelding in acht rijen boven elkaar, van den stoet, die Willem v begeleidde toen hij bij zijn meerderjarigheid naar de vergadering der Staten-Generaal reed om den eed als Erfstadhouder af te leggen. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr. Proefdruk vóór alle letter met bovenstaand onderschrift in H. S. Uit: *Nederlandsche Mercurius*.

8 Maart 1766.

a. NIET BIJ MULLER (No. 4167).

4147. „Aan zyn Doorluchtigste Hoogheid Willem de Vyfde, . . . Werd deeze Genealogische Tafel van des zelfs Doorluchtigste Voor-Vaderen, . . . Opedragen en Toegeëigent, Door . . . Petrus Schenk.”

Inscript bovenaan in 't midden eener plaat, tusschen de twee takken van een stamboom; de tak: „Nassau-Dillenburg Voor dezen van Oranje” links, en „Nassau-Dietz, Tegenwoordig van Oranje.” rechts. Deze laatste tak gaat met een zijtak door tot boven in de plaat, terwijl de eerste op twee derden der hoogte van de plaat eindigt. De wapens der op de plaat vermelde personen hangen aan die takken. In het midden boven in de plaat zijn drie engeltjes afgebeeld, die een kroon dragen; aan weerszijden de borstbeelden, in medaillon, van een vorstelijk paar, die hier Willem v en zijne gemalin moeten voorstellen, terwijl ze in den staat, onder No. 3727 hier voren beschreven, Willem iv en zijne

echtgenooten verbeelden. Het vers, dáár afgeschreven, heeft hier de volgende veranderingen ondergaan:

„Aan zyn Doorluchtigste Hoogheid Willem de V. Prins van Nassau en Oranje &c. &c. &c. Op het Aanvaarden van Neerlands Staats-bewindt, den 8 Maart 1766.”

„Zijt welkoom,

Uyt Anna's schoot geteelt, die Rijkspraal van Brittanje.

De Vry-gevochten Maagd! die

. haar zal endeloos

Zij Iuijcht met Bató's-Kroost! haar' Vreugd kent Perk nog Pijl,

.

Leev' lang beroemde Spruijt, uijt Nassau's Helden-Stam,

Wier Vad'ren zijt beproeft, door staal, en Vuur, en Vlam!

Wil hun, doorluchte Prins! in alles évenaaren,

. in Vreed',

Dat aller Oog' uw Heyl, tot Neerlands troostt (sic) aanschouw',

Daar 't Dankbaar hart U Wenscht een Vorstelijke Trouw;

.

Ons steeds Beschermers geeft, uijt Uw geduchte Looten:

Ick Wensch, moog'

. ondergaan.”

De onderteekening is hier uitgeslepen. De tak „Nassau-Dietz”, die in den staat, onder No. 3727 hier voren vermeld, bijna rechthoekig, boven de opdracht, in het midden der plaat omhooggaat, en dáár met W. K. H. Friso eindigt, terwijl links, op een klein en smal label, de naam van „Wilhem” (v) prijkt, buigt zich hier eerst meer naar rechts, om daarna, even over het midden naar links, te eindigen in een groot label, met den naam van Willem v en zijn wapen eronder. Naast dit wapen is een ledig vrouwenschild gegraveerd. Het wapenschild, dat het engeltje boven dit label in den vorigen staat in de hand had, is weggeslepen en door het eind van den oranjetak vervangen. Om plaats te winnen zijn de kransen van loof boven de hoofdtakken veranderd en iets platter gegraveerd. Gravure in-plano, z. n. v. gr.

8 Maart 1766.

b. NIET BIJ MULLER (No. 4167).

4148. „Gezigt van het hof in 's Hage en het stad-houderlyk quartier: Met de Komst van Zyne Doorlugtige Hoogheid, van het booven genoemde hof, na het Oude Hof, in het Noord-Einde.”

Voorstelling van het Buitenhof met het rijtuig van den prins, door zes paarden getrokken en van rechts naar links rijdende, gevolgd door eenig voetvolk en ruitery. Enkele groetende toeschouwers er omheen. Houtgravure langw. in-fol., z. n. v. gr., met bovenstaand onderschrift en

een verhaal, van de plechtigheden en statie bij het installeeren van prins Willem v in de Staten-Generaal in drie kolommen, alles in boekdruk. Daaronder door een zwarte streep gescheiden, in vier kolommen, de tekst van No. 13 van het bekende weekblaadje in-4°. getiteld: „Krelis en Louw.” van 24 Maart 1766, dat bij deze gelegenheid in-plano blijkt te zijn uitgegeven. Onderaan 't adres van de Erven Wed. J. van Egmont, te Amsterdam.

8 Maart 1766.

MULLER (No. 4170).

4149. „Dedié a Son Altesse Serenissime Monseigneur Guillaume V Prince d'Orange & de Nassau Stadhouder Hereditaire des Provinces Unies &c &c &c. Par son très humble et très obeissant Serviteur B. S. Bolomajj.”

Oprichting gegraveerd in den ondersten plaatrand eener zeer groote en tamelijk geestige zinneprent op de meerderjarigheid van Willem v. In 't midden der plaat, op den tweeden grond, op een vier treden hooge estrade en omringd door de zeven hoofddeugden staat de prins; hij wordt door den hertog van Brunswijk bij de hand geleid naar een vorstelijken zetel, links bij een muur geplaatst waartegen de tempel der wetenschappen is afgebeeld, terwijl de Tijd daarboven een gordijn omhoog houdt en de Faam met bazuin en lauwer nederdaalt. Vóór den stoel de Nederlandsche maagd, die met een kroon op 't hoofd den prins tegemoet komt. Rechts naast den stadhouderlijken stoel ligt de Leeuw, terwijl links ervan de Gerechtigheid en een tweede zinnebeeldige vrouwefiguur staan. Rechts op de plaat daalt de engel der vergelding uit de wolken en verjaagt Haat en Nijd. Over den geheelen voorgrond zinnebeeldige figuren, handel, kunsten en wetenschappen vertegenwoordigend. Midden onder de voorstelling het wapen van den prins. Gravure gr. in-plano, naar B. S. Bolomajj, door A. P. Duboulois.

8 Maart 1766.

MULLER (No. 4171).

4150. „De prins word het Stadhouderschap door de unie opgedraagen. door Wysheid bekranst. Vryheid van Godsdienst, Gerechtigheid en Voorzigtigheid brengen Vreede en Overvloed, en doen Koophandel en Konsten bloeijen. de Deugd verdelgt Eigenbaat, Vleijery enz.”.

Onderschrift dat bijna de geheele verklaring geeft van deze zinneprent op de meerderjarigheid van Willem v. Links staat de prins op een twee treden hooge verhevenheid. Achter hem een gordijn, waarop, van rechts naar links, de borstbeelden van Willem I tot Willem IV, in medallions, gezien worden. Op de draperie boven aan de plaat leest men: „...Huis van Oranje en meerderjaarigheid van zyn doorl: H: Willem V: den 8 Maar”(t 1766). Rechts op den achtergrond vuurwerken en het Buitenhof.

In 't midden op den voorgrond de Nederlandsche leeuw met het wapen van den prins. Rechts de Deugd, als Herkules, verschillende ondeugden in den afgrond jagende. Goede gravure, langw. in-4°, naar en door C. van Noorde, 1766.

8 Maart 1766. NIET BIJ MULLER (No. 4172).

4151. „Zinnebeelt Op de verheffing van Zyne doorluchtigste hoogheid Den heere Willem de Vijfde, prince van Oranje en Nassau, . . . Den Agtste Maart 1766.”

Opschrift der verklaring, in boekdruk, op één vel groot in fol., van de plaat door Muller onder bovenstaand nommer beschreven, maar hier niet aanwezig.

8 Maart 1766. MULLER (No. 4174).

4152. „Educatio pia”.

Inscript in een zuil, waarbij de Nederlandsche maagd zit, in romeinsch kostuum; op den rok van haar k'eed staat: „Concordia resparvæ C”(rescunt), haar linkerhand rust op den vrijheidshoed die op een bijbel ligt en met de rechter biedt zij den prins den stadhouderstaf aan; naast den stoel staat het gekroonde generaliteitswapen bij een scheeps- en stedekroon. De Tijd, met het getal „xviii” op zijn gordel (den leeftijd waarop de prins meerderjarig werd), geleidt Willem v tot de Maagd; de prins is als Telemachus voorgesteld, Mentor (Minerva) verlaat hem en gaat naar rechts. Onder deze zinneprent op 's prinsen meerderjarigheid een latijnsch en een hollandsch onderschrift, in vijf regels; acht regels „Uitlegging.” en acht regels verklarende noten, alles in boekdruk. Gravure in-4°, z. n. v. gr.

8 Maart 1766. MULLER (No. 4177).

4153. „W. V.”

Zinneprent op de aanvaarding van het Stadhouderschap door Willem v. In 't midden der plaat een oranjeboom door hemelsch licht beschenen, waaraan een schild met de bovenstaande letters er in, terwijl de zeven wapens van de provincien, die vóór den boom op den grond staan, met linten daaraan zijn vastgemaakt. Links staat de prins, geheel geharnast, met het zwaard in de rechter-, den pijlbundel in de linkerhand, als ter bescherming der provincien gereed. Op den voorgrond krijgstuig. Gravure in-4°, door C. T. de Huizer, behoorende in: E. Mascov. *Hoch! VIVat VVILheL. MV's V, prLuCeps araVsIensIs VnItIs VIVeqVe foeDeratIs (Io! Io!)*. . . . Amst., Apud Viduam G. Oudshooreni, & Fil. 1766. II, VI en 34 blz. in-4°.

Hierbij een sonnet van Jb. Cl. de Huyser, met het opschrift: „Ter zegenryke aantreding der erv-stadhouderlyke regeringe in 't verëende Neêrlandt van zyne doorluchte hoogheid den heere Willem den Vyfden,” enz.

en aanvangende: „De algoeden God zy dank! myn Geest, van Hem gesproten, Mag zig verheugen”, enz. 1 blz. in-fol. in boekdruk.

8 Maart 1766.

MULLER (No. 4178).

4154. „Lustratis terra marique finibus Fortuna redux.”

Randschrift van een medaillon, waarin bovenaan een verkleinde en omgekeerde afbeelding voorkomt van de prent in 't vorig nummer beschreven, terwijl aan iedere zijde en van onderen telkens twee schepen gezien worden, die rondom een kleiner cirkel zeilen, waar binnen den naam van Jehovah in hebreuwsch schrift en „endo suam cujque suum en, do!” te lezen is. Titelplaat in-4°., door C. I. de H(uisse)r gegraveerd voor den *Discursus panegyricus de Belgii foederati republica potentissima!* van E. Mascov, niet in 1766 maar, blijkens het chronosticon op den titel, in 1769 uitgekomen.

8 Maart 1766.

NIET BIJ MULLER (No. 4180).

4155. „Door deeze band, houd eendragt stand.”

Opschrift op een lint boven in eene teekening, die als model diende „tot een decoratie, op den 8 Maart 1766.” Voor een zuil, waartegen het wapen van Holland is opgehangen, staat de Eendracht, die met den rechterarm den pijlbundel omvat houdt en met de linkerhand het medaillon steunt, waarin het portret van Willem v. dat gekroond wordt door Pallas, die rechts van het medaillon staat. Boven Pallas Mercurius met staf en geldbuidel. Links van de Eendracht de Godsdienst bij een brandend altaar, achter haar de Hollandsche maagd, boven deze de Vrede. Onder het portret en daarop wijzend de Faam, aan wier bazuin het wapen van den prins hangt. Teekening in kleuren, kl. in-fol., van C. van Noorde.

8 Maart 1766.

MULLER (No. 4181).

4156. „Verklaeringe der bovenstaande prent, Afbeelden de de Vreugde-Ryke optogt, der Gezamentlyke borgeren en inwoonderen der dorpe Jisp, Ter Geleegenheld (*sic*) der installatie zyner doorl: hoogh:, den heere prince erf-stadhouder Willem den Vyfdén, Op Zaturdag den 8ste Maart, Anno 1766.”

Opschrift boven een afzonderlijke verklaring, in vijf kolommen, in boekdruk, behoorende bij de plaat, waarop deze optocht is afgebeeld. Bij vergelyking met de plaat, hier voren onder No. 2978 beschreven en die den optocht voorstelt door de bewoners van Jisp tot viering van den vrede van Rijswijk gehouden, blijkt het duidelijk, dat men deze nagevolgd heeft, daar de hier afgebeelde stoet uit dezelfde groepen bestaat, alleen in andere kleeding. Onder deze hoofdafbeelding een profiel van het dorp Jisp; aan weerszijden daarvan is de uitlegging gegraveerd der

letters A—N die in de groote voorstelling voorkomen. Gravure in-plano,
z. n. v. gr.

10 Maart 1766.

NIET BIJ MULLER (No. 4181).

4157. „'s Gravenhaegse Maendagse Na-Courant Van
den 10^{den} Maert.”

Extranommer „N°. 30” van de haagsche courant van „A^o. 1766.”, dat in drie kolommen een „Omstandige beschrijving” geeft „van al het geene ter occasie van de blyde Meerderjarigheyd en plegtige installatie van syn doorn. hoogheyd den Heere prinse van Oranje en Nassau, enz. enz. is voorgevallen:”. Om dezen boekdrukttekst een sierlijk randwerk van fileeten en vignetten in houtsnede, waarin onderaan het wapen van den prins, bovenaan een Faam met zijn naamcijfer in een schild. Onder 't randwerk het adres van „Stephanus de Groot, in de Zuylingstraet,” te 's Gravenhage. 1 blad in boekdruk gr. in-fol.

22 Mei 1766.

NIET BIJ MULLER (No. 4182).

4158. „*Waarschouwinge.*”

Opschrift boven een kennisgeving van Burgemeesteren, Schepenen en Raden der Stad Middelburg in Zeeland, van 27 April 1766, meldende dat prins Willem v in 't midden van Mei van datzelfde jaar hunne stad zou bezoeken, waarbij zij alle, zoo hooge als lage ingezetenen, tot een gepast vreugde-betoon aansporen en het compareeren op de extra-wachten verplicht wordt gesteld. 1 $\frac{1}{2}$ blad in-fol. Dit is het eerste van de vele en interessante stukken, zoowel geteekend, in handschrift als in druk in deze verzameling aanwezig, welke te zamen een zeer eigenaardig overzicht geven der verschillende bemoeiingen, aan zulk een bezoek verbonden en die ik daarom alle hier eenigszins uitvoerig vermeld.

Een tweede „Publicatie.” van 3 Mei 1766, spoort tot illuminatie aan en staat het afsteken van zekere soorten van vuurwerken toe.

Een derde „Publicatie.”, gedateerd 22 Mei 1766, dient om de komst van den prins op dienzelfden dag aan de ingezetenen „te adverteeren.”

Concept van een brief, gedateerd 29 April, aan de confituriers Sasselee en Barkmeijer in den Haag voor 't leveren van een dessert.

Antwoord van G. Barkmeijer met kopie van wederantwoord en afteekening van den vorm van de tafel, welke teekening met de aangegeven dessertstukken, den 7 Mei met begeleidend schrijven terugkwam bij de commissie te Middelburg.

Concept-brief van 11 Mei om rijpe ananassen, aan den heer Schuurmans Stekhoven (hortulanus te Leiden) met zijn antwoord van 14 Mei; een schrijven van den heer Lampsins van Zwieten met toezegging van ananassen, canteloupen, enz. „soo” die „rijp wierden”; brieven over wijnen van Maertens en Frescarode, van Citters en Cateau, en van Marchal en van

der Koog. Verschillende memoranda van te regelen zaken, zóó b. v. „Rang der koetsen.” met de namen der personen van wie ze geleend werden. — „Notitie van Thin (tinwerk) bij Hagens aangenomen 3 Meij 1766.” — Twee lijsten van de tafeldienaars. — Een hoogst curieuse lijst, welke rondgezonden is bij de aanzienlijke Middelburgers, waarop zij „verzogt” (worden) „intevullen voor soo veel IJder derzelve sal gelieven te Contribueren en zal nader met Hun Ed: werden overlegt, wanneer Thezauriers tot de acceptatie en bezorging dat IJder Heer sijn zilver onderscheiden blijft, sullen vaceeren.” Gevraagd werden: Zilveren lepels en vorken — messen met zilveren heften — peperbussen — suikerbussen — soeplepels — vischlepels — ragout-lepels — kandelaars — dessertmesjes — kleine zilveren lepels voor suiker — tafelkomforen. Als „NB” staat op de origineele lijst: „dit onderst^g zilver den 27. Meij 1766 of daags na de fete aan d'Eygenaaers in ordre gerestitueert, met intrekkinge der gegeven Recepissen door Heeren Thezauriers.” 't Geleend aantal zilveren lepels en vorken bedroeg o. a. 25 dozijn.

„Conceptmemorie voor den fabrieq Jacob: Wagenaar.” — „Ordre voor den Stads konstabel Jacobus Botermans tot het geven van Salut bij de komst van Z. Hoogheit den Heere & Prince van Orange enz:” e. a. aanwijzingen voor de verschillende beambten van hetgeen elk te verichten had bij 's prinsen komst. 4 vel in-fol.

Eigenhandig briefje van den Fabrick „Jacob^s Wagenaar” van 16 Mei 1766, opgaven bevattende van de personen, die bij de komst van den prins dienst doen moesten op den toren, enz.

„Memorie Van het Illumineren aan tooren en Stad-huijs”.

Deze illuminatie geschiedde met lantarens; er werden voor de beide gebouwen 203 stuks gebruikt.

„Ordre voor de klokkenist” en voor den „klokluijder” (kopien). 2 blz. in-fol. Besognes in Burgemeesterskamer van 6. 24 en 26 Mei 1766.

Van eenige daar behandelde zaken is 't niet onaardig kennis te nemen, zij mogen daarom hier volgen:

Van den maaltijd:

„op wat Uur te beginnen.”	„ten 3 Uuren.”
„of men (<i>sic</i>) voor de puges een tafel moet zijn.”	„Antw ^t : neen sullen te voren aan 't Hof eeten.”
„of de Burgereij Z. H. aan Tafel zal mogen zien zitten.”	„Neen.”
„wat met het overschot van 't Eeten te doen.”	„aan Thes ^(a) (auriers) (te zenden).

Uit 't „Besoinne” van 6 Mei blijkt o. a.: dat aan Burgemeester Tulleken, op 't punt staande om naar den Haag op reis te gaan, de opdracht was gedaan in Holland naar ananassen, druiven, perziken, abrikozen en kersen te informeeren, en

in den Haag den confiturier Berckemeijer wonende „op de Groenemarkt in het hujs van Gelleke,” te vragen naar het dessert, dat den 20en Mei te Middelburg wezen moest.

Concept voor het diner, waaruit ik om der curiositeits wille, ook enkele zaken afschrijf:

Voor het „1e Couvert” werden vier soepen rondgediend:

Kreeften-, karper-, bruine- en witte soep,

daarop volgden zes schotels visch en acht schotels met verschillende soorten pasteitjes.

„Voor het 2e Couvert.

1 Lenden a la bourgongne.

1 bout a la granjé.

1 nierstuk a la Crème.

1 kalfskop op zijn Engels.

bestaat wel uit vijfërleij præparatiën, als van de herzens gebakke koekties, &c.

4 Pasteijen

1 van hoenders

1 — Duijven

1 — konijnnen.

1 — patrijsen.

1 gefarceerde Gans op zijn Engels.

1 kalkoen a la granjé.

2 Hammen.

2 Patervleesch.

1 Paling taart.

1 Baars d^o.

1 Zalm d^o.

1 Oesters d^o.

1 Lamsborst gefarceert met kreeften.

1 wilde Zwijn borst gepinneert van moeselwijn.

2 gekookte Poddings.

1 kreefte broodties.

1 met Garnaat broodties of 2. ragoes in mandties.

8 met Groente in soort & gegarn^t.

4 met gefarceerde & gestooftde Zeevis.

1 kappoen a l'Erivise.

1 hoen met garnalen.

1 Endvogels met Juijn.

1 Duijven met Champions.”

Het derde gerecht is even omvangrijk.

De algemeene bepalingen, welke te volgen waren, luiden:

„daer sullen 6 koks sijn.

voor ijder 3 flessen wijn gerekent, is 18. flessen.

6 flessen Rhijnse.

2 d^o. Roode in plaats van bourgongne.

voor de Saucen geleijen is 1 os noodig van 600 pond.

de Tafel moet nooit sonder eeten sijn

daer moeten 2 aparte bediend^s sijn die het eeten opzetten & door *Bikkert* te Instrueeren.

andre bediendens die alleen het eeten opgeven.

men zal 3 teekeningen door Verbrugge te (*sic*) laten maken in plano op de voetm^t daer de Schotels in groote op verbeelt staat. (een dezer teekeningen is op een afzonderlijk vel hier bijgevoegd).

Præsentie voor alles het eeten aang^e selfs de boter, specerije daer onder *f*1000:— & *f*100: speelens.

en zal *Rijkert* alles leveren & niet gehouden bij bepaalde Leveranc^e te gaan."

De „Note des vins" bevat vier-en-twintig soorten, die aangeboden en rondgediend werden.

Een „Notitie van Overgeblevene fijne Wijnen", „samen 44 fless:", met „20 roode Caapse" en „11 witte dito", doet zien dat de voorraad goed berekend of dat er goed gedronken is.

Als laatste blad is hier bijgevoegd de „afsteeken^e. van de voorgevel van het hujs met de Lampions. soo als in 1766. is geelumint geweest."

De „Lijst van de Persoonen die van de Reijse van Zijne Hoogheid naar Zeeland sullen zijn" vermeldt in 't geheel 185 personen en 75 paarden. Onder de eersten zijn o. a. twee mooren „Ciedron & Cupidon.", 2 mondkoks, 3 braadmeesters, 3 pasteibakkers, 2 aides de cuisine, enz.

't Geheel, blijkbaar afkomstig uit de nalatenschap van M. van Visvliet, geeft een weinig voorkomend kijkje in het leven van prins Willem v en de betrekkelijk groote weelde, toen aan het stadhouderlijk hof heerschende.

Aan deze verzameling zijn nog toe gevoegd de „Middelburgse Courant" van 27, 29 en 31 Mei, 3, 5 en 7 Juni, waarin een verhaal van de komst en de ontvangst van den prins is opgenomen.

Uit twee zeer curieuse brieven, die ik hier ook bijgevoegd heb, gedateerd 27 Jan. en 10 Maart 1766, van den heer Lambrechtsen van Ritthem aan zijn zwager Mr. P. van Visvliet, over het vieren van de meerderjarigheid van den prins in Vlissingen, blijkt dat de schrijver niet erg ingenomen was met de kosten, die men voor dit feest maakte, ten minste in den eersten is, na de mededeeling dat de heer v. O.(uthuizen) een vuurwerk in het Dok zal laten afsteken, met waarschijnlijk „Concert. en Bal en Domino," achterna, de uitdrukking „alles zeer toepasselijk op de kommerlijke omstandigheden van dezen tijd!" al evenmin waardeerd als in den tweeden de spottende uitdrukking over dit feest: „O wat zijn We hier plaazier! Vivat Jan Frenikus!"

De aanspraak door burgemeester Winkelman aan de regeering der stad Vlissingen gedaan, waarvan in den tweeden brief sprake is, is in handschrift hierbij gevoegd. evenals de „Middelburgse Courant" van 11 en 18 Maart 1766, waarin de viering van de meerderjarigheid van den prins te Vlissingen en Veere wordt medegedeeld.

28 Mei 1766.

MULLER (No. 4183a).

4159. I. „Eerepoort geplaatst voor de Zandyksche poort te Vere."

Underschrift der eerste plaat behoorende in de statige inhuldiging

van zijne doorlugtigste hoogheid Willem den vijfden, prince van Oranje en Nassau enz. enz. als markgraaf van Veere: den 28. van bloei-maand, 1766 . . . samengesteld en beschreven door Josua van Iperen. . . . Te Middelburg. By P. Gillissen en I de Winter MDCCLXVII.

Daar Muller enkel de onderschriften vermeldt, zonder eenige beschrijving der platen, volge deze hier zoo beknopt mogelijk.

Van bovengenoemde poort zijn de zijstukken versierd met zinnebeelden van kunsten en wetenschappen. Bloemfestoenen hangen uit den toog naar omlaag. In het frontispies dit chronosticon:

..arripe Nate. pii quas obtinuere Parentes

CLaVes: en DoMIIno CorqVe foresqVe patent."

rechts Neptunus. links Fortuna. Daarboven het wapen van Vere en de letters „S. P. Q. V." Aan weerszijden een beeldje, met lier of triangel. Bovenop de poort de Stedemaagd. met de stads sleutels in de rechter- en een brandend hart met pijl in de linkerhand. Cupido? staat bij haar. Aan weerszijden vaasvormige ornamenten.

II. „Eerepoort in de Wijngaard straat te Vere."

In de zijzuilen attributen van kunsten en wetenschappen; op de voetstukken liks Minerva, rechts Herkules, die de Hydra vertreedt. Boven de opening is Mentor afgebeeld, Telemachus uit den tempel der wijsheid naar dien der eere geleidende. Onder deze voorstelling een distichon:

..Perge age, quâ docuit Mentor Brunsvicius ire

Perge viâ, tandemque patrem superabis Vlysses."

Op de poort ziet men, in een geornamenteerd cartouche. een tuinman een oranjeboom begietend.

III. „Eerepoort by de groote brug te Vere."

Stijlen met voetstukken, waarin rechts „Tuetur et offert." is gegraveerd boven een palmboom; links „Plantam ex fructu!" boven een hand uit de wolken. die een kroon houdt. Links op het voetstuk, de Liefde. waarboven trekkebekkende duiven; rechts de Hoop waarboven een vogel zijn jongen voederend. In den boog het zeeuwsche wapen. Daarboven, Willem v op een troon zittend tusschen de zes stedemaagden van Zeeland. onder een geornamenteerd baldakijn versierd met de bustes der vroegere prinsen van Oranje en met het onderschrift: „Præsident læte princeps Nassavus ubique: et superet. totumque (*sic*) regat virtutibus orbem!"

IV. „Eerepoort aan de haven te Vere."

De zijstukken der poort bestaan uit kolommen. Bovenaan de naamcijfers der O. en W. Ind. Compagnien; daarboven links een Chinees en de Scheepvaart, rechts de Koophandel en Vrede(?) Onder den toog bloemguirlandes. In den boog vijf wapens en een lint waarop: „Quatuor insignis re gnorum urbs parva fa vore." Daarboven de voorstelling

van den prins, staande in Neptunus' waterwagen en te zamen met dezen den drietand vasthoudende, waaronder een 12-regelig vers dat hierop doelt en begint: „Zoo ver de vlaggen van den staat,“. Geheel bovenaan het wapen van den prins in een trofee van vlaggen en krijgstuig.

V. „Eere poort op de Vismarkt te Vere.“

Open stijlen, waarbinnen waterspuwende zwanen op voetstukken. Dekstuk met twee nissen, waarin links een meermin, rechts een triton, aan weerszijden van een cartouche met een 10-regelig vers er in, aanvangende: „K wiert, van een Veer en klein gehugt,“ enz.; daarboven een piramidale zuil met het wapen van Veere op den top.

VI. „Eere poort in de Oude Straat te Vere.“

Stijlen met zinnebeelden van de kunsten. Eenvoudige boog, waarboven alleen een 8-regelig vers: „Juich! al wat juichen kan“, enz. in een cartouche met twee Famen bovenaan.

VII. „Eerepoort en vuurwerk op de Markt te Vere. met het zicht na het huys van d. h^j Bor^f Godin.“

Nis met draperiewerk, kroon en „W de V“. Op het dak twee trofeën, aan weerszijden van een schild met 4-regelig latijnsch vers: „Principis nostri decus atque Laudes Fama.“ Bovenop een piramidale zuil met de Vrede op den top. Aan beide zijden van den tempel een hek van vuurwerk.

VIII. „Eere poort met zyn zicht na stadhuys te Vere.“

Dezelfde eerepoort der vorige plaat, van de andere zijde gezien; zonder inschrift in de nis en met een ander latijnsch vers, aanvangende: „Custode rerum principe. non furor“, op het dak. Hier staan Godsdienst (links) en Vrijheid (rechts) terzijde van den tempel, op de vorige plaat twee andere zinnebeeldige figuren.

IX. „De dais en eersieraden voor het stadhuis te Vere.“

Onder een soort baldakijn, waarop het beeld der Gerechtigheid prijkt. staat een spiegel met een 6-regelig vers: „Jehovah. zie uit 'shemels transen,“ erboven en een bordes ervoor, waarnaar men met een trap van zeven treden aan weerszijden opgaat. Op het schut achter de draperiën: links de Vrede, rechts de Eensgezindheid. Op de balustrade van het bordes: „Gehoorzaamhey Gods en der overhey weert der menschen ongeluck.“ en de wapens van den prins en van Veere. Rechts van het geheel Standvastigheid, links Voorzichtigheid.

X. „Eere-poort opgereght door de wees-kinderen te Vere.“

Meerendeels uit groen samengesteld, met een 4-regelig vers: „Oranje praat niet slegts, op 'armen weezen klee:“ in den boog. Op den boog een hart met „Godt zegene Oranje.“ er in, twee gekruiste pijlen er achter, en een kroon er boven, terwijl er aan iedere zijde van den boog een boom staat en twee vlaggen van de hoeken wapperen.

Alle gravures zijn naar P. Beuckels door G. Sibelius.

28 Mei 1766.

NIET BIJ MULLER (No. 4188).

4160. „*W. de V. Prins van Oranje. Protector*”.

Inscripfen in een medaillon met het portret van den prins, te halver lijve, naar links. Dit medaillon hangt, met 't wapen van den prins er onder, aan een zuil; rechts van deze een tweede zuil met de wapens van Zeeland en Vlissingen. Tusschen beide zit Minerva met den linkerarm, waarin de Bijbel rust, steunend op een voetstuk, waarop een teleskoop en kompas staan en met het inschrift: „non sordent in undis.”, deze woorden doelen zeker op de wetenschappen, voorgesteld door een drietal kinderen, door de boeken over letterkunde en rechtsgeleerdheid en door de natuurkundige instrumenten, die men op den voorgrond ziet. Links op den tweeden grond een gebeeldhouwd muurtje met inschrift: „Nehalennis. v. s. l. m.” (votum solvit lubens merito); in 't verschieft ligt Vlissingen. Gravure in-8°, naar H. Nieuwenhuysen, door J. v. Schley. Titelprent der *Verhandelingen uitgegeven door het Zeeusche genootschap der wetenschappen te Vlissinge*. In de deelen I—XV komt ze in steeds slechter staat voor. Hierbij behoort een uitleggend vers van J. J. Brahe.

25 Juni 1766.

MULLER (No. 4188).

4161. „*Felle brand ontstaan op den Middag in 't Dorp Hilversum by Naarden, Waar door ruim Twee Hondert Huizen zijn in de Assche gelegd den 25. Juny 1766.*”

Op een plaatje, met bovenstaand gegraveerd onderschrift, is in 't midden een brandende kerk en zijn op den achtergrond, zoowel als aan beide zijden meer op den voorgrond, brandende huizen afgebeeld. Gravure in-4°, z. n. v. gr., met adres van B. Mourik onder het onderschrift en in den rechterbovenhoek van den plaatrand: „In de Mercurius Augustus Eerste Stuk Pag. 44.”

10 Juli 1766.

MULLER (No. 4185).

4162. „*Gedagtenis van Utrechts akademievreugde, be- toond Ter gelegenheit, dat de Doorluchtige Vorst en Heer Willem de Vyfde, . . . De Stad Utrecht en haere Hooge School met zyne Vorstelyke Tegenwoordigheid verëerde, Op den VIII IX.X.XI. en XII^{den} July MDCCCLXVI. Beschreven door een Liefhebber van Utrechts Akademie.*”

In het werkje in-8°, met bovenstaanden titel (volgens 't naamvers op de achterzijde daarvan was [M.] Schagen de auteur), en met het adres van G. T. en A. van Paddenburg te Utrecht verscheen en behooren niet drie prenten, zooals Muller foutief opgeeft, maar slechts twee, beide hier aanwezig, en één vel groot in-fol. waarop, in boekdruk, is aangegeven de „Orde van den optogt der Heeren Studenten van Utrechts Akademie, by de Inkomst, enz. van zyne doorluchtige hoogheit, Ao. 1766. in July.”

„Pl: 1." geeft de afbeelding der beide in den optocht gebruikte vaandels, boven elkaar; „Pl: 2." die der „Zinnebeelden van den Illuminatie-Tempel der Heeren Studenten 1766." Deze zestien voorstellingen (in drie rijen van vier, met aan iedere zijde twee kleinere boven elkaar). zijn gegraveerd op een vel langw in-fol., terwijl de eerste plaat gewoon in 4°. is. De gravures zijn beide door J. van Hiltrop, de eerste is ook naar hem, terwijl op plaat 2 „C. v. d. Yssel" als ontwerper genoemd wordt.

3 September 1766.

MULLER (No. 4192).

4163. „Ter gedagtenisse der liefdadige inwoonderen van de vereenigde nederlandse provincien, bestaande in een collecte Op Hooge Approbatie, voor de Ongelukkige Lands-genooten van 't Dorp Hilversum, tot herstelling hunner Schaade geleden in de zwaaren Brand van den 25 Juny, en ter Opbouwning hunner afgebrande Kerk en Huizen; gedaan den 3 Sept. 1766."

Op- en inschrift in dezelfde plaat, hier voren onder No. 3559 en No. 3764 beschreven, doch met de volgende veranderingen: Het op- en inschrift geheel gewijzigd evenals de voorstellingen in de beide bovenste medaillons. waarin nu links (No. 1) de kerk en de nabijliggende huizen in welstand, rechts (No. 2) de kerk enz. in brand zijn afgebeeld. Onder de plaat nu een gedicht van negen-en-dertig 4-regelige koepletten door F. B. In den ondersten plaatrand het adres van P. J. Entrop (te Amsterdam).

Hierbij: Dezelfde plaat, doch zonder vers en in veel flauwer afdruk. Uit?

3 Oktober 1766.

MULLER (No. 4194).

4164. „Afbeeldingen van de Hoogstraat en Vischbrugge te Leyden. Met de Veranderingen, veroorzaekt door den brand, Op den 3. October des Jaers 1766. Met eene Beschrijving van dien Brand en andere daertoe betrekkelijke Zaaken. Gevolgd van eenige toepasselijke. gedichten. Te Leyden, By C. van Hoogveen, Junior, MDCCLXVII."

Titel van een werkje van 64 blz. in-8°, waarin blijkens de „onder-richting voor den binder." op de voorlaatste bladzijde, alleen de door Muller onder I—IV vermelde platen behooren, n.l.:

I. De huizen in welstand. — II. De brand. — III. De ruine na den brand. — IV. De herbouwde huizen.

4 gravures langw. in-4°, naar en door N. v. d. Meer Jun.

1766.

NIET BIJ MULLER (No. 4194).

4165. „Deez' Beeldvertoning schetst den Landheer naar het leven," enz.

Begin van een 6-regelig gegraveerd vers onder een spotprent op Isaak Knol, vroeger manufakturier en marktventer te Delft, later ren-

tenier. Hij is afgebeeld gezeten in zijn tuin, in slaaprok, met slaapmuts op en (doelende op zijn liefhebberijen), met een duif op de rechter- en een bouquet renonkels in de linkerhand. Gravure in-4°. z. n. v. gr.

Het plaatje behoort in een werkje, waarop Mr. J. A. Feith te Groningen mijn aandacht vestigde, getiteld: *Het leeven en bedryf van den zeer beruchten landheer, grootmeester van de duivenmelkers en Flora's troetelkind*. Groningen 1766. In een noot op bl. 51 van dit werkje wordt een tooneelstuk genoemd, dat op deze zaak doelt, getiteld: *Loon naar werk, of de gestrafte landheer*. Te Schraapwyk, Gedrukt voor Isaak Raap, 1766.

In de Bibliotheek der M. d. N. L. te Leiden zijn beide voornoemde stukjes met den sleutel in handschrift van *Loon naar werk*, in één bandje gebonden met een *Brief van een vriend uit de stad D. aan syn vriend in den H. over seker blaauw boekje, Onlangs in de Stad D. gespargeerd, getituleerd Loon Naa Werk of de Gestrafte Landheer. kluyspel: Mitsgaders over de gevolgen daar van* 's Gravenhage 1766. 16 blz. in fol., waarin allerlei bijzonderheden worden medegedeeld omtrent het verschil over een afgebroken tuinschutting, tusschen genoemden Isak Knol en B. Mulder, snuifverkooper te Delft, over de rechtzaak daaruit voortgekomen en over het pak slaag, na het verliezen der zaak, door Mulder zijn tegenpartij toegediend.

1767.

MULLER (No. 4195a en S. No. 4195).

4166. „Afbeelding der Teeken Academie, zoo als Dezelve tot den Iaare 1767 Gehouden werd boven het Corps de Garde van de Leijdsche Poort te Amsterdam.”

Gezicht in genoemde zaal gedurende de teekenles naar 't naakt model, waarbij de koppen der teekenaars bepaald portretten zijn. Onder de gravure br. in-fol., is bovenstaand onderschrift gegraveerd en de opdracht aan „... Mr Willem Huighens, Heere van Honcoop. . . . Hooft Directeur der Teeken Academie”, door den graveur R. Vinkeles. Midden onder de voorstelling 't wapen van Huighens. Van deze plaat bestaan drie verschillende staten, waarop het naakt model telkens in een anderen stand is afgebeeld; op de hier aanwezige wordt het staande en van voren gezien.

22 Augustus 1767.

NIET BIJ MULLER (No. 4198).

4167. „De Dood Vonnis, of afscheyd van H. Daniel Donker, Van zyn Kinderen, en beklag over zyn begaane moordt.”

Opschrift boven een 64-regelig vers, in twee kolommen, in boekdruk, onder de afdruk eener oude houtsnede kl. in-4°. z. n. v. gr., een aanzienlijk man voorstellende, die voor zijn rechters staat; een plaatje zeker vroeger voor een geheel ander feit gebruikt. 1 vel in-fol., met adres „Te Amsterdam, voor Antonie Nedermyjer.”

4 Oktober 1787.

MULLER (No. 4199).

4168. „Afbeelding der Huw'lyksplechtigheid van zyne Doorl: Hoogheid, Willem de V^{de} Prins van Oranje, Erfstadhouder der Vereenigde Nederlanden, enz, enz, enz. met Haare Koninklijke Hoogheid Frederika Sophia Wilhelmina, Princes van Pruissen. te Berlyn den 4 October 1767.”

Gegraveerd onderschrift onder de afbeelding dezer huwlijksvoltrekking. Gravure naar Guerini, doch langw. in 4°, z. n. v. gr. Onder de plaat een „Beschryving der Huwlyksplechtigheid” enz., in vier kolommen, in boekdruk. besloten met een 8-regelig vers van „J. J. D.”. Onderaan het adres van G. Bom te Amsterdam.

4 Oktober 1787.

MULLER (No. 4200).

4169. Trouwplechtigheid van Willem V.

Afbeelding van deze gebeurtenis. Gravure in 4°. uit den *Europesche Mercurius*. Zonder marge.

4 Oktober 1787.

NIET BIJ MULLER (No. 4201).

4170. „Gedenkteken voor 't Huwelyk van Z. D. H. den Heere prinse erfstadhouder en H. K. H. Mevrouw de prinsesse van Pruissen,” enz.

Begin van de opdracht in boekdruk. boven in een zinneprent op het huwelyk van Willem den Vijfden, verder luidende: „eerbiedig toegewyd aan H. H. M. de Heeren Staaten generaal der Vereenigde Nederlanden. en aan Z. M. den Heere Koning van Pruissen door Hunner H. M. en Zyner Majesteits zeer oodmoedigen en nedrigen dienaar J. L. van Nieuwland.” Aan weerszijden van de opdracht een zinnebeeldige figuur, daar onder drie en onderaan nog eens drie, waartusschen de portretten van den prins en de prinses. De zinnebeeldige plaatjes zijn gemerkt a—h. Onder de plaat de „Uitlegging der zinnebeelden.”, die er deze beteekenis aan geeft: a De Dageraad voert b Vriendschap. c Deugd en d Huwelyksliefde aan, die door e Goeden naam verkondigd worden; f de Liefde tot het Vaderland pralt (links in de onderste rij) en g de „Goddelyke Gunst” stort hare zegeningen uit. In 't midden onderaan h dansen zeven kinderen (de 7 Provinciën) om een altaar, waarop het huwelyksvuur brandt, dat door 't Alziend oog wordt bestraald. De Leeuw (Nederland) en de Adelaar (Pruisen) verheugen zich op dit gezicht. Aan iedere zijde van h een pyramide, waaraan links het borstbeeld der prinses. rechts dat van den prins, in medaillon, door engeltjes omgeven. Onder c leest men: „Gratior pulchro veniens in corpore virtus”, onder d: „Jussu coeli”, onder f: „spiritus vitalis”, onder g: „Ps. LXXXIV vs. 12”. De uitlegging, in boekdruk, onder deze breed-folio gravure, naar en door la Fargue, genoemd

Nieuwland en met het adres van J. de Cros te 's Gravenhage, besluit met twee 4-regelige verzen en een 6-regelig daaronder, op het vorstelijk paar.

4 Oktober 1767.

MULLER (No. 4203).

4171. „Mari age de son altesse serenissime monseigneur Guillaume V. . . avec son altesse royale madame Frederique Sophie Wilhelmine Princesse de Prusse.”

Inscript gegraveerd in het voetstuk, eener zinnebeeldige voorstelling, in medaillon, op dit huwelijk. Aan weerszijden van een altaar staan de beide vorstelijke personen. Links de prins, achter wien de Gerechtigheid, de Voorzichtigheid en de Zielegrootheid staan. Rechts de prinses met de Gratiën, Wijsheid en Deugd achter zich. Boven beiden Hymen bloemen over hen uitstrooiende. Op den linkerhoek van 't voetstuk, een foutief wapen van de Generaliteit, een veldheersstaf, een scheepskroon en helm op een kussen; op den rechterhoek een koninklijke kroon en het wapen van Pruisen. Rechts bovenaan bloemen, links oranjeappelen. In de afsnede van dit als gedenkpenning bedoeld medaillon: „Berlin le iv. d'Octobre. MDCCLXVII.” Gravure in-fol., naar en door D. Chodowiecki, wiens naam, met een fransche verklaring der plaat, onder het opschrift in het voetstuk staat.

4 Oktober 1767.

a. NIET BIJ MULLER (No. 4204).

4172. „Bei der am 4ten October 1767. zu Berlin höchstbeglückt vollzogenen Vermählung seiner Hoheit Des Durchlauchtigsten Fürsten und Herrn Herrn Wilhelm des Fünften Prinzens von Oranien und Fürsten zu Nassau &c. der gesammten vereinigten Niederlanden Erbstatthalters General-Capitains und Admirals &c. &c. Mit Ihrer Königl. Hoheit Der Durchlauchtigsten Fürstin und Frauen Frauen Fridericken Sophien Wilhelminen Königl. Prinzessin von Preussen, Marggräfin zu Brandenburg &c. &c. wollten Ihre unterthänigste Freude und inbrünstigsten Seegens-Wunsch In tiefstem Respect zu Füßen legen und zu höchsten Hulden auf das submisseste sich empfehlen Ihre Hoheiten Treuehorsamster Magistrat und sämtliche Burgerschaft der Stadt Herborn. Herborn mit Regeleinischen Schriften.”

Titel, in gouden lijstwerk, van een gedicht, zes bladzijden groot, op satijn gedrukt, en aan het hoofd prijkende met een in goud afgedrukt kruis van bloemen, met trekkebekkende duifjes op iederen arm van het kruis, waarboven een kroon gedragen door twee engeltjes met palmtakken; dit alles door een bloemkrans omgeven. In oranje satijnen omslag.

Hierbij: „Verklaaring eener medaille, Vervaardigd op het Hooge Huwelyk van Zyne Doorl. Hoogh. den Heere Willem den Vyften,” enz. 1 bl. in-8°. (Zie: Vervolg op van Loon, pl. XXXVI No. 405).

4 Oktober 1767.

b. NIET BIJ MULLER (No. 4204).

4173. „*Aan zyn Doorluchtigste Hoogheid Willem de Vyfde*”, enz.

Geslachtsboom onder No. 3727 hier voren beschreven; daarna, met veranderingen, weder gebruikt bij de meerdenjarigheid van Willem v. (zie No. 4147 hier voren) en nu ten tweeden male veranderd bij zyn huwelijk. Voor dit doel zijn er op nieuw de volgende wijzigingen in aangebracht. Over de beide versregels, cursief gedrukt in No. 4147 hier voren, is een reepje geplakt, waarop:

„Daar thans elks Oog' Uw Heil verneerd ziet door uw Trouw.

Aan Pruisen Ryks Ciraad Uw Koninglyke Vrouw!”

Over den 12en regel, van boven, in de opdracht, waar in den vorigen staat alleen stond: „Ridder van den Kousseband”, is hier ook een strookje geplakt, waarop men nu leest: „Ridder van den Kousseband, en Koninglyken Pruissehe Adelaar”, welke laatste orde hij bij zyn huwelijk ontving. Een afzonderlijk gegraveerd wapen van Pruisen bedekt nu het ledige vrouwenschild naast het wapen van Willem v, en het wapen van Buren, eveneens afzonderlijk gegraveerd, is zoo geplakt dat de engel boven 's prinsen wapen het schijnt te dragen. Ook het label, dat zyn naam en titels bevat, vermeldt nu zyn ridderschap van den pruisischen adelaar en zyn huwelijk. Gekleurd exemplaar dezer gravure in-plano, z. n. v. gr.

9 November 1767.

MULLER (No. 4205).

4174. „*Plegtige Intrede van Zyne Doorl: Hoogheid den Prince Erf-Stadhouder met Haare Koningl: Hoogh: de Princesse Deszelfs Gemalin, in 's Gravenhage den 9 Novemb: 1767.*”

Onderschrift van een plaatje, waarop de koets van Z. H. is afgebeeld, rijdende over een brug bij de Prinsessegracht naar de vlak daarbij geplaatste eerepoort. Gravure langw. in 4°, z. n. v. gr. In den voorsten boom rechts, staat onder in den stam: „Im.”?

Ook bij dit exemplaar is de „'s Gravenhaegse Extraordinaire Courant. Van den 10den November.” „A°. 1767.” „N°. 134”. die in houtsnede-rand een „Ampel verhaal” bevat „van de Reyze” naar Holland en de intrede in den Haag, terwijl hier nog bij gevoegd zijn: de door Muller onder No. 4213 vermelde „Lyst der hof-suite”, hier in 't zwart, bij Muller in 't rood gedrukt en twee publikaties in verband met de komst van 't prinselijk paar te Amsterdam.

9 November 1767.

NIET BIJ MULLER (No. 4205).

4175. „*Eer-Poort op den 9de November 1767. op het Buyten Hof in S' Hage Opgerigt door de Hofbuurt aldaar by de aller-heuggelykste inkomst van Zyne Doorl.*”

Hoogheid den Heere Willem V. Prince van Orange en Nassau met Syne Koninglycke Gemalinne Frederica Sophia Wilhelmina van Pruyssen."

Onderschrift. aan weerszijden eener opdracht aan den prins en de prinses, van eene plaat waarop deze eerepoort afgebeeld is, bestaande uit drie bogen; op elk der buitenste staat een zuil in pyramide-vorm met de naamcijfers der vorstelijke personen er in. terwijl boven op de middelste een Faam is afgebeeld. Op den achtergrond de gebouwen van het Binnenhof. Gekleurde gravure br. in-fol., naar D. van der Aa, door S. Fokke.

1767.

a. NIET BIJ MULLER (No. 4207).

4176. *Brand in de kerk te ?*

In 't midden op den achtergrond de brandende kerk. Op den voorgrond een brug, waarop eenige toeschouwers. Teekening in O.-I. inkt, langw. in-4°. „Paul: van Liender fec: 1767.”

30 Januari 1768.

b. NIET BIJ MULLER (No. 4207).

4177. *„Lykstatie van de Hollandsche Afgezant den Heer W. G. Dedel, te Constantinopolen den 30 January 1768.”*

Onderschrift onder de afbeelding dezer lykstatie, in zeven rijen boven elkaar. Gravure in-4°. z. n. v. gr. met adres van B. Mourik. Rechts bovenaan: „In de Mercur. May 1768. Eerste stuk. Pag. 156.” Hierbij een „uitgesneden” beschrijving van den stoet.

13 Maart 1768.

c. NIET BIJ MULLER (No. 4207).

4178. *„Journaal van het Verongelukte Drie-Mast galjoet-schip, genaamt de Concordia, Schipper Wybrand Gerrits van Warns, Nieuw Uitgehaald den 2 Maart 1766. te Argangel, gedestineert na Amsterdam, hebben 't Verlooren den 12 December, in de Bogt van Sweedenos, hebbende daar geweest 7 Maanden en 7 Daagen, in 't Jaar 1766.”*

Begin van een 6-regelig opschrift boven drie kolommen tekst in boek-druk, bevattende het geheele wedervaren van Wijbrand Gerrits tot zijn behouden terugkomst te Warns op 13 Maart 1768. afgedrukt onder een drietal naast elkander geplaatste houtsneden, links Scilla en Charybdis vertoonende, in 't midden de ruïne van een poort en rechts een boom, van welks takken het honig? regent. Drie houtgravures langw. in-12°. z. n. v. gr., met adres van B. Koeue te Amsterdam.

30 Mei 1768.

NIET BIJ MULLER (No. 4215).

4179. *Aankomst van Willem V op 't Haarlemmerplein te Amsterdam.*

Gravure zeer smal langw. in-12°. z. n. v. gr., waarop links de

Haarlemmerpoort en het vorstelijk rijtuig met zes paarden bespannen, is afgebeeld.

30 Mei 1768.

MULLER (No. 4218).

4180. „Illuminatie van 't Stadhuis te Amsterdam, Savonds den 30 Mey 1768.”

Onderschrift onder de afbeelding van 't stadhuis met verlicht midden-front en koepel. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr. In: *Verlicht en juichend Amsterdam. of heuchelyk zomer-tochtje, van Hunne doortluchtige en koninglyke hoogheden*, enz. Leyden 1768. 68 blz. in-8°.

1 en 3 Juni 1768.

a. NIET BIJ MULLER (No. 4218).

4181. „*Le Theatre Représentant Apollo dans le Palais du Soleil. Het Toneel verbeeldende Apollo in het ZonneHof.*”
„*La Loge de Prince. De Vorstelyke Logie.*”

Onderschriften gegraveerd onder de afbeeldingen van het tooneel en de prinselijke loge in den amsterdamschen schouwburg, tijdens het bezoek van Willem v. den 1 en 3 Juni 1768. Twee gekleurde gravures in-12°, z. n. v. gr.

Hierbij: *Apolloos welkomgroet aan zyne doortluchtige hoogheid, Willem den Vyfden, . . . uitgesproken door. J. Punt, toen zyne doort: hoogheid den amsterdamschen schouwburg met hoogst deszel's tegenwoordigheid ver-eerde, den eersten Juny, MDCCCLXVIII. benevens de dankzegging van den schouwburg deswegens aan dien vorst, uit gesproken door I. Duim, den derden van dezelve maand. opgesteld door den heere Nomz.* Te Amsteldam, MDCCCLIX. 7 blz. in-8°.

30 Mei—4 Juni 1768.

MULLER (No. 4210).

moet zijn: a. NA MULLER (No. 4218).

4182. „Afbelding der vreugdebedryven en plegtigheden, die by de aankomst en gedurende het verblyf hunner doortluchtige en koninglyke hoogheden, Willem, prince van Oranje en Nassau, erfstadhouder der vereenigde Nederlanden. enz. enz. enz. en zyne gemaalinne Fredrica Sophia Wilhelmina, prinsesse van Pruissen, zyn voorgevallen te Amsteldam, op maandag, den 30 Mey, en eenige volgende dagen, des jaars 1768.”

Inscript in een monument, waarboven de borstbeelden der beide vorstelijke personen prijken in twee medaillons, door engeltjes vastgehouden. Rechts een boom, links op den achtergrond het stadhuis op den Dam; op den voorgrond Mercurius, die op een baal gezeten, spreekt met de Hollandsche maagd en de Vrede. Rechts twee vrouwen: Geschiedenis en Kunst? Op den voorgrond twee watergoden (IJ en Amstel?) Titelgravure, naar en door R. Vinkeles 1772, met het adres van J. Smit, „Boek en Kunstverkoper” (te Amsterdam), waarbij de volgende platen behooren:

- I. Aankomst aan de Haarlemmer Poort, 30 Mei.
- II. Aankomst aan het stadhuis, 30 Mei.
- III. De raadkamer, bij het verwelkomen, 30 Mei.
- IV. Zittingneming v. d. prins in het College ter Admiraliteit, 31 Mei.
- V. Zeiltochtje op het IJ, 31 Mei.
- VI. Illuminatie van het stadhuis, 31 Mei.
- VII. Zittingneming als Opperbewindhebber der W.-I. Comp., 1 Juni.
- VIII. Zittingneming als Opperbewindhebber der O.-I. Comp., 1 Juni.
- IX. Groote maaltijd in schepens-kamer, 1 Juni.
- X. Vorstelijke loge in den schouwburg, 1 Juni.
- XI. Het treurspel Demophontes. 1 Juni.
- XII. Afloopen van het hoekerschip De Zon, 2 Juni.
- XIII. Prachtig bal op de zaal van het stadhuis, 2 Juni.
- XIV. Afscheid van II. K. H. H. en vertrek v. d. Buiten-Amstel, 4 Juni.

De platen 1, 5—11 en 14 naar en door S. Fokke; 2—4, 12 en 13 naar en door R. Vinkeles.

Van de titelplaat en ieder der platen 1—4, 6, 9—12 en 14 is in deze verzameling een exemplaar vóór de letter.

Van plaat XIII is er een doorgeprikt en op de prikpuutjes van achteren met kleuren versierd exemplaar, dat daardoor als transparant een eigenaardig effect maakt.

30 Mei—4 Juni 1768.

b. NIET BIJ MULLER (No. 4218).

4183. „*t Verheugd Amsterdam, ter gelegenheid van het plegtig bezoek hunner doorlugtige en koninglyke hoogheden, Willem, prinse van Oranje en Nassau, . . . en zyne gemaalinne Fredrica Sophia Wilhelmina, prinsesse van Pruissen, Op Maandag, den 30 May, en eenige volgende dagen des jaars 1768.*”

Titel van een werk in-5°, door Jan Wagenaar geschreven en te Amsterdam uitgekomen bij Yntema en Tieboel 1768. Op den titel een zinnebeeldig vignet op het vorsteijk bezoek, waarop „t Verheugd Amsterdam” rechts is voorgesteld door een juichende menigte met het stadhuis op den achtergrond. Gravure langw. in-12°, door R. Vinkeles. In dit boek komen soms, behalve de in elkaar gevouwen groote prenten in het vorig nummer vermeld, eenige portretten voor, die volgens Muller, ook behooren in de foliouitgave van „t Verheugd Amsterdam.” Het zijn de borstbeelden van Jan Wagenaar. (naar J. Buys, door J. Houbraken), E. de Vry Temminck, J. Boreel Jansz. (beiden door J. Houbraken), de portretten van Willem v (naar P. C. Haag door G. Sibelius) en Frederica Sophia Wilhelmina (naar Gaerini door C. F. Fritsch), van Gerrit Braamkamp „Konstminnaer” (naar Jb. Savery door R. Vinkeles), en van J. Nomsz, „Amstels puikpoet” (door J. Houbraken).

30 Mei—4 Juni 1768.

MULLER (No. 4217).

moet zijn: *b.* NA MULLER (No. 4218).

4184. „Het vorstelyk paar. De Heere Prince van Oranje en Nassauw Willem de Vyfde, Erf-Stadhouder der Unie, enz. enz. en deszelfs Gemaalin Wilhelmina Sophia van Pruissen, Blydelyk verwelkomt door de Amsteldamse Maagd, in haar gloriryke Vest.”

Opschrift (met de spreuk: „*Magna est felicitas, felicitate (sic) non vinci.* S. Augst.”). boven een vers van 78 regels, in twee kolommen, in boekdruk, door „Paulatinus Philocalus.”, onder een prent de prins en de prinses voorstellende, die hand aan hand voor een poort staan. Links van hen zit de Amsterdamsche maagd die een scepter in de hand heeft. Rechts een hond met den rechterpoot op een sleutel. Op den achtergrond links het geïllumineerd stadhuis, rechts schepen, enz. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met adres van Bom, Ryschooten, Selschap, en Entrop te Amsterdam.

24 Mei—8 Juni 1768.

MULLER (No. 4209).

moet zijn: *c.* NA MULLER (No. 4218).

4185. „W.V. F.S.W.”

Dezelfde plaat als No. 4153, alleen door de bijvoeging der letters „F.”(rederika) „S.”(ophia) „W.”(ilhelmina) op het vorstelijk huwelijk toepasselijk gemaakt en nu titelplaat van het *Naauwkeurig dag-register, betreffende de reyse van zyne en haare . . . hoogheden; Zedert Hoogstderzelver Vertrek uit den Haag, op den 21ste Mey 1768.; tot Hunne Aankomste op het Loo, den 8ste Juny, deszelve Jaars. Benevens de omstandigheden Zo te Amsteldam, als op andere Plaatsen, welke het vorstelyke paar, met Hoogst derzelver tegenwoordigheid hebben vereert.* Te 's Haage . . . 52 blz. in-4°. Hierbij: *Vervoly van het naauwkeurig dag-register* enz., met doorlopende pagineering blz. 53—72 (titel en laatste drie blz. ongenommerd), waarin op blz. 67—69 de „Geschenken” zijn vermeld door het vorstelyk paar in Amsterdam uitgedeeld, waarvan Muller een geschreven lijst mededeelt onder No 4218.

Het ontwerp van deze prent (en dus ook van de onder No. 4153 beschrevene) is blijkbaar ontleend aan No. 3676 hier voren.

10 September 1768.

MULLER (No. 4219).

4186. „Vier Schetsen, der Vorstelijke Loge, door A. vander Groen, ongevraagd, op de Amsteldamsche Schouwburg gebragt, en daar over de gedachten, van Jan Smit Mr Timmerman verzogt, dewelke die terstond heeft afgekeurd.”

Gegraveerd onderschrift onder een ets in-plano, waarop naast elkander de helften der vier ontwerpen voor een vorstelijke loge zijn afgebeeld, „door A. Smit in het Koper gebragt na de vier orgineelen Schetsen.”

Het ontwerpen van deze lege en de uitvoering gaven aanleiding tot heel wat beweging. Zie het volgend nummer.

10 September 1768.

MULLER (No. 4221).

4187. „Afbeclding van de Wooning der Boekverkoopers Yntema en Tieboel, zo als dezelve zich vertoonden op Zaterdag den 10. September 1768.”

Eénregelig onderschrift onder de afbeelding dier woning, met de huizen aan weerszijden daaraan beledende. Uit het bovenraam werpt een man, met pruik op een menigte exemplaren van een gedrukt blaadje, onder het talrijke publiek in de straat. Een dezer nu zeldzame blaadjes is hier bijgevoegd en getiteld: „Berigt aan de leezers van het verheugd Amsterdam, door Jan Wagenaar.” Het is slechts vier bladzijden groot en gericht tegen den timmerman Jan Smit. Deze had de vorstelijke lege in den schouwburg ingericht naar een teekening van den kunstschilder Andries van der Groen, zoo vertelde Jan Wagenaar het ten minste in bovengenoemd werk. Hierover boos plaatste Jan Smit een advertentie in verschillende couranten, o. a. in de „Leydse Vrydagse Courant.” „N°. 106” van 2 Sept. 1768 (hier mede bijgevoegd), waarin hij Wagenaar van onwaarheid beschuldigde. Tegen deze advertentie was het uitgestrooide blaadje gericht. Daarop volgde een vlugschrift: *Onderrichting van Jan Smit, Mr. Timmerman. . . . door hemzelven opgesteld.* Amst. 1768. en *De heer Jan Wagenaar, historieschryver Der Stad Amsterdam, verdedigd, in het Geskil van zyn Ed: met . . . Jan Smit.* enz. Amst. 1768., het eerste 34, het andere 40 blz. in 8°. Ook zagen de volgende gedichten in plano over deze zaak het licht, n.l. een van 40 regels met het opschrift: „Eer kroon (uit het bericht van den heere Jan Wagenaar, historieschreyver der stad Amsterdam,) gevlogten om het hooft van Mr. Jan Smit.”, bij G. Klyn te Amsterdam, een ander van 36 regels door „Ne quid Nimes.” (*sic*): „Aan Appelles, den grooten verdediger voor den heer Jan Wagenaar, tegen den onverzaagden Mr. timmerman Jan Smit.” „Te Amsterdam, by de meeste Boekverkoopers te bekoomen.” en een derde van tien 4-regelige verzen: „Verdediging voor Jan Smit, M^r. timmerman. Tegen zyne tegenstreevers al te saam.” „Te Amsterdam, by de meeste Boekverkoopers te bekoomen.” Al deze stukken zijn hier bij gevoegd. De gravure langw. in-4°. z. n. v. gr., heeft in 't midden bovenaan 't adres van Kok (te Amsterdam).

10 September 1768.

MULLER (No. 4222).

4188. „Uytstroojing van zeker papiertje Bericht genaamt door de Boekverkopers Yntema en Tieboel, Uyt het Venster onder de meenigte geworpen tegens Ian Smit m^r Timmerman te Amsterdam den 10 September 1768”.

Goed geëst plaatje, waarop behalve genoemd huis, zes andere (links

één, rechts vijf) zijn afgebeeld, terwijl de volksmenigte veel grooter is dan op de voorgaande plaat. Gravure kl. in-4°., met de letters M R getrelaceerd. Deze plaat is gebonden en behoort in de „Onderrichting van Jan Smit, Mr. Timmerman.” enz. (zie vorig nummer).

30 Januari 1769.

MULLER (No. 4224).

4189. „Afbeelding van de Muyderpoort te Amsterdam, zo als die zig vertoonde, na dat dezelve tussen den 29 en 30 January 1769. by de 16 voeten in de Grond gezakt was.” — „Afbeelding . . . Zoo als die ingezakt zijnde, van buiten af te zien zig vertoond”.

Onderschriften onder twee platen, gezichten op de verzakte poort. Gravures langw. gr. in-4°., door Hk. Keun, met adres van F. W. Greebe te Amsterdam.

30 Januari 1769.

MULLER (S. No. 4224 B).

4190. „De Muyder Poort te Amsterdam, tussen, den 29 & 30 January 1769, 16 a 17 Voet gezonken, van buyten te zien.” — „Dezelfde Poort van binnen, op zijde, te zien.”

Twee afbeeldingen boven elkaar van deze merkwaardige verzakking. Gravure langw. zeer kl. in-4°., z. n. v. gr. Uit?

Hier is bijgevoegd een afbeelding van „De Muijer Poort te Amsterdam.” zooals zij daarna hersteld zich vertoonde. Gekleurde gravure kl. in-4°., „G. A. Meysenheym del. J. A. Le Campion sculp”. „N°. 12.” uit een serie, verschenen bij „Jos. Buffa et Comp^e” te Amsterdam.

1769.

NIET BIJ MULLER (S. No. 4224 B).

4191. „*Schael van drie Voeten.*”

Inschrift onder de afbeelding eener voetmaat, boven in een plaat, waarop een reddingsboot en den daarbij behoorenden wagen om haar in zee te rijden. Gravure langw. in-fol, z. n. v. gr. De plaat behoort bij een „Resol: 12 Januarij 1769.” van de Staten van Holland en is rechts bovenin gemerkt: „N° 5 en 6.”

1769.

MULLER (No. 4228).

4192. „de Comeet of Staart Ster te zien van de Amstel Sluyste Amsterdam 1769.”

Gegraveerd onderschrift onder de afbeelding der hooge sluis, met de Muiderpoort links, geheel op den achtergrond; iets meer rechts de staartster; op de brug verscheiden kijkers. Gravure langw. in-4°., door A. S.(ilo).

Juni 1769.

MULLER (No. 4229).

4193. „Artillerie Camp By Breda 1769”.

Onderschrift in een plaat, waarop de plattegrond en gezicht in vogelvlucht van het kamp, boven elkaar, zijn afgebeeld. In een cartouche, onder in den plattegrond, een voorstelling van de tenten van Z. D. H. Willem v. Onder de plaat, in boekdruk, fransche en hollandsche „Uitlegging, Der Cyffers (1—26) en Letteren.” (A—Y). Gravure in-plano, z. n. v. gr., met adres van Isaac du Mee te 's Gravenhage.

Juni 1769.

MULLER (No. 4231).

4194. „Artillerie Camp by Breda in Juny 1769”.

Onderschrift geëst in den ondersten plaatrand eener gravure langw. in-8°, door S. Fokke, waarop 't bovengenoemde kamp is afgebeeld.

21 November 1769.

MULLER (No. 4233).

4195. „Afbeelding der vier Groenlandsche Schepen, in het Ys Bezet, van den 8 Iuly tot 21 November 1769.”

In 't midden der plaat drie der vier schepen. Op den voorgrond rechts, twee ijsberen, terwijl een zeeleeuw tegen een ijschots opklautert. Gravure in-4°. z. n. v. gr., met bovenstaand twee-regelig gegraveerd onderschrift. Uit: *Verhaal der merkwaardige reize van den kommandeur Jakob Jansen, met het schip De vrouw Maria Elisabeth*, enz. *Uit het Hoogduitsch vertaald*. . . Haarlem .. Johannes Enschede, . . 1770. 24 blz. in-4°.

1769.

NIET BIJ MULLER (No. 4233).

4196. „*Les adieux de Calas, a sa famille. Het afscheid van Calas.*”

In het midden op den voorgrond Calas, beschuldigd zijn oudsten zoon, die R. K. wilde worden, te hebben vermoord, die men in de gevangenis van zijne boeien ontdoet, om hem naar het schavot te brengen. Links van hem een zoon, dochter en dienstmaagd; meer links, twee militairen een geestelijke binnenlatende. Rechts Calas' vrouw, in zwijm gevallen, en twee personen, die haar trachten bij te brengen. Onder deze uitnemende gravure langw. gr. in-4°, van C. F. Fritsch, een lang vers, in twee kolommen, in boekdruk, onderteekend: „*Ingenius Musis amicus.*”. Met adres van G. Bom, in de Molsteeg, te Amsterdam.

Januari 1770.

MULLER (No. 4234a).

4197. „Overstroming van den Rhijndijk in 't Jaar MDCCCLXX.”

Onderschrift van een plaatje, waarop, op den voorgrond, eenige wanhopige lieden staan afgebeeld, daarachter het overstroomde land. Gravure in-8°, naar J. Buys, door R. Vinkeles. Uit: *Wagenaar, Vaderl. geschied.* Dl. xxiv.

Maart 1770.

MULLER (No 4235*b*).

4198. Het vinden van verscheiden lijken in de fransche kerk of Hofkapel te 's Gravenhage.

Afbeelding van een gedeelte der kerk, waarin verscheiden lijken en lijkisten gezien worden. Exemplaar vóór de letter van deze gravure gr. in-4°. z. n. v. gr. (maar naar A. Frisch door T. Koning) Zie voor de verklaring en een uitvoeriger afbeelding van sommige der gevonden lijken o. a. het opstel van Mr. J. Visser. Beschrijving der grafsteden, enz., blz. 5—47 van den *Overijsselsche(a) almanak voor oudheid en letteren*. 1844. *Negende Jaarjant*. Deventer 1843. in-8°.

16 en 29 Juli 1770.

MULLER (S. No. 4235 A).

4199. „Beschryvinge van de ry-bende ofte cavalcade, verciert met pracl-waegens die zal uytgevoert worden door de jonkheyd van het gymnasium der societeyt Jesu, ter oorsaeke van het vier-honderd-jaerig jubilé, van het alderheyligste sacrament van mirakel. Binnen Brussel den 16 en 29 Júlíi 1770. Tot Brussel, By J. Vanden Berghen,“.

Titel van een kwarto boekske van 36 blz., waarin de geheele stoet beschreven is en alle personen, die eraan deelnamen, genoemd worden, terwijl op vijf bladen langw. in-fol. de vijf praalwagens zijn afgebeeld, die in den trein voorkwamen. De platen stellen het volgende voor:

- Plaat 1. Het Oude Verbond en de arke des verbonds.
 .. 2. 't Nieuwe Verbond. Evangelisten, Religie, enz.
 .. 3. (foutief genommerd 4) Geloof, Hoop en Liefde; lager vier kolommen rustende op de zinneteekenen der vier evangelisten, enz.
 .. 4. (genommerd 3) Bovenaan het H. sakrament van mirakel, waarvoor negen engelen geknield liggen, enz.
 .. 5. De maagd van Oostenrijk bij een piramide op welks top het afbeeldsel van het H. sakrament, enz.

Grove gravures, langw. in-fol., z. n. v. gr.

6 September 1770.

MULLER (No. 4236*a*).

4200. „Gehoor van den Maroccaanschen Afgezant, bij de Staaten Generaal.“

Afbeelding van dit feit. Gravure in-8°, naar I. Buys, door R. Vinkeles 1789, met bovenstaand onderschrift gegraveerd onder de plaat, die behoort in het *Onmiddellijk Vervolg* op J. Wagenaar, deel III. bl. 190.

19 December 1770.

MULLER (No. 4238).

4201. „Platte Grond van Het groote Doop-Park voor den Plegtigen Doop van Frederica Louisa Wilhelmina. Erf-Princesse van Orange en Nassau, enz: enz: enz.; Welke

zal geschieden in de Grootte of St. Jacobs Kerk in 'S Hage; op Woensdag den 19^{den} Decemb^r 1770.”

Gegraveerd inschrift in de plaat. boven de plattegond van het doophek; rechts daarnaast is in randwerk de „Aanwysing der Zit-plantsen.” gegraveerd, met de letters A tot W in de prent aangewezen. Gravure in-plano, door L. Schenk Jz. 1771. In den linkerbovenhoek der plaat: „Resol^{ie} 18 Decb^r 1770” (van de Staten van Holland).

19 December 1770.

MULLER (No. 4239).

moet zijn: NA MULLER (No. 4266).

4202. „Aan de wel edele” enz.

Zie: No. 4214 hierna.

6 April 1772.

MULLER (No. 4245).

4203. „Vlissings eeuw-vreugde, op den twee-honderdsten geboortedag harer vryheid, den vi van Grasmaand, MDCLXXII. beschreven door Jan Jacob Erahe, Predikant te Vlissingen. Met Printverbeeldingen Versierd. Te Vlissingen, By Thomas Corbelyn, Boekverkoper, MDCLXXIII.”

De „printverbeeldingen”, die dit oktavo-boekwerkje versieren. stellen het volgende voor:

„Pl. I.” „De Middelburgsche Poort te Vlissingen, met de Decoratie.”

„Pl. II.” „De Praalboog by de Paardemarkt aan de buitezyde. van de Middelburgsche Poort te zien.”

„Pl. III.” „De Praalboog by de Paardemarkt. aan de binnezyde uit de Slykstraat te zien.”

„Pl. IV.” „Eere-Tempel, geplaatst voor den Westeringang der groote Kerk.”

„Pl. V.” „Gezicht van de Beurs te Vlissingen, met de Decoratie.”

„Pl. VI.” „Afbeelding der zes Schildertafereelen in de Vensterraamen boven de Beurze te Vlissingen.” Zes zinnebeeldige voorstellingen, drie naast, twee boven elkaar, met een tweeregelig vers onder iedere afdeling.

„Pl. VII.” (en) „Pl. VIII.” „Decoratie voor de Poort van 't Gasthuis, aan de Rechterzyde” en „aan de Slinkerzyde”.

„Pl. IX.” „De Opstal van het Vuurwerk voor het Huis van den Heer Oud-Schepen Abraham Louyssen, op den 6. April 1772.”

„Pl. X.” „Afbeelding der Twee Gedenkpenningen, geslagen by het tweede Eeuwgetyde der Vlissingche Vryheid.”

Plaat I—VI en IX zijn langw. in 4°, VII, VIII en X in 8°. Alle hebben een onderschrift, behalve plaat X, die een inschrift in de plaat heeft. Bij Plaat I—VIII staat in den linkerbenedenhoek „P. Janssens, fec.”, bij plaat IX „A. de Vriend, fec.”; in een der bovenhoeken het plaatcijfer. Bij I—VI en IX in den rechterbenedenhoek: „C. Philips, Jacobsz.

sculps." en onder de onderschriften het adres van Th. Corbelyn, den uitgever van het boekje. Plaat VII en VIII hebben in den rechterbenedenhoek: „N. v. d. Meer, Jun. sculps." en het adres boven het onderschrift, in 't midden; plaat X heeft links onderaan: „N. v. d. Meer, Jun. sculps." en rechts: „Th. Corbelyn, Excud."

11 Mei 1772.

MULLER (No. 4252).

4204. „Schouwborg."

Onderschrift in cartouche, in 't midden onder een plaat, waarop de brandende schouwborg is afgebeeld. Op den voorgrond zit eene vrouw treurend op de puinhoopen van den schouwborg. In den linkerarm heeft zij de brandende bijenkorf, waaruit de bijen wegvliegen; met de rechterhand houdt zij het amsterdamsche wapen; aan hare voeten liggen platen, boeken, tooneelattributen, enz. Links achter haar de ouden en weezen, die den brand aanzien, meer naar voren de Tijd, die een gordijn op zijde schuift. Links van het onderschrift een hollandsch, rechts een fransch 6-regelig vers van R.(ulofs)? Titelplaat, met het adres van T. en J. A. Crajenschot, voor de volgende vier gravures; alle zijn breed in-fol. en door C. Bogerts. J. Crajenschot Wz. ontwierp den titel, P. Barbiers de platen 1—3; de vierde is door den ontwerper zelf gegraveerd.

- 1 „Afbeelding van den Brand op 't Tooneel". enz.
- 2 „Afbeelding van de Schouwplaats, gedurende den Brand". enz.
- 3 „Afbeelding van den Brand . . . van de Keizersgracht te zien."
- 4 „Origineele Afbeelding van de Overblyfsels van den amsterdamschen Schouwborg;" enz.

Naast bovenstaande onderschriften rechts de fransche. Onder dat van de 1e en 3e plaat een hollandsch en een fransch koppelvers, onder het onderschrift van de 2e plaat een 4-regelig vers, allen onderteekend R. Onder de vierde plaat uitlegging der letters A—E en geen vers.

11 Mei 1772.

MULLER (No. 4253).

4205. „(Scho)uwburg."

Inscript in een cartouche onder de voeten van een zelfde zinnebeeldige vrouwenfiguur als op den titel van 't vorig nummer is afgebeeld; zij zit met den brandenden bijenkorf in den linkerarm; bij haar liggen boeken, het portret van Vondel, enz. Rechts achter haar de brandende schouwborg, links weenende weezen en een oud man op krukken. Boven haar de Faam aan Apollo op Parnas de treurmars brengende van den brand. Titelprent uit: *Historie van den Amsterdamschen Schouwborg*. Gravure in-8°, naar en door S. Fokke, met adres van G. Warnars en P. den Hengst. Hierbij de in dit boek behoorende vier prenten, als:

1. „Afbeelding der eerst uitslaande Vlamme . . des Avonds even over half negen Uren."

2. „Afbeelding van den Brand . . . zoo als dezelve zich op de Keizers gragt vertoonde des avonds tusschen negen en tien Uuren.”

3. „Afbeelding van den Brand . . . zoo als dezelve zich op de Prinsen gragt vertoonde, . . . van de Looijers Sluis te zien.”

4. „Afbeelding van de Ruine des . . . Schouwburgs, zoo als dezelve zich op Zaterdag den 16 May 1772, vertoonde.” Vier gravures langw. in-4°., No. 1 naar en door S. Fokke; No. 2-4 naar en door N. v. d. Meer Jun.

Op den titel van het werk, waarin deze prent behoort, is een vignet naar en door N. van der Meer Jun. afgedrukt, dat o. a. rechts drie engeltjes vertoont met een afbeelding van den brandenden schouwburg en waarvan de verklaring gegeven wordt in een 26 regelig gedicht van M. D. B. op 't eerste blaadje achter den titel. In deze verzameling is een exemplaar met verscheiden ingevoegde prenten, van welke ik hier de volgende, niet afzonderlijk door mij beschrevene, vermeld:

1. „Procul este profani.” Spotprent op den dichter J. Pluymer. (Muller No. 3523).

2. „De Vrede als uit den hemel nederdalende, vertoond, by het weder openen van den Amsteld. Schouwburg A^o 1749 in het Zinnespel Leeuwendaal hersteld door de Vrede.” Gravure langw. in-4°., „S. Fokke ad viv. del. et fec”. (Muller No. 3971).

3. Afbeelding van den schouwburg op de Keizersgracht. Gravure langw. in-fol. Proefdruk vóór de letter.

4. „Het IX Tooneel, uit het tweede Deel der Opera van den Deserteur.” enz. Gravure br. in-fol., naar Rijsschoot, door C. Bogerts. (Muller No. 4251). Bij de opvoering van dit stuk brak de brand uit.

Van deze prent is in de verzameling ook een proefdruk vóór alle letter.

In denzelfden band is de *Historie van den nieuwen amsterdamschen schouwburg* gebonden, waarvan het vignet op den titel o. a. rechts drie engeltjes te zien geeft bij een prent, waarop de nieuwe schouwburg is afgebeeld. In dit werkje is een plaatje ingevoegd, het „IVde Bedr. XIde Toon.” voorstellende van het treurspel „Jacob Simonszoon de Ryk”, dat bij de opening gegeven werd. Deze gravure in-8°. naar en door R. Vinkeles geeft het oogenblik weer, waarop de Rijk weigert 's prinsen dienst af te zweren.

11 Mei 1772.

MULLER (S. No. 4253 A).

4206. „Afbeelding der eerst uitslaande Vlamme” enz. — „Afbeelding van den Brand . . . zoo als dezelve zich op de Keizersgracht vertoonde” enz.

Kopiën naar de platen 1 en 2 van het vorig nummer.

Twee slechte steendrukken langw. in-4°., boven elknaar op één blad z. n. v. gr. of adres. Uit?

11 Mei 1772.

NIET BIJ MULLER (S. No. 4253 A).

4207. „De Schouwburg van binnen geduurende den brand.”

„De Brand van den Schouwburg op het Tooneel.

„De ruine van den Schouwburg.”

„De Brand van den Schouwburg te Amsterdam, den 11 Mey, 1772.”

Verkleinde kopiën van No. 4205 hier voren.

Vier voorstellingen van den schouwburgbrand met bovenstaande hollandsche (en fransche) onderschriften; de eerste drie op één regel, de laatste op twee regels. Gekleurde gravures. langw. in-12°. z. n. v. gr. Blijkens den plaanrand zijn ze op één koperen plaat gegraveerd. Bij een ongekleurd exemplaar, vóór de letter, zijn rechts van deze vier nog twee plaatjes in-12°. gegraveerd, waarvan de bovenste een illustratie is van het spreekwoord „Om de minne van de smeer, lekt de kat de kandeleer,” op de onderste ziet men een paar jongelieden in een tuin en rechts op den voorgrond een oudere dame, welke zit te lezen.

Deze plaatjes hebben zeker voor de illustratie van een almanak gediend.

11 Mei 1772.

MULLER (No. 4254).

4208. „De huishoudelyke hollandsche jufferlyke almanach, Voor het Jaar 1773. . . . Met fraaye Kopere Plaatjes. Te Amsterdam, By Gerrit Bom, Boekverkooper.”

In dezen almanak de volgende vier plaatjes over den brand van den Schouwburg:

1. „Afbeelding van den Brand op 't Toneel in den Schouwburg te Amsterdam; den 11de May 1772.”

2. „Afbeelding van den Brand des Schouwburgs; van de Keizers-gragt 's avonds tusschen 9 en half 10 Uuren te zien.”

3. „Afbeelding van den Brand des Schouwburgs, zoo als dezelve zich 's avonds ten half-10 Uuren van de Prinsen-gragt aan de Looyers-Sluis vertoonde.”

4. „Afbeelding van de Overblyfselfs van den Amsterdamschen Schouwburg; A. Het Toneel. . . E. Beschadigde Huizen in de Run-st.” 4 gravures breed in-12°, door C. F. F.(ritzsch). Muller vermeldt de prentjes wel maar niet het boekje, waarin zij behooren. Verkleinde kopiën van No. 4205 hier voren.

11 Mei 1772.

MULLER (No. 4255).

4209. „Afbeelding van den Brand des Amsterdamschen Schouwburgs, den 11 May 1772.”

Op den voorgrond links een dicht opeengepakte menigte, waarboven één rijtuig uitsteekt; meer naar achteren aan dezelfde zijde een brug,

eveneens vol volks. Rechts op den achtergrond 't brandende gebouw. Ets, gr. langw. in-4°, naar en door C. F. Fritsch, met bovenstaand onderschrift.

Van deze prent zijn hier twee staten:

a. de hier boven beschrevene;

b. veel zwaarder geëst; in 't midden de maan, die op den andere in den rechterbovenhoek staat. In de gevels op den achtergrond zijn ook enkele afwijkingen; zóó zijn hier vier hooge gevels naast elkaar links van den schouwburg, op den vorigen staat slechts drie; terwijl het huis rechts daarvan hier wel zoldervensters heeft, dáár niet. Aan de waterzijde vóór den schouwburg daar geen balie, hier wel; enz.

11 Mei 1772.

MULLER (No. 4247 en *Aank.* No. 4259 A).

moet zijn: NA MULLER (No. 4263).

4210. „Op den brand van den schouwburg te Amsterdam; Den Elfden May.”

Gegraveerd opschrift boven een zinneprent op den afgebranden schouwburg, links voorgesteld als een uitgebrande bijenkorf, waarvan de bijen wegvliegen. Rechts drie engeltjes, van welke er een bezig is een nieuwe korf te vlechten, waartoe de tweede biezen aanbrengt. Achter hen Melpomene en Thalia? Links op den achtergrond de Helicon. Gravure in-4°, naar en door N. van der Meer Jun., met adres van M. Magerus en met het volgende tijdvers van Delsing er onder gegraveerd:

„MIJn BIJen zWerVen: zIe, De korf Is grVIIs en asCh!

eI, zorgers! zorgt op nIeVW; zIJ Welgren V geen WasCh.”

1772.

MULLER (No. 4264a).

4211. Afbeeldingen der decoratiën van den verbranden Amsterdamschen Schouwburg.

Serie van twaalf afbeeldingen van decoratiën, n.l. van 1°. „de Berg van Parnas.”; 2°. „Het Bosch”; 3°. „De Gemeene Buurt.”; 4°. „De Hel.”; 5°. „De aloude Hofgallerij.”; 6°. „Het nieuwe Hofportaal.”; 7°. „De Italiaansche Straat.”; 8°. „De Behangen Kamer.”; 9°. „De Gestoffeerde Kamer.”; 10°. „De Klooster Kerk.”; „11°. „De Nieuwe Tuin.”; 12°. „Zonnehof.”

Het onderschrift onder iedere prent is met een 4-regelig versje op een afzonderlijk plaatje gegraveerd. De platen 3, 8 en 11 zijn, volgens inschrift, naar P. van Liender, door J. Punt. De overige, hoewel niet geteekend, zeker ook.

Van deze prenten zijn hier twee staten:

a. de hier boven vermelde.

b. Dezelfde platen, nu alle omgeven door eenzelfde passe-partout, waarop de voorgrond van het tooneel, het orkest en eenige toeschouwers

afgebeeld zijn. Bij dit stel is een dertiende plaat gevoegd, die „De Nieuwe Hofaal.” voorstelt; deze is niet afgedrukt in den passe-partout der overige, maar even groot als de andere met passe-partout. Gravure br. in-fol., naar P. Barbiers 1766. door „C. Philips, Iz:”. Alle met het adres van J. Smit te Amsterdam.

1772.

MULLER (No. 4265).

4212. „Atlas van Amsterdam.”

Inscript van den omslag eener verzameling van vijfen-dertig prenten met veertien bladzijden verklarenden tekst, uitgegeven onder den volgende zeer uitvoerigen titel: *Atlas van de waereldberoemde koopstad Amsteldam; of, verzameling van afbeeldingen der voornaamste stedelijke gebouwen, torens, en treffendste gezichten, welken ten sieraad der stad verstrekken; Door de beroemdste Nederlandsche Meesters in 't koper gebragt, naar de fraaiste tekeningen en schilderijen der gemelde voorwerpen, in de Cabinetten voorhanden zijnde, En verrijkt. Met een' platten grond der geheele stad. als mede met eene korte beschrijving van ieder voorwerp zoo in- als uitwendig: zijnde, op verzoek van veelen. en ter gedachtenisse, hier bijgevoegd, eene volkomene beschrijving, met alle de daartoe behoorende afbeeldingen, van den gewezen Nederduitschen Schouwborg ter dier stede.* Te Amsteldam, bij J. B. Elwe, MDCCLIV. Hierin komen, behalve de door Muller onder No. 4265 vermelde decoraties van den ouden Schouwborg, 60k voor, de door hem onder Nos. 4248—4250 beschreven platen. Ik heb gemeend die verschillende nummers als bijeenbehoorende, hier onder één nummer te moeten samenbrengen, zij hebben in den linkerbovenhoek van den plaatrand de serieletter *a* of *b* en in den rechter een volletter, die voor serie *a* loopt van *a—z*, voor serie *b* van *a—i*.

Van serie *a* staan slechts de beide laatste met den schouwborg in verband:

Serie *a*. volgl. *ij*. „Platte Grond van den gewezen Schouwborg te Amsterdam, zoo als dezelve geweest is voor den Brand van den 11 May 1772, Benevens de Afbeelding van eenige Konstwerken.” — „Plan de l'ancienne Comédie d'Amsterdam, avant l'incendie du 11 Mai 1772, & de quelques ornemens.” (Muller No. 4250).

De letters en cijfers in deze plaat worden verklaard in den bij dit werk behoorenden tekst. Links onderaan het kunstwerk in omtrek voor het decoratief. dat den titel draagt van „De Leger tenten en de stille Zee”; rechts dat voor: „De Grootte afdaalende Wolk.” Zie: Serie *b* volgl. *f* en *i* in deze noot.

Serie *a*. volgl. *z*. „Gezicht van de Voorpoort of Ingang van den Schouwborg te Amsterdam op de Kyzersgragt, A°. 1772.” — „Vue du portail de l'ancienne Comédie d'Amsterdam, du coté du canal Imperial, A°. 1772.”

Serie *b.* volgl. *a.* „Gezicht van het Voorplein en de Binnepoort van den Schouburg te Amsterdam, A° 1772.” — „Vue de la cour & de la Seconde porte de l'ancienne Comédie d'Amsterdam, A° 1772.”

Serie *b.* volgl. *b.* „Generaal gezigt van de gewezene Schouburg te Amsterdam, van binnen het Tooneel naar het Amphitheater te zien, 1772.” — „Vue générale de l'ancienne Comédie d'Amsterdam, du coté du théâtre vers l'amphitéatre, 1772.” N. van Frankendaal 1774.

Serie *b.* volgl. *c.* „Generaal gezigt van de gewezene Schouburg te Amsterdam, van binnen uit de Schouplaats naar het Tooneel te zien, A° 1772.” — „Vue générale de l'ancienne Comédie d'Amsterdam, de l'amphitéatre vers le théâtre, A° 1772.” N. van Frankendaal 1774.

Serie *b.* volgl. *d.* „De Koninklyke Troon.” — „Le trone royal.” N. van Frankendaal 1774.

Serie *b.* volgl. *e.* „De moderne Straat.” — „Le chemin moderne”. S. Fokke. 1774.

Serie *b.* volgl. *f.* „De Leger tenten en de stille Zee.” — „Les tentes & la mer calme.”

Serie *b.* volgl. *g.* „De Rotsen en de woelende Zee.” — „Les rochers & la mer agitée.” S. Fokke. 1774.

Serie *b.* volgl. *h.* „Het nieuwe Bosch en de Waterval.” — „La nouvelle foret & la cataracte.”

Serie *b.* volgl. *i.* „De Grootte afdalende Wolk.” — „La grande nue.” N. van Frankendaal 1775.

De onderschriften (de fransche onder de hollandsche) zijn in een regel onder de afbeeldingen gegraveerd, de laatste zes vertoonen dekoratiën van den Amsterdamschen schouburg. Alle (behalve *a-x* en *b-a*, z. n. v. gr.), hebben den naam W. Writs als ontwerper links onder de gravure, de platen *b-f* en *b-h* zijn door hem gegraveerd, de overige door de graveurs achter het onderschrift genoemd.

Van de dekoratiën *b-e* en *b-g* zijn in deze verzameling ook onafgemaakte proefdrukken vóór alle letter. In tijdgelijke hand staat er bij No. 2: „Toneel vande min in 't Lazarus huys inde oude Schouburg”, bij No. 4: „Toneel inde oude Schouburg vande Val van Phaëton.”

Al de overige platen uit deze series geven stadsgezichten van Amsterdam te zien, alleen is op plaat *a-c* de omgang der gilden en leprozen afgebeeld, hier voren onder No. 1156 beschreven en is *a-b* een reproductie der schilderij van Ferd. Bol, de regenten van 't leprozenhuis voorstellende; terwijl een niet in de series opgenomen plattegrond van Amsterdam, gravure langw. in-4°, naar en door Brouwer, aan deze platen is toegevoegd.

Voor welk werk de platen vroeger zijn gebruikt is mij niet bekend, dat zij oorspronkelijk niet voor het hier vermelde zijn vervaardigd is echter zeker.

24 Augustus 1773.

NIET BIJ MULLER (No. 4265).

4213. „*De Heugelyke Geboorte van den Prins van Orange.*”

Opschrift boven de afbeelding van een kraamkamer. Rechts een ledikant, waarin de kraamvrouw. Aan 't voeteneinde een tafeltje. Naast het ledikant een vrouw met het bakerkind. Links twee heeren elkaar de hand drukkend. Achter dezen een dame en een heer. Grove houtgravure in-fol., z. n. v. gr. Onder de plaat een 12-regelig vers, in drie afdeelingen, in boekdruk. Met adres van de Erve de Weduwe Jac. van Egmont te Amsterdam. „No. 127.” (rechts bovenaan gemerkt) der serie kinderprenten bij Muller beschreven onder No. 3973.

24 Augustus 1772.

MULLER (No. 4266).

4214. „*Le 4. Octobre 1767. L' Hymen For-
ma ces noeuds que Je maintiendrai.*”

Inscript op twee linten, waarmede de wapens van Willem v en zijne gemalin aan elkander gebonden zijn, die door een engel worden gedragen. Deze gravure is gedrukt op de achterzijde eener vouwprent ter eere der geboorte van Willem Frederik, den zoon van Willem v, (later koning Willem 1). Op de twee kleppen aan de andere zijde zijn twee trekkebekkende duiven afgebeeld, waarboven, men als vervolg van bovenstaanden titel leest: „D'une telle Union que de vons-nous attendre? Voyons, en déployant, nous pouvons bien l'apprendre.” Slaat men deze kleppen overlans open, dan ziet men in het midden een gesloten ledikant, rechts een wieg, links een vuurmand. Hierboven weer een 4-regelig fransch vers en den last: „De ployez parenhaux” (*sic*). Doet men dit, dan verandert de luiermant in een tafel waarbij een dame staat. Het ledikant is vervangen door een soort balustrade en in de wieg ligt een kind, waarbij een minne zit. Acht fransche versregels boven deze voorstelling. Slaat men nu het onderste gedeelte overbreeds omlaag dan heeft de min het kind op den schoot; voor de balustrade staat een nachttafeltje met een tabouret en op de tafel links ligt een boek. Onder deze voorstelling negen 8-regelige fransche verzen, in drie kolommen. Alles is gegraveerd. Gravure in-4°, naar en door N. v. d. Meer jun.

4 Oktober 1767—24 Augustus 1772.

MULLER (No. 4239).

moet zijn: NA MULLER (No. 4266).

4215. „*Aan de wel edele achtbaare heeren schout, burgermeesteren, en scheepenen, regeerders van 's Gravenhage.*”

Opdracht onder een zinneprint uit twee afbeeldingen bestaande; de grootste doelende op het huwelijk van Willem v en Frederica Sophia Wilhelmina, de onderste en kleinere op de geboorte van Willem Frederik (later koning Willem 1). In het midden der groote voor

stelling staat, onder het zinnebeeld eener half gekleede vrouw, het huwelijk op een voetstuk met inschrift: „Sacro conubio iunguntur Wilh. v. princeps arausionensis fœd. belg. gub. hered. et Fred. Soph. Wilh. regia Borussiae princeps”. Rechts kroont de Godsvrucht haar („Pietate coronante”), terwijl de Liefde met haar fakkel de huwelijksstoorts ontsteekt („Amore Aspirante.”). Boven haar, op de wolken, het Geluk op een wereldbol („Felicitate Remunerante.”), omgeven door een zestal engeltjes. Links van het voetstuk de Deugd („Virtute adamante”), Minerva („Sapientia Inspirante”). Iets lager rechts twee kinderen „Sterkte” en „Voorzichtigheid”, met het pruisische wapen en links twee andere, „Gezach” en „Heldenmoed”, met dat van den prins. Geheel links de 's Gravenhaagsche stedemaagd. In de kleinere voorstelling onderaan is links „Wilh. V. Fœd. belg. gub. hered.” afgebeeld in romeinsch krijgskostuum. Rechts van hem dansen zeven vrouwen, zinnebeeldig de zeven provincien voorstellende, van vreugde over de geboorte van den eersten prins. De „Vruchtbaarheid” daalt uit den hemel en reikt een „teed're Wynstok Spruit,” aan Willem v toe; bij haar: „Iam Hora Advenit”. Het geheele tafereel wordt bestraald door 't goddelijk oog, waarbij: „Iussu Cœli”. Bovenaan in een slang als ring: „Piis Precibus”. Gravure zeer gr. in-fol., door J. L. la Fargue genaamd van Nieuwland, die bovenstaande opdracht ondertekende als „Uwer Wel Edele Agtbaaren Gehoorzaame Dienaar” en in een N. B. verklaart: „De reedenen waerom dit Stuk, niet eerder voor den Dag is gekoomen, zyn deezen; om dat ik in de Teekening, en Plaat groote mistanden (*sic*) zag; welke my deden besluiten, het Stuk dus verbeterd, op nieuws wederom te beginnen; en geene hulp hebbende, de Opdragt, en Uitlegging zelf na myn beste vermoogens hebbe moeten maeken, en ten derde veel tyd heb moeten verzuimen, om Intekenaeren te bekoomen.”

Tusschen de opdracht en de onderteekening leest men het volgende vers :

„Geachte Mannen! Gun my braave Burger Vaderen,
 Daar yder als om stryd, in Neêrlands Vreugde deeld,
 Dat ik vol vlyt U als Beschermers mooge naaderen,
 Van de Ed'le Schilderkonst, die Oog, en Zinnen streeld.
 Myn Etz-Naald durft het op dit blyde Feest weer waagen,
 Op Uw Hoog Edel, en Eel Agtb'rens heus verlof,
 Uw deeze Zinne-Prent eerbiedigst op te dragen,
 Oranjes Egt, en 't Manlyk' Spruitje is de Stof:
 Waar op het Vaderland, voor langen tyd ging boogen,
 Tot steun van d'Erfstadhouderyke Waardigheid.
 Slaa dan alleen in gunst. Uw kunstbemiunende Oogen
 Op dit Tafreel, aan Uw bescherming toegewydt:
 En, zo 'k dit enkel voor myn yver mag genieten,
 Zal 'k my, gemoedigd tot de wetenschappen hieten.”

Hierbij in boekdruk: „Uitlegging van het huuwelyks tafreel.” in een

30-regelig gedicht en de „Uitlegging van het geboorte tafreel.” in zes versregels, op het eerste van vier blz. in-fol. waarvan 3 en 4 worden ingenomen door een „Naaamlyst (*sic*) der hooge, aanzienelyke, en verdere heeren intekenaaren.”, in drie rijen 253 *exx.* vermeldende.

Blijkt uit het N. B. hierboven reeds dat de prent veel te laat gereed kwam om dienst te doen bij 't huwelijk van den prins, het laatste vers bewijst, dat zij eerst bij de geboorte van het tweede kind het licht zag.

17 September 1772.

MULLER (No. 4269).

4216. „Prins Willem Frederik, daar 't Land zyn Heil
(van hoopt,

Word hier op 't luisterrykst', tot ieders vrengd
(gedoopt.”

Eerste en derde regel van een 6-regelig vers, gegraveerd onder de afbeelding der doopsbediening aan den prins, later koning Willem I. Gravure in-4°, door S. Fokke.

17 September 1772.

MULLER (No. 4267 noot).

moet zijn: NA MULLER (No. 4271).

4217. „A°. 1772.
's Gravenhaegse
Van den

N°. 113
Extra courant
17den September.

Volleedige beschryving van de geboorte tot den Plegtigen doop van den Jongen erf-prins van Orange en Nassau, &c. &c. &c.”

Deze extra-courant, uitgegeven te 's Gravenhage bij P. Gosse Junior en Zoon, is slechts aan eene zijde bedrukt en niet, zooals Muller No. 4267 vermeldt, in vier, maar in drie kolommen gezet, waaromheen een gefiguerde lijst van filesten is aangebracht. In deze verzameling zijn twee exemplaren der courant, van welke er één op satija is gedrukt.

17 April 1773.

MULLER (No. 4274).

4218. „Lykstatie van den Baron van Rheede van Oudshoorn tot Nederhorst aan de Kaap de Goede Hoop, den 17 April 1773.”

Onderschrift gegraveerd onder de afbeelding der lijkstatie in zeven rijen boven elkaar. Gravure in-4°, z. n. v. gr. Uit: *Europeesche Mercurius*, waar ook de verklaring der in de plaat voorkomende cijfers (1—7) wordt gegeven.

1 Juni 1773.

MULLER (No. 4275).

4219. „De held Woltemade.”

Woltemade reddde met zija paard veertien schipbreukelingen van het bij de Karp de Goede Hoop gestrande schip „D' Jonge Thomas”, dat hier links

is afgebeeld. In het midden T. ...
kast Gravure ingev. ...
de Wed. Loozemant en ...

Hierbij: Bericht ter gelegenheid ...
de heil. Wittenzaal ...
„De Ungeveer” en ...
bijkt dat in voorstelling ...
vertout: ...
...
geheelen: ...

1 Juni 1773.

4220. „Verzoeken ...
Jonge Thomas, naar te ...
Juni 1773.”

Gegavert ...
in ...
onderschrift ...
...

1 Juni 1773.

4221. „Bont ...
habitant ...
Voorzitter ...

Onderschrift ...
kunnen ...
Thomas' ...
...
gemeint ...

Hierbij: P. ...
Amst. P. ...
hollandache ...
15 blz in-4°.

12 Januari - 19 Juli 1773.

4222. „Verzoeken ...
in 'Shaage, ...
Rym=psalmen, ...
Juli 1773.”

In de zaal staan ...
zitten zeven personen ...
Vóór de twee kleine ...
staand onderschrift ...

in boekdruk, onder deze gravure langw. in-fol., door Nieuwenhuijsen, met adres van I. du Mee te 's Gravenhage.

24 Juli 1773.

MULLER (S. No. 4277 A).

4223. „L' Arrivée de S. A. S. Mgr. le Prince Stadhouder à Leuwarde.” — „De Komst van zyn Doorl. Hoogheid de Prins, Erf-Stadhouder te Leeuwaarden.”

Tweeregelig onderschrift onder de afbeelding van den stoet, die rechts onder een poort uitkomt. Behalve een menigte volks zijn twee koetsen, met zes paarden bespannen, zichtbaar, terwijl het garnizoen *en haie* staat en daar achter het volk. Gravure langw. in-12°, z. n. v. gr., uit: *De nuttelyke en aangenaame staats-almanach, Voor het jaar MDCCLXXIV.* Amst., T. en J. A. Crajenscot. Deze almanak is verder versierd met een gekleurd kaartje van Afrika, twaalf plaatjes met fabels in beeld en een afbeelding van „De nieuwe Schouwburg op het Leidseplein.”

1 Oktober 1773.

MULLER (No. 4279a en b).

4224. „Openbaare voorlezing, van eenige psalmen, in de vergader-zaal, der gemagtigden tot de nieuwe psalmberyming; op het huys van prins Maurits in 's Haage.”

Onderschrift onder de afbeelding der zaal, met een lange tafel op den achtergrond, links staat een der leden van de commissie te lezen; rechts, en op den voorgrond links, vele hoorders. Gravure langw. in-4°, „Rein^g Vinkeles delin. et sculp. 1777.”, met adres van J. Allart.

Van deze prent is hier een exemplaar vóór alle letter en een letterdruk aanwezig.

Hierbij, eveneens in twee staten, de titelplaat („Pl. 1.”, zooals er boven den staat met de letter is gegraveerd), van J. van Iperen, *Historie van de psalmberijming*, waarin ook de bovenbeschreven plant behoort. Drie zinnebeeldige vrouwen: Geschiedenis, Godsdiens en Wetenschap, staan voor een geopende poort, waartegen de wapens der zeven provinciën en van het landschap Drenthe zijn opgehangen. In een liggend ovaal, in den eersten staat opengelaten, is bij den lateren onder ieder wapen den naam van den gedeputeerde der provincie vermeld. Twee gravures in-8°, naar en door R. Vinkeles.

26 Oktober 1773.

MULLER (No. 4281a).

4225. „Door Eendragt, altijd sterk, en Vrijheid, altoos
(blij,
Wordt Duurzaamheid beloofd aan deeze Maat-
(schappy.”

Zinneprent op het genootschap „Concordia et Libertate”. Vignet voorkomende op den titel der redevoering uitgesproken bij het 25-jarig bestaan dezer vereeniging. Links op den voorgrond een vrouw leunend

op 't gedeelte eener zuil, waarbij allerlei attributen van kunsten en wetenschappen liggen. Twee engeltjes (het eene met de vrijheidsmuts op de hand, het andere met den bundel staven) wijzen haar op een piramide, rechts op den achtergrond. Gravure langw. in-12°, naar I. Buys, door R. Vinkeles, met bovenstaand tweelingrijm er onder gegraveerd.

3 Maart 1774.

MULLER (No. 4282a).

4226. „Afbbeelding van den doop aan den jonge prins van Oranje en Nassau, den 3^e Maart 1774.”

Onderschrift onder de afbeelding van het inwendige der kerk; rechts op den voorgrond de toediening van den doop. Deze plaat is volkomen dezelfde als de hier voren onder No. 4216 beschrevene; alleen is in het 6-regelig gedicht van „J. F.” (okke?) onder de plaat, de aanhef „Prins Willem Frederik” nu veranderd in „Wilm (sic) George Frederik”. Gravure in-4°, door S. Fokke, met adres van G. Bom (te Amsterdam).

3 Maart 1774.

MULLER (No. 4282).

4227. „A^o. 1774. 's Gravenhaegsche extra-courant, van Vrydag den 4 Maert. N°. 27”.

Omgeven door een rand van fileetwerk, proeve van zetersbekwaamheid, met de wapens van Willem v en zijn gemalin bovenaan, is in den tekst de doop van hun tweeden zoon beschreven. Boven in de linker kolom van het randwerk: „Wilm George Frederik,”; in de rechter: „prins van Orange.” Links staat iets lager „Geboren den 15 February 1774.”; rechts: „Gedoopt den 3 Maert 1774.” Onder den tekst het adres van „Pierre Gosse, Junior, en zoon,” te 's Gravenhage.

15 September 1774.

MULLER (No. 4283).

4228. „Afbbeelding van den Nieuwen Amsterdamschen Schouwborg, met een gedeelte van het Leidsche Plyn.”

„— van de Leidsche Straat te zien.”

„— van vooren.”

„— naar het Tooneel te zien.”

„— van het Tooneel te zien.”

Onderschriften onder vijf afbeeldingen behoorende in: *Historie van den nieuwen amsterdamschen schouwborg*. Amst. 1775. Gravures langw. in-4°, naar en door N. v. d. Meer Jun.

15 September 1774.

a. NIET BIJ MULLER (No. 4284).

4229. „Gezicht van de nieuwe schouwborg, tot Amsterdam. — Vue de la comedié (sic), à Amsterdam.”

Gezicht op het gebouw bij avond. Op den achtergrond de Leidsche poort. Gravure br. in-fol., naar en door H. Schoute, met adres van P. Fouquet Jr. te Amsterdam.

Hierbij, nu met het onderschrift: „De nieuwe schouwburg, by het uitgaan, in 1786.”, geheel dezelfde gravure, maar veel meer afgesleten, zonder den naam van den graveur en met adres van P. Conradi en V. v. d. Plaats, 1787.

Bovendien is hier bijgevoegd de afbeelding van „De nieuwe schouwburg, van vooren, in 1786.”, met de leidsche poort links, den schouwburg in 't midden en op den voorgrond links water, waarin een roeischuitje. Gravure br. in-fol., z. n. v. gr., met adres van E. Maaskamp, te Amsterdam.

11 Mei 1772—15 September 1774. *b.* NIET BIJ MULLER (No. 4284).

4230. „Brand van den schouwburg te Amsterdam op den 11 Mei 1772.” — „De nieuwe schouwburg te Amsterdam.”

Opschriften, in boekdruk, boven twee houtsneden in-12°. van H. Numan, behoorende tot een serie van zeven „Afbeldingen van merkwaardige nederlandsche gebouwen.”, uit een almanak. De overige plaatjes stellen voor: „Het huis te Merwede.” — „Het Binnenhof te 's Hage.” — „Het kasteel Drakensteyn.” — „De poort van Enghien.” — „De Beurs van Antwerpen.” De houtsneden hebben misschien vroeger gediend voor een kinderprent.

15 September 1774.

MULLER (No. 4286).

4231. „Op de inwyding van den nieuwen schouwburg te Amsterdam, Den vyftienden September.”

Gegraveerd opschrift boven een zinnebeeldige voorstelling op bovengenoemde gebeurtenis. Op den achtergrond de muzen opgaande naar haren nieuwen tempel. In 't midden Melpomene met den bijenkorf op den schoot, de liktorenbundel en de keizerskroon van het amsterdamsche wapen naast haar, gezeten op een steen, waarop „J. E. de Witte” staat; rechts van dien steen twee kindertjes, van welke er een de afbeelding des nieuwen schouwburgs ontrolt, die door het tweede gezien wordt. Op den voorgrond tooneelwerken van „Nil Volentibus Arduum”, „Vondel.”, „Hooft.”, „Roulland.”, „J. S. de Ryk”, enz. Links, een weinig naar achteren, een oud man en twee kinderen, op wie het tijdvers van „J. F. Delsing” doelt, dat onder de voorstelling gegraveerd is:

„thans zaL De bIJ, op nLeVW, In febVs kVnstkoor zWeeVen,

en 'teLste, 't WeLk ze 'er Leest, Voor Wees en arMen geeVen.”

De gravure is gr. in-4°. „N. v. d. Meer, Jun. del. & fec.”; „J. Smit, Excudit.”

Hierbij op een gravure in-4°: „Tydvaars, geplaatst op den grond des gewezen schouwburgs te Amsterdam, boven den ingang der Roomsche Catholyke aalmoesseniers kamer.” „van J. F. Delsing.”

„besChoVW op nLeVW een hVIs, Waar nog het LVstIlg kroost
Van LJVer D'oVDen stok In zIJne eLenDe troost.”

Al 't bovenstaande is gegraveerd binnen een lijstwerk in stijl Lodewijk xvi, naar en door N. v. d. Meer Jun. en met adres van M. Magerus.

1774.

MULLER (No. 4287).

4282. „Afbeeldingen van den schouwburg te Amsterdam; geïnventeerd door den heere Jacob Eduard de Witte, directeur-generaal der stads werken en gebouwen. gegraveerd door R: en H: Vinkeles. met privilegie van de wel ed. gr. achtbaare heeren burgemeesteren uitgegeven door Johannes Smit, boek en kunstverkooper te Amsterdam, MDCCLXXIV.”

Inscript in een zuil, met tooneel-attributen versierd. In den bovenrand een bas-relief. Deze plaat dient als titel en behoort, met een gegraveerde opdracht aan burgemeesteren en oud-burgemeesteren van Amsterdam, bij veertien platen waarop de volgende details van dien schouwburg zijn afgebeeld: „Den voorgevel.” — „Raamwerk vanden voorgevel.” — „De eerste plattegrond.” — „De tweede plattegrond.” — „Doorsneede van het gebouw inde lengte.” — „De deuren.” — „Trommel inden voorgevel.” — „Beeldwerk boven de lyst der zygevels.” — „Het tooneel van vooren, en de zygevel.” — „Beeldwerk tusschen de colommen” — „Plafont.” — „Tooneel-gordyn.” Alle gravures zijn br. in-fol., naar J. E. de Witte, door Vinkeles 1774.

1774.

MULLER (No. 4289 en No. 4288).

4283. „De burger-buurt.” „Rue hollandoise.” (1775).
 „De italiaansche straat.” „Rue italienne.” (1775).
 „Het bosch.” „Le bois.” (1776).
 „De klooster-kapel.” „La chapelle.” (1776).
 „Hedendaagsche kamer.” „Chambre moderne.” (1776).
 „Armoedige wooning.” „Demeure de l'indigence.” (1777).

Onderschriften, met korter of langer uittreksels uit de komediestukken, waaraan de voorstellingen ontleend zijn, onder zes gravures naar en door R. en H. Vinkeles. Zij stellen tooneelen voor uit: „Wanhebbelijke Liefde XIII Toon.”; „Wedergevonden zoon 4de Bedr. 2de Toon.”; „Don Quichot op de bruiloft van Kamacho, 3de Bedr. X^{de} Toon.”; „Gysbrecht van Amstel, III^{de} Bedr. IV^{de} Toon.”; „De Hagenaar te Enkhuizen, XXIV^{ste} Toon.”; „De deugdzaame armoede, I^{ste} Bedr. III^{de} Toon.” De volgorde der nummers is, blijkens den datum die iedere plaat draagt, bij Muller verkeerd en moet als boven gewijzigd worden. Ook behooren zij niet na, maar vóór Muller No. 4288 geplaatst te worden, daar zij feitelijk bestemd waren tot compleeteering van No. 4287. In- of even vóór 1787 toch, schijnt, volgens een hierbij gevoegd bericht. J. W. Smit te Amsterdam bezitter dezer zes platen geworden te zijn. Zij dragen dan ook alle zijn adres. Op deze kostbare wijze voort te gaan en door

anderen de overige nieuwe tooneelen te doen teekenen, nu Vinkeles om bijzondere redenen daarvan afzag, durfde hij niet wagen, daarom deed hij twee passe-partouts maken waarin kleinere voorstellingen van veertien andere tooneelen zijn gegeven. In 1787 verschenen er drie, in 1788 vijf, in 1789 en 1790 telkens één, in 1791 twee platen. Na een vertraging van drie volle jaren (1794) zagen de laatste twee het licht. In een klein bericht, gedrukt op een oktavo-velletje, geeft hij kennis dat dit schoone werk compleet is. De volgorde van MULLER No. 4288 moet naar de jaren van uitgave aldus gewijzigd worden:

1. „Het gothisch paleis.” Met tooneel uit: „Jacob Simonszoon de Ryk.”
2. „De moderne zaal.” Met tooneel uit: „De vader des huisgezins.”
3. „De ouderwetsche burgerkamer.” Met tooneel uit: „De stiefmoer.”
4. „Het bosch.” Met tooneel uit: „De bruiloft van Kloris en Roosje.”
5. „De legertenten.” Met tooneel uit: „Achilles.”
6. „De romeinsche hofgally.” Met tooneel uit: „Titus.”
7. „De straat van Londen.” Met tooneel uit: „Beverly.”
8. „Het winter bosch.” Met tooneel uit: „Gysbrecht van Aemstel.”
9. „De tuin.” Met tooneel uit: „Blaise en Babet.”
10. „De boeren-wooning.” Met tooneel uit: „De drie landbouwers.”
11. „De abdy-kerk.” Met tooneel uit: „Robbert de Vries.”
12. „De hollandsche straat.” Met tooneel uit: „De listige vryster,” enz.
13. „De kerker.” Met tooneel uit: „Gabiëla van Vergij.”
14. „De hedendaagsche burgerkamer.” Met tooneel uit: „De gewaande onnozele juffer,” enz.

Allen zijn naar J. Bulthuis alleen No. 3 naar D. Kerkhoff. No. 2, 3, 7—14 door C. Brouwer, No. 5 door P. H. Jonxis, No. 1, 4 en 6 door J. de Wit en P. H. Jonxis samen.

De passe-partouts, die in de daarbij afgebeelde toeschouwers geheel van elkaar verschillen, zijn 't gemakkelijkst te onderscheiden aan de groepen in den linkerbenenhoek. Bij de platen 1—5, 10, 11 en 12 staat daar geheel links een heer met mof, terwijl allen het hoofd gedekt hebben; bij de platen 6—9, 13 en 14 is 't meerendeel blootshoofds.

Van de eerste zes platen is in deze verzameling ook een stel in den tijd der uitgave keurig gekleurd en met goud afgezet; van nummer 2 en 14 der tweede serie zijn hier afdrucken zonder passe-partout.

1774.

NIET BIJ MULLER (No. 4290).

4234. „*Collegie-praatje Tusschen de heeren Vraag-al, Weetgraag, Lighthart en Denker, gehouden in het Coffy-Huis de bonten mantel, in Siberien. . . Te Kuipendam, By Harmanus Kuipziek, In de Vier Heems-Kinderen. 4771.*” (1774).

Tusschen den titel en het verzonnen adres van bovenstaand werkje

in-8°. is een spotprentje geplaatst, een ezels voorstellende, die een ooeivaar kruit op een kruiwagen, door een vos, een pauw en een uil voortgetrokken. De ezels worden met de zweep aangedreven door een dame met bonten mantel om. Blijkens den tekst van dit pamflet doelt dit spotprentje op de beroeping van een predikant, waarbij de liberale kandidaat der meer gegoeden schijnt te zijn gevallen. Uit den titel zou men vermoeden dat het eenen Ds. Bontemantel gold.

3 Oktober 1774.

MULLER (No. 550).

moet zijn: NA MULLER (No. 4290).

4235. „Zoo wordt standvastigheid en getrouwheid bewaard.”

Onderschrift onder in een zinneprent op van der Werff en Leidens ontzet, ontworpen bij de viering van het tweede eeuwfeest. Midden in een monumentalen steen is het borstbeeld aangebracht van Pieter Adriaansz. van der Werff, naar rechts, in een medaillon gevormd uit een slang, met de papieren noodmunt aan een lint op de borst. Onder de buste de wapens der familie van der Werff; er boven 's prinses wapen, en het alziend oog in driehoek en stralenkrans, met bijschrift: „Soli deo gloria.” en daaronder een lint met inschrift, op dit oog doelende, „zulk een bijstand kan nooit missen”.

In het voetstuk, waarop het medaillon rust, ziet men de Leidsche stede-maagd, troosteloos zittend bij een steen, waarop de sleutels van 't stads-wapen zijn afgebeeld. Zij houdt de kolom der Standvastigheid met den linkerarm omvat en heeft een sleutel in de rechterhand. Rechts van den steen staan Geloof en Hoop als twee zinnebeeldige vrouwen, achter deze de Burcht met de opkomende zon er boven en aan zijn voet Neptunus, zinnebeeld van 't overstroomde land. Links van de stedemaagd, met het wapen van zijn land achter zich, een Spanjaard die door den bliksem getroffen wordt, terwijl een tweede, meer op den achtergrond, voor het opkomend water vlucht.

Aan de linkerzijde van deze hoofdgroep van het monument staat een genius met de rechterhand wijzende op het borstbeeld van van der Werff en met een lint, waarop: „tot een voorbeeld” in de linkerhand. Ter zijde van dit engeltje haring, brood en kaas. Rechts eveneens een genius, bij wien vrijheidshoed en speer staan, die een juk verbreekt en met de voeten allerlei dwangtuig vertreedt. Aan iedere zijde van 't portret een gedenknaald, met medaillon en lint. In het medaillon aan de linkerzijde zijn twee mannen bezig een steenen zuil op te richten; in het lint daarboven leest men: „Moed geeft kracht.” Rechts is van der Werff afgebeeld zich aan zijn verhongerde stadgenooten aanbiedende, met bovenschrift: „Getrouwheid heeft magt.” Een hart, waaruit een hamer steekt, een lauwerkrans en bliksemschichten zijn verder aan de linkerzijde,

een hart, waarin een gebroken zwaard steekt, een krans en scepter als attributen aan de rechterzuil aangebracht. Deze gravure gr. langw. in-4°, naar A. C. Hauck, door N. van der Meer Jun., behoort in de *Beschrijving der plegtigheden en vreugde-bedrijven bij het tweede eeuwgetijdje van de verlossing der stad Leyden. Gevierd op den III. en IV. van Wynmaend des jaers MDCCLXIV. Te Leyden . . . MDCCLXXV.* Deze zinnebeeldige voorstelling was als decoratie aangebracht voor 't huis van den heer A. E. Dransfeld.

De prent heeft rechts bovenin „2.” en wordt hier nog eens beschreven, ofschoon hier voren, onder No. 550, reeds een tamelijk uitvoerige verklaring voorkomt, omdat ik haar, op Mullers voorbeeld, dáár plaatsende, het boekje nog niet kende waarin de plaat behoort en verklaard wordt.

Behalve deze plaat komen er in dit boekje nog twee andere voor. Op de eerste zijn twee medailjes afgebeeld, voor deze feestviering geslagen. De een, onderaan, werd in twee grootten gemaakt door M. la Cave, medailleur te Leiden en vertoont aan de voorzijde de stad, waarboven een arm met zwaard uit de wolken komende. Op den voorgrond de waterkruijk van Neptunus lediglopend (zinnebeeld der doorgestoken dijken). In randschrift: „Dei manv, & aqua”; in de afsnede: „MDLXXIV. * C. F. K(onse)”. Op de keerzijde ziet men een zuil, met het wapen der stad bovenin en daar onder de borstbeelden van van der Does, van der Werff en Jan van Hout in medaillons met een lint erbij, waarop: „Virtvte & fortitvdine.” Als omschrift staat bovenaan: „II jvbilæo liber ationis leidensis.”; in de afsnede: „Cel: 3 Octob: 1774.” Gravure in-8°, z. n. v. gr., rechts bovenin gemerkt: „I.”

Als derde plaat behoort in dit boekje de afbeelding der medaille, waarvan de beschrijving gegeven is onder No. 551 hier voren. De daar beschreven staat heeft echter geen volgnummer „3.” in den rechterbovenhoek.

Dit werkje is het eerste van een belangrijke kollektie vlugschriften, leerredenen, gedichten, enz. op bovengenoemd feest, in deze verzameling aanwezig. Zij zijn bijeengebonden in drie banden. De deelen I en II hebben den volgende algemeenen titel:

Verzameling Van vaerzen en tractauten. Uitgegeeven op het tweede eeuwgetyde Van Leydens belej g' ontzet Gevierd binnen Leyden Op den 3de October MDCCLXXIV., dien de achiend'eeuwsche verzamelaar daarvoor expres in boekdruk zetten liet.

De titels der afzonderlijke stukken laat ik hier, naar het belang dat zij voor dezen katalogus hebben, meer of minder uitvoerig volgen:

2. *Vreugdezang, op het tweede eeuwfeest van het ontzet der stad Leyden. Door een liefhebber der dichtkunde, onder de zinspreuk Assiduitas perficit, verrykt met historische aantekeningen en een dagverhaal, van 't geen 'er in de belegering is voorgevallen. Te Amsterdam, By Arend Fokke Simonsz., Boek- en Kunstverkooper in de Borgstraat, 1774. (IV) en 32 blz. in-8°.*

De titelprent van dit werkje wordt verklaard in een 18-regelig vers van „Ex amore pro arte.”, met het opschrift in boekdruk: „Uitlegging op de tytelplaat.” dat er tegenover staat. Zij vertoont de leidsche stedemaagd met het wapen der stad, gezeten op een twee treden hoog geplaatsten zetel, op welks rugleuning een duif zit en waartegen een brief hangt (herinnering aan den oorsprong van den naam van 't geslacht Duivenbode). Aan de rechterzijde van de maagd staat Geschiedenis met een boek; links de Vrijheid met hoed en speer in de rechter- en een scheepsroer in de linkerhand. Links zit de Tijd op de trappen van den zetel met twee tot ringen gevormde slangen, zinnebeeld der twee voorbijgegane eeuwen, in de rechterhand. Een plattegrond der stad hangt midden van de onderste trede af. Op den tweeden grond Herkules zijn knods zwaaiend boven de hoofden van een krijgsman en een geestelijke; op den achtergrond het onder water gezette land. Het voorste tafereel wordt door het godlijk oog bestraald en een engeltje met lauwerkrans daalt neder om de stedemaagd te kronen, terwijl de Faam de wereld invliegt om haren lof te verbreiden. Gravure in-8°, naar en door S. Fokke, met het adres: „Te Amsterdam by Arend Fokke Simonsz.” in den ondersten plaatrand. Ook de oorspronkelijke teekening, juist andersom, is hier bijgevoegd.

Verder is in dit exemplaar de prent gebonden reeds beschreven onder No. 561 hier voren, die hier echter niet behoort, daar 't werkje in 1774 gedrukt en de prent eerst in 1776 gegraveerd is.

3. A. Wijnbeek, *Leydens ramp en zegen, in drie herderszangen; Bij gelegenheid van de Tweede Eeuwfeeste, van het Ontzet dier Stad, in het Jaar 1774.* Te Leyden, By Heyligert en Hoogenstraaten, in Comp. Boekverkoopers. Titel, 28 en (III) blz. in-8°.

4. Bernhardinus de Moor, *Leidens ontzet Geviert op den jaarlyksen Dank-dag in 't jaar MDCCXLVI. . . . Herdrukt ter gelegenheid van den CCsten verjaardag deser blyde gebeurtenis.* Te Leiden, By Johannes Hasebroek, 1774. (IV) en 86 blz. in-8°.

5. C. A. de Wetstein, *Leyden van het beleg der Spanjaarden verlost. Gevolgt naar het latyn . . . door Pieter van Schelle.* Te Leyden . . . 1772. (XVI) en 40 blz. in-8°.

6. Clemens Stroso, Z. J. Z., *Kerkreden op het tweede eeuwfeest van Leydens ontzet, uitgesproken in de Pieters Kerk op den III October MDCCXXIV.* Te Leyden. 1774. (XVI), 56 en (IV) blz. in-8°.

7. Theodorus van der Bell, Joh. Fil., *De dankbaarheid, Als een noodzaaklyke Plicht voorgesteld, Ter gelegenheid van het tweede eeuwfeest Van het ontzet van Leyden; In eene leer-rede te Rhijnsburg op den 2 October van het Jaar MDCCXXIV.* Te Amsterdam, MDCCXXIV.

(VIII), 100 en (IV) blz. in-8°. Met portret van Th. van Bell te halverlijve, in medaillon, naar H. Pothoven, door I. Houbraken. 1772.

8. *De Denker*. Amsterdam. 1774. 8 blz. in-8°.

„N°. 614.” van „Den 3 October 1774.” van dit spectatoriaal geschrift, waarin „D.” een kort maar zaakrijk overzicht van het ontzet geeft.

9. *Op de vergadering van het leysch genootschap Kunst wordt door arbeid verkregen, In de maand Mey van Leyden's twee honderdjaartig Jubeljaar, tot herinnering van het in die maand begonnen Beleg dier Stad; op den leyschen Doele uitgesprooken*. Z. pl. o. j. 4. blz. in-8°.

10. *Het leysch Parnas verheerlykt Door des zelfs Groot-Achtbaaren Beschermheer Mr. Johan Hieronimus van der Marck, In het Genootschap, Kunst wordt door Arbeid verkregen, met alle toegenegenheid en oprechte Burgerliefde als Beschermheer ontfangen . . . den eersten van Wintermaand, in het Jaar voor Leyden's en der Vaderlandsche Vryheid tweede Eeuwgetyde*. Z. pl. o. j. 4 blz. in-8°.

11. *Aan . . . M^r. Daniel van Alphen . . . Ten geleide van eene nog on-ingewisselde Papieren leysche noodmunt, op den Twee-honderdjaartigen Eewdag van deszelfs Stempeling*. Z. pl. o. j. 1 blz. in-8°.

12. *Klinkert voor . . . Barthout Adriaan van Assendelft, . . . Toen zyn Wel-Ed. het tweede Eewfeest van Leydens Vryheid en de Nagedagtenis zyns doorlugtigen Voorvaders Pieter Adriaans van de Werf, plechtig vierde*. Z. pl. o. j. 1 blz. in-8°.

13. (Luctor et Emergo). *Lofdicht der dappers Zeeuwen, Op de Tweede Eewfeeste van het Ontzet der Stad Leyden; gevierd, den 3. October 1774*. Z. pl. o. j. 3 blz. in-8°.

Het tweede deel bevat:

14. J. le Francq van Berkhey, *Het verheertijkt Leyden, bij het tweede eeuwgetyde van deszelfs heuchlijk ontzet, in den Jaare MDCCCLXXIII. in Dichtmaat uitgesprooken, in de Gasthuis kerk dier Stad, op den vierden van Wynmaand MDCCCLXXIV. . . .* Te Leyden Bij Hendrik Coster en Hey. ligert en Hoogenstraaten in Comp. Boekverkoopers. Met Octroi. 1774. Tusschen titel en adres de afbeelding van een leidsche noodmunt, de Leeuw met speer en vrijheidshoed vertoonend met het jaartal 1574 er in, het randschrift: „Hæc libertatis ergo”, en er boven en onder, met het oog op deze spreuk, „Nog” „gangbaar, 1774.” Boven de munt een brandend hart, vastgehouden door twee handen uit de wolken komend; in een lint om de munt heengestregeld: „k Zal met Stads munt spreuk scheiden, God hoede Holland en hij zalige mijn Leyden.” De geheele titel is gegraveerd doch z. n. v. gr.

Achter den titel volgt een gegraveerde opdracht: „den raad en het volk van Leyden toegeheiligd, door hunnen medeburger Joannes Le Francq

van Berkhey." Bovenaan, op de wolken in een stralenkrans, het wapen van Leiden, door drie kindertjes omgeven. Aan weerszijden dooreengestreegd een lauwertak, klimoprak en lint; het laatste, waartusschen eenige attributen van regeering en wetenschap zijn gestoken, met het inschrift: „Door dit beleid, Heeft Eeuwigheid Dit Loon bereid." Gravure in 8°. „N. v. d. Meer, Jun. del. et fec."

In een voorwerk van 38 blz. (blz. 3—40) zijn de lofdichten opgenomen door verschillende personen op I. F. v. B.'s gedicht gemaakt. Eigenaardig is 't daaronder namen te vinden van later zeer bekende patriotten, als Pieter Vreede, Pieter 't Hoen, G. Brender à Brandis, Pieter van Schelle.

In een „Bericht.", aan 't eind van dit gedicht van 95 blz. in-8°, zegt I. F. v. B. aantekeningen toe, die door den tegenspoed in 't drukken hier niet bij konden opgenomen worden; of nu de onmiddellijk achter dit gedicht volgende portretten met bijschriften als zoodanig moeten gelden, kan ik niet met zekerheid zeggen, maar is zeer waarschijnlijk.

Die gedichten en portretten, onder den algemeenen titel: „Bijschriften." achter dit werkje gevoegd, zijn de volgende:

a. „Libertatis ergo, saevis tranquillus in undia." (met het wapen van Willem I in houtsnede er boven).

b. „Bijschrift op de afbeelding van Willem den Eersten, vader der nederlandsche vrijheid."

Borstbeeld van „Willem de Eerste, Prins van Oranje, enz. enz. enz." geharnast, naar rechts, in medaillon. Gravure in 8°, „C. Visscher, Pinxit." „J. Houbraken. Sculpsit 1772."

Het onder a vermelde devies staat, zoowel hier als bij al de volgende, als titel op de recto-zijde van een blaadje in-8°, het bijschrift b op de verso-zijde, als opschrift van een 10-regelig gedicht van le Francq van Berkhey; bij 's mans eigen portret is dit gedicht van C. Heyligert. Alles is in boekdruk en met een filestrand omgeven. Waar ik bij de portretten het nummer van Mullers Portretverzameling vermeld heb, is dit blaadje 66k door hem genoomd.

a. „Haec civitatis ergo." (met het wapen van Leiden in houtsnede er boven).

b. „Bijschrift op de afbeelding van den leydschen burgemeester Pieter Adriaenz. van de Werf, handhaaver der vrijheid."

Borstbeeld van „Pieter Adriaanszoon van der Werf, Burgemeester der Stad Leyden, in 't Jaar 1574." naar rechts, met noedmunt aan een lint om den hals, in medaillon. Gravure in-8°, „I. Houbraken, sculpsit". (Muller, Portr. No. 6021).

a. „Utroque clarescere rarum." (met pedelstaf, waarop een Minerva-beeldje en waaraan een viertal wapens hangen, een veeren pen en een zwaard kruislings er tegen en een lauwertak aan elke zijde, in houtsnede).

b. „Bijſchrift op de afbeelding van Johan van der Does, voorſtander der leydsche vrijheid.”

Borstbeeld van Johan van der Does, naar rechts, in medaillon, met inschrift: „In beiden uittemunten is zeldzaam.” en met dezelfde attributen er onder, als in de houtſnede van het hierbij behoorend devies. Onder het medaillon staat: „Johan van der Does Heer van Noortwyk, & & &. Bevelhebber binnen Leyden Geduurende de Vryheidsbeſlissende Belegering, van den Jaere 1574. Daar na Eerste Beschermeer van Hollands Hooge Schoole in den Jaere 1575. in die Stad opgereg. Gebooren 1545. Overleden 1604.

Dit's Dousa, die 't bestuur, had van slands School verkregen, door 't voeren van de Pen, en 't zwaaien van den Degen.

J. L. Francq van Berkhey.”

Gravure in-8°, „H. Pothoven, delin. Na het Origineel, op S Lands Bibliotheek, te Leijden.”, „J. Houbraken, sculpsit 1775.” (Muller, Portr. No. 1340).

a. „Uit achtung voor mijnen medeburger.” (met bloemtak in houtſnede).

b. „Bijſchrift op de afbeelding van Joannes le Francq van Berkhey, dichter van het verheerlijkt Leyden.”

Portret van „Johannes Le Francq van Berkhey, Medicinæ Doctor. Schryver der Natuurlyke Historie van Holland. Gebooren te Leyden den 23 January 1729.” te halverlijve, naar links, in beddejak, met bloem in de hand, onder een toog, de linker-elboog steunend op de balustrade, waarop inktkoker, teekenstift, Pansfluit, nestje met eieren, enz. Gravure in-8°, „H. Pothoven, ad viv. delin 1771.”, „I. Houbraken, sculps. 1771.” (Muller, Portr. No. 369).

Tusschen den tekst van v. Berkhey's werkje zijn nog enkele blaadjes gebonden, die slechts aan ééne zijde bedrukt, in 't zelfde lijstwerk der bijſchriften, lofverzen bevatten op personen of zaken met Leiden's beleg in verband, meerendeels onderteekend: „G. M. D.”

Achter de „Bijſchriften.” is een „Copy.” in boekdruk gebonden, van het invitatiebiljet dat I. F. v. B. rondzond ter bijwoning zijner „Dichtmatige Redenvoering” in het „Catharina Gasthuis” te Leiden.

Deze redevoering gaf tot veel lof en blaam aanleiding. In de zeldzame verzameling betreffende 't vieren van het tweede eeuwfeest van Leidens hoogeschool, hier aanwezig, komen daarover de volgende grootere of kleinere stukken voor, waarvan ik de titels slechts zeer verkort weergeef:

15. Johan van Hoogstraten. *Letterkransje, gevlochten voor . . D^r. J. le Francq van Berkhey*, enz. 1 bl. in-8°.

16. (C. van Hoogeveen Jr., H. Coster en F. Halewyn). *Drietal van verplichte danku)ers. . . J. le Francq van Berkhey. . . toegewijd*; enz. Te Leyden, . . . MDCCCLXXIV. 16 blz. in-8°.

17. D. van Gesscher, *Y-zang*, . . . *Joannes le Francq van Berkhey toezesongen*; enz. Z. pl. o. j. 12 blz. in-8°.

18. *Dank-betwijing aan den nederlandschen dichter Jan de Kruyff, voor zyne Beschaving en Verbeteringen, gebracht in het verheerlykt Leyden van Joannes le Francq van Berkhey: met betoening van Vervondering over zyn sterk lofvers: benevens een aanhangsel over de loftuizingen, voor dat Dichtstuk geplaatst.* Te Leyden By Jacob Meerburg. 1775. 16 blz. in-8°.

19. *Copie Geminsteert op een Zegel van twaalf Stuyvers.* 2 blz. in-fol.

Kopie van een exploot, namens P. van den Bosch, remonstr. pred. te Leiden, beteekend door den notaris Luzac aan J. le Francq van Berkhey, waarin ontkend wordt dat hij (v. d. Bosch) de schrijver is der *Dank-betwijing* in het voorgaand nummer vermeld.

20. *Op de zoogenoemde dankbetwijing aan den dichter Jan de Kruyff.* Z. pl. o. j. 4 blz. in-8°.

21. (Kleptomusus batavus), *Zedige verdediging van den nederlandschen dichter J. le Francq van Berkhey, . . . tegen zynen naamloozen Bediller, Bevegter teffens van . . . Jan de Kruyff*, enz. Amsterdam, . . . Haarlem, z. j. 24 blz. in-8°.

22. (Christiaan Leydenaar), *Antwoord aan den schryver der dankbetwijing, §c. . . Met betoening van verwondering over desselfs sterk hekel-schrift aan den nu Zalige Heere Jan de Kruyff, en de Heere J. Le Francq van Berkhey: Nadrukkelyk opgedragen aan Kleptomusus batavus* enz. Te Leyden, Gedrukt by Hendrik Coster, 1775. 24 blz. in-8°.

23. *Op de afbeelding van den leydschen puskdichter Jan de Kruis, Na zyn overlyden geschilderd.* Hierbij 't borstbeeld van J. de Kruyff, naar rechts, in medaillon, met één regel geboorte- en doodsvermelding en een 6-regelig vers van P. Vreede Jr. Gravure in-8°, naar L. B. Coclers, door R. Vinkeles, met adres van Yntema en Tieboel. (W. Hora Siccama, *Louis Bernard Coclers et son oeuvre.* blz. 15 en 27).

Uit den zevenden regel van het vers: „Dat vry de ontrouwe Vriend der Schemp'ren Huis inga,” is dunkt mij op te maken dat men eenen Huisinga voor den dichter hield der *Dank-betwijing* (zie No. 18 der geschriften).

24. Extract. uyt de advertissemante van de leydsche courant N°. 6. Vrydag den 13de January 1775. 17de advertisement.

Ofschoon de zin van dit verdicht „advertisement” niet erg duidelijk is, kan men er toch wel uit opmaken dat het doelt op bovengenoemden strijd. Daar ik het. evenals de beide volgende nommers, voor zeer zeldzaam houd, schrijf ik 't hier af:

„* * * Daar is op de Pers en zal binnen kort alom te bekomen zyn: Verhandeling over het Spat, en de Droes der Ezels, Ezelinnen en Schend-

merrien, benevens een onderzoek over de ziekten der magere Varkens en de beste wyze om dezelve te dryven en lubben, en of het beeter is, dezelve op de hooge Rhyndyk, langs de Meerburger Kluf (J. Meerburg uitgever van No. 18) by de Hoogeveensche Polder (C. Hoogeveen), dan aan de Laagezyde van Alphen of tot in de Buurt te dryven, opgedraagen aan Pieter van den Bos, Varkendryver aan de Peel." (P. van den Bosch, remonstr. pred. van Leiden). Onderteekend: „Doctors drank, is Vry en Vrank."

De oorspronkelijke advertentie is hier bijgevoegd.

25 en 26. Extract uit de leydsche courant. N°. 10. (N°. 11.) Maandag (Woensdag) den 25ste (25ste) January 1775." 2 blaadjes in-8°.

Het eerste bevat een 16-regelig „Ex tempore." van „J. P.", het tweede een 6-regelig versje van „H. J.", beide „Ter Nagedachtenisse van wylen Hollands Hoofd-Dichter, den Heer Jan de Kruyff."

27. (Jonas Anonymus), *Lelyveldiana of polten dievery*. N°. 1. Alom a 2 Stuyvers te Bekoomen. 4 blz. in-8°.

28. *Het boeren-geselschap of de gehakelde hekelaars, kluftspeel, Behandelende op eene vrije en onzijdige trant 't verheerlijkt Leiden van Dr. J. le Francq van Berkhey, en deffelf (sic) bevegters . . . Leiden, . . . en alomme . . . in de meeste Steden.* (IV) en 32 blz. in-8°.

29. *Quaadaardige en lasterlyke verdryaaing Der woorden, van de Aanspraak, gedaan door I: L: F: van Berkhey. In zyn Vaers, voor het verheerlijkt Leyden.* Z. pl. o. j. 4 blz. in-8°.

30. (Burgerhart), *Aan den, Leyden, in haar Overheden schendende, Lasteraar.* Z. pl. o. j. 4 blz. in-8°.

31. *Het tweehonderdste jubels vreugt verhaal Meede ter Gedagtenis beschreeve En Op Reym Gemaakt van My Elias van Booren Schoolmeester woonnd op de Middelste Gragt Inhoudende het Geen op den Derden en Vierden van October 1774 Is geschiet ontrent het feest houden van het tweehonderdste Jubel van Leydens ontzet.* Z. pl. o. j. 24 blz. in-8°. (de laatste twee met muziek).

In den derden band:

32. Pieter van den Bosch, *Redevoering, gedeeltelijk in digtmaat, by gelegenheid van het tweede eeuwgetyde van het beleg en ontzet der stad Leyden; . . . Op den derden van Wijjumaand MDCCLXXIV.* Te Leyden, Bij P. van der Eijk, en D. Vijgh, MDCCLXXIV.

Voor dit eerste stukje is, evenals voor dat van het tweede deel, dezelfde titelprent geplaatst, die op blz. 273 hier voren beschreven is, maar zonder adres in den ondersten plaatrand.

33. Lucretia Wilhelmina van Winter, geboren van Merken, *Het beleg der stad Leyden. Treurspel.* Te Amsterdam, 1774. 84 bladz. in-8°.

Als titelprint behoort hierbij het plaatje reeds beschreven onder No. 547 hier voren.

34. Kunst wordt door arbeid verkreegen. *Het feestvierend Leyden; eeuwsp. l.* Te Leyden. Bij C. Hoogeveen, Junior. MDCCLXXIV. (IV) en 28 blz.

35. C. van Hoogeveen, Junior, *Feestzang op het tweede eeuwgetijde van Leydens beleg en verlossing.* Te Leyden. MDCCLXXIV. 36 blz. in-8°.

36. François Halswijn. *Vaerzen op het tweede eeuwgetijde van Leydens verlossing.* Te Leyden... MDCCLXXIV. 12 blz. in-8°.

37. A. d. H. *Ter gedachtenisse van het tweede eeuwgetijde van Leydens wonderbaere verlossing.* Z. pl. o. j. 4 blz. in-8°.

38. J. van Royen, A. Z. *Ter opening der vergadering van het tael- en dichtlievend genootschap onder de spreuk: Kunst wordt door arbeid verkreegen, op den tweehonderdjaerigen gedenkdag van Leydens verlossing; den III van wijjumaend 1774.* Te Leyden, Gedrukt ten Geschenke voor de Leden van het Genootschap... MDCCLXXIV. 8 blz. kl. in-8°.

39. C. van Hoogeveen, Junior, *Vervelkoming aan de leden van... Kunst wordt door arbeid verkreegen; ter vergadering, op den tweehonderdjaerigen gedenkdag, enz.* Te Leyden, Gedrukt ten Geschenke voor de Leden van het Genootschap... MDCCLXXIV. 4 blz. in-8°.

40. Johannes Hamelau. *Feest-zang ter gedachtenisse van Leydens beleg en ontzet...* Te Leyden. MDCCLXXV. 12 blz. kl. in-8°.

41. *Slot-zang der leerreden van Ds. Adrianus van Assendelft, op den feestdag van Leydens ontzet. Den III van Wijjumaend MDCCLXXV.* Z. pl. o. j. 4 blz. kl. in-8°. Gedrukt ten Geschenke voor de Leden van het Tael- en Dichtlievend Genootschap, te Leiden.

8 Februari 1775.

MULLER (No. 4291a).

4236. „*Trein van de statie uit de academie naar de Pieter's kerk den 8 Febr. 1775.*”

Onderschrift, met verklaring in acht kolommen der cijfers 1-40 in de plaat, gegraveerd onder de afbeelding van den stoet in vier rijen boven elkaar. Gravure langw. in 4°. naar en door N. v. d. Meer Jun. Behoort in: P. v. d. Bosch. *Beschryving der plechtigheden by het tweede eeuwfeest van de leidsche akademie.* Leyd. 1775. in 8°. Zie ook No. 4240 en No. 4242 hierna.

Hierbij dezelfde plaat in een proefdruk vóór alle letter.

8 Februari 1775.

NIET BIJ MULLER (No. 4291).

4237. „*Dit is een Minerva Beeldje zoo als de Heeren Studenten het in hunne strikken aan de hoeden en degens huiden, volgens de aenteekening hier nevens, bladz. 28 onder*

aen. het is eigenlijk een prentje dat op een kaartblad gedrukt zijnde, met kleuren is afgezet."

Underschrift in handschrift onder een klein groen gekleurd Minerva-beeldje in rood ovaal en gedrukt op de achterzijde van een speelkaart. Met bl. 28 is bedoeld: P. v. d. Bosch, *Beschryving*, enz.

8 Februari 1775.

MULLER (No. 4292a).

4238. „Afbeelding van den Tempel, alwaar het Vuurwerk aan afgestoken is, ter gelegenheid van het 2de Eeuw Feest van Leidens Hooge Schoolen, op den 8sten February 1775."

Underschrift onder de voorstelling van dezen tempel, midden in het water (den Rijn) opgericht. Rechts een tribune; op den achtergrond een molen. Links verscheiden kijkers. Gravure in-fol., naar Hk. Keun. door C. Bogerts.

8 Februari 1775.

MULLER (No. 4293b).

4239. Afbeelding van den tempel, voor het vuurwerk opgericht.

Proefdruk vóór alle letter van deze gravure langw. in-4°., z. n. v. gr.

8 Februari 1775.

MULLER (No. 4294).

4240. „Afbeelding van den Tempel, behoorende tot het Vuurwerk, vervaardigd op koste van de Heeren Studenten te Leyden, en afgestoken den 9^{den} en 10^{den} van Sprokkelmaand, 1775."

Underschrift onder de afbeelding der voorzijde van den tempel, zonder eenig bijwerk. In het frontispies de spreuk: „Ob. conservatum. per. ducentos. annos. almae. matris splendorem. ludos. seculares. pii. filii". Gravure in-4°., naar G. van Dinter, door N. v. d. Meer Jun. Muller vermeldt den naam van den teekenaar niet. Behoort in: P. van den Bosch, *Beschrijving der plegtigheden by het tweede eeuwfeest van de leidsche akademie*. Zie ook No. 4236 hier voren en No. 4242 hierna.

8 Februari 1775.

a. NIET BIJ MULLER (No. 4295).

4241. „Mijn Heer

UE werd hier mede versogt geen Zwangere vrouwen aen te nemen, ook in 't geheel niet van huis te gaen, tegen woensdag den 8 Februarij 1775. aenstaende, wijl ik ondergeschreven UE. tegen dien tijd nodig zal hebben, want Minerva, mijne tedergeliefde vriendinne, dien Dag staed te Baren.

(was getekend)

*Leijden den
16 Januarij
1775.*

G. v. D."

„Copij van een Briefje gestoken onder de deur van den Heer Johannes Christianus Brand, Med. doctor & Stads vroedm^g den 17 Januarij des Jaers 1775.” Onder aan deze kopie staat: „NB. Dit ziet op het Schilderwerk voor den Tempel tot het Vuurwerk, geschildert door *Gerrit van Dinter*, om dat hij het Minerva Beeld op het Chassinet wat dik van buik geschilderd had.” H. S. 1 blz. in-8°.

Hierbij hetzelfde op 1 blz. in boekdruk.

9 Februari 1775.

MULLER (S. No. 4291).

moet zijn: NA MULLER (No. 4295).

4242. „*Trein van de statie uit de Pieter's kerk naar den Doelen den 9 Febr. 1775.*”

Onderschrift (met uitlegging der cijfers 1—17, in zes afdeelingen), onder de voorstelling van dezen optocht in vier rijen boven elkaar, geopend en besloten door vijf ruiters. Gravure langw. in-fol., naar en door N. v. d. Meer Jun. Is uit: P. v. d. Bosch, *Beschrijving*, enz. waarin, volgens het voorbericht, ook No. 4236 en No. 4240 hier voren behooren.

8 en 9 Februari 1775.

b. NIET BIJ MULLER (No. 4295).

4243. „*ALB ter ordonnantie van de heeren curateuren en burgemeesteren. J. van Royen, Davz.*”

„*A. L. B. Ter Ordonnantie van Rector en Senaat. N. Hoogliet Secretaris.*” „voor den 9. Febr. 1775.”

Opschriften van twee toegangsbewijzen in den vorm van visitekaartjes. Het eerste voor de plechtige feestviering van het tweede eeuwgetijde der leidsche akademie, in de Pieterskerk, (in den rechterbovenhoek is het stadszegel in rood lak afgedrukt); het tweede voor de promotie met de kap, die in dezelfde kerk den 9en Febr. plaats had. Zie: P. v. d. Bosch, *Beschrijving*, enz. blz. 32 en 70.

9 en 10 Februari 1775.

c. NIET BIJ MULLER (No. 4295).

4244. „*Dit bovenstaende Vignet was het merk tot toegang, of Lootje waervan de Heer van den Bosch hier nevens,*” (in zijn „*Beschrijving der Plegtigheden*”) „op bladz. 60 en vervolgens gewaegt.”

Handschriftelijk onderschrift onder een gravuretje, dat als toegangsbewijs tot het vuurwerk diende. Het stelt twee kinderen voor, die een medaillon vasthouden, waarin een gelauwerd hoofd is afgebeeld. Daarachter een wapentrofee. Op het voetstuk een alziend oog en de schaal der gerechtigheid. Gravure langw. in-12°, z. n. v. gr. Aan de keerzijde de handteekeningen der H.H. W. C. Vosmaer, R. Forsten en A. A. Bichon.

8 Februari 1775.

MULLER (No. 4297).

4245. „*Wilhelmo Quinto serenissimo arausionensis et*

nassaviae principi, necnon academiae Lugduno Batavae illustrissimis curatoribus sacrum."

Opschrift boven een zinneprent op Willem v, als beschermer der leidsche hoogeschool. Pallas staat links op een verhevenheid bij een brandend wierookvat. Achter en rechts van haar de Burcht en een rij van vier zuilen. Rechts geleidt de Leidsche stedemaagd Willem v naar Pallas. Op den voorgrond rechts een wapentrofee; in 't midden naakte kinderen met boeken, kaarten, enz.; links de stroomgod van den Rijn. Boven de voorstelling een chronosticon:

..QVatVor haeC bataVIs aCaDeMia IVbILat Io!"

Er onder een 4-regelig latijnsch vers van J. Le Francq van Berkhey. Gravure gr. in-4°, naar en door R. Vinkeles 1775.

Hierbij op afzonderlijk blad, in boekdruk en in houtsnede, een 52-regelig vers van „Joannes le Francq van Berkhey.“: „Verklaaring Van de Zinnebeeldige eeuwprint. Op den Staatsdyken Vierdag, van het Tweehonderdjarige Eeuwgetyde der Oprichtinge van Hollands Hooge School, binnen de Stad Leyden.“, en hetzelfde vers, op 4 blz. in-8°, gedrukt, met afzonderlijken titel waarop, tusschen „Eeuwprint“ en „op“, gevoegd is: „Zyne Doorlugtige Hoogheid Willem de Vde Prince Van Oranje en Nassauw, &c. &c. &c. en de Hoog Ed. Heeren Curateuren en Burgemeesteren mitsgaders de Hoog-geleerde en verdere Edele en Aanzienelyke Disgenooten;“.

Deze plaat werd, met een portret van J. van der Does en het zinnespel: *Leyden verrukt, op het tweede eeuwgetyde der oprichting van de Hollandache Hooge Schoole*, op den feestdag, na den maaltijd, aan den prins en de overige aanwezigen door le Francq van Berkhey aangeboden. Zie hier achter op blz. 284, No. 21 der losse geschriften bl. 6.

8 Mei 1775.

a. NIET BIJ MULLER (No. 4297).

4246. *P. van den Bosch, Beschryving der plegtigheden by het tweede eeuwfeest van de leysche akademie. enz.*

Dit werkje van Ds. P. van den Bosch, waarin ook de platen behooren hier voren onder No. 4236, 4240 en 4242 beschreven, en is het eerste in een dergelyke kollektie van feestschriften, als hierboven onder No. 4235 is vermeld. Zij zijn eveneens in drie banden gebonden en hebben vóór 't eerste deel den volgenden algemeenen titel in boekdruk: *Verzameling Van vaersen en tractaaten, Uitgegeven op het tweede eeuwgetyde Der Leydsche hoogeschoolen. Gevierd binnen Leyden Op den 8ste February MDCCLXXV.* (IV), 104 en (II) blz. in-8°.

Ook van deze stukjes laat ik de titels meer of minder uitvoerig volgen.

2. (Philaletes Batavus.) *Lecturis officia ꝯ salutem academiae Lugduno-Batavae pii filii. Z.* pl. o. j. (Juni 1776). 2 blz. in-8°.

3. H. D. Gaubius, *Feestrede... by den heuglyken aanvang der derde eeuw van Hollands hooge schole, te Leyden, . . . In de St. Pieters Kerk op openbaar gezag uitgesproken, Toen hy ten derden male als Rector Magnificus afging.* Uit het Latijn vertaald door Pieter van den Bosch. Te Leyden, . . . 1775. (VI) en 118 blz. in-8°.

Op den titel van deze „Feestrede” door Gaubius gehouden, toen hij ten derden male als Rector Magnificus aftrad, is de voor- en keerzijde van een gedenkpenning op 't tweede eeuwgetijde der leidsche hoogeschool afgebeeld. De voorzijde vertoont rechts Minerva zittend tegenover een boom, waaraan de wapens van Holland, van den prins en van Leiden hangen.

Aan de keerzijde 't volgend inschrift: „Altero seclari acad. batavae ipsa. civm. rep. eodem. avctore fvndatae MDCCCLXXV.” Daar onder de letters „D. C. V. C.” (naam van den graveur der stempels). Gravure in-16°, „N. v. d. Meer, Jun. fec.”

4. Theod. van der Bell. Joh. Fil., *De wysheid, kennis en vreeze des Heeren. Als de vaste Steunsels en grootste Schat van een land en volk, Voorgesteld in eene leer-rede . . . Op den 5 February 1775. te Rhynsburg, by gelegenheid, dat het tweede Eeuw-feest van de Opregtig der Hooge School te Leyden, pleytig in die Stad zoude gevierd worden, op den 8 daar aan volgende.* Te Amsterdam, . . . MDCCCLXXV (VIII), 58 en (II) blz. in-8°.

In deel II:

5. *Feestzangen op het derde jubile van 's lands hooge schoole te Leyden, Gevierd den VIII. van Sprokkelmaend 1725. door verscheidene dichteren.* Te Leyden, Bij C. van Hoogeveen, Junior. MDCCCLXXV. (IV) en 64 blz. in-8°.

Deze gedichten op 't 150-jarig feest werden bij 't tweede eeuwfeest door den uitgever herdrukt, „dewijl dezelve bij zeer weinige Liefhebbers volleedig gevonden worden, en de meesten daarvan zelfs, bij ontelbaer veel anderen, nimmer gezien zijn.”

6. B. Broes, *Eeuwzang op het twee honderdjaerig feest der leidsche hoogeschoole,* enz. Z. pl. o. j. 12 blz. in-8°.

7. F. Halewijn, *Feestzang op het tweede eeuwgetijde van 's lands hooge schoole te Leyden.* enz. Z. pl. o. j. 8 blz. in-8°.

8. (Philacademicus.), *Op het tweede eeuwgetijde der vermaerde leidsche hoogeschoole.* Z. pl. o. j. 4 blz. in-8°. Zonder afzonderlijken titel.

9. *Prijsvaerzen op het tweede eeuwgetijde der leidsche hoogeschoole.* enz. Z. pl. o. j. (II) en 86 blz. in-8°.

10. Adrianus van Royen's *Eeuwzang op de twee honderdste verjaering van 's lands hoogeschoole binnen Leyden. . . . in navolging van het latijn, in nederduitsche vaarzen gebragt, door Mr. Jan van Royen, A. Z. Z.* pl. o. j. 22 blz. in-8°.

11. J. le Francq van Berkhey, *Leyden verrukt, op het tweede eeuwgetijde der oprichting van de hollandsche hooge schoole, binnen haare muren, zinne-spel, . . .* Te Leyden, Gedrukt voor het Genootschap: Veniam pro laude, en wordt uitgegeeven Bij Heyligert en Hoogenstraaten, in Comp. . . 1775. (VIII) en 40 blz. in-8°. met vignet op den titel.

12. *Verklaaring Van de Zinnebeeldige eeuwprint*, enz. 4 blz. in-8°. Met de prent beschreven onder het vorig nummer.

13. *Eer en feestzang, op het tweede honderd-jaarig jubel-feest der leidsche academie; Gevierd op den 8 van Sprokkelmaand 1775.* (Te Leyden, By Hendrik Coster, Boekverkoper, 1775.) 32 blz. in-8°.

14. C. van Hoogeveen, Junior., *Dankoffer ter nagedachtenisse aen het tweede eeuwgetijde der leidsche hoogeschoole.* enz. Z. pl. o. j. 16 blz. in-8°.

In den derden band vindt men :

15. *Kort dog zaakelyk beschryving, Wejens den opkomst, aanwas, en voortgang der leidsche academie; Tot op deeze tegenwoordigen tyd, vervoatende byzonder al het merkwaardige dat voor, op en na het tweede eeuw-feest, Met veel Pragt en Luister te Leyden Geviert is, Benevens de Namen van alle de Burgers welken op dien tyd onder hunnen respectieve Capiteinen in de Wapenen zyn geweest. Op den VIII. van Sprokkelmaend: MDCCLXXV.* Te Leyden. By Hendrik Coster, Boekverkoper. z. j. 64 blz. in-8°.

16. (C. van Hoogeveen, Junior.) *Ter openinge der algemeene vergadering van het tael- en dichtlievend genootschap onder de spreuk: Kunst wordt door arbeid verkreegen; Op den Eersten van Sprokkelmaend, 1775.* Z. pl. o. j. 4 blz. in-8°. „Gedrukt ten Geschenke voor de Leden van het Genootschap.”

17. *Ter bevordering van den wekdelen heere Willem Carel Vosmaer, tot meester in de beide rechten, naar de wijze der ouden, plechtig gehuldigd, bij 't vieren van het tweede eeuwgetijde der stichting van 's lands hooge schoole te Leyden, Den IX. van Sprokkelmaand MDCCLXXV.* Z. pl. o. j. 16 blz. in-8°.

18. *Ter gelegenheid van het tweede eeuwgety der academis te Leyden,* enz. Z. pl. o. j. 4 blz. in-8°. Zonder afzonderlijken titel.

19. *Ter gelegenheid van het tweede eeuwgety* enz.

Eenigzins gewijzigde uitgave van hetzelfde vers van het vorig nummer; blijkens de signatuur (A 6—7) behoort hier nog iets vóór.

20. (P v C.), *Wellekomst --groet.* Z. pl. o. j. 4 blz. in-8°.

Boven het 14-reggelig vers wordt deze voorschandsche titel aangevuld met aan zyne doorluchtige Hoogheid Willem den Vyften . . . *Ter tweede Eeuw-Feest Viering van Leydens Hooge Schoole.* Het portret van den prins, borstbeeld naar links, in medaillon, door R. Vinkeles, is hier bijgevoegd.

21. *Naauwkeurige beschryving van de plechtigheden te Leiden, Op den 8ste en 9de February, 1775. Ter gelegenheid: van het tweede eeuwgetyde der oprichting van s' lands hooge school. en van de promotie met de kap. In een Brief van een Heer te Leiden, aan een Heer te Amsteldam.* Te Amsteldam, By M. Schalekamp, 1775. 14 blz. in-8°.

22 en 23 zijn N°. 6 en 10 van *De Vaderlander.*, samen 16 blz. in-8°.

Deze nummers van het wekelijks verschijnend blad bevatten „De stifting van Leiden's academie herdagt.” en „Bespiegeling over het tweede eeuwfeest van Leidens academie.”

24. N. Hoefnagel, *Historiesch verhaal, Aangaande het tweede eeuw-getey, der Leydsche Hooge Schoole. Waar in men al het Voorgevallene op den 8ste en 9de van Sprokkel-Maand 1775. zeer Naauwkeurig beschreeve vind* Te Amsteldam, By W: A. Leeuwendaal, en P: Kramer, Boekverkopers In de Raamsteeg, Tusschen de Cingel en Nieuwe (sic) Zyds Agterburgwal. 1775. 80 blz. in-8°.

25. (A. Balthazaar.), *Lofgalmen, op het twee hondert jaarg jubel-feest van Hollands wydvermaarde hoogeschool. Verscheenen en Geviert Op den 8. Febr. 1775.* Te Leyden. By Hendrik Coster, Boekverkoper 1775. 12 blz. in-8°.

26. *Verpligte dank-offer, aan den dichter A. Balthazaar, Chirurgyn, Breuk- en Ledemeester te Leyden, voor zyne Schel-klinkende lof-galmen. Benevens daverende weergalm Van den Schorgeblaazen Lofbazwin des grooten Leydschen Vreugd-Bazuiners Abram Wijnbeek.* 8 blz. in-8°. zonder afzonderlijken titel.

27. A. Wynbeek, *Leyden in vreugd, op het tweede eeuwfeest van 's lands hooge school, plechtig gevierd Op den 8. en 9. van Sprokkelmaend MDCCCLXXV.* Leyd. z. j. 28 blz. in-8°.

28. *Zamenspraak tusschen Jochem Inslag en Justus Schietspoel Gehouden by de wederkomst van 't jubilé der Hoogeschool van Leyden. Op den 13de van Sprokkelmaand 1775, . . . Gedrukt voor de Kamer der Rhetoryken, Onder de Zinspreuk: Trouw moet blyken.* 10 blz. in-8°.

Onder bovenstaanden titel zag een verslag het licht van wat een Haarlemmer ondervonden had bij zijn bezoek aan „'t Lustrumfeest” en tweede eeuwgetyde der Hoogeschool, waarop als vignet tusschen titel en verzonnen adres, de afbeelding van een weefgetouw, houtgravure in-12°, naar de teekening van Luiken door H. Numan.

29. *Aanspraak van den eerzamen, Justus Schietspoel, aan de leden Van de Haarlemsche Redenkamer, Bekent onder den Zinspreuk, Trouw moet blyken. Gedaan by zyn wederkomst van 't Jubilé Der Hooge School van Leyden. Op den 13 van Sprokkelmaand, 1775.* 8 blz. in-8°.

Dit is een uittreksel uit het voorgaand pamflet.

30. *Zamenspraak In de schuit van Leyden naar Haerlem, tusschen Monsieur La Violette, vuurwerker, Mozes Aaron, Voornaam assuradeur in gebouwen, en de capiteyn van de schuit.* Z. pl. o. j. 4 blz. in-8°.

Verder zijn over dit feest in deze verzameling nog aanwezig:

31. *Nieuwe rof voor leidze billen, om hun stoutheid wat te stillen; nevens eene pallempaas, voor den leidzen sunter klaas, met een Slag: en Weerslag-Dicht. Aan 't Poëtisch Gild gerigt.* Alom by de meeste Boekverkopers te bekomen. 20 blz. in-8°.

Tegendicht tegen J. le Francq van Berkhey's *Snerpende hehelroe*, enz.

32. *He: boek Anonymi, genaamt Deutero Jubilon.* 16 blz., in-8°.

In dit werkje, alleen met voorhandschen titel, wordt in bijbelstijl de niet zeer vleiende beschrijving dezer feesten gegeven, waarop het volgend tegenschrift verscheen.

33. *Satyræ Juvenalis Amstelodamensis, of geessel van een amsteldamsche Juvenalis, over het boek genaamd: Deutero Jubilon, Behelzende een Ongeoorloofd Verhaal van het Vierden Eeuw-feest der Stad Leyden.* (gevierd in de Maand Febr. 1775.) *Na de Beschryving van een Openbare Spotter en Godslasteraar die zig noemd Anonymi.* . . Te Amsterdam. By Pieter Gerardus Geysbeek, . . . 1775. 8 blz. in-8°.

34. [E.(lias v.(an) B.(ooren)], *Dankoffer aan den digter A. Balthazaar, te Leyden. Voor zyn Lofjalmen op het Twee Honderdtjarig Jubelfeest van Leydens wydvermaarde Hooge School, Verscheenen en Geviert op den 8. February MDCCLXXV.* (Amsterdam. . . Rotterdam. . .) z. j. 8 blz. in-8°. Zie No. 25 op blz. 284.

8 Mei 1775.

b. NIET BIJ MULLER (No. 4297).

4247. „W: T: Blok Meester Scheepstimmerman der O: I: C: Van Amstr^d. 1775 is geboren te Zaandam den 31 Mey 1684 En heeft heden den 8 Mey 1775 zyn 154 Schip voor d'Edle O: I: Comp: onderhanden”.

Onderschrift en 8-regelig vers onder het portret van dezen 91-jarigen scheepstimmerman, te halverlijve, naar links, „Van Arbeyd moe geschets terwijl hij sliep” zooals het versje zegt. Blijkens de laatste twee regels is deze schets gemaakt door één zijner patroons, Halewijn; een ander, „Van der Pol”, liet een schip naar hem noemen. Ofschoon enkel een portret, meende ik om de historische bijzonderheden erbij vermeld, reden te hebben deze teekening hier op den datum als historieprent op te moeten nemen.

14—15 November 1775.

MULLER (No. 4301).

4248. „Nederlands water-nood (sic) en verscheidene Bezoekingen.”¹⁾

1) Dit nummer en de zeven volgende bij Muller achter de Sledevaart te Leiden geplaatst, doe ik om de tijdsorde daaraan vooraf gaan.

Latere staat der plaat, hier voren onder No. 3661 en 3662 in twee staten beschreven. In den hier vermelden staat zijn uit het inschrift de woorden: „van den Jaare 1740 en 1741.” weggekrabt evenals „Pag. 365.” in den rechterbovenhoek. Onder het plaatje de „Verklaaring dezer prent-verbeelding.” in twee-en-twintig versregels. in twee kolommen, en daaronder, eveneens in twee kolommen: „Omstandige Beschryvinge uit verscheidene Steden der zeven Provincien, wegens het doorbreeken van verscheidene Dyken, en daar op gevolgde Watervloeden, op den 14 en 15 Nov. 1775.” alles in boekdruk. Gravure in-4°., naar en door J. C. Philips. met adres van T. Crajenschot te Amsterdam. Plaat en beschrijving te zamen 1 vel in-plano.

Bij No. 3661 vermeldde ik dat Muller onder No. 3780a een vroegeren staat van deze plaat beschreef, als behoorend in *Historisch Verhaal*, enz. Ik vermoed dat de titel door Muller verkeerd aangegeven is en dat dit zal moeten zijn: P. Bakker, *Nederlands water-nood van den jaare MDCCXL en MDCCXLI*. Amsterd. K. de Wit. 1741. Daarin komt ze ten minste voor met een 20-regelige „Verklaaring der tytelplaat.” door L. Pater. In dezen staat aanwezig op de Gemeentebibliotheek te Rotterdam.

14 & 15 November 1775.

MULLER (No. 4802).

4249. „Gezicht van het Kattenburger plein te Amsterdam, in de overstroming, 's morgens den 15^{den} Novemb. 1775.”

Deze plaat behoort met de overige, hier onder vermelde in: *Bespiegeling oer nederlandsch watermood, tusschen den 14^{den} en 15^{den} Nov: MDCCCLXXV*, door J. H. Hering. Te Amsterdam. 1776. 2 dln. in-8°.

De overige platen stellen voor:

- 2 „Gezicht uit Oosthuizen, op de dykbreuken by Warder,” enz.
- 3 „Gezicht van de overstroming der sluis te Delfshaven,” enz.
- 4 „Gezicht van het Bergsche veld, in het land van Heusden,” enz.
- 5 „Gezicht van den hogen vloed, in den N. N. W. storm, voor Scheveningen,” enz.
- 6 „Gezicht van de dykbreuk, aan den Douk, op Texel;” enz.
- 7 „Gezicht in de Koekoek. by Kampen,” enz.

Deze zeven gravures hebben alle het adres van de Wed. Loveringh en Allart, Plaat 1, 2, en 7 zijn naar en door N. v. d. Meer Jun.; 3—5 naar H. Kobell door N. v. d. Meer Jun.; 6 naar Kobell door S. Fokke.

Behalve deze platen is er op den titel van beide deelen een vignet in medaillon afgedrukt, de overstroming van een dijk voorstellende. met een wanhopig man op den voorgrond en van onderen om 't vignet. als randschrift, „O God, hoe geducht zyn uwe oordeelen! I. D. bl. 17.”

In het tweede deel. dat uit Bijlagen bestaat, vindt men nog een kaartje: „Afbeelding der Zeedyken van Oost en Westzaandam met derzelver

gaten en beschaadiging . . . Door Jacob Oostwoud." Gravure langw. in-fol. rechts bovenaan gemerkt „II. D. bl. 96." (Muller No. 4304).

Twee „Profil"(en) „van de Dregterlandsche zeeweering," enz. Gravure in-4°. z. n. v. gr., rechts bovenaan gemerkt: II. D. Bl. 134." en

„Platte grond van de sluis te Delfshaven." Gravure langw. in-fol. z. n. v. gr. rechts bovenaan gemerkt: „II. D. bl. 170."

14—15 November 1775.

NIET BIJ MULLER (No. 4302).

4250. „*Beknopt historisch verhaal Der voornaamste rampen en ongelukken, Op veele plaats en in Nederland veroorzaakt door den hevigen storm en hoogen waterloed Van den 14 en 15 November des Jaars 1775. Versierd met uitmuntend fraaije Afbeeldingen. t' Amsterdam, by d'Erfgen. de Wed. C. Stichter.*"

Onder bovenstaanden titel en met twaalf bladzijden tekst, verschenen zes afbeeldingen van door den waterloed geteisterde plaats en veroorzaakte ongelukken. 't Geheel behoort in de Erven C. Stichters Almanak voor 1776; de plaatjes stellen het volgende voor:

„Gezigt van den hoogen Waterloed; van de Spaarendammer Dyk na de Haerlemmer-Poort te zien; het Smalle Pad, Haerlemmerdyk, &c."

„Hoogte des Watervloeds, van het einde der Bikkerstraat te zien, langs den Zandhoek, de Taanstraat naar de Zoutkeetsgragt en Bokkinghangen."

„Gezigt en Stranding van verscheide Schepen omtrent Texel."

„Gezigt der doorbraak van den Dyk by Durgerdam."

„Gezigt van den hevigen Vloed en Storm te Delfshaven, verzeld met Hagel en Onweder, des avonds om 11 uren, met het groot gevaar der Schutzsluizen, die echter door de vigilantie van *Kornelis Koeberg, Hendrik Hoos en Ary van der Vorst* behouden zyn geworden."

„Doorbraak van den Zeedyk tusschen Huizen en Eemnes, met het gezigt van 't Schip dat over den Dyk verre landwaards in geslagen wierd."

De eerste, tweede, vierde en zesde zijn houtgravures in-12°, op dezelfde grootte als den tekst, de beide andere hebben de dubbele breedte en zijn dus langw. in-8°; alle zijn door H. Numan.

15 November 1775 (?)

NIET BIJ MULLER (No. 4302).

4251. *Gezicht eener overstrooming.*

Teekening in O.-I. inkt, br. in-fol. Rechts op den achtergrond een kerk, links een gedeelte dijk, waarop eenige personen. Op den voorgrond een roeiboortje. Zonder naam van teekenaar.

15 November 1775.

MULLER (No. 4304).

4252. „Afbelding der Zeedyken van Oost- en Westzaandam met derzelver gaten en beschaadiging door den Vloed op den 15 November 1775;" enz.

Opschrift met uitlegging der letters A—K in een cartouche in den

rechterbovenhoek eener situatiekaart. Zie voor deze door Muller afzonderlijk vermelde kaart No. 4249 hier voren.

15 November 1775.

a. NIET BIJ MULLER (No. 4306).

4253. „*Gesicht van de Haringpakkery, Op den 15 Novem^r. 1775.*”

Op den achtergrond de Haringpakkerstoren, links de huizen; een drietal schuitjes vaart door de onder water staande straat. Gravure langw. in-12°, z. n. v. gr. Uit: *De naauwkeurige hollandsche almanach 1777.*

15 November 1775.

b. NIET BIJ MULLER (No. 4306).

4254. „*Gesicht van de Martelaars-gragt, Op den 15 Novem^r. 1775.*”

Rechts de huizen, waar men met schuitjes over de straat heenvaart. Gravure langw. in-12°, z. n. v. gr. Uit: *De naauwkeurige hollandsche almanach 1777.* Blz. 129—144 van dien almanak bevatten een relaas der waterrampen. Zie voor de overige prentjes van dezen almanak No. 3989 hier voren, waar dit prentje en het in het vorig nummer beschrevene ten onrechte niet zijn vermeld.

24 Januari 1776.

MULLER (No. 4298 en S. No. 4298).

4255. *Sledevaart van het genootschap: „Veniam pro laude” bij het tweede eeuwfeest van Leiden's ontzet.*

Afbeelding op 12 bladen van dezen luisterrijken optocht van narresleden te dier gelegenheid gehouden. Op iedere plaat komt ééne slede voor. In de slede op plaat 4 zit Minerva, in die van plaat 6 de Leidsche stedemaagd, enz. 12 gravures langw. in-fol., z. n. v. gr., doch naar A. Delfos, door N. van der Worm (zie Muller Suppl.) Alle platen zijn aan de achterzijde H. S. geteekend door „Danl: Hendk: Righout”, die sekretaris was van „Veniam pro laude”.

24 Januari 1776.

MULLER (No. 4299a).

4256. „*Pragtige Sledevaart, gehouden binnen Leyden, door het Kunstlievend Genootschap „Veniam pro laude” ten besluite van dier Stede en der Academie Iubeljaaren A^e 1775 en 1776.*”

Afbeelding van dien optocht in drie rijen boven elkaar. Onder iedere groep de verklaring. Bovenstaand opschrift boven de plaat. Gravure langw. in-fol., naar J. le Francq van Berkhey, door S. Fokke, met adres van H. Coster.

Van deze plaat zijn hier twee staten:

a. De hier boven beschrevene.

b. Dezelfde plaat. Boven Minerva, in 't midden der tweede rij, is een vliegende uil afgebeeld.

Van de eerste staat is een zwart en een fraai gekleurd en met goud afgezet exemplaar aanwezig.

Hierbij een bepaald zeldzaam kwarto blaadje, met: „De trein der sleedevaart, Op den 24. January 1776. Zal zyn als volgt:” als opschrift boven de opgave der straten waarlangs de optocht gaan zou. Behalve dit door Muller niet vermelde blaadje is hier ook bijgevoegd de *Beschrijving der plegtige sledevaart van het genootschap: Veniam pro laude; ter gedachtenisse van het tweede eeuwgetijde van Leyden's Verlossinge . . . Gehouden in den avond van den 24. der Louwmaend 1776.* Te Leyden, Bij C. van Hoogveen, Junior. en C. Heyligert, en Comp. 1776. Met titel, 24 blz. in-8°. • a J. le Francq van Berkhey, *Zinnebeeldige verklaring der illustre sledevaart, ten besluite der heughelijke eeuwfeesten*, enz. Leyden, H. Coster, 1776. Titel en 80 blz in-8°. Op blz. 79 van dit laatste werkje deelt l. F. v. B. in een „Naricht.” mede, dat er „zedert eenigen tijd, en bijzonder na het houden der hier beschrevene Sledevaart, verscheide Spot- of Hekel-schriften zonder Naam zijn uitgekomen, die eenige Persoonen personeel bedoelen, en 'er verscheide des onkundigen de Schrijver dezès daar bij verdenken,” dat hij daaraan echter geen „de minste kennis of deel heeft,.” Dit ziet in de eerste plaats op een gedicht, met den titel 8 blz. groot en getiteld: *Onschuld durft spreken. Nadruk Naar den Origineelen druk, welke alleen gedrukt is Voor de leden van het genootschap Veniam pro laude.* 1776. In duitsche letter gezet, heeskelt het D° van der M(ey?), die in een leerrede, vier dagen na de sledevaart gehouden, in zijn toepassing het laakte „dat men in de strenge koude nog vreugde en vermanklykheden aanrichtede, daar men zag hoe dra de Hemel die verstoorde”. Dit goed gedichtes stuk werd gevolgd door een ander in proza: *De onschuld bestrafd. of antwoord aan de onschuld durft spreken*, . . . Te Leyde, By J: Meerburg. Z. j. 16 blz. in-8°. en door een tweede: *Vrymoedige bedenkingen, Over het onlangs uitgekoomte Dichtstukje onschuld durft spreken. of lof der onschuld. Met alle teekenen van hoogachting opgedraagen aan de Respectieve Leden van het Genootschap te Leyden: Veniam pro laude.* Zyn te bekomen. Amsterdam, . . . Gouda, van der Klos. Z. j. Met titel, 16 blz. in-8°. Het eerste dezer drie stukjes vermeldt Muller in zijn Supplement onder bovenstaand nommer.

24 Januari 1776.

MULLER (No. 4300).

4257. „Prachtige sleedevaart gehouden te Leijden.”

Underschrift onder een plaatje, waarop alleen de narrelede met Minerva erin en eenige personen afgebeeld zijn; op den achtergrond huizen. Gravure in-12°. naar J. Buys door R. Vinkeles en C. Bogerta. Uit: Fokke, *Vaderl. gesch.* Rechts bovenaan gemerkt: „XIII. D. Pl. VIII.”

1776.

MULLER (No. 4310).

4258. „Ysvermaak op de Rivier de Maze, voor de

Stad Rotterdam, zoo als het zich vertoond heeft in het begin van het Jaar 1776." — „Divertissement de la glace, sur la Riviere de la Meuse, devant la Ville de Rotterdam, comme il s'est présenté au commencement de l'Année 1776."

Onderschriften aan weerszijden van het wapen van Rotterdam, geflankeerd door leeuwen en watergoden, onder de voorstelling der Maas ten zuiden van de Oude-Hoofdpoort, langs de huizen van het Haringvliet, met tal van narresleden, enz. Gravure langw. gr. in-fol., naar en door R. Muys, met adres van Ab^m Bothal en Ary Vis (te Rotterdam).

1776.

NIET BIJ MULLER (No. 4310).

4259. „*De batavier. openlijk, in de gehoorzaal van Middelburgs illustre school, op den XIII. Mey, MDCCLXXVI, opgezongen, door Adriaan van Solingen. Te Middelburg Bij Christiaan Bohemer, Boekverkooper 1776.*”

Tusschen titel en adres een zinnebeeldig vignet, blijkens de „Verklaaring van het vignet.” de afbeelding van een „strijdbre Batavier,” die na „volbragte togten” rust, terwijl „Bijgeloof” en „Gewetenadwang” in ketens gekneld zijn, enz. Gravure langw. in-12°, naar en door F. C. la Fargue.

13 Augustus 1776.

MULLER (No. 4311).

4260. „*Het Schip van Capt. J. Meijer te Mogador opgebracht den 13 Aug. 1776.*”

Onderschrift onder een gravure langw. in-12°, door S. Fokke, met adres van A. Fokke Simonsz. midden onderaan. Rechts de zee, links het strand, waarlangs gevangenen vervoerd worden. Rechts bovenaan gemerkt „Pag. 28.” In dezen staat behoort de prent in: *Omstandig en waarachtig dageverhaal van Capt. Eysse Eyszes, Junior . . . Doormengt met veele Wetenwaardige Byzonderheeden, wegens de behandeling der Mooren, ten opzichte van de Christenen, gedurende het verblyf van bovengem. Capt. Eysse Eyszes, . . . en Capt. Jochem Meyer aldaar.* enz. Te Amsterdam, By Arend Fokke, Simonsz. z. j. in-4°. Ook komt ze zonder pagina-cijfer voor in: *De nieuwe vaderlandsche almanach voor den Jaare 1778.* Te Amsterdam. By Arend Fokke Simonsz. z. j. in-16°. en een latere staat, zonder adres, in Fokke, *Vaderl. Historie in themata.* (Zie: No. 14, plaat 40 hier voren).

1776.

MULLER (No. 4312).

4261. „*Stoom-machine. Staande aan de Schie-kade even buiten Rotterdam.*”

Zie: Na Muller No. 5144* hierna.

14 September 1776.

MULLER (No. 4313).

4262. „Ruïne van de kruitmaakery de Munnik, by Purmerend den 14 September 1776. Gesrongen.”

In 't midden op den tweeden grond, bij een vaart met ophaalbrug, de verwoeste loods. Gravure langw. in-fol., naar H. Keun, door C. Bogerts.

21—22 November 1776.

MULLER (No. 4314).

4263. „Ygezicht, naar 't blaauw hoofd, voor Amsterdam, in den storm, den 21sten Novemb. 1776.”

Onderschrift onder de eerste plaat uit: *Bespiegeling over Neerlandisch waternood, tusschen den XXI^{sten} en XXII^{sten} November, MDCELXXVI, door J. H. Hering; waar achter gevoegd zyn de nodige bylagen. Met kunst platen. Amst. 1778.*

Behalve bovengenoemde plaat, komen er nog de volgende vier in voor:

2. „Gezicht van de overstroming en doorbraak, van den Ysseldyk, buiten Gouda,” enz.
3. „Gezicht der overstrominge, op de Hooge Swaluwe,” enz.
4. „Gezicht van den storm en hogen vloed, voor Elburg,” enz.
5. „Gezicht der overstrominge en dykbreuk, tusschen Vollenhoven en Kampen,” enz.

De vijf gravures zyn alle langw. in-fol., naar H. Kobell, door N. van der Meer Jun.

Verder is er nog een situatie-kaartje in opgenomen van „De Æmilia Polder.” en „van den Vierendeelschen Polder.”, links bovenaan gemerkt: „Bladz. 115.”

Behalve deze platen behoort bij dit werkje van Hering nog een titel-prent, waaromtrent men in de voorreden leest:

„Een zeer toepasselyke tytelplaat, getekend door den vindingryken Heere J. Buis en op eene edele en bevallige wyze in 't koper gebragt, door de kunstige hand des Heeren Reinier Vinkeles, heb ik, voor myne rekening, volgens eene gemaakte overeenkomst, met de Weduwe Loveringh en Allart, doen vervaardigen, doch welke afzonderlyk, by den Boekver-koper J. van Gulik alhier, wordt uitgegeven, als niet begrepen zynde, in het plan van Intekening. Dezelve behelst eene treffende Schildery der droevige omstandigheden, in die oogenblikken toen onze bezittingen, van alle kanten, zo jammerlyk, door 't water, aangevallen wierden. Men ziet er „'slands maagd, doodlyk ontsteld en verlegen, zittende in een wanhoopende Gestalte; zy wringt haere handen, en slaat haere oogen ten Hemel, daer stormwinden en hoog gezwollen Vloeden haer dreigen, met een algemeene overstroming; maar de Voorzienigheid zond haere vlugge boden.” enz.

Ik heb deze prent bij de exemplaren welke ik zag niet gevonden; de

afzonderlijke uitgave is daarvan zeker oorzaak. Ik vermoed dat het de prent is door Muller vermeld onder No. 4307 en beschreven als: „De Nederl. Maagd weenende bij de woedende golven, met onderschrift: „God alleen is Neerland redder.”

21—22 November 1776.

MULLER (No. 4315).

4264. „Overstroming van Dykerhuizen, by Elburg, in den nacht, tusschen den 21 en 22ste November 1776. En het reddden van 15 Menschen, door een Schuit, van den Hooiberg.”

In 't midden op den voorgrond huis en hooiberg, bezwijkende voor het water, links daarvan het schuitje met de geredden; rechts een boom. Gravure langw. in-4°, naar en door C. Bogerts, met bovenstaand onderschrift en adres van T. Crajenschot, alles gegraveerd onderin de plaat.

2 Mei 1777.

MULLER (No. 4316a).

4265. „Cunningham neemt in 't Kanaal een Engelsche Paketboot.”

Onderschrift onder een plaatje waarop links een amerikaansch en rechts een engelsch schip is afgebeeld. Gravure in-8°, naar J. Buys door R. Vinkeles. Uit: Wagenaar, *Vervolg*. I.

Hierbij: Muller No. 4317a. (Zie No. 14 plaat 42 hier voren).

30 Augustus 1777.

MULLER (No. 4318a).

4266. „Intreede van HH.DD. en KK. Hoogheeden de Prins en Prinses van Oranje te Leeuwarden de 30 Aug^s 1777.”

Afbeelding van den stoet, die van links naar rechts gaat. Links de poort; op den voorgrond toeschouwers. Gravure br. in-12°, met bovenstaand onderschrift, door S. Fokke, met adres van A. Fokke Sz. Uit: *De nieuwe vaderlandsche almanach?*

10 Oktober 1777.

MULLER (No. 4320a).

4267. „Het Verongelukken van het Schip De Wilhelmina in Groenland. de 10 Octob. 1777.”

Op den achtergrond het schip tusschen ijsbergen. Rechts, op den voorgrond, een tent, booten, vaten en schipbreukelingen. Gravure langw. in 12°. met bovenstaand onderschrift, door S. Fokke, met adres van A. Fokke Sz. Uit: *De nieuwe vaderlandsche almanach?*

Een latere staat van dit prentje komt voor in: Fokke, *Vaderlandsche historie in themata*. (Zie No. 14 plaat 41 hier voren).

1 November 1777.

MULLER (No. 4321).

4268. „Felix me ritis”.

Inscript boven een bijenkorf, op een aartal „1777.”

alles in een medaillon geplaatst tegen een piramidevormige zuil, met een zinnebeeldige vrouwenfiguur aan iedere zijde. Links, op den achtergrond, het stadhuis te Amsterdam; rechts een tempel door zonnestralen omgeven. Zinneprent op de oprichting van „Felix Meritis”, een genootschap, dat eens rijke vruchten van beschaving afwierp, maar in onzen tijd zoo weinig gewaardeerd werd, dat de grootste stad van Nederland het monumentale vereenigingsgebouw tot drukkerij kon zien inrichten. Gravure in-4°, z. n. v. gr.

1778.

NIET BIJ MULLER (No. 4321).

4269. *„Dit is het beeld van Lauwerens
Zijn nakroost is hun's hertewens
In dit en alle jaaren,
Dat drukpers nimmer stil mag staan,
Dat de negotie goed mag gaan,
Voor den boekhandelaaren.
1778.”*

Inscript in een bord, dat door Laurens Koster wordt vastgehouden. Het geheel is enkel uit letters en boekdrukornamenten samengesteld. Het is een drukkersaardigheid en zooals in het voetstuk, waarop Koster staat, te lezen is: „'t Is van hun tot gedagtenis Daar Laurens Koster in de gevel is”. 1 bl. in-fol.

4 April 1778.

MULLER (No. 4322).

4270. *Executie van J. B. F. van Gogh op den Dam voor het stadhuis te Amsterdam, wegens het vermoorden zijner beminde A. Smithuizen.*

Gezicht van het schavot voor de rechterzijde van het middenvak van het stadhuis opgericht. Op den voorgrond een menigte toeschouwers. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr. Proefdruk vóór alle letter.

27 Juli 1778.

NIET BIJ MULLER (No. 4324).

4271. *„Monsieur sneaking Gallantly into Brest's sculking-Hole after receiving a preliminary Salutation of British Iack Tar the 27 of July 1778”.*

Een Franschman met een schip op 't hoofd en met hangende broek, terwijl van benauwdheid de rook hem uit het achterste vliegt, vlucht in de kaken van een monster (Brest) bij wiens neus staat: „Grand Monarque”, voor een Engelschman, die hem met een karwats afrost. Op den achtergrond rechts één schip, links verscheiden schepen. Zinneprent op de kastijdingen den Franschen door de Engelschen op zee toegebracht, met bovenstaand onderschrift. Gekleurde gravure, langw. kl. in-4°, z. n. v. gr., met adres van W. Humphrey, Strand, Londen.

24 Augustus 1778.

MULLER (No. 4325).

4272. „Redevoering op het eerste eeuwfeest van het luthersche diakonie-weeshuis binnen Amsterdam, In het zelve uitgesproken den 24. van Oogstmaand, MDCCLXXVIII. door Jan Hendrik Vorstius. Leeraar by de Evangelische Luthersche Gemeente aldaar. Te Amsterdam, By Johannes Strander, Boekverkooper in de Beursstraat.”

Titel van een boekje in-4°. in verband met bovengenoemde gebeurtenis verschenen, en versierd met een titelplaat en ééne gravure in den tekst. Op de titelplaat is de christelijke liefde voorgesteld als een vrouw aan wier schoot twee weeskinderen staan, te zamen door godlijk licht bestraald; meer naar achteren Geloof en Hoop. Links, op den achtergrond een zuil als monument voor 't eeuwfeest. Tegen de omlijsting der voorstelling zijn van boven en aan iedere zijde drie wapens opgehangen, bovenaan van „Regentessen”, links van „Assessoren”, rechts van „Gecom. Diac.”

In den voet van 't lijstwerk ziet men tusschen twee kindertjes, omgeven door een slang als medaillon en met een lint met inschrift er onder, de binnenplaats van 't weeshuis.

Het plaatje in den tekst vertoont bovenaan de binnenplaats en de gebouwen van het weeshuis aan de achterzijde; onderaan, aan weerszijden der afbeelding van den voorgevel, de voor- en keerzijden van twee gedenkpenningen op dit eeuwfeest. Op de bovenste en kleinste ziet men aan de voorzijde de achtergevel van 't gebouw; aan de keerzijde, in beknopten vorm, wat op de titelprint uitvoeriger is weergegeven. Op de voorzijde der onderste een zuil, met het inschrift: „Eben ha ezer”, waartegen een engeltje een schilderij ophangt, met een „C”, omgeven door een tot ring gebogen slang, als eenige voorstelling, terwijl in den voet der zuil de luthersche zwaan afgebeeld is; ook hier, op de keerzijde, weder de binnenplaats van 't weeshuis. Beide gravures zijn kl. in-4°, naar en door N. van der Meer junior.

24 Augustus 1778.

NIET BIJ MULLER (No. 4325).

4273. *Zinneprint op het eerste eeuwfeest van het Luthersche weeshuis te Amsterdam.*

Voor een monumentale poort staat rechts een altaar, waarbij twee zinnebeeldige vrouwen Godsdienst? en Weldadigheid? Links twee weesjes en een oude man en vrouw. In 't midden van de poort een voetstuk, waarop het borstbeeld van „Luther” wiens naam op een urn prijkt, die op een hoogere piramidale zuil achter dat beeld staat. In het voetstuk leest men: „Mart. S. Luther. S. S. Th. D. Prof. Witteberg Geboren te Eisleben 10 Nov. 1483 aldaar Overleden 18 Feb. 1546.” Boven de poort de zwaan, twee wapens, enz. door 't goddelijk oog beschenen; aan weerszijden daarvan een lamp. Links van den boog de afbeeldingen van

de „Lutersche ouwde kerk" van binnen; van den gevel van het „Lutersche weeshuis"; en van den geveltop van het „Konyne hofje". Rechts die van de „Lutersche nieuwe kerk" van binnen; van den gevel van het „Lutersch Dia^{nie} huis" en van den gevel van „Brantzen hofje". Gravure in-plano, door I. Visser, met adres van I. Numan.

25 Augustus 1778.

MULLER (No. 4326).

4274. „Het verbranden van het Oorlogschip Kenmerland. den 25 Augustus 1778."

In 't midden op den achtergrond de brandende romp van het schip. Gravure langw. in-12°, naar P. Wagenaar, door S. Fokke, met adres van A. Fokke Sz. Uit: *De nieuwe vaderlandsche almanach voor . . . 1778.*

Een latere staat, zonder adres, in Fokke, *Vaderlandsche Historie in themata.* (Zie No. 14 plaat 43 hier voren).

1778.

MULLER (No. 4328a).

4275. „op het oeconomisch ontwerp van de maatschappye der wetenschappen te Haarlem, waaröver te Amsterdam, in de doorluchtige schoole, de eerste Vergadering gehouden is den zevenden February."

Een zinnebeeldige vrouw, bovengenoemde Maatschappij voorstellende, zit in een armstoel, met de wapens van Holland, Haarlem en Amsterdam in de rugleuning en die op een drie treden hooge verhevenheid staat; zij heeft een „Programma." in de hand, dat zij vertoont aan den Landbouw en aan Mercurius, die rechts van haar gezien worden. Links op den achtergrond schepen; op den voorgrond twee engeltjes, die het ontwerp van een gebouw beschouwen. Gravure gr. in-4°, naar J. Buys, door N. v. d. Meer Jun., met adres van J. Smit & P. den Hengst (te Amsterdam) en met bovenstaand opschrift, gegraveerd boven de voorstelling evenals het volgende tijdvers van J. F. Delsing eronder:

„VerheVen MaatsChappIJ, In WerkLVst onbezWeken!

het nakroost zaL VerheVgD Van VW ontWerp nog spreekën."

15 September 1778.

MULLER (No. 4329).

4276. „Vergadering des oeconomischen taks. eerst gehouden den 15 September 1778, in de Zaal van het Diaconie Huijs te Haerlem."

Onderschrift onder de afbeelding van die vergadering. Gravure langw. in-fol., naar V. v. d. Vinne, door S. Fokke. De prent is hier aanwezig in twee staten:

a. Vóór alle letter.

b. Met bovenstaand onderschrift.

15 September 1778.

MULLER (No. 4331).

4277. „'t Is hier één hart, één DoeL, In oVerLeg
(en spreekē,
Daar IeDer traCht het takJe op 't VLIJtIgstē
(aan te kWeeken.”

Tijdvers in den voet van een zinnebeeldige zuil ter herinnering aan de eerste vergadering des Oeconomischen Taks te Haarlem. Tegen de zuil ziet men, tusschen een festoen van eikenbladeren, de voor- en keerzijde eener medaille ter herinnering aan deze vergadering door I. G. Holtzhey gesneden. Op de voorzijde is de vergadering afgebeeld; in een lint daarboven leest men: „Gehouden te Haarlem den 15 Sept. MDCCLXXVIII”, in de afsnede: „Praes. Mr C. A. van Sypesteyn.” Op de keerzijde ziet men een zevental kindertjes, die water aandragen of uitgieten op een boompje, dat in hun midden staat; omschrift: „één hart, één doel.”; in de afsnede: „I. G. Holtzhey fec.” Op de zuil: retorten, een bankschroef, dommekracht, zeis, staf van Mercurius, vaandel der O.-I., en wimpel der W.-I. Compagnie, scheepsroer, enz. Gravure gr. in 4°., naar en door R. Vinkeles, met adres van J. Smit & P. den Hengst. Het tijdvers is van J. F. Delsing.

De prent is hier aanwezig in twee staten:

a. Vóór alle letter.

b. De hier boven beschrevene.

15 September 1778.

MULLER (No. 4332d).

4278. „'t Springen Van 't Oorlogschip Alphen in de haven van Curaçao.”

Onderschrift onder een schetsteekening in O.-I. inkt, langw. in-fol., door „H. Kobell Junior”. Muller beschrijft haar als teekening voor de plaat in 't volgend nummer vermeld. Heeft zij daarvoor gediend, dan zijn er door den graveur veel veranderingen in gebracht. Zoo is hier o.a. links het gedeelte van een fort afgebeeld, waarvan op de plaat niets voorkomt.

15 September 1778.

MULLER (No. 4332a).

4279. „Het springen van 's landsch (sic) oorlog schip Alphen, in de Haven van Curaçao, Gecommandeerd door den Weledelen Gestrengen Heer Kapitein G. W. H. van der Feltz, Op den 15 September 1778.”

In het midden springt het schip uiteen. Links en rechts schepen. Op den achtergrond huizen, een molen, enz. Op den voorgrond ankers, geschut, enz. Gravure langw. in-fol., naar H. Kobell, door J. Punt, met adres van J. Allart (te Amsterdam) 1779.

De plaat is hier in twee staten aanwezig:

a. Onafgewerkte staat, vóór de lucht. Zonder eenig onderschrift dan

rechts onder de plaat, waar, in plaats van „J. Punt sculps.” met zeer kleine letter staat: „par Sallieth à Rotterdam 1779”.

δ. De hier boven beschrevene.

Muller beschrijft onder *c* een proefdruk vóór alle letter uit den atlas van Mr. S. van Gija.

15 September 1778. NIET BIJ MULLER (No. 4332).

4280. *Het springen van 's lands oorlogschip Alphen.*

Origineele teekening in rood krijt, langw. in-4°., door S. Fokke 1778, voor de plaat in 't volgend nummer vermeld.

15 September 1778. MULLER (No. 4333δ).

4281. *Het springen van 's lands oorlogschip Alphen.*

Afbeelding van bovengenoemd ongeluk. Rechts van het gesprongen schip verscheiden schepen. Veel wrakhout in de zee en voorwerpen in de lucht. Gravure langw. in-4°., naar en door S. Fokke. Proefdruk vóór het onderschrift, met „S. Fokke del et fe. 1779” in getraceerde letters.

15 September 1778. NIET BIJ MULLER (No. 4334).

4282. *„Springen van het Oorlog Schip Alfen te Curacau”.*

Rechts het in de lucht vliegend schip. Teekening in O.I. inkt, langw. in-12°., door S. Fokke. voor de gravure door Muller onder bovenstaand nummer beschreven en o. a. voorkomende in Fokke, *Vaderlandsche historie in themata*. Zie: No. 14 plaat 44 hier voren.

15 September 1778. MULLER (S. No. 4334 A).

4283. *„Afbeelding en beknopt verhaal, wegens het springen van 's lands oorlogschip Alphen, op de reede van Curaçao. onder bevel van den Hoog-Ed. Welgebooren Heer Capitein, Baron van der Feltz. voorgevallen op den 15. September des jaars 1778.”*

Onderschrift en verhaal der gebeurtenis in twee kolommen, in boekdruk, onder de afbeelding van het springen van een schip. Rechts op den achtergrond Curaçao en de forten. Tusschen het onderschrift en de gravure, in boekdruk, de verklaring der cijfers 1—6 in de plaat. Houtgravure langw. in-4°., door H. Numan, met adres van de Erve de Weduwe Jacobus van Egmont te Amsterdam. Muller beschrijft het exemplaar van den heer A. J. Nijland te Utrecht.

15 September 1778. NIET BIJ MULLER (S. No. 4334).

4284. *„Afbeelding van 't in de Lucht springen van het Oorlogschip Alphen.”*

Onderschrift onder een houtgravure, langw. kl. in-8°., door H. Numan, waarop bovengenoemd ongeluk is afgebeeld. Het prentje behoort in een Stichter's Almanak van 1779, waarin twaalf bladzijden tekst een „Echt

verhaal” geven „van het te Curaçao in de Lucht gesprongen Schip van Oorlog, Alphen,” enz. 't Schip werd gekommandeerd door baron van der Feltz; de lijst der bij dit ongeval gedooide en gekwetste personen komt in dien tekst voor.

15 September 1778.

MULLER (No. 4335).

4285. „3 Lijkstaatie der Menschen van't Oorlogschip Alphen, voor Curacao liggende, door zijn eigen kruid in de lucht gesprongen.”

Underschrift gegraveerd onder de afbeelding eener begrafenis in vijf rijen boven elkaar, met drie lijkbaren; bovenaan het fort. Gravure in-4°, z. n. v. gr. Rechts is boven de plaat in den plaatrand gegraveerd: „In de Mercurius Maart 1779. Eerste Stuk, Pag. 68.”; in 't midden onder de gravure: „B. Mourik, excudit.”

2 December 1778.

MULLER (No. 4336a).

4286. „Het Stranden der Kaag van Schipper Klaas Ringels,” enz.

Underschrift onder een plaat, waarop in het midden het gestrande schip. Rechts een tweede; geheel op den achtergrond links verscheiden schepen. Behalve bovenstaand nog drie regels, waarin het vergaan „onder de Vlieter, by Texel” wordt medegedeeld. Gravure langw. in-fol., naar H. Kobell junior, door M. de Sallieeth.

1778.

MULLER (No. 4337).

4287. „Philadelphia”. — „Verklaring der staatkundige printverbeelding, Wegens den Staat der engelsche natie in 1778.”

„York town”. — „Verklaring der staatkundige printverbeelding, N° 2. Wegens de Staat der engelsche natie, in 't Jaar 1778.”

Twee hollandsche spotprenten op de Engelschen en den oorlog met hunne kolonien in Amerika. De verklaringen in boekdruk zijn op twee losse strooken bij de platen gevoegd. De eerste plaat stelt de engelsche koophandel voor als een koe, wie door Amerika de horens worden afgezaagd, terwijl Holland haar uitmelkt en Spanje en Frankrijk ieder met een volle kom melk wegloupen. Rechts van deze groep, in diepe rust, de Engelsche leeuw, op welks rug een p.ssende dog staat. Een wanhopig Engelschman ziet dit handenvringend aan. Aan dezelfde zijde op den achtergrond een gestrand engelsch schip de „Eagle” bij „Philadelphia”, waar twee mannen aan een tafel zitten te slapen.

De tweede plaat, links onder in den plaatrand gemerkt „N° 2.”, blijkbaar als vervolg op de voorgaande gemaakt, stelt de koe (den engelschen handel) voor, zeer vermagerd en in de distels grazende, achter

haar de Spanjaard leunend op een altaar, waarop: „Mexico Peru Chili” (spaansche bezittingen in Amerika), daar vóór een Franschman met een kop en een Hollander met een emmer vol melk. Rechts op den voorgrond ratten in een ledige geldkist of aan papieren knagende; tusschen den leeuw, die van pijn brult om zijn door een „Amerikaansche Théé-Pot” gewonden poot en den dog met den staart tusschen de beenen, ligt de wanhopige Engelschman gekniel. Op den achtergrond Amerika, voorgesteld als een vrouw, die een aankomend gezantschap (van Engelschen) wijst op den vrijheidshoed, die een der staken van de veldtent versiert, waaronder zij zit, terwijl Gerechtigheid, enz. achter haar staan. Achter dezen „York town”; rechts een amerikaansch inboorling bezig goederen in vaten te kuipen, bestemd voor „Marseille”, „Nantes”, „Kadix”. Links op den achtergrond de „Eagle” geheel ontakeld en een kleine boot met fransche vlag. Twee gravures langw. in-4°, z. n. v. gr. of adres.

De eerste dezer twee platen is verkleind afgebeeld als No. 15 op de „Staatkundige konstplaat”, zie Na Muller No. 4376 hierna.

1778.

MULLER (No. 4338).

4288. „Uyt vinder van Heersch en baatsugt”. — „O’ Nord. Nord.”

Inschriften in een zinneprent op den oorlog tusschen Engeland en Amerika. Links, op een voetstuk, waarop het eerste inschrift staat, een kop met baret op, die, volgens de „Verklaaring.”, in boekdruk, onder de plaat, Cromwell verbeelden moet, en de vertegenwoordiger is der engelsche heersch- en baatzucht. Een drietal mannen (Lords) knielen voor dit beeld, maar worden door de Gerechtigheid boven hen, „met den Blixem, verplet”. Rechts zit George III op een troon; twee Amerikanen zijn bezig hem tegen zijn zin te ontkleeden. Hij roept Lord North te hulp. Deze komt in het midden der plaat stapvoets aanrijden. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr.

1778.

MULLER (S. No. 4338 A).

4289. „Dedié aux milords de l’amirauté anglaise par un membre du congrés américain.”

Underschrift (met drie regels verklaring der cijfers en een 4-regelig fransch versje, in twee kolommen, onder een spotprent op de Engelschen in den amerikaanschen oorlog. In ’t midden staat een Engelschman, met arendspooten en vleugels, gebonden aan eén boom. Een Amerikaan, links van hem gezeten, knipt hem de nagels van den rechterpoot. Een Spanjaard houdt de rechterverk vast, terwijl een Franschman hem kortwikt. een andere Franschman draagt rollen tabak weg en een Engelschman smijt een menigte pijpen stuk. Een Hollander trekt hem de veeren uit den linkervleugel, terwijl een ander een schip laadt om daarmede naar Amerika te gaan. Gravure langw. in-fol., met de verdichte namen van Corbut te Boston als teekenaar en „Va de bon coeur” te Philadelphia als graveur.

Muller besc hrijft een gekleurd exemplaar van den heer A. J. Nijland.

1779.

MULLER (No. 4339).

4290. „Gezigt van de Werv der Admiraliteit van Zeeland te Vlissingen, in 't Jaar 1779. aldaar uit de Mast loots gezien.” — „Vuë du Chantier de l'Amirauté de Zélande à Flessingue, en 1779. prise de la Loge des Mats.”

Rechts een groot schip op stapel, links een twee- en een driemaster. Op den achtergrond een gebouw. Op den voorgrond een kaapstander, veel werklieden, enz. Behalve bovenstaand gegraveerd onderschrift, twee gekruiste ankers en een 4-regelig hollandsch versje, in twee rijen, onder deze gravure in-plano, evenals haar pendant, naar en door J. Arends. Dat pendant, door Muller onder één nommer met bovenstaande plaat, vermeld naar de hier aanwezige exemplaren, heeft tot onderschrift:

„Gezigt van de Oostindische Werv te Middelburg, in 't Jaar 1778. uit het Oostind. schip de Bot, toen leggende in het Dok, gezien.” — „Vuë du Chantier de la Comp. des Indes-Orientales à Middelbourg en 1778. prise du Navire appellé de Bot, éstant poulors dans le Bassin.” In 't midden onder de plaat het admiraliteitsmerk der Kamer van Middelburg en onder de onderschriften een 4-regelig versje, in twee rijen, geteekend: „P. M. de Lichte.”

11 Maart 1779.

MULLER (No. 4341a).

4291. „Afbeelding, van den Brand, te Rotterdam voorgevallen, den 11° Maart 1779. van den Maas Zijde te zien. opgedragen aan edelmoedigen.”

Gegraveerd onderschrift onder deze afbeelding van een brand in de Pottbakkerssteeg. Gravure in-plano, naar G. Haasbroek door P. de Mare.

11 Maart 1779.

MULLER (No. 4342).

4292. „Afbeelding van den Brand den 11^{den} Maart 1779, te Rotterdam voorgevallen, van de westzyde der Leuvehaven te zien.”

Gezicht op de Scheluwe-brug, het brandend perceel enz. Gravure in-plano, met bovenstaand onderschrift, naar C. van Hardenbergh door L. Brasser, en met adres: „D. Vis, A. Vis en G. Manheer Excudit.” (*sic*).

Hierbij een exemplaar dezer prent in weerdruk.

11 Maart 1779.

NIET BIJ MULLER (No. 4342).

4293. „Afbeelding van den Fellen Brand te Rotterdam in de Pottbakkersteeg, des nachts tusschen den 10. en 11. Maart 1779.”

Onderschrift onder de verkleinde navolging van de voorgaande plaat. Gravure in-4°, z. n. v. gr., met adres van B. Mourik en bovenaan rechts gemerkt: „In de Mercurius October 1779. Eerste Stuk Pag. 132.”

11 Maart 1779.

MULLER (No. 4343).

4294. „Afbeelding der Overblyfselen daags na den Brand den 11^{den} Maart 1779, te Rotterdam voorgevallen, van de Scheepmaakershaven te zien.”

Gravure in-plano, met bovenstaand onderschrift, naar G. Groenewegen door R. Muys met adres: „I: Tiele en A: Bothall excudit.”

24—25 Juli 1779.

MULLER (No. 4345).

4295. 1. „Het vast-zeilen van het O. J. comp. schip Woestduyn, op de noorder-rassen. den 24 July 1779.”

2. „Het kappen - van tuig en masten van het O. I. comp. schip”, enz.

3. „Het aan stukken slaan van het O. I. comp. schip”, enz.

4. „Het redden van 't volk van de wrakken van het O. I. comp. schip”, enz.

Onderschriften onder vier platen, de schipbreuk van den „Woestduyn” voorstellende en het redden der schepelingen door Frans en Jacob Naerebout Gravures langw. gr. in-fol., naar E. Hoogerheijden, door A. Fokke Wz. en „M. Salliett.”, met adres van P. Gillissen en Zoon.

Hier is bijgevoegd: 1° het volgend briefje van Frans Naerebout:

„Mijn Heer De Heer Sapon Den onder Geteekende Versoekt van uE Een halfham Oli Voor den lantaaren op De Slurp Soo uEd Soo Goed Wilde Zijn om morge of donderdag te besorge blijfe met hagting als Vuerman op De Slurp F^r Naerebout 1812 Den 16 September”. 1 blz. in-8°.

2°. Een portret van F. Naerebout, te halverlijve, van voren, den hoed onder den rechterarm. Gravure in-8°, door P. Velijn, met adres van G. T. N. Suringar.

3°. De portretten van Frans en Jacob Naerebout, borstbeelden, in over elkaar geschoven medaillons, de eerste naar rechts, de laatste naar links; beiden met hoed op. Op den titel van: *Frans en Jacob Naerebout?* Middelb. 1780.

4°. Ongeveer dezelfde portretten, vermeerderd met een derde, met pelsmuts op, in drie medaillons, boven elkaar, tegen een draperie en met roeispaan en anker als attributen. Links op den achtergrond 't vergaan van 't schip Woestduyn. Gravure in-8°, z. n. v. gr. Uit?

24—25 Juli 1779.

MULLER (No. 4346).

4296. „De Gebroeders Narrebout, redden de Schipbreukelingen van het verongelukt O. I. Comp. Schip Woestduyn.”

Onderschrift onder een verkleinde afbeelding van de vierde plaat der vorige serie. Gravure in-8°, naar I. Buys, door R. Vinkeles, uit: *Wagenaar, Vervolg. II.*

24—25 Juli 1779.

NIET BIJ MULLER (No. 4347).

4297. „*Het blijven van 't O: I: compagnie schip Woestduyn, voor de zeeuwsche kust, Gecommandeerd door den Heer Schipper G. Berg. Op den 25 July 1779.*”

Onderschrift onder een teekening in O.I. inkt, langw. in-fol. door F. S. Steyl 1816, naar de gravure door Muller onder bovenstaand nummer vermeld.

Oktober 1779.

MULLER (No. 4350).

4298. „*The European Diligence.*”

Onderschrift onder een zinneprent op Hollands lust om de Amerikanen te helpen. (Aan de gewapende Neutraliteit, waarvan Muller spreekt, dacht men in 1779 nog niet). Een Hollander, staande op „A Memorial presented by S^r J^r, Yorke To thier (*sic*) High Mightinesses”, kruit, in een kruiwagen, waarop „De Jonge Johan^a Petronella Cornelius Dirk Vander Meulen for Eustatia”, een Franschman, Amerikaan, Spanjaard en Portugees over het lichaam eener vrouw (Engeland), die door den Franschman, voor in den wagen gezeten, doorstoken wordt, terwijl hij zegt: „O Madame 'tis de fine Politique”. Zij antwoordt: „Ah Cruil (*sic*) Neighbours thus to assist Rebellious Children”. De Amerikaan op den wagen zegt: „My Good & Great Ally Strike Home”. De Spanjaard: „Now Brother of Portugal join the Confedarcy and Agrandize our Family”. Links staat een gewapend Engelschman met geveld geweer, die den Hollander, achter den kruiwagen, dreigt en zegt: „My Mistress is determin'd to Chastise Y^r, Hogen Mogen (*sic*) for Y^r, Ingratitude & Duplicity & Oblidge You to assist that Power that first assisted you”. De Hollander antwoordt: „Whats Treaties To Gilt”. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr. „Pub^d according to act of Parliament Oct^r, 5 1779”.

δ. Dezelfde plaat (geen kopie zooals Muller zegt). De onderste plaatrand smaller, zoodat bovenstaand: „Pub^d” enz. er is afgevallen; nu staat er rechts onderin: „sold by W Humphrey N° 227 Stran

9 Oktober 1779.

a. NIET BIJ MULLER (No. 4350).

4299. „*Paul Jones Afgeschetst in den Schouwburg te Amsterdam den 9 October 1779*”.

Inscript in het voetstuk van een piramidale zuil, waartegen bovenaan het borstbeeld naar rechts, in medaillon, van Paul Jones hangt. Op den achtergrond schepen. Gravure in 12°, z. n. v. gr. (maar door S. Fokke). Een latere afdruk komt voor in: Fokke, *Vaderlandsche Historie in themata*. (Zie: No. 14 plaat 45 hier voren).

December 1779.

δ. NIET BIJ MULLER (No. 4350).

4300. „*The Last Stake. Design'd by - Stuart -*”.

Opschrift boven een spotprent op den finantieelen? toestand van Engeland.

Een Schot en een lid van het Parlement houden een bul vast, aan een touw, dat geslagen is om een paal, waarop „The Last Stake”. Het beest wordt van achteren tot loopen aangezet door twee mannen, met knods en speer gewapend, en van voren met zwaard en lans bedreigd door een Fransman en een Spaanjaard. Op den bul zit een dikbuikig en hooggekapt persoon (Lord North) met een pak „Taxes” achter zich. Rechts van deze groep de „Rubicon— Flu—” en een muur, waarbij een man staat, die het „British Memorial” bepist. Links op den achtergrond een huis met het uithangbord de Kroon, dat slechts aan één kram hangt en dreigt te vallen. Vóór dit huis een man (George III), op wiens hoofd uit een venster boven hem, een waterpot leeggegoten wordt door een persoon, van wien men alleen den arm ziet. Gravure langw. in-fol., naar „Murray”, door „Junto”. „Publish'd according to act. Decr. 6. 1779. for J. Almon in Piccadilly. London.”

29 December 1779.

MULLER (No. 4351a).

4301. „Aanval van den commandeur Fielding op het konvooi onder den schout bij nacht van Byland, in den jaare 1779.”

Gravure langw. in-4°., met bovenstaand onderschrift in twee regels, naar G. Groenewegen, door R. Vinkeles, met adres van F. Bohn. Uit: *Fokke, Geschiedenis der 18e eeuw*. Deel VI.

Van deze plaat zijn hier twee staten:

a. Vóór het onderschrift; de namen van graveur en teekenaar gepointilleerd; zonder adres.

b. Met bovenstaand onderschrift en de namen gewoon gegraveerd.

29 December 1779.

MULLER (No. 4354a).

4302. „Het Convooy van den Graave van Byland opgebracht, in t' Jaar 1779. bladz: 2.”

Onderschrift onder dezelfde maar juist omgekeerde voorstelling van het vorige plaatje. Gravure langw. in-12°., z. n. v. gr.

Uit: *Beknopte historie der ontusten in de Nederlanden. sedert de onderhandelingen over de gewapende neutraliteit in 1780*. In Brabant 1790. 4 deelen in-8°. Bovenste van twee afbeeldingen boven elkaar. Zie de onderste op Na Muller 4473 hierna.

Hierbij de twee plaatjes door Muller onder No. 4352a en 4353a vermeld, met de volgende onderschriften:

„Ontmoeting van Bijland en Fielding”. (Zie hier voren No. 9. D. XIII. Pl. XI).

„Ontmoeting van den Schout by nacht Graaf van Bijland met den Commodore Fielding. den 29te December des Jaars 1779.” (Zie hier voren No. 14 plaat 46).

Januari 1780.

a. NIET BIJ MULLER (No. 4354).

4303. „*John Bull Triumphant.*”

*The Bull see enrag'd, has the Spaniard engag'd,
And gave him a Terrible Toss,
As he mounts up on high, the Dollars see fly,
To make the bold Britton rejoice,
The Yankee & Monsieur, at this look quite queer,
For they see that his Strength will prevail,
If they'd give him his way, and not with foul play,
Still lug the poor Beast by the Tail.”*

Underschrift onder een spotprent op de tegenstanders van Engeland in zijn oorlog met Amerika. Een bul werpt woedend een Spanjaard in de lucht, wien de dollars uit den zak rollen. Rechts gaan een Franschman en een Amerikaan verschrikt voor den stier uit den weg, terwijl links een drietal personen, van welke de middelste Lord North, de voorste een Schot is, onder de kreten: „Luton, a-Ho.”, „Bushy Park, a-Ho”, en „Caen Wood, a-Ho.”, met vereende krachten het beest aan den staart trachten terug te houden. Links achter een boschje en hek zit op een vaatje „Hollands Gin”, een Hollander, die lachend dit alles aanziet en zijn pijp aansteekt met het „(English) Mem(orial)”. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., „Publish'd Jan'y 4th 1780.” met adres van W. Humphrey, No. 227 Strand (Londen).

Mei 1780.

b. NIET BIJ MULLER (No. 4354).

4304. „*Argus.*”

Underschrift onder een spotprent op George III. Rechts zit de Engelsche maagd; naast haar ligt de leeuw geketend. Beiden slapen, evenals George III, die in 't midden der plaat, met de kroon op 't hoofd, in een leunstoel zit. Twee personen aan weerszijden van den vorst nemen hem de kroon af. Een Schot, links achter den koning staande, vraagt: „What shall be done with it?” De linker-buurman antwoordt: „Wear it Your sel my Leard!” Een Amerikaan, vlak achter den koning, ziet alles aan en zegt: „We in America have no Crown to Fight for or Loose.” Achter de maagd staat een hollandsche boer, die, met een lepel, de honig uit de bijekorven eet. Links gaat een man met een harp onder den arm weg, zeggende: „I'll take care of Myself & Family.”, terwijl geheel links een man in wanhopige houding staat, wien de broek en verdere beenbedekking grootendeels van 't lijf gescheurd is. Deze zegt: „I have let them quietly strip me of every Thing.” De persoon, die, rechts van den koning, hem mede de kroon afneemt, zegt: „No troth, I see carry it to Charly & hel not part with it again Mon!”

Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., „Pub^d May 15th 1780, by W. Renegal.”

20 Mei 1780.

MULLER (No. 4355a).

4305. „Brand in de Waag te Amsterdam, den 20 May des Jaars 1780.”

Links de Waag. Gravure langw. in-12°, naar en door S. Fokke, met adres van A. Fokke Sz. Uit een almanak? Een andere staat, zonder adres, in Fokke, *Vaderlandsche Historie in themata*. Vijfde druk, terwijl in den zevenden druk een opgegraveerde staat voorkomt met adres.

20 Mei 1780.

NIET BIJ MULLER (No. 4355).

4306. „Wanneer den hakker het 3 tal hoort(.) Verbljft het Schip na Een andre woningh . . . In d Salm haaven het Schip Int water geloope Den 20 Meij. A^o 1780. Als baas: Gibert Van Braakel”.

Afbeelding van een schip op stapel, dat op bovenstaanden datum te Rotterdam, in de „Salm haaven”, te water gelaten werd van de werf „St: Joris”. Teekening in O.-I. inkt, langw. in-4°, zonder naam.

10 September 1780.

MULLER (No. 4357).

4307. Het opvisschen der papieren van H. Laurens.

In een ongemeubileerde kamer, met een dubbele deur links, waarboven een schilderij hangt, met de afbeelding van een zeegevecht en het jaartal 1665, en met een dergelijk schilderij zonder jaartal, aan den tegenovergestelden wand, zit links een deftig heer in een leunstoel. Tegenover hem staat een man, die hem met ontzetting wijst op een derde schilderij, tegen den achterwand op een tafel geplaatst, waarop verscheiden schepen met een op het water drijvend kistje (de papieren van Laurens) zijn afgebeeld. Bij het kistje: „hinc ill(ie)” (deze zijn het). Gravure langw. in-4°, zonder eenigen naam of onderschrift, maar waarbij een afzonderlijke verklaring behoort, die hier ontbreekt, met het opschrift: „Uitlegging van een Engelsche kunstprent.”

20 Oktober 1780.

MULLER (No. 4356).

4308. „Willem de V. leeverd de Papieren van den Heer Laurens over.”

Onderschrift onder een plaatje, waarop het bovengenoemde feit is afgebeeld. Gravure in-8°, naar J. Buys, door R. Vinkeles. Uit: Wagenaar, *Vervolg*. II. 449.

\ In twee staten aanwezig:

a. Proefdruk vóór alle letter.

ò. Met bovenstaand onderschrift.

14 November 1780.

MULLER (No. 4358).

4309. Het verlaten van een schip door de bemanning voor Egmond aan zee.

De door Muller onder bovenstaand nummer en ook onder No. 4403 in

de noot vermelde plaat is dezelfde als de hier voren onder No. 3634 (Muller No. 3829) beschrevene.

1780.

MULLER (No. 4360).

4310. „The Dutch in the dumps,”
 „Perfidious Dutchmen now beware
 When'eer you treat with France
 For as they all can caper well
 I'ts we will make you dance.”

Underschrift onder een engelsche spotprent op de Hollanders, na de oorlogsverklaring. Links staan twee Engelschen met de broek in de hand, van den Hollander, die rechts op de plaat zonder dat kleedingstuk is afgebeeld. In het midden op den voorgrond ligt nog een broek. Uit beiden vallen geldstukken. Links op den voorgrond een kelderflesch met „Hollands Gin”. De eene Engelschman vraagt den anderen: „Dam—me lack who Pays the Reckoning now”. Deze antwoordt: „The Dutch my boy”. De Hollander klaagt: „Damn de French & Spaniards I vish ve had had nothing to do vit dem for dis I ack English vil trim our hides most damnably”. Op den achtergrond der plaat schepen. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met adres van M. Darly, Strand 39 (Londen). 4 Jan.

1781. Muller beschrijft *dit* exemplaar.

1780.

MULLER (No. 4361).

4311. „Algemeene staatkundige konstplaat van 't jaar 1780.”

Zie: No. 4329 hierna.

1780.

MULLER (No. 4362).

4312. „Den door list en geweld aangevallen leeuw.”

Opschrift boven een zinneprent over den toestand van ons land. Op een stuk land, waarvan „Amster”(dam) rechts bovenaan en „Brest” links in het midden de uiterste punten zijn, staan verschillende personen en groepen, aangewezen met de cijfers 1—9. Volgens de „Explication de l'Estampe & de ce que chaque Personnage est suposé dire; Servant de Suite à la Lettre de Cato-Batavus.”, die onder de plaat is afgedrukt, stelt N°. 1 een paar bekende amsterdamsche kooplieden voor, die om ongelimiteerd konvooi roepen. N°. 2 is de prins van Oranje, die, op den Leeuw wijzende, welke lager op de plaat onder hem is afgebeeld, (N.B.) zegt, dat hij altoos, doch vruchteloos gepoogd heeft, omdat hij alles voorzag, het land in staat van tegenweer te stellen, maar nu de zaak aan haar lot zal moeten overlaten.

Tusschen N°. 1 en 2 staat de engelsche ambassadeur Ridder Yorke (3), die de ontmoeting beklagt tusschen „Byland” en „Fielding”, wier namen in het midden, boven in de plaat staan bij een uithoek van

Engeland, waarop Portsmouth is aangeduid. De gezant van Frankrijk (4) houdt zijn hoed voor de oogen van den Leeuw en een Spanjaard (6) valt hem met een speer aan, hopende de Geuzen weder onder zijn macht te krijgen, gesteund door de pogingen van een ex-jezuïet (Marchand?) (5), die door zijn schotschriften? bezig is den pijlbundel te ontbinden. 7 en 8 zijn staatsministers, die den gang der zaken betreuren; een monnik (9) brengt galg en rad, boeien en roeden weder in het land op een wagen, die met de fransche lelien prijkt en waarop de mode zit, afgebeeld als een vrouw met hoog kapsel. Deze prinsgezinde plaat doet het voorkomen, als ware de godsdienst hoofd-beweegredenen der oneenigheid. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., en gedrukt op papier met een afbeelding van Willem v te paard als watermerk.

Eerste voorstelling der „staatkundige konstplaat”, No. 4329 hierna.

De verklaring, in boekdruk, onder de prent, is hier in het fransch. Deze staat vermeldt Muller niet, terwijl Dozy haar noemt onder No. 4362e.

Hierbij: *Vrye gedachten van eenen nederlandschen patriot, over de Onlangs uitgekome en veel geruchtmakende kunstplaat, Tot Tytel voerende de Door list en geweld aangevalle leeuw. benevens eenige staatkundige reflectien over de daarin voorkomende spreekende personagien.* MDCCCLXXX. 16 blz. in-8°. Op de laatste blz. de adressen van twee-en-dertig boekverkoopers in verschillende steden. Hoogst onbeduidend pamflet.

1780.

MULLER (No. 4362c).

4313. „Den door list en geweld aangevallen leeuw.”

Kopie der voorgaande plaat. Alleen zijn er bovenaan rechts twee personen bijgeteekend: „A. De Commissaris van de Marine van Fr(ankrijk) in Amst. zoekende zyne Certificaaten aan den man te helpen.”, B. een (holl.) scheepskapitein, die er zich het achterste mede veegt. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr. Met hollandsche „Verklaring”, in boekdruk, onder de plaat.

1780.

MULLER (No. 4363).

4314. „De ontwaakte leeuw”.

Tegenstelling van de vorige plaat. De Leeuw is hier ontwaakt en laat zijn tanden zien. De Franschman, die hem op de vorige trachtte te blinddoeken, gaat hier weg, ziende dat hem dit niet gelukt. De ex-jezuïet ligt ter aarde van schrik. De prins, achter den leeuw, in statige houding, den engelschen ambassadeur aanzierende, verwijt dezen de schuld van het gansche geval(!) Ook de Spanjaard (9) gaat heen even als de monnik. De keizerin van Rusland (2) en twee noorsche vorsten (3 en 4) bieden den leeuw een band van vriendschap (de gewapende neutraliteit) aan. Gravure langw. kl. in-fol., z. n. v. gr. De „Verklaring van de Plaat, en van 't geen elk Personage veronderstelt word te zeggen.”, in boekdruk, op een afzonderlijke strook.

Hierbij: *Nadere verklaring, Van de op nieuw uitgekomen kunstplaat,*

tot *Tytel voerende: de ontwaakte leeuw, Benevens eenige staatkundige reflexien, over de daarin voorkomende en spreekende personen.* M.D.C.CLXXX. Arnhem, enz. 16 blz. in-8°.

Tweede voorstelling der „staatkundige konstplaat”. Zie No. 4329 hierna.

1780.

MULLER (No. 4364).

4315. „De moedige en waakzame leeuw”.

Afbeelding van de kust aan de Noordzee van „Amsterdam” (rechts) tot „Brest” (links) terwijl ook „Haage” er bij aangewezen is. Daarboven de vloten van „Byland” en „Fielding” bij „Portsmouth”. Het onderwerp en de hier afgebeelde personen zijn weder grootendeels dezelfde die op de beide vorige platen voorkomen. 't Is zeer waarschijnlijk dat deze plaat haar ontstaan dankt aan de vlugschriften, wier titels bij de vorige twee nummers vermeld zijn. In 't midden der plaat geeft Gallitzin (1) de memorie van het russische hof over aan den eersten staatsminister van Holland (9), op spoedig besluit aandringerende; verder staan aan iedere zijde vier personen; bij de linkergroep is de Hollandsche leeuw. Onder de plaat: „Verklaaring”, enz. in twee kolommen, in boekdruk. Gravure langw. kl. in-fol., z. n. v. gr. Papiermerk als van No. 4312.

Derde voorstelling op de „staatkundige konstplaat”. Zie No. 4329 hierna.

1780.

MULLER (No. 4365).

4316. „Loon na. werk 1780”.

Spotprent op Engeland. Een hond (Engeland) ligt geketend aan een „Ronde Onzijdige Paal”. Een Hollander (3), die „alvorens door hem in T been gebeten” is, „Set hem een Knip op de Staart”. Een Franschman roest hem af met een parapluie, een Spanjaard met een stok en een Amerikaan met geesels. De keizerin van Rusland, die den Mercuriusstaf in de hand heeft, ten teeken dat zij met de gewapende neutraliteit de bescherming des handels beoogde, ziet dit aan, terwijl links, op den achtergrond Paul Jones de hoogmoedige koningin der zee (Engeland), die met ontblooten rug aan de galg gebonden is, geeselt. Grove zwartekunstprent langw. in-4°, z. n. v. gr. [maar door R. Jelgerhuis (K.), met bovenstaand onderschrift en gegraveerde verklaring der cijfers (1—7) in de plaat.

Vierde voorstelling der „staatkundige konstplaat”. Zie No. 4329 hierna.

1780.

MULLER (No. 4366a).

4317. „De man in 't hembd, of de gefnuikte hoogmoed.”

Opschrift boven een spotprent op de Engelschen. Een geheel ontkleed man (Engeland) wordt door twee anderen (een Deen en een Zweed) vastgehouden, een derde (een Franschman) zet hem een narrekap op, terwijl een vierde (een Rus) hem met een knods dreigt, en een Hollander hem ketenen om de beenen doet. Een Amerikaan loopt met de bovenkleeren en beurs van den Engelschman weg. Links staart een man wanhopig

naar een paar afgetakelde kaperschepen. Op den achtergrond een koopvaardijvloot. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met „Verklaring.”, in klein kapitaal, in boekdruk, der cijfers (1—11) in de prent.

Van deze prent zijn hier twee staten:

a. Met de figuren alleen in omtrek.

b. Een afgewerkte staat. (Muller No. 4366b).

Vijfde voorstelling op de „staatkundige konstplaat”. Zie No. 4329 hierna.

Hierbij een vers met den voorhandschen titel:

„Uitlegging van de man in 't hembd, door Rusch, met Batavier, en Zweed en Deen getempt. *En slegts vertoond in de ommetrekken, Om bloot maar tot een' schets te strekken.*” De laatste twee cursief gezette regels komen niet voor op den titel van 't vers, dat bij staat b behoort. 8 blz. in-8°. Op de laatste blz. de adressen van dertien boekhandelaars.

1780.

MULLER (No. 4367).

4318. „Engelsche kraam”. — „Hollandsche waaren”. — „Modes de Paris”.

Inschriften boven drie kramen, één in 't midden en één aan iedere zijde in een spotprent op den lust der Hollanders om hetgeen uit andere landen komt, te stellen boven eigen fabriek. Een rijk Hollander op een kist met geld gezeten, wijst met verachting den koopman af, die hem hollandsche waren aanbiedt, maar laat zich, terwijl Mr. John hem zijn geld onteelt, door Hoogmoed, Wellust, Dartelheid, Dronkenschap en Dwaasheid voortsleuren naar een kraam met engelsche waren, waar men hem modieus kleedt. Door een groote poort, links op de plaat, ziet men hem aan een gastmaal, kaartspelende, duelleerende en galanterie bewijzende. Rechts op den achtergrond een bouwvallige tempel en een hollandsch schip aangehouden door een engelsch. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., met de uitlegging in *negen* doorlopende regels op een afzonderlijke strook.

Opder een tweede hier aanwezig exemplaar is een bijna gelijklopende verklaring in *zeven* doorlopende regels.

Zesde voorstelling op de „staatkundige konstplaat”. Zie No. 4329 hierna.

1780.

MULLER (No. 4368).

4319. „De tyd geeft verandering.”

Zinneprent op de engelschgezindheid en flauwhartigheid der Hollanders. De Hollandsche leeuw ontwaakt door de pogingen van een Engelschman om hem een breidel in den bek te leggen. Daar naast een kist met geld, waarbij een Engelschman en een mistroostig Hollander, die vreesd voor het geld, dat hij in engelsche fondsen heeft belegd; daarnaast weder een geharnast Hollander met vrijheidshoed en speer, die den mistroostigen landgenoot wijst op Tromp en de Ruyter, rechts op de wolken, waardoor hij hem zoekt te bemoedigen, in een tijd waarin een groot hollandsch schip zich aan een engelsche sloep overgeeft, zooals links op den tweeden grond —, en

één engelsch schip verscheidene hollandsche koopvaardijschepen opbrengt, zooals rechts op den achtergrond is afgebeeld. Rechts op den voorgrond staat een Franschman met een carrépruik in de rechterhand en een kist voor 't lijf, waarop „Mode de Paris”, „Slaapkruit voor de Hollanders”, terwijl hij in de linkerhand een papier heeft waarop staat: „amsterdam en onze Haagse vrienden”. Het is opmerkenswaard dat de tegenzin in de Franschen in deze prenten gelijken tred houdt met dien in de Engelschen. Links op de wolken Catharina van Rusland haar bliksem (de gewapende neutraliteit) slingerende op den Engelschman die in de sloep staat. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., met bovenstaand onderschrift en verklaring der cijfers (1—12), in twee kolommen, in boekdruk, onder de plaat.

Zevende voorstelling op de „staatkundige konstplaat”. Zie No. 4329 hierna.

1780.

NIET BIJ MULLER (No. 4368).

4320. „De tyd geeft verandering.”

Geheel dezelfde voorstelling. Kopie of origineel der voorgaande plaat. In de plaat is o.a. verschil te zien als men de cijfers vergelijkt en de inschriften in de kist, die de Franschman voor 't lijf heeft en in het papier, dat hij in de linkerhand houdt. In den tekst is, onder meer, het verschil merkbaar bij de verklaring van No. 9 in de plaat. Hier leest men in den eersten regel: „Heldelmoed”, daar „Heldemoed”; in den derden regel hier: „beschouw”, daar „beschouw”. De cursieve kleine w is hier door den geheelen tekst rond, daar scherp.

1780.

MULLER (No. 4369).

4321. „Den Britsen Leopard tot Reden gebracht.”

Anti-engelschgezinde tegenhanger van „Den door list en geweld aangevallen leeuw”, zie No. 4312 hier voren. Cato-Batavus (1), die hier in de verklaring de „Auteur” van dat pendant genoemd wordt, staat links; de engelsche banknoten vallen hem uit den zak. De Hollandsche leeuw valt den Britschen luipaard aan, maar een Engelschman ontleent den Leeuw de Neptunusvork, die hij in den klauw heeft en zoekt hem te ketenen met denzelfden keten. waarmede Lissabon geketend is, dat boven hem ligt. Achter den Leeuw staat de keizerin van Rusland, steunende op een anker en gevolgd door de koningen van Zweden, Denemarken en Pruisen en de Hollandsche maagd, die zij door een band (de Neutraliteit) aan zich bindt. Een Engelschman (11) zoekt dien band door te snijden, maar wordt door een Franschman (12) daarin weerhouden. Boven deze groep staat de koning van Spanje, met den degen in de hand, bij twee gekroonde pilaren en de koning van Frankrijk, die een naast hem zittende jonge vrouw, met dertien pijlen in de hand (de Vereenigde Staten van „N. America”), den vrijheidshoed opzet. Links bovenaan „Portsm.”(outh), waarbij nu alleen de naam „Byland”. Verklaring der cijfers (1—15) in de plaat op een afzonderlijke strook, in twee kolom-

men, in boekdruk en met het opschrift: „De britsche luipert tot reden gebracht.”

Achtste voorstelling op de „staatkundige konstplaat”. Zie No. 4329 hierna.

1780.

MULLER (No. 4370).

4322. De „Eerwaardigen Nederlander.”

Tegenstelling van No. 4318 hier voren. In 't midden der plaat een Hollander bij een welvoorzien geldkist. Hij verdeelt dit geld onder den ambachtsman, den landbouwer en den kunstenaar, die rechts van hem staan, maar de vreemdelingen, links van hem geplaatst, wijst hij af, al beloven zij hem, volgens de uitlegging, hoogen intrest. Rechts op den achtergrond, door de Rede geleid, een menigte afgedoolden, die terugkeeren en het staatsgebouw, dat begon te wankelen, schragen, om er Godsvrucht, Waarheid, Liefde, enz. te huisvesten, die uit den hemel dalen. In 't midden op den achtergrond een vloot, door Mercurius geleid. Rechts op den voorgrond de Hollandsche leeuw. Een magere dog (Engeland) gaat hem uit den weg, terwijl de Haan (Frankrijk), die op den Dog zit, „op zijde springt”. Links op den voorgrond twee mannen bij een kist, waarop een rekje met „Oeconomische brillen” staat. Een derde persoon past hun zulk een bril op, waardoor zij met vreugde de handelingen van den „Eerwaardigen Nederlander” aanzien. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr. Onder de verklaring, die op een afzonderlijke strook erbijgevoegd is, staat nog: „Toegewyd aan alle de leden van de Loffelijke vaderlandsche maatschappy te Hoorn, en van den oconomischen tak der hollandsche maatschappy te Haarlem.”, alles in boekdruk.

Negende voorstelling op de „staatkundige konstplaat”. Zie No. 4329 hierna.

1780.

MULLER (No. 4371).

4323. „Bold Jack! pray, what's the business to-day?” enz. — „Hoezee! tienduizendmaal! van dikhout zaagt men deelen.” enz.

Eerste regels van een engelsch en van een hollandsch 8-regelig vers, in twee kolommen, gegraveerd onder een „konst-plaat, op den toestand van verscheidene mogenheden van het tegenwoordig verward Europa.”

In 't midden der plaat hangt aan den hoorn van een Eenhoorn (Engeland) een bank (de Wisselbank); een Franschman trekt een Engelschman, die op die bank zit, aan een been omlaag; naast den Franschman ligt een Spanjaard geknield op den grond. Links houdt een Hollander (door zijn geld wordt hier bedoeld) de reeds hellende bank in evenwicht, waartoe een amsterdamsch koopman, die op een geldkist zit en door zakken geld en koopwaren omringd is, hem schijnt aan te moedigen. Op den achtergrond een hollandsch landschap. Gravure langw. in-4°., z. n. v. gr. Verklaring der cijfers 1—8 (die echter niet in de prent voorkomen) op

een afzonderlijke strook, in twee kolommen, in boekdruk, met opschrift: „Verklaaring van zekere geestige Staatkundige Konst-plaat, op den toestand”, enz.

Tiende voorstelling op de „staatkundige konstplaat”. Zie No. 4329 hierna.

Van deze plaat zijn hier twee staten:

a. De hier boven beschrevene.

b. Dezelfde plaat, nu echter omgeven door een lijstwerk, gegraveerd als ware het uit groote steenblokken saamgesteld, terwijl de verzen onder de plaat nu als tegen den voet van dat lijstwerk schijnen aangebracht te zijn op afzonderlijke steenen, waarin allerlei arceeringen zijn aangebracht.

In de „Leydse Vrydagse Courant” van 29 Oktober 1779 biedt P. Conradi, Kalverstraat te Amsterdam, voor f 40 de teekening voor één dezer staten te koop aan. Zij is van H. Kobell, en wordt op de volgende wijze uitgelegd: „Satyrike Afbeelding van het Staatkundig Europa, vertoonende de Engelsche Bank, ondersteund door den Hollander, terwijl de Franschman zekeren Engelschen Lord by 't Been heeft, en de Spanjaard agter den Franschman opkomt.”

1780.

MULLER (No. 4372).

4324. „Engelsch nieuws.”

Opschrift boven de verklaring, in twee kolommen, in boekdruk, onder een zinneprent op Engeland.

In het midden staat een Hollander met „niewe klaghten” in de hand, tusschen Mercurius en een man (de Staatkunde) met bef en toga en met den voet op een juk; bij deze groep een brandkist met inschrift: „in hande” en met drie zakken er op, met „600” en „275”. Links daarvan het verscheurde „plan van verbete ring”. Links een voornaam Engelschman (4) en „Lord N(orth)” in gesprek. Daarnaast „Lord Shelburne” (6) bij een man, die hem geknield een schilderij „het verwar de EiLand.” vertoont. Rechts Lord Gordon in gepeins. Boven in de plaat de Hollandsche maagd een schilderij houdende, waarop een schip met het oog in 't zeil; de Leeuw met speer en vrijheidshoed links en de Overvloed rechts. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr.

Elfde voorstelling op de „staatkundige konstplaat”. Zie No. 4329 hierna. Hierbij een engelsche kopie van deze plaat, met onderschrift: „That & this Side of the Water or Dutch & English Politicks.” Gravure langw. in-fol., „Publish'd as the Act directs Sept: 29th 1780 by Wm Richardson”.

1780.

MULLER (No. 4373).

4325. „De wanhoopige Britten, en de vernoegde Americanen, op de tyding van diffensive alliantie, onbepaalt convoy, en gewapende neutraliteit!”

Opschrift boven een zinneprent op den engelsch-amerikaanschen oorlog, met de gedrukte uitvoerige uitlegging der cijfers 1—13 in de plaat, aan

weerszijden der voorstelling. Rechts zit George III in troosteloze houding, met de hand onder 't hoofd. Achter hem Lord North, evenals George verslagen over de Gewapende Neutraliteit. Links een Franschman, die aan een bezadigd Hollander een schilderij (zijn projekten) laat zien. In 't midden vooraan, twee Spanjaarden hun land beklagende. Daarachter een viertal Hollanders, die hun verschillend gevoelen over den stand van zaken uitspreken. Nog meer naar achteren een drietal Amerikanen, waarvan twee hunne handelswaren voor uitvoer gereedmaken. Geheel op den achtergrond de zee met schepen. Gravure in-8°, z. n. v. gr.

Twaalfde voorstelling op de „staatkundige konstplaat”. Zie No. 4329 hierna.

1780.

MULLER (No. 4374).

4326. „Kritieke vertooning van de tooneelspelers van Doctor Schasz.”

Geheel dezelfde voorstelling, maar omgekeerd en driemaal grooter dan de vorige plaat. Uitlegging met bovenstaand opschrift, in boekdruk, op afzonderlijk blad. De beteekenis hier aan de plaat gegeven, wijkt in menig opzicht af van de voorgaande. De Hollanders stellen hier voor: een matroos, „Oeconomicus”, „Mercator” en „Patriot”. De matroos wantrouwt Mercator omdat hij zich met Oeconomicus inlaat, wiens lust tot bevordering van inlandsche fabrikaten hem te ver gaat. De persoon die (hier rechts) aan een ander een schilderij vertoont, is hier „Jean Prener” genoemd. Hij vertoont die schilderij aan Doctor Schasz (P. 't Hoen) schrijver van *Het amerikaansche kaart spel*, „om zyne honderdjarige gissing wat nader te overwegen.” Ik zou hieruit opmaken, dat deze plaat na en niet, zooals Muller vermoedt, vóór de voorgaande verscheen, te meer daar ik meen die schilderij in één der werkjes van Schasz te hebben gezien, waarop dit dan een refutatie is. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr.

1780.

MULLER (S. No. 4374 a—c).

4327. „Het amerikaansche kaart spel,” — „De verdrukte wildeman,” — „Het verdrag,” — „De misrekening.”

Vier platen behoorende in een serie van tooneelspeelen door P. 't Hoen, doelende op den engelsch-amerikaanschen oorlog. De platen in-8°, waarvan de vierde door Muller niet wordt vermeld, zijn alle naar I. Maurer, door Iz. de Wit Jansz. De voorstellingen zijn te onbestemd om er een nadere beschrijving van te geven. Rechts onderaan is opgegeven uit welk bedrijf en tooneel elke voorstelling genomen is.

1780.

MULLER (No. 4376).

4328. „Dan onder dan booven.”

Onderschrift (met verklaring der cijfers 1—5), in boekdruk, onder een zinneprent op de gespannen verhouding tusschen Engeland en Holland.

De Tijd draait het rad des oorlogs, waardoor de Engelschman naar boven komt, zoodat een Amerikaan, Franschman en Spanjaard heel wat moeite hebben hem omlaag te houden. Links een jonge Hollander restitutie van geleden schade (door de genomen schepen) aan den Engelschman vragende. Een hollandsch staatsman bij hem staande, raadt hem dit niet meer te vragen, maar zich liever te wapenen en zelf recht te verschaffen. Rechts zien een monnik en een protestantsch geestelijke, den door het antipapistisch oproer van Lord Gordon te Londen gestichten brand aan. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr.

Veertiende voorstelling op de „staatkundige konstplaat”. Zie volgeud nummer.

1780.

MULLER (No. 4361 en S. No. 4375).

moet zijn: NA MULLER (No. 4376).

4329. „Algemeene staatkundige konstplaat van 't jaar 1780.” — „Taille douce politique et générale de l'année 1780.”

Op- en onderschrift eener plaat, waarop in vijf rijen boven elkaar, zestien verschillende afbeeldingen zijn gegraveerd. Veertien van die afbeeldingen zijn wel getrouwe, maar slecht geteekende kopiën van de volgende afzonderlijk verschenen en hier voren beschreven spot- en zinneprenten.

1e rij, vier n.l. No. 4312—16.

2e „ drie „ „ 4317—19.

3e „ drie „ „ 4321—23.

4e „ drie „ „ 4324. 25 en Muller No. 4375. Zie voor de laatste, door Muller nooit afzonderlijk gezien en door hem alleen beschreven naar de voorstelling op *deze* plaat, hieronder in de noot.

5e „ drie No. 4328 en 4287(1) terwijl tusschen deze beide weder een niet afzonderlijk verschenen plaatje staat, waarop een ornament van linten is voorgesteld, in 't midden waarvan men, in een opengeslagen boek, leest: „Staatkundige Fabel Rol”. Gravure in-plano, z. n. v. gr.

Hierbij, alleen, met voorshandschen titel, een *Uitlegging van de algemeene staatkundige konstplaat Van A°*. 1780. 62 blz. in-8°. Ik ontleen aan dit boekje 't volgende:

„De Graagte, die ik bespeurden, dat veele myner Landgenooten betoonde, zoo in het koopen als leezen der Nieuwspapieren en Plaatens, had my bewoogen om de eerste twaalf koopere Konstplaatens, welke toen het licht zaagen, uit het Groot in het Klyn, en op het Formaat van een Vel Ordinair Schryfpapier over te brengen. . . . om dat de verdeling der Plaatens des te geschikter zoude zyn, inventeerde ik daar een Dertiende Plantje als men hier zien kan, by.” Dat Muller deze plaat niet in grooter afmetingen gezien heeft, is hierdoor verklaard.

„Ik dacht toen gedaan te hebben, en deze Teekening der Plaatens was

bereids by de Graveur of Koust- (*sic*) Plaatsnyder, (!) toen ik onverwagts weder een nieuwe Plaat, alhier gemerkt No. 14 te voorschyn zag koomen."

Overtuigd dat de uitgevers der groote platen het hem kwalijk zouden nemen, dat hij zulk een goedkoopere verzamelplaat uitgaf, wat naar zijn oordeel toch verkeerd gezien was, vervolgt hij: „In welke verwagting, ik dan, om eerstelyk den eenen Uitgever niet geneegener te schynen dan den anderen: en ten tweeden om myn Plaat in een geschikter verband te voegen, goedgevonden hebbe ook de Plaat No. 15, daar by te voegen."

1780.

MULLER (No. 4377a).

4330. „Zinnebeeld op de onafhanglykheid van America."

Underschrift onder een kleine zinneprent, waarop links het beeld der vrijheid op een voetstuk gesteld wordt en rechts een zinnebeeldige vrouw zit, met een tweede vrouw naast zich en een draperie achter beiden. Rechts Mars en Mercurius; op den voorgrond een haan en dog samen vechtende. Gravure langw. in-12°. naar en door S. Fokke, met adres van A. Fokke Sz. Eerste van een viertal voorstellingen op één koperplaat in-4°. gegraveerd. De overige zijn hier niet aanwezig.

1780.

MULLER (No. 4378).

4331. „Gewapende neutraliteyt".

In het midden, boven in deze zinneprent op de Gewapende neutraliteit, ziet men een arm uit de wolken komende, waaraan de wapens van Rusland, Denemarken, Zweden en Nederland hangen, met een lint, waarop bovenstaand opschrift. Links zit de Gerechtigheid (3) ten troon. Nederland klaagt door de Vrijheid (1) en de Voorzichtigheid (2) aan haar zijn nood over de trouwloosheid van Engeland, dat afgebeeld als de Heerschzucht (4) aan Lankmoedigheid (Nederland) (5) een juk op de schouders legt, maar de Dapperheid (Denemarken) (9), Wijsheid (Zweden) (10) en Sterkte (Rusland) (11), met de Hoop (13) en Standvastigheid (14) in hun gevolg, trachten Nederland op te richten. Onbedachtzaamheid (6), Roofzucht (7) en Armoede (8) staan rechts achter de Heerschzucht en sporen haar aan tot verdrukking. Geheel rechts staat een vrouw met het amsterdamsche wapen op de borst (12), dankbaar voor de aangeboden hulp. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., met een „Verklaaring van de zinnebeeldige konstplaat.", in twee kolommen, in boekdruk, onder de plaat.

1780.

NIET BIJ MULLER (No. 4378).

4332. „Lof der onzydigheid".

Inscript in een lint, geslingerd om een zuil, waarop men leest: „Procerum decus" „antiquis majori". Bovenop staat een knaapje met twee schilden, waarop het oude en nieuwe wapen van Amsterdam zijn afgebeeld. Aan weerszijden der zuil, in de wolken, twee engeltjes met de wapens der vier burgemeesters: Hooft, Boudaen, Hasselaer en van de Poll. Aan den voet

drie engeltjes met de wapens van de generaliteit en der zeven provinciën; op den achtergrond de Dam met stadhuis, Nieuwekerk en Waag. Zinneprent op de Gewapende neutraliteit. Gravure gr. in-8°, „S. Fokke inv et fe”.

1780.

MULLER (No. 4379).

4333. „Den Engelsman op zyn uiterste.” — „L'Anglois a toute extremitez.”

Opschriften boven de hollandsche en fransche verklaringen, in boekdruk, onder een spotprent op George III.

Midden in de zaal een ledikant, waarop een brakend Engelschman (George III), voor wien links een hollandsch matroos de pot ophoudt, hopende dat hij het „Traktaat van Cromwel” uitspuwen zal. Rechts staat een apotheker, met mombakkes voor 't gezicht, gereed hem te klistereen, wat hem door een Amerikaan belet wordt. Links op den achtergrond trachten tal van menschen door een deur binnen te komen, doch worden daarin door een Franschman en een Spanjaard verhinderd. Rechts op den achtergrond twee op de hollandsche kusten gestrande engelsche schepen. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr., met verzonnen adres van N. Ciseau te Lyon.

1780.

MULLER (No. 4380).

4334. „De verlostte Hollander, of de gedwongen dog.”

Onderschrift onder een spotprent op de Engelschen. Links staat een Hollander op een brug, waartegen het „trak taat van Crom wel” vastgemaakt is, dat een vrouw afscheurt om het te doen dienen op het geheim gemak onder de brug. Een tweede Hollander gaat over de lijken van eenige Engelschen, van de brug af, een Amerikaan te ontmoet. In 't midden op de brug staat de Gerechtigheid bij een zetel, waarop de Hollandsche leeuw ligt. Een Franschman dwingt den (engelschen) dog de uitwerpselen van den Leeuw op te vreten, terwijl een Spanjaard den Franschman in 'toor blaast, hoe hij verder te doen heeft. Een gekroonde vrouw (Rusland) biedt den Leeuw voedsel (d. i. bijstand) aan. Rechts op den achtergrond eenige zinkende gebouwen (het engelsche rijk). Links op den achtergrond een uitgeteerde Brit, knielende voor een Hollander, die hem een stuk brood geeft. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr. Uitlegging in boekdruk onder de plaat.

1780.

MULLER (No. 4381).

4335. „Daar Nijd en Snood geweld het regt der
(volkren weegen,

Is 't heiligste Tractaat veel ligter dan den degen!”

Nijd en Geweld, op de wolken gezeten, houden een weegschaal, waarin aan de eene zijde het „Tractaat van Marine 1674” ligt. Een vorst (George III) legt op de andere schaal den degen, waartegen het traktaat

te licht blijkt. Een Hollander (links) ziet dit treurend aan. Op den achtergrond eenige toeschouwers aan een tafel. Gravure in-8°, naar J. Buys, door H. Vinkeles.

De prent is in twee staten aanwezig:

a. Proefdruk vóór alle onderschrift.

b. Bovenbeschreven letterdruk.

1780.

MULLER (No. 4383).

4336. „Englisch printet.”

Spotprent op Engeland met bovenstaand onderschrift, verklaring der cijfers 1—7, waarvan die van No. 1—3 in doorlopende regels, die van No. 4—7 in twee kolommen, met 4-regelig versje onder de verklaring van elk dezer laatste nummers, alles in boekdruk. Achter een lange tafel zitten acht „Mylords en Edellieden”. Op de tafel staat een wereldbol, waarvan Lord North één-derde heeft afgenomen. Vóór de tafel, van rechts naar links, staan achter elkander: een ezel (Amerika) die een man (Engeland) afwerpt; een Eenhoorn (Engeland) gemend door een Haan (Frankrijk), die op zijn rug zit; een man (Engelschman) ten achterst voren op een bok (Spanje) gezeten; en een leeuw (Holland) voor een karretje gespannen, waarin een Engelschman zit, die hem ment. Rechts op den achtergrond dansen vier fransche matrozen op de muziek van een Amerikaan, een engelsche contredans van vreugde over de behouden aankomst te Brest van een konvooi uit St. Eustatius. Gravure langw. kl. in-fol., z. n. v. gr.

1780.

MULLER (No. 4384).

4337. „Waare afbeelding van Lord George Gordon, gevolgt na het Echte portret.”

Onderschrift, met zes regels tekst, in boekdruk, onder een prent, waarop Gordon in de gevangenis is afgebeeld, handenwringend bij een tafel staande; door de tralies rechts ziet men een man aan de galg hangen. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr.

1780.

MULLER (No. 4386 en 8. No. 4386).

4338. „Bedlam of the world.”

Zinneprent op de oppositiepartij in Engeland tegen den oorlog met Holland. In een kamer, boven welks deurpost „N° 11” staat, zit links George III, het hoofd leunende op de linkerhand en in slaap vallende terwijl hij het „Manifest tegen de Nederlanden 10 Dec. 1780” teekent. Onder zijn hand liggen eenige kaarten met „knoopies” (in de pamfletten dier dagen noemt men hem menigmaal de knoopjesdraaier). Rechts op den voorgrond heeft een edelman een papier in de hand, waarop: „Gewapende neutraliteit”. Een oud man met bril op den neus, kijkt er met een bedenkelijk gezicht naar, terwijl twee anderen, achter en

terzijde van dezen laatste, hunne vuisten er tegen ballen. De een werpt daardoor de kaars om, die breekt en evenals de inhoud van den mede omgeworpen inktkoker, op het manifest valt. Tegen de deur een prent, waarop een slang met onderschrift „Sir J. York”. Rechts van de deur een papier, waarop: „De lippen des zots komen in twist: en zyn mond roept na slagen. Prov. 18 : 6.” Daarnaast een bord, waarop: „Nieuwe beschryving van geheel Groot Britannia, uitgenomen de landschappen Richmond, Portland, Devonshire, Ferrers, Rockingham, Harcourt en Fitz William.” Deze gravure in 4°, door haar uitvoering bepaald een oase in de woestijn der geesteloze teekeningen dier dagen, is naar en door P. Dutsman, volgens v. d. Kellen pseudoniem voor J. G. Waldorp. „Publish'd according to Act of Parliament 5 January 1781. price 4 Schilling.”

1780.

a. NIET BIJ MULLER (No. 4386).

4339. „*The Junto, In A Bowl Dish.*”

Opschrift boven een spotprent op de Engelschen, met onderstaand 12-regelig vers, in drie kolommen, onder de plaat:

„Behold the Ministerial foul Fish.
Float in Political, Bowl Dish.
Drove at the Pleasure of the Tide
Assail'd by Foes, on ev'ry Side.
Alas, Old England, must you Fail.
And for such Miscreants turn Tail.
America Insults the Nation.
And says a Fig for your Taxation.
France, Spain, & Holland, Join the Cry.
And Drive them to their Destiny.
While Scotland pleas'd at all their Deeds.
Upon Old Englands Vitals Feeds.”

Onder den bek van een monster drijven zeven personen in een schotel op zee rond; de uiterste links (Lord North?) heeft een dubbele galg boven zich. Op den voorgrond, in zee, een viertal honden, van welke er drie, op wier halsbanden „America”, „France” of „Spain” staat, heftig tegen het monster bassen, de vierde „Holland”, rookt kalm een pijp. Aan de kust (rechts) staat een uitgeteerde hazewind (Schotland). Gravure langw. kl. in-fol., z. n. v. gr., met adres van „W. Humphrey, N° 227, Strand.”

1781.

b. NIET BIJ MULLER (No. 4386).

4340. „*Vaderlandsch A-B boek voor de nederlandsche jeugd. Amsterdam by W. Holtrop. 1781.*”

Titel van een A-Boek even merkwaardig door uitvoering als inhoud. De ontwerper was de latere professor aan de Franeker Hoogeschool J. H. Swildens. Geen zorg is er gespaard om het een waar juweeltje van teekening en graveerwerk te doen zijn. De zeven-en-twintig plaatjes voor

het alfabet (op de letter G = God zijn twee plaatjes gemaakt) werden, op de letter P na, geteekend door P. Wagenaar den Jongen. A. B. D. G. (1° plaat) I. K. L. O. P. S. W. en Y en het plaatje van blz. 7 achter het alfabet zijn gegraveerd door L. Brasser.

F. J. T. U. X. Z. door N. v. d. Meer Jr.

G. (2° plaat) M. N. Q. door C. Bogerts.

C. E. H. R. V. door C. Brouwer.

De „Eerste beginsels van het cyfferen en van alle kunsten en handwerken.” achter het alfabet, zijn door een niet genoemd „byzonderen Liefhebber dier zaaken.” gegraveerd. Het „Heel-Al” op blz. 34 door B. de Bakker, terwijl de titel, het vlak daarachter volgend alfabet en het kaartje in de gravure bij de letter N, evenals alle versjes onder die gravures, door den kaart- en lettersnijder J. Condet gesneden zijn.

Het meerendeel der plaatjes heeft geen betrekking op de vaderlandsche geschiedenis. De B. (Burger) vertoont het stadhuis op den Dam te Amsterdam en een troep gewapende burgers (‘t was juist in den tijd dat de burgerwapening zeer aangevuurd werd). terwijl links op den voorgrond een troepje kinderen soldaatje speelt. Bij E. (Eendracht) is de Leeuw met pijlbundel en zwaard afgebeeld op een voetstuk, waarop: „Eendragt maakt magt.”, eenige kinderen dansen er in een kring omheen. De hoofdfiguur van dit plaatje is later vergroot en eenigzins gewijzigd gebruikt voor de titelplaat van ‘t *Politiek belangboek*. (Zie: Muller No. 5385k.)

Bij H. (Haring) is de aankomst der haringbuizen afgebeeld. In ‘t midden op den voorgrond een ton haring, waaruit een man er een neemt, dien hij aan een jongskan toont, dat met zijn vader aan de andere zijde van de ton staat. I. (Indiaan) geeft een gedeelte der kust van Onrust te zien; op den achtergrond Batavia.

R. Ruiters is een verkleinde en op den achtergrond gewijzigde kopie van één der zeven platen hierna beschreven als Niet bij Muller No. 4756, waarop Willem v aan ‘t hoofd van een ruiterafdeeling is afgebeeld.

Onder de overige letters staan de volgende nog tot eenigen tak van nijverheid in betrekking: L. Linnen; O. Olie(slagerij); P. Papier(makerij); T. Turf(graverij), terwijl de Q „Quakzalver” ‘een aardig kijkje op de zeden en gewoonten dier tijden geeft.

Het boekje is geheel in gematigd patriotschen geest geschreven maar soms wel wat te geleerd en deftig voor kinderen. Zie omtrent den inhoud o. a. N. Beets, *Over kinderboeken*.

1781.

MULLER (S. No. 5107 A).

moet zijn: NA MULLER (No. 4387).

4341. „De walvischvangst.” — „De haringvisserij.”

Onderschriften onder twee platen, deze takken van hollandsche nijverheid voorstellende. Gravures langw. gr. in-fol., naar H. Kobell Jr., door M. Sallieth 1781.

Blijkens het jaartal onder deze letterdrukken, stelde Muller deze platen, waarvan hij onder bovenstaand nommer proefdrukken beschrijft, zeven jaren te laat.

Van beide platen zijn ook onafgewerkte etsdrukken aanwezig; de eerste vóór de wolken, terwijl onder de tweede, van links naar rechts, in zeer flauwe lijnen te zien zijn: een statiekoets, een tooneel?, een galg, een paar beeldjes? en een op den preekstoel staand predikant, waarbij door een gelijktijdige? hand geschreven is „Viervant”. Van de laatste plaat is hierbij nog een etsdruk vóór de wolken, in contre-épreuve.

7 Januari 1781.

MULLER (No. 4388a).

4342. „Gezigt van het op Strand jaagen der Vlaardinger Visch-Hoeker door drie Engelsche-Kapers, bij het Dorp Scheveningen. op den 7 Januari 1781.”

Onderschrift onder de voorstelling van dit feit. Rechts Scheveningen; in 't midden de hoeker; op den voorgrond een ton, kleine boot, enz. Gravure langw. gr. in-4°, naar I. F. Muller, door A. Fokke Wz., met adres van W. Coertse Jr.

7 Januari 1781.

MULLER (No. 4389).

4343. Het op strand jagen van een Vlaardinger hoeker te Scheveningen, door de Engelschen.

Dezelfde voorstelling der vorige plaat, met kleine verschillen in de details. Ets langw. gr. in-8°, zonder eenigen naam of onderschrift. Door Muller naar dit exemplaar, het eenige dat hij ooit zag, beschreven.

8 Januari 1781.

MULLER (No. 4392b).

4344. „Tafereel eener ontvlugting van drie Scheveningsche vissers in 1781.”

Vignet op den titel van een gedicht van C. Gebel, op drie hollandsche matrozen, die een expresse naar Engeland brengende, aangehouden werden, doch met een visscherspink van dáár naar Scheveningen ontvluchtten. Een hemd aan den mast bevestigd diende hun als zeil. Gravure in-8°, naar J. C. Schotel, door J. C. Bendorp, vóór den letterdruk.

3 Februari 1781.

MULLER (S. No. 4474 A).
moet zijn: NA MULLER (No. 4393).

4345. „Het plunderen van St. Eustatius.”

Tamelijk getrouwe afbeelding van een gedeelte van het eiland met het fort. Bovenstaand opschrift en een 4-regelig versje: „Geeft Britten, aan Vaughan's en Rodney's goddeloosheid,” enz., zijn onder de voorstelling gegraveerd. Het is de laatste van vier gravures in-12°, naar P. Wagenaar Jr., door C. Brouwer, behoorende in het werkje: *De engelsche tieranny. in vier samenspraaken. tweede druk.* Te Amsteldam, By Hendrik Gartman. MDCCLXXXII.

De overige prentjes stellen voor:

„Moord op de kust van Guinea." (1666). — „Het verbranden van Terschelling." (Augustus 1666). — „Gevangenis te Torbay." (1781).

4 Februari 1781.

MULLER (No. 4394).

4346. „Gezigt der Manmoedige Verdediging van Het OorlogSchip Mars tegens 3 Engelsche OorlogSchepen door den Schout bij Nagt Willem Krul Op den 4 Februarij 1781".

Onderschrift onder de voorstelling van dit gevecht; het hollandache schip midden tusschen de engelsche; rechts op den achtergrond eenige andere schepen. Gravure langw. in-4°, z. n. v. gr.

4 Februari 1781.

MULLER (No. 4396c).

4347. „Uw Crul, uw dappre Crul, dees luister aan
(uw kroone,
o Vrijheid! streed met roem!" enz.

Eerste regels van een 8-regelig gedicht, in twee rijen, onder de voorstelling van hetzelfde gevecht als op de voorgaande plaat afgebeeld is. Gravure langw. gr. in-8°, naar en door K. F. Bendorp. Uit: J. le Francq van Berkhey's *Zestriumph*. Rechts onderaan gemerkt: „Bladz. 164."

Zie voor Muller No. 4397a: No. 9. Deel XIV. Plaat III hier voren.

4 Februari 1781.

MULLER (No. 4398).

4348. „W. Krull."

Inscript in een urn, waarbij een speer met lauwerkrans en andere attributen en geplaatst boven op een monumentalen steen, waarop: „De neerlaag van een' waaren Held Kan zegetekens overwegen. Kunstl. Sp. g. vlijt."; een 13-regelig vers, geteekend B(ilderdijk?), beginnende:

„Wie weet van sidd'ren of bezwijken

Daar 't Vaderland en glorie geldt;" enz.

en 't jaartal „MDCCLXXXI." Gravure kl. in-8°, z. n. v. gr., doch door B(ilderdijk) zelf.

Van dit gravuretje zijn hier twee staten aanwezig:

a met een oningevuld wapenschild onder in den grafsteen;

b met het wapenteeken van Crul: een boom, waaromheen zich een slang kronkelt. Dit onderscheid wordt door Muller niet vermeld.

4 Februari 1781.

MULLER (No. 4399).

4349. „Hier rust de dappre Krul, die op de Ruiter's spoor
Door liefde voor het Land en Vryheid wierd
(gedreven;" enz.

Gedeelte van een 4-regelig versje onderteekend „B. B.(osch)" onder de afbeelding van een grafombe ter eere van Crul. Gravure in-8°, naar P. Wagenaar Jr., door C. Brouwer, met adres van A. Borchers.

Van deze plaat is hier een proefdruk vóór alle letter en een letterdruk aanwezig.

4 Februari 1781.

MULLER (No. 4400).

4350. „Deze eerste proef moet, door myn eigen hand,
(betoonen,
Dat nog d'aloude moed woont by Bataafsche
(zoonen.” enz.

Onderschrift in een gefigureerd randwerk om de afbeelding der voor- en keerzijde eener medaille ter eere van Crul geslagen. Op de voorzijde zijn borstbeeld met latijnsch omschrift; op de keerzijde een pedestaal met urn, waarbij een weenende Mercurius staat. Gravure in-8°, naar I. Buys, door N. v. d. Meer Jr. Uit: J. le Francq van Berkhey, *Zetriumph*. Rechts onder 't vers: „Bladz. 174.”

16 Februari 1781.

MULLER (No 4402).

4351. „Afbeelding van het Engelsch O. I. C. Schip
de Generaal Barker gestrand den 16 Feb. 1781.”

Onderschrift onder de afbeelding van het zandvoortsche strand links; het gestrande schip rechts op den achtergrond. Gravure langw. in-4°. z. n. v. gr.

30 Mei 1781.

MULLER (No. 4405).

4352. „Gevecht tusschen de Hollandsche Fregatten
Castor, Kapitein Pieter Melvill en Briel, Kapitein Gerard
Oorthuis; en de Engelsche Fregatten Flora, Kapitein
William Peere Williams en Crescent, Kapitein Thomas
Pakenham, Voorgevallen den 30^{en} May 1781, op de hoogte
van Kaap St Marie.” — „Combat entre les Fregates” etc.

Onderschriften aan weerszijden van een trofee met de wapens van Melvill en Oorthuis, onder de afbeelding van dit gevecht. Gravure gr. langw. in-fol., „I. Kobell, delin.” „M. Salliett, sculp.”, met opdracht van de uitgevers J. Smit & Zoon aan P. Melvill en G. Oorthuis.

Van deze plaat zijn hier twee staten aanwezig:

a. Proefdruk vóór het onderschrift doch met de wapens en, in getraeerde letters: „J: Kobell deli” en „M: Sallieth Sculp 1782”.

b. De hier boven beschrevene (Muller No. 4405b).

Hierbij: I. Op een afzonderlijk blaadje, langw. in-fol., in boekdruk, in twee kolommen door lijstwerk omgeven, in 't hollandsch en 't fransch, bijna hetzelfde als het hierboven als titel aangegevene, doch nu met bijvoeging van den gang van het gevecht en de sterkte der schepen, wat niet, zooals Muller beweert, onder de gravure voorkomt.

II. „Lijst der zeemagt van de republiek der Vereenigde Nederlanden Zoo als dezelve zig thans gereed bevindt.”

Onder bovenstaand opschrift worden, in twee kolommen, in boekdruk, al onze schepen opgegeven, met vermelding der admiraliteitskamer voor welke zij voeren.

30 Mei 1781.

MULLER (No. 4406).

4353. „Gevecht tusschen de Hollandsche Fregatten Castor,” enz.

Kopie der vorige plaat met geheel hetzelfde onderschrift, nu in kursief lettertype (bij de vorige in romein), doch zonder trofee of opdracht. Duitsche gravure langw. gr. in-fol., door J. X. Marianus, A.(ugusta) V.(indelicorum).

30 Mei 1781.

NIET BIJ MULLER (No. 4406).

4354. „*Combat entre les fregates hollandaises le Castor capitaine P. Melvill et la Briele.*”

Opschrift in spiegelschrift boven een andere kopie van No. 4352 hier voren, maar nu omgekeerd. Het reddeloos geschoten schip hier links. Optikaplaat, links bovenaan: „Collection des Prospects.” Onder de plaat een 4-regelig duitsch- en een even groot fransch onderschrift en het adres van de „Négoce commun de l'Académie Impériale” te „Augsbourg”. Gravure gr. langw. in-fol., z. n. v. gr.

Ook een exemplaar zonder het opschrift in spiegelschrift en zonder „Collection des Prospects” is aanwezig.

30 Mei 1781.

MULLER (No. 4408).

4355. „De Schlacht tussen de Hollandse Fregatte de Castor, en la Briele, de Eerste waer gecomandeert van de Capitein P. Melvill, en de laeste van Capitein G. Oorthuis; en de Engelse Fregatte la Flora, van Capitein W. P. Williams, en Crescent van Capitein Th. Pakenham gecomandeert. De weleke (*sic*) den 30. May. 1781. op de Hoogde van de Caap St. Marie geschiet is.”

De beide hollandsche schepen links, de engelsche rechts op de plaat, die bovenstaand onderschrift heeft. Gekleurde gravure langw. in-fol., naar A. Rooland, door G. M. Probst, met adres van G. B. Probst te Augsburg. Op het exemplaar van Muller schijnt noch de naam van den graveur noch die van den uitgever vermeld te zijn. Beide staan rechts onder de plaat.

30 Mei 1781.

MULLER (No. 4411b).

4356. „De Crescent verward, in zeil en touw, Gelijk een roofgier in een welgespannen vlouw,” enz.

Zevenregelig gedicht, in twee kolommen, onder een kleinere afbeelding van dit gevecht: Gravure langw. gr. in-8°, naar en door K. F. Bendorp. Uit: Berkhey, *Zee-triumpk*. Rechts onderaan gemerkt: „bladz. 156. 157.”

30 Mei 1781.

MULLER (No. 4413).

4357. „Gevecht tusschen twee Hollandsche en twee Engelsche Schepen.”

Zeer verkleinde kopie van No. 4352 hier voren. Gravure in-8°, met bovenstaand onderschrift, naar I. Kobell, door W. v. Senus, met adres van E. Maaskamp. Uit: M. Stuart, *Vaderlandsche historie*, enz. Zie No. 4384 hierna.

30 Mei 1781.

MULLER (No. 4414).

4358. „Dat uw fregat den Briel, triumphlyk zy gebytelt; Als overwinnaar der Crescent,” enz.

Vierregelig vers in gefigureerden rand, gegraveerd onder de afbeelding der medaille op Oorthuis geslagen. Op de voorzijde het gevecht met omschrift: „Vis vi fortiter repulsa.” Op de achterzijde de wapens van de admiraliteit van de Maas, van Oorthuys en van Melvill aan een Neptunus-vork uit de golven stekende, met randschrift: „Antiqua. virtute dvvm-viri.” Gravure in-8°, naar J. Buys, door N. v. d. Meer Jr. Uit: J. le Francq van Berkhey, *Zee-triumph*. Onderaan rechts: „Bladz. 173.”

8 Juni 1781.

NIET BIJ MULLER (No. 4415).

4359. „Commissie bij den Prins van Oranje in 't Huis in 't Bosch door de Burgeme: Temmink & Rendorp, & een pension: van Amst:”

Onderschrift onder de origineele teekening in-12°, in O.-I. inkt, door J. Buys, voor het plaatje onder nummer 4415 bij Muller beschreven. Zie hier voren No. 9. Deel XIV. Plaat IV.

8 Juni 1781.

MULLER (No. 4416).

4360. „Voor Amstels oudsten Raad, den Schrik van (Engeland,

.....
 Worde in elks dankbaar hart, dit Standbeeld,
 (opgerecht!”

Vierregelig vers van „B. B.(osch)” onder dit ontwerp-standbeeld ter eere van den amsterdamschen burgemeester E. de Vry Temminck, die op een voetstuk staat en den nijld met de speer der vrijheid doorsteekt. Links de Amsterdamsche maagd; rechts de Trouw(?) Op den achtergrond rechts het stadhuis, links de Kalverstraat te Amsterdam. Gravure in-8°, naar P. Wagenaar Jr., door C. Bogerts, met adres van A. Borchers.

21 Juni 1781.

MULLER (No. 4417).

4361. „De kaap de Goede Hoop met Fransehe (*sic*) hulptroepen bezet in t' Jaar 1781.” „bladz: 159.”

Onderschrift onder de afbeelding der vloot, met de stad op den achter-

grond. Gravure langw. in-12°, z. n. v. gr. Uit: *Beknopte historie der onlusten in de Nederlanden*. Bovenste van twee plaatjes, waarvan het onderste vermeld is onder Muller No. 4496.

23 Juli 1781.

MULLER (No. 4418).

4362. „Ruine van den Brand aan den Uithoorn, den 23 July 1781.”

Onderschrift onder de afbeelding der ruine. Op den voorgrond water, waarop schepen, hout, enz. Gravure langw. in-fol., naar C. van Hardenberg, door P. H. Jonxis, met het door Muller niet vermelde adres van A. Stubbe.

23 Juli 1781.

MULLER (No. 4419).

4363. „De ruinen van den brand te Uithoren.”

Onderschrift onder de afbeelding der ruinen. Op den voorgrond de overblijfsels eener woning met timmerwerf? Onder het onderschrift: „Deeze Brand begon 'den 23 Iulij 1781. 's morgens om 10 uren, en omtrent half 3 uren lag alles genoegzaam in asche en puin.” Gravure langw. in-4°, „I: Verstegen, ad viv; del. 1781.” „C. Philips, sculps. 1782.”

Van deze prent zijn hier drie staten:

a. De plaat zonder onderschrift. (Muller No. 4419b).

b. De hier boven beschrevene. (Muller No. 4419a).

c. Dezelfde plaat; in het onderschrift de volgende verschillen met b: „De ruinen (bij b ruinen)... te Uithoorn.” (bij b Uithoren); na „om 10 uren” een komma-punt in plaats van eene komma. Hier „Verstegen” zonder voorletter en „C: Philips sculps.” zonder jaartal. (N. b. M.).

23 Juli 1781.

NIET BIJ MULLER (No. 4419).

4364. *De ruinen van den brand te Uithoorn?*

De ruinen van een andere zijde gezien. Links de kerk. Gravure langw. in-4°, zonder eenigen naam of onderschrift.

5 Augustus 1781.

MULLER (No. 4423).

4365. „Détail du plan démonstratif du combat”, etc. — „Betoogent plan aangaande de zeeslag Voorgevallen op den 5 Augustus 1781, tusschen de Engelsche Vloot gecommandeert door den Vice-Admiraal Parker, en het Hollandsch Escader onder den Schout by Nacht Zoutman; volgens de echtste Berichten.”

Opschriften in boekdruk, in het fransch en hollandsch, boven in een groot label, waarop, in twee kolommen, de naam en bewapening van elk schip is aangegeven, in den linkerbovenhoek van een plan van de positie der vloten in vogelvlucht gezien. Links onderaan een gedeelte van N. Holland, Friesland en de eilanden. Gravure in-plano, naar „I. Pinelli

Ing^r. et Off^r. d'Artillerie", met adres van J. F. Rosart en Comp. te Amsterdam. Hierbij op een afzonderlijk vel, in twee kolommen, in boekdruk: „Relaas van den zeeslag, . . . Dienende tot verklaring der Kunstplaat, uitgegeeven door J. F. Rosart en Comp. te Amsterdam."

5 Augustus 1781.

MULLER (No. 4424).

4366. „Gezigt van de hollandsche en engelsche eskaders, zo als dezelve in Linie lagen by het gevegt op de Doggersbank in de Noord-zee op Zondag den 5 Augustus 1781."

Gegraveerd onderschrift in twee regels onder een prent waarop de beide vloten in slagorde zijn afgebeeld. In den rechterbovenhoek de „Verklaaring" der letters A—Z. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr.

5 Augustus 1781.

a. NIET BIJ MULLER (No. 4424).

4367. *Afteekening der engelsche en hollandsche linien in den zeeslag bij Doggersbank.*

Teekening br. in-fol., plan van de vloten in slaglinie, door een ooggetuige en deelnemer aan den slag vervaardigd, zooals blijkt uit 't bijschrift bij het engelsche konvooi: „zijlende om de west en liepen uijt ons gezigt". In den rechterbovenhoek, met de cijfers 1—7, de namen der hollandsche schepen.

5 Augustus 1781.

b. NIET BIJ MULLER (No. 4424).

4368. „*Plan van de zeebatalje, Zoo als de Engelsche Scheepsmagt onder den Adm. Parker met het Hollandsch Convooi onder den Schout by Nacht Zoutman, op den 5den Augustus 1781 met elkander begonnen hebben te slaan, des morgens ten 8 uren in die Positie, wanneer de linie van Gevegt nog niet gebroken was.*"

Opschrift boven een geheel in boekdruk en fileetwerk gezet plan van bataille van den slag bij Doggersbank. Dit blaadje behoort in: *De neutraliteit of onpartydige verhandelingen der staat-geschied- en historie-kundige voorvallen Van 't Jaar 1781.* Amst., W. Coertse Jr. z. j. (1781). in-8°.

5 Augustus 1781.

MULLER (No. 4425).

4369. „*De vloot in linie van bataille, onder commando van den schout bij nacht J. A. Zoutman, en het afkoomen der Engelschen onder de orders van den vice admir. H. Parker. op Doggersbank den 5 Aug. 1781.*"

Eerste van vier platen over den slag bij Doggersbank, met bovenstaand onderschrift en de namen der schepen en het getal hunner stukken, volgens de, in de plaat voorkomende, letters (A—O) voor de hollandsche en de cijfers (1—10) voor de engelsche schepen.

2°. „*Het gevecht op Doggersbank.*"

3°. „Het einde van het gevecht, en het vlugten of oploeven der Engelschen op Doggersbank.”

4°. „Gezigt van 's lands schip de Batavier, in een reddeloozen staat leggende te loefwaars van 's lands vloot, na den slag op Doggersbank,” enz.

Onder het opschrift een 5-regelig relaas over dit schip en alleen de verklaring der letters A en B en der cijfers 1 en 2 in de plaat, ofschoon ook in deze, zoowel als in de tweede en derde, meer dan deze beide letters en cijfers voorkomen, waarvan de beteekenis onder de eerste prent is aangegeven.

Midden onder iedere prent een trofee, waarbij o. a. een wapen met twee gekruiste ankers. Alle gravures zijn in-plano en naar E. Hoogerheijden, door R. Muijs. Het schijnt dat er verschillende staten van deze gravures zijn, ten opzichte der adressen. Muller noemt voor allen alleen het adres van F. W. Greebe te Amsterdam, Dozy zag alleen No. 1 en 2 met dit adres, No. 3 met het dubbel adres van F. W. Greebe te Amsterdam en E. Hoogerheijden te Middelburg; No. 4 met het adres van dezen laatsten alleen. Bij dit stel hebben No. 1—3 het hier boven opgegeven dubbel adres, No. 4 als bij Dozy.

5 Augustus 1781.

MULLER (No. 4426).

4370. „Formering der Hollandsche Lienïe en het afkomen der Engelsche voor het gevecht op Doggersbank,” enz. — „Formation de la Ligne Hollandaise et de celle des Anglais, avant le combat de l'oggersbank,” etc.

„Slag op Doggersbank.” — „Action de Doggersbank.”
„Einde van den Slag.” — „Fin du Combat.”

De vignetten in het midden onder iedere plaat, welke bijna volmaakt gelijk zijn aan die van het vorig nummer, geven grond voor het vermoeden, dat deze gravures, langw. gr. in-fol., naar I. F. Reitz, door M. Salliett, met adres van J. Smit en Zoon te Amsterdam, gekopieerd zijn naar dat stel.

Hierbij op één vel in-plano, aan de keerzijde onbedrukt, de hollandsche en fransche verklaring der platen, in twee, door randwerk omgeven kolommen.

5 Augustus 1781.

NIET BIJ MULLER (No. 4426).

4371. „No^o 1”. „Formeringh der Hollandsche Lienïe met het Afkomen der Engelsche, voor het Gevecht op Doggersbank, op den 5 den Augustus 1781, zynde de Hollandsche Vlood aengevoerd door den S. By N: Zoutman, en de Engelsche door de V: Ad^t Parker.”

Rechts van dit onderschrift de verklaring der letters A—M (hollandsche vloot); links der cijfers 1—11 (engelsche vloot).

„N. 2”. „*Slagh op Doggersbanck, voorgevallen den 5 Augustus 1781 Tegen de Engelsche vloot van de Vice Ad^t Parker.*”

Rechts de verklaring van de cijfers 1—7 (engelsche vloot); links van de letters A—G (hollandsche vloot).

„N. 3.” „*Het Eynde van Het Gevecht op Doggersbanck op den 5^{den} Augustus. 1781: Na dat de Engelsche de laaste poging op den Admiraal Generael gedaen hadde, Weken zy af.*”

Rechts verklaring van No. 1—7 (engelsche vloot); links van de letters A—G (hollandsche vloot).

Onderschriften onder drie zeer goede teekeningen in kleuren, langw. gr. in-fol., van J. Weuyster (1783), niet veel afwijkende in voorstelling van No. 4370.

5 Augustus 1781.

MULLER (No. 4430 en S. No. 4430).

4372. „*Formation de la ligne hollandaise et de celle des Anglais.*”

Opschrift in spiegelschrift boven de eerste van drie platen, duitache kopiën van No. 4370. Optika-platen uit de serie „Collection des Prospects.”, de beide andere hebben bovenaan, eveneens in spiegelschrift, „Action de Doggersbank.” en „Fin du combat Doggersbank.”, terwijl onder de eerste een 4-regelig, onder elk der andere een 1-regelig duitach en even groot fransch onderschrift is gegraveerd en het adres van de „Négoce comūn de l'Académie Impériale” „Augsbourg”. Gekleurde exemplaren.

Van de tweede plaat is ook een exemplaar aanwezig zonder opschrift in spiegelschrift, zonder „Collection” enz. en ongekleurd.

5 Augustus 1781.

MULLER (No. 4429 **).

4373. „*Het Zee-trefte op Doggersbank, tussen de Hollandse en Engelse Flotte.*”

„*De Hollandse en Engelse Flotte na de Schlacht van Doggersbank.*”

No. 2 en 3 eener serie van drie platen over dezen slag.

Slechte kopiën der platen van Sallieth (zie No. 4370), „A. Rooland, fec.” „G. M. Probst, sculps.” (et excud.?).

5 Augustus 1781.

MULLER (No. 4431).

4374. „*Het in Lienie Leggen der Hollandsche Vloot, op Doggersbanck, en 't Afkomen der Engelsche Smorgens ten 7 uren op den 5^{den} Augustus 1781 Zijnde 7 hollandsche Schepen in 'd Linie en 8 Engelsche tot den Slag.*”

„*Het Slaen der Hollandsche Vloot door den Schout*

bij Nacht I. A. Zoutman; tegen de Engelsche onder den Vice Admerael Parker, op den 5^{den} Augustus 1781 des S' morgens 11 Uren."

Underschriften onder twee goede teekeningen langw. gr. in-fol., in kleuren, door (J.) Weuijster (niet F. Venijster zooals Muller leest). Rechts onder de tweede plaat verklaring der cijfers 1-8 (engelsche vloot); links der letters A-G (hollandsche vloot).

5 Augustus 1781.

MULLER (No. 4432).

4375. „Zeeslag, voorgevallen op Doggersbank, in den Ogtent van den 5de Augustus 1781, tusschen de Hollandsche Vloot, onder Bevel van den Hoog Edel Gestreng Heer Schout by Nacht J. A. Zoutman; en de Engelsche Vloot, onder Bevel van den Viceadmiraal Parker; zo als dezelve zig by den aanvang vertoonde."

„Zeeslag, . . . zo als dezelve zig by het eyndige vertoonde."

Underschrift met opdracht er onder *aan*- en wapen er tusschen *van* J. A. Zoutman, onder twee platen, het begin en het einde van den slag voorstellende. Gravures langw. gr. in-fol., naar I. Ouwater, door C. Bogerts, met adres en opdracht van J. Stanhoffius Az. Bij iedere plaat is een vel in-folio in boekdruk: „Verklaring der konstprent." Blijkens een nadere mededeeling onder de eerste en een „NB." onder de tweede „verklaring", behoort hierbij een „Beschryving" en een „Lyst der Intekenaaren". Deze zijn bij dit exemplaar niet.

Van deze prenten zijn hier drie staten:

a. Proefdrukken vóór alle letter, maar met het wapen van Zoutman in het midden onder de plaat. Van dezen proefdruk vermeldt Muller alleen de tweede plaat.

b. Dezelfde platen, afdrukken op satijn, met het woord: „Proefdruk." rechts onderaan.

Van de tweede plaat van dezen staat is ook een afdruk op papier aanwezig.

c. De hier boven beschrevene, waarvan plaat I in een gekleurd exemplaar.

5 Augustus 1781.

MULLER (No. 4433).

4376. „Afbeelding, van de slag op Doggersbank Tusschen de Hollandsche en Engelsche Vlooten Voorgevallen op den 5^{den} Augustus 1781 Zo als het zich vertoonde omtrent 11 uren voor den middag Tusschen de Beide Linien van Bataille door te zien. De Wind was in 't gevegt N: N: Oost En de Cours meest Z: Z: Oost."

Underschrift onder de afbeelding van het gevecht. Rechts van het onderschrift verklaring der letters A-M (hollandsche vloot) in de plaat,

links der cijfers 1—12 (engelsche vloot) Midden tusschen het onderschrift het wapen van J. A. Zoutman, aan wien deze plaat. gr. langw. in-fol., opgedragen is door den graveur D. de Jong, die ook de teekening voor de prent maakte.

5 Augustus 1781.

NIET BIJ MULLER (No. 4433).

4377. „*Bataille navale livrée entre une Escadre Holland. & Angl. le 5 Août 1781, sur le Doggers-Bank. Zeeslag van den 5de Aug^s. 1781, tusschen de Hollanders en de Engelschen op de Doggers-Bank.*”

Opschrift boven een voorstelling van het begin van den slag. Gravure langw. in-12°. z. n. v. gr.

5 Augustus 1781.

MULLER (No. 4435b).

4378. „Zie nu, in deeze print, den Zeeslag voor
(‘slands eer’,
Hoe hier held Zoutman, ginds Kinsbergen, in
(‘t geweer,
Den weiffelenden strijd, in ‘t end, deedt overhellen,
En joeg den Brit voor uit, met Hollands Zee
(kornellen.” enz.

Onderschrift in acht regels, in twee kolommen. waartusschen twee gekruiste ankers, een bijbel en de vrijheidshoed met de spreuk „Hac nitimur Hanc tuemur”. onder de afbeelding van het einde van den slag. Het 8 regelig vers is van J. L.(e) F.(rancq) V.(an) B.(erkhey), in wiens *Zetriumph* staat *à* dezer gravure. langw. in-4°. behoort.

Van deze plaat zijn hier twee staten:

a. Met „K. F. Bendorp del. et sculp” links onder de plaat.

à dezelfde plaat zonder naam van graveur.

5 Augustus 1781.

NIET BIJ MULLER (No. 4435).

4379. *Zeeslag bij Doggersbank.*

Goede teekening in kleuren, langw. in-fol., zonder eenigen naam, een gedeelte van het gevecht voorstellende.

5 Augustus 1781.

MULLER (No. 4436).

4380. „Zee slag Voorgevalle den 5 augustus 1781 by doggersbank, tussen het hollandsche escader onder de order van den Schout by Nagt Zoutman en de Engelsche Vloot gekommandeerd door den Vice Admiraal Parker, waar in de Hollanders den Zeegen bevogten hebben.

Verbeelt zoo als het zig ‘s morgens om 9 uren ver-toonde.”

„Combat naval”, etc.

Onderschriften in het hollandsch en in ‘t fransch, aan weerszijden van het

wapen van Amsterdam in trofee van wapenen, onder de afbeelding van den zeeslag bij Doggersbank. Gravure br. in-fol., naar R. F. Berrichg, door K. F. Bendorp, met adres van H. de Haas (te Amsterdam).

5 Augustus 1781. NIET BIJ MULLER (No. 4436).

4381. „*Neêrlandsch heldenmoed. Getoond by 't bloedig Zeegevecht van den 5 Augustus 1781. tusschen de Engelsche en Hollandsche Vlooten onder den Vice-Admiraal Hyde Parker, en den Schout-by-Nacht Joan Arnold Zoutman. Op de Doggerbank in de Noordzee.*”

Op- en omschrift van een houtgravure langw. in-8°, door H. Numan, genoemden slag voorstellende. Links het schip „de Fortitude”; in het midden de „Admiraal generaal”; rechts de „Holland” zinkende. Onder de voorstelling een verhaal van den slag en een gedicht van F. Berkenkamp, in vier kolommen, in boekdruk. Daar onder, in gefigureerden rand, het wapen der admiraliteitskamer van Amsterdam, tusschen een trofee van vaandels en krijgstuig en aan weerszijden daarvan een zeegezicht. Met adres der Erfgen. van de Wed. C. Stichter te Amsterdam.

5 Augustus 1781. MULLER (No. 4437).

4382. „*Zeeslag der Nederlanders tegen de Engelschen bij Doggersbank 5 Augustus 1781.*”

Onderschrift onder eene afbeelding van het gevecht. Staalgravure langw. gr. in-4°, naar H. Vettewinkel Dz., door P. Velijn. Uit: Engelberts Gerrits, *Heldendaden der Nederlanders ter zee.*

5 Augustus 1781. MULLER (No. 4441).

4383. „*Victorie op Doggersbank: den 5den Augustus 1781.*”

Zie: Muller No. 4514.

5 Augustus 1781. MULLER (No. 4442).

4384. „*Zeeslag op de Doggersbank.*”

Afbeelding van den slag. Gravure in-8°, naar I. Kobell, door W. van Senus. Het plaatje behoort in *Vaderlandsche historie door Martinus Stuart.*, zooals het onderschrift luidt der zinnebeeldige titelprent geplaatst vóór dit werk, dat van 1821—26 bij E. Maaskamp te Amsterdam verscheen, doch niet voltooid werd. De daarin voorkomende portretten zijn vermeld door J. F. van Someren in zijn portretkatalogus I blz. 26, terwijl de overige platen, hier voren vermeld onder No. 4054, 4067, 4357 en bij Muller S. 4076 A: „Aardbeving in de Luthersche Oude Kerk.”, allen hier zijn bijgevoegd.

De titelprent vertoont de Genius des tijds, die aan Geschiedenis, afgebeeld als een vrouw, de gebeurtenissen voorhoudt die voorgevallen zijn. Links boven haar een zeegevecht; rechts de tempel der Unie aangevallen;

onder haar de Tweedracht met dolk, ketenen en fakkel, waarvan de rook „den Nederlandschen Leeuw bedwelmt”, terwijl drie demonen den pijlbundel aanvallen. Gravure in-8°, naar E. Maaskamp, door W. v. Senus.

5 Augustus 1781.

MULLER (No. 4443a).

4385. „... Action between the Squadron of Ships under his [Hyde Parkers] command & a Dutch Squadron commanded by Rear Admiral Zoutman, on the 5th August 1781, on the Dogger Bank.”

Gedeelte eener opdracht gegraveerd onder de voorstelling van den slag bij Doggersbank, waarbij over de geheele linie de schepen in gevecht zijn. De plaat, uitgegeven door J. Boydell, is opgedragen aan Hyde Parker door R. Paton, naar wien deze gravure in-plano gegraveerd is door D. Lerpiniere. Aan weerszijden van de opdracht is links de sterkte-opgaaf van de engelsche, rechts die van de hollandsche vloot gegraveerd.

5 Augustus 1781.

MULLER (No. 4444).

4386. „The Representation of the Action between the British Fleet under the Command of Vice Admiral Parker and the Dutch Fleet under the Command of Vice Admiral Zoutman on the Dogger Bank the 5th of Augt 1781.” enz.

Inscript in den ondersten plastrand eener prent, waarop een elftal schepen zijn afgebeeld met zeer gehavende zeilen, waaruit op te maken is, dat ze in gevecht geweest zijn, maar van een „Action”, zooals in het onderschrift staat, is niets te zien. Gravure in-plano, naar D. Serres, met een opdracht aan Parker van de uitgevers der prent R. Wilkinson en R. Pollard, welke laatste ook de graveur der plaat was.

5 Augustus 1781.

NIET BIJ MULLER (No. 4445).

4387. „Op de bloedige zeeslag, Tusschen den Holland-schen Schout by Nacht Zoutman, en den Engelschen Vice-Admiraal Parker, Voorgevallen in de Noordzee, den Vden van Oogstmaande, MDCCLXXXI.”

Onderschrift, met vers van zestien 4 regelige koepletten in twee kolommen, in boekdruk, onder een kleine houtgravure (langw. kl. in-8°), een zeeslag voorstellende. Midden onder de twee kolommen staat: „Door Huibert Dirk Campagnée, Een vriend van 't Huis Oranjé, Een minnaar van ons Nederland. Die lyf en leven bied tot Pand, Voor Vaderland en Staten, Indien zyn hulp kan baten!”

Hierbij twee gedichten op één vel in-plano, in boekdruk; bovenaan één van acht en twintig regels, in twee kolommen, met het volgend opschrift: „De wilden van Europa op de vlugt, of patriotsche klagten, uitgeboezemd

over de engelsche moord-instrumenten, gebruikt tegen onze dappere en nooit genoeg volpreezen zeehelden, den 5den Augustus 1781. benevens *troostlyke mensch aan der overleedenen weduwen en weezen*. Opgedraagen aan alle oprechte Nederlanders, die geen beminnaars der Engelschen zyn." ; het in den eersten titel reeds door de kursief gezette woorden aangeduide 16-regelig vers, staat met het afzonderlijk opschrift: „Troostlyk toegift aan de weduwen en weezen.” onder het eerste gedicht, dat spreekt van het schieten met bommen gevuld met glas, spijkers, peper, porcelein, enz. Aan het eind van beide staat als onderschrift: „Uit liefde voor het Vaderland, Door E:(en) V:(rije) F:(riesche) J:(ongen?) Si Deus nobiscum quis contra nos?” Onderaan: „Te Utrecht, by den Boekverkooper”, waar-achter in handschrift „Dd Baars”.

5 Augustus 1781.

MULLER (No. 4446a).

4388. „'t Redden van de equipagie van 's lands schip Holland, gezonken, na den slag op Doggers-bank, in den Nacht van den 5^e Aug^s 1781.”

Deze plaat, die behoort in de serie door Muller beschreven onder No. 4458 (zie in dezen katalogus: Na Muller No. 4540. II. 1), is, evenals al de overige daartoe behoorende, overbodig afzonderlijk door hem vermeld. Ik neem haar dus alleen op omdat ze hier aanwezig is in een staat door Muller niet genoemd, n.l. met het woordje „Proefdruk” onder den rechterbenedenhoek der plaat.

5 Augustus 1781.

MULLER (No. 4447a).

4389. „Het Schip Holland zinkt.”

Gravure in-8°. naar J. Buys, door R. Vinkeles. Uit: *Wagenaar, Ver- volg.* III.

12 Augustus 1781.

MULLER (No. 4448).

4390. „eenigen juichten . . . van anderen biggelden de traanen. . . .”

Onderschrift onder een plaatje de terugkomst van de schepen uit den doggersbankschen zeeslag vertoonende. Op den voorgrond 't strand met juichende en weenende toeschouwers; op den achtergrond de vloot. Dit plaatje, langw. in-16°. naar I. Buys, door H. Vinkeles, is de onderste helft van een gravure kl. in-8°. behoorende in? Achter het onderschrift staat nog: „Bladz. 447.” Hierbij 't zelfde plaatje. proefdruk vóór 't onderschrift.

Augustus 1781.

NIET BIJ MULLER (No. 4448).

4391. „Het Hollandsch Oorlogschip de admiraal de Ruiter, van 64 stukken Kanon, onder bevel van den Schoutbynacht, nu Vice-Admiraal J. A. Zoutman.”

„Het Engelsch Oorlogschip de Fortitude, van 74 stukken Kanon, onder bevel van den Admiraal Hyde Parker.”

Opschriften in boekdruk, boven twee grove houtsneden, twee schepen met volle zeilen voorstellende. Onder ieder schip een 4-regelig vers, eveneens in boekdruk. Onder het eerste: „'t Schynt of de Ruiters Geest. ô Zoutman! u bezielt.” enz.; onder het tweede: „Beklag uw woede vry, ô Parker! kost gy denken,” enz. Gravures langw. in-4°, door A. Bouwens. met adres van de Erve de Weduwe J. van Egmont te Amsterdam. Deze prent, bovenaan rechts gemerkt: „No. 36.” behoort waarschijnlijk tot de serie door Muller onder No. 3978 beschreven.

1781. MULLER (No. 4454a).

4392. „Willem V. vereerd de Doggersbanksche Helden.”

Zie: No. 4415 hierna.

1781. MULLER (No. 4455).

4393. „Dees Scheeps kroon blyft, met Nereus zwier,
Nog voor den kruin der (sic) Batavier.”

Zie: No. 4416 hierna.

1781. MULLER (No. 4456a en b).

4394. „Het nieuw vermakelyk spel genaamd” „Doggersbank”.

Zie: No. 4418 en 4419 hierna.

1781. MULLER (No. 4457 en S. No. 4457).

4395. „Verzameling van 36 plaatjes”, enz.

Zie voor de door Muller onder bovenstaanden titel vermelde serie: Na Muller No. 5120 hierna.

1781. MULLER (S. No. 4457 A).

4396. „Historie der omwentelingen,” enz.

Zie: Na Muller No. 5446 hierna.

1781. MULLER (No. 4458).

4397. „Vier kunstplaatzen,” enz.

Zie: Na Muller No. 4540 hierna.

1781. MULLER (No. 4459).

4398. „Geschiedenissen van onzen tyd.”

Zie: Na Muller No. 4513 hierna.

14 Augustus 1781. MULLER (No. 4460).

4399. „Het springen van den Hollandsche Haagsche Kaaper den Dappere Patriot welke op een Roemwaardige wijze vegtenderhand is opgevloogen met zijne geheele

moedige Equipagie op dingsdag morgen den 14 Augusty 1781."

In het midden der plaat het in de lucht vliegende schip. Gravure langw. in-4°, met bovenstaand gegraveerd onderschrift en opdracht van den ontwerper en graveur D. de Jong aan Mr. J. Bergeson te 's Hage.

14 Augustus 1781.

MULLER (No. 4461).

4400. „Patientia læsa furor fit”.

„Het opvliegen van het Hollandsch Kaperschip de Dapper Patriot naar sig in een allerhartnekkigst gevegt met een Engelsch Konings Fregat overmant vindende. den 14 Agust 1781. Siet de Rott” Courant N: 105.”

Onderschrift onder de afbeelding van het in de lucht vliegen van een schip. Gravure in-8°, naar K. F. Bendorp, met adres van H. D. Haas. De latijnsche spreuk staat aan weerszijden van het wapen van 's Gravenhage.

28 Augustus 1781.

MULLER (No. 4463a).

4401. „Afbeelding der lykstaatie van den wel ed. hoog wel geb. gestr. heer Wolter Jan Baron Bentink, schout by nacht, . . . Op Dingsdag den 28 Augustus 1781, 's Namiddags tusschen 4 en 5 Uuren in de Nieuwe Kerk.”

Onderschrift en volgorde van den stoet, in vijf kolommen, in boekdruk, onder de afbeelding dezer begrafenis, te zien op den Colveniersburgwal bij het „Ovde Manne en Vrowwe Gasthvy's.” Op den voorgrond in het water verscheiden schuitjes met toeschouwers. Gravure langw. gr. in-fol., naar H. P. Schouten, door B. de Bakker. Met het adres: „I. Kok Excudit” gegraveerd onder het wapen van Bentinck midden in den ondersteen plaatrand.

Hierbij: „Grafscrift op . . . Wolter Jan Gerrit Bentinck,” enz.

Opschrift boven een sonnet van R. Schutte. Op één vel in-plano, in boekdruk. Muller vermeldt onder bovenstaand nummer drie verschillende grafscriften.

28 Augustus 1781.

MULLER (No. 4464a).

4402. „Afbeelding der Lykstatie van den Hoog Welgeboren Gestrengen Heere Wolter Jan Gerrit baron Bentinck, . . . bygezet in het Choor der Nieuwe Kerk te Amsterdam, op den 28^{en} Aug. des Jaars 1781.”

Gezicht op den stoet, die van de brug bij de Doelenstraat komt en over het Schapenplein, de Kalverstraat ingaat. Gravure langw. in-4°, met bovenstaand onderschrift, naar J. Buys, door H. Vinkeles, met adres van J. Allart.

In dezen staat was de prent bestemd voor J. le Francq van Berkhey's *Zetriumph*. De ongesteldheid van den graveur was oorzaak, dat de plaat niet bij 't boek werd afgeleverd en zóó treft men haar dan ook zelden daarin aan. Zij werd echter door J. Allart aan de intekenaren gratis toegezegd in een voorbericht vóór het Eerste stuk.

Daar zoowel uitgever als auteur platen lieten vervaardigen voor dit 464 bladzijden groote gedicht, volge hier een opgaaf der nummers van dezen katalogus, waar prenten beschreven zijn, tot dit werk behoorende: No. 1203. 1667. 4347, 4350, 4356, 4358, 4378. 4416 en 4444. Ook zijn er nog in opgenomen de bij Muller onder No. 4453 vermelde zinneprentjes, hier niet aanwezig.

Om 'taandeel te doen kennen, dat de dichter had in de illustratie en als aanvulling der beschrijving van No. 1667 hier voren, is 't volgende niet zonder belang. In de Bibliotheek van boeken over Rotterdam, behoorende bij het Gemeente-archief, komt een bandje voor, met een viertal prenten waaraan het volgend bericht vooraf gaat:

„Bijgevoegde konstplaten op het werk *De zeetriumph der bataafsche vrijheid op Doggersbank*, door J. le Francq van Berkhey, M. D. et hist. N. lect. enz.

De Zeeslag van G. Oorthuis en P. Melvill, tegen over Bladz. 156

————— — W. Cruel ——— 164

De Medaille van den Admiraal J. van Heemskerk ——— 182

De Scheeps-Drinkhoorn van den Adm. P. Hein ——— 408

De Vaarsjes tegen over de Afbeelding der Zeehelden.

Voor Rekening van den Auteur, en te bekomen bij den Boekverkooper Frans de Does, Pz. te Leyden.

De Prijs op ordinair Papier is /2—12.—

En op best Schrijf Mediaan }
met eerste Plaatdrukken } /3—10.—”

In twaalf bladzijden tekst beschrijft de auteur van den *Zetriumph* de medaille van Heemskerk (zie No. 1203 hier voren) en den drinkhoorn. Omtrent den laatste blijkt dat de heer Dibbets den hoorn kocht van „zeker koopman in zeldzaamheden van Rotterdam, met name Keessen . . . die dit Stuk volgens bericht op eenen inboedel tot Delftshaven, uit de nazaten of familie van den Admiraal Piet Hein, gekogt had, met bericht dat het een gedenkstuk bij die familie was van de Zilverre Vloot, en de Hoorn zelve uit de vreemde gewesten door den Admiraal ware mede gebragt.

Schoon nu dit bericht op niets dan op overlevering rust, en den Heer Bezitter met mij deze opgaave getrouwlijk opgeeft, zooals zij is, zoo draagt het stuk alle tekenen van oudheid en waarheid der zaken. 't welk uit de beschrijving zal blijken. Het bestaat uit een grooten Paerlemoerhoorn, bij de natuurkenners bekend onder den naam Zilveren Oven. Oost-Indien en ook in Braziliën vrij gemeen, natuurlijk zijn deeze hoornen

fraai groen en bruin gevlekt, waarom de Franschen dezelve noemen. *Peau de Serpent. Slange vel.*"

Omtrent de plaat meldt hij dat zij *gegraveerd* is door van der Meer, naar de origineele teekening van Karel Delfos (onder de plaat zelf staat A. Delphos). op kosten van den bezitter gemaakt.

Hij bericht verder dat er enkele stellen afzonderlijk te krijgen zullen zijn, maar voegt er bij:

„Wijders dewijl het mijn zaak niet is om uitstaande Rekeningen met Boekverkopers te hebben, wil ik dezelve in geen Commissie afgeven, maar voor Contant geld en anders niet, dog om ook der Boekverkopers Costumen niet te beuadeelen zal ik dezelve ook aan geen particulieren afleveren, en zal derhalven het voordeel der Boekhandelaaren ruimer stellen dan gewoon, en de uitgave aan den Boekverkoper Frans de Does te Leyden overgeeven.

Nog heb ik te berichten dat dewijl de Boekhandelaar J. Allart, in het Licht geeft zeven zeer fraaije Konstplaatjes met de afbeeldingen der Zeehelden," (J. A. Zoutman, J. H. v. Kinsbergen, S. Dedel, W. van Braam, W. J. G. Baron Bentinck, E. C. Staring en A. Braak), „dat ik hier bij ten toegifte ook zeven vaarsjes, of bijschriften zal voegen op die wijze als in het Verheerlijkt Leyden; de gemelde Boekverkoper de Does zal dezelve te gelijk met deze platen uitgeven, op goed druk en best papier, gelijk dit bericht is nademaal men geen fransch Papier bekomen kan, niet twijfende of den Leezer zal niet op 't Papier maar op de zaak zien, zijnde dit echter met volkomen genoegen van de Heer J. Allart."

28 Augustus 1781.

MULLER (No. 4464c).

4403. „Lykstaatsie van Wolter Jan Gerrit, baron Bentinck."

Dezelfde gravure van het vorig nummer, nu zeer afgesleten en met bovenstaand ééneregelig onderschrift, zonder de namen van teekenaar en graveur, maar met het adres van P. Conradi en V. van der Plaats, 1787.

28 Augustus 1781.

a. NIET BIJ MULLER (No. 4465).

4404. „*Afbeelding der Lykstatie van den Wel Ed. Hoog Wel Geb: Gestr. Heer Baron, Wolter Jan van Bentinck,*"

Eeneregelig onderschrift onder de afbeelding der begrafenis trekkende langs het voormalig Athenaeum, het gasthuis enz. naar de overzijde van den O. Z. Voorburgwal. Gravure langw. zeer smal in-fol. z. n. v. gr., naar de teekening door Muller onder bovenstaand nummer beschreven. Uit: *De naauwkeurig hollandsche almanach* 1782. Amst.. A. Meyer. in-16°.

Deze almanak is bovendien geillustreerd met twaalf aardige prentjes op de dameskapsels. Nummer 11 van deze serie is tevens nog een historische prentje. In een doek, boven de toonbank van een modekraam, staat: „De

Opregte Zoutmans Linte Kraam". Vóór de kraam staat een eenvoudig man, die onder het zeggen van:

„Wel Tryn is dat een Muts, ik lach my schier ten Enden

Ik weet niet aan wat kant, of hoe ik hem moet wenden",

gereed staat zijn overigens zedig gekleed vrouwtje, een zeer modieuze en groote muts op te zetten, opgemaakt met linten waarop men „Doggers Bank" en „Zoutman" leest. Gravure in-12°. z. n. v. gr.

28 Augustus 1781.

b. NIET BIJ MULLER (No. 4465).

4405. „*Les Funerailles du Contre-Amiral W. J. Baron Bentink. De plegtige Begraavenis van den Schout by Nacht W. J. Baron Bentink.*"

Opschrift boven een afbeelding van den stoet in drie rijen boven elkander. Gravure langw. in-12°. z. n. v. gr. Uit een almanak?

28 Augustus 1781.

MULLER (S No. 4465 A).

4406. „Afbeelding der plegtige Begraavenis, van den Wel Edlen, Hoog Gebooren, Gestrengen Heer Wolter Jan Baron Bentink, Schout by Nacht," enz.

Underschrift, met de verklaring der cijfers 1—26, in boekdruk, onder een prent, waarop niets anders te zien is dan de opeenvolgende personen en koetsen van den stoet, die van rechts naar links trekt. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr. Muller beschrijft het exemplaar van den heer R. W. P. de Vries te Amsterdam.

28 Augustus 1781.

MULLER (No. 4466).

4407. „Ter onstervelijke Gedachtenisse van den Hoog Ed. Manhaften Heere, Schout bij-Nagt Baron Bentinck, hebbende als Kapitein bij het Ed Mog. Collegie ter Admiraliteit te Amsterdam gecommandeerd 's Lands Schip van Oorlog de Batavier voerende 54 St^t Kanons in den Zeeslag tegens de Engelschen op Zondag den 5. August^s MDCCCLXXI."

Inscript in H. S. in een gordijn boven de afbeelding van een niet uitgevoerd gedenkteeken, in welks voetstuk (eveneens in H. S.) een 6-regelig vers staat: „De Held van 't IJ. verminkt en doodelijk gewond!" enz. door I. L. de La Fargue van Nieuwland, die ook ontwerper, teekenaar en graveur is van deze met O.-I. inkt opgewasschen gravure in omtrek. in-fol.

28 Augustus 1781.

NIET BIJ MULLER (No. 4468).

4408. „*Gy allen schreyt! — Dat's regt. Wie moet om't droef verscheijen?
Van zulk een dappren Held geen hartetraanen
schreijen?"*

Tweeregelig onderschrift onder een zinneprent ter eere van W. J. G

baron Bentinck, den 24 Augustus overleden aan de wonden in den slag bij Doggersbank bekomen.

Een deftig heer, met staartparuk en steek op, klopt een zeeman op den schouder, die weenend staat bij een piramide-vormig gedenkteken met het wapen van Bentinck bovenaan. Links de zee. Gravure in-8°, naar en door H. L. Mijling, met adres van Iz. de Jongh, (te Amsterdam) 1781. Behoort als titelplaat in: P. 't Hoen, *Ter glorieriker nagedachtenis van... W. J. baron Bentinck*, enz. Amst. z. j. 16 blz. in-8°. Het onderschrift onder de plaat is aan dit gedicht ontleend.

28 Augustus 1781.

MULLER (No. 4469).

4409. „Wyk van deez' plaats, zo gy geen Vryheids-min-
(naar zyt;

Dit 's 't beeld van Bentinck," enz.

Onderschrift van „B. B.(osch)" onder een zinneprent ter eere van Bentinck.

Op een voetstuk met latijnsch inschrift en zijn wapen op de voorzijde, ziet men Bentinck's buste, die bekranst wordt door een engel, welke aan de linkerzijde van het voetstuk staat. Rechts ligt een treurende vrouw geknield, met de scheepskroon op het hoofd, steunende op een anker en met den te halver stok ahangenden wimpel der admiraliteit van Amsterdam. Gravure kl. in-fol., naar P. Wagenaar Jr., door C. Bogerts, met adres van A. Borchers.

28 Augustus 1781.

NIET BIJ MULLER (No. 4469).

4410. „*Ter nagedachtenisse van den Hooggeboren en Welëdelen Gestrengen Heere, Wolter Jan baron van Bentinck; Schout by Nacht,*" enz.

Elfregeelig opschrift boven een 8-regelig lofvers van Jan vander Hofen een opsomming van eenige Augustus-maanden, die voor de Engelschen gedenkwaardig geweest zijn, in twee kolommen, alles in boekdruk. 1 vel in-plano, met adres van H. Maronier, op 't Westnieuwland, te Rotterdam.

1 September 1781.

MULLER (No. 4470a).

4411. „Gezicht van 's lands scheepen van oorlog, onder 't commando, van Capteyn de Bruyn, op de reede van Hellevoet- -sluys, in de jaare 1782." (sic).

Onderschrift aan weerszijden van een vignet, een trofee voorstellende, (met wapen, waarin een lam), onder de afbeelding der vloot. Onder het onderschrift de verklaring der letters A—F in de plant. Gravure langw. in-fol., naar E. Hoogerheijden, door M. Sallieth 1785, met adres van F. W. Greebe te Amsterdam en E. Hoogerheijden te Middelburg.

26 November 1781.

MULLER (No. 4473).

4412. „St. Eustatius door de Franschen hernomen: den 26sten November 1781."

Zie: Na Muller No. 4518 hierna.

26 November 1781.

NIET BIJ MULLER (No. 4473).

4413. „t'herneemen van *St Eustatius*, in t'Jaar 1781. bladz: 143.”

Onderschrift onder een plaatje, behoorende in: *Beknopte historie der onlusten in de Nederlanden*. Onderste voorstelling der prent, waarvan de bovenste helft vermeld wordt onder No. 4302 hier voren. Zie voor de volledige opgave der in dit boek voorkomende platen de noot van Na Muller No. 4350a hierna. Gravure langw. in-12°, z. n. v. gr.

1781.

MULLER (No. 4474 en S. No. 4474 A).

4414. „Gevangenis te Torbay.”

Zie: No. 4345 hier voren.

30 November 1781.

MULLER (No. 4454a).

moet zijn: a. NA MULLER (No. 4474).

4415. „Willem V. vereerd de Doggersbanksche Helden.”

Links de prinses met hare kinderen. In 't midden de prins, die Zoutman den keten omhangt, aan dezen door de Staten-Generaal vereerd, enz. Gravure in-8°, naar J. Buys, door R. Vinkeles. Uit: *Wagenaar, Vervolg*. III.

30 November 1781.

MULLER (No. 4455).

moet zijn: b. NA MULLER (No. 4474).

4416. „Dees Scheeps kroon blijft, met Nereus zwier, Nóg voor den kruin der (*sic*) Batavier.”

Opschrift gegraveerd boven een trofee van Neptunus-staven, sabels, een scheepskroon, twee wimpels (waarin verzen) enz., waaraan de groote medaille hangt aan Zoutman vereerd, waarvan de voorzijde het wapen van de Generaliteit vertoont met de spreuk „Concordia res parvæ crescunt”; de keerzijde de wapens der zeven provinciën om het wapen van den prins en met de spreuk „Discordia max imæ dilabuntur”. Tusschen deze afbeeldingen der groote medaille, door de Staten-Generaal aan Zoutman, van Kinsbergen, Dedel, van Braam, Bentinck, Staring en Braak geschonken, staan die van de kleine, welke de prins aan al de deelnemers, in gouden of zilveren afslag, vereerde en waarvan een andere afbeelding in 't volgend nummer nader beschreven wordt. Gravure gr. in-4°, naar J. Buys, door N. v. d. Meer Jr. Uit: J. Le Francq van Berkhey, *Zetriumph*.

30 November 1781.

NIET BIJ MULLER (No. 4474).

4417. „*Pax quaeritur bello* v. Aug. MDCCLXXXI. *Doggersbank*”.

Inschriften in de voorzijde van een draagpenning ter eere van Doggersbank, waarop verder de engel der overwinning is afgebeeld, met een lauwerkrans in de rechterhand en staande op den voorsteven van een schip. Daaronder de keerzijde met randschrift: „*Mvniſcentia principis*”

avriaci.” om een lauwerkrans, binnen welke staat: „eximiae virtutis praemivm”. Gravure in-16°, z. n. v. gr.

1781.

MULLER (No. 4466).

moet zijn: c. NA MULLER (No. 4474).

4418. „Het nieuw vermakelyk spel genaamt” „Doggers-bank”.

De eerste vijf woorden staan in boekdruk boven. het zesde is gegraveerd in het midden van een gezelschapspel in den vorm van een ganzenbord, maar met slechts zestien nummers, die loopen van 3—18 (niet 1—17 zooals Muller opgeeft). In een cirkel, die in veertien afdeelingen verdeeld is, zijn veertien schepen afgebeeld, waarvan de eene helft (de bovenste zeven) de „hollandsche vloot”, de andere de „engelsche vloot” voorstelt. Boven ieder schip staat de naam, eronder wat men betaalt of trekt, indien men met drie dobbelsteenen het dáár vermelde getal oogen werpt. In een kleineren cirkel in het midden, die door het woord „Doggers-bank” in tweeën gedeeld wordt, nog twee schepen. Bovenaan de „Admiraal de Ruijter”, dat voor No. 18 geldt, onderaan „the Fortitude” waarop hij komt, die drie (’t kleinste getal oogen) werpt. In de vier hoeken, door het kader der plaat en den cirkel gevormd, telkens drie schepen. Onder de plaat: „Onderrigting hoe men op dit nieuw vermakelyk spel, genaamt Doggers-bank kan spelen.”, in twee kolommen, in boekdruk. Gravure in-plano, z. n. v. gr., met adres: „In ’s Hage, by B. Vermeulen, Boekverkoper op de Groote Markt by ’t Boterhuis. 1782.”

1781.

MULLER (No. 4466a).

moet zijn: d. NA MULLER (No. 4474).

4419. „Het nieuw vermakelyk spel, genaamt” „Doggersbank.”

Kopie der vorige plaat. In de bovenhoeken twee portretten (Zoutman en Bentinck?) in medaillon; onderaan links een dog (Engeland) bij de verscheurde engelsche vlag; rechts de Hollandsche leeuw met het amsterdamsche wapen, den pijlbundel en de wapperende hollandsche vlag, waarboven de vrijheidshoed. Onderaan de „Onderrigting hoe men op dit spel moet spelen.” in twee kolommen, in duitsche letter, in boekdruk. Houtgravure in-plano, door A. Bouwens (Muller heeft foutief „Bouman”), met adres van B. Koene in de Boomstraat No. 76, Amsterdam.

31 December 1781—16 Januari 1782

MULLER (No. 4475).

4420. „Lijkstaatie van den ouderwetschen nederlandschen patriot gevolgd na het toneelstuk de Mislukte begraafnis.”

Onderschrift onder een spotprent op den *Ouderwetsche(n) Nederlandsche(n) Patriot*, een periodiek blad, waarin van Goens de hand had met

eenige anderen. De zeer korte tijdelijke staking van dit blad deed verschillende schotschriften het licht zien en ook deze plaat. Onder het onderschrift het volgend 8-regelig versje:

.De vrugt van 't Engelsch goud, die Neerlands akker voed.

Der Patrioten walg, verciert den helschen stoet

Des Monsters, eerst, in schijn, nu, in der daad, gestorven;

Die meen'ger braaven hart heeft, in zijn tijd, bedorven

Had deese snoode pest nog maar een dag geleefd,

Hij had gezien, dat 't Land zijn doel thans wederstreefd,

En dat, naar ogenschijn, zich alles wel zal schicken,

Zoo men slechts van ons weerd dien Valschen mof den **DIKKEN**."

De plaat stelt rechts de woning voor van den hofboekhandelaar ..P: F: Gosse Libraire de la Cour." in den Haag. Voor de deur staan vier aansprekers bij een hondekar als lijkwagen, met vier honden bespannen. Dan volgt 1°. een kruiwagen, waarop een man zit met een schilderij bij zich, een g. tlikker (Gosse) voorstellende; 2°. een oliekoekenkraam op rollen, waarin R. M. van Goens, met een waterpot op het hoofd en het ..polietiek Vertoog;" en de ..zeeve Dorpen in de Bran(d)" enz. op zijn mantel; achter hem zit de vrouw van den boekhandelaar ten Bosch, van wie men zeide, dat zij het met van Goens hield. De boekhandelaar, met horens op het hoofd, duwt achter de kraam, die door Haat en Bedrog wordt voortgetrokken. Daar achter een slede, waarop een man met twee schilderijen bij zich en ..Regtsge(e)leerde Memorie" enz. op zijn kleed (E. Luzac). Achter verschillende andere personen — eerst twee te voet (P. Hofstede en ?) dan twee in een wagentje (de rotterdamsche boekhandelaars Bennet en Hake) en nog eens twee te voet — volgt de hertog van Brunawijk en daarachter een onafzienbare menigte. Gravure in fol., z. n. v. gr.

Hierbij: 1°. *Lyk-dicht, op de ouderwetsche nederlandsche patriot, Zeer ongelukkig gesneuveld door een advertentie in de Diemer of Watergraaf meersche courant, Den 17 December 1781.*, een gedicht in twee kolommen, in boekdruk, in rouwrand, met een 8-regelig ..Grafchrift" er onder.

2°. en 3°. Verdichte begrafenisbriefjes, het een ..Tegens Maandag, den 31sten December." (1781), het andere ..Op Woensdag den 16de January," (1782) uitnodigende tot begrafenis van den Ouderwetschen Nederlandschen patriot, 2 blaadjes langw. in-4°. in boekdruk.

4°. *Lees-cedul, om in staatsie en goede order te volgen het lyk van ... de ouderwetse nederlandsche patriot,* enz 8 blz. in-8°.

Hierin wordt een tamelijk uitvoerige verklaring der plaat gegeven.

5°. *Het testament ofte uysterste wille van den nu overleedene ouderwetsche nederlandsche patriot.* 8 blz in-8°.

6°. *Reglement of ordonnantie, Dienende tot Onderrichting van de Genoogdigde Bloedverwanten ... om te Vieren de uitwaarts-diensten, Der gemelde overleedene,* enz. 8 blz. in-8°.

Behalve deze, die alle door Muller vermeld worden in de noot bij No. 4475, zijn hier nog aanwezig:

7°. *Graf schrift, voor de ouderwetsche nederlandsche patriot*, enz.: „Hier onder deezen Steen, rust Gosse's snooden Vrind;” enz. 1 bl. langw. in-4°.

8°. *De Amsterdammer By het Graf van den, door Schrik gestorven, ouderwetsche nederlandsche patriot*, enz. 1 bl. in-fol.

Verder is hier nog bijgevoegd:

Het kwynend vaderland... in twee brieven, door Johan Barueth, ... aan Petrus Hofstede, Schryver der Oostindische Kerksaaken, ... 's Gravenh. 1781.

Ernstige brief, aan domine Johan Barueth, enz. over zijn „*Kwynend vaderland*,”

Verdicht begrafenisbriefje waarbij „Tegens Vrydag, den 6^{den} September.” 1782 alle „landverraders” opgeroepen worden om Johan Barueth mede te begraven.

Lees-cedul, Volgens welke de vrienden ... het lyk Zullen gelieven te volgen, van ... den heere Johan Barueth, Oud Predikant, en nog Ouder Flikstooijer ... te Dordrecht, enz. 8 blz. in-8°.

26 Maart 1782.

MULLER (No. 4478).

4421. „Ruine van het hotel van den franschen ambassadeur. in s' Hage, Daags na den Brand van den 26 Maart A^o 1782.”

Gravure langw. in-12°, naar I. Versteegen, door S. Fokke, met adres van A. Fokke Sz. Uit een almanak.

Een later en slechter staat, zonder adres, komt voor in: Fokke, *Vaderlandsche Historie in themata*. vijfde druk, plaat 47. Zie: No. 14 Plaat 48* hier voren.

12 April 1782.

MULLER (No. 4479).

4422. „Het op stapel staande oorlog-schip de Hercules. gebouwd door den scheeps timmerman I. Spaan. op de nieuwe werf buiten Dordrecht. MDCLXXII.” — „Het afloopende oorlogschip de Hercules gebouwd door den scheeps-timmerman I. Spaan. op de nieuwe werf buiten Dordrecht. den 12^e April. MDCLXXXII.”

Onderschriften onder twee gravures langw. in-fol., waarop het genoemde schip op stapel en afloopende is afgebeeld. Onder de eerste staat links: „I. Schoenmakers. Sculp.”. rechts: „H. de Haas distribuit.”; onder de tweede links: „I. V. Strij. ad. viv. del.”, rechts: „I. Schoenmakers. Sculp.”; beiden hebben rechts onder in den plaatrand: „proev druk”.

16 Juni 1782.

MULLER (No. 4481a).

4423. „Het gewapend Hoeker Schip de vrouw Machtelyna, Kruyssende des morgens den 16 Juny 1782, voor de Haven van Curaçao.”

„Gevecht tusschen het gewapend Hoeker Schip de vrouw Machtelyna, gecommandeerd door Cap: Christiaan Geerman, en het Engelsche Oorlogs Fregat de Diamant, gecommandeerd door Cap: Christoffel Parker, des middags ten half twee Uuren, den 16 Juny 1782.”

„Het gewapend Hoeker Schip de vrouw Machtelyna, na een gevecht van circa 3 Uuren voor het Eiland Curaçao, en het Engelsche Fregat de Diamant, vlugtende tegens den avond op het zien aankomen van twee Hollandische Oorlog Schepen den 16 Juny 1782.”

Onderschriften onder drie gravures langw. in-4°, naar P. M. la Cave, door K. F. Bendorp, met adres van J. W. Smit.

Van deze platen zijn hier twee staten:

a. Proefdrukken vóór alle letter en met den, ook door Muller vermelden, omslag: „III. half-vels konstplaten, verbeeldende” (hier volgen de hier boven vermelde onderschriften, iets uitgebreider). „Zie over deeze Gebeurtenis de Bylage N°. 6. van de Post van de Neder-Rhyn, daar deeze platen ook kunnen ingevoegd worden, . . . De Prys van deeze drie Konstplaten is f 1 : 16. Proefdruk f 2 : 6, Proefdruk zonder Letters f 2 : 12”. Deze titel is langw. in-fol. en in boekdruk.

b. De hier boven vermelde, met de onderschriften.

7 Augustus 1782.

MULLER (No. 4482).

4424. „Afbeelding van het springen des Bustorinstoofs (sic) tusschen Ouderkerk en Amstelveen, den 7 Augustus 1782.”

Onderschrift onder de afbeelding van dit voorval. Gravure in-4°, z. n. v. gr. Bovenaan rechts: „In de Mercurius Augustus, Eerste-Stuk 1782. Pag: 52.”

1782.

MULLER (No. 4483 en S. No. 4483).

4425. „Moriatur Orange.”

Onderschrift onder een slechte, maar vinnige spotprent op den prins van Oranje en zijn partij. In 't midden van een kamer zit Willem v bij een tafel, waarop een flesch en twee glazen. Aan de andere zijde der tafel staat een dame (freule van Lynden), die, volgens de „verklaring van de plaat Moriatur Orange.”, op 8 blz. in-8°, hierbij gevoegd, zegt: „Ik zal nog een glaasje neemen uw Hoogheid! Een dronke Vrouw is tog een Engel in 't bed.” Rechts van den prins zit de hertog van Brunswijk; achter dezen zakken met „guinies” en een bril met hoornen glazen en het omschrift „ik weet wel beeter ik doe het om het Geld.” Vóór den bril en omlaag liggen zeven personen met één knie gebogen, n.l. C. D. N. v. Singendonck, van Nimwegen; H. v. Straalen, burgemeester van Enkhuizen; R. M. van Goens en N. Pestere, bijgen. de Stichtsche Sinterklaas beiden van Utrecht; Elie Luzac van Leiden; P. Hofstede van Rotterdam

en J. Barueth van Dordrecht. In 't midden op den voorgrond staat Tweedracht, afgebeeld als een vrouw met blaasbalg in de eene, en vuur in de andere hand en Eigenbelang met hengelros en egge bij zich, achter deze laatste een haan en een wolf. Op den achtergrond een schilderij van de hollandsche schepen die den slag bij Doggersbank wonnen; aan wal staat een man met de handen ten hemel geheven. Volgens de verklaring vraagt deze: „Wanneer” zullen wij zoo iets „weder... aanschouwen?” Het antwoord hierop is vervat in de, zonder deze opheldering minder begrijpelijke woorden boven de schepen: „als uw Vorst verandert.” De prins kijkt naar de voor hem gekniel liggende vleiers en zit met den rug naar deze schilderij, aan weerszijden waarvan een venster is. Door het rechtsche ziet men de prinses en haar kinderen; door het linksche een gevecht. Gravure langw. in 4°. z. n. v. gr.

Op het exemplaar der „verklaring” in 't gemeente archief te Utrecht is geschreven: „Voor dit plaatje is den Boekverk. Elgers (lees Esgers) uit 't Kap. gebannen”.

25 Augustus 1782.

NIET BIJ MULLER (No. 4483).

4426. „*Echte missive van een Matroos aan zyn Slaap-Baas, weegens het zo veel gerucht maakende Geschil tusschen de Vice-Admiraal Hartzing, en de Schout-by-Nacht Staaring.*”

2 bladz. in-fol., in boekdruk, onderteekend N. K. en gedateerd uit Texel 25 Augustus 1782.

1782.

MULLER (No. 4484).

4427. „*Lanterne magique.*”

Zie: Na Muller No. 4511 hierna.

1782.

MULLER (No. 4485).

4428. „*Lanterne magique O Soo Mooi! Fraai Curieus!*”

Opschrift boven een spotprent op R. M. van Goens. In een kamer ver- toont een man, met steek op, de tooverlantaarn, terwijl hij met den voet de wapens van Amsterdam, Rotterdam, enz. vertreedt. Het beeld dat zich op den muur links afspiegelt, vertoont van Goens voor den haard zittend terwijl hij oliekoeken bakt (zinspeling op het pamflet: *Zeeën dorpen in brand of de historie van de oliekoeken*, door hem uitgegeven. Links van hem zit een vrouw, mej. ten Bosch, boekverkoopersvrouw uit Utrecht, die men voor zijn bijzit hield, met opgeschorte rokken bij een tafel. Zij is bezig het „polityk vertoog” in te naaien, een boek door van Goens geschreven tegen de regeering van Amsterdam. Gravure in-8°, z. n. v. gr., met 5-regelig gegraveerd onderschrift: „Ah! dat is de aandoenlijke Piece,” enz.

1782.

MULLER (No. 4486).

4429. „'t geheim committé der zaamgezwooren Oranje Friesen.”

Opschrift boven een spotprent op den prins en zijn aanhang. „W: (illem) P: (rins) v: O: (ranje)” kijkt door een halfgeopende deur, waarboven te lezen is: „Zo dikwils gij hier in treed, zijt des Eeds en ons geheim Verbond. dat ik met UL. opgerigt hebbe. in dagtig. I: Yorke.”, naar binnen in een kamer, waarin een elftal personen bijeen zijn. n.l. (van links af beginnende) „Griet man Idema”. „Premier P: Camper Proff. Hon.”, afgebeeld met duivelsklauwen in plaats van voeten; hij zegt: „van Lid den Duijvel”; „A. Lijklama a Nieholt Vrijheer van Sodom”; „J: Ch: Bigot”, met een label aan zijn kleed, waarop: „Roof van Weeu wen en Weezen” en zegt: „door geld list of geweld”. Vóór dezen laatste liggen „J: W: van Hambroick Protector der Hoerenwaarden.” en „Col Plettenberg”, elk met een zadel op den rug, op handen en voeten en met de aangezichten naar elkaar gekeerd. Tusschen beiden in leest men: „Rechten en Vrijheeden des Frieschen Volks.” Achter Plettenberg staat „P. Wierdsma Not: & aud. Mil.” met het „Plan om Friesland onder 't Juk te brengen” in de hand. Verder „Grietman v. d. Haar van Camper Nieuwland” met een zweep in de eene hand en een tasch in de andere, waarop: „Jochem”; „R: Acronius Med: Doctor.”; „Messalina Schepper Geb: Scheltinga.” en tegenover haar, op „'t Graauwtje van de Maagd van Orleans.”, haar man „Grietman Schepper de Hoorndraager.” met horens op het hoofd. Zij zegt tegen den ezal: „ik ben nog maagd Graauw tje.”, waarop deze antwoordt: „Ik zo kuisch als de Prins.” Gravure langw. in-fol., met de gefingeerde namen van Went (Ed. de Wendt, burgemeester van Workum) als outwerper en H. W. Plettenberg als teekenaar en met het evenzeer verzonnen adres van „P. F. Gosse Libraire de la Cour” te 's Hage. Onder de voorstelling is een opdracht gegraveerd aan P. van Bleiswijk raadpensionaris van Holland. H. Fagel griffier der Staten-Generaal en I. J. van Hees secretaris van den Raad van State. door „Joekoenus Scipslaper te Harlingen.” (Joeke Gravius burgemeester van Leeuwarden).

3 Oktober 1782.

MULLER (No. 4487).

4430. „Afbeelding van de plegtigheid der Personeele Commissie, ter gelegenheid van haare eerste Audientie by zyne Hoogheid op de Oranje-zaal den 3^{en} Oct. 1782.”

Afbeelding van het gebouw, met de wacht der Cent-Suisses op de trappen en rechts de aankomende rijtuigen. Links op den voorgrond een afdeling van de garde. Gravure langw. in-fol., met bovenstaand onderschrift, naar H. Pothoven, door C. Bogerts.

Hier aanwezig in twee staten n.l. *met* en *zonder* het woord „Proefdruk.”

De laatste heeft het adres: „Allart en Holtrop, excud. Amst.” midden onder het onderschrift, dit stond op den eerstgenoemden staat blijkbaar ook maar is weggesneden.

7 Oktober 1782.

MULLER (No. 4488).

4431. „America vertrappt het woedende Albiön,
Terwijl der Britten kroon verplet wordt door
(Bourbon ;
En ziet door Neêrland zich, op 't spoor der
(Amstelaaren,
Naar 't voorbereide plan, in Adams vrij ver-
klaaren.”

Vierregelig vers van F. C. v. L. (niet S. zooals Muller heeft) onder een zinneprent op de erkenning van J. Adams als vertegenwoordiger van Amerika in Nederland.

Op een voetstuk, waaraan de amsterdamsche, fransche en omkranste amerikaansche (V. S.) wapens hangen, staat Amerika, voorgesteld als een vrouw, die de vrijheidshoed omhoog houdt en Engeland vertreedt. Links biedt een Hollander haar het „Praeparatoirlijk Plan.” aan, terwijl rechts de koning van Frankrijk de (engelsche) kroon ineenduwet. Gravure in-8°, naar P. Wagenaar Jun., door C. Brouwer, met adres van A. Borchers.

Hierbij een gedicht: *Frieslands vreugde ter gelegenheid dat een vuurwerk op kosten van hoogleerraars, studenten en welmenende burgers op den 17 Junij 1782 in Franeker ter eeren van de vrijzeverklaaringe der staten van Amerika, is afgestoken.* Z. pl. o. j. 4 blz. in-4°.

1782.

a. NIET BIJ MULLER (No. 4488).

4432. „Die Waag der Macht.”

Zinneprent op den oorlog tusschen Engeland en Amerika, met bovenstaand opschrift boven een balans, die naar de rechterzijde doorslaat, waar Engeland in de schaal staat, met „das Schwert der Gerechtigkeit.” in de linkerhand en zeggende: „Niemand beleidiget mich ohngestraft”. In de linkerschaal ziet men drie personen, een Spanjaard zeggende „Rodnej hat unsere Flotte ruiniret”, een Franschman: „Mijn Heer steht uns bey oder wir werden ruiniret.”, een Amerikaan met vederbos op het hoofd: „Meine Udanckbarkeit wird behörig bestraf.” Een hollandsch matroos hangt aan een der touwen van de schaal, zeggende: „Ich will etwas vor Geld thun.” uit zijn zak valt geld en een papier „Westindise Inseln”. Gravure in-4°, z. n. v. gr.

1782.

b. NIET BIJ MULLER (No. 4488).

4433. „Fides mutua.”

Inscript in een ovaal geplaatst op het voetstuk van een gedenkzuil. In een medaillon daaronder twee ineengelegde handen (de vriendschap

tusschen Nederland en Amerika). die twee schilden vasthouden, waarin gegraveerd is: „Concordiâ res parvae crescunt.” en „Qui transtulit. sustinet.” Drie knaapjes, links twee met Neptunusvork en Mercuriusstaf, rechts één met speer en vrijheidshoed, stellen voor hoe zeevaart, handel en vrijheid door 't verbond tusschen beide landen gebaat zijn, terwijl de liktorenbundel met het wapen van Amsterdam aantoonen moet het aandeel dat de regeering van deze stad in dit verbond had. Gravure in-12°, naar J. Buys, door R. Vinkeles. Dit vignet komt voor op den titel van: *Gedenkzuil. ter gelegenheid der vry-verklaaring van Noord-America, door A. Loosjes P.z.* Te Amsterdam, bij W. Holtrop, 1782., een gedicht van 40 blz., waarachter een „beknopte historie van de vrij-verklaaring . . . van Noord-America.”, met het gedicht en de „Bylaagen ter opheldering van de gedenkzuil” enz. samen 176 blz in-8°. Tegenover den titel een 14-regelig vers van J. Jordens: „Op het tijtelplaatje.”

1782.

MULLER (S. No. 4488 A).

4434. „'t Lot van America door 't Spel beslist.”

Zie: No. 4005 hier voren.

Oktober 1782.

MULLER (No. 4489).

4435. „De Held Van t Y, Verminkt aan Eer en Re-
 (putatie,
 Het Werk tuigg Van t Verraadt en Schandvlek
 van de Natie,
 De Laffe digt ByLand, gevloekt bij alle Braaven,
 Verbreker van Zijn Eed, Staad Hier tot Spijt
 der Raaven.”

Onderschrift onder een spotprent op den graaf van Byland. Hij vertreedt de „Orders Voor de Vloot na Bres(1)”. terwijl een geldbuidel in zijn linkerhand doelt op het heerschend gevoelen, dat hij zich had laten omkoopen om die orders niet op te volgen. Met de rechterhand steunt hij op een anker, terwijl hij onder een dubbele galg staat, waarop een raaf zit. Op den achtergrond een schip met hollandsche vlag. Gravure in-4°, z. n. v. gr. Van deze prent is een zwart en een gekleurd exemplaar in deze kollektie.

24 Oktober 1782.

MULLER (No. 4492).

4436. „Ongemeene dapperheyt der Vlissinger kaper.
 kapt. Jarry. In het veroveren en uijt het Engelsch Con-
 vojÿ sleepen van een Koolhaelder niet tegenstaande
 het sterk schieten der Convojers op den 24. October.
 1782.”

Onderschrift onder de afbeelding van dit voorval. Gravure langw. in-4°, door J. Kobell. Midden onder de plaat het zeeuwsche wapen.

Hierbij het portret van „Nicolaas Jarry capitein op het Vlissingche kaper schip de Vlissinger.” Kniestuk. naar rechts, scheepsroeper in de rechterhand. in de linker een eeresabel. met „Deo Gloria.” ingelegd. Op den achtergrond links zijn schip. Gravure in-fol. naar J. Perkois. door P. W. van Mezen en M. de Sallieth. Pendant van het hierna onder No. 4441 vermelde portret van le Turc. Muller Portr. No. 5694.

Van dit portret zijn hier twee staten, n.l. een „Proefdruk” vóór en met het onderschrift.

28 Oktober 1782.

MULLER (No. 4493).

4437. „Het neemen der engelsche pakketboot van kapt. Fleyn van Hellevoetsluis na Harwich, door de Zierikzeese Kaper de Goede Verwachting, Kapt. I. W. Sextroh, op den 28 Octob A = 1782.”

Onderschrift onder de afbeelding van het buitmaken van dit schip. Gravure langw. in-4°. naar en door J. Kobell, met opdracht „aan de . . . Heeren reeders der voorñ Caper”. Midden onder de plaat het wapen van Zeeland.

Oktober 1782.

MULLER (No. 4494).

4438. „Bloedig Gevegt Tusschen Twee Amsterdamse Kapers En een Vriessse TurfSchuyt Op de Haarlemmer Meer October 1782”.

Onderschrift onder een plaat, waarop drie schepen zijn afgebeeld; één er van heeft in den spiegel: „de geele. vink” en voert de engelsche vlag. Zij doelt op een dronkemansdaad na verschillende braspertijen op het Haarlemmermeer uitgevoerd. door drie rijke jongelui: Geelvink van Welden en Peterson, die daarvoor later zeer hebben moeten boeten. Gravure langw. in-4°. z. n. v. gr

Over dit voorval bestaan verscheiden brochures. enz., waarvan hier aanwezig zijn:

Het Haarlemmermeer in rouw, Over het Vlugten van het Nieuw-modisch kaaper jagt. de blizem. Gevoerd door capitein. Licinius Vinkenstyn. kamerspel Vermenget met de Geldgierigheid van een Diefagtige Diaken. die door het breeken van een Wiel. op de Vlucht is; alles opgehelderd door het onderstaande Plaatje. verbeeldende de Overdaadt en Wellust. in de Losbandige Gezelschappen als de oorzaken van veel kwaadt. . . . Om een nadruk te beletten Liet men hier dit Plaatje zetten.

Het vignet. boven dit laatste tweelingrijm stelt een gemengd gezelschap voor, aan tafel zittend in een feestzaal. Gravure langw. in-16°. van B. Picart.

Vervolg en slot op het kamerspel het haarlemmer meer in rouw, Gevolgt door het einde der Historie van den Diefagtige Diaken. op de Vlucht. Het Toneel verbeeld de vier Perzoonen voorkomende in het eerste

stukje, sittende in het vertrek van een Buiten Lusthuis, aan het na geregt eener deftige Maaltyd. . . . Om geen nadruk te doen koomen| Heeft men 't Plaatje weeggenomen.

Op de plaats van 't vignet bij 't eerste stukje staat nu: „Hier agter is by gevoegt. Het boek der losbollen, of de Daaden der Binnenlandsche kaapers.” Met het vervolg samen 16 bladz. in-8°.

De haarlemmer Nephtunis gestoord, Weegens de Beruchte zee-slag, Voor-gevalen op de Haarlemmer-Meir; Of de binnelandsche helden gevat.

Opschrift van een gedicht van elf 6-regelige koepletten op 4 blz. in-8°, met adres: „Te Haarlem by Jan de Weever, 1782.”

1 November 1782.

MULLER (No. 4495).

4439. „Jonk^r van de Capellen tot den Pol, verschynt, . . . in Overyssel op nieuw in de vergadering van Ridderschap en Steden: den 1sten November 1782.”

Zie: Na Muller No. 4513 hierna.

24 Januari—20 November 1782.

MULLER (No. 4476).

moet zijn: NA MULLER (No. 4495).

4440. „Het Veroveren van l'amitie royal door de Vlissinger Kaaper Capt: le Turc op den 24sten Januari 1782.”

Onderschrift onder de eerste van vijf voorstellingen. behoorende in *Beknopte beschrijving der beruchte kruistogten van P. le Turc in 1781 en 1782.* Rott. 1784 De overige hebben als onderschrift:

„Het Veroveren en Wegsleepen van een geconvoieerde Engelsche Sloop door Capt: le Turc. op den 7^{den} Februari 1782.”

„Hardnekkig gevecht teegens 4 Loggers van 16. 14. 12 en 10 Stukken door Capt: le Turc op den 2^{den} Maart 1782.”

„Hardnekkig gevecht teegens een Ster ken Kotter van 18 Stukken 9 lb^{ders} door Capt le Turc op den 7^{den} Maart 1782.”

„Het Inagen van de daar naar Genoomen engelsche Oostzeesvaarder The Marianne Capt Phielskerk door de Zierckzeesche Kaper Capt J: W: Sexteoh (*sic*) Op den avond van den 20 November Anno 1782”.

Gravures langw. in-4°, naar J. Kobell. M. Sallieth direx., H. Roosing sculps. met adres van J. de Leeuw (Rotterdam) en met het woord „Proefdruk.” in den rechterbenedenhoek.

No. 2 tot 5 zijn ook in gewone drukken in deze verzameling.

Hierbij het portret van „Pierre le Turc capitein op het vlissingeche kaper-schip de Zeeuw.” Kniestuk, links ziende en naar rechts gekeerd, een bonten muts op 't hoofd, een verrekijker onder den rechterarm en een scheepspoeper in de linkerhand; met twee pistolen aan den gordel en een zwaard met bandelier links van hem, als rustend op 't lijstwerk, dat het portret omgeeft. Rechts een rots, links op den achtergrond een schip

in zee. Gravure in-fol., „I. Perkois, ad viv: del. 1782.“ „P: W: van Megen. sculps: 1783.“ „Proefdruk.“ Pendant van het hier voren onder No. 4437 beschreven portret van Jarry. Muller, *Portr.* No. 5493.

6 December 1782.

MULLER (No. 4496).

4441. „St. Nicolaas vrolijkheid in s'Hage in t'Jaar 1782. bladz: 288.“

Gezicht bij avond op het Binnenhof, waar een aantal dansende personen gezien worden, vuurwerk afgestoken en geillumineerd wordt. Gravure langw. in-12°. z. n. v. gr. Onderste van twee plaatjes, waarvan het bovenste vermeld is onder No. 4361 hier voren. Uit: *Beknopte historie der onlusten in de Nederlanden.*

Zie Muller No. 4354.

1782.

a. NIET BIJ MULLER (No. 4496).

4442. „W: I: Bⁿ Bentinck.“

Inscript onderin de afbeelding van dit „Gedenkteken in de Nieuwe kerk te Amsterdam. Oppericht in den jaare 1782.“ Gravure in-8°. z n v. gr., met adres van P. Conradi en V. v. d. Plaats, 1788.

Van deze plaat zijn hier twee staten:

a. Een vroegere staat vóór het onderschrift en met „A. Ziesenis inv. et del.“ links; „R. Vinkeles sculps. 1782.“ rechts; en „I. Allart excud.“ midden onder de gravure in-8°. Uit: J. le Francq van Berkhey, *Zee'triumph.*

b. De hier boven beschreven staat.

1782.

b. NIET BIJ MULLER (No. 4496).

4443. „*Brittania's Assassination. or — The Republicans Amusement.*“

Spotprent op de engelsche toestanden, met bovenstaand onderschrift.

In 't midden is 't beeld van de Engelsche maagd, reeds van hoofd, arm en been beroofd, op een voetstuk. Rechts verschillende personen gereed het beeld verder te vernietigen, waartoe zij gewapend zijn met een „Libel“, met „Sydney on Government“, met de „Reformation Bill“, met een geweer, enz. Een van hen zegt: „Leave not a Wreck behind.“ Een ander, met zijn rug naar het beeld gekeerd en met een scheepsvlag en stok in de hand zegt: „He that Fights & runs away, May live to fight another day.“ Twee Lords? doen hun best allen met een koord van het beeld af te trekken. Een vos bijt in het overgebleven been. Links loopt een Amerikaan met het hoofd en den arm weg, achtervolgd door een Franschman, die hem naroept: „You dam Dog you run 'way wit all the Branche“. een Spanjaard neemt het been mede. Op den voorgrond ontvoert een dikke Hollander der maagd haar schild, waarmede hij zich tevens dekt. Gravure langw. in-fol., z. n. v. gr., met adres van „E. D'Archery St. James Street.“

1782.

MULLER (No. 4497 en No. 4498).

4444. „Vaderlandsche merkwaerdigheden”, enz.

Zie: No. 4474 hierna.

1782.

MULLER (No. 4499).

4445. „Dog ook ditmaal Verharde 't goud. en de gunst des vorsten hunne harten, zo dat Zij de Stemme van hun Geweeten Smoorden.”

Onderschrift onder een der vinnigste spotprenten op Willem v. In het midden der plaat zit deze als Bacchus, geheel naakt op een vat, waarop „G. P. v. O. Bourgogne. × 10.” In de rechterhand heeft hij een zak „Guinjes.”, doelende op zijn engelschgezindheid; in de linker een bokaal. Hij spuwt in een kamerpot, die hem voorgehouden wordt door „J. H. S. Baron. v.(an) N.(agel)”, rechts van den prins staande. Tusschen hen beiden „Freule. v.(an) L.(ynden)”, die haar kleed op indecente wijze optilt; op het kleed: „als je blijft Z. D. H.” Links van den prins, in onderdanige houding, „F. G. Baron v. L.(ynden) v. H.(emmen)” en „G. G. Baron B.(entincek)”. Gravure in-8°. „L. Hartog” (de hertog van Brunswijk) „invenit.” en „W. Prins” (Willem v) „del. et Sculptit.” Onderaan: „De Origineele teekening berust in 't cabinet van den B. . . . gr G. . . . f. V. Lijnden v. Hemmen.”

De plaat behoort in een pamflet, groot 16 blz. in-8°, omslag en titel niet medegerekend, die luidt: *Kenschetsende lof-zang, voor de . . . voorstanders der Engelschen*, . . Gedrukt te Bommel, 1782. De origineele omslag is aan de voorzijde bedrukt met een „Caricatura.” aan de achterzijde met een „Bekendmaeking”.

Op de Gemeentebibliotheek van Rotterdam is van dit pamflet een exemplaar met 2782 in plaats van 1782 als jaar van uitgave.

Hierbij: 1°. op een afzonderlijk blaadje in-8°, een 14-regelig gedicht: „Verklaaring der beruchten tytel-print.” en 2°. *Pertinent of omstandig verhaal Van een aardige klucht, Die'er onlangs is voorgevallen tusschen syne Hoogheid Willem den Vyfden, en de freule van Lynden, met den baron Constant*, enz. Z. pl. o. j. Titel en 10 blz. in-8°, de laatste blz. blank.

1782.

NIET BIJ MULLER (No. 4499).

4446. „Publicatie.”

Spotpublicatie op Willem v en het erfstadhouderschap, ondertekend Fuslinius en gedateerd: „'s Hage den 10 December 1782.” 1 blad in boek-druk, br. in-fol.

1782.

MULLER (No. 4503).

4447. „Het nieuwe nederlandsche, fransche, americaansche, en engelsche kolfspel; vertoond in drie bedryven.

Te Amsterdam, By D. Schuurman, Boekverkooper. 1782."

Titel van een pamflet, waarvan de titelgravure het volgende voorstelt:

In een aan alle zijden afgesloten kolfbaan staan een Franschman, een Hollander en een Amerikaan, die de buitenstaanden afweren. Op den achtergrond jaagt een Hollander een Engelschman op de vlucht. Gravure in-8°, door J. C. Schults, met adres van D. Schuurman.

1782.

a. NIET BIJ MULLER (No. 4503).

4448 „De herstellde fabrikant. tooneelspel. Te Amsterdam, By D. Schuurman, Boekverkooper. 1782."

Titel van een tooneelspel, 60 blz. in-8°, dat, zoowel als het plaatje vóór dit boekje, de verheffing van den amsterdamschen burgemeester Temminck en het voorstaan van fransche boven engelsche invloeden in handel, enz. bedoelt. Op de titelprent is de fabrikant afgebeeld den voet zettend op den rug van „Horribleness." (den Engelschman), terwijl een Amerikaan achter hem staat. Gravure in-8°, door Schultz.

1782.

b. NIET BIJ MULLER (No. 4503).

4449. „Lofgedicht aan den wel-edelen gestrengen heere Andries Hartzinck; vice-admiraal van Holland en West-vriesland, En Roemryke Medehersteller van 's Lands Glorie, by het binnen komen op de Rhede van Texel. Amsterdam 1782."

Spotdicht op Hartsinck, onderteekend: „Naer waarheid." en aanvangende:

„Juicht Bavavieren (*sic*)! juicht! om 't krygen uwer Glorie,
Roemt Andries Hartzinck! om de schyn van zyn Victorie;
Die hy behaeld heeft in de Zee:" enz.

Eén blaadje in-4°, in boekdruk, onderaan: „Te Enkhuyzen by Fyme Raakwat, en alom in de Boekwinkels, à 2 stuiv."

1782.

MULLER (No. 4505).

4450. „De Politieke Kruyer."

Zie: Na Muller No. 4618 hierna.

3 9015 00698 2659

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
GRADUATE LIBRARY

DATE DUE

~~INTERLIBRARY LOAN~~

DEC 05 1979

~~INTERLIBRARY LOAN~~

